ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

SAMEDI 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ 1er JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10499 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.499

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԾՈՒԽ ՎԷՃԵՐԸ

Դ.— Ո՞ՒՐ ԿԸ ՍԿԱՍԻ ԹԵՐԻՆ ԵՒ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻՆ

Այն օրէն ի վեր՝ երբ հայերէն բառերու կառապան մը պատւոյ «թերի եւ անընդունելի» տարապը, մեծ փայլ սացաւ իր վիւռքի Իրաւունքի մտանոգխութիւնը։ Սկսան այդ տարապով չափել ամէն հիմնարկութիւն, ամէն ընտրութիւն։ Եւ ուրիշմէն օրինապահութիւնը այն աստիճան խստացաւ, իրենց չուրջ «թերի եւ անհանդուրժելի» տեսնելու մտմտջը այն աստիճան պրպտացաւ պատակարգ մը մարդոց մօտ, որ այլեւս ընդմիշտ պակասյաւ թանկագին կարողութիւն մը, ճկունութիւնը, զոր ցոյց կուտար հայերէն բառերու կառապանին վարժապետը՝ ամէն անգամ որ կը մտանուէր անյագթելի դժուարութեանց, մեր պայմաններէն ծագած։

Ճկունութիւնը ունի քայր մը, որ կը կոչուի հանդուրժողութիւն, Օ՛, երբ այդքան խմաստութիւն չունենային ա նոնք՝ որ «անրարեկեցոյս» կը նկատուին պէֆրուանեղէն պռոտոգոլներուն աչքին, Գարեգին Յովսէփեանց չէր կրնար կաթողիկոս մնալ Լիբանանի մէջ՝ ծոյն ունենալով «սովետական փասիա»։ Երբ Աթենագորաս, որ ամերիկեան Հպատակ էր, պատրիարք դարձաւ Պոլսոյ, ընդու նեցաւ թրքական հպատակութիւնը ակա մայ։ Երբ Վազգէն, որ ռումանական հպատակ էր, կաթողիկոս դարձաւ Էջմիածնի, ընդունեցաւ սովետական հպատակութիւնը։ Իսկ Գարեգին, որ սովետական հպատակ էր, միշտ մերժեց փոխել իր հպատակութիւնը՝ ընդդէմ պերիշխանութեան այն երկրին, որու հողին վրայ, որու հպատակներուն համար պիտի դործածէր կաթողիկոսական պատւոյնը։ Կառավարութիւնը կը պահանջէր փոխել, ու միաժամանակ ամէն կոմմէ պիտի լսուէր թէ «անընդունելի» է յամառութիւնը, վասնզի կառավարութիւնը կրնայ նաեւ «թերի» հռչակել իր ընտրութիւնը։

— Ախր, չէք հասկնար ...

Հասկցողներ կային անշուշտ վէհափառին միտքը։ Եւ հանդուրժողութիւն ցոյց տուին։ Չհասկցաւ այն միւսը միայն, ախոյեան անհանդուրժողութեան, որու թեկնածուութիւնը բախած էր նոյն անհաղորդութեանը բնդդիմութեան։

Օ՛, եթէ նոյն անհանդուրժողութիւնը ցոյց տրուէր անո՛նց կոմմէ, որոնք չա՞տ հանդուրժողութիւն ցոյց կուտան, ժամանակին հետ յարմարելով եւ պայմանները ներուն հանդէպ ճկուն, այսօր «թերի եւ անընդունելի» կը հռչակուէր ոչ միայն «Հայրապետական Պատուիրակներու» որեւէ նշանակում, որ բացարձակապէս հակառակ է Սահմանադրութեան, այլեւ կարգ մը երկիրներու մէջ առաջնորդին ընտրութիւնը, որ կը կատարուի եկեղեցիի մը չուրջ եւ միայն ա՛յդ եկեղեցիին համար կազմուած ընկերակցութեան կոմմէ եւ ոչ երբեք ապրային մարմիններու՝ քան Սահմանադրութեան։

Օ՛, կը հասկնա՞նք, կը հասկնա՞նք։ Երկրին սահմաննե՞րը։ Երկրին օրէնքնե՞րը։ Օ՛, չենք ուզեր քուէներու արժէքի հարց դնել եւ մեր քննադատութիւնը հասցնել մինչեւ Արիստոտէլի պատմութիւնը, ոչ ալ վկայութեան կանչել Անդրէ Թատիէօն, աշակերտ Քլեմանսոյի, որ ծիծաղացո՞ւ նոյնիսկ այս երկրին ընտրութեանց արժէքին վրայ։

Մեր խօսքը . — Վա՛յ օրինակնաց ..

Ճկունութի՛ւն է միայն ինչ որ կը պահանջենք, քիչ մը ճկունութի՛ւն։ Կը նշանակէ՝ հանդուրժողութիւն։ Տուն կանչել խելքը, ճանչնալ Սիւնեաց պայմանները։ Վերջապէս պէտք է պիտնալ թէ մեր տունին մէջ չենք պտնուիր։ Մեր նաւը կ'ընթանայ ալեկոծ ծովի վրայ։ Չի բաւեր Հայաստան մը ցոյց տալ հեռուն։ Երբեք եւ երբեք այսքան մեծ վտանգներ ու աղէտ չէ պտնուած մեր պատմութիւնը։

Ժամանա՞կ է այլեւս որ թեմերու բաժանում կատարելու պատրուակով կռիւ յարուցանողները հասկնան թէ կը զրաւնելնք մեծ ոյրերպութեանց դէմ յանդիման։ Ի՞նչ կը նշանակէ ըսել՝ այս թեմը իմս է, այդ թեմը քուկդ է։ Մուխի համան կատող քահանաներու վէ՞ճ պարծանք այլեւս այս պատմութիւնը։

Մի բաժնէք մեզքն անոնց, որ հոսանքէն տարուելցան՝ երբ, թեմ մը երկուքի բաժնելու համար, փողոց իջան կիները եւ պարծը, այսպէս, հասաւ մինչեւ հոն ուր հա՛լը կը խօսի աքսպոլին փոխարէն, ձախողութեան մատնելու համար կաթո նիկոսին լիազօրին հաշտութեան փորձերն անգամ։

Վերջապէս պէտք է հասկնալ թէ թեմը անչարժ կալուած չէ՝ որ յաւիտենապէս մնայ կոմմի մը ժառանգութիւնը։ Կը փոխուին քաղաքական պայմանները եւ կը փոխուին վիճակները։ Այսօր, ամէն երկիր ունի սահմանային հողամասեր, վէճի առարկայ, որոնք — հողամասե՛րն անգամ, — տէր կը փոխեն ժամանակ առ ժամանակ։ Թեմ մը, որ, այսօր, կը հովուէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, վաղը կրնայ հովուել Էջմիածնի կաթողիկոսը, եւ կամ թեմ մը, որ կը հովուէ Էջմիածնի կաթողիկոսը, վաղը կրնայ հովուել Կիլիկիոյ կաթողիկոսը։ Այդպէս ալ եղած է միշտ, մեր պատմութեան մէջ։ Ի՞նչ թշնամանք է այս։ Թեմը Թուրքի՞ն կ'անցնի՝ երբ մէկ կամ միւս կաթողիկոսին հովանաւորութեան տակ կը մտնէ։

Էջմիածին լքեց, երեսի վրայ թողուց Ամերիկայի թեմը։ Երկու թեւի բաժնուելէ ետք, (մեզքերն ալ մոռնանք պահ մը), մէկ թեւը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան։

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ։

Էջմիածին չկրցաւ պրպտել Պարսկաստանի թեմով, — ոչ ոք կը մեղադրենք, այսօրէն ապրելարութեան հարց չկար, կոիւ չկար։ Էջմիածին չէր կրնար կապ պահել Պարսկաստանի թեմին հետ՝ կամքէ անկախ պատճառներով։ Եւ թեմը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան։

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ։

Ասկին, փալիֆարիա վարդապետի մը պատճառով՝ Յունաստանի պատրիարքը ընդվզեցաւ եւ դիմեց Էջմիածնի, որ լուծ մնայ, անտարբեր մնայ, ու պատրիարքը կապուեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան։

Ի՞նչ, Հայութենէ բաժնուեցա՞ւ։

Եւ ահա մեր քթին տակ՝ Մարսիլիոյ պատմութիւնը։ Ֆրանսայի Հարաւ. Թեմը առաջնորդ մը կ'ուզէր Էջմիածնէն, տարներէ ի վեր։ Եւ Էջմիածին ընթացք չէր տար դիմումին։ Ի վերջոյ պատրաստ էր ինք կարզադրեց, ի՛նք ընտրեց իր առաջնորդը, — ա՛յս էր ճամբան, ա՛յդպէս կը թելադրէր մեր սահմանադրութիւնը, այդպէս կը ներշնչէր արդէն մեր ժողովուրդին գերիշխանութիւնը։

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ (*)

Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա
տօներուն
Արեւափառ ,
Ա՛լ վերածնէ փլատակներուն եւ փառագոչ
Քրնարդ ա՛ռ :

Յաւուն ոյժին, յաւուն Գեղին, մտիր
մեհեանին
Աստուածներուն ,
Զահը ձեռքիդ՝ բազկէ բազին
համապատէ՛
Հուր ու արիւն :

Եւ բարձրացուր Անահիտի ծիծերն ի վեր
Բաժակըդ ցնուր ,
Ցետոյ՝ զոհուող էրթ ղողներուն սիրտին
վրայ
Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր:

Չի մեռիր, յաւուն Սէրին, Սերմին ,
Ֆու հէն Ցեղիդ
Մարմարէն կոյս ,
Մե՛ռիր Զաւակներդ օգոստափառ, պիտի
կերտեն ի՛ր
Նո՛ր Արշալոյս :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(*) *Հին հայկական Ամանորը՝ Նաւասարդ կ'իյնար Օգոստոս ամսուան մէջ։*

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը Երեքշաբթի, Յունուար՝ 4 :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

1966

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ

« ՅԱՌԱՋ »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Պէտք չէ մոռնալ մէկ բան, ա՛լ որ ալ պտնուինք։ Մեր ժողովուրդը ստեղծած է մեզի համար, կաթողիկոսը՝ անոր համար։ Կրնանք բնտրել, փոխել, ուրանալ մեր մարզարէն, բայց ոչ երբեք մեր ստեղծը։

Ահա թէ ինչո՛ւ մեր ժողովուրդն է որ կ'ընտրէ իր կաթողիկոսը (երբեմն «թերի եւ անընդունելի» ձեւով, բայց հոգ չէ, կը հանդուրժենք), մեր ժողովուրդն է զարձնալ որ կ'ընտրէ իր առաջնորդը, իսկ կաթողիկոսը կը վաւերացնէ միայն։

Բայց երբ, մեզի հասկնալի պատճառներով, կաթողիկոս մը աւելի անհատ դուրժող կը գտնայ քան ժողովուրդը, այն ատեն կ'արթննայ ժողովուրդը, կ'ընդվզի եւ «թերի եւ անընդունելի» կը հռչակէ ժան Կուժոն փոխոյ եկեղեցիին չուրջ կազմուած կրօնական ընկերակցութեան կատարած ընտրութիւնը՝ մերժելով առաջնորդ ճանչնալ Փարիզի եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը։

Հանդուրժողութի՛ւն, ճկունութի՛ւն։

Դեռ չսպնք մեր վերջին խօսքը։

ՄՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿԻՒ

Ճոնսընի անձնական ներկայացուցիչը, որ նաեւ Միացեալ Նահանգներու չրջան դեսպանը կը նկատուի, վարչապետին Պելկրատ անցած է ուր Ամանորի նախօրեակին, կը տեսնուի Մարեշալ Թիթոյի հետ։

Միշտ լուրթիւն կը պահուի Հռոմբոնի բուն պատճառին չուրջ։ Նկատի առնելով թէ Լեհաստանի վարչապետը՝ Կոմուլքա համաձայնաւար այն դիկտատորներէն է որոնց խօսքը առաւելապէս կշիռն ունի, կ'նդրակացուի թէ նեկայ չիուած Ներու մէջ, Լեհաստան կարեւոր դեր մը ունի խաղալիք։ Այս առթիւ կը չեշտուի թէ Լեհաստան իր քաղաքականութեան իրրեւ վերապոն նպատակ ունեցած է միշտ խաղաղութեան վերահաստատումը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, մասնաւանդ՝ Եւրոպա։ Կը յիշուի նաեւ թէ վերջերս կառավարական օրգան՝ Թրիպունա Լուտու խիստ կերպով պատասխանած է չին տեսակէտներուն։ Գալով Հռոմբոնի պելկրատի հանդրուանին, կը բացատրուի այն ձեւով որ Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն սերբացնել ոչ – յանձնառու պետութիւնները, դլխաւոր նպատակէն բլլալով կզդիացնել Զինաստանը։

Միւս կոմմէ ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպերկ Փարիզ հասած է ուր յաջորդաբար տեսնուած է արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի եւ տը Կոլի հետ։

Հանոյի կարծիքն այն է թէ Միացեալ Նահանգներու կատարած չփումները խորհրդաւորութիւն մրն են միայն, մինչ Մոսկուա թերի եւ անընդունելի կը գտնէ բանակցութեան ամերիկեան առաջարկները։

Վիէթնամի մէջ կռիւները կատարի են եւ Վիէթկոնկը հրացանատարկ բրած է եւրեք մառիներ, բայց Ամերիկացիք չեն վերսկսած իրենց ռմբակոծութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷն կը հետապրեն թէ գանդատային գոյգերը կը չարունակուին ՄԱԿի որոշումին դէմ։ Թուրքերը կ'ուզեն անպայման զօրք պրկել Կիպրոս մինչ ՄԱԿի բանաձեւը կ'արդիլէր որեւէ միջամտութիւն պերիշխան կղզիին մէջ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հերքէ թէ սահմանափակ թուական մը որոշուած բլլայ տապալելու համար Ռոտեզիոյ Սմիթի վարչակարգը։

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետ՝ Մօրօ, ինք առանձնած է Արտաքին նախարարութիւնը Ֆանֆանիի հրաժարումէն ետք։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷն կը հաղորդեն թէ Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարած է թէ այլեւս Արտաքին նախարար պիտի չբլլայ Իսրայէլեան յաջորդ կառավարութեան մէջ, որ ֆեէսէբիի (իսրայէլեան խորհրդարան) պիտի ներկայանայ Երեքշաբթի։

Սելանիկի պինուորական չրջանի բանբերը յայտարարած է թէ յունական յաջորդած կայաններէն թրքական ռադմական մեծ դործունէութիւն մը նկատած են յոյն – թրքական սահմանին վրայ։

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆԻ պատասխանելով Պապին խաղաղութեան կոչին, կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգները պատերազմ կ'ուզեն եւ ոչ խաղաղութիւն։ «Ամերիկացի աչքառհակայներու չարձակումը միակ պատճառն է Վիէթնամի պատերազմին» կը չեշտէ հիւսիսային Վիէթնամի վարչապետը։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսիկները Նավրուզ կը կոչեն (բառացի՝ նոր օր) նոր տարին, որ կը սկսի Գերվերտէն ամսուան առաջին օրը՝ երբ արեւը կը մտնէ խոյ աստեղատան մէջ։ Կը նշանակէ թէ գարնան դռները կը բացուին նավրուզով։ Բայց ամանորեան տօնախմբութիւնները չեն սահմանափակուիր միօրեայ հանդիսութեամբ մը, այլ կը սկսին տարւոյն վերջին Զորեքշաբթի օրը եւ կը տեւեն նավրուզէն առ 13 օր։

Նավրուզէն մէկ շաբաթ առաջ՝ օրէնք է նոր հագուստ մը գնել։ Այն Պարսիկը, որ դրամ չունի գնելու համար նոր հագուստ մը, պարտաւոր է ծախել ... ինքզինք՝ գնելու համար աւանդութեան պահանջած նոր հագուստը։ Ահա թէ ինչո՛ւ ամանորը կը կոչուի նաեւ նոր հագուստի տօն։

Բայց միայն հագուստը չէ որ պէտք նորել՝ նոր տարուան առթիւ,— ջերմէ - ռանդ բնաւորիքներ կան, որոնք կը նեւռն իրենց ամբողջ սպասները, առօրեայ գործածութեան յատուկ առարկաները՝ գնելու համար նորը։ Այնպէս որ երկու տարիէ ի վեր նոյն գաւաթը կը գործածէ ը - սել՝ կը նշանակէ յոյժ աղքատ է։ Չի բաւեր նորը գնել ; այլեւ աւանդութիւն է մաքրել բնակարանները, փոխել գոր - գերը, ներկել պատերը, վառնվի , կ՚ըսէ Զրադաշտ, մեռելներն այդ օրը կը վերադառնան իրենց բնակարանները, ուստի պատիւներով պէտք է ընդունել դանոնք եւ պատրաստել ախորժաբեր ու համեղ կերակուրներ՝ զօրացնելու համար անոնց հոգին։

Նավրուզին քանի մը օր առաջ բարեկեն - դանային պատկեր մը կը ներկայացնեն քաղաքները փողոցները։ Ցկրվիչները , ամպարաններըը, լարախաղացները, նուագածուները, արջ - խաղցնողները կը թափին քաղաքներէն ներս։ Լարախաղաց - ները, ճերմակ պատմուճան հագած, թեւերը երկար ու լայն, կը բարձրանան տանիքներուն վրայ եւ կը ցատկեն մէկ տանիքէն միւսը՝ մինչ հովը կ՚ուռեցնէ պատմուճանը, տարօրինակ կերպարանք մը տալով իրենց ։ Նուագածուները , ո - րոնց կ՚ընկերանայ դեւ մը, կոտչուտը թաղիքէ ղդակ ղրած, ու դիմակ՝ հիւսեալ երկար պեխերով, դուրս անկուած խոշոր ակռաներով, դրօչակի պէս տրն - կուած ականջներով, լաւաշի պէս կախ - ուած շրթներով, թեւերուն ու սրունքներուն վրայ փոքրիկ զանգակներ, կը պարաւին փողոցէ փողոց, եւ նուագէն առաջ՝ խումբէն մէկը իջարու կը զարնէ երկու ահռելի, ձիշդ ինչպէս ծնծղայ ,ու կ՚ըսէ.

Եկաւ կրակ վառողը ,
Տարին կուգայ մէկ անգամ, —
Ես եմ կրակ վառողը .
Ադհատ՝ տարին մէկ անգամ :
Ադիհ, բաղիրք այց եկան ,
Եկաւ ով չէր ստեղծուած :

Բուն տօնը կը սկսի վերջին Զորեքշաբթի օրը :

Տարւոյն ամէնէն չարաղուչակ օրը կը համարուի այդ օրը : Ուստի ոչ մէկ աշխատանք,— չատեր առտուն կանուխ կ՚երթան, առանց բառ մը արտասանելու, մօտակայ առուներէն ջուր կ՚առնեն, տուն կը տանին, կը լուան կարասիները՝ չարը հեռացնելու համար։ Եթէ ճամբան հան - դիպին ծանօթի մը, ջուր կը նետեն երեսին, այն հաւատքով թէ առաւօտուն այդ ձեւով թրջուողը երջանիկ կ՚ըլլայ ամ - բողջ տարին : Երիտասարդներ ջուրը կը մանեն մինչեւ իրենց ծունկերը եւ կը թրջեն ով որ կուգայ ջուր առնելու : Այլ տեղեր պատանիները կը ցատկեն առ - ուակներուն վրայէն, կանչելով. « Ո՛վ Զորեքշաբթի, բախտս բա՛ց»։ Շերտակի մէկ, սակառի մը մէկ ազ ղրած ու սակառը դլխուն վրայ դեռեղած՝ կը պարաին փողոցէ փողոց, ազ բաժնելով անցորդներուն, փոխարէն ստանալով դրամական նուէր մը :

Նոյն Զորեքշաբթին կը ծառայէ նաեւ բախտագուշակութեան։ Երկու սկառայով բանալի մը կը դնեն դեաիներ եւ սկանջը պատին դրած՝ կը ջանան լսել պատկեր սեռնեակին խօսակցութիւնը, — եթէ լսե - ուած բառերը կը համապատասխանեն նախապէս յայտնուած ցանկութեան, ա - պահով՝ յաջողութիւն, այլապէս ձախո - ղութիւն։ Բախտագուշակութեան ուրիշ ձեւ մը. — Զորեքշաբթի երեկոյ տանի - քին ջորդանին տակ կը դնեն կապոյտ կարաս մը՝ բերանը Մեքքէ ուղղած, տնե - ցիներէն իւրաքանչիւրը կարասին մէջ կը նետէ փոքրիկ առարկայ մը՝ ուխտ մը ընելով։ Յաջորդ առաւօտ, արբունքի չհասած ապչիկ մը կը հանէ առարկան - րը, մինչ կը կարդացուի Հաֆըզի քեր - թողափրքը : Իւրաքանչիւր առարկայ կը առնայ մեծ քերթողէն բաժին ինկած խօսքին մեկնութիւնը :

Ապչիկներու յատուկ բախտագուշակու - թեան խաղ : երկու ընկոյզ կը դնեն մը - ջայ - վրայի եւ ուժդնօքէն կը նոսին ընկոյզներուն վրայ։ Եթէ պոչի ոսկորով կտորեց տակի ընկոյզը, ուխտը չի կա - տարուիր : Եթէ կտորեց վրայի ընկոյզը, լաց է բախտը :

Վերջապէս տարեվերջի նոյն Զորեք - շաբթին կը ծառայէ չար ոգիները հալա - ծելու կամ վանելու : Իրիկնամուտին, բակերուն մէկ կը դիպչեն ցախի երեք ղէ - ղեր, որոնց կրակ կուտան (ախընտաս) ու անեցիները, մեծ ու պզտիկ, կը ցատկեն բացերուն վրայէն՝ ըսելով. «Ցաուս քեզի , հոպս քեզի»։ Ապահանի մէջ կ՚ըսեն . « Տժգոյն երեսս քեզի, կարմիր երեսդ ինձի »։

Այս Զորեքշաբթին կը կոչուի նաեւ կարմիր Զորեքշաբթի :

Կան դեռ արարողութիւններ, որոնք կապուած են տարեվերջի Զորեքշաբթի օրուան դօրութեան՝ զաւակ ունենալու համար, էրիկ գտնելու համար եւ այլ բախտաւորութեանց համար :

Նավրուզի նախընթաց վիճերը կը կոչուի ալաֆէ (բառացի՝ բանջարեղէնի դիչեր), որովհետեւ սովորութիւն է ունել բրինձով պատրաստուած եղինճ, որուհետ ամանք կ՚ուտեն նաեւ խորոված ձուկ :

Եւ ահա կը ծագի Նավրուզի առաւօտը : Արեւը մտած է խոյ աստեղատան մէջ , — հին տարին աւարտած , նոր տարին սկսած :

Բախտաւոր կը համարուին անոնք, որ արեւը խոյ աստեղատունը մտած պա - հուն՝ կը գտնուին ապօթատան մը մէջ , — այս ուխտաւորները իրենց հետ կը տանին քաղցրեղէններ ու կարկանդակ - ներ, զոյս գեաինը փռած , ծալապատիկ նստած՝ կ՚ուտեն ձիշդ արեւին անցքին պահուն : Ամբողջ տարին բախտաւոր կ՚անցընեն անոնք, որ բարեբաստիկ այդ ժամուն կը յաջողին «բերան անուշցնել» (դեհեն շիրին կերդէն) : Ամէնէն բախտաւորները կը համարուին անոնք որ առաջուընէ պատրաստած կ՚ըլլան եօթը սէ կոչուած ուտելիքները, զոր կը փռեն իրենց բնակարանին ամէնէն չքեղ սենեակին մէջ, դեղահիւս ծածկոցի մը վրայ , կեդրոնը՝ երկու աշտանակ, վրան այնքան մոմեր վառած՝ որքան զաւակ ունի տա - նուտէրը, մեծ հայելի մը, Գուրան մը , սեվնկէբ հաց մը (տաքցուած խիճերու վրայ կ՚եփուի) , թաս մը ջուր, ջուրին վրայ կանաչ տերեւ մը, սրուակով վար - դի ջուր, առատ միրգ եւ անուշեղէն , պուտուկ մը որու մէջ կը վառի փեղենա - յի ոստ մը, նաեւ ձուկ մը ափսէի մը վրայ : Եւ ահա «եօթը սէ» կոչուած ուտելիքները, (այսպէս կոչուած՝ որովհետեւ իւրաքանչիւրին անունը սէ դիրով կը սկսի) .— Սիր (խնձոր), սիտհ – դաւիճ (արջնեղէգ), սեմնիդ (պահեմական ձիթա - պուղ), սումմաղ (ազոխ), սիրքէ (քա - ցախ), սեբզէ (կանանչեղէն), սամա - նու (?) :

Այս եօթը ուտելիքներուն հետ կը դրու - ի նաեւ մաստ (մածուն), մէկ կամ եր - կու ներկուած հաւկիթ եւ պատառ մը քաղցու :

Ամբողջ ընտանիքը դեռնատարած այս սեղանին չուրջ՝ կը սպասեն որ արեւը մտնէ պարնանային տունը, եւ մինչ մե - ծերը Գուրան կը քաղեն կամ տուայի նովքուզի կը կարդան, տանուտէրը կը սպա - սէ ձեռքին մէջ արծաթ դրամ մը, որով - հետեւ արծաթը արծաթ կը բերէ եւ բա - րենչան է : Մէկ ցաւ ունին՝ եթէ ընտա - նիքի անդամներէն մին կը բացակայի այդ պահուն, որովհետեւ կը հաւատան թէ այլեւս պիտի թափառի տունէն հեռու , ամբողջ տարին :

Այսպէս կը սկսի տարին եւ ընտանիքին անդամներէն այն որ տաք խառնուածք ունի (արիւնոտ) ,մտածել կը համառեակ մածունը, իսկ այն որ պաղ խառնուածք ունի (ալշային), կը համառեակ ումպ մը քաղցու, որպէսզի խառնուածքները ներ - դաշնակուին :

Կը հաւատան նոյնպէս որ արեւը կեն - դանակամբ մտած պահուն՝ կանանչ տե - րեւը կը ծփայ ջուրին վրայ կամ հաւկի - թը կը դառնայ առանցքին վրայ :

Այդ պահուն կը կատարուի համբոյրի արարողութիւն մը մեծ մտպետանքներով։ Երախաները կը համբուրեն իրենց ծնող - քին ոտքերը, իսկ ծնողքները՝ անոնց ճա - կատը : Կրտսերները՝ մեծերուն ձեռքերը։ Մեծերը, տարիքով հաւասար, իրարու ե - բես :

Այնուհետեւ երկրին ամբողջ բնակչու - թիւնը հարեւանութեան մէջ : Կը լռնան մեծ ու պզտիկ, այրերը կը կոչեն իրենց մտերիմները, կիները կը կատա - րեն իրենց արտուպարտը, ամէն ա - հագնի նոր զգեստ :

Ու կը սկսին ընդունելութիւնները, այ - ցելութիւնները, նուիրատուութիւնները :

Եթէ առաջին այցելուն այր մարդ է, բարենչան է, եթէ կին է՝ հակառակն է :

Այս ամանորեան խրախճանքները կը տեւեն մինչեւ ամսուն տասներեքը :

Այդ օրը չարաբաստիկ է : Ոչ ոք կը մը - նայ իր տան մէջ : Ամէն մարդ կ՚երթայ պարտէզները : Կը փնտռէ նուագ : Օր - ւան ուտելիքն է թխլահայկ ապուր : Կէս – օրէ ետք՝ հագար կը ծամեն : Երեկոյեան խումբերով կը վերադառնան տուն, կ՚ինկերը սեւ քօղերով, ճամբաները վերածելով սեւ գետերու :

Ապչիկները աւանդութիւն մը ունին չարաբաստիկ այդ օրուան յատուկ. — գա - ղէն հաւաքուած ծղօտներ ի ձեռին՝ կ՚երթեն. «13ը դո՛ւրս, ամանոր է, էրիկները տո՛ւն» (սիզդէ բէդէր, սալէ դեկէր) : Ապահանի մօտիկ գիւղացիները , այդ օրը, կ՚երթան կը համբուրեն Զեհար Մահալի ժայռը, չարը խափանելու համար : Իսկ Թեհրանի մօտ երկու գիւղեր կան Զիզեչա եւ Ֆաչենդէկ, որոնք բաժնուած են հե - գեռատով մը : Այս գիւղացիները նոր տարուան 13րդ օրը կ՚երթան կը նետին հեղեղատին երկու շրթունքներուն վրայ, նախ թէյ կը խմեն, յանկարծ գէմ դէմ լու - անք եւ հայհոյանք կը տեղան, ժամ մը անարգական խօսքեր կը փոխանակեն մրցումի ձեւով, յետոյ կը հաչատուին, եւ այս ... արարողութիւնը՝ որպէսզի հա - լածեն 13ը եւ տարին անցնի բարեյաջող :

Ապահովաբար հիմա յետչրջուած է Իրանն ալ եւ մոռցուած են այս աւանդութիւնները, որոնք քաղաւած են հին դիր - քերէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1965-Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Ա.

Այս փոքր համայնապատկերը , որ կը ձգտի սեղմ գիծերով ներկայացնել ըս - փիւռքի անցեալ տարուան գրաւոր եւ մը - տաւոր հունձքը , անշուշտ կարելիու - թեան սահմաններուն մէջ, նկատի ունի արտահայտուանի այժմու պայմանները , մանաւանդ այն հսկայ փոփոխութիւնը , որ կատարուեցաւ վերջին տասնամեակին, սերունդի մը ասպիճանական չէզուամով :

Ազգային գրականութեան մը ծաղկու - մը պայմանաւորուած է առաւելաբար հայրենի ենթահողի մը գոյութեամբ : Տարբեր հարց , որ չատ անգամ, եղած են բացառիկ պարագաներ , երբ առանց այդ հիմնական ենթահողին ալ կարելի եղած է մշակել ազգային գրականութիւն մը : Այ -

կատը : Կրտսերները՝ մեծերուն ձեռքերը։ Մեծերը, տարիքով հաւասար, իրարու ե - բես :

Այնուհետեւ երկրին ամբողջ բնակչու - թիւնը հարեւանութեան ուրախութեան մէջ : Կը լռնան մեծ ու պզտիկ, այրերը կը կոչեն իրենց մտերիմները, կիներն կը կատա - րեն իրենց արտուպարտը, ամէն ա - հագնի նոր զգեստ :

Ու կը սկսին ընդունելութիւնները, այ - ցելութիւնները, նուիրատուութիւնները :

Եթէ առաջին այցելուն այր մարդ է, բարենչան է, եթէ կին է՝ հակառակն է :

Այս ամանորեան խրախճանքները կը տեւեն մինչեւ ամսուն տասներեքը :

Այդ օրը չարաբաստիկ է : Ոչ ոք կը մը - նայ իր տան մէջ : Ամէն մարդ կ՚երթայ պարտէզները : Կը փնտռէ նուագ : Օր - ւան ուտելիքն է թխլահայկ ապուր : Կէս – օրէ ետք՝ հագար կը ծամեն : Երեկոյեան խումբերով կը վերադառնան տուն, կ՚ինկերը սեւ քօղերով, ճամբաները վերածելով սեւ գետերու :

Ապչիկները աւանդութիւն մը ունին չարաբաստիկ այդ օրուան յատուկ. — գա - ղէն հաւաքուած ծղօտներ ի ձեռին՝ կ՚երթեն. «13ը դո՛ւրս, ամանոր է, էրիկները տո՛ւն» (սիզդէ բէդէր, սալէ դեկէր) : Ապահանի մօտիկ գիւղացիները , այդ օրը, կ՚երթան կը համբուրեն Զեհար Մահալի ժայռը, չարը խափանելու համար : Իսկ Թեհրանի մօտ երկու գիւղեր կան Զիզեչա եւ Ֆաչենդէկ, որոնք բաժնուած են հե - գեռատով մը : Այս գիւղացիները նոր տարուան 13րդ օրը կ՚երթան կը նետին հեղեղատին երկու շրթունքներուն վրայ, նախ թէյ կը խմեն, յանկարծ գէմ դէմ լու - անք եւ հայհոյանք կը տեղան, ժամ մը անարգական խօսքեր կը փոխանակեն մրցումի ձեւով, յետոյ կը հաչատուին, եւ այս ... արարողութիւնը՝ որպէսզի հա - լածեն 13ը եւ տարին անցնի բարեյաջող :

Ապահովաբար հիմա յետչրջուած է Իրանն ալ եւ մոռցուած են այս աւանդութիւնները, որոնք քաղաւած են հին դիր - քերէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

... Վերջապէս , մէկ խօսքով, «Թուրքիոյ Իշխիրաքիւյուն» կոչուածը իր ամբողջ գոյութեան ընթացքին միշտ ալ պահած է թէ գաղանի եւ թէ հրապարակային գործունէութիւն ցուցաբերող համայնավար կազմակերպութիւն մը ըլլալու հանգամանքը : Եւ, այսպէս, Առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ալ իրենց ուրոյն տեսը ունեցած կ՚ըլլան համայնավար հոսանքները, իրենց զոյգ ճակատներով :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ

Թուրքիա ունեցած է նաեւ օրինաւոր եւ պաշտօնական իր համայնավար կուսակցութիւնը : Մեզի հասնող կանոնադրութենէն ալ կարելի է պնդել, թէ ի՞նչ բանէ ներշնչուած է այդ կազմակերպութիւնը եւ ինչե՞ր կը կազմէին անոր գաղափարախոսութիւնն ու գործունէութեան սկզբունքները :

Այս կանոնադրութեան համաձայն , կուսակցութեան դիրքն ու սկզբունքները կարելի պիտի ըլլար բացատրել հետեւեալ նախադասութիւններու լոյսին տակ :

« ... Թուրքիոյ մէջ հիմնուած է Համայնավար , այսինքն Բոլշեւիկեան կուսակցութիւն մը, ամբողջ աշխարհի մարդկութեան երջանկութիւն եւ բարօրութիւն բերելու կոչուած համաշխարհային յեղափոխութեան նպատակը :

« Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը , պայքար պիտի մղէ իր ամբողջ ուժով ու բոլոր կարելիութիւններով , աշխատակցութեան եւ դրամատիրութեան տիրապետութեան ներքեւ տուայտող ժողովուրդներուն եւ դասակարգերուն ազատագրութեան օգնելու համար :

« Իրեւ վարչական դրութիւն, Թուրքիոյ Բոլշեւիկները կ՚ընդունին Ռուսական Սովետական կազմակերպութեան հիմերն ու սկզբունքները :

« Թուրքիոյ Բոլշեւիկները կը հիմնեն պիկասսոսութիւն մը, որուն դիկտատորութիւն մը պիտի կազմեն, մինչեւ դիւղերու, գաւառներու, նահանգներու եւ կեդրոնական ընդհանրութիւններու խորհուրդներուն մէջ տեղ ստեղծուելիք եւ ընկերային կեանքի մէջ իսկական ժողովրդական հանրապետութիւն մը հիմնելով ընկերվարութիւնը հաստատելու կոչուած վարչակարգի մը հաստատումը , աշխատաւոր զանազան կարգի ներկայացուցիչներով կազմուելիք մանաւոր խորհուրդները :

« Թուրքիոյ Բոլշեւիկները կապուած կը մնան Երրորդ Միջազգայինին :

« Թուրքիոյ Բոլշեւիկները կը մերժեն պատերազմն ու պինաւորութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնցմէ ծնունդ առնելու կոչուած բոլոր անհատատարութիւնները ու անբաւութիւնները : Թուրքիոյ Բոլշեւիկները կը ջնջեն ու կը վերցնեն անձնական ինչքի սեփականատիրութիւնը, եւայլն , եւայլն » :

Պաշտօնական Համայնավար կուսակցութիւնը Մուսթաֆա Քեմալի ալ դէմ տակցութեամբ հիմնուած կուսակցութիւն մըն էր ,որուն մաս կը կազմէին անոր մենամօտիկ անձնաւորութիւններէն ոմանք, իր ընկերները , նոյնիսկ Ընդհանուր Սպայակոյտը Նախագահ Իսմէթ Պէյը (Ինէօնիւ), Ֆէվզի (Զաքմաք) Փաշան , բանակի հրամանատարները, նաեւ կանաչ Բանակի զեկավար տարրերէն շատեր :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱԼԻ ԳԸԼԸՃԻ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Գոյութիւն ունեցող վատահութիւնները համաձայն, այդ կուսակցութիւնը հիմնուած է 1920 Հոկտեմբեր 19 թուականին : Դարձեալ, նկատի ունենալով որ յիշեալ կուսակցութեան խնդրոյ առարկայ կանոնադրութիւնն ալ տպուած է 1920 Յուլիս 20 թուականին, կը նշանակէ թէ պատրաստութիւններուն իրեւ սկզբնական թրուական պէտք պիտի ըլլայ երթալ առնէ չատ առելի հեռու, չատ առելի եա, հա - ւանաբար (*) :

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութեան հիմնադիրներուն մէջեւ կը դանը - ւէր նաեւ Ալի Գըլըճ , որ իր յուշագրութիւններուն մէջ հետեւեալը կ՚ըսէ այդ մասին . —

« Համայնավարական քարոզութիւննե - րը հետզհետէ աւելի կարեւոր համեմատութիւններ եւ լուրջ բնոյթ սկսած էին առնալ :

(*) «Ալի Գըլըճի յուշերը », Հրատարակչական «Սէլ», էջ 7 – 75:

(35 Շար.)

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐԱՏԸ

—o—

Ալեւո՛ր, անմահ, Հսկա՛յ մեհեաներ,
Ատտուածութեան պէս պատուած
ամպերէն,
Նախահայր լերանց, երկրագիի ընկեր,
Վրկայ մեր նախնեաց փառքին հառօրեն,
Կախուած կապոյտէ՝ վրան մ'ես օդային,
Ամպ՝ հոդմէն անշարժ, երկրագիի ձրմեռ,
Ձեռնըդ մէջ մեր ցաւ կը տանիս վեհին,
Գոռ Ազատութեան շունչն են քու հոդմեր:
Այգուն վարդերով սառերդ կը ծաղկին,
Կ'այրին իրկուան բոցովն անարատ,
Բիւր արեւներու բիւրեղ հայելին՝
Յաւերժակա՞ն Արարատ:

Հեղեղիդ՝ ծարաւ, սիրահար՝ վրիդ,
Արծիւ ծիածանիդ կ'անցնի կամուրջէն:
Ցնցելով շղթան՝ բանտին մէջ կրանիտ՝
Հրաբուղխի աշխարհիս մա՛ն կը
մրմրընչեն:
Աստղ մ'առաջնորդ կ'ըլլան քու բոցեր,
Փարոս՝ կարուանին, գիշերային ջան,
Ծաղիկներ անմեղ՝ երկնաչու կոյսեր
Կ'աճին շանթին քով, քու դժոխքիդ
վրայ:
Պարփիւր կողերէդ տըւիր հայ երկրին
Աղօթի՝ տաճար, փառքերու՝ պալատ,
Նոյն ես, մինչ քու շուրջ ազգեր կը
փոխուին,
Յաւերժակա՞ն Արարատ:

Երբեմն ամպերէն՝ թումբեր պատռելով՝
Խուժեցին ջրվէժ, ովկիանոսներ ընկան,
Ըմբոստ ամբոխի նըման հալա ծով՝
Կազմեց թեւաւոր շղթայ մը լերան,
Մահուան գիշեր մ'էր, խղդուած էր
արեւ.
Կեանքն էր նահաբեկ, Բնութիւնն՝
անարատ.
Դու լոկ ժպտէիր կոհակաց վերեւ՝
Յաւերժակա՞ն Արարատ:

Թեւ թեւի եւ աչքն ուղղած լոյսերուդ՝
Պիտ՝ անցնին սլարով սերունդներն
Հայկին,
Նախնեա՛ց յիշատակ, տեսիլովդ անմոյթ՝
Սիրտն անոնց յոյսով պիտի ներշնչուին:
Թող մեր կեանքին դէմ դաւեն օտարներ,
Կարմի՞ր երազեն գետերդ յորդատար.—
Ժըպտի՞ս պիտ՝ ամէն ջրհեղեղէ վեր՝
Յաւերժակա՞ն Արարատ:

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԻՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՐՊ – ՀՆՈՒՄ, գրեց Եղիշէ Յ. Մե-
լիքեան, ատենապետ Կաթողիկոսութեան
Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Անթիլիաս,
Լիբանան, 1965:

*Աւետարան արձակողն հանդիսացան լ-
րիւնց ներքին միութենական կեանքին:
Առանձնապէս յիշատակութեան արժանի
է «Վարագ» պարբերաթերթը, որ իբ-
րեւ օրգան Համազասպեան Հայ բն-
նակեալ Միութեան, Մ. Նահանգ-
ներ, տեղեկատուութեան բաժիններուն
կոչքին պարբերաբար հրատարակեց վա-
նի եւ Վասպուրականի պատմական անց-
եալին, ժողովուրդի կենցաղին, բարբա-
նին մասին ուսումնասիրութիւններ:*

*Նոյնպես սերունդը եւս, յատկապէս
Միջին Արեւելքի կարգ մը հայահոծ շըր-
ջաններուն մէջ, ինչպէս Լիբանան, Սու-
րիա եւ Իրան, ուսանողական կամ աշա-
կերտական պարբերաթերթերուն միջոցաւ
բաժնեկից դարձաւ պրաւոր եւ մտաւոր
մեր ճիգին:*

*Ն. Փալանճեան ձեմարանի «Ջահակիր»ը, Անթիլիասի Դպրեվանքի «Գլաձո-
րը», Հայկազեան Գոյհնի «Նաւասարդը», Վիէննական Մխիթարեաններու երկրորդ
դարու վարժարանի սաներուն «Վերել-
քը», Բարէն – Եփիփ ձեմարանի «Մի-
ւթը» եւ դես ուրիշ աշակերտական կամ
ուսանողական պարբերաթերթերթեր ներկա-
յացուցին պրակտ էջեր, ուսումնասիրու-
թիւններ՝ պիտակտ կամ պատմական նը-
կարագրով, նշմարներ եւայլն:*

*Երկուասարդներու կողմէ խմբագրուած
այս պարբերաթերթերթերը անգամ մը եւս կը
հաստատեն այն իրողութիւնը, թէ հայա-
բնը միջավայրի մէջ հասակ առնող սե-
րունդը ակը է ազգային առաջ պիտակ-
գութեան եւ, մանաւանդ, իր ունեցած
հետաքրքրութիւնը հայ գիրին եւ մշա-
կոյթին հանդէպ կը մնայ միշտ պահպանի մը վրայ:*

*Լիբանանի Հայ Ազգային վարժարան-
ներու Ուսուցչական Միութիւնը չարու-
նակեց հրատարակել իր պաշտօնաթերթը՝
«Մշակ», որ կարճ ժամանակուան մէջ
դարձաւ Լիբանանի հայ մտքին վայել եւ
յատկապէս Սփիւռքի մէջ ապրող Հայու-
թեան լուսաւորութեան հետաքրքրութիւ-
նը գոհացնող խոստմնալից ձեռնարկ մը:*

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ ճշմարտութիւնը չես ըսեր ու լուռ
կը մնաս, գրեթէ ստած կ'ըլլաս ...

×

Իրական դեկավարը պէտք է խօսուլ լ-
լայ:

×

Կոյր ու կաղ էր եւ հայելի կը գնէր:

×

Անիւծը կ'ուտէ՝ գայլը չի՛ մարսեր:

×

Եթէ մեղուն չխայթէ եզ, մեղր չես
ուտեր:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Անծանօթը պատասխան չտուաւ:

— Գերապանները խուզարկէ, ըսաւ Գաւթ
խօսքը սեւ պարապուկասով մարդուն ուղ-
ղելով եւ կանաչ պարապուկասով մարդուն
կոկորդին կպնելով:

Ապա խօսքը կանաչ պարապուկասով
մարդուն ուղղելով, ոտանաւորի ձայնով
մը ըսաւ.

— Տեղընդդ չերեւաք, պարոն, ապա
թէ ոչ կը խեղդեմ ձեզի ...:

ԽՄԲԱԳԻՒՐ ԹԻ ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆ

Գերմանական գեսպանատունը գիշեր
փողոցին հապիւ երեք հարիւր մեթր հեռու
էր:

Ինքնաշարժը քանի մը չրջան ընելէ ետք
տիկին Շապանի տան առջեւ հասաւ:

— Պարոն, մեզի հետ վեր պիտի գայիք,
ըսաւ Գաւթ իր գերիին: Եթէ բնականին
չդառնաք եւ արեւէ չարժում չընէք, պատ-
ուոյ խօսք կուտամ որ ձեզի որեւէ չարիք
պիտի չհասցնենք:

— Ինձմէ ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց բան-
տարկեալը:

— Ձեզի հետ քիչ մը պիտի խօսինք,
քանի մը հարցում միայն եւ յետոյ ազատ
պիտի ձգենք:

— Լաւ, կ'ընդունիմ:

Երկու մանկամարդ կիները առաջ ան-
ցան: Կանաչ պարապուկասով մարդը Զար-
ատաքի եւ Գաւթի հակապուեան տակ
սանդուխներէն վեր ելաւ, իսկ սեւ պա-
րապուկասով թիկնեղ մարդը անոնց հետ-
ւէն ճամբան դրաւ:

Քանի մը վայրկեան հաքը բոլորը մէկ
կէն տիկին Շապանի հիւրասրահը մտան:

Ամէնէն առաջ Զարատաք խօսք առնելով
ըսաւ.

— Պարոն, անշուշտ միտքերնուդ չէք
անցըներ որ ձեր վրայ բռնութիւն բան-
ցուցած ըլլալնուս համար ներողութիւն
պիտի խնդրենք ձեզմէ: Այնպիսի ընթացք
մը բռնեցիք մեզի հանդէպ որ, մեր ով
ըլլալը ձեզի պիտացնելու համար ստիպ ու-
լիչ միջոց չտատնք: Բայց դես դեպա-
կշռութիւնը ձեր կողմն է, դուք մեզ
ճանչցաք, մեր ով ըլլալը հասկցաք, իսկ
մենք դես չենք պիտեր ձեր ով ըլլալը ...:
Ուրեմն պիտի խնդրեմ ձեզմէ որ բարեհա-
ճիք դիմակները վար առնել:

Կանաչ պարապուկասով մարդը եւս քաշ-
ուելով ըսաւ.

— Իսկ եթէ վար առնելու չըլլամ, ի՞նչ
պիտի ընէք:

— Ընելիքնիս պրաշած ենք, բռնի կեր-
պով պիտի վերցնենք ձեր դիմակը:

Անծանօթը, վարանումով, կատարու-
թեան չարժում մը ըրաւ ...:

— Մի վարանիք, պարոն, ատանկ պայ-
քարներու մէջ իսկ մարդս եթէ ուզէ կըր-
նայ պատուաւոր հակառակորդ մը ըլլալ
եւ փոխանակ մութին մէջ դործելու, ճա-
կատաբաց կռուիլ ..., չարունակեց Ճար-
ատարապետը:

Կանաչ պարապուկասով մարդը դիմակը
հանեց եւ կնդուղը դլուխն է վար իջե-
ցուց:

— Ինձմէ ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց ան:

— Ձեզմէ ուզածնիս հասկնա՞լ կ'ուզէք,
նախ եւ առաջ ըսէք տեսնենք ի՞նչ է ձեր
անունը:

— Սեւ Աբժիւ:

— Աթիկա անուն չէ, ծածկանուն է:

— Ատկէ ուրիշ անուն չունիմ ես:

— Եթէ յամառիք, ձեր յամառութիւնը
կրնայ ձեզի սուգի նստիլ: Ձեզի ստիպա-
նութեան չանձնելով կրնանք անմիջապէս
ձեր բուն անունը հասկնալ:

Սեւ մօրուքով մարդը արհամարհական
ժպիտ մը ունեցաւ:

— Հիմակուհիմա տիկա մէկ կողմ ձը-
գենք, վերջը դարձեալ այդ մասին կը խո-
սակցինք ձեր հետ, չարունակեց ճար-
ատարապետը: Ա՛ռ այժմ միայն առչութիւնը
պիտացէք որ Գերմանական գեսպանատան
մէջ ինչ որ ըսիք այս տիկիններուն, ա-
մէնքն ալ լսեցինք:

— Ըսել է դես ծուղակին մէ՞ջ ձգեր էք:

— Ատոր պէս բան մը:

— Ուրեմն մեր պատմածները ձեզի կրկ-
նելու պէտք պիտի չունենամ:

— Ատանկ պատմածներու վրայ խօսիլը
բաղդատիչն ուելորդ է: Ձենք ընդունիր:

— Չպուչայէք տակայն ...:

— Ի՞նչ իրաւունքով այդպիսի անբն-
դունելի պատմաններ կ'ատաջարկէք մեզի,
չարունակեց Լեւոն Ճարատաք ուսերը ցն-
ցելով: Կ'ըսէք թէ գործակատար Սէնթ Ֆուա-
յէ ատաջ, Սուլթան Սէլիմ ատաջինի գան-
ձերը ձեր ընկերութեան իրաւունքն էին,
այնպէս չէ՞: Ինչո՞ւ կրնաք հաստատել ա-
տիկա:

— Մենք ատանկ գանձի մը գոյութիւն
ունենալը գիտէինք արդէն, պատասխա-
նեց մօրուսաւոր անծանօթը:

— Ա՛ռ ի՞նչ տեսակ ցախտաւոր է: Գան-
ձի մը գոյութիւն ունենալը գիտնալը ա-
նոր տէրը ըլլալ չի նշանակեր:

ՓԻԼԻՊ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

—*—

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեան Նոր Տարւոյ առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տիկին Ա. Չիթունիի :

ԾՆՈՒՆԴ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Չորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4·30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5·30ին :

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին :

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, թագիս համայն նընջեցելոց :

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

Շաբաթ, Կազանդ եւ տարեմուտ, պատարագ ժամը 10ին :

ԿԻՐԱԿԻ (2 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան Պահոց, պատարագ ժամը 10ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ – ՔԱՐՈԶ ԿԱՐՏԱՆ – ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ
Այս Կիրակի (2 Յունուար)

Նոր տարուան եւ Ս. Ծննդեան առիթներով, Պիվէրի Ազգ. սրահին մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Պուլլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հովիւ՝ Գուրգէն Վարդապետ : Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուլվ. Օտտոյի եկեղեցւոյ երգչախումբը :

Շրջաններու բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին :

Ծննդեան աւանդական տնօրհնէքն ալ պիտի կատարէ Հայր Սուրբը բոլոր հայ ընտանիքներու : Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ Ջրօրհնէք : Նոյն օրը կէսօրէ վերջ Կարտանի դերեզմանատան մէջ տեղի պիտի ունենայ ընդհանուր հոգեհանգիստ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆրանք Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեանէ, ողբ. Շրոիփսիմէ Մկրտիչեանի յիշատակին :

×

Ողբ. Օննիկ Տէմիրճեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են .—

Տէր եւ Տիկին Մ. Ապումարագեան 40 Ֆրանք Շաւիլի դպրոցին եւ տասը «Յառաջ»ին :

Այրի Տիկին Լիւսի Օհանեան քսան Շաւիլի Կապ. Խաչին : Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօշկարեան քսան Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
FOLKLORE D'ARMÉNIE
Փառաւոր սալ մը
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Հայկական 12 հիանալի երգեր ու պարեր (Մառալօ, Օրօր, Օսսանա, Գարու ա, Օրօրաթիւնօ, Անտունի եւայլն, եւայլն)
Սօլիսթներ՝ Օր. Օր. Նիկողոսեան, Պէնկեան, Պ. Մ. Պօղոսեան :
Disque Microsillon 33 1/2 Tours
BAM LD 415 (30 cm)
en vente chez votre disquaire et à
La Boîte à Musique
133 Bd. Raspail, Paris (6e)

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին :

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ
Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոդում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «զաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :
Raki - Duze
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :
Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ հոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :
Հատը 6 ֆրանք

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը նոր տարուան առթիւ պատկերազարդ քառթեր հրապարակ հանած է :

Դիմել Նոր Սերունդին 17 Բիւ Պլէօ, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 20·30էն 22·30 եւ «Արծիւ» ակումբը Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20 :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ, զեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գուրգէն Յարութիւնի Յակոբեան, մօր անունը Մարիամ, ծնած 1923ին Տիլիջան (Հայաստան), զինուորագրուած 1941ին պատերազմի դաշտ դացած : Վերջին նամակը ստացուած է 1942ին :

Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Յարութիւն Արբճեանի նի,

48 bis, Ave. Général de Gaulle
94 MAISONS-ALFORT
FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեանէ յիսուն Ֆրանք, իրենց մօր Վասիլուհի Թովմասեանի մահուան առթիւ ի նպաստ դպրոցին : Պ. Կիրակոս Ֆառայեան նուիրած է դպրոցին, Սայաթ – Նովայի դեղարուեստական նկարը շրջանակով :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

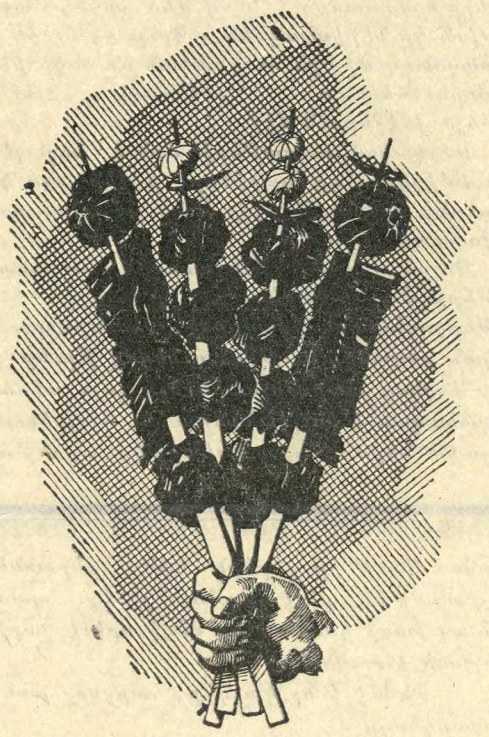
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 4 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10500 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.500

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Նախագահ տը Կոլ, իր վերընտրութենէն ի վեր, առաջին անգամ կը խօսէր ժողովուրդին, նոր տարուան առթիւ: Իր կարճ շնորհաւորականին մէջ, տը Կոլ շեշտեց ի մէջ այլոց .— « Ֆրանսայի համար, նոր տարին կրնայ եւ պէտք է ըլլայ հանդարտութեան, վստահութեան եւ եռանդի տարին : Հանդարտութեան, վասնզի, մեզի համար ներկայիս ոչ մրդձաւանջ կայ ներսը, ոչ ալ պայքարներ դուրսը : Անշուշտ, շատ կենդանի ժողովուրդ մըն ենք, յառաջդիմութեան մէջ, բայց որ ինքզինքին կը պարտադրէ, կարգապահութեամբ յառաջանալ: Ամբողջութեան մէջ դժուարութիւններ ունինք յաղթարհելիք եւ մանրամասնութեանց մէջ, փափաքներ որոնք դեռ չեն իրականացած :

« Վստահութեան տարին .— Վասնզի ինչ որ իրագործած ենք վերջերս , մեր ծանր հարցերը կարգադրելու համար, կը համոզէ մեզ որ կրնանք գլուխ հանել :

« Եռանդի տարին, վասնզի, կասկածները, խարխափումները, հրաժարումները վերջ դտած են : Գիտենք որ հիմա, մեր գլուխներուն, մեր սրտերուն եւ մեր ձեռքերուն մէջ կայ ամէն ինչ որ պէտք է որպէսզի Ֆրանսան իր յառաջդիմութեան վճռական հանդրուանին հասնի , որպէսզի տակաւին բերէ ալ աւելի արտադրութիւն իր բոլոր զաւակներուն, ազգային արտադրութեան բաշխումին մէջ , որպէսզի, ազգերու միջեւ, հասկացողութեան եւ խաղաղութեան օրինակելի գործ մը տեսնէ , ինչպէս իր հանճարը կը պարտադրէ »:

Նոր տարուան առթիւ, նախագահ տը Կոլ ընդունած է դիւանագիտական մարմնի աւանդական շնորհաւորութիւնները : Զրոյցներ ալ ունեցած է Էլիզէի կապուած լրագրողներուն հետ, որոնք կ՚ընդունուէին իր կողմէ :

Լրագրող մը հարցուցած է .—

— Կառավարութիւնը իր հրաժարականը պիտի՞ ներկայացնէ Յունուար ութին, ըստ աւանդութեան :

— « Ի՞նչ աւանդութիւն, կը պատասխանէ տը Կոլ: Ձեր եւ իմ կեանքին մէջ , առաջին անգամն է, որ հանրաքուէով ընտրուած նախագահ մը ինքզինքին կը յաջորդէ :

— Նախարարական փոփոխութիւն պիտի ըլլա՞յ .

= Եթէ ըլլայ, խօսք կուտամ, տեղեակ կ՚ըլլաք :

— Ուրի՞շ հարցազրոյցներ պիտի կատարէ՞ք հեռատեսիլէն .

= Նախագահական ընտրութիւն չկայ ամէն տարի :

— Որո՞նք են ձեր ընթերցումները տարւոյս վերջը :

= Եթէ ըսեմ թէ ի՛նչ կը կարդամ, պիտի դիտնաք թէ ինչ չեմ կարդար :

— Սահրամանագրութիւնը պիտի բարեփոխէք .

= Ոչ, ներկայիս: Շատ լաւ է, հարկ չկայ զայն բարեփոխելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԷՆՍԱՆ ՕՌԻՈԼ, Հանրապետութեան նախկին նախագահ, մեռաւ ամանորի առաւօտը, փարիզեան բուժարանի մը մէջ, 81 տարեկանին, ըստ ողբացեալին փափաքին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, իր Բնակավայրը՝ Միւռէ : Վէնսան Օռիոլ ծնած էր 1884ին: Հացագործի զաւակ , իրաւաբանական ուսում կատարած էր , Փիլիսոփայութեան լիսանս ունէր եւ իրաւագիտութեան՝ տոքթորա: Լրագրող եղած է սկիզբը ապա խմբագրապետ՝ Միտի Սօսիլիսթի: Քաղաքական ասպարէզը սկսած է 1928ին: 1937էն 1938 Արդարութեան նախարար է եւ միշտ Պլումի կողքին: 1940ին կը բանտարկուի Վիշիի կառավարութեան կողմէ մերժած ըլլալով ամբողջական իրաւասութիւններ քուէարկել մառեշալ Փէթէնի: Կը յաջողի փախիլ եւ Լոնտոն կը հասնի 1943ին: Դ. հանրապետութեան առաջին նախագահն է, ընտրուած առաջին շրջանին՝ 242ի դէմ 452 ձայնով: Տարիներէ ի վեր քաշուած կեանք մը կ՚ապրէր: Երկու անգամ ինկած էր եւ ազդրը կոտրած : Վերջին արկածին կրկին Փարիզ փոխադրուած էր, Տոքթ. Ժիւտէի բուժարանը ուր մեռաւ առջի առտու: Նախագահ տը Կոլ զնաց խոնարհելու իր դագաղին առջեւ, ապա մարմինը Միւռէ փոխադրուեցաւ նախագահական քառավէլով :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱԿի միջնորդը՝ Կալօ Փլազա իր հրաժարականը ներկայացուց Ու Թանի, որ ընդունեցաւ, հակառակ անոր որ բարդ կացութիւն մը կը ստեղծուի : Փլազա կ՚ըսէ թէ իր տեղեկագիրը եւ թրքական կառավարութեան բացասական դիրքը իրեն հանդէպ արդելք կը հանդիսանան որ միջնորդի իր պաշտօնը կատարէ :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ այլեւս ծառայ կիներ պիտի չըլլան: Ասոնց նոր անունն է՝ տընական գործերու թեքնիք օժանդակներ , ըստ օրինագիծի մը, որ կ՚արդիլէ նաեւ 18 տարեկանէն վար նման օժանդակներ աշխատցնել :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ տիեզերական պատրիարքը ջնջեց Արեւմտեան Եւրոպայի ռուսական եկեղեցիներու էկզարքան : Ասկէ ետք, այս էկզարքան կը դառնայ արքեպիսկոպասարան մը, ինքնավար: Աթենակորասի նախորդն էր՝ Փոթիուս Բ. որ ստեղծած էր այդ էկզարքան , 1931ին , առժամեայ կերպով, դաղթանակութեան ռուս եկեղեցիներուն կանոնական սահմանադրութիւն մը տալու համար , վասնզի ասոնք կը մերժէին ենթարկուիլ Մոսկուայի պատրիարքին , որ խորհրդային իշխանութեան ենթակայ նկատուած է : Փարիզի ռուս եկեղեցական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Աթենակորաս այդ որոշումը տուած է Մոսկուայի պատրիարքութեան ճնշումին տակ : Հաւանական չէ սակայն, որ Գէորդ արքեպիսկոպոսը (Արեւ. Եւրոպայի ռուս եկեղեցիներու արքեպիսկոպոսը) ուզէ Մոսկուայի ենթարկուիլ , տրուած ըլլալով որ չի հաւատար անոր անկախութեան խորհրդային վարչակարգին նկատմամբ : Այս պատճառաւ, Բիւ Տարիւի Եկեղեցին որոշած է «անկախ ու ինքնավար» հռչակուիլ, որպէսզի կարենայ ընել ինչ որ «կարելի է եւ անհրաժեշտ շարունակելու , զարգացնելու եւ ամրապնդելու համար այդ եկեղեցիներուն ծիսական, հովուական , առաքելական եւ մշակութային աշխատանքը, հոն ուր կը գտնուին »:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ կատարի կռիւներ կը շարունակուին իրաքեան զօրքին եւ Քիւրտերուն միջեւ Իրաքի հիւսիսը: Քիւրտերը Ամարէմ եւ Տիզէհ գիւղաքաղաքներ գրաւած են :

ՍԱԼԱՀ ՊԻԹԱՐ կազմեց Սուրիոյ նոր դահլիճը, բաղկացած 26 անդամներէ :

ՊԱՊԸ բացէ ի բաց միջամտելով Վիէթնամի հարցին մէջ, անձնական դիրեր գրկած է Մաօ Ցէ Թունկի, Հօ Շի Մինհի, Վան Թէօյի եւ Պողդորնիի: Աննախընթաց դէպք է որ Ընդհանրական եկեղեցւոյ պետը նամակ գրէ Համայնավար Չինաստանի դեկավարին :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը » կը գրէ թէ Ճոնսընի յատուկ «ներկայացուցիչները հրէշներ են և վիժուկներ, որոնք փոշիի ամպեր կը բարձրացնեն » :

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ԺԱՅԹՔԵՆ

ԿԸ ՊՈՌԱՆ.— ԴԷՊԻ՛ ԿԻՊՐՈ՛Ս: ԴԷՊԻ ԱԹԷ՛ՆՔ: ԴԷՊԻ ԹՐԱԿԻԱ՛: ԳՐԻՉԸ ԹՈՂՈՒՆՔ, ՍՈՒԻՆԸ ԱՌՆԵՆՔ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇ ԿԸ ՊԱՐՁԵՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ, ՖԸՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻ ԴՐԱՆ ՎՐԱՅ

Պոլսոյ թրքական թերթերուն մէջ կը կարդանք .—

Թուրք երիտասարդութիւնը բողոքի առաջին միթինկը դումարեց, Կիպրոսի մասին տրուած աննպաստ որոշումին առթիւ : Ճշդուած է որ ՄԱԿի մէջ, Մակարիոս եւ Եգիպտոսի նախագահ Նասր յաջողած են համոզել եւ սիրաշահիլ ափրիկեան փոքր պետութիւնները , որպէսզի իրենց տեսակէտին ի նպաստ քուէարկեն : Թուրք երիտասարդութիւնը, թարգման հանդիսանալով ամբողջ ժողովուրդին յուզման եւ բողոքին , կատարեց իր պարտականութիւնը եւ իր ցասումը յայտնեց հրապարակով : Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէի Ուս. Միութիւնը կազմակերպեց Կիպրոսի միթինկ մը, եւ տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ հաւաքուեցան Ազատութեան Հրապարակը, ուր հայրենասիրական ճառեր խօսուեցան, եւ ապա երիտասարդները դացին մինչեւ Թագսիմ, ուր միթինկը վերջ դտաւ: Ճամբուն վրայ հազարաւոր երիտասարդներ միաբերան կը պոռային .

— Դէպի Կիպրոս, Թուրք Բանակ , Թուրք երիտասարդութիւն, դէպի Կիպրոս :

Բոլոր ճառախօսները անհրաժեշտ նկատեցին զինեալ միջամտութիւն մը Կիպրոսի մէջ: Այս առթիւ, ապահովութեան լայն միջոցներ ձեռք առնուած էին, հելլէն եւ անգլիական հիւպատոսարանները տանող ճամբաները փակուած էին ոստիկաններով եւ զինուորներով : Հակառակ ասոր, միթինկը տեղի ունեցաւ ծայրայեղ կարգապահութեան մէջ, որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ ոչ միթինկի, ոչ ալ զնացքի պահուն :

Համալսարանի պարտէզին մէջ, առաջին ճառը խօսեցաւ վաստակաւոր գնդապետ Թահսին Ափայ, որ դատապարտեց թուրք դատին թշնամիները եւ ըսաւ ի մէջ այլոց .

— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան որոշումը հակառակ է ՄԱԿի Ուխտին բացորոշ տրամադրութիւններուն : Հելլէնները կը պոռչտան եւ կ՚ըսեն թէ Կիպրոսը պիտի առնեն : Թող իրենց ափերը լիզեն : Թող ամչնան նաեւ սա ափրիկեան պետութիւնները, որոնք իրը պարգեւ ստացան իրենց անկախութիւնը : Իսկ մենք մեր արեան գնով կերտեցինք մեր անկախութիւնը եւ ազգային գերիշխանութիւնը: Հապա սա ապտալ Նասը՞րը (ԽՄԲ.— Թրքական բառախաղ՝ Ապտիւլ Նասըր ըսելու տեղ), իսլամ պետութեան մը գլուխը կը գտնուի, եւ սակայն արիւնարբու Փափաղին փէշերուն տակ կը սողոսկի : Եւ ըսել թէ այդ մարդը իսլամ մըն է: Անգլիացիք մեզմէ փոխառին Կիպրոսը, եւ հիմա զայն կը վերադարձնեն ոչ թէ իսկական տիրոջը, այլ ուրիշին: Այս ալ ուրիշ խաբեբայութիւն :

ԳՆԱՑՔԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Այս յուզումնալից ճառերէն ետք, տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ եւ երիտասարդներ, Համալսարանի պարտէզէն ճամբայ ելան բողոքի ազազակներով , իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած դրօշներ, Աթաթիւրքի նկարներ, վերտառութիւններ եւ Կիպրոսի քարտէսներ: Իրենց վերտառութիւններուն վրայ հետեւեալ խօսքերը գրուած էին . —

Թուրք բանակ, յառա՛ջ դէպի Կիպրոս, ամէն ինչ պիտի տանք մեր կրտսեր հայրենիքին համար, Փաշա՛ մոյկերդ հագիր, Միացեալ Ազգե՞ր թէ Միացեալ Հանդիսատեսներ, Փոլիթիքա ըսին եւ իրար կերան, Կիպրոսը տուին, մենք ետ պիտի առնենք, Թուրք բանա՛կ, յառա՛ջ դէպի Կիպրոս, մեր նպատակակէտը Աթէնքն է, Երիտասարդութիւնը քուէարկութեամբ չի տար Կիպրոսը, Յառա՛ջ դէպի Արեւմտեան Թրակիա, Գրիչը թողունք եւ սուինը առնենք : 6

Երիտասարդութիւնը անծայր թափօր մը կազմած, բողոքի ցոյցերով կ՚անցնի Ճաղալօղլու, Սիրքէճի, Էմինէօնիւ, Պանքալար, Շիշհանէ ճամբաներէն, Իրանի Հիւպատոսարանին առջեւ կանգ կ՚առնէ՝ փունջ մը նուիրելու համար Իրանի Հիւպատոսին, «Կեցցէ Իրան» պոռալով : Շիշհանէէն կ՚անցնի Թիւնէլ եւ Խորհրդային Հիւպատոսարանին առջեւէն անցած պահուն կը պոռայ .

— Անկցի՛ քոմիւնիզմը :

Երբ երիտասարդութիւնը կը հասնի Ամերիկեան Տեղեկատու Դիւանին առջեւ , կը տեսնեն որ թրքական դրօշը պարզուածչէր չէնքին վրայ: Բողոք, ազազակներ, պոռչտուք.

— Դրօշ պարզեցէք, թրքական դրօշ :

Պահ մը ետք երիտասարդ մը կը ճեղքէ բազմութիւնը եւ կը սլանայ դէպի չէնքը, սանդուխներէն վեր կը մագլցի եւ իր ընկերներէն թրքական դրօշ մը առնելով կը պարզէ Ամերիկեան չէնքին ձողէն :

Երիտասարդները պահ մը կանգ առին նաեւ Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ եւ պահանջեցին որ հոն ալ թրքական դրօշը պարզուի : Դեղարանէ մը ապահովուեցաւ այդ դրօշը եւ պարզուեցաւ Ֆրանսական հիւպատոսարանի դրան վերեւ :

Ուսանողներու թափօրը յետոյ հասաւ Թագսիմ, ուր միացաւ Թէքնիք Համալսարանի ուսանողութեան հետ, հոն միաբերան երգեցին Անկախութեան Քայլերգը եւ ցրուեցան :

Յիսուն հազարի կը մօտենար միթինկին մասնակցող երիտասարդութեան թիւը : Բողոքարկուները պահանջեցին որ Այա Սօֆիան ալ փութով վերաբացուի իրը մզկիթ եւ կառավարութիւնը վերջ տայ « թմրած » քաղաքականութեան :

Այս միթինկին առթիւ, ոստիկանական շղթայի տակ առնուած էին նաեւ Յունաց Պատրիարքարանը, Հելլէն եւ Խորհ. հիւպատոսարանները : Բողոքի ցոյցերուն մէջ պահանջուեցաւ որ Թուրքիա այլեւս կտրուկ շարժի եւ եթէ հարկ ըլլայ, քաշուի Միացեալ Ազգերէն: Ամբողջ երկրին մէջ պիտի շարունակուին այս միթինկները :

ԻՆՉ ԿԸՍԷ ՄԱԿԱՐԻՈՍ

Միլլիյէթի թղթակիցը , Սամի Քօհէն, առաջին թուրք լրագրողն է որ կը յաջողի Կիպրոս մտնել եւ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունենալ Մակարիոսի հետ: Ստորեւ գլխաւոր մասերը .

— Կիպրոսի խնդրին մէջ ,— բսած է Մակարիոս , — Թուրքիան խօսակից չեմ նկատեր, եւ եթէ խորհրդաժողով մը դումարուի, լոկ Կիպրոսի թուրք համայնքին ներկայացուցիչները տեսնել կ՚ուզեմ: Թող չկարծուի թէ Թուրքիան չենք ճանչնար, բայց Թուրքիա տեղ չունի մեր ապագայ բանակցութիւններուն մէջ : Մեզի համար սկզբունքի խնդիր մըն է այս , եւ չենք արտօներ որ օտար երկիր մը միջամուխ ըլլայ Կիպրոսի պետութեան ներքին գործերուն, Մէկ մտահոգութիւն միայն ունինք , այն ալ Թուրքիոյ միջամբտութիւնն է: Չեմ դիտեր թէ Թուրքիա Կիպրոսը գրաւել պիտի ուզէ՞, թէ ոչ : Չեմ հաւատար որ բռնի ուժով կարելի ըլլայ կարգադրել այս խնդիրը :

Մակարիոս յետոյ կատակելով կ՚ըսէ .

— Եթէ Թուրքիա իսկապէս գրաւել կ՚ուզէ Կիպրոսը, թող ժամ առաջ ընէ այդ բանը, մենք ալ այսքան դրամ չենք ծախսեր մեր ազգային պաշտպանութեան գործերուն :

ՍՐՏԻ ԽՕՒՄՈՎ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

—o—

ԽՄԲ.— Կուտաւիճ մեր խոստացած երրորդ յօդուածը՝ ծանօթացնելու համար ՀԱՅ – ԲՈՅԺԸ, իրապէս ժողովրդական, հանրօգուտ եւ միշտ հետաքրքրական պարբերաթերթ մը: Վերջապէս հրատարակութիւն մը, որ գործնական արժէք ունի, օգտակար ծառայութիւն մը կը կատարէ, հանրային եւ անհատական առողջապահութեան կը բերէ իր նպաստը: Տարեկան բաժնեգինը 15 ֆրանք:

Առաջ լրագրութիւն է, սրտի հիւանդութիւնները այնքան յաճախադէպ դարձած են, որ վիճակագրութեանց համա-ձայն՝ տարեկան 200·000 հոգի կը մեռնի, Ֆրանսայի մէջ, սրտի խցումի հետեւանքով: Եւ գէթ բժիշկները կը պնդեն թէ այս թիւը ցոյց չի տար ամբողջութիւնը, — ուրեմն խլիրդի (fանեէր) զոհերուն կրկինը կը հնձէ այս զարհուրելի հիւանդութիւնը:

Կուտայ կը զարնէ յանկարծակի, գաղա-նի պէս, — կուծքին եաեւը՝ ահաւոր ցաւով մը, որ կարծես կը կարէ չունչդ, կը զգեստէ քեզ, երբ մխաժամանակ կ'իյ-նայ արեան ճնշումը: Ահա տապնապը, եւ այնքան: Քանի մը վայրկեանի պատմութիւն: Եթէ մահը չառաւ տարաբաղդ, — այս առաջին տպնապը վեցի վրայ մէկ համեմատութեամբ՝ կը վերջանայ յանկարծական մահով, — բախտաւոր ես: Այն առեն հիւանդութիւնը կ'ընթանայ դէպի սպիացում, եթէ ենթական խրատ առնէ այս զժնդակ պատահարէն եւ այ-նուհետեւ խելօք վարուի հիւանդութեան հետ, մինչեւ որ նոր տպնապ մը...: Տօքթ. Կալլավարտէն կ'ըսէ. «Այս հի-ւանդութիւնը այնպէս է որ ենթաման կ'առնէ կը տանի ... 15 երկվայրկեանէն կամ կը տեւէ ... մինչեւ 15 տարի»:

— Ի՞նչ է պատճառը, որ հետզհետէ կ'աւելնան մահերը սրտի խցումի հետեւանքով:

— Արդի կեանքն է մեղաւորը, սպրելու արդի եղանակները, աշխատանքի հետա-պատ ընթացքը, յողնութիւնը միաբով եւ մարմնով, հոգեկան անձկութիւնները, ջղային պրկումը զոր պօթի չուկան կը առեղծէ կամ քաղաքական անառոյգ կա-ցութիւնը, աւելցուցէք ինքնաշարժը, — ահա պատճառներ, որոնց վրայ կրնաք ա-ւելցնել քաղաքակիրթ աշխարհի սննդա-ռութեան չափազանցութիւնները: Վերջ դրէք կեանքի այս աենդապին ընթացքին, հրմշտուքին, եւ ապրեցէք խաղաղու-թեամբ եւ բծախնդիր կերպով, չուչա-ցաւ նաեւ ճար մը գտնելու այս կացու-թեան, եւ հետեւեալ պատասխանները որ-ուա այդ չարժումներուն կապակցու-թեամբ իրեն ուղղուած հարցումին.—

« Եթէ մեր կառոյցը նկատի ունենալով, պայմանները թոյլատու գտնուին կուսակցութեան հիմնումին, մենք կը-նանք հիմնել այդ կուսակցութիւնը մեր իսկ նախաձեռնութեամբ, եւ ոչ թէ ար-տասահմանէն կատարուելիք թելադրու-թեան մը անսալով »:

Այդպէս խօսեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ, եւ անկէ կարճ ժամանակամիջոց մը ետք կազմուեցաւ ձեւական ու երեւութապէս միակ համաձայնական կուսակցութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին Սասի Գորաք (այս պատմութիւնը դրացը), ինչպէս նաեւ Հադդը Պէհիճ պէյ, նախկին էմատա-կան նախարար, Իշան պէյ, նախկին ծովային նախարար Րէֆիք պէյ (Գորալ-թան), երեսփոխան Սիւրէյյա Եյիտ պէյ, եւ այսպէս հիմնուեցաւ այդ ձեւական համաձայնական կուսակցութեան կեղծ-մարմինը, որուն ընդհանուր քարտուղար ալ ընտրուեցաւ Հադդը Պէհիճ պէյ:

Կուսակցութիւնը իր գործունէութեան սկսաւ, «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» տպարա-նին փոքրիկ մէկ սենեակին մէջ եւ Ալի Ֆուատ Փաշան ալ նշանակուեցաւ Մոս-կուայի դեսպան, որուն յանձնուինք նա-եւ համաձայնականի հաւատարմագիրը մըն ալ, դայն մեր կողմէ ներկայացնելու համար ռուս դեկավարներուն:

... կազմակերպութիւնը, չջնայ մը բա-ցրելէ եւ իր գոյութիւնը պահելէ եաք, իմէ սպասուած պարտականութիւնը կա-տարեց եւ կանխորոշուած նպատակին ծառայելով, ինքզինք լուծարքի ենթար-կեց» (*):

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցու-թիւնը, իր հիմնադրութեան յաջորդող օ-րերու ընթացքին, չջարբերականներ ու-գարկեց նաեւ բանակի հրամանատարին-ուն: Ասոնցմէ, Արեւմտեան բանակի հրամանատար Ալի Ֆուատ Փաշայի ու-գարկուած եւ 31 Հոկտեմբեր թուակիր չջարբերականին մէջ կը կարդանք հետե-եալ տողերը.—

« Ծածկագիր թիւ 591

Անգարա, 26 Հոկտեմբեր 1920

Արեւմտեան ճակատի հրամանատարու-թեան,

Սիրելի ընկեր,

Հիմնուած է Թուրք Համայնավար կու-սակցութիւն մը, որ ուղղակի կապուած ըլլալով Երրորդ Միջազգայինին, վաւե-րացուած է ներքին նախարարութեան Ընդհանուր Ապահովութեան ճիւղէն եւ

(*) «Միակ մարդը – Մուսթաֆա Քե-մալ» Բ. Շեվքէք Սիւրէյյա Այտէմիր, էջ 366 – 375:

Ազգաբեւ, 1965 Նոյեմբեր ամսուն, Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուեցաւ գիրք մը որ կազմուած է 1961էն 1963 ուսումնասիրութեան մը կողմէ Ուաշինկթըն գրկուած պատանի տեղեկատուներէն: Այդ ուսումնասիրութեան՝ զնդապետ Օլեկ Փանքովսքի, որ կ'աշխատէր Արեւմուտքի հաշտութեան, հրացանազարկ եղաւ Մոսկուայի մէջ 1963 Մայիս 16ին:

Ուրիշ գիրք մը, որ հրատարակուեցաւ Լոնտոնի մէջ, եւ որուն հեղինակն է խորհրդային պատնի սպասարկութեանց կարեւոր դէմքերէն մին, կը ջնաայ իր կարգին, կարծես իրը փոխադարձութիւն Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուած գիրքին, մերկացնել բրեժնեւեան պատնի սպասարկութեանց մութ գործերը:

Տեսակ մը նոր պատերազմ է որ սկսած է: Պատերազմ՝ Ազեւելքի եւ Արեւմուտքի Գատնի Սպասարկութեանց մի-ջեւ:

Ամէն բան սկսաւ անցեալ ձմեռ, երբ անպլիացի «գործի մարդ» մը՝ Կրեվիլ Վայն իր ուսուցչութիւնը հրատարակեց անպլիա-կան չարաթաթերթի մը մէջ: Այս վերջին-ը, որ մասնագէտ մըն էր առեւտրական գործերու իր երկրին եւ Մ. Միութեան միջեւ, շատ ճամբորդութիւններ էր կա-տարած «երկաթէ վարագոյր»էն անկին, մեծ ծառայութիւններ մատուցանելով իր երկրին:

1961ին, օր մը, Վայն, Մոսկուայի մէջ կը հանդիպի Կարմիր Բանակի հրեաններէ սպայ զնդապետ Օլեկ Փանքովսքիի: Այս զնդապետը, իրականութեան մէջ, բացի իր զնդապետի հանդամանքէն, էր նաեւ խորհրդային բանակի տեղեկատուու-թեանց գլխանի սպասարկութեան կարե-ւոր եւ պատասխանատու անդամներէն մէկը:

Իրենց առաջին խոկ հանդիպումին, Փանքովսքի կը խնդրէ Վայնէն որ այս վերջինը դինքը հաղորդակցութեան մէջ դնէ անգլիական եւ ամերիկեան պատնի սպասարկութեանց հետ, որովհետեւ, կը յայտնէ Փանքովսքի, ինք՝ «ընդմիշտ իր կատաւարութեան յարձակողական քաղա-քականութեան դէմ եւ ապրելով հիւրկա-կան յարատեւ մղձաւանջի մը մէջ, կ'ու-զէ օգնել Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի, փոր-կելու համար խաղաղութիւնը»:

Վայն կը հաղորդէ Փանքովսքիի առա-ջարկութիւնները: Արեւմուտքը կ'ընդու-նի զանոնք: Օգտուելով իրեն յանձնուած պաշտօնական առաքելութիւնէն եւ դէպի Լոնտոն կատարած իր ճամբորդութիւնէն, Փանքովսքի անկիւսագրաններուն կը բերէ իր անկեղծութեան ապացոյցը, յանձնելով անոնց ռուսական ծրագիրնե-րու վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղ-թեր:

Այսպէսով է, որ երկու տարի շարու-նակ, Ամերիկան եւ Անգլիան, տեղեակ կը մնան Կրեմլի պատնի որոշումներուն: Այսպէսով էր որ Քենեան կրնայ դիմա-դրաւել 1961ին Պերլինի եւ 1962ին Քու-պայի տագնապին, որոնք աշխարհը բե-րին հիւլէական պատերազմի մը անդուն-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

Այս վտանգը արդէն իսկ հասած էր մեր արեւելեան սահմանները եւ կը սպառնար թափանցել անկէ նեռս, հարկ էր անոպայ-ման մը ձեռնարկել, այդ թա-փանցումը արգիլելու համար: Հոսանք-ները խիստ վտանգաւոր էին:

« Մեր արտաքին քաղաքականութեան օրտան առնելով պայմաններուն համա-ձայն, անյարմար պիտի ըլլար այդ հա-ւանքը արգիլել կամ կանխել օրինական ճամբաներով կամ բռնի ուժով: Եւ սա-կայն ,Մուսթաֆա Քեմալ, որ գէպքերու զարգացումին կը հետեւէր մեծ ուշադրու-թեամբ եւ բծախնդիր կերպով, չուչա-ցաւ նաեւ ճար մը գտնելու այս կացու-թեան, եւ հետեւեալ պատասխանները որ-ուա այդ չարժումներուն կապակցու-թեամբ իրեն ուղղուած հարցումին.—

« Եթէ մեր կառոյցը նկատի ունենա-լով, պայմանները թոյլատու գտնուին կուսակցութեան հիմնումին, մենք կը-նանք հիմնել այդ կուսակցութիւնը մեր իսկ նախաձեռնութեամբ, եւ ոչ թէ ար-տասահմանէն կատարուելիք թելադրու-թեան մը անսալով »:

Այդպէս խօսեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ, եւ անկէ կարճ ժամանակամիջոց մը ետք կազմուեցաւ ձեւական ու երեւութապէս միակ համաձայնական կուսակցութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին Սասի Գորաք (այս պատմութիւնը դրացը), ինչպէս նաեւ Հադդը Պէհիճ պէյ, նախկին էմատա-կան նախարար, Իշան պէյ, նախկին ծովային նախարար Րէֆիք պէյ (Գորալ-թան), երեսփոխան Սիւրէյյա Եյիտ պէյ, եւ այսպէս հիմնուեցաւ այդ ձեւական համաձայնական կուսակցութեան կեղծ-մարմինը, որուն ընդհանուր քարտուղար ալ ընտրուեցաւ Հադդը Պէհիճ պէյ:

Կուսակցութիւնը իր գործունէութեան սկսաւ, «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» տպարա-նին փոքրիկ մէկ սենեակին մէջ եւ Ալի Ֆուատ Փաշան ալ նշանակուեցաւ Մոս-կուայի դեսպան, որուն յանձնուինք նա-եւ համաձայնականի հաւատարմագիրը մըն ալ, դայն մեր կողմէ ներկայացնելու համար ռուս դեկավարներուն:

... կազմակերպութիւնը, չջնայ մը բա-ցրելէ եւ իր գոյութիւնը պահելէ եաք, իմէ սպասուած պարտականութիւնը կա-տարեց եւ կանխորոշուած նպատակին ծառայելով, ինքզինք լուծարքի ենթար-կեց» (*):

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻՆ

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցու-թիւնը, իր հիմնադրութեան յաջորդող օ-րերու ընթացքին, չջարբերականներ ու-գարկեց նաեւ բանակի հրամանատարին-ուն: Ասոնցմէ, Արեւմտեան բանակի հրամանատար Ալի Ֆուատ Փաշայի ու-գարկուած եւ 31 Հոկտեմբեր թուակիր չջարբերականին մէջ կը կարդանք հետե-եալ տողերը.—

« Ծածկագիր թիւ 591

Անգարա, 26 Հոկտեմբեր 1920

Արեւմտեան ճակատի հրամանատարու-թեան,

Սիրելի ընկեր,

Հիմնուած է Թուրք Համայնավար կու-սակցութիւն մը, որ ուղղակի կապուած ըլլալով Երրորդ Միջազգայինին, վաւե-րացուած է ներքին նախարարութեան Ընդհանուր Ապահովութեան ճիւղէն եւ

(*) «Միակ մարդը – Մուսթաֆա Քե-մալ» Բ. Շեվքէք Սիւրէյյա Այտէմիր, էջ 366 – 375:

դին եղերքը : Որովհետեւ, չնայնիւ փանքովսքի տեղեկութիւններուն, Արեմուտքի մէջ վիտցան որոշապէս թէ Ռուսչուքի ըրածը պլըֆ մըն էր :

Սակայն, իրերը այսպէս չէին կրնար շարունակուիլ : 1962 Հոկտեմբեր 22ին , փանքովսքի կը ձերբակալուի Մոսկուայի մէջ, իսկ նոյն տարւոյն Նոյեմբեր 2ին , վաղ Պուտափեշթէն առեւտրականով, կը փախարկուի Ռահ· Մխիթեան : 1963ի Մայիսին, երկուքն ալ դատուելով, փանքովսքի կը դատապարտուի մահուան եւ կը դնդակահարուի քանի մը օր ետք , իսկ վաղ՝ տասնըվեց տարուան բանտարկութեան : Աւելի ետքը, Մոսկուայի եւ Լոնտոնի մէջև կատարուած բանակցութիւններ չնորհիւ, վաղ ալ կ'արձակուի, փոխանակուելով Անգլիոյ մէջ բանտարկուած Խորհրդային լրտեսի մը հետ, որ Լոնտոնի մէջ ձերբակալուած էր ու դատապարտուած 25 տարուան բանտարկութեան , կորտոն Լոնտալ կեղծ անունին տակ :

Ատոնց կատանք դնդապետ Օլեկ Փանքովսքի յետ մահու դատին յաշտարութիւնները :

×

1960 – 1961ի ձմեռը, Մոսկուայի մէջ , դիւանական կէսին, մարդ մը կը մտնէ իր տունէն ներս՝ Մաքսիմ Կորքի քարափին եղերքը , 36րդ չէնքին 59րդ յարկարաժինը: Կը բանայ դուռը ու կը մտնէ ներս : Երկու սենեակներ կան միայն, ուր կ'ապրի մարդը իր կնոջը , տղկան եւ մօրը հետ :

Ամենուրեք մը դէպի միւս սենեակը , մարդը նախ կ'ապահովէ թէ իրենները կը քնանան : Ոտքին ծայրերուն կոխելով , անչուշտ կը մտնէ միւս սենեակը որ կը ծառայէ իրրեւ իր գրասենեակը : Կը վառէ գրասեղանին լոյսը, ու խոր մտածումներու մէջ թաղուած կը նստի :

Մարդը միջահասակ է : Իր եռեւ նետուած չէկ մազերը, որոնք տակաւ սկսած են ճերմակ գիծեր ունենալ , կը մատնեն իր տարիքը՝ 42 քանի մը ամիսէն : Աչքերը որոնք թաքնուած են թանձր ցօնքերու ներքեւ, կը պատեն՝ կարծես առանց տեսնելու, Մոսկովայի եղերքին չարուած կանխիկներուն ապօր լոյսը :

Այնուհետեւ, մարդը ցնցում մը կ'ունենայ, կարծես ուղեղով մէկդի նետել գինքը չարչրկող ահաւոր մտածանջ մը , կը քաշէ գրասեղանին ծածուկ զարակը – ներքէն մին, կ'առնէ սպիտակ թուղթ մը եւ գայն գետնելով փոքրիկ գրամեքենայի մը մէջ , կը սկսի գարնել :—

« Օլեկ Վլատիմիրովիչ Փանքովսքի կը կոչուիմ : Ծնած եմ 1919ին Կոմկոսի մէջ: Ապրութիւնով առած եմ եւ արհես – տավ՝ սպայ տեղեկատուութեանց սպա – տարկութեան եւ ստրճանով՝ դնդապետ : Ստացած եմ բարձրագոյն կրթութիւն եւ անդամ եմ Կ· Մխիթեան Համայնավար կուսակցութեան 1940 թուականի Մար – տէն ի վեր : Ամուսնացած եմ եւ իմ հարազատութեանս տակ են կինս, տղկիկ ու մայրս : Ոճրային կամ քաղաքական որեւէ յանցանք չեմ գործած : Ստացած եմ տասնեակ չքանչաններ :

« Գրի կ'առնեմ յուշերս , բացատրելու համար մատծումներս այն դրութեան հանդէպ՝ որուն մէջ կ'ապրիմ եւ այդ դրութեան հանդէպ ունեցած եմ ընդվզումս : Կը դգամ ծանրակշիռ հանգամանքը այս տարբերս, եւ կը խնդրեմ հատուածաբար անկեղծութեամբ, որովհետեւ վստահ կրնաք ըլլալ որ խորապէս կապուած եմ խաղաղութեան համար մղուած պայքարի աշխատանքին :

« Պէտք է որ ամբաստանեալ դրեմ , յանալով որ օր մը բարեբաստիկ առիթը պիտի կրնամ ունենալ մանրամասնութեանց մէջ : Ատայժմ այսքան միայն կրնամ ընել, վասնզի ոչ ժամանակ ունիմ , ոչ ալ յարմար վայր մը : Երբ կը դրեմ առնս մէջ , կը խանգարեմ ընտանիքս , որովհետեւ դրամեքենայ մը չատ ազմուկ կը հանէ : Աչխատանքի ժամերուս չարունակ դրադած եմ , կը վախեմ օտար պատասխանատուիւններէն մէկէն միւսին, գորոնք սահմանած եմ ընդունիլ : Յետոյ, միշտ դրադած եմ կեդրոնին մէջ Գաղտնի Սպասարկութեանց, որուն մաս կը կազմեմ :

« Իմ երեկոներս ալ դրաւուած են պաշտօնիս բերումով : Իսկ երբ վերջ կ'ունենամ , աւելի դէշ, վասնզի հոն ամէն օր կը սկսի հարցնել թէ ինչո՞վ դրադած եմ : Միայն տանս մէջ է որ քիչ մը ազատութիւն ունիմ : Հոս, դրասեղանիս վրայ , դաղտնի անկիւն մըն եմ ճարած որ նոյնիսկ ընտանիքիս անդամներուն աչքերէն կրնայ վրիպիլ : Կինս, տղկիկս ու մայրս ոչինչէ տեղեակ են : Այսպէս , միայնակ մարդու մը պայքարն է իմ մղածս ...» :

Մարդը քանի մը վայրկեան կը դադրի դրելէ : Գիշերւան այդ պահուն անդուստ պահանջը կը դգայ իր ապագայ անանուն ընթերցողներուն բացատրել թէ ինչ ալ է , ինչ բրած է եւ ինչո՞ւ համար բրած է : Ինչպէս քիչ առաջ բսուեցաւ, կ'ուզէ բացատրել թէ ինչո՞ւ ընդվզած է իր երկրին մէջ հաստատուած դրութեան դէմ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—o—

ԼԻՈՆ, (Յառաջ)·— Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը որ չրջապտոյտ մը կը կատարէ, այս օրերուս, Ֆրանսայի պլաւուր քաղաքները, Ֆ· Կապ· Աչէի կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով ու կազմակերպութեամբ , եկաւ Լիոն եւ տուաւ իր ներկայացումը , «Պէպօ»ն, Դեկտեմբեր 26ի կիրակին, կէս օրէ վերջ, Ճրագալուստ առնելու համար :

Անձամբ չէր այդ թատերախումբը Ֆրանսահայութեան համար, եւ չէր մտացած տակաւին մամուլի պնահատական խօսքերը «Եսի մարդ»ը ներկայացման առթիւ, հետեւաբար Ֆ· Կ· Աչէի տեղ – ւոյս մասնաճիւղը իր կարելին փորձեց այդ ձեռնարկին յաջողութեան համար , վստահ դերակատարներու արժանիքներ – բուն մասին , ու չսխալեցաւ :

Տիկին Գալֆայեան , Ֆ· Կ· Աչէի ժրաջան քարտուղարուհին, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց ողբացեալ Գ· Սրուանձտեանցի կեանքն ու գրական արժէքը, եւ Լոնտոնի Ուսանողական Միութեան գործունէութիւնը :

Առաջին արար, վարագոյրը կը բացուի, Պէպոյի տունն է , ձիւնոտ խեղճ – ճուկ սենեակ մը, անպատճէն կարասիներով : Հանդիսականները ուշ – ուշով կը հետեւին կեկելի եւ մօրը խօսակցութեան, լսելի է բոլորին չնորհիւ գերազանց բարձրախօսներուն :

Շնորհալի է Պէպոյի քոյրը կեկել , կ'առեղնապօծէ իր ապագայ երազներով ու յոյսերով տարուած, կը խօսի իր մօր Շուշանին հետ, խանգարեալ ու դորմա – գութ մայր մը , սիրով ու զգացումներով պէպոն , իր մանկունակ ապկան հան – դէպ :

Կրկնութենէ խուսափելու համար պիտի չխօսիմ ներկայացման նիւթին եւ դերա – կատարներու այդքան յաջող ու հարա – զատ խաղարկութեան մասին, քանի որ աչքի առջեւ ունիմ «Յառաջ»ի արժէքա – ւոր քննադատ ու ծանօթ դերասան Ա· Գամբէթեանի գնահատական ու թելադրա – կան յօդուածը : Պիտի ուղէի աւելցնել սակայն, որ ամբողջ խաղարկութիւնը ան – ցաւ, առանց յուշարարի, բացառիկ երե – ւոյթ մը, եւ գրաւական մը իրենց յաջո – ղութեան :

Ներկայացման ամբողջ տեւողութեան ունեցանք խանդավառանքի , գութի , յուզումի եւ ցաւումի, տեսարէնեան ու լացի նաեւ ծիծաղի պահեր :

Լիոնի Հայութիւնը, պիտցաւ գնահատել ու քաջալերել Ֆ· Կ· Աչէի կեդրոնական վարչութեան եւ տեղւոյս մասնաճիւղին բուռն բացառիկ գոհունակութիւնը, եւ մանաւանդ այս երիտասարդ ուսանող – ուհի – ներուն, որոնք իրենց առօրեայ համալսարանական զբաղումներէ զուրկնալով , կը առանձնեն նաեւ գերազանական պարտականութիւններ, հայ բեմը կանգուն եւ իր արժանի բարձրութեան վրայ պահելու համար, եւ այսպիսով ծառայելու Ազգային գործին, որովհետեւ կը հաւատան թէ հայ թատրոնն ալ իր գերը ունի համայնակալ այդ օտարութեան մէջ :

×

Երկուշաբթի , Ապր· Տան մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ ինքնուրոյն – երեկոյթ մը Ազգ, երիտ կիներուն գառնալով աւելորդաբանութիւններ , երգեր , ու պար – լեզուէ կը հասկնանք ... :

— Պարոն, դիմակի մը տակ պահուրտած , իրաւունք չունիք դիս նախատելու, դոչեց մօրուսաւոր անծանօթը : Դիմակնիդ վար առէք եւ ըսէք թէ ո՞վ էք դուք :

Սեւ պարագլեհասով մարդը քանի մը քայլ առնելով անոր մօտեցաւ եւ յան – կարծական չարժումով մը դէմքի դիմակը վար առնելով, կնոջը եւսին նետեց : Պարագլեհասին տակէն սեւ եւ վառվռուն աչքերով կորովի դլուխ մը երեւան եկաւ :

Օտարականը, այսինքն մօրուսաւորը դէպի ետ ոստում մը ըրաւ : Յանկարծ դէմքը գեղի դեղին կարնցաւ :

— Դիմէի արդէն, դիմէի քու ով ըլլալդ, մրմնջեց սեւ պարագլեհասով մարդը արհամարհական ժպիտով մը :

Եւ անծանօթին վրայ քալելով, արագ չարժումով մը ձեռքը անոր դէմքին տարաւ եւ անոր մօրուքը անանկ մը քաշեց որ, օտարականին մօրուքն ու դլուխին մազերը ամբողջութեամբ իր ձեռքը մնացին :

Ամէնքը մէկէն զարմացական ոտտակ մը արձակեցին :

Կանաչ պարագլեհասով մարդուն բուն դէմքը կեղծ մօրուքին եւ կեղծամին տակէն երեւան եկաւ : Ինք ու թանձր գոտկատ խարտեաշ մազեր, ածիլուած դէմք մը եւ հպարտ աչքեր :

ՓԻԼԻՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար·)

Ամենաօթի չէր այդ թատերախումբը Ֆրանսահայութեան համար, եւ չէր մտացած տակաւին մամուլի պնահատական խօսքերը «Եսի մարդ»ը ներկայացման առթիւ, հետեւաբար Ֆ· Կ· Աչէի տեղւոյս մասնաճիւղը իր կարելին փորձեց այդ ձեռնարկին յաջողութեան համար , վստահ դերակատարներու արժանիքներ – բուն մասին , ու չսխալեցաւ :

Տիկին Գալֆայեան , Ֆ· Կ· Աչէի ժրաջան քարտուղարուհին, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց ողբացեալ Գ· Սրուանձտեանցի կեանքն ու գրական արժէքը, եւ Լոնտոնի Ուսանողական Միութեան գործունէութիւնը :

Առաջին արար, վարագոյրը կը բացուի, Պէպոյի տունն է , ձիւնոտ խեղճ – ճուկ սենեակ մը, անպատճէն կարասիներով : Հանդիսականները ուշ – ուշով կը հետեւին կեկելի եւ մօրը խօսակցութեան, լսելի է բոլորին չնորհիւ գերազանց բարձրախօսներուն :

Շնորհալի է Պէպոյի քոյրը կեկել , կ'առեղնապօծէ իր ապագայ երազներով ու յոյսերով տարուած, կը խօսի իր մօր Շուշանին հետ, խանգարեալ ու գորմա – գութ մայր մը , սիրով ու զգացումներով պէպոն , իր մանկունակ ապկան հան – դէպ :

Կրկնութենէ խուսափելու համար պիտի չխօսիմ ներկայացման նիւթին եւ դերա – կատարներու այդքան յաջող ու հարա – զատ խաղարկութեան մասին, քանի որ աչքի առջեւ ունիմ «Յառաջ»ի արժէքա – ւոր քննադատ ու ծանօթ դերասան Ա· Գամբէթեանի գնահատական ու թելադրա – կան յօդուածը : Պիտի ուղէի աւելցնել սակայն, որ ամբողջ խաղարկութիւնը ան – ցաւ, առանց յուշարարի, բացառիկ երե – ւոյթ մը, եւ գրաւական մը իրենց յաջո – ղութեան :

Ներկայացման ամբողջ տեւողութեան ունեցանք խանդավառանքի , գութի , յուզումի եւ ցաւումի, տեսարէնեան ու լացի նաեւ ծիծաղի պահեր :

Լիոնի Հայութիւնը, պիտցաւ գնահատել ու քաջալերել Ֆ· Կ· Աչէի կեդրոնական վարչութեան եւ տեղւոյս մասնաճիւղին բուռն բացառիկ գոհունակութիւնը, եւ մանաւանդ այս երիտասարդ ուսանող – ուհի – ներուն, որոնք իրենց առօրեայ համալսարանական զբաղումներէ զուրկնալով , կը առանձնեն նաեւ գերազանական պարտականութիւններ, հայ բեմը կանգուն եւ իր արժանի բարձրութեան վրայ պահելու համար, եւ այսպիսով ծառայելու Ազգային գործին, որովհետեւ կը հաւատան թէ հայ թատրոնն ալ իր գերը ունի համայնակալ այդ օտարութեան մէջ :

×

Երկուշաբթի , Ապր· Տան մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ ինքնուրոյն – երեկոյթ մը Ազգ, երիտ կիներուն գառնալով աւելորդաբանութիւններ , երգեր , ու պար – բեր , Հ· Յ· Դ· Լիոնի Նոր Սերունդին եւ թատերախումբի անդամներուն կողմէ : Ասոնցմէ նաեւ խումբի պետ Ժ· Մարչեան , Պ· Օհանեան եւ բնիկ Մ· Մխիթարեան , թելադրելով երիտասարդութեան վառ պահել ազգային պետակցութեան հուրը, եւ իրենց պետութիւնը ու անձը ի սպաս դնել, ազգին ու հայրենիքին :

Ֆ· Կ· Աչէի Լիոնի ճանաճիւղը, սիրով ընդունեցաւ երիտասարդական այս խումբը, եւ ցոյց տուաւ քրոջական հա – մակրանք ու սէր, որքան տաեն որ անոնք մնացին իրենց մօտ :

Երանի թէ կարելի ըլլար, յաճախ կատմակերպել, այսպիսի թատերական ճեռ – նարկներ :

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ)·— Տեղւոյս եկեղեցւոյ հովարարձութիւնը Ամանորի առթիւ սարքեց իր դպրոցական հանդէսը , Դեկտեմբեր 26ին, պետական թատրոնի սրահին մէջ :

Հանդէսը հովանաւորեց Յակոբ Եպիսկ· Վարդանեան :

Կատմակերպիչ մարմնի անունով Լեւոն Տէր – Սարգիսեան դոհունակութեամբ դիտել տուաւ, թէ դպրոցը միշտ գօրաւիգ կանգնած է իրենց աչխատանքներուն եւ, ներկայիս, դպրոցը ունի 65էն 70 աշակերտ : Ուսուցիչն է Նարեկ Քհնյ· Վարդանեան :

Երեկոյթին փայլը աւելցուց հովարարձեալ Հովանաւորած դպրոց դասը : Ոտքի մը երեսեր երիտասարդներ դեղեցիկ նախասիրութեամբ մը կը սորվին մեր հոգեշունչ չարականներն ու երգերը : Ղեկավարն է Պ· Մխիթար :

Աչակերտները ըրին արտասանութիւններ , խմբերգներ եւ ներկայացուցին պա – ւէչտ մը :

Դպրոց դասը երգեց՝ քառաձայն, «Անձրեւ եկաւ»ը, «Իմ չինարի եարը» եւ «Ով Մեծասքանչը»:

Ամէնէն վերջ եկաւ կաղանդ Պապուկը , որ փոքրիկներուն բաժնեց նուէրները :

Սրբազանին քարոզով եւ պահպանիչով վերջ գտաւ այս հոգեթով հանդէսը :

Լ· Տ· Ս·

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իտալահայ նկարչուհի Մարտա Մըրիկեան — Անտրեթթա իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ Պէյրութի Քարլթոն պանդոկի սրահներուն մէջ, Յունուար 10·էն 26 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մենք ալ դիտենք թէ դրամատուներուն մէջ միլիոնաւոր ոսկիներ կան, բայց եր – բեք միտքերնուս չենք անցներ թէ անոնց տէրն ենք : Զեր բրածը պարզապէս լրո – տութիւն է ... :

— Բայց, պարոն ... :

— Է, չարունակեցէք նայինք, բաւ Զարուհի պատարիներով :

— Շարունակե՞մ. ի՞նչ չարունակեմ :

— Առէք ուրիշ ի՞նչ առնելիք ունիք նայինք, բացէ ի բաց ըսէք :

— Բայց ի՞նչ իրաւունքով կը պահանջէք որ մեր դէնքերը ձեր ձեռքը տամ , հարցուց անծանօթը :

— Անոր համար որ դուք մեր ընելիքը իմացած ըլլալնիդ մեզի իմացնելու ան – հարհմտութիւնը գործեցիք, պատասխանեց Զարուհի կատարեալ պատարիներու – թեամբ :

— Շատ ապէկ, չատ ապէկ, բայց խո – սինք եւ ոչ ամաչենք : Դուք ալ դանձին տեղը դիտէք, մենք ալ ... :

— Ներողութիւն, պարոն, ձեր բսած – ներուն այդ մասին մէջ քիչ մը չափազան – յութիւն դրիք, բսաւ ճարտարապետը չոր ու ցամաք չեշտով մը: Գանձի մը գոյու – թիւն ունենալը դիտէք, ճիշդ է, բայց ա – նոր տեղը չէք դիտեր, մինչեւ մենք՝ դիտենք ... :

Լեւոն Զարուհի խորամանկ, խելացի , ճարպիկ եւ ուշիմ երիտասարդ մըն էր· անոր հետ խօսքով դլուխ հլլալը չատ դժուար էր, ան կրնար մինչեւ անդամ փաստաբան մը լռութեան դատապարտել· բաւ մը արտասանելէ առաջ լաւ մը կը մտածէր ան եւ արտմարտանելէ յետոյ մի – այն կը խօսէր եւ դիմացինը լեղուակը կը կապէր :

Մօրուսաւոր անծանօթը չուտրեցաւ մնաց , բայց ինքզինքը դսպելով բսաւ ·

— Գիտենք թէ Կանաչ Ադամանդը ձեր ձեռքն է, բայց գայն դործածելուն եղա – նակը գիտե՞ք , ոչ··· ահա դաղտնիքը հոդ է ... :

— Օհօ, բացատրեցէք ուշիմ արեւելք – յին : Ի բերանոյ քսմամէ գաղեցար ... : Ա՛ս ալ ուրիշ անկռհմտութիւն մը ... : Զեր այդ խօսքէն ան յայտնի կ'ըլլայ որ Կանաչ Ադամանդին դործածելու եղանա – կը բացատրող մագաղաթը ձեր ձեռքը ին – կած է : Այդ մագաղաթը, որ գաղտնիքին բանալին կը սեպուի, ասկէ առաջ կոս – տանդնեաւպոլսոյ Ֆրանսական հիւանդանո – յին մէջ զօրավար Սկոթ Ֆուայլ գրպա – նէն գողցուած էր ... : Ըսել է այդ մա – գաղաթը դուք գողցած էք ... :

— Մերն է, մերը, մրմնջեց անծանօթը :

— Այո, գողութեան չնորհիւ ... :

— Երկու սպանութենէ եաք գողութիւն, մրմնջեց սուր ձայն մը սենեակին միւս անկիւնէն :

Ամէնքը մէկ այն կողմը դարձան :

Եւ սեւ պարագլեհասով այն մարդը, որ առանց դիմակը հանելու ճօճաթոռի մը մէջ նստած լուռ ու մունջ անոնց խօսակ – ցութիւնը մաիկ կ'ընէր, մէկէն ի մէկ բարձր հասակը ցցելով ոտքի ելաւ եւ քա – նի մը քայլ առնելով չարունակեց ·

— Այո, այս մարդը եւ կամ իր մար – դոցմէն մին է Շամպա ցեղին պետը բս – պանողը ... :

Ապա, երկու կիներուն դառնալով աւել – ցուց ·

— Տիկիններ, վստահ եմ որ ձեր եղ – բայրը սպանողը ահաբեկործին դէմը կը դանուիք :

Երկու կիներն սարսռալով ոտքի ցատ – կեցին :

— Լեւոն, ձդէ որ սա պարոնին հետ քիչ մըն ալ եա խօսիմ, չարունակեց դիմակա – ւոր երիտասհասակ մարդը : Կարծեմ մենք իրարու բարեկամներ ենք, իրար չատոնց ի վեր կը ճանչնանք եւ իրարու – մայրս : Ոճրային կամ քաղաքական որեւէ յանցանք չեմ գործած : Ստացած եմ տասնեակներ չքանչաններ :

« Գրի կ'առնեմ յուշերս , բացատրելու համար մատծումներս այն դրութեան հանդէսը՝ որուն մէջ կ'ապրիմ եւ այդ դրութեան հանդէսը ունեցած եմ ընդվզումս : Կը դգամ ծանրակշիռ հանգամանքը այս տարբերս, եւ կը խնդրեմ հատուածաբար անկեղծութեամբ, որովհետեւ վստահ կրնաք ըլլալ որ խորապէս կապուած եմ խաղաղութեան համար մղուած պայքարի աշխատանքին :

« Պէտք է որ ամբաստանեալ դրեմ , յանալով որ օր մը բարեբաստիկ առիթը պիտի կրնամ ունենալ մանրամասնութեանց մէջ : Ատայժմ այսքան միայն կրնամ ընել, վասնզի ոչ ժամանակ ունիմ , ոչ ալ յարմար վայր մը : Երբ կը դրեմ առնս մէջ , կը խանգարեմ ընտանիքս , որովհետեւ դրամեքենայ մը չատ ազմուկ կը հանէ : Աչխատանքի ժամերուս չարունակ դրադած եմ , կը վախեմ օտար պատասխանատուիւններէն մէկէն միւսին, գորոնք սահմանած եմ ընդունիլ : Յետոյ, միշտ դրադած եմ կեդրոնին մէջ Գաղտնի Սպասարկութեանց, որուն մաս կը կազմեմ :

« Իմ երեկոներս ալ դրաւուած են պաշտօնիս բերումով : Իսկ երբ վերջ կ'ունենամ , աւելի դէշ, վասնզի հոն ամէն օր կը սկսի հարցնել թէ ինչո՞վ դրադած եմ : Միայն տանս մէջ է որ քիչ մը ազատութիւն ունիմ : Հոս, դրասեղանիս վրայ , դաղտնի անկիւն մըն եմ ճարած որ նոյնիսկ ընտանիքիս անդամներուն աչքերէն կրնայ վրիպիլ : Կինս, տղկիկս ու մայրս ոչինչէ տեղեակ են : Այսպէս , միայնակ մարդու մը պայքարն է իմ մղածս ...» :

Մարդը քանի մը վայրկեան կը դադրի դրելէ : Գիշերւան այդ պահուն անդուստ պահանջը կը դգայ իր ապագայ անանուն ընթերցողներուն բացատրել թէ ինչ ալ է , ինչ բրած է եւ ինչո՞ւ համար բրած է : Ինչպէս քիչ առաջ բսուեցաւ, կ'ուզէ բացատրել թէ ինչո՞ւ ընդվզած է իր երկրին մէջ հաստատուած դրութեան դէմ :

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ամանորի առթիւ, Քանէն Պ. Տիւղեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Արմենակ Դաւիթեան, զաւակներն ու թոռները իր կնոջ հոգեհանգստեան առթիւ տասնական Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ Շաւարշ Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ. Սարգիս Քէնտոյեան (Էքս) յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին թերթիս միջոցաւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Քէօսէեանէ յիսուն Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Փալայեանի մահուան առթիւ :

×

Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր վարչութեան դանձապահ Պ. Սիրուն Սիրունեանի կնոջ՝ Վանիքայի, դառնաղէտ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Կրօն. Ընկ. վարչութեան անդամներէն 120 Ֆր., Պ. Արսէն Սիւղմէճեանէ տասը Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր տարուան առթիւ Պ. Հ. Պալեան (Վերսայլէն) յիսունական Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները երիտասարդ Առման Տօնիկեանի կանխահաս եւ կսկծալի մահուան առթիւ : Պ. Տ. Տօնիկեան իր սիրելի որդւոյն Առմանի մահուան առթիւ թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին կը նուիրէ 100ական Ֆրանք, Նօթր Տամի թաղեցիներու կողմէ 50, Հ. Պալթաեան, Հաթիմեան ընտանիք, Ենովքեան Ա. քսանական, Ն. Տէր-Մինասեան, Անդրանիկ Խրիմեան, Ժ. Տօնիկեան, Ա. Քալայճեան, Խաչատուրեան Ռօժէ, Զաթալեան Յ. տասնական Ֆր. եկեղեցւոյ : Ռ. Տօնիկեան տասը, թաղիս դպրոցին : Թաղ. Խորհուրդս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ծնողաց եւ մօտաւոր պարագաներուն :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը նոր տարուան առթիւ պատկերազարդ քառթեր հրապարակ հանած է :

Դիմել Նոր Սերունդին 17 Բիւ Պլէօ, Զորեքշաբթի օրերը ժամը 20·30էն 22·30 եւ «Արծիւ» ակումբը Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20 :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ :

Կազանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
FOLKLORE D'ARMÉNIE
Փառաւոր սալ մը
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Հայկական 12 հիանալի երգեր ու պարեր (Մառալօ, Օրօր, Օսսանա, Գարու ա, Օրօրաթինօ, Անտունի եւայլն, եւայլն)
Սօլիսթներ՝ Օր. Օր. Նիկողոսեան, Պէնկեան, Պ. Մ. Պօղոսեան :
Disque Microsillon 33 1/2 Tours
BAM LD 415 (30 cm)
en vente chez votre disquaire et à
La Boîte à Musique
133 Bd. Raspail, Paris (6e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին :

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Զորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4·30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5·30ին :

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին :

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, թաղիս համայն նընջեցելոց :

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին :

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գուրգէն Յարութիւնի Յակոբեան, մօր անունը Մարիամ, ծնած 1923ին Տիլիջան (Հայաստան), զինուորագրուած 1941ին պատերազմի դաշտ գացած : Վերջին նամակը ստացուած է 1942ին :

Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Յարութիւն Արըճեանի նի,

48 bis, Ave. Général de Gaulle
94 MAISONS-ALFORT
FRANCE

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Բիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի դրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :
Հատը 6 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)
Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ .
Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի դիներով :
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ
Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «զաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :
Raki - Duze
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :
Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 5 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10501 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.501

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

—o—

ԿԵԴՐՈՆ - ԱՓՐԻԿԷԷՆ ԵՏՔ՝

ԲԱՐՁՐ – ՎՈԼԹԱ

Մինչ Կեդրոն - ափրիկեան Հանրապետութեան մէջ Գնդ. Պօքասա կը հրապարակէր իր կառավարութեան կազմը, անդին պետական հարուած մը տեղի կ'ունենար Բարձր - Վոլթայի մէջ :

Նախորդ օրը արդէն պատերազմական վիճակ հռչակուած էր մայրաքաղաքին մէջ, բայց ցոյցներն ու խռովութիւնները կը շարունակուէին : Երիտասարդները « բանակը իշխանութեան գլուխ » նշանաբանով ցուցատախտակներով կը պտըտէին փողոցէ փողոց : Բազմաթիւ վիրաւորներ կան : Լուսարգել հաստատուած էր ժամը 21ին եւ կարգի ուժերը կը հսկէին նոր միջադէպերու առաջքն առնելու համար :

Կը կարծուի թէ ժողովրդային դժգոհութեան պատճառն է տնտեսական խիստ միջոցները որոնք ձեռք առնուած են :

Ուականտուկուէն հասած լուրերու համաձայն բանակը իշխանութիւնը ձեռք առած է եւ գնդ. Լամիզանա յայտարարած «մեր պատասխանատուութիւնները կը ստանձնենք » :

Վերջին լուրերու համաձայն նախագահ Եամէնկօ յայտարարած է թէ բանակը իր համաձայնութեամբ ձեռք առած է իշխանութիւնը եւ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ :

Կեդրոն - Ափրիկեան Հանրապետութեան մէջ Գնդ. Պոքասա ներկայացուցած է իր դահլիճը ուր քաղաքայինները կը գերիշխեն : Զինուորականները տնտես. պաշտօններ առած են : Խօսելով նախորդ կառավարութեան մսխումներուն մասին, Պոքասա չեշտած է . — Անշուշտ, Ֆրանսա մեզի կ'օգնէ, բայց պէտք չէ զայն սնանկացնել, վասնզի ինք ալ կըշտացնելիք բերաններ ունի : Ամէն առթիւ, իրմէ դրամ կ'ուզենք, բայց կը մսխենք» :

ԹՐՔ. ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

Ազգ. Ժողովին մէջ Կիպրոսի հարցին շուրջ բացուած վիճաբանութեանց մասնակցեցան 68 երեսփոխաններ : Նիստը բանալէ առաջ, Ազգ. Ժողովի նախագահ Ֆէրրուհ Պօզպէյլի ժողովականներուն չափաւորութիւն եւ խոհականութիւն յանձնարարեց, եւ թելադրեց որ գիրար չամբաստանեն Կիպրոսի վէճին առթիւ եւ անձնականութեան չտանին այս խնդիրը, որ լոկ ազգային դատ մըն է : Ճառախօսներէն շատեր քննադատեցին Ամերիկան եւ արտաքին նոր քաղաքականութիւն մը պահանջեցին կառավարութենէն : Թալէաթ Ասալ մեղադրեց Հալք կուսակցութիւնը : Նիհատ Էրիմ պահանջեց որ նախագահ Ճոնսընի ծանօթ նամակը հրապարակուի : Ուրիշներ ցաւ յայտնեցին անոր համար որ ճիշդ ատենին պէտք էր միջամտել եւ զինուոր հանել Կիպրոս, եւ օրուան կառավարութիւնը վարանած եւ չէր գործադրած անմիջապէս Թուրքիոյ այս օրինական իրաւունքը :

Վիճաբանութիւնները ընդհ. առմամբ խաղաղ անցան : Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, պարզելով Հալք կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, ըսաւ .

— Ամէն անգամ որ միջամտել եւ Կիպրոս զօրք հանել ուզեցինք, Ամերիկա մեր դէմ գտնուեցաւ եւ մեզի արգելք հանդիսացաւ :

Պէօլիւքպաշը ըսաւ ի մէջ այլոց . — Զենք կրնար հարիւր հազար թուրք յանձնել սպանդին :

Նիհատ Էրիմ առարկեց . — Ամերիկա մեր ճամբան խափանեց, այն Ամերիկան որ Միացեալ Ազգերուն մէջ միշտ ալ դաշնակիցներ կ'ապահովէր, երբ իր «գործին գալիք » բան մը ըլլար : Կիպրոսի խնդրին մէջ ինչո՞ւ չկրցաւ ապահովել այդ դաշնակիցները :

Թալէաթ Ասալ ըսաւ . — Կիպրոսի խնդրին մէջ, Հալքեան կառավարութիւնները սխալներ գործած են եւ պատասխանատու են : Պէտք էր միջամտէին ատենին, եւ չըրին, այս արդիւնքին բերին գործը : Իսկ մենք, Ատալէթականներս, վճռած ենք անհրաժեշտ պարագային գործադրել միջամտելու իրաւունքը, ինչ որ Յունաստանի համար աղէտ մը պիտի ըլլայ :

Մէհմէտ Ալի Այպար . — Մինչեւ այսօր ուրացաք Գ. Աշխարհին գոյութիւնը, չճանչցաք զայն եւ անջիղ արտաքին քաղաքականութեան մը հետեւեցաք : Այս պատճառով է որ ՄԱԿի մէջ կորսնցուցիք Կիպրոսի դատը :

Թալէաթ Ասալ պատասխանեց . — Անհոգ եղէք, իբրեւ ատալէթական կառավարութիւն, վճռակամ ենք եւ կազմուպատրաստ կը սպասենք : Ի հարկին զէնքի պիտի դիմենք եւ պիտի չթողունք որ Կիպրոսի մեր արդար իրաւունքները զոհուին խելագար Մակարիոսի մը համար :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ, ԿՂԶԻՆԵՐԸ ԵՒ ԹՐԱԿԻԱ

Ազգ. Ժողովին մէջ արտակարգ օրերու մթնոլորտ մը ստեղծուած է, եւ ունկընդիրներու օթեակները լեփ - լեցուն : Առաջին անգամ բեմ բարձրացաւ Օսման Պէօլիւքպաշը, որ գրեթէ հանդարտ թոնով մը խօսեցաւ, զգուշացաւ գրգռութիւններէ եւ ըսաւ .

— Մինչեւ հիմա հաշտարար ճամբաներէ քալեցինք, եւ յուսախաբ եղանք : Ոչ Յունաստան գնահատեց մեր բարեկամութիւնը, ոչ ալ ՄԱԿը մեր կողքին կանգնեցաւ : Հետեւաբար ազգովին պէտք է միաբանինք եւ Կիպրոսի վէճին դէմ միաձոյլ զանգուած մը կազմենք : Հերիք որքան զիջողութիւն ըրինք : Կիպրոսի խնդիրը ազգային դատ մը, գոյամարտ մըն է այլեւս : Ժամ է որ ըսենք Յունաստանի . — Կեցիր այլեւս : Հետեւաբար կ'առաջարկեմ որ՝

Ա. — Մեր բոլոր դաշինքները վերաքննենք : Բ. — Տնտեսական եւ դիւանագիտական մեր բոլոր յարաբերութիւնները խզենք Յունաստանի հետ, որ Կիպրոսի խնդիրը փորձաքար մը կը նկատէ իր ապագայ ցանկութիւններուն համար : Գ. — Պէտք է վիճաբանութեան նիւթ ընենք Երկոտասան Կղզիները, Պատրիարքարանը եւ Արեւմտեան Թրակիան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԿՐԻԹ ՀԻԿԻՆՍ, Ամերիկուհի լրագրողը մեռաւ առջի օր, 45 տարեկանին, յետ երկարատեւ հասարակածային հիւանդութեան մը : Ծնած էր Հոնկ - Քոնկ ամերիկացի հօրմէ եւ Ֆրանսացի մօրմէ : Վկայուած էր Քալիֆորնիոյ համալսարանէն եւ աշխարհ պտըտած էր իբրեւ լրագրող Բ. աշխարհամարտի ընթացքին : 21 տարի աշխատակցած է Նիւ Եորք հերըլտ Թրիպիւնի : Իր խմբագրականները կը հրատարակուէին Միացեալ Նահանգներու ութսուն թերթերու մէջ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարած է Տի Վելթ անկախ թերթին թէ Ասիոյ կացութիւնը կրնայ վտանգել Եւրոպայի ապահովութիւնը :

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ընկեր Հրատ - Սամուէլ, որ Նոյեմբերի սկիզբէն ի վեր Հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր Փարիզ վերադարձաւ առջի օր : Շուտով «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պիտի ներկայացնէ իր տպաւորութիւնները այդ դաշտութներէն :

Օրը Օրին

ՄԵՐ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

—o—

Ա.

Ճրագալոյցին իրիկունը կամ Ծնունդին առտուն, ժամուն բանկալը «Շէն եւ պայծառ մնաք»ի պնակին քով կեցած թաղականներէն մէկը ձեզի պիտի ծախէ գրպանի օրացոյց մը :

— Ազգային Հիւանդանոցին օրացոյցն է, անտես մի՛ առնէք ...

Պիտի գնէք օրինակ մը՝ քանի մը կուտ պնակը ձգելով՝ վրան անգամ չնայելու համար :

Յաւարտ պատարագի, տուն պիտի երթաք եւ այս փոքրիկ օրացոյցը պիտի տաք ձեր ծերուկ մամային կամ զոքանչին :

— Մամա, Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ ... Նայէ՛ քեզի ի՛նչ եմ բերեր ...

— Ապրի՛ս, տղաս ...

Մամային համար այս օրացոյցը շատ «պէտքցու» բան է : Որովհետեւ անոր էջերուն վրայ կան Սուրբերու օրերը եւ տօներու, Տաղաւարներու թուականները : Եւ Կաթողիկոսին եւ Պատրիարքին ալ նըկարները : Թանկագի՛ն գանձ :

Դուք, այս մամային զաւակը կամ փեսան, լուսաւորեա՛լ մարդ էք, ի՞նչ պէտք ունիք ասանկ «հին, հին դարուց յիշատակ» բաներու : Մամա՛ն թող ձեզի յիշեցընէ թէ Աւագ Ուրբաթը ե՛րբ է կամ Վարդավառը ո՛ր Կիրակին կուգայ :

Բայց այս տարի բացառիկ պատիւ մը ըրէք այս գրքոյկին ու վայրկեան մը կանգ առէք այն էջին վրայ, ուր կան քանի մը խելք չհասնելիք թուականներ, բառեր ու գիրեր : Աչքիս առջեւն է 1959ի օրացոյցը .

Շարժման թուին Հայոց	4451-52
— Տոմարական թուին Հայոց	1408-09
— Գիր Տարւոյ (Տարեգիր)	Ը
— Եօթներեակ (Կիրակագիր)	Դ
— Վերադիր	ԻԱ
— Իննեւտասներեակ	Գ
— Տանուտէր	Ջրհոս

×

— Բան մը հասկցա՞ք, Տիար Կիրակոս, Պարոն Մարկոս ...

— Ո՛չ մէկ բան ...

Եւ սակայն այս «հանելուկ»ներուն մէջ կայ փշուր մը Հայոց պատմութիւն եւ փշուր մըն ալ հայկական աստղագիտութիւն եւ մաթեմատիկա, իբրեւ յաւելուած միջազգային աստղագիտութեան եւ մաթեմատիկայի :

Ուրեմն, կ'արժէ որ Ծնունդի սեղանին, բաժակ մըն ալ պարպէք ի պատիւ մեր նախահայրերուն, որոնցմէ քանի մը հոգի հետաքրքրուեր են գիտական հարցերով ու պատրաստեր են — մեր Եկեղեցիին համար օրացոյց մը, որ ուրիշ ազգերու օրացոյցին քովն ի վեր կը քալէ՝ առանց անոնցմէ ետ մնալու :

×

— Տէր պապա, «Վերադիր» ի՞նչ ըսել է ...

— Օղորմա՛ծ, ի՛նչ գիտնամ ... ես շուկայէն շիտակ ժամ անցայ ... Սրբազանին հարցո՛ւր ...

— Սրբազա՛ն, «Իննեւտասներեակ» ի՞նչ ըսել է ...

— Հիմա ժողով ունիմ թաղականներուն հետ, ուրիշ օր մը եկուր ...

×

Ենթադրենք որ ձեր չարաննի մանչուկը մեծ մամային ննջասենեակէն թռցուց այս գրպանի օրացոյցը եւ պատռտեց զայն՝ «ողջ» ձգելով միայն այն էջը, որուն վրայ կան վերոյիշեալ «հանելուկ»ները : Այս վերապրող էջը, միս – մինակը բանի մը կը ծառայէ՞ :

Այո՛ : Անոր շնորհիւ կրնաք գտնել տարուան գլխաւոր օրերու թուականները :

Ահաւասիկ քանի մը նմոյշներ .

— 1965ին Զատիկը ո՞ր օրին էր ...

— Պատասխանը տալու համար Մարտ 21ին վրայ աւելցուցէք Տարւոյ Գիրը Ռ, որուն թուական արժէքն է 28 : Արդիւնքէն հանեցէք Մարտի 31 օրերը եւ կը ստանաք ձեր ուզածը — Ապրիլ 18 :

— 1959ին Վարդավառը ե՞րբ էր ...

— Առէք Տարւոյ գիրը — Ը — , որուն թուական արժէքն է 8 : Աւելցուցէք այս վերջինը Յունիս 27ին վրայ եւ պատասխանը գտած կ'ըլլաք — Յուլիս 5 :

— 1966ին Հոգեգալուստը ո՞ր օրուան կը հանդիպի ...

— Մայիս 9ին վրայ բարդեցէք Տարւոյ Գիրը — Ի — որուն թուական արժէքն է 20 եւ արդէն ձեր պատասխանը գտած էք — Մայիս 29 :

Ուրիշ «հանելուկ» :

— Ենթադրենք որ 1966 Փետրուար 10-ին նոր լուսինը ծագեցաւ : Յաջորդ անգամ ե՞րբ *նորէն Փետրուար 10ին* նոր լուսինը պիտի ողջունենք ...

— Պատասխան — նիշդ 19 տարի ետք, 1985ի Փետրուար 10ին ...

Հրա՞շք : Ո՛չ, չորուցամաք գիտութիւն : Թուաբանութիւն եւ աստղագիտութիւն, որոնց մէջ ո՛չ առասպել կայ, ո՛չ բամբասանք, ո՛չ Աթոռամարտ, ո՛չ ալ աքլորամարս :

Այսօր եւ վաղը պիտի տամ կարգ մը շատ հակիրճ տեղեկութիւններ այս ... «հրաշք»ները բացատրելու համար, բնականաբար խուսափելով թուաբանական խրթին հաշիւներէ, որոնց տեղը օրաթերթը չէ : Հազա՛ր մեղք որ Արտասահմանի մէջ չունինք գիտական պիտանի նիւթերու յատուկ պարբերաթերթ մը որ մեր գիտուն երիտասարդութիւնը քիչ մը բան սորվեցնէր մեզի :

×

Շարժական թուական Հայոց :

Մեր ժողովուրդը ժամանակը չափելու եւ անոր կապակից հաշիւները ընելու համար մեկնակէտ կ'ընդունի Հայկեան շրջանը եւ կուտայ որոշ թուական մը — 2492, նախ քան Քրիստոս :

Կարծեմ, Երեւանը, Վենետիկը եւ Վիէննան միասին ժողովի նստին չեն կրնար հեղինակաւոր ձայնով բացատրել թէ ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս ընդուներ ենք այս թուականը :

Ուրեմն, կրնանք պարզապէս ենթադրութիւն մը ընել :

Հին Կտակարանի Եօթանասուն Թարգմանիչներուն հաշիւով, աշխարհը «ծնած» էր 5425ին, նախ քան Քրիստոս : Իսկ Ջրհեղեղը պատահած էր 3163ին, երբ Նոյ Նահապետը 600 տարեկան էր, ըստ աւանդական հէքեաթին :

Հաւանաբար, մեր նախահայրերը հաշուեր են թէ այս զոյգ թուականները իրարմէ բաժնող ժամանակաշրջանին, այսինքն 671 տարուան ընթացքին, բազմաթիւ սերունդներ եկեր, գացեր են Նոյ Նահապետէն մինչեւ Հայկ Նահապետ, որ ամէնուս ալ մեծ հայրիկն է :

Այս ենթադրութիւնը ներելի է, քանի որ նախապատմական եւ Աստուածաշնչական դարերու թուականները շատ անորոշ են ու շատ ջուր կը վերցնեն : Քրիստոսի ծննդեան թուականին վրայ անգամ պէտք է բարդենք չորս տարի եւս — ծնած էր ո՛չ թէ 1966 տարի, այլ 1970 տարի առաջ :

Վերոյիշեալ հաշիւին հիման վրայ, ներկայ 1966 թուականը մեզի համար 4458–59 թուականն է :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

1965-Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Բ.

Այլազան բովանդակութեամբ ուշադրաւ հատորներ լոյս տեսան անցնող տարի – շրջանին : Հրապարակ ելած դիրքերու քանակն ու որակը ցոյց կուտայ թէ հա – կառակ դոյութիւն ունեցող դժուար պայ – մաններուն եւ բազմապիսի խոչընդոտնե – րուն, Սփիւռքի դրչի եւ մտքի հայ մշակ – ները չարունակեցին ստեղծագործել եւ արտադրել :

Կ. Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրք»ին ծաւալով աւելի ընդարձակ այս տարուան հատորն ալ ունէր ճոխ եւ բազմազան բո – վանդակութիւն, օգտակարը հաճելիին խառնուած էջեր, գրական բաժին, նըշ – խարներու պատկառելի ցուցակ եւայլն : Մեծ չահեկանութիւն կը ներկայացնէին Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հայ գաղութներուն անցեալին ու ներկային նուիրուած բա – ժիններըը : Տարեգիրքը գաղթահայու – թեան կարեւորագոյն ձեռնարկներէն մէ – կըն է :

Ծատուր Պէրպէրեան ներկայացուց իր « Հայրենի Գիւղը » : Այս հատորը գաղ – ափնի գոյներով եւ արտաքօա չէչտով մը կը պատկերացնէր երբեմնի չէն բնակավայ – րի մը տոհմիկ ապրումները եւ գեղջուկ կեանքը : Հայրենի միջավայրը իբրեւ ֆոն ունեցող գործ մը էր հրամցուածը :

Տիկին Էլիզ Մէհտէրեան « Սասուեր եւ լոյս» ընդհանուր խորագրին տակ ներկա – յացուց ականատեսի խօսուն վկայու – թեանց 15 պատմուածքներ : Կեանքը եւ ե – րեւոյթները գիտելու, կշռելու, գնահատելու անհատականութիւն մը նշմարելի էր գը – րեթէ բոլոր պատմուածքներուն մէջ :

Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով»ին չորրորդ հատորն ալ ունէր նախորդ երեք հատորներուն նկարագիրը : Մօտ 110 է – ջերու մէջ եւ իր անձնական աշխատանք – ներուն, հանդիպումներուն, լսած եւ կարդացածներուն ծիրին ընդմէջէն Ս. Վրացեան համայնապատկերի մը ձեւով ընթերցողին ներկայացուց 1917 – 1918 թուականները՝ կարելի մանրամասնու – թիւններով, դէպքերու եւ դէմքերու ներ – կայացումով, թիւերով եւ խորհրդածու – թիւններով : Գրական վայելք պարգեւող բաժին մըն էր հատորին «Ինչարայի բար – ձունքում » գլուխը :

« Արեւելահայ գրականութիւն»ը, որ կը բաղկանար ութ հարիւր մեծադիր է – ջերէ, հայ գրականութեան նուիրուած հրատարակելի հինգ հատորեակի մը ա – ռաջին ձեռնարկն էր : Հեղինակը՝ Սիմոն Սիմոնեան կը ներկայացնէր եօթանասուն տարուան ժամանակաշրջան մը՝ 1850էն մինչեւ 1920 : 42 հեղինակներ պատկե – րացուած էին իրենց կենսագրական դի – ծերով եւ հեղինակած էջերով : Մատե – նագիտական, բառագիտական եւ այլ բա – ժիններ կ'ամբողջացնէին գործը : Մէկ խօսքով պատկառելի հատատիտ աշխա – տութիւն մը, արդիւնք՝ երկարատեւ եւ բծախնդիր աշխատանքի :

Յաղագ ղպայնութեան տէր դրիչ մըն էր Զօրայր Միրզոյեան, որուն գործե – րուն հատընտիր էջերը — բանաստեղծու – թիւններ եւ պատմուածքներ — իր անա – կընկալ մահուան առիթով լոյս տեսան հատորով մը , Թեհրանի մէջ : Բանաս – տեղծը կը սիրէր ինքնաբուխ ղպայնու – թիւններուն միացնել մտածումի շիթեր : Մեղմօրօր թախիծ մը միշտ նկատելի է իր քնարաչունչ էջերուն մէջ :

Զարեհ Որբունի լոյս ընծայեց ուշա – դրաւ գործ մը՝ «Եւ եղեւ մարդ» վէպը, որ հոգեբանութեան մը ներկայացումն էր : Գրադէտը խորհրդածական պատկեր – ներու յաջորդական հիւսքերով կը ցու – ցադրէր իր հերոսին — տարագիր Հայ մը Փարիզի մէջ — ողբերգութեան ներքին ծալքերը : Հոգեկան զալարումներ, վըշ – տագին աղաղակներ, տառապանքի մը բովանդակ դառնակնիքը պատկերացնող յաջորդական էջեր եւ այս բոլորը՝ ներ – կայացուած ամուր եւ ջղուտ ոճով մը :

Վահրամ Մալեան լոյս ընծայեց քսան պատմուածքներ բովանդակող հատոր մը՝ «Հայու բեկորներ» ընդհանուր խորագրին տակ : Իրականութեան մէջ պատմուածք – ներ չէին ներկայացուածքները, քանի որ անոնցմէ գրեթէ ոչ մէկը ունէր այդ տա – րազը բնորոշող յատկանիշը : Գրադէտը մշակած էր օրագրութեան եւ ակնարկին միջեւ տարուբերող սեռ մը : Զանազան ա – ռիթներով գրուած այս գրութիւնները՝ տիպարներու եւ երեւոյթներու ընդմէջէն կը պատկերացնէին արտասահմանի չորս ծագերուն տարաղնուած հայ մարդոց ա – ռօրեան՝ տարագիր բեկորներու ապրում – ներ, օրուան հնհնուքներ եւայլն :

Ա. Հատտէճեան ութսուն էջերէ բաղ – կացած «Յ. Պարոնեան մտերմութեան մէջ» աշխատասիրութեամբ կը ներկայա – ցնէր մեծ երգիծաբանին դէմքը՝ իբրեւ մարդ, գրագէտ, թատերագիր եւ լրա – գրող , ինչպէս նաեւ ընկերային երե – ւոյթներուն եւ բարքերուն նկատմամբ գրագէտին ունեցած տեսակէտներն ու ըմ – բռնումները :

Հեղինակը ընտրած էր ծանօթ ձեւ մը, երգիծաբանին գործերուն մէջէն երեւան հանել գրագէտին մտածումներուն մայր երակը :

Բարգէն Վրդ. Թօփճեան իր «Կիլիկեան Հոգին» աշխատասիրութեամբ կը ներկա – յացնէր Միջերկրականի ափին հաստատ – ուած հայկական պետութեան 1375 – 1441 ժամանակաշրջանը : Հայ, արաբ եւ եւ – րոպացի պատմագիրներու հաղորդած տե – ղեկութիւններու հիման վրայ, հեղինակը լուսարձակի մէջ կ'առնէր Լեւոն Ե.ի կեանքը՝ կարելի մանրամասնութիւննե – րով :Յատկապէս ցոյց կուտար գահակո – ծոյս արքային ճիգերն ու աշխատանք – ները՝ կորուսած թագը վերստին ստանա – լու համար : Այս առիթով կը լուսաբան – ուէր հայ եւ լատին յարաբերութիւննե – րուն նկարագիրը :

Համազգայինի նախաձեռնութեամբ Պէյրութի մէջ լոյս տեսաւ Արշաւիր Շի – րակեանի յուշերը՝ «Կտակն էր նահա – տակներու» խորագրով : Հեղինակը գրեթէ վիպական շունչով կը ներկայացնէր ա – հաբեկումները Սայիտ Հալիմ փաշայի , Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճէմալ Ազմիի :

Պէյրութի մէջ վերհրատարակուեցաւ հայատեաց եւ ջարդարար Ջիւանչիրը ա – հաբեկող Միսաք Թորլաքեանի յուշերը՝ « Օրերուս հետ» :

Հեղինակը գրքին առաջին մասին մէջ կը նկարագրէր Տրապիզոնի շրջանի ղպըճ – րը մինչեւ չարագուշակ թուականը : Եր – կու յուշագրութիւնները ալ կը կարօտին սեղմումի , այլ խօսքով ամփոփումի :

« Յառաջ»ի մատենաշարով լոյս տեսաւ « Կեանքը – Քոյրս » բանաստեղծութիւն – ները, հատորը : Հեղինակը՝ Ռուբէն Գա – նձեան 27 քերթուածներով նոր չունչ եւ թարմութիւն կը բերէր մեր քիչ մը միօրինակ, քիչ մը աւանդական տարազ – ներով ընթացող չափածոյ արուեստին մէջ :

Ոհ, ղպայնութիւն եւ երաժշտակա – նութիւն համընթաց կը քալեն իր քեր – թուածներուն մէջ, որոնք անձնակեդրոն ապրումներու յորձանուտի մը պատկերը կուտան :

Երիտասարդ բանաստեղծը նոր մըն է ոչ միայն իր մուտքով, այլեւ իր հոգե – բանութեամբ , տրամադրութիւններով եւ նոյնիսկ ղպայնութիւններով :

« Հարկ – Ինուս» խորագրին տակ Եղի – չէ Յ. Մելիքեան ներկայացուց հայկական բնագաւառի մը՝ Ինուսի պատմութիւնը : Այս ստուարածաւալ հատորը ունէր տե – ղագրական, ազգագրական եւ բանահիւ – սական հարուստ էջեր : Հեղինակը կա – րելի բոլոր մանրամասնութիւններով տը – ւած էր գաւառին մշակութային եւ կեն – ցաղային կեանքը, պատմական կարեւոր դէպքեր, ազգային եւ յեղափոխական դէմքեր, 1915ի աղէտին եւ Ինուսի դիմա – դրութեան ամբողջական պատկերը :

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայա – ցնէր բանահիւսութեան նուիրուած բաժի – նը :

Հայկ Ադէմեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ Մխաք Վարժապետ Տէր - Սար – գսեան Տէվեանցի բանաստեղծութիւն – ները, գրուած՝ 1880ական թուականէն սկսեալ : Այս գործին մէջ պէտք է փըն – տրել ժողովրդական բանահիւսութեան մը հետքերը : Հատորը գուրկ էր գեղար – ուեստական որակէ :

« Պայքարը բոցավառած հոգիներու » հատորը իրրեւ միջավայր ունէր Խվէրէկ – Ֆէննէսէն : Հեղինակը՝ Գարբիէլ Թաշեա – ճան ճկուն լեզուով եւ մաքուր արեւմտա – հայերէնով կը ներկայացնէր գաւառին կեանքէն առնուած անցուդարձեր :

×

1965ի գրական հունձքը ներկայացնե – լու ճգտող այս համայնապատկերը , ան – շուշտ , հեռու է լրիւ եւ ամբողջական

ԳՆԴԱՊԵՏ ՕԼԵԿ ՓԱՆՔՈՎՍՔԻԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը վերսկսի գրել, պատմելու համար իր կեանքը : Ծնած է քաղաքագիտական կռիւներու կրակոտ շրջանին : Չէ ճան – ցած իր հայրը, սակայն վերջը ի մտացած է թէ ան Սպիտակ բանակին մէջ տեղակալ է եղած, որով կուսած՝ Ռուսիոյ ներսն դէմ : Եւ կարմիր բանակի գնդա – պետ Փանքովսքին արագօրէն կ'արձանա – գրէ .

« Եթէ զաղտնի ոստիկանութեանց ըս – պասարկութիւնները տեղեակ եղած ըլլա – յին այս հանդամանքին, անշուշտ բո – լոր դուռները զոցուած կ'ըլլային իմ առ – ջեւ, սակայ չէի կրնար ըլլալ, չէի կրնար մաս կազմել համայնավար կուսակցու – թեան, եւ երբեք չէի կրնար պաշտօն ունենալ տեղեկատուութեանց սպասար – կութեան մէջ :

« Սկիզբները , երկաթեայ հաւատք մը ունեցայ դէպի խորհրդային վարչաձեւը : Վերջին պատերազմի ընթացքին սկսայ հասկնալ թէ համայնավար կուսակցու – թիւնը չէր որ մեզ ներշնչած էր Սթա – լինկրատէն դէպի Պերլին յաղթական ճամբուն վրայ, այլ պարզապէս ուրիշ բան մը կար մեր եռանդը եւ առիկա կարճ խօսքով՝ Ռուսաստանն էր :

« Բայց , պատերազմէն աւելի, վերջին տարիներու իմ աշխատանքն էր որ բացաւ աչքերս : Որովհետեւ, այդ շրջանին ապ – րեցայ բարձր իշխանաւորներու եւ բար – ձրաստիճան սպաներու շրջանակի մը մէջ՝ ճակատագիրը ուղեց որ ամուսնա – նամ զօրավարի մը աղջկան հետ եւ այդ – պէսով խառնուեցայ խորհրդային բարձր դիմագիծ մը ունենալէ : Անվիճելի է , որ վաւերական եւ մնայուն շատ գործեր , գրական եւ իմացական մեր վաստակին նպաստ բերող բազմաթիւ աշխատութիւն – ներ, դուրս մնացին այս յօդուածագրե – քէն : Այս ակամայ անտեսումը պէտք է վերագրել այն իրողութեան, որ մեր ձեռքին տակ չունեցանք այդ գործերուն մեծ մասը, մնաց որ նման աշխատանք մը կը կարօտի երկար եւ ձեռնհաս աշխա – տանքի :

Անվիճելի իրողութիւն է, որ հայ միտ – քը պիտի չարունակէ արձանագրել ուշա – դրաւ նուաճումներ՝ մշակոյթի եւ գիտու – թեան բոլոր մարզերուն մէջ : Ձեզգային այս յատկանիշը, հակառակ արտասահ – մանի աննպաստ եւ դժուարին պայման – ներուն, միշտ չջափելի փաստ մը եղաւ :

Ամէն նուաճում կոչուած է հարստա – գրնելու մեր ազգային հոգեւոր գանձա – տունը :

Ժ. ՄԻՒՒԻՃԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Զինուորական հարցերու վերաբերեալ ճիւղին մէջ, հպարտ ենք ձեզ տեսնելով իրրեւ մէկ անդամը Բանակի հրամանա – տար ընկերոջ հանդամանքով եւ վստահ ենք, թէ պիտի չզլանաք դուք եւս ձեր թանկագին կարծիքներն ու գործունէու – թիւնը՝ Բանակը չահագրգռող խնդիրնե – րու շուրջ, ցուցաբերելով անդամ մըն ալ ձեր յեղաշրջական ոգին :

Կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հիմնը – ւած ըլլալով, կազմակերպուած ու ճըշ – դած է նաեւ իր գործունէութեան ծրա – գիրը : Հետեւաբար , այլեւս հարկ պի – տի չմնայ, նախապէս կազմուած դաղտնի կանաչ Բանակին ալ կուսակցութեան մի – ացած ըլլալուն պատճառաւ, համայնա – վարութեան եւ այլ գաղափարաբանու – թեանց մասին գործունէութիւն ցուցաբե – րելու նպատակաւ կազմակերպութեանց կամ մարմիններու լուսանկարով անդա – մակցութեան քարտեր եւ արտօնագրերը կրելու , ինչպէս նաեւ, միւս կողմէ, պա – տահական ոեւէ մէկը պիտի չկարենայ այդ ուղղութեամբ գործունէութիւն մը ցուցաբերելու :

Պարագան հաղորդուած է ներքին նա – խարարութեան : Անմիջապէս որ լրանան կանոնագրին եւ յայտարարութեանց տը – պագրութիւնները, կացութենէն տեղեակ պիտի պահուի նաեւ հանրային կարծի – քը : Մասնաւորաբար կը խնդրենք , որ այժմէն իսկ պէտք եղած խնամքով ու բծախնդրութեամբ հարցը ուշադրութեա – նը յանձնուի չահագրգիռ չրջանակնե – րուն» :

Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցու – թեան ընդհանուր քարտուղար

ՀԱԳԳԼ ՊԻՀԻՃ

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի նա – խագահ՝

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ

«ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ

ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ »

Այս անակնկալ չրջաբերականը, երբ կը հասնի Ալի Ֆուատ Փաշայի , կարգ մը հարցականներ կը ստեղծէ եւ կասկածներ կ'արթնցնէ անոր մտքին մէջ : Ու մինչ երբ կը չանայ բացատրութիւններ գտնել այդ հարցումներուն եւ փարատել այն վարանումներն ու տարակոյսները, որոնք կը յայտնուին իր մօտ, արդէն խոկ կը հասնին Մուսթաֆա Քեմալի յաւերժա – ծական եւ լացուցիչ տեղեկութիւնները, 1920 Հոկտեմբեր 31 թուակիր նամակով մը, որուն բովանդակութիւնը եւս թարգ – մանաբար կը ներկայացնենք ստորեւ .

«Ինսթ ստիտիւդական .

Ծածկագիր թիւ 638

Անդարա , 31 Հոկտեմբեր 1336 ,

Արեւմտեան Ճակատի Հրամանատար

Ալի Ֆուատ Փաշային .

« Կը տեսնուի թէ Համայնավարութիւ – նը, ոչ թէ մեր երկրէն ներս , այլ նոյն – իսկ Ռուսիոյ մէջ անդամ տակաւին կա – րելի չէ եղած սպասուած ձեւերով ար – դիւնաւորել եւ դեռ համոզիչ փաստեր ու ապացոյցներ գոյութիւն չունին այդ մա – սին : Այսուհանդերձ, հատանական նկատ – ուած է, որ դուրսէն եւ ներսէն ու գնա – դան նկատումներով , այս հոսանքը մուտք կը գործէ նաեւ մեր երկրէն ներս եւ եթէ արտասահմանական միջոցառումներ չհատարուին անոր դէմ , կրնայ խան – գարուիլ անդորրութիւնը երկրին եւ խախտիլ միասնականութիւնը ժողովուր – դին :

« Այնպէս որ, լաւագոյն եւ ամենատը – բամասնական միջոցառում ըլլալով յար – մար տեսնուեցաւ թելադրել կազմութիւ – նը Թուրք Համայնավար կուսակցութեան մը, բանխմաց եւ ողջախոհ ընկերներու մասնակցութեամբ եւ կառավարութեան ալ գիտակցութիւնով : Այս պարագային, կարելի պիտի ըլլար նաեւ այդ գնդապետ – բարանութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կարծիք եւ ըմբռնում, ինչպէս նաեւ նոյն ձգտումը ունեցող բոլոր հոսանքները մէկ – տեղել այդ կազմակերպութեան շուրջ : Երկրին մէջ կազմելի այս կուսակցութեան նախաձեռնարկ մարմնին եւ երեսուն ան – դամներէ բաղկացեալ կեդր . վարչութեան անդամներուն միջեւ կը գտնուին մեր լա – ւագոյն ընկերներէն Ֆէվզի, Ալի Ֆուատ եւ Քեազիմ փաշաները, ինչպէս նաեւ Րէ – ֆէթ եւ Իսմէթ Պէյերը : Ես , յարմար տեսայ, որ այս ընկերները գաղտնաբար անդամակցին այս կազմակերպութեան : Նման կարգադրութեան մը չնորհիւ , այս երկրին հանդէպ անվերապահ սէր մը սը – նուցանող եւ մեր ազգային նպատակին – բուն հետապնդման եւ իրագործմանը հե – րոսները հանդիսացող ընկերները , թէ այս կազմակերպութեան գործունէութիւ – նը պիտի կարենային հակակշռել եւ թէ իրենց կարծիքներով ու թելադրութիւն – ներով պիտի կարենային մղիչ ուժը գտա – նալ անոր կարգ մը նախաձեռնութեանց , հոսանքը փոփոքուած հունի մէջէն ա – ռաջնորդելու համար :

(37 Շար.)

դասուն ներկայացուցիչներուն եւ դարձայ առանձնաշնորհեալ մը :

« Այդ շրջանակին մէջ էր որ հասկը-ցայ թէ այդ մարդոց ունեցած կապը կուսակցութեան եւ համայնավար վարդապետութեան հետ երեւութական էր : Իրենց միջեւ, իրենց մտերմիկ կեանքին մէջ, անոնք շարունակ կը ստէին, կը խաբէին, կը դաւէին, կը մատնէին ու զիրար կը դաշունահարէին կռնակէն : Միշտ ջանալով հարստութեան եւ պաշտօնի բարձրացում ձեռք բերել, անոնք կը դառնային դաղտնի ոստիկանութեան սեղեկատուները ու կը մատնէին իրենց ընկերները :

« Ասոնց զաւակները կ'ատէին բոլոր ինչ որ խորհրդային էր, կը նախընտրէին ամերիկեան Ֆիլմեր եւ կ'արհամարհէին իրենց հասարակ համաքաղաքացիները :

« Այն համայնավարութիւնը որ մենք կառուցանեցինք 45 տարիներէ ի վեր, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ խաբեբայութիւն մը : Մեր հայրերուն եւ մեր եղբայրներուն դաղափարները այլեւս դարձած են խաբկանք ու երազանք : Կը ճանչնամ բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ եւ զինուորական պետեր, որոնք ինծի պէս կը մտածեն եւ սակայն կը վախնան ըմբոստական շարժումի մը մաս կազմելէ : Այսպէս, մենք կ'աշխատինք առանձնաբար եւ ամէն մարդ, հոս մինակ է...

« Ամէն օր կ'ապրիմ խորհրդային զեկավարներու շրջանակին մէջ եւ սակայն բոլոր սրտովս կը ցանկամ անոնց բոլորին մահը : Խրուշչեւի կառավարութիւնը բախտակիցներու կառավարութիւն մըն է որ խաղաղասիրութեան կեղծ պատմուճանն է հագած : Ընդհակառակն, անոնք շատ լաւ տրամադրած են առաջին առթիւ իսկ պատերազմ յառաջացնելու, եթէ պայմանները նպաստաւոր նկատուին : Պէտք է ամէն ջանք թափել, այդ բանը թոյլ չտալու համար :

« Ես ամէն օր կ'ապրիմ հիւլէական պատերազմի մը մղձաւանջը : Շատ լաւ եղեակ եմ Խորհրդային Միութեան զինուորական նոր վարդապետութեան, որ կը դաւանի թէ պէտք է առաջին հարուածողը ըլլալ միշտ : Ատոր համար ալ, լծուած եմ այս հրէշները զգետնելու գործին, որովհետեւ անոնք բոլորն ալ ծանր սպառնալիք մը կը ներկայացնեն ռուս ժողովուրդին համար : Պիտի յաջողիմ զգետնել զանոնք իմ նոր բարեկամներուս՝ անգլեւսաքսոններուն օժանդակութեամբ :

« Պէտք է անպայման միջոց մը դտնել որպէսզի Խորհ. Միութեան ունեցած անսահման ուժը օգտագործուի խաղաղասիրական ուղղութեամբ : Պէտք է մենք կազմակերպենք հանդիպումներ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ոչ թէ Գագաթի համաժողովներ, վասնզի Խրուշչեւ կ'ընէ ատիկա միայն ու միայն իր վարկը կրկնապատկելու նպատակով :

«Կը թախանձեմ որ հաւատաք իմ անկեղծութեանս : Այնուհետեւ պիտի ըլլամ ձեր զինուորը՝ պատրաստ գործադրելու այն բոլոր ինչ որ ինձմէ պիտի պահանջէք :

« Խրուշչեւ ամէն կողմ լուր կը տարածէ աղաղակելով թէ մենք պատրաստ ենք եւ ամէն ինչ ունինք : Ասոնք պոռոտախօսութիւններ են միայն : Ան կը հաւաստէ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ հրթիռներ արձակել մինչեւ աշխարհի միւս ծայրը, բայց դիտէ թէ իր ըսածը իրականութեան չի համապատասխաներ :

« Ճիշդ է որ մենք ունինք երկար տարածութեան մը վրայ արձակուելիք մէկ քանի հրթիռներ զորս կրնանք արձակել Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն վրայ, եւ սակայն անկարող ենք ապահովապէս բնաջնջելու հեռուները հաստատուած նշանակէտեր : Ինչպէս ինծի յայտարարեց օր մը Մարեշալ Վարենցով՝ հրթիռներու ընդհանուր հրամանատարը՝ «Մենք տակաւին շատ հեռու ենք ունենալէ այն բոլորը, զորս Խրուշչեւ կը յայտարարէ ունենալ ...»:

« Մարեշալ Վարենցով յայտարարեց նոյնպէս թէ, իրեն միշտ ալ կը պակսին մասնագէտներ, թէ արտադրութեան ծրագիրներ կատարեալ չեն, թէ արտադրանքը լաւ որակ չունի :

« Արտադրութիւնները արագացնելու ուղղութեամբ Խրուշչեւի կատարած շարունակական ճնշումներուն հետեւանքով, արկածները անպակաս են եղած : Բազմաթիւ հրթիռներ իրենց նշանակէտին հասնելէ առաջ ինկած են քաղաքներու, երկաթուղային դիծերու վրայ, ահագին վնասներ պատճառելով :

« Բազմաթիւ սփութնիքներ արձակուած են դէպի անջրպետ, որոնք կորսուած են անհետ եւ որոնց շնորհիւ զոհուած են նաեւ շատ մը տիեզերանաւորդներ :

« Մեր հրթիռներու կազմակերպութեան գլխաւոր հրամանատար մարեշալ Նետելինի մահը արդիւնքն էր հապճեպ գործունէութեան :

« Խրուշչեւ երկար ժամանակէ ի վեր մեր մասնագէտներէն կը պահանջէր որ անոնք պատրաստէին հրթիռ մը որ պիտի արձակուէր ոչ թէ մինչ այդ գոյութիւն ունեցող հասարակ վառելանիւթերով, այլ հիւլէական ուժով : Մասնագէտները գործի լծուեցան եւ ուղեցին Խրուշչեւի պահանջածը հասցնել Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 43րդ տարեդարձին համար պատրաստուած տօնակատարութեանց առթիւ :

« Մարեշալ Նետելին նոր հրթիռին արձակումին առթիւ հրաւիրած էր բազմաթիւ հիւլէական գիտնականներ եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ : Եւ սակայն, հրթիռը յաջողութեամբ չկրցաւ արձակուիլ : Քսան վայրկեան ետք, Նետելին անցուդարձին տեղեկանալու համար դուրս ելաւ իր ապաստանարանէն, բոլոր հրաւիրեալներու ընկերակցութեամբ : Ճիշդ այդ բոպէին, հրթիռը պայթեցաւ սպաննելով երեք հարիւրէ աւելի անձեր : Եղան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ, որոնք հիւանդանոց փոխադրուելէ առաջ մահացան, մեռեալներէն ոչ մէկ հետք մնացած էր : Այն արկղիկը որ ուղարկուեցաւ Մոսկուա եւ որ իբր թէ կը պարունակէր Նետելինի աճիւնները, լեցուած էր միայն հասարակ հողով :

« Պաշտօնական հաղորդագրութիւնները որոնք հրատարակուեցան «Փրաւդայի» եւ « Իզվեստիայի» մէջ, չոր ու ցամաք ոճով մը ծանուցանեցին թէ Նետելին օդանաւային արկածի մը զոհ դացած էր իր պաշտօնին կիրարկման պահուն, տալով նաեւ կարգ մը տեղեկութիւններ զոհերու թաղումին վերաբերեալ :

« Պաշտօնական սուտերու այս քաղաքականութիւնը որդեգրուած է բոլոր մարզերու մէջ : Օրինակ մը՝ երբ Կակարին անջրպետային իր առաջին թռիչքը կատարեց, իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ առաջին տիեզերանաւորդը իր խցիկին մէջ չունէր ոչ մէկ լուսանկարչական գործիք որպէսզի իր թռիչքի ընթացքին լուսանկարէր Երկիրը : Ասիկա պարզապէս սուտ էր : Կակարին իր խցիկին մէջ ունէր ոչ թէ մէկ հատ, այլ բազմաթիւ գործիքներ որոնք անընդհատ աշխատելով բազմաթիւ անգամներ եւ զանազան վայրերու մէջ լուսանկարեցին Երկիրը ...:

« Եր սակայն հրթիռներու մարզին մէջ է որ մասնաւորապէս Կրեմլը սուտերը հասցուց իրենց դաղաթնակէտին : Այսպէս, 1960ի սկզբնաւորութեան երբ Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը ունի արդէն «կատարեալ զէնքը»՝ հսկայ հրթիռ մը, ամբողջովին յեղաշրջող եւ ահարկու, իր մտքին մէջ ունէր միայն այն հրամանը զոր ինք արձակած էր այդ ուղղութեամբ : Իրականին մէջ, սակայն, այդ պահուն դեռ ոչինչ գոյութիւն ունէր եւ Խ. Միութիւնը շատ հեռու էր տակաւին ունենալու համար աշխարհը ահուդողի մէջ պահելու սահմանուած « զէնքը » ...:

« Այս պահուս, ճիշդ է որ մենք ունինք շատ հրթիռներ որոնք կրնան հասնիլ մինչեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, եւ սակայն ատոնք բոլորն ալ նախատիպեր են եւ շատ հեռու՝ կատարելութենէ :

« Պատասխանատու մարմինները ամէն ջանք կը թափեն կատարելագործելու համար այս զէնքերը եւ արագացնելու անոնց արտադրութիւնը : Կարելի եղած բոլոր վարկերը կը յատկացնեն կառուցանելու համար «մանկական պարտէզներ»ը (ընտանի բացատրութիւն մը որ կը նշանակէ՝ «հրթիռներու գործարան »): Ամբողջ քաղաքներ հաստատուած են բնակեցնելու համար գիտունները, մասնագէտները, գործաւորները, որոնք պիտի աշխատին հրթիռներու արտադրութեան համար :

« Բազմաթիւ ճարտարագէտներ ստացած են շքանշաններ : Անոնցմէ ոմանք մէկ քանի անգամ արժանացած են Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոս տիտղոսին եւ ուրիշներ՝ Լենինեան շքանշանին : Եւ սակայն, երբեք հրապարակաւ չեն յայտարարուած «հերոս»ներուն անունները եւ երբեւիցէ անոնց նկարները չեն երեւցած որեւէ լրագրի մէջ : Այս բոլորը մընացած են միշտ խորհրդաւոր լռութեան մը թանձր քօղին ներքեւ :

« Ինչո՞ւ կուտամ այս բոլոր մանրամասնութիւնները : Անոր համար որ ես կը փափաքիմ որպէսզի Արեւմուտքը տեղեակ ըլլայ իրականութեան : Միւս կողմէ, վերեւ յիշուած Խ. Միութեան զէնքերու արտադրութեան մարզին մէջ ունեցած տկարութիւններն ու ձախողանքները պէտք չէ որ պատճառ դառնան որպէսզի Արեւմուտքը քնանայ եւ թուլցնէ իր արթուն հսկողութիւնը : Ներկայիս, Խ. Միութեան զէնքերու պահեստը շատ հեռու է կատարեալ ըլլալէ, եւ սակայն երկու կամ երեք տարիէն առ առաւելն, Կրեմլը արդէն կը հասնի իր նշանակէտին :

« Կասեցնելու համար այս խօլ արշաւը եւ արգիլելու համար Խրուշչեւը որ հանդիսանայ առաջին հարուածողը, Արեւմուտքը պարտի եռապատկել իր ճիգերը, կատարելագործելու համար իր սեփական ուժերը :

« Այն ատեն, այն ատեն միայն Կրեմլը պիտի հասկնայ որ իր դիմաց ունի զօրաւոր եւ վճռակամ հակառակորդ մը ...»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱԻԱՐԷՆ ԴԷՊԻ ԼՈՅՍ

Մշակոյթի տան ճաշակաւոր սրահին մէջ գրեթէ պարապ տեղ չկայ : Հայաստանի կոյրերու կազմակերպութեան անդամները լարուած ուշադրութեամբ կը լսեն վարչութեան նախագահին հաշուետուութիւնը :

Կէտ առ կէտ աչքիդ առջեւ կը յայտնուի կոյրերուն ստեղծագործ, հանրօգուտ աշխատանքին պատկերը :

... Կոյրերու յատկացուած աշխատանոցներուն մէջ կ'եռայ աշխատանքը : Կոյրերու ձեռքով կը պատրաստուին թուղթէ տոպրակներ, ձեռնոցներ՝ բանուորներու համար, զանազան իրեր՝ ձըգախէժէ եւ կերպընկալէ, խոզանակներ, լուացքի պարան, անձեռնոցներ եւայլն : Մասնագէտներ կը շինեն պայուսակներ, արկղներ եւ զամբիւղներ :

Մենք յիշատակեցինք արտադրութեան քանի մը տեսակները միայն :

Յատուկ խմբագրական մարմին մը լոյս կ'ընծայէ Պրալեան եղանակով մշակուած տարբեր բովանդակութեամբ գիրքեր : Տարիէ տարի կոյրերուն գրադարանները կը հարստանան մասնագիտական, գեղարուեստական գրականութեամբ : Կը տպագրուին նաեւ դասագիրքեր, դպրոցներու մէջ դաստիարակութիւն ստացող կոյր երախաներուն համար :

Կոյրերը ունին շաբաթաթերթ մը՝ «Արձագանգ» եւ ամսաթերթ մը՝ «Գրական հանդէս »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այս մարդը կամ Աւստրիացի է եւ կամ Գերմանացի, փսփսաց Տոքթ. Գութ :

Այս անդամ Սեւ Արծիւը ետ քաշուեցաւ : Սեւ պարազդեստով մարդը քայլ առ քայլ անոր հետեւեցաւ : Երբ Սեւ Արծիւին կռնակը պատին կոթնեցաւ, երկու մարդիկը կանգ առնելով իրարու աչքի մէջ նայեցան : Կանաչ պարազդեստով մարդուն աչքերուն մէջ կատաղութեան բոց մը փայլեցաւ, իսկ իր հակառակորդին սեւ աչքերուն մէջ արհամարհական նայուածք մը ծրագրուեցաւ :

— Բարեւ ձեզ, պարոն Հարֆիլտ, խօսք առաւ սեւ պարազդեստով մարդը : Կարծեմ այս անունով էր որ ձերբակալուեցաք Թանճէրի մէջ իբրեւ լրտես : Բարի լոյս, պարոն Պիւցօֆ, այս անունով չէ՞ր որ Քազապլանքայի մէջ կարգ մը լրտեսներու գլուխն անցած՝ միամիտ Ֆրանսացի զինուորներուն կաշառք կը կերցընէիք որպէս զի բանակէն փախչելով դասալիք ըլլան :

Անծանօթը առանց բառ մը արտասանելու բերանը բանալով գոցեց :

— Ֆէզի մէջ քանի մը արբանեակներու հետ մէկ եղած Ֆրանսացի քաջարի զինուորներուն հասցէին նախատինքներ տեղացնելնուդ համար չէ՞ր որ Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ քանի մը ապտակ իջեցուցի ձեր երեսին, շարունակեց անոզորմ ամբաստանիչը : Այն ատենն ալ անուննիդ փոխած էիք, բայց չեմ յիշեր թէ ինչ էր : Ըսէք տեսնենք, հիմա որ աւազակութեամբ կը զբաղիք եւ պարկեշտ մարդիկը կողոպտելու ելած էք, հիմա ի՞նչ կը կոչուիք ... :

Օտարականը ծեծ կերած գազանի մը պէս աչքը չորս կողմը պտըտցնելով փախչելու ծակ մը փնտռեց :

— Սիրելի Լեւոն, աչքդ սա մարդուն վրայէն չհեռացնես, շարունակեց սեւ պարազդեստով մարդը խօսքը ճարտարագէտին ուղղելով : Այս մարդը դառնուկի մորթով աղուէս մըն է, փախչելու արուեստը աղէկ դիտէ :

Եւ ապա, բժիշկին դառնալով աւելցուց .

— Սիրելի Մօրիս, կը հաճի՞ք զիս տիկին Շապանի եւ տիկին Գութի ներկայացնել :

— Մատլէն, Ժանէթ, պարոնը մեր սիրելի բարեկամը Փիէր Մօպրէն է :

Խմբագիրը երկու կիներուն առջեւ խոնարհութիւն մը ընելէ յետոյ, կատարեալ քաղաքավարութեամբ անոնց ձեռքը համբուրեց :

Յանկարծական շարժում մը ընելով ետին դարձաւ :

Կանաչ պարազդեստով մարդը առիթէն օգտուելով փախչելու փորձ մը ըրած էր, բայց Զարտաք եւ Գութ անոր ճամբան կտրելով դրան առջեւ տնկուած էին :

— Օ, պարոն, այդքան մի աճապարէք, դեռ նոր իրար ճանչցանք, ըսաւ Զարտաք հեղնական շեշտով մը ...:

— Բայց պարոն Գութ զիս ազատ ձգելու պատուոյ խօսք տուած էր, կակազեց օտարականը :

— Ճիշդ է : Բայց այս անդամ դէպքերն ու դերերը փոխուեցան, պարոն, դիտել տուաւ ճարտարագէտը :

Զարտաք եւ Գութ հիւրասրահը ներքնախուցէն բաժնող դրան առջեւ կեցած էին : Անծանօթը Զարտաքի վերջին խօսքին վրայ սուլիչի պէս տարօրինակ ձայն մը հանեց : Այս այլանդակ ճիչին վրայ, որ հաւանաբար վտանգի նշան մըն էր, հիւրասրահին ուրիշ մէկ դուռը որ ճաշասրահին վրայ կը բացուէր, յանկարծ կռնակի վրայ բացուեցաւ : Օտարականը մէկ ոստումով այս դուռնէն դուրս խոյացաւ : Հազիւ թէ անհետացած, դուռը իր վրայէն գոցուեցաւ եւ ետեւէն բանալին դարձաւ :

— Ասկէ եկէք, ասկէ, գոչեց Մօպրէ :

Եւ մէջտեղի մեծ դրան վրայ խոյացաւ : Բայց այդ դուռն ալ կղպուած էր :

— Սա դուռը կոտրէ, Մօրիս, պոռաց Զարտաք :

Գութ ուսի հարուած մը իջեցուց դրան եւ դուռին տախտակներէն մին տեղէն թռաւ : Յարկաբաժինին դուռը դեռ բացուած չէր :

— Սպասաւորներու սանդուխէն, գոչեց Գութ :

Ամէնքը մէկէն խոհանոցին կողմը խուժեցին : Խոհանոցին դուռն ալ միւսներուն պէս գոց էր : Երեքը մէկէն դրան վրայ իյնալով տեղէն հանեցին զայն : Սպասաւորներու սանդուխին առջեւ բացուող դուռն ալ տեղէն հանեցին : Անօգուտ եղաւ : Օտարականը աներեւոյթ եղած էր :

Երեք մարդիկը կայծակի արագութեամբ մուտքի սանդուխին կողմը խոյացան եւ երբ սանդուխներէն վար կ'իջնէին, լսեցին որ կառատունին դուռը կը գոցուէր :

Մօպրէ ետ դառնալով դարձեալ հիւրասրահ մտաւ եւ առանց ժամանակ կորսընցնելու պատուհանի մը քով վազեց : Երբ վարագոյրը բանալով դուրս նայեցաւ, տեսաւ որ մարդը մայթին վրայէն դէպի Սէն Ժէրմէն պողոտան կը վազէր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ալմաստ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան Թ., Ալօյեան Մ. իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն այն բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագիրներով կամ նուիրատուութիւններով յարգեցին Հանգուցեալ Յ. Պետրոսեանի յիշատակը եւ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հանգուցեալ Յ. Պետրոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ :

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Անժէլ Պաղտասարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Ասատուր Յովակիմեանի (Մարսէյլ) :

×

Նոր Տարուան առթիւ Պ. Նորսիկեան (Պաղէնվիլէն) 40 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն» :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ:

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

Նախկին ցանկերու ընդհ. դումար	40·162
Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար իր ամուսնոյն յիշատակին	2500
Պ. Պերճ Զաքրճեան	2000
Պ. Արմենակ Գույումճեան (Օննիկ Սիմիթեանի յիշատակին)	1000
Պ. Արմենակ Աճէմեան	250
Պ. Հրանդ Սարեան (Լը Փերէօ)	250
Պ. Ա. Տապաղեան Մինասեան դերդաստաններու ննջեցելոց	200
Տ. եւ Տիկ. Յարութիւն Ժամկոչեան	200
Տէր եւ Տիկին Գ. Գաբամաճեան	200
Պ. Հ. Պահճէճեան	200
Պ. Ա. Ետիգարտաշեան	100
Պ. Շմաւոնեան	100
Պ. Փ. Յովհաննէսեան	100
Պ. Վ. Ալթունեան	100
Պ. Ժ. Սաղբրեան	100
Աղապէկեան եղբարք	100
Պ. Լ. Տօնիկեան	100
Պ. Շ. Պարկիրճեան	100
Պ. Թ. Տարաքճեան	100
Պ. Ն. Փափազեան	100
Պ. Ռ. Գաբամաճեան	150
Տիկին Հաճի Ա. Գէորգեան	150
Պ. Ա. Տօնէլեան	150
Պ. Հրաչեան	100
Տիկին Օ. Կորկորեան	100
Պ. Տ. Սրմաքէշեան	100

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, պատարագ 5ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12:

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն :

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ:

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ :

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ :

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30:

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Չորեքշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ ժամը 4·30ին, Գիրքերու ընթերցում 5ին, պատարագ 5·30ին :

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, թաղիս համայն նընջեցելոց :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին:

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Ռիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 6 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10502 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.502

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՇԿԵՆՏԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՇԱՍԹՐԻ – ԱՅՈՒՊ ԽԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի ղեկավարները առաջին հանդիպում մը ունեցան Թաշկենտի մօտ, տաչայի մը մէջ, ի ներկայութեան վարչապետ Կոսիգինի եւ արտաքին նախարար Կրոմիքոյի եւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Մառեշալ Մալինովսքիի : Այս նախապատրաստական հանդիպումին ընթացքին, առաջին առթիւ քննուած են այն հարցերը որ ժողովին օրակարգը կը կազմեն: Նախ կ'ուզեն այնպէս մթնոլորտ մը ստեղծել որ հաշտարար աշխատանքները դիւրութեամբ կարգադրուին : Արդէն իսկ Այուպ խան եւ Շասթրի ժպիտներ փոխանակած են : Այս առաջին հանդիպումէն ետք, Շասթրի եւ Այուպ Խան զիրար կը դտնէին Կոսիգինի հետ, որ չէր ծածկեր իր զոհունակութիւնը :

Ճաշէն ետք, պատուիրակութիւնները կը հաւաքուէին Ուզպեկիստանի Նախարարաց Խորհուրդին չէնքին մէջ, ուր ժողովին պաշտօնական բացումը կը կատարուէր, Կոսիգինի բարի գալուստի ճառով :Խորհրդային վարչապետը չեշտած է ի մէջ այլոց .— Թաշկենտի այս հանդիպումը դէպք մըն է որ կրնայ անկիւնադարձ մը ըլլալ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի յարաբերութեանց մէջ եւ կը խորհինք թէ այս երկու երկիրներու ղեկավարները Թաշկենտ եկած են, այդ նպատակին հասնելու մտքով : Օրուան նիւթն ըլլալով հանդերձ, ֆաշմիր բառը չէ արտասանուած, Փաքիստանի ղեկավարը չէ ուզած դէշ տրամադրել իր հընդիկ խօսակիցները, որոնց համար այդ հողամասը Հնդկաստանի հողային ամբողջականութեան մաս կը կազմէ : Հնդկաստանի վարչապետը յայտարարած է այս առթիւ .— « Նոյնիսկ եթէ անմիջական համաձայնութիւն մը ձեռք չձգենք կարգ մը հարցերու շուրջ, պէտք չէ հրաժարինք խաղաղութեան ճամբէն »: Այս ձեւով Շասթրի ոչ - յարձակողական դաշինքի մը առաջարկը կ'ընէ : Այուպ Խան պատասխանած է թէ նման դաշինք մը ի զօրու կ'ըլլայ միայն այն ատեն երբ դրական միջոցներ ձեռք առնուին կռիւները կարգադրելու համար : Ինչ որ կը նշանակէ թէ Փաքիստան հնդկական յանձնառութիւն մը կ'ուզէ Քաշմիրի շուրջ, յարաբերութեանց կանոնաւորութենէն առաջ, մինչ Հնդկաստան նախ կ'ուզէ յարաբերութիւնները բարելաւել, ապա միայն Քաշմիրի մասին խօսիլ :

Թաշկենտի ժողովին նախօրեակին, Քաշմիրի կառավարութիւնը 24 հոգի ազատ արձակած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ամէնէն արդի զտարաններէն մէկը՝ Ֆէյզէնի (Իզէռի նահանգ) քարիւղի զտարանը կրակ առաւ առջի օր : Աղէտին ծաւալը ահաւոր է եւ ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել մարդկային եւ նիւթական վնասներու աստիճանը : Աւելի քան հազար հրշէջներ, եկած բոլոր շրջաններէն, ժամերով փորձեցին կրակը մարել: Առաջին հաշուեկշիռին համաձայն, 12 մեռեալ կայ (որոնց ութը «կրակի զինուորներ») եւ 64 վիրաւորներ, որոնց մեծ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ, փոխադրուած են Լիոնի հիւանդանոցը :

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ մը կատարուած է Տիկին Նինոն Աղայեանի Փարիզեան բնակարանը: 450 հազար Ֆրանքի գոհարեղէն տարած են գողերը, ինչպէս նաեւ մուշտակ եւ տարադրամ :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ 9 ուսանողներ դատապարտուած են գաղտնի թերթ մը հրատարակած ըլլալու յանցանքով: Այս երիտասարդները երկու թիւ Կոլոկոլ անուն թերթ մը հրատարակած են ի յիշատակ անցեալ դարուն վերջ, քաղաքական աքսորեալ՝ Հերցէնի հրատարակած թերթին, Լոնտոնի մէջ: Այս ազատական-յառաջդիմական մտածողին հետեւորդները կը պայքարին ոչ թէ համայնավարութեան դէմ այլ՝ սթալինականութեան ձգած հետքերուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ արտաքսուած է դաշնակցային Գերմանիոյ դեսպանատան առաջին քարտուղարը «ապօրինի գործունէութեան համար » :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, Ֆիտէլ Քասթրօ ճառ մը արտասանած է եւ յայտնած թէ «ցաւալի տարակարծութիւններ » կան Չինաստանի եւ Քուպայի միջեւ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ երեք օր է մեթրոյի եւ հանրակառքի գործադուլ կայ : Քաղաքապետը թելադրած է որ մարդիկ կամ տունը նստին կամ քալելով գործի երթան : Առաջին օրինակը ինք տուած է հինգուկէս քիլոմեթր քալելով : Քաղաքապետը ձերբակալել տուած է սենտիքաներու նախագահը, որ դրդիչն է այս գործադուլին : Հազիւ բանտարկուած, նախագահը սրտի ծանր տագնապ մը ունեցած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած : Այս միջադէպը կրնայ հոգերանական ազդեցութիւն մը ունենալ եւ սենտիքաներու նախագահը մարտիրոսի տեղ անցնիլ :

ԱՄԵՐԻԿԱ եւ Եգիպտոս առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած են: Ըստ այս համաձայնութեան Միացեալ Նահանգները 55 միլիոն տոլարի ուտեստեղէն պիտի զրկեն Եգիպտոսի :

Օրը Օրին

ԱՅՍ ԲԱՆԵՐՆ ԱԼ ՍՈՐՎԻՆՔ

Բ.

Մեր տոմարական թուականը (1966ին 1415) Քրիստոսի ընթացիկ թուականէն 551 տարի *ետ է*, ինչպէս կը տեսնէք : Ինչո՞ւ :

Ուրիշ քրիստոնեայ ազգերու հետ ճամբայ ինկեր ենք ու ե՞տ մնացեր ենք : Ո՛չ, ընդհակառակն : Այս տարբերութիւնը անվիճելի փաստն է մեր յառաջդիմութեան :

Պատճառը բացատրելէ առաջ պէտք է ոստում մը կատարեմ եւ նախ պատմեմ թէ ի՛նչ է *Իննեւտասներեակը* եւ ի՛նչ է *եօթներեակը* :

×

Իննեւտասներեակ :

Աթենացի աստղագէտ մը, Մետոն, Քրիստոսի թուականէն 432 տարի առաջ, մանրազնին հաշիւ մը ըրեր է եւ ստուգեր է թէ 19 տարուան մէջ լուսինը 235 անգամ մեզի այցելութեան կուգայ եւ 19րդ տարին նոր լուսինը մեզի կ'երեւայ *ճիշդ եւ ճիշդ նոյն ամսուան նոյն օրը* :

Ուրիշ խօսքով, եթէ, օրինակ, յառաջիկայ Յունուար 20ին նոր լուսինը տեսնենք, յաջոր դանգամ *նորէն Յունուար 20ին* պիտի ողջունենք 19 տարի ետք, այսինքն 1985ի Յունուար 20ին: Ու այսպէս շարունակաբար՝ մինչեւ աշխարհի վախճանը :

Աթենացիք իրաւամբ հպարտացած այս գիւտին համար, կ'որոշեն Ամառնային Արեւադարձը հաշուել 432 (Ն. Ք.) թուականէն (մենք կը հաշուենք 430էն) եւ այս Ծիրին իւրաքանչիւր տարուան թիւը ոսկիով կ'արձանագրեն Միներվայի Տաճարին վրայ :

Արեւմտեան ազգերուն համար այս թիւը կը կոչուի Ոսկեգիր, իսկ մեզի համար *Իննեւտասներեակ* :

×

Պատմական շարք մը հարցերու մասին հարեւանցի ծանօթութիւն ունեցող մարդոց խելքով մենք մեր եկեղեցական թուականը կը հաշուենք Քրիստոսի 551րդ տարիէն սկսեալ ... որովհետեւ այդ տարին բաժնուեր ենք մնացեալ քրիստոնեայ եկեղեցիներէն եւ անկախութիւն հռչակեր ենք ...

Բոժոժաւոր սխալ մը, որուն մէջ գլխիվայր գլորած են նաեւ մեր մասին ծուռումուռ լուրեր տուող կարգ մը օտարներ: Այս թիւրիմացութիւնը ունի, անշուշտ, իր հիմնական պատճառները, բայց այս սիւնակը եկեղեցական պատմութեան դաս չէ որ պիտի տայ, այլ փսորիկ մը թուաբանութիւն՝ բանկալին պնակը նետուած քանի մը կուտին իբրեւ փոխարժէք :

Միայն, անցողակի ըսենք որ մեր Եկեղեցին անկախ է Թադէոս եւ Բարթողումէոս Առաքեալներու օրերէն ի վեր եւ 551ին չէ սպասեր՝ անկախութեան դրօշ պարզելու համար :

Թուականի այս տարբերութիւնը, կրկնեմ, արդիւնք է աստղագիտական հաշիւներու :

Քրիստոսի 351 թուականին, Բիւզանդացի Եպիսկոպոս մը կը նստի եւ կը պատրաստէ տեսակ մը Աղիւսակ, որ ցոյց կուտար թէ Զատիկը ո՛ր օրերը պիտի գար յաջորդ 200 տարիներուն: Ամէն մարդ, հիմա, գիտէ որ Զատիկը կուգայ Մարտ 21ին յաջորդող լիալուսնին յաջորդող Կիրակին: Ուրեմն, չի կրնար գալ ո՛չ Մարտ 22էն *առաջ*, ո՛չ ալ Ապրիլ 25էն *ետք*:

Բիւզանդացի եպիսկոպոսին Աղիւսակը պիտի տեւէր 200 տարի : Հետեւաբար պիտի վերջանար 551ին :

Մեր եկեղեցական Հայրերը, որոնք իրենց ձեռքը ունէին Գրիգոր Լուսաւորիչի Տօնացոյցը, անմիջապէս կ'որդեգրեն Բիւզանդացիին հաշիւը :

Յաջորդ տարին, 552ին, Դուինի մէջ կը գումարուի ժողով մը, ուր Մովսէս Բ. կաթողիկոս, Մաթեմատիկոս Աթանաս Տարօնցիի օգնութեամբ պատրաստել կուտայ Զատկուան Ծիրի Աղիւսակը 532 տարուան համար : Յետագային, այս աղիւսակը կը յարմարցնեն Աղեքսանդրիոյ Աղիւսակին եւ մերոնք կը ճշդեն վերջնական թուականը — 552:

Երկրորդ Աղիւսակը ի զօրու էր մինչեւ 1084: Երրորդը՝ մինչեւ 1616, իսկ չորրորդը պիտի տեւէ մինչեւ 2148:

— Յետո՞յ ինչ պիտի ընենք ...

— Թող մտածեն ազգին աստղագէ՛տ, թուաբանագէ՛տ հոգեւորականները, եթէ մինչեւ 2148 վերջացուցած ըլլան իրենց խնամիական վէճերը, որոնք, այսօր, արդէն, շողգամի համ ունին :

×

Ընթերցողը — եթէ տակաւին քնացած չէ այս տողերը կարդալով — կրնայ հարցընել .

— Աղէ՛կ, սա 532ը՞ ինչու ընդուներ են ... կլորիկ թիւ մը չէի՞ն կրնար ճշդել — 500, 600, 700 ...

Դժբախտաբար, աստղագիտութիւնը հայկական շքե՛ղ ու աննախընթա՛ց հանդէս չէ որ ուզած ժամուդ սկսիս :

Ինչպէս ըսինք, լուսնային Ծիրը կը տեւէ 19 տարի, այսինքն 235 ամիս : Միտք պահեցէք այս թիւը :

Արեւն ալ ունի իր Ծիրը, որ կը տեւէ 28 տարի: Բազմապատկեցէք 19ը 28ով եւ կը ստանաք ձեր փնտռած պատասխանը— 532: Այս թիւով է որ կը ճշդուի արեւին, լուսնին եւ երկրագունդին յարաբերական դիրքը՝ տուեալ շրջանի մը մէջ :

Շատ բարի — ի՞նչպէս կարելի է փաստել թէ Արեգակնային Ծիրը կը տեւէ 28 տարի : Պատասխանը կուտայ *կիրակադիրը*, որ կը կոչուի նաեւ *եօթներեակ* :

Շաբթուան եօթը օրերէն իւրաքանչիւրին տուած ենք մեր այբուբենին առաջին եօթը գիրերէն մէկը — ա բ գ դ ե զ է, *շրջուած* շարքով (ուրիշ ազգերու մօտ՝ բնական շարքով) :

Իւրաքանչիւր նոր տարի կը սկսինք *անպատճառ* եօթներորդ գիրով — այսինքն Էով, որուն տէրն է, անպատճառ Յունուար 1ը: Մնացեալ գիրերը մնացեալ վեց օրերուն, միշտ *շրջուած շարքով* :

Եօթը տարի Կիրակին կը սկսինք, դարձեալ այս գիրերէն մէկուն հետ, այս անգամ, սակայն *այբուբենական կարգով* : Չորս տարին անգամ մը նահանջ տարուան երկու գիր յատկացնելով, կը տեսնենք որ 28 տարին անգամ մը Կիրակին միշտ միեւնոյն գիրին կը հանդիպի : Այս ժամանակաշրջանը, որ կանոնաւորաբար կը կրկնուի, կը կոչուի Արեգակնային Ծիր:

Եթէ կարելի ըլլար Աղիւսակը հրատարակել, ընթերցողը աւելի դիւրաւ պիտի հետեւէր այս դասին :

×

Վերադի՞րը ինչ է:

Վերադիր կը կոչուի 11 օրուան այն տարբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի արեգակնային տարուան (365 օր) եւ լուսնային տարուան (354 օր) միջեւ:

Վերադիրը կը ծառայէ տուեալ տարուան մը տուեալ ամսուան որեւէ մէկ օրը ճշդելու լուսինին «տարիքը» :

Եթէ, օրինակ, լուսնային 19 տարուան Ծիրին սկիզբը զուգադիպի Յունուար 1-ին, տարւոյն վերջը երկու Ծիրերուն տարբերութիւնն է 11 օր, յաջորդ տարին 22 օր, երրորդ տարին 33 օր: Բայց, նըկատելով որ լուսինը չի կրնար 33 օր տեւել Գ. տարուան Վերադիր կ'ընդունինք 3ը: Ու այսպէս շարունակաբար, մինչեւ 19րդ տարին, երբ նորէն վերադիրը կը հաւասարի 11ի:

×

Հապա՞ տանուտէրը :

Մարդիկ երկնակամարին վրայ «կը տեսնեն » գօտի մը, որ բաժնուած է 12 իրարու հաւասար մասերու — *զօտիաք*, Կենդանակերպ : Իւրաքանչիւր մաս ունի կենդանիի մը կամ երեւոյթի մը անունը:

Մեր նախահայրերը կը հաւատային թէ ասոնցմէ ամէն մէկը բարիք կը բերէր տունէն ներս ու կ'ըլլար այնինչ տարուան տանուտէրը :

1966ի մեր տանուտէրն է Կոյսը :

Գտնելու համար, տարուան թիւէն պակսեցուցէք 4, արդիւնքը բաժնեցէք 12ով, աւելցուքը ցոյց կուտայ գօտիին համապատասխան անունը: Ինչո՞ւ 4 — որովհետեւ Քրիստոսի 1 թուականը սկսաւ « Աղեղնաւոր »ով, որ գօտիին 9րդ մասն է:

×

Յաւակնութիւնը չունիմ սպառած ըլլալու գիտական շատ շահեկան նիւթ մը, որ պէտք է խոստովանիլ, բաւական խրթին է եւ շատ ալ կապ չունի մեր առօրեայ ցաւերուն հետ :

Եթէ փորձուեցայ այս քանի մը հատուկտոր տեղեկութիւնները տալ, արդարացումս հետեւեալն է — հասկցնել ազգին անհաւատներուն թէ մենք ալ, իբրեւ բանիմաց ժողովուրդ, գիտութենէ բան կը հասկնանք եւ միայն հէքեաթներով չէ որ հետաքրքրուեր ենք ժամանակին :

Մեզի ցաւ կը պատճառէ միայն այն իրողութիւնը որ մեր ներկայ հոգեւորականութիւնը Ալելուիաներով ժամանակ կ'անցընէ, փոխանակ լուրջ աշխատանքներու լծուելու :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

Ա.

Բիւզանդական կայսրութիւնը հոգեվարքի մէջ էր, երբ Արեւելքէն կուգայ նոր ցեղախումբ մը, բռնակալ պետի մը առաջնորդութեամբ: 1299ին Ենիչեհիր է, երկու տարի վերջ կը հարուածէ բիւզանդական բանակը, կը զբաղի ասպատակութեամբ, 1326ին կը հաստատուի, Պրուսա, 1352ին կ'անցնի Եւրոպա, կը տիրանայ Տարտանէլի եւ Կելիպոլուի: Կայսրը փոքր աղջիկը, Թէոտորան, կընութեան տուած էր Օրխանի, Սերպիոյ թագաւորը Պայազիտի կին կուտայ սերպ իշխանուհի մը: Մուրատ կը դրաւէ Էտիրնէն, Բիւզանդիոն պաշարուած է: Քրիստոնեայ աշխարհը կը վրդովի, բայց Ճենովա եւ Վենետիկ կատաղի պայքար կը մղեն իրարու դէմ, նոյն դաւանանքն ունին, նոյն ծագումը, բայց տարբեր շահեր ունին Միջերկրականի մէջ: Վենետիկցին կ'ըսէր. «Նախ վենետիկցի եմ յետոյ կաթոլիկ»: Ցեղախումբը իսլամացած քրիստոնեաներու բանակով, զբաւած տեղերէն վերցուած տուրքերով կը շարունակէ առաջացումը, կը հասնի Ադրիական, կը սպառնայ Վենետիկի:

Լենկթիմուր կ'արշաւէ Արեւմուտք, դարձեալ արեւելեան կողմէն, կ'արգիլէ Բիւզանդիոնի դրաւումը, Օսմանի երկիրը կը մնայ անիշխանութեան մէջ շուրջ տասը տարի: Քրիստոնեաներ անկարող են օգտուելու անիշխանութենէն:

Մոհամմէտ Աշխարհակալ կը տիրէ Բիւզանդիոնի, կը տիրանայ նեղուցներուն, կը փակէ Սեւ Ծովը:

Ենիչերին պատերազմ եւ կողոպուտ կ'ուզէ: Վախկոտ քրիստոնեան իսլամանալով եւ զինուորական խիստ կրթութիւն ստանալով, կը դառնայ կատաղի զինուոր, քանդող, սպաննող: Գահընկէց կ'ընէ Պայազիտը, որովհետեւ պատերազմ չէր ըներ, կը սիրէ Սելիմ Ա. որովհետեւ կ'արշաւէ Պարսիկներուն դէմ, կը տիրէ Հայաստանի 1513 թուին, կը դառնայ հարաւ, կը մտնէ Գահիրէ 1517ին, կ'ըլլայ խալիֆա, կը բարձրանայ վարկը, սպարապետ է, կրօնապետ է, Ալլահին ստուերն է աշխարհի վրայ, երկրին տէրն է:

Կը յաջորդէ Սիւլէյման (1494 - 1566), կը յառաջանայ մինչեւ Վիէննա: Յաջորդը, Սելիմ Բ. (1566 – 1574) կը դրաւէ Կիպրոս (1571) կը կոտորէ անխնայ, Եւրոպա կը մխիթարուի Լեբանթի յաղթութեամբ (1571 Հոկտ. 7):

Ֆրանսա կը մնար անտարբեր, Ֆրանսուա Սիւլէյմանի հետ կնքած էր դաշնադիր մը 1536ին, թէեւ տարիներ առաջ, Քամպրէի ժողովին, առաջարկած էր թուրք նահանդները բաժնել եւրոպական պետութեանց միջեւ: Արեւմտեան պետութիւններ հակամարտ էին, Յոյներ, Սերպեր, Պուլկարներ իրար կը կոտորէին: Քրիստոնեայ թագաւոր մը կը զինակցէր Թուրքին հետ՝ քրիստոնեայ կայսեր դէմ: 1543 թուին երեսուն հազար Թուրքեր Ֆրանսայի օգնութեան կուգային եւ վեց ամիս Թուլոն կը մնային:

Անդիտակ եւրոպական քաղաքականութեան, անծանօթ Ֆրանքեւթուրք սերտ բարեկամութեան, անկարող տեսնելու թուրք յաղթանակները, որոնք կը մտահոգեն եւրոպական պետութիւններէն ոմանք, որոնք կը դարպասեն Թուրքին մօտ՝ Սալմաստեցի կաթողիկոս Եւրոպա կը մեկնի օգնութիւն հայցելու ծուխերուն համար: Օտարէն սպասել օգնութիւն, առանց ներքին կազմակերպութեան, ազգային միութեան, նահապետական ընտանիքի դաստիարակութեամբ ըստացուած մտայնութիւն մըն էր:

Կիլիկեան շրջանին վարիչներ Արեւմուտքէն կը սպասէին օգնութիւն, քրիստոնեայ ժողովուրդի մը համար քրիստոնեայ պետութիւններ խաչակրութիւն կատարելու էին իսլամին դէմ: Նիկողոս Դ. եւ Կղեմէս Ե. կ'ըմբռնէին Կիլիկիոյ ռազմական կարեւորութիւնը, խորհրդականներ կլիմային աննպաստ ըլլալը եւ երկրին աղքատութիւնը ցոյց կուտային:

Հեթում կը պաշտպանէր իր ժողովուրդը, կը ջանար փարատել սխալ դաղափարները, կը գծէր ռազմական ուղին խաչակիրներու համար, բայց չէր յաջողեր ջնջել Հայերու հանդէպ Արեւմուտքի նախապաշարումները:

Ճենովացիներ, Վենետիկցիներ Եդիպտոս կը տանէին քրիստոնեայ գերիներ, որոնք բանակին լաւագոյն զինուորները կը դառնային Կիլիկիա արշաւելու համար: Բիւզանդիոնի կայսեր ցորեն կը զրկէր Եդիպտոս, Թաթարներու թագաւորն ալ կը թոյլատրէր քրիստոնեայ պետութեանց գերիներ վերցնել Եդիպտոսի վաճառելու համար: Տոմինիկեան Կիյոմ տ'Ադամ կ'ըսէր. «Նախ այս չարիքները վերցնելու է խաչակրութիւն մը հանելէ առաջ: Գերման Տոմինիկեան Պրոքար նոր ուղեգիծ մը կը գծէր խաչակրութեան, բայց կը յայտնէր, թէ Կիլիկիա աղքատ է, կլիման աննպաստ, լեռները բանակին շարժումներուն արգելք են: Փիլիպպոս Զ. (1392 - 1450) վստահութիւն չունէր Հայերուն վրայ: Վենետիկ նաւեր կը տրամադրէր, բայց տոժը հրամանատարին կը հրահանդէր լրտեսել Կիպրոսի թագաւորին շարժումները:

Կիլիկիա տոկաց 375 տարի եւ ընկճուեցաւ արտաքին դաւադրութեանց եւ ներքին պառակտումներու հետեւանքով: Պողիբոս պատմութիւնը գրեց, որպէսզի ապագայ սերունդները օգտուին անցեալի դասերէն:

Պալքաններու մէջ ալ ընտանեկան կազմակերպութիւնը նահապետական էր, իւրաքանչիւր ընտանիք, վատրուկան, 50-էն 70 անդամէ կը բաղկանար, տնտեսական միութիւն մըն էր, տոհմային պայքարներ պակաս չէին: Օսմանցին դիւրաւ տիրացաւ թերակղզիին, բայա՝ դարձուց բոլորը: Օրխան ստեղծեց ենիչերին, Մուրատ զարգացուց, չորս տարին անդամ մը գործակալներ կը շրջէին գիւղէ գիւղ, կը վերցնէին 6 – 9 տարեկան առողջ տղաքը, ընտանիքին հինգերորդը կ'իսլամացնէին, սուլթանին զաւակ կ'ընէին: Մանկահաւաքումը կը պատճառէր դաղթ, ընտանիքներ կը փախէին գործակալներու հասնիլը լսելով:

«Սերպ, պուլկար շրջանակներու մէջ ազգային դիտակցութիւնը կը պակսէր, կազմակերպութիւն չկար, ոչ մէկ կապ ընդհանուր շահերու մասին, իւրաքանչիւր ընտանիք կ'ապրէր ինքնիրեն համար, իւրաքանչիւր անհատ ինքնիրեն համար էր: Երբեմն յանկարծ կը յայտնուին մէկ կամ մէկէ աւելի անդամներ շեշտուած հոգեկան յատկանիշերով, կարծես ոչ մէկ կապ կայ ծնողաց հետ, թագուն կարողութիւններ երեւան կուգան նպաստաւոր պարագաներու տակ: Ասոնք մեծ տպաւորութիւն կը ձգեն համայնքին վրայ: Ասոնք իրենց խելացի, բարի, մաքուր կենցաղով յարգանք կը պարտադրեն գիւղին եւ կը կատարեն վարիչ դեր»: (Ժովէն Սվիժիք, Լա Փենենսիլ Պալքանիք, 1918, էջ 145):

Սերպ, պուլկար հողատէրեր կ'իսլամանան կալուածները պահելու համար, բայց կը խօսին սերպերէն եւ պուլկարերէն: Երբ Թուրքերը կը վտարուին Հունգարիայէն, կուգան Պոսնիա, կը խնամիանան իսլամ սերպերու հետ, կը խօսին սերպերէն: Բուն Թուրքերը հետըզհետէ կը սպառին զինուորագրութեամբ, համաճարակով, Սերպերն ու Պուլկարները կը մնան միշտ մեծամասնութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Լիբանանի ազատ երկնակամարին տակ, 1964 տարեշրջանը խաղաղօրէն անցընելէ ետք, Լիբանահայութիւնը վայելքի եւ ուրախութեան մէջ ողջունեց 1965ի Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը:

Յունուար 12ին, Խորէն Ա. Կաթողիկոս Ատիս – Ապապա մեկնեցաւ:

Փետրուար 12ին, Վեհ. Հայրապետին հրաւէրովը Անթիլիասի կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ ժողով գումարուեցաւ: Ներկայ եղան Կաթողիկէ Հայոց Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան պատրիարքը, աւետարանական Հայոց նախագահ Վեր. Յովհաննէս Ահարոնեան եւ երեւելի ազգայիններ:

Որոշուեցաւ եկեղեցական եւ ազգային դետնի վրայ փառացուք կերպով տօնակատարել Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը:

Փետրուար 22 թուակիր հաղորդագրութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը ուրախութեամբ կը ծանուցանէր, թէ Պէյրութի ծանօթ ազգայիններէն Պ. Գէորգ Զաթալպաշեան յանձն առած է Կաթողիկոսարանի համար նոր եւ փառաշուք վեհարանի մը շինութիւնը: Պիտի արժէ շուրջ 300·000 լիբ. ոսկի:

Մարտ 2 թուակիր հաղորդագրութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիւանը կը ծանուցանէր, թէ Մարտ 1ին, Էշրիֆիէի թաղամասի մուտքին, Կաթողիկոսարանի համար 345 հազար լիբ. ոսկիի գնուեցաւ եօթը յարկանի հասութաբեր նորակառոյց շէնք մը: Կոչուեցաւ «Զարեհեան կալուած»:

Ապրիլ 18, Ս. Զատիկ: Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առիթով, ի յարգանս մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, առաքելական, կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներու հոգեւոր պետերուն միաձայն որոշումով, ջնջուեցան Զատկական բոլոր ընդունելութիւններն ու շնորհաւորութիւնները:

Ապրիլ 24: Բոլոր եկեղեցիներու մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ Ս. պատարագ, պաշտամունք եւ հոգեհանդիստեան պաշտօն, հաւատքի եւ ազգութեան համար զոհուած մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի եւ յաւէտ անմոռանալի յիշատակին, անոնց հոգիներուն խաղաղութեան համար:

Ապրիլ 25ին, Լիբանանի Հայութիւնը, միահամուռ ու սրտապնդիչ մասնակցութեամբը իր բոլոր հոսանքներուն, աւելի քան 85 հազար հոգի, օրուան մեծ խորհուրդին պահանջած մեծավայելուչ լրջութեամբ, Մարզական Աւանին մէջ ոգեկոչեց անմոռանալի յիշատակը մէկուկէս միլիոն զոհերուն:

Մայիս 23ին, «Մայրերու Օրուան» շքեղ տօնակատարութեան ընթացքին, Խորէն Ա. Կաթողիկոս, իր օրհնութեան խօսքէն ետք, յայտնեց, թէ Ամերիկահայ ազգային բարերարուհի Տիկին Սօֆիա Յակոբեան, ընդառաջելով իր առաջարկին, 90·000 տոլար կը նուիրէ՝ Պէյրութի մէջ ծերանոցի մը կառուցման համար, որ պիտի դառնայ ազնուասիրտ բարերարուհիին անունը յաւերժացնող ազգային տուն մը:

Մայիս 30ին, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ, մեծահանդէս արարողութեամբ տեղի ունեցաւ սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւն, ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի: Ներկայ եղան աւելի քան 25 հազար հաւատացեալներ:

Յունիս 2ին, Խորէն Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, Անթիլիասի կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ տեղի ունեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմական ազգային ընդհանուր ժողովի պաշտօնական բացումը:

Յունիս 6ին, Հոգեգալստեան տօնին առիթով, Կաթողիկոսարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«... Նախկին Ներքին նախարար, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Հազդը Պէհիճ պէյի կողմէ ստորագրուած առաջին նամակը ներկայացուցի ընկերներուս, ծածկագիր եւ հաղորդագրութիւն ըլլալով:

«Կարգ մը տեղեկութիւններ գոյութիւն ունէին այդ նամակին մէջ: Բնական է, որ նկատի պիտի առնուին պայմանները եւ երկրին շահերը, ցուցաբերուելիք գործունէութիւններու ընթացքին:

«Ժողովուրդին հակումն ու համակրանքները ընկերվարական կամ համայնավարական դաղափարաբանութեան նկատմամբ, յայտնի պիտի ըլլան յառաջիկային, ժամանակի ընթացքին, եւ մենք պիտի տեսնենք, թէ այդ վարդապետութիւնները որքան կարելի պիտի ըլլայ իւրացնել եւ մարսել մեր ներկայ ընկերային կառոյցով, նկատի ունենալով այն անդրադարձներն ու հակազդեցութիւնները, զորս հաւաքականութիւնը պիտի ցուցաբերէ Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութեան կատարելիք քարոզչութեանց դիմաց:

«Պէտք է, որ առաւելագոյն ուշադրութիւնն ու նախանձախնդրութիւնը ցուցաբերենք, որպէսզի Բանակը մնայ ամէն ատենէ աւելի կարգապահ եւ իր հրամանատարներուն անվերապահօրէն ենթակայ: Համայնավարութեան հոսանքը ի վերջոյ պէտք է մնայ բանակի գերագոյն հրամանատարներուն մօտ:

«Յարգանքներս կը մատուցանեմ:

Ազգային Մեծ Ժողովի Նախագահ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ(*)

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԻԶԱՄՏԵԼ

Հոս անդամ մը եւս հարկ կը տեսնենք շեշտել թէ Մուսթաֆա Քէմալ, դատարանի ճամբով լուծարքի ենթարկած էր այն բոլոր կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնք գործունէութիւն կը ցուցաբերէին գաղտնի կամ հրապարակային կերպով եւ որոնց անհետացումը հրամայական պահանջ կը դառնար, օրուան պայմաններուն համաձայն: Իսկ արտաքին հոսանքներու ալ հաւանական տարածումները կանխելու եւ զանոնք իր հակակշռին ներքեւ կարենալ պահելու համար ալ, հիմնել տուած էր Համայնավար կուսակցութիւն մը, որուն զեկավարի գլխաւոր պաշտօններուն գլուխը բերած էր իր վստահելի եւ հաւատարիմ ընկերներէն մէկ քանին:

Ռուս բոլշեւիկները, բազմանդամ պատուիրակութեամբ մը, ձեռնարկած էին քարոզչութեան ընդարձակ գործունէութեան մը, Անատոլուի մէջ: Այս պարագան, յստակօրէն կարելի կ'ըլլայ ստուգել նաեւ Սպայակոյտի ընդհ. նախագահութեան կողմէ Արեւելեան ճակատի հրամանատարութեան ուղղուած 1920 Սեպտեմբեր 2 թուակիր ծածկագիր հեռագրէն ալ, որ կոչուած է կարեւոր վաւերաթուղթ մը ըլլալով մնալու, թուրքեւռուս յարաբերութիւններու պատմութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտով:

Ստորեւ, նոյնութեամբ կը ներկայացնենք թարգմանութիւնը նաեւ այդ ծածկագիր հեռագրին.

«Ընդհանուր Սպայակոյտի Նախագահութիւն,

2 - 9 – 1336

Արեւելեան Ճակատի Հրամանատարութեան:

«1.— Հասնող ռուսական պատուիրակութիւնը դեսպանական պատուիրակութիւն մը չէ, այլ կը թողու այն տպաւորութիւնը, որ իբրեւ թէ կազմուած ըլլար մարմինէ մը, որուն անդամներուն պարտականութիւնն է մեր երկրին մէջ կազմակերպուիլ ու յեղաշրջումներու ճամբով իշխանութիւնը ձեռք ձգել ու կառավարել: Պայազիտի մէջ անոնց հեռագրական սարք հաստատելն ու պաշտօնեայ դետեղելը մեզի համար անընմբռնելի եւ անընդունելի կը մնայ:

«Երկիր մը կը զեկավարուի, հաղորդակցութեան միջոցներու շնորհիւ: Թոյլատրել, որ արտաքին միջամտութիւն մը կատարուի հաղորդակցութեան սպասարկութեանց, պիտի նշանակէր կամովին հրաժարիլ ազատութիւններէ եւ անկախութենէ: Անգլիացիներն ու Գերմաններն ալ, անմիջապէս որ ոտք դրին մեր երկրի հողերուն վրայ, իրենց առաջին գործը եղաւ ձեռք դնել հաղորդակցութեանց միջոցներուն վրայ, աւելի անկախ եւ անհակակշիռ ըլլալու համար իրենց կատարելիք գործունէութիւններու ընթացքին: Այդ պատճառաւ էր որ անոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին հաղորդակցութեան միջոցներուն գրաւման:

(38 Շար.)

(*) Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, — «Ազգային Ազատագրական Պայքարի Յիշատակներս» — էջ 507 - 510:

ԽԱՖԻԷՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԱՇԸԳԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ծանր մեղադրանքներ կան Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Խորէն Աշըգեանի մասին, մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ: Թուրք մը, պատմելով իր քաղած տեղեկութիւնները Ապտիւլ Համիտի, Ժէօն Թուրքերու եւ Հայկ. Շարժման մասին գնահատական տողեր կը նուիրէ Հայոց պատրիարքին :—

« Տիւնիա»ի մէջ, Թէվֆիք Նեվզատ Զաղտաշ, ձեռնարկած է հրատարակութեանը յօդուածաշարքի մը, ուր կը ներկայացուի Ապտիւլ Համիտի կեանքը, պատմական փաստաթուղթերու վկայութեան ներքեւ : Իր վերջին թիւերուն մէջ, թերթը կը հրատարակէ այն փաստաթուղթերը, որոնք կը վերաբերին Հայերուն, և Հայկական շարժումին ու «խափանարար կոմիտէներու » գործունէութեան, որոնք կը հասնին մեզի այդ օրերէն, վաւերաթուղթերու վկայութեան շնորհիւ : Ստորեւ կը ներկայացնենք հատուածներ յօդուածաշարքէն, ուր մէջ-ընդմէջ վկայութեան կը կանչուին օրուան «ժուռնալ»ները եւ ժամանակակից-ներու յուշագրութիւնները :

« ... Բռնատիրութեան օրերուն , երկու տեսակ խաֆիյէներ կային: Առաջին դասակարգը կը հետպնդէր կարեւոր անձնաւորութիւնները, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարները, վէզիրները, նախարարութեանց գլխաւոր դէմքերը , հրամանատարները , եւ անոնց առօրեայ կեանքը «ժուռնալ»ներով կը հաղորդէր ուղղակի Եըլտըզի պալատը, իրենց ամենայետին մանրամասնութիւններով : Այս խաֆիէները կը պատկանէին այն սպասարկութեան, որ ուղղակի կը ղեկավարուէր Ապտիւլ Համիտի կողմէ եւ խիստ հսոկողութիւն մը ի գործ կը դնէին մասնաւորաբար Սուլթան Մուրատի եւ դահաժառանգ Բէշատ էֆէնտիի, ինչպէս նաեւ եպարքոսին եւ նախարարներուն վրայ : Անոնք, առհասարակ չափազանցեալ եւ երեւակայածին « ժուռնալ »ներ կուտային եւ կը ջանային կարելի չափով գունաւոր ընծայել իրենց ներկայացուցած այդ տեղեկագիրը :

Խաֆիյէներու երկրորդ դասակարգը կը ղեկավարուէր Ներքին եւ Ոստիկանական Նախարարութեանց կողմէ եւ ունէր աւելի պաշտօնական հանգամանք , կը հետապնդէր Երիտասարդ Թուրքերու շարժումները ու կը հետեւէր թագաւորին եւ պետութեան դէմ նիւթուած գաղտնի գործունէութիւններուն, այդ ուղղութեամբ կատարուած ձեռնարկներու շրջան ընող զրոյցներու եւ տարաձայնութեանց ստուգումները կը կատարէր, կը հետեւէր Հայկական « խափանարար կոմիտէներու շարժումներուն» եւ տեղեկագրեր կը պատրաստէր այդ շարժումին մասին, որ նոր էր սկսեր խմորուիլ՝ երկրին մէջը թէ անկէ դուրս :

Խաֆիյէներ կային նաեւ մայրաքաղաքէն դուրս, ուր եւս կը կատարէին իրենց հետապնդումները եւ իրենց «ժուռնալ»-ները կ'ուղարկէին Պոլիս : Այս խաֆիյէները, ստորադրութիւն չէին գործածեր , այլ իւրաքանչիւրը ունէր իրեն յատուկ տառը կամ թուանշանը իբրեւ բնորոշիչ նշան :

Ներքին Նախարարութեան ենթակայ սպասարկութեան անդամ եւ թիւ 25 խաֆիյէն, որուն անունը յետագային յայտնի եղաւ թէ Ահմէտ էր, մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերած էր Հայկական«Խափանարար կոմիտէներու » գործունէութիւնը հետապնդելու եւ անոնց գաղտնի ծրագիրները երեւան հանելու տեսակէտով : Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ թիւ 25 խաֆիյէ Ահմէտի երկու «ժուռնալ»ները, տրուած հայկական կոմիտէներու գործունէութեան մասին :

« Ժուռնալ թիւ 66

« Նախապէս , 1308 Սեպտեմբեր 21 թուագիր եւ չորս համարաթիւ « ժուռնալ»ովս մանրամասնօրէն տեղեկագրած էի այն պայմանները, որոնց ներքեւ Հայոց Պատրիարքը Խրիմեան էֆէնտի , որուն կենսագրական գիծերն ալ ներկայացուցած էի, ինչպէս նաեւ իր խառնակչութեամբ թրծուն նպատակներն ու գաղափարները , — ինչպէս Կաթողիկոս ընտրուեցաւ Երեւանի Էջմիածին կոչուած վայրին համար, որ Լուսաւորչական դաւանանքի տէր Հայերուն ամենաբարձր հոգեւոր կեդրոնը կը նկատուի :

Պատրիարք Խորէն Աշըգեան էֆէնտի չուզելով մտնել իր ծնած ու սնած եւ ամէն տեսակ բարիքներէն օգտուած այս երկրին դէմ դաւաճանելու եւ անոր չարիք հասցնող ապերախտի մը դերին մէջ , ցոյց տուաւ խղճամիտ ու մաքուր, իսկական եւ արժանաւոր հոգեւորականի մը կեցուածքը ամէն առիթով եւ այս իսկ պատճառաւ ալ թշնամանքի առարկան դարձաւ Հայ խառնակիչ կոմիտէներուն , ինչպէս նաեւ այդ շարժումին կողմնակիցներու: Այս պարագան արդէն տեղեկացուցած էի ատենին, 1308 Հոկտեմբեր 9 թուակիր եւ 11 համարաթիւ «ժուռնալ»ով, տեղեկացնելով նաեւ ռուսական կառավարութեան դարբնած դաւերն ու սադրած մեքենայութիւնները, Հայերը իրենց շահերուն ի նպաստ օգտագործելու համար : Հոն եւս բացատրած էի, թէ Գում Գափուի դէպքը տեղի ունեցեր էր Ռուսերու գրգռութեամբ ու գրգռումով : Գում Գափուի դէպքը օրին զսպուած էր կառավարութեան տեղին միջոցառումներուն շնորհիւ, եկեղեցիէն ներս զինուոր ու ժանտարմ մտցնելով, իսկ եկեղեցիէն դուրս ալ ամէն տեսակ կանխազգուշական միջոց ձեռք առնելով: Իսկ այս անգամ պատրաստուած ձեռնարկը կը թուի աւելի լայն ու հաշուուած ըլլալ , աւելի ընդարձակ տարողութեամբ, որուն հետեւանքը կը կարծեմ թէ կոչուած է ըլլալ ալ աւելի լուրջ եւ աւելի ծանրակշիռ :

24 Նոյեմբ. 1308, թիւ 25»

«Ժուռնալ թիւ 67

« Առայժմ կարողացած եմ հետեւեալ տեղեկութիւնները միայն քաղել այն կոմիտէին մասին, որ կը կոչուի «Կենաց Մահու » կոմիտէ եւ որուն գործունէութեան մաս կը կազմէ արտասահման փոխադրումը Հայերուն քաղաքական յանցապարտներուն եւ չարագործներուն :

1.— Պոզեան Նշան կը կոչուի այն մարդը, որ արտասահման խոյս տալու նպատակ ունեցող կամ փախուստի հարկադրուած Հայերը կը ներկայացնէ «Կենաց Մահու» կազմակերպութեան :

2.— Նաւային գործակալութիւնները իրենց օժանդակութիւնը կը բերեն գործադրութեանը այդ ծրագիրներուն :

3.— Կարգ մը պետական պաշտօնատարներ կը գործակցին վերոյիշեալ Կոմիտէին ձեռնարկներուն :

Վերջին անդամ երկրորդ տեսակցութիւնս ունեցայ Պոզեան Նշան անունով անձին հետ, որ զիս չճանչնալուն, լայն տեղեկութիւններ տուաւ ինծի, Կոմիտէին գործունէութեան եւ պայմաններուն մասին: Խոստացաւ միջնորդութիւն կատարել արտասահման փոխադրութեանը համար այն մարդուն , զոր ես պիտի բերէի իրեն եւ տասնըհինգ ոսկի պահանջեց ինձմէ, այս գործին համար: Հարցուց ինծի, թէ ճամբորդը առանձի՞ն էր, թէ ընկերացող ունէր իրեն : Պատասխանեցի , թէ չեմ գիտեր եւ կը տեղեկանամ իրմէ , առաջին առթիւ որ զինքը տեսնելու ըլլամ : Ես ալ հարցուցի իրեն թէ ո՞ր պաշտօնեային շնորհիւ պիտի կարենար իրականացնել փախուստի այս ծրագիրը : Երգուընցայ եւ խոստացայ, թէ պիտի պահեմ իր տալիք գաղտնիքը ամենամեծ բծախնդրութեամբ : Այս պաշտօնեան , իբրեւ թէ նաւուն մէջ մարդ փնտռելու պատրուակով , նաւակով կուգայ եղեր իր փախցնելիք մարդուն հետ եւ նաւ կ'ելլէ եղեր , անկէ վերջ ալ կը վերադառնայ եղեր քարափ, հետը տարած մարդը հոն ձգած : Ինծի կը հարցնէ, թէ արտասահման մեկնելիք մարդը ո՞ր օրը եւ ո՞ր ժամուն ո՞ւր պիտի գտնուի եւ երաշխաւորելով, որ անկէ ուղղակի նաւ պիտի փոխադրուի , կանխիկ կը պահանջէ տասնըհինգ ոսկին :

թիւ 25»

« Այս Կենաց - Մահու Կոմիտէի անդամներուն ձերբակալմանը համար , հարկ է որ ձեր ծառային իբրեւ ընկերակից տրուի մօրուսաւոր Հայ մը եւ կամ Մալթէփէի հիւանդանոցին բժիշկներէն Հաղարապետ Տոքթոր Պաղտասար էֆէնտի ծպտուի ու դիմում կատարէ վերոյիշեալ ընկերակցութեան :

« Պաղտասար էֆէնտի, նշանակուած օրը եւ որոշեալ ժամուն երբ կազմակերպութեան մարդուն հետ նաւակով նաւ կ'երթայ, անոնց ձերբակալութեան համար կատարելի միջոցառումներուն մասին գրաւոր եւ բերանացի մասնաւոր տեղեկութիւններ ալ պիտի տամ եւ այդ նպատակաւ, նկատելով որ վաղը, Չորեքշաբթի ժամը երեքին ձեր մօտ պիտի գտնուիմ, պարագան ձեր ազնուութեան ուշադրութեանը կը յանձնեմ առ ի տեղեկութիւն :

Ձեր ծառան
ԱՀՄԷՏ

24 Նոյեմբեր 1308

թիւ 25

աւանդական նախագահական Ս. պատարագ :Նախագահ Շարլ Հելու ժողովրդային փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ :

Դեկտեմբեր 5ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպութեամբ , փառահեղ եւ արժանավայել շուքով տօնակատարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը :

Փառահեղ հանդիսութիւններով ոգեկոչուեցաւ նաեւ յիսնամեակը հերոսական մեր բոլոր դիւցազնամարտերուն :

Լիբանանի Հայութիւնը, 1965 տարեշրջանին, բովանդակ Լիբանանի մէջ, բարենպաստ պայմաններու տակ, եկեղեցական, կրթական ,մշակութային եւ բարեսիրական բոլոր մարզերու մէջ յառաջդիմեց ու նուաճողական փայլուն տարի մը եւս արձանագրեց :

Այս վերելքին ու բարգաւաճման իրենց լայն օժանդակութիւնը բերին եկեղեցական, մշակութային, կրթական եւ բարեսիրական բոլոր հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները :

Այժմ, հրաժեշտ տալով 1965 տարուան, անդամ մը եւս կ'ամրապնդէ իր հաւատքը հանդէպ ազգային արժանիքներու եւ ազգապահպանման վսեմ գործին եւ, խաղաղութեան ու սիրոյ գործակցութեան ջերմ մթնոլորտի մէջ, նոր նուաճումներ արձանագրելու խոր հաւատքով, ուրախութեամբ կը դիմաւորէ 1966ի Նոր Տարին :

Հ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Երբ հռչակաւոր նկարիչ Մոնէ մեռաւ , անոր աչքերը փակեց հին բարեկամը՝ Քլեմանսօ: Մոնէի մարմինը ծածկած էին սեւ սաւանով մը:

Քլեմանսօ սեւ սաւանը վերցուց ու մէկ կողմ նետեց եւ բազմագոյն վարագոյր մը առնելով նկարիչի աշխատանոցէն՝ անոր մարմինը ծածկեց եւ ըսաւ .

— Ո՛չ, ո՛չ, սեւ պէտք չէ Մոնէին: Սեւը գոյն չէ՛ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Խմբագիրը ետին դառնալով պոռաց .

— Կանթեղ մը, մոմ մը , վառած բան մը բերէք :

Հոն գտնուողները , զարմացած , շըւարեցան մնացին: Խմբագիրը վազելով ասդին եկաւ, ջերմոցին վրայէն մոմ մը առաւ, շուտ մը վառեց եւ պատուհանին քով դառնալով, մոմը ձեռքը, անոր լոյսովը օդին մէջ խոշոր խաչի նշան մը գրծեծ, նախ վերէն վար ուղղահայեաց գիծ մը եւ յետոյ քովնտի հորիզոնական գիծ մը գծելու ձեւով :

Տիկին Շապանի բնակած շէնքին դիմացի կողմէն, մութ անկիւնէ մը մարդկային շուք մը դուրս ելաւ եւ գալով փողոցին մէջտեղը կեցաւ : Մօպրէ ձեռքի շարժումով մը փախստականը ցոյց տուաւ այդ շուքին : Սուլումի թեթեւ ձայն մը լսուեցաւ եւ շուքը իր կարգին աներեւոյթ եղաւ :

— Ո՞վ էր ան, հարցուցին ճարտարագէտն ու բժիշկը զարմացական նայուածքով մը խմբագիրին երեսը նայելով :

— ԲԶԷԶԸ, պատասխանեց Փիէր Մօպրէ թեթեւ ժպիտով մը:

— Օհօ, ուրեմն գործերնիս կարգին է, վերջացուցին ամէնքը միաբերան ...:

ՀԻՆԳ – ԱՂԲԱՐԸ

Այս դէպքին յաջորդ օրը, Մօպրէ եւ Զարտաք, որոնք միասին ճաշած էին, առջի օրուան դէպքին վրայ խօսելով Օփերայի հրապարակէն կ'անցնէին :

Տիկին Շապանի տան մէջ արագ հարցաքննութիւն մը կատարելով երեւան հանած էին որ սպասաւոր մըն էր կանաչ պարազգեստով մարդուն փախուստը դիւրացնողը :

Այդ սպասաւորը քանի մը օր առաջ տիկին Շապանի ներկայանալով գործ ուղած էր եւ տիկին Շապան սպասաւորի մը պէտք ունենալով, զայն իր քովը առած էր :

Երբ երկու բարեկամները այս իրողութիւնը հաստատեցին, այլեւս ատոր վրայ երկար բարակ խորհիլը աւելորդ համարեցան :

Թէաթր Ֆրանսէզի խոշոր ծանուցումը իրենց ուշադրութիւնը գրաւեց : Քամելիազարդ Տիկինը կը ներկայացնէին : Երկու բարեկամները պահ մը իրարու երես նայելէ յետոյ, թատրոնին տոմսախուցը անցան :

Երկու կասկածելի մարդիկ, որոնք ատենէ մը ի վեր երկու բարեկամներուն ետեւէն ինկած էին, պահ մը իրարու հետ խորհրդակցելէ յետոյ, իրենք ալ անոնց ետեւէն տոմսախուցին առջեւ անցան եւ դրեթէ չորսը մէկէն երկարեցին իրենց տոմսակները տոմսերու քննիչին :

Երկու մարդոց ուռուցիկ արդուզարդը խմբագիրին ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով ընկերոջը դառնալով ցած ձայնով ըսաւ .

— Սա մարդուն երկար գլխարկը նայէ, ճերմակ շիշի մը կը նմանի :

Եւ երկու մարդիկը ցոյց տուաւ, որոնցմէ մէկուն շապիկին կոճակները սովորականէն խոշոր ադամանդներէ շինուած էին :

— Ասոնք Սպանացիի կը նմանին , պատասխանեց Զարտաք նմանապէս ցած ձայնով :

Լեւոն Զարտաք մանկութեան օրերուն Պոլսոյ մէջ հրէական թաղ մը բնակած ըլլալով, դրացի հրեայ տղոցմէն ջուրի պէս սպաներէն սորված էր: Ամէն ոք գիտէ արդէն թէ Թուրքիոյ Հրեաները Սպանիայէն գաղթած են եւ աղաւաղուած ըսպաներէն մը կը խօսին :

Այս միջոցին երկու մարդիկը իրենց լեզուով խօսք մը կը փոխանակէին .

— Էզ էլ մազ կրանտէ տէ լօզ տօզ (Սա երկու մարդոցմէն երկայնահասակը) , կ'ըսէր անոնցմէ մին Մօպրէն ընկերոջը ցոյց տալով :

Բայց Զարտաք նշմարած չըլլալով որ այս խօսքը ըսողը Փիէրը ցոյց կուտար , խօսքին իմաստը չկրցաւ հասկնալ :

Վարագոյրը բարձրացաւ: Երկու բարեկամները Տիւմայորդիի ողբերգութիւնը մտիկ ընելէ եւ բաւական յուզուելէ յետոյ, երբ ներկայացումը լրացաւ , Զարտաք ընկերոջը դառնալով ըսաւ .

— Իրաւ որ Լամպէրը հրաշալի կատարեց Արման Տիւվալի դերը :

— Հապա Սարա Պէրնա՞րը :

— Զմայլելի էր :

— Վաղը թատերական բաժինը ես պիտի խմբագրեմ, այդ մասին կարծիքս « Ժուրնալը» կարդալէ ետք կը հասկնաս:

Այսպէս, խօսելով , թատրոնէն դուրս ելլելու պատրաստուեցան :

Բազմութիւնը միջանցքներուն մէջ խըռնուած էր. ամէն ոք ժամ առաջ դուրս ելլալու համար իրար կը հրմշտկէր : Դուռները քիչ կուգային, դուրս ելլող հանդիսականները պարտաւորուեցան թատրոնին մէջ պահ մը սպասել որ անցնելու կարգը իրենց գայ : Այս միջոցին , Մօպրէ տեսնելով որ իր պաշտօնակիցներէն մին օթեակներու սանդուխին վրայ կեցած ձեռքով իրեն բարեւ կուտար եւ զինքը իր քովը կը հրաւիրէր, ժամ առաջ ճամբայ բանալու համար ուսովը առջեւի մարդը մէկ կողմ հրեց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Տօն Ծննդեան, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետս պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12:

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն :

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ:

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ :

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ :

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30:

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի, Տօն Ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, թաղիս համայն նընջեցելոց :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՀԻԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին:

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամերգութիւն եւ պատարագ: Կը պատարագէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ 10·30:

×

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ (Ս. ՅԱԿՈԲ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պիտի մատուցուի պատարագ, իսկ Ծնունդը կը տօնուի մօտակայ Կիրակի օր :

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, արարողութիւն Ծննդեան առաւօտեան ժամը 10ին, եւ Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու :

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու :

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ. Պապիկեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին: Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին:

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան : Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝ ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

Բ.

Տիկին Ա. Գազազեան եւ զաւակունք, Օտապաշեան եւ Գազազեան ննջեցելոց յիշատակին	50
Պ. Ա. Վահունի	50
Պ. Յ. Մալեանց	50
Պ. Եագուպեան	50
Պ. Հապեան	50
Պ. Սէմէրճեան (Ֆէպիւս)	50
Պ. Թարասօֆ	50
Այրի Տիկին Վ. Նուպար	50
Պ. Ժ. Գարաճեան	50
Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան	50
Տիկին Գ. Յակոբեան	50
Տէր եւ Տիկին Գ. Մոստիչեան, ի յիշատակ Տոքթ. Կ. Մութաֆեանի	50
Տիկին Պալըքճեան Մաննիկ	50
Պ. Վ. Ոսկանեան	50
Պ. Յովհաննէսեան	50
Տիկին Ս. Ասլանեան	50
Պ. Ա. Սրապեան	50
Տիկին Հայթայեան	50
Տիկին Ս. Չիլինկիրեան	50
Պ. Յ. Վէզիրեան	50

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նպառավաճառատան մը մէջ աշխատելու համար, վաճառորդ մը կ'ուզուի, այր կամ կին միջին տարիքի: Դիմել՝

ՀՐԱՉԵԱՆ

6, Բիւ Լամարթին, Փարիզ (9):

(Մեթրօ Քատէ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Հաճի - Սահակեան 30 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Պ. Հայկ Ստեփան, նոյն նպատակին՝ քսան Ֆրանք :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլը (Իլ տը Ֆրանս լրատու) եւ Ֆրանսական աքթիւալիթէներ ժապաւէնի պիտի առնեն Ծնունդի արարողութիւնը, այս Հինգշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովերական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դըպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն»:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ:

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 Վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 7 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10503 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.503

ԽՈՐԻ՛Ն ՑԱՒՈՎ

Խորին ցաւով հաստատեցինք, թէ Ս. Էջմիածինի հրատարակած «Օրացոյց 1966»ին մէջ, Ապրիլ 24ի դիմաց արձանագրուած է.

«Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յընթացս Համաշխարհային առաջին պատերազմի: Յիշատակ մեռելոց»:

Ո՛չ:

Վճռապէ՛ս՝ ոչ: Այսպէս պէտք չէ՛ ըլլար Յիսնամեակի յայտարարութիւններէն ու հանդիսութիւններէն, սգատօներէն ու սրբազան ուխտերէն ետք:

Եղծել պատմական սա կամ նա դըրուագը, աղաւաղել այս կամ այն ժամանակաշրջանի հոլովոյթին նկարագրութիւնը՝ ասիկա մէ՛կ բան է:

Սակայն, ոգիով եւ բովանդակութեամբ, տառով եւ էութեամբ տարբե՛ր է՝ եղծումի եւ աղաւաղումի ենթարկել՝ Հա՛յ 1915ը, համամարդկային պատմութեան՝ անդրանի՛կ ցեղասպանութիւնը, մեր նորագոյն պատմութեան՝ սուրբ սեղանը:

Այս մոլորակի վրայ անհնար է գտնել Հայ մը — որքա՛ն ալ եղծուած ու աղաւաղուած ըլլայ ան իբրեւ մարդ — որ վրկայ է, թէ 1915 Ապրիլ 24ին հայ ժողովուրդի բիւրաւոր նահատակները (խորքին մէջ՝ ազգը ամբո՛ղջ) «կատարեցան յընթացս Համաշխարհային Առաջին պատերազմի»:

Այս մոլորակի վրայ անհնար է գտնել քիչ թէ շատ բանիմաց եւ ընդհանուր պատմութեան ծանօթ մարդ անհատ, որ ըսէր, թէ հայ ժողովուրդը — որպէս այդպիսի — մասնակցեցաւ Առաջին Աշխարհամարտին, եւ իբրեւ պատերազմո՛ղ կողմ՝ բիւրաւոր նահատակներ ունեցայ հայ պատերազմական ճակատներու վրայ:

Այս մոլորակի վրայ չկայ պետական կամ պատմագիտական, կրթական կամ ակադեմական հաստատութիւն, որ չդիտնայ, թէ 1915ին աշխարհ մը ամբողջ՝ տաճար առ տաճար խորտակեցաւ ու խաւարեցաւ, եւ արարչագործ ազգ մը ամբողջ՝ մանուկ առ մանուկ յօշոտուեցաւ պատմութեան անդրանի՛կ ցեղասպան՝ Թուրքին կողմէ:

Եւ հայ ժողովուրդի անսպառելի սուգին Սուրբ Սեղանը դարձաւ Ապրիլ 24ը:

Ապրիլ 24ը չէ Աւարայր, ուր մենք մեռանք ու նահատակուեցանք, սակայն իմացեալ մահով՝ անմահացա՛նք:

Ապրիլ 24ը չէ Ուրֆայի Հերոսամարտ, ուր մենք կռուեցանք, նահատակուեցանք եւ վերջապէս՝ վերջնապէս պարտուեցանք, սակայն դիւցազնամարտով հայ յաւերժութեան հաղորդակի՛ց դարձանք:

Ապրիլ 24ը չէ Սարտարապատ, ուր Հայութեան վերջին մաշած, մաշմշած ուժերը մահուան հնոցը նետուեցան ու մեռան, սակայն հայ ազատութեան արշալոյսը աւետեցին արար աշխարհին:

Ապրիլ 24ը յետին կապն ու ամենարուեստական առնչութիւնն իսկ չունի՝ ո՛չ մէկ նակատամարտի, ո՛չ մէկ կռուի, , ո՛չ մէկ պատերազմի հետ:

Ա՛յդպէս ըսինք ու կրկնեցինք մարդկութեան ու ՄԱԿին, արար աշխարհին ու անոր խղճին՝ 1965ի ողջ տեւողութեան:

Եւ ասիկա ըրինք յստակիմաստ ու բարձրաբարբառ վկայութիւններով՝ Հայաստանի մէն մէկ անկիւնէն մինչեւ վերջին հայ խմբաւորումը փոքրագոյն հայ տարագիր գաղութի:

Ողջ տարին եւ ամէն տեղ յայտարարեցինք, թէ 1915ին տեղի ունեցածը ցեղասպանութիւն էր, որուն նահատակները կը ներկայանային ոչ թէ ստուգելի այն «յոգնակի»ով, որ թիւ մըն է ի վերջոյ, այլ անստուգելի այն «եզակի»ով, որ ամբողջ ժողովուրդ մըն է:

Այս բոլորէն ետք, Մայր Աթոռի 1966ի Օրացոյցին մէջ, հայերէն տառերով տակաւին կը տպուի, թէ հարկաւոր է յարգել յիշատակը մեր այն նահատակներուն, որոնք ինկան «յընթացս Համաշխարհային առաջին պատերազմի»:

Ո՛չ:

Վճռապէ՛ս՝ ոչ:

Անհնար է աւելի խոր խոցել սիրտը Հայութեան: Անկարելի է աւելի արուեստականօրէն եղծել ոգբերգութիւնը Հայութեան:

Որովհետեւ —

— Սեւ շղարշով ծածկուած պիտի ըլլայ Սուրբ Սեղանը Հայ Սուգին, ա՛յնքան ատեն, որ Մայր Աթոռը չի կրնար Ապրիլ 24ի դիմաց տպել՝ Տօն Համայն Նահատակաց:

— Սեւ շղարշով պատած պիտի ըլլայ ամէն հայ մարդու՝ հայ հոգին, ա՛յնքան ատեն, որ այս կամ այն պատրուակով, սա կամ նա բացատրութեամբ՝ Մայր Աթոռը չի կրնար ըսել այն, ինչ որ ինք անպայմանօրէն կը զգայ:

— Սեւ շղարշով պարուրուած պիտի ըլլայ հայ պատմագրութիւնը, ա՛յնքան ատեն, որ Էջմիածինը հարկադրուած է խաթարել այն, որ այլեւս սրբացած ճըշմարտութիւնն է հայ պատմութեան:

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած Յիսնամեակի սգահանդէսները երեւոյթ էին, անպայմա՛ն, եւ մենք եղանք առաջինը վկայելու, որ մեծապէս խրախուսիչ էին անոնք:

Սակայն, այդ սգահանդէսներէն ետք մանաւանդ, մէկեւկէս միլիոն ծառերու տնկումէն ետք մանաւանդ, Համբարձումեաններու ու Սարեաններու յայտարարութիւններէն ետք մանաւանդ, Երեւանի մէջ բռնկած ցոյցերէն ետք մանաւա՛նդ, եւ վերջապէս՝ ոչ թէ հատ ու կենտ, այլ հարիւրներով ու հարիւրներով յօդուածներէ եւ ուսումնասիրութիւններէ ետք մանաւանդ, (բոլորն ալ տօնը համայն նահատակացը նուիրագործող) պէտք չէ՛ր հարկադրել այս եղծումը:

Ասիկա կ՛ըսենք խորի՛ն ցաւով:

Վասնզի, եղծումը այժմ՝ հինէն շատ աւելի սուր ու խոր կը խոցէ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԼՈՅ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY

Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Կը թուի թէ Միացեալ Նահանգներու խաղաղութեան արշաւը հարկ եղած հոգերանական արդիւնքը չէ տուած եւ կառավարութիւնը պիտի փոխէ իր առաքելութեան ձեւը:

ՄԱԿի քարտուղարին ուղղած նամակին մէջ, ամերիկացի պատուիրակը՝ Կոլտպերկ կը շեշտէ.— «Փոխադարձ նուազում մը յարձակումներու կրնայ նախատեսուիլ եւ զինադուլ մը օրակարգի Ա. հարցը դառնալ որեւէ վիճաբանութեան կամ բանակցութեան»: Այս նամակով Միացեալ Նահանգները կը պարզեն նաեւ միւս բոլոր կէտերը զորս ամերիկեան կառավարութիւնը նշած է զանազան կառավարութեանց հետ իր շփումներուն մէջ:

— Միացեալ Նահանգները պատրաստ են առանց նախապայմանի բանակցելու 1954ի եւ 1962ի Ժընեւի համաձայնութեանց հիման վրայ:

— Միացեալ Նահանգները տրամադիր կը մնան քաշելու հարաւային Վիէթնամի իրենց ուժերը «անմիջապէս որ հարաւային Վիէթնամ ի վիճակի ըլլայ իր ապագան ճշդելու առանց արտաքին միջամտութեան»:

— Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր շարունակել կայաններու կամ զինուորական ուժի մը ներկայութիւնը Վիէթնամի մէջ:

— Հարաւային Վիէթնամի քաղաքական ապագայ դիմագիծը պէտք է ճշդուի հարաւային Վիէթնամցի ժողովուրդին կողմէ, ժողովրդավար ձեւով:

Երկու Վիէթնամներու վերամիացման հարցը պէտք է երկու ժողովուրդներուն ազատ որոշման արդիւնքն ըլլայ:

Նամակը կը ճշդէ նաեւ թէ «խաղաղութեան արշաւը» մասամբ արդիւնք է այն կոչերուն զորս Պապը եւ Ու Թան ըրած են:

Այս նամակով, Կոլտպերկ կոչ կ՛ընէ նաեւ ՄԱԿի բոլոր կազմերուն, որ մտածեն թէ ի՞նչ կարելի է ընել Վիէթնամի խաղաղութեան համար եւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները, ծանօթանալով նամակին բովանդակութեան յիշեն թէ Յուլիս 28ին, նախագահ Ճոնսըն կոչ մը ըրած էր բոլոր անդամներուն անհատական կամ հաւաքական ճիգերուն ի նպաստ, բանակցուած կարգադրութեան մը համար:

Ասկէ զատ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Կոլտպերկ շեշտած է թէ Ու. Թան միջազգային առաջին անձնաւորութիւնն էր որու մօտ նախագահ Ճոնսըն բանագնաց մը զրկեց լուծում մը գտնելու համար Վիէթնամի տագնապին: Աւելցուցած է որ Միացեալ Նահանգները ուրախ կ՛ըլլան եթէ Ու Թան կրկին թափէ այն ճիգերը զորս թափած էր անցեալ տարուան սկիզբը կարգադրութեան մը յանգելու համար: «Ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը երբեք քարոզչական նպատակ չէ ունեցած» ըսած է նաեւ Կոլտպերկ:

1965ի ընթացքին, Վիէթնամի մէջ, ամերիկեան կորուստները եղած են.— 1365 մեռեալ եւ 5969 վիրաւոր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ թագաւորին քաղաքական խորհրդատուն հրաժարած է եւ փոխարինուած Տիմիթրիոս Պիցիոսի կողմէ որ ՄԱԿի նախկին յոյն պատուիրակն էր:

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սփաք պաշտօնական այցելութեան կ՛երթայ Մոսկուա Փետրուար 10ին:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլը կը շարունակուի ազետալի կացութիւն մը ստեղծելով: Թաղապետութիւնը օրական մէկ միլիոն տոլար կը կորսնցնէ, իսկ առեւտրականները՝ հարիւր միլիոն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ տարակարծիք է նախագահ Լիւպքէի հետ կառավարութեան կազմութեան մասին: Վարչապետը շեշտած է սակայն. — «Համախմբումը կը մնայ ինչ որ է կամ այն է որ կ՛ուզեն զիս իշխանութենէն հեռացնել:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոսի արտաքին նախարար Սփիրոս Քիփրիանու, Ուրբաթ, 24 Դեկտեմբերին վերադարձաւ Նիկոսիա Նիւ Եորքէն, ուր գացած էր Կիպրոսի դատը պաշտպանելու Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ:

Ինչպսէ ծանօթ է, Միացեալ Ազգերու Ընդհանուր Ժողովը աւարտեց Կիպրոսի վերաբերեալ իր վիճաբանութիւնները, որդեգրելով վճիռ մը, որ կը ցոլացնէ կիպրական եւ յունական կառավարութեանց տեսակէտները:

Որդեգրած բանաձեւը շեշտը կը դնէ այն իրողութեան վրայ, որ կղզին պէտք է վայելէ կատարեալ դերիշխանութիւն, առանց օտար միջամտութեան, եւ Ընդհանուր Ժողովին կողմէ վաւերացնել կու տայ Կիպրոսի կառավարութեան այն յայտարարութիւնը, թէ պիտի յարգէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները:

Հիացողներու մեծ բազմութիւն մը ներկայ էր Նիկոսիոյ օդանաւակայանը, դիմաւորելու համար Քիփրիանուն: Ներկաներու մէջ էին նախարարներ, կառավարական երեսփոխաններ եւ օտար բոլոր դեսպանները: Ներկայ էր նաեւ հայ պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ տեղւոյս կաթողիկոսական փոխանորդ Երուանդ Ծ. վրդ. Աբէլեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Մաթոսեանի, Ա. Մահտէսեանի, Յ. Գույումճեանի, Վ. Սինանեանի եւ Մ. Կէօչէրեանի: Պ. Քիփրիանու, խորապէս ազդուած իրեն ի պատիւ եղած ջերմ ընդունելութենէն, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ հայ պատուիրակութեան հետ սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցաւ, անդրադառնալով մասնաւորաբար ամերիկահայ մեր գաղութի իրեն հանդէպ ցոյց տուած ջերմ վերաբերումին համար:

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԸ

Այս տարի եւս մեր գաղութը կը տօնէ Նոր Տարին եւ Ծնունդը դժուարին պայմաններու մէջ: Նկատելով որ մեր եկեղեցին եւս կը գտնուի թրքական գօտիին մէջ, Նոր Տարուան եւ Ծննդեան եկեղեցական արարողութիւնները տեղի կ՛ունենան Նիկոսիոյ Սէնթ - Փօլզ Անկլիքան եկեղեցիին մէջ:

Կիպրոսի խռովութիւններուն պատճառաւ եւ տիրող անորոշութեան իբրեւ հետեւանք, հարիւրաւոր հայրենակիցներ լքած են կղզին, հաստատուելով Անգլիա, Հայաստանկամ այլուր: Արտագաղթը մեծ համեմատութիւն ստացած է վերջերս տիրող անստոյգ կացութեան պատճառաւ: Գնահատելի է տեղւոյս Ազգային Իշխանութեանց տարած անձնուէր աշխատանքը՝ վառ պահելու համար մեր հայրենակիցներու տրամադրութիւնները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

—*—

ՄՄԲ.— Դեկտ. 22ին, Պուէնոս – Այրէսի «երիտասարդութեան Ձայները» ձայնափուռի ժամէն, ընկեր Հրանտ – Սամուէլ հետեւեալ խօսքը արտասանած է.

Արժանթինի սիրելի եւ թանկագին հայրենակիցներ,

Ձեզի կը բերեմ Ֆրանսայի եւ լոյս քաղաքի մեր հայրենակիցներուն եղբայրական, սրտագին ողջոյնները:

Մէկուկէս ամիս առաջ մեկնեցայ Փարիզէն, մօտէն տեսնելու համար Ամերիկայի արեւմտեան ափերուն, Լաթինական Ամերիկայի երկիրներուն մէջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր ապաստան գտած Հայերը, չարչարուած ու տարագրուած Հայերէն աղաւնուած մեր բեկորները: Շերջապատոյս սկսայ Սան Փաւլոյէն, ուր մնացի քանի օր, 18 օր ապրեցայ Մոնթէվիտէոյի մէջ եւ ահա հոս օրէ ի վեր կը գտնուիմ ձեր մէջ:

Ամէն տեղ առիթ ունեցայ չափան մէջ մտնելու մեր հայրենակիցներուն հետ, այցելեցի գպրոցները, եկեղեցիներն ու ակումբները եւ ուրախութեամբ, կրնամ ըսել նոյնիսկ արցունք հպարտութեամբ հաստատեցի, որ այս երեք երկիրներուն մէջ ալ երկուսան անտէր, անպաշտպան, տեղական լեզուին, օրէնքներուն, բարքերուն ու կենցաղին անտեղեակ գաղթական Հայերը այսօր գտած են ոչ միայն հնարաւոր, այլ հասած են նախանձելի դիրքերու, չնորհիւ իրենց չարքաշ աշխատանքին, անսասան հաւատքին, տոկալու, դիմադրելու, գժուարութեանց ու արգելքներու յաղթահարելու աննկուն կամքին եւ անսահման համբերատարութեան: Շնորհիւ այս բոլոր առաքինութեանց, անոնք այսօր պատիւ կը բերեն Հայութեան եւ իրենց երկրորդ հայրենիքնե-րուն:

Սրտանց կը չնորհաւորեմ բոլորդ, որ այս օտար, հիւրընկալ աստղերուն տակ, ձեր նիւթական ու բարոյական գոհողութիւններով մեծապէս օգտուած էք զաղթահպանման նուիրական գործին: Կանգնած էք եկեղեցիներ, որոնց չնորհիւ տարագիր բազմութիւնները կապած էք մեր նախահայրերու կրօնքին ու սրբազան աւանդութեանց հետ: Կառուցած էք գպրոցներ, որպէսզի մեր մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն, մեր գարաւոր պրակտիկան ու մշակոյթը եւ մեր փառաւոր պատմութիւնը ուսուցանէք նոր սերունդին:

Հեռաւոր Ֆրանսայի մէջ մենք ապօթ արձագանգները միայն կը լսէինք ձեր կատարած աշխատանքներուն: Այժմ է-կայ եւ աչքովս տեսայ ձեր ձեռք բերած նուաճումները հայապահպանման մարդին մէջ:

Պրազիլիոյ 12 - 15·000 հասնող Հայութիւնը իր կրթական ու եկեղեցական հիմնարկութիւններով, աւելի քան քանի մը դային, քաղաքական, հայրենակցական, մշակութային ու երիտասարդական կազմակերպութիւններով, յաջողած է բարձրը պահել Հայութեան անունը այդ մեծ երկրին մէջ: 1925 - 1928 թուականներն Ներուն Ալանտեանի հիւրընկալ ափերուն վրայ ապաստանած բազմաթիւ Հայեր, որոնք իրրեւ դրամագլուխ ունէին միայն զաղթականի յուսոյը, չնորհիւ իրենց նախաձեռնութեան ոգիին ու պարկեշտ եւ չարաչար աշխատանքին, այսօր նախանձելի դիրքեր են գրաւած ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ճիւղերուն մէջ: Կան որ դրամատուն են հիմնած: Խորհրդարանին մէջ աթոռ են գրաւած: Կան Հայեր ալ, որ նահանգապետի եւ կառավարիչի բարձր պաշտօններու են տիրացած: Տեսայ այս բոլորը մեծ յուզումով եւ հոգիս լեցուեցաւ հպարտութեամբ:

Ուրուկուայի մէջ նոյնպէս կարեւոր նուաճումներ են արձանագրած մեր Հայրենակիցները, վայելելով պաշտպանութիւնը այդ ազատ երկրի կառավարութեան, որուն հաւատարիմ քաղաքացիներն են դարձած: Աթոռ ունին նահանգային խորհուրդին մէջ: Հայկական հինգ ռահիվայաններ ամէն օր երեք-չորս ժամ անընդհատ լսելի կ'ընեն մեր մայրենի լեզուն եւ ազգային երգերը Ուրուկուայի մայրաքաղաքին մէջ: Ունին իրենց եկեղեցին ու դպրոցները, միութիւնները ու ակումբները եւ կարելին կ'ընեն նոր սերունդը կորուստէ փրկելու համար: Կապ կը պահեն պետական չրջանակներու հետ, որոնց անվերապահ վստահութիւնը կը վայելեն:

Սիրելի արժանթինահայեր,

Մասնաւոր գնահատանքի եւ չնորհաւորութեան խօսք ունիմ ձեզի համար: Ինչպէս տպաւորուեցայ այն մեծ յաջողութիւններով զոր ձեռք բերած էք այս երկրի մայրաքաղաքին մէջ: Ուրախ եմ արձանագրելու, որ ձեր այդ յաջողութիւններուն մէջ կարեւոր բաժին մը կ'ինկնայ Արժանթինի ազատամիտ կառավարութեան եւ ազնիւ ժողովուրդին, անոնց բարեացակամ վերաբերումին, թոյլատուութեան ու քաջալերանքին: Սփիւռքի արեւմտեան հայկական զաղութներէն ոչ մէկը,— ոչ իսկ Հիւս. Ամերիկան ու Ֆրանսան,— ձերինին չափ հայկական դպրոցներ ունի:

Կիրակի առաւօտ բացառիկ բախտ ունեցայ ներկայ ըլլալու Մրմեան վարժարանի 20Մ·ի «Զարուհի Տիարպէքիրեան» Մանկապարտէզի նոր չէնքի հիմնարկէքի արարողութեան ու հանդէսին: Այնտեղ հաճոյքով տեսայ հայրենասէր բարերարներ, որոնք իրենց սիրայօժար նիւթական կարեւոր աջակցութեամբ հնարաւորութիւն էին ընծայած Պուէնոս Այրէսի մէջ կառուցանելու կրթական հիմնարկութիւններ, սատարելով օտար աստղերու տակ ծնած ու հասակ նետած մեր նոր սերունդի տղոց ու աղջիկներուն հայերէն ու տոհմիկ դաստիարակութեան: Խոխտացուր էք դուք, որ ձեր մէջ ունիք նման մեծ բարեբարներ:

Արեւմուտքի բարձր մշակոյթով օժտուած այս երկիրները իրենք քաղաքացիներուն չնորհած անսահման ազատութիւններով կը նմանին համայնակուլ ովկիանոսի մը, որուն ալիքներուն մէջ յաւէտ կորսուելու վտանգը կը սպառնայ մեզի ամէն վայրկեան: Այդ վտանգին դիմակալելու եւ մեր փոքրիկ նաւը ալեկոծութեան չենթարկելու համար բոլորս մէկ սիրտ, մէկ հոգի, ձեռք ձեռքի տուած համերաշխութեամբ պէտք է համադրենք մեր ճիգերը, առանց դաւանանքի, տարբերի ու սեռի խտրութեան եւ միացեալ ուժերով նուիրուինք ինքնապաշտպանութեան, Հայութիւնը անեղծ պահելու եւ յաւերժացնելու սրբազան գործին:

Սփիւռքի մեր գաղութները ժամանակաւոր հանգրուաններ են զէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ: Գիտնանք տոկալ ու դիմանալ, պահպանել մեր հայկական դիմագիծը, մանաւանդ հայ մեծցընել նոր սերունդը, որպէսզի երբ վարը ժամը հնչէ,— եւ կեմօքէն հաւատացած եմ որ պիտի հնչէ,— բոլորս ձեռք ձեռքի տուած երթանք չենցնելու մեր ազատ ու միացեալ հայրենիքը:

Վերջացնելով խօսքս, կրկին սրտանց կը չնորհաւորեմ բոլորը, ձեր կատարած հայրենասիրական արդիւնաւէտ աշխատանքներուն եւ ձեռք բերած յաջողութեանց համար:

Սրտագին չնորհակալութիւններ Արժանթինի մեծ ժողովուրդին եւ արդարամիտ կառավարութեան, որոնց հովանաւորութեան եւ պաշտպանութեան չնորհիւ հասած էք նախանձելի վիճակի մը՝ նիւթական, մշակութային ու կրթական մարզերու մէջ: Ցարատեւ վերելք եւ նորանոր նուաճումներ կը մաղթեմ ձեզի:

Կեցցէ՛ արժանթինեան մեծ ու ազնիւ ազգը:

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը:

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

—o—

Բ.

Թուրք տիրապետութիւնը կը խաթարէ հպատակներուն նկարագիրը, կ'անբարոյացնէ. «Կը նուաստացնեն մեծին առջեւ, ապրելու համար, բռնութենէն ազատ ըլլալու համար կեղծելու են: Թուրք ճնշումը, պուլկար վաչխառուներու (չոր պահնեներու) ճնշումը եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլար բայային բարոյական անկումին, կային մասնիչներ, Թուրքին կը տեղեկացնէին ամէն չարժումի մասին: Կար դասակարգ մը, որ առանց խղճահարութեան կը չահագործէր մարդկային տկարութիւնը, տիրոջին հետ միացած իր չահուն եւ տիրոջ չահուն համար»:

Նման ընկերային երեւոյթներ կը տեսնուին արեւելեան գաւառներու մէջ, երբ կը տարածուի օսմանեան տիրապետութիւնը: Պայքարը կը փոխադրուի երբեմն Արեւելք, երբեմն Արեւմուտք, Շահ Թահմասպ 1555ին Ամասիոյ դաշնագրով սուլթանին կը ձգէ Մուսուլի եւ Պաղտատի նահանգները: Շահ Աբբաս 1623ին կը գրաւէ Պաղտատը: Անգլիացիներ Անթոնի եւ Բոպերթ Շիրլի կուգան Շահին բանակը կազմակերպելու: Հինգ հազար Հայեր, երախտագիտութիւն յայտնելով բռնի տարագրութեան համար, կը զարգացնեն երկրին առեւտուրը:

Օսմանի կայսրութիւնը պատերազմ կը հասնի 1578ին, դեռ կ'ուզէ ծաւալիլ, պատերազմը դինուորին համար արհեստ մըն է: Տարածութիւնն է ութ միլիոն քառ. քլմ. դիւղական ընդարձակ ծաւալ կայսրութիւն մը, կը պարունակէ կիս միլիոն դիւղ: Մեծ հողատէրեր, պատերազմներ կը չահագործեն թշուառ գոնդուածները: Փաչա կայ որ յիսուն հազար տուպաթէ աւելի եկամուտ ունի, մեծ վերիրները միլիոնէն աւելի: Մոհամմէտ Դ. յիսուն միլիոն ժառանգութիւն կը ձգէ: Քրիստոնեայ վաճառականներ ալ գտնուտակ, Տրապիզոնի, Թոդաթի, Հալէպի մէջ, մանաւանդ Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ մեծ հարստութիւններ կը դիզեն:

Արեւելեան Հարցի առաջին փուլն է ասիկա, Եւրոպա կը մտածէ ի՞նչպէս պաչտպանուիլ Թուրքին դէմ:

Ազատականութիւնը կը սկսի բանակին մէջ, նահանգներու մէջ, ըմբոստութիւն Իրիմի մէջ (1583): Ենիչէրիներ իրենց մարդը կը դնեն Մոլտաւիոյ մէջ (1591), Տիւրկիներու մօտ (1593 թուին), Մոլտաւ Վալաքիոյ մէջ: Թուրքը պիտի չանայ պահպանել գրաւած վայրերը: Պիտի ըսկըսի նահանջել, եւ պիտի գառնայ, պիտի գայ մեհնակէտին: Պիտի սկսի երկրորդ փուլը՝ ի՞նչպէս բաժնել կայսրութիւնը:

Կայսրութիւնը պիտի ընկրկի հետզհետէ, բայց պիտի տեւէ: Մոնթեսքիէոյ կը դրէր. «Օսմանեան կայսրութիւնը տակատացած է Բիւզանդական կայսրութեան նման, բայց եթէ պետութիւն մը փորձէ տապալել, միւս պետութիւնները պաչտպան պիտի կենան անոր»: Բիւզանդիոն տեւեց, որովհետեւ հաստատուած էր աչխարհի կարեւորագոյն հողամասին վրայ: Դարեր առաջ յոյն պատմաբան Պողիբոս կը չեշտէր Բիւզանդիոնի անտեսական եւ քաղաքական առաչնակարգ կարեւորութիւնը:

Կ'ուզէ՞ք արժանթինեան մեծ ու ազնիւ ազգը:

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը:

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

«Արեւելեան Ճակատը, իսկոյն տեղէ-տեղ պիտի տայ ռուսական պատուիրակութեան այս կարգի յարձակողական գործունէութիւններուն մասին եւ արգելք հանդիսանալով գեռեղուած հաղորդակցական սարքերու օգտագործման ու պաշտօնեաներու ցուցաբերելիք գործունէութեան, արգիւնքը պէտք է հաղորդէ Սպասկովոյի Ընդհ. Նախագահութեան:

«2·— Ինչպէս որ նկատելի պիտի ըլլայ աեւ Նախարարաց Խորհուրդի Սեպտեմբեր երկու թուականին հրապարակած ուղիմնադրէն, երկրէն ներս գոյութիւն ունի չարժում մը, որ կը ձգտի համայնավարական յեղաչրջումի ճամբով Թուրքիան առանց պայմանի ենթարկել Խորհ. Միութեան, վաճառման ապրանքի մը նման:

«Որոչուած է արգիլել այն բոլոր յեղաչրջութեան գործունէութիւններն ու փորձերը, որոնք կը կատարուին առանց կառավարութեան միջնորդութեան: Նման գործունէութիւններ խստիւ արգիլուած են եւ այդ ուղղութեամբ անհրաժեչտ հրամանները արուած են բանակներու հրամանատարութեանց: Ոչ մէկ տարակոյս, որ այդ չարժումին գլխաւոր թիրախն ու նպատակը պիտի հանդիսանան Արեւելեան բանակները: Այս պատճառաւ ալ, պէտք է լուրջ ուչադրութիւնը գրաւել մանաւանդ Արեւելեան Բանակներու հրամանատարներուն:

«Մեր ազատագրութիւնը կախեալ է Խորհ. Ռուսիոյ հետ փոխադարձ չահերու սկզբունքին վրայ հիմնուած դաչնագրի մը ստորագրութենէն միայն: Այլապէս, եթէ Համայնավարական յեղաչրջը չումի դիմակին տակ երկիրը բոլչեւիկեան դերութեան ենթարկես, այդ ազէտ մը պիտի ըլլար քեզի համար: Հետեւաբար քանայ որ այդ գաղափարաբանութիւնը մուտք չգործէ բանակային տարրերէն ներս եւ ամէն միջոց ի գործ դիր, որպէսզի արգիլես այդ բանը եւ պէտք է հարկ եղած կարեւորութեամբ պարագան բացատրուի նաեւ բոլոր չահագրգիռներուն»:

Սպայակոյտի Ընդհանուր Նախագահ Իսմէթ(*):

Ռուսական քարոզչութեանց եւ միջնամտութեան դէմ Սպայակոյտի Ընդհ. Նախագահութեան կողմէ կատարուած այս խիստ ու կարուկ զինուորական միջոցառումներուն մասին դեկուցում կատարուած էր 1920ի Սեպտեմբեր ամսուն, որ կը հանդիսանայ ամէնէն տագնապալի եւ բախտորոչ ամիսներէն մէկը, Թուրքիոյ մղած Անկախութեան Պայքարին:

Արդարեւ, երկրորդ Զիլէի եւ էրզրումի ըմբոստութիւնները կը զուգադիպին Սեպտեմբերի օրերուն, որ լման երեք ամիս, իսկական տագնապ մը հանդիսացած է Անկախութեան եւ Ազգային Ազատագրական Պայքարին դեկավարներուն համար: Հայերը յարձակած էին Պարաէդի ճակատին վրայ, իսկ Վիրանչէհիրն ալ գրաւած էր ըմբոստներուն կողմէ, զարձեալ Սեպտեմբերի ընթացքին:

Հակառակ անոր, որ դեկավարները մատնուած էին այնքան լուրջ ու փափուկ կացութեան մը եւ խստիւ պէտք ունէին ռուսական օժանդակութեան, մասնաւորաբար ուչագրաւ է այն պարագան, որ անոնք կը ցուցաբերէին առաւելագոյն նախանձախնդրութիւնը, երկրին անկախութիւնը չազարտելու եւ որեւէ ձեւով չվտանգելու համար:

(*) Քեազըմ Գարապէքիր, «Մեր ԱՌ – կախութեան Պատերազմը» էջ 871-872:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Քիչ մը դէպի ետ երթանք, հասնելու համար 1920 Օգոստոս 14 թուականը ...

Օրն է Շաբաթ:

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը գաձեալ կ'ապրի իր պատմական օրերէն մին:

Ժողովին կը նախագահէ, երկրորդ նախագահը, Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ:

Մուսթաֆա Քեմալ փաչան ալ ներկայ է ժողովի նիստին: Նստած է նախագահական ամպիոնին մօտ տեղ մը, առաջին կարգի վրայ, ուրկէ ուչի ուչով կը հետեւի կատարուած խօսակցութեանց:

Աւելի առաջ, 1920 Օգոստոս 2 թուականին, հարցապնդր մը տրուած է Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահութեան: Երզրումի երեսփոխան Հիւսէյին Աւնի – Ուլաց եւ ընկերները ստորագրած են այս հարցապիրը եւ տեղեկացնելէ ետք, թէ «Հայերն ու Վրացիները յարձակումներ գործած են Թրքական սահմաններուն վրայ», կը հարցնեն, թէ Արեւելեան Ճակատի Հրամանատարութիւնը ինչո՞ւ չի դիմեր հակազարձութեան եւ չանցնիր փոխադարձ յարձակողականի ու կ'ուզեն դիտնալ, թէ իրենց անծանօթ քաղաքական պատճառ մը գոյութիւն ունի արդեօք:

(39 Շար·)

թիւնը : Ցոյց տալէ յետոյ Սեւ Ծովու եւ յունական քաղաքներու միջեւ առեւտրական փոխանակութեանց արժէքը , կը գրէր թէ ոչ մէկ նաւ կրնայ անցնիլ նեղուցներէն Բիւզանդիոնի բնակչութեան կամքին հակառակ, ուստի Բիւզանդացիներուն ձեռքը կը գտնուի մարդկութեան անհրաժեշտ արտադրութեանց առեւտուրը : (Պոդիբոս , Դ., 38 եւ 44) :

Թիլսիդի մէջ Նաբոլէոն եւ Աղեքսանդր Ա. չկրցան համաձայնիլ Պոլսոյ շուրջ , նեղուցները փրկեցին Թուրքիան բաժանումէ :

Կայսրութեան օրինագիրքը Գուրանն էր : Կրօնական օրէնքը չէր պատշաճէր քրիստոնեայ ժողովուրդներու, ուստի պետութիւնը պահեց քրիստոնեայ համայնքները կրօնապետներու իշխանութեան տակ դաւանանքներու համաձայն : Սերպ, պուլկար, յոյն ենթակայ կ'ըլլային Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութեան, Ասորի, Ղպտի, Նեստորական ենթակայ կը մնային Հայ Պատրիարքութեան : Թուրք ամէն յաղթանակ, ամէն դրաւում իրականութեան մէջ քայքայման ազդակ մը կը պատրաստէր : Հանոթոյ կը գրէր. «Պերաթը պահեց կրօնական համայնքներ, որոնք օր մը պիտի կազմէին առանձին ազգութիւններ եւ պիտի քայքայէին կայսրութիւնը » : Ճեվտէթ փաշա եւ ուրիշներ կը ցաւին որ քրիստոնեաները ջարդուած չեն տնտեսական նկատումներով կամ իսլամացուած չեն՝ երբ ժամանակը թոյլատու էր :

Կայսրութիւնը քրիստոնեաներու կը պարտի իր յաջողութիւնները, աւելի ատելութիւն ունէին իրարու հանդէպ քան Թուրքին հանդէպ : Քրիստոնեայ մասնագէտներ ձուլեցին թնդանօթները : Իսլամացած քրիստոնեայ տղաք կատարեալ կարգապահութեամբ պատերազմի կ'երթային , բանակին մէջ շշուկ չէր լսուեր բանակումի ատեն, յարձակումի ատեն կատաղի ամբոխ մըն էին : Քրիստոնեաները շինեցին ռազմանաւեր, ծովային կեանքի անվարժ Թուրքը քրիստոնեայ վարիչներ դտաւ նաւատորմին համար :

Քրիստոնեայ վարիչներ կառավարեցին կայսրութիւնը : 48 մեծ վեզիրներէն (1453 - 1623) հինգը միայն Թուրք են , 33ը հաւատուրացներ , որոնցմէ տասը յոյն, տասը սլաւ, մէկ իտալացի, մէկ հայ եւ մէկ վրացի :

Քրիստոնեան կը վճարէ գլխահարկ , 1470ին 29·000 քրիստոնեայ եւ հրեայ ընտանիք ենթակայ էին, 1520ին երեք միլիոն հոգի կը վճարէին անձգլուխ 1 ոսկի տուգաթ :

Բիւզանդիոնի մէջ վարչութիւնը խիստ կեդրոնացած էր, կայսրը կ'ընտրէր կառավարիչը, կը հրաժարեցնէր : Պաշտօնները կը վաճառուէին աճուրդով : Սուլթանը պահեց սովորութիւնը, փաշան կը դնէր պաշտօնը , կը մեկնէր դաւառ բիւզանդական կառավարչին նման տեղացին կեղեքելու : Սուլթանն ալ կը կողոպտէր փաշան : Ամէն աստիճանի վրայ կը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶԸ ԿԸ ՀԵՒԱՅ

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, Ֆրանսահայ գաղութին խանդավառ ոստանը, Փարիզ, բացայայտ թմրութեան շրջան մը կ'անցընէ ժամանակէ մը ի վեր : Շատ մօտաւոր անցեալին մէջ, մշակութային, գեղարուեստական կամ թատերական հանդէսները իրարու կը յաջորդէին գրեթէ ամէն շաբաթ : Իսկ այսօ՞ր : Այս տժգոյն իրողութիւնը հաստատելու համար, կը բաւէ լոկ ակնարկ մը նետել երէկի եւ այօրուան «Յառաջ»ի չորրորդ էջերուն , տեսնելու համար զգալի տարբերութիւնը : Նախկին հանդիսութիւններու ճոխ յայտարարութեանց եւ ներկայ օրերու ցամաքութեան : Քանի մը խնջոյքներ հոս ու հոն, կամ պարահանդէսներ, որոնք ընտանեկան բնոյթ կը կրեն աւելի : Եթէ պատկերը այսքան մռայլ է մայրաքաղաքիս մէջ, կարելի է հետեւցնել թէ ոչ աւելի նախանձելի է դաւառի մէջ : Անտարակոյս հայկական հաւաքական հանդէսները, որքան ալ վաղանցուկ իրենց տեւողութեամբ , վառ կայծեր են հայ կեանքի կենդանութեան, մանաւանդ այս օտար ցամաքներուն վրայ ,

Այս երեւոյթը , որքան ալ տհաճութիւն կամ դառնութիւն պատճառէ մեզի, հարկադրուած ենք ընդունելու թէ բնական հետեւանքն է տարիներու շարունակական թաւալումին : Յստակօրէն կը թուի թէ Փարիզ սկսած է յոգնիլ , Ֆրանսահայ գաղութը ամբողջութեամբ : Եթէ փորձենք հակիրճ վերլուծում մը կատարել , յետադարձ ոստում մը ընելով դէպի արտագաղթի սկզբնական շրջանները, այսինքն մինչեւ 1923 - 1926, սոսկումով պիտի դիտենք այսօր, հայկաշէն զանգուածէն, երկու ամբողջական սերունդներ, այժմ անհետացած են գրեթէ բոլորովին : Անոնց մէջ՝ կարեւոր թիւ մը անուանի մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու , որոնք, իրենց կենդանութեան շրջանին, պիտանի տարբերն էին հայ կեանքի բոցը արծարծուն պահելու համար , արտասահմանեան այս հորիզոններուն տակ :

Իսկ այն ատենուան երիտասարդութիւնը կամ պատանեկութիւնը հասած է կամ հետզհետէ կը մօտենայ ծերութեան դրռները :

Այս տողերով չենք փութար ողբերգական յոռետեսութիւն մը պարզել , եւ չենք ալ յայտներ թէ հայկական կեանքը հասած է ճակատագրական հանդրուանի մը : Վախ մը չունինք տակաւին այսօրին կամ անմիջական վաղուան համար : Բայց ժամանակի արագընթաց վազքը դաւադրաբար կրնայ բացարձակ ամլութեան մատնել ազգային կեանքը, եթէ նոր սերունդները , իրենց ճակտին եւ սրտին մէջ, չկրեն հայկեան դրոշմը եւ ոգին : Հեռաւոր վաղը, քսան կամ քառասուն տարիներ ետք աւերը պիտի գործէ, թողլով հայ անունը միայն Եւրոպայի սրտին պատկառելի այս համրանքին, կամ խլեակ մը՝ աւերակ, իբրեւ հայ ոգի եւ սիրտ : Անդամ մը եւս կը կրկնենք , թէ ամէնէն աւելի ծնողքներու ուսերուն կ'իյնայ , այս դժուարին — օրնիբուն հացի պայքարէն ետք, — բայց թանկագին բեռը , պարտականութիւնը, ի սէր ցեղին ձայնին, իրենց որդիները տոգորելով հայ զգացումներով, հայ գաղափարներով : Իսկ ազգային դետնի վրայ՝ աւելի զարկ տալ հայերէնի դասընթացքներուն եւ զանոնք աւելի դրաւիչ դարձնելու համար , յատկացնելով մրցանակներ յաջող կամ յարատեւող աշակերտութեան : Հիմնել նաեւ երիտասարդական ակումբներ, ինչպէս Փարիզի քանի մը թաղամասերուն , նոյնպէս արուարձաններու եւ դաւառի մէջ, որպէսզի , այդ ջերմիկ մթնոլորտով եւ հայկականութեամբ թրծուին անոնք :

Մէկ խօսքով, անհրաժեշտ է հայրենական ճիգն ու կորովը, պատրաստելու համար այսպէս ըսենք, պահեստի ուժեր, որպէսզի անխուսափելի եւ փորձալից ապագային, անոնք խիզախօրէն տէր կանգնին ազգապահպանումի, վանելով միանդամընդմիշտ կարապի երգը՝ գաղութիս գլխէն :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1820ին պատրաստուեցաւ երկրագունդի օդերեւութաբանական քարտէսը : Ներկայիս , ամբողջ երկրագունդին վրայ հարիւրաւոր օդերեւութաբանական կայաններ կանոնաւորաբար կը հետազօտեն եղանակներու կացութիւնը, կը չափեն օդին ջերմաստիճանը , ճնշումը , խոնաւութիւնը, կը ճշդեն ամպամածութիւնը , անձրեւներն ու փոթորիկները : Հարցը սակայն ոչ միայն օրուան կացութեան հաստատումի պարագան է , այլեւ եղանակային փոփոխութիւններուն նախատեսութիւնը : Ատոր համար պէտք է հետազօտել աւելի ընդարձակ տարածութիւններու վրայ , իւրաքանչիւր երկրի սահմաններէն ալ անդին : Այս աշխատանքը դիւրին պիտի ըլլար, եթէ եղանակի կացութիւնը հետազօտուէր միայն ցամաքամասերու վրայ , սակայն, աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի եղանակի ուսումնասիրութիւնը ծովերու եւ ովկիանոսներու վրայ , ինչպէս եւ մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ : Այս պատճառով ովկիանոսներու վրայ եւս գոյութիւն ունին օդերեւութաբանական կայաններ —նաւեր, որոնք հաղորդակցութեան մէջ կը գտնուին ցամաքային կայաններուն հետ :

Մթնոլորտին բարձրագոյն խաւերը ուսումնասիրելու համար օդապարիկներ կը չափեն օդին ջերմութիւնը, հովերու ուղղութիւնը, ուժը եւայլն : Այժմ եղանակային նախատեսութիւններու ասպարէզին մէջ մեծ հեռանկարներ կը բանան օդերեւութաբանական արուեստական արբանեակները, որոնք արագօրէն դառնալով երկրագունդին շուրջ , կը նկարեն ամպերու եւ փոթորիկներու տեղաբաշխումը ամբողջ մթնոլորտին մէջ : Այս տուեալները բաղդատելով երկրագունդի վրայի կայաններէն ստացուած տուեալներուն հետ , աւելի ճշգրտօրէն կարելի է նախատեսել յետագայ քանի մը օրերու (սովորաբար երեք օրերու) եղանակը : Աւելի երկար ժամանակաշրջանի մը համար նախատեսութիւններ կ'ըլլան վիճակագրական տուեալներու հիման վրայ այսպէս նկատի կ'առնուին վերջին 30 տարիներու նմանութիւնները : Եթէ օրինակ այս տարուան 11 ամիսներու եղանակը եղած է 1926ի տարուան նման , կը նախատեսուի , որ 12րդ ամսուան (Դեկտեմբեր) եղանակն ալ նմանի 1926ի Դեկտեմբերին :

Ապագային համար կը նախատեսուի ոչ միայն արձանագրել եղանակային վիճակը եւ նախատեսութիւններ ընել , այլ նաեւ եղանակը փոխել :

Պարսից արքայ Քսերքսես՝ 2500 տարի առաջ փորձած էր բնութիւնը ենթարկել իրեն, հրամայելով որ փոթորկալի ծովը ծեծուի շղթաներով : Ծովը , անշուշտ , այս ծեծէն չազդուեցաւ : Ներկայիս , սակայն, մարդկութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի թէքնիք աւելի ազդու միջոցներ :

Թ. Ա. Թ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի վրայ ամէնէն քիչ արժէք ունեցող չորս բաներ կան, — անբերրի հողին՝ անձրեւը, արեւուն տակ վառած լամբը, կոյրի մը հետ ամուսնացած գեղեցիկ կինը եւ ապերախտ մարդու մը եղած բարիքը :

×

Ո՛չ եզ ունիմ, ոչ արօր ,
Ոչ ալ կանուխ կ'արթննամ :

×

Գերեզմանի բնակիչներուն մի՛ խօսիր :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Խմբագրին ուսի հարուածը ուտող մարդը բարկութեամբ ետին դարձաւ :

Երկար գլխարկով Սպանացին էր ան, որ Մօպրէի ուղղելով խօսքը, կոշտ ու կծու շեշտով մը ըսաւ .

— Առջեւդ չնայի՞ս :

— Ետեւէս զիս հրեցին, Պարոն, ես ալ պարտաւորուեցայ ձեզի հրել, պատասխանեց խմբագիրը : Ասանկ տեղեր ատանկ բաներ կը պատահին :

— Ֆրանսացիներուն մէջ ալ կոպիտ մարդիկներ կան եղեր, ըսաւ Սպանացին ձայնը բարձրացնելով :

— Ինծի՞ էք, մռլտաց Մօպրէ զայրացած :

Օտարականը յանդիմանական այդ խօսքը ըսելէ յետոյ կռնակը դարձնելով իր ճամբան շարունակեց : Մօպրէ բարկութենէն դեփ դեղին կտրած, ետեւն ունենալով Զարտաքը, մինչեւ թատրոնին դուռը Սպանացիին հետեւեցաւ :

Երկու օտարականները երբ թատրոնին դուռնէն դուրս ելան, հանդարտօրէն բազմութենէն զատուելով , առանց ետեւնին նայելու , փողոցին միւս կողմը անցան եւ հոնկէ ալ Օփերայի հրապարակը ուղղուեցան : Ճարտարագէտն ու խմբագիրն ալ նոյն ճամբան բռնեցին :

Երբ Մօպրէ Քոմէտի Ֆրանսէզի դիմացը գտնուող ընդարձակ հրապարակը հասաւ, քայլերը արագացնելով զինքը նախատող Սպանացիին մօտեցաւ եւ ձեռքը անոր ուսին դնելով ըսաւ .

— Պարոն, պահ մը առաջ ակամայ ձեզի առաջ հրած ըլլալուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ :

Սպանացին եւ իր ընկերը անակնկալի եկած ըլլալով իրարու երես նայեցան : Նախատող օտարականը արհամարհական շարժում մը ըրաւ :

Մօպրէ ժպտեցաւ, բայց Զարտաք որ իր ընկերը շատ լաւ կը ճանչնար, այդ սպառնական ժպիտին իմաստը հասկցաւ :

— Պարոն, դուք ալ ձեր կարգին ներողութիւն պիտի խնդրէք, շարունակեց խմբագիրը : Մի մոռնաք որ նախատական բառ մը գործածեցիք :

— Պարոն, ես կեանքիս մէջ մարդէ ներողութիւն խնդրած չեմ, ձեզմէ՞ պիտի խնդրեմ, պատասխանեց օտարականը արհամարհական շեշտով մը :

— Պարոն, կոպիտ ըսիք ինծի եւ խօսքերնիդ ետ առնելու էք, ըսաւ Մօպրէ յամառօրէն :

— Ատանկ բառ մը գործածած ըլլալս չեմ մոռցած, պատասխանեց օտարականը :

— Հը, չէ՞ք մոռցած, լաւ. բայց պատասխանը չառիք :

— Տուէք տեսնեմ այդ պատասխանը :

— Ահաւասիկ ատոր պատասխանը ասէ, գոչեց խմբագիրը :

Եւ ձեռքը վեր վերցնելով անանկ զօրաւոր ապտակ մը իջեցուց օտարականին քիթին բերնին, որ, շիշի նմանող գլխարկը գլուխէն թռելով տասը քայլ անդին գլտորեցաւ :

Զարտաք եւ միւս Սպանացին միջամըցին : Անծանօթը կատղելով իր հակառակորդին վրայ նետուիլ ուզեց, բայց ընկերը քանի մը ազդու բառով հանդարտեցուց զայն : Երկու հակառակորդները անմիջապէս իրենց այցետոմսերը փոխանակեցին եւ երկու օտարականները արագօրէն հեռացան :

Մօպրէ Զարտաքի սէմն անցնելով քրքիջ մըն էր թող տուաւ , բայց տեսնելով որ ճարտարագէտը մտահոգութիւն ցոյց կուտար, շատ զարմացաւ :

— Սա այցետոմսը ինծի տուր, ըսաւ Զարտաք :

Եւ ընկերոջը ձեռքէն այցետոմսը առնելով հետեւեալը կարդաց .

— Բավլօ Հիւէրթաս, Մեծ Պանդոկ :

Ապա զարմացական շեշտով մը ըսաւ .

— Այս մարդը ո՞վ է :

— Սպանացի մը, պատասխանեց խմբագիրը :

— Գէշ գործ, դիտել տուաւ Զարտաք լրջօրէն :

— Ինչո՞ւ գէշ գործ ըլլայ, բացագանչեց Մօպրէ : Մենամարտ մը աւելի կամ պակաս է եղեր, բնաւ տարբերութիւն չըներ :

— Այո, ճիշդ է, բայց հիմա բնաւ ատենը չէր, դեռ գործի չսկսած՝ ի՞նչ տեղը կար որ մորթերնիս վտանգի տակ դընէինք :

— Նախատեց զիս, կրնայի՞ կուլ տալ :

— Իրաւունք ունիս, բայց ...

— Այս իրիկուն հինգ - աղբարը կերաւ, վաղն ալ սուրի հարուածը կը ճաշակէ ...:

— Այո, բայց չենք դիտեր թէ ...

— Հոգ մի ըներ, մէջէն կ'ելլենք... :

Վերջացուց Մօպրէ անփութօրէն ուսերը ցնցելով :

Եւ երկու բարեկամները երբ Օփերայի առջեւ հասան, իրարմէ բաժնուելու համար ձեռքերնին իրարու երկարեցին :

— Վաղը առտու կանուխ ինծի եկուր որ սուսերամարտի փորձ մը ընենք , ըսաւ Զարտաք ընկերոջմէն բաժնուելէ առաջ :

— Շատ լաւ , պատասխանեց Մօպրէ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ 7 Յունուար), Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յետ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ. օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 16, պատարագ 17:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12:

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ:

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՅ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ :

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ :

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, Պատգամ 11·30:

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ Կը քարոզէ Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ճրագալոյցի արարողութիւններ (Շաբաթ Յունուար 8) կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք : Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր. Անժէլ Կարապետեանի կողմէ, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշտամունք 11·30ին, թաղիս համայն նընջեցելոց :

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու : Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, ժամերգութիւն եւ պատարագ: Կը պատարագէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պատարագ 10·30:

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու :

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ. Պապիկեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն 9ին, պատարագ 10ին: Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին:

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան : Պատարագը պիտի երգէ Կոմիտասեան երգչախումբը, զեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

×

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ (Ս. ՅԱԿՈԲ)

Ծնունդը կը տօնուի այս Կիրակի օր :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Սարաֆեան ընտանիք (Մարսէյլ) կը նուիրէ քսան Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Արտաշէս Մալեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

Գ.

Պ. Լ. Խուպէսէրեան	30
Պ. Թ. Երամեան	30
Տիկին Հ. Տէր - Յովսէփեան	30
Պ. Ժ. Յակոբեան	30
Պ. Պ. Ճէզվէճի	25
Պ. Յ. Գասապեան	20
Ժամկոչեան	20
Պ. Գ. Ֆէսճեան	20
Պ. Անտոնեան	20
Տէր եւ Տիկին Ս. Խաչատուրեան	20
Պ. Շ. Վահանեան	20
Պ. Հ. Քիրազեան	20
Պ. Ս. Աւետիսեան	20
Օր. Հ. Գունտաքճեան	20
Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան	20
Օր. Եօլանտ Քէչիչեան	15
Տոքթ. Աղաճանեան	15
Պ. Սէտէֆ	15
Պ. Շահվէրտեան	15
Տիկին Արմենուհի Ճիզմէճեան	50
Պ. Ա. Էլմասեան	50
Օր. Միշէլ Ճէնտէրէճեան	50
Տիկին Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկին Փափազեան	50
Պ. Փիէռ Պատէեան	50
Պ. Ա. Պայրամեան	50

Պ. Նշան Քէօսէեան, Տիկին Աթալլահ, Տիկին Առաքելեան, Պ. Համբարձում Թապիպեան, Պ. Տէօվլէթ Պուզուրլեան, Ս. Պէրպէրեան, Պ. Փիէռ Եսայեան, Տիկին Գարայեան, Պ. Գալուստեան, Տիկին Երանուհի Գամպուրեան, Պ. Կարապետեան, Տիկին Գույումճեան, Տիկին Զաքարեան, Տիկին Վ. Աղարեան, Տիկին Եարտըմեան, Պ. Տիրան Տիշլիեան, Պ. Հոլոսեան, Պ. Ռընէ Ճիտէճեան, Պ. Կ. Քիլիճեան, Օր. Մարի Ապէլ, Պ. Բ. Տօնիկեան, Պ. Զ. Սագայեան, Տ. Հերմօն Թաշճեան տասնական Ֆրանք, Պ. Ապաճեան հինգ Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 50·537 Ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր. Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ, զեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի : Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն»:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահին մէջ :

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ խաղեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ:

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սրահի մէջ ներկայ փոքրիկները :

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր - Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովերական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

«Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան հանդիսասրահին մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ, որ Էջմիածին իր կատարած ուխտագնացութեան ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ձեռամբ ստացաւ Ծայր. Վարդապետի աստիճան :

Պիտի ըլլան օրուան պատշաճ խօսքեր եւ գեղարուեստական բաժին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբը, զեկավարութեամբ Օֆլազի, կը մեներգեն Պ. Պ. Պօղոսեան եւ Օֆլազ :

Հայր Սուրբը պիտի խօսի, Հայաստանի եւ Ս. Էջմիածնի մասին ստացած տպաւորութիւններէն :

Մուտքը ազատ է

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE — Fonds de commerce, tailleur sur mesure à CANNES, Rue d'Antibes, rez-de-chaussée, enseigne et petite vitrine sur rue. Magasin-atelier 40 m2. Possibilité confection, chemiserie et accessoires. Ecrire :

DUZIAN
48, Rue d'Antibes — 06 CANNES.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին:

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 8 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10504 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.504

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Ե.— ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Մարսիլիոյ վէճին մէջ, ապիկարութեան եւ խափանարարութեան վկայութիւններէն անկախ, որոնք ծանօթ են մեզի եւ անշուշտ, օր մը, պիտի գրուին այստեղ՝ նիւթ հայթայթելու համար մեր պատմութեան, այսօր քննութեան կ'առնենք միայն երկու պարագայ.

1.— Առաջնորդական ընտրութիւն Մարսիլիոյ մէջ :

Այս ընտրութեան դէմ բողոքներ լսուեցան : Բայց ծանօ՛թ են բողոքարկուները, իրենց շապիկով ու գլխարկով, ու գիտենք թէ անոնք պիտի բողոքե՛ն, ամէ՛ն առթիւ եւ ա՛յնքան ատեն, որ բողոքի որդը կը բանի իրենց ներսը :

Աշխարհ գիտէ թէ ամէն ընտրութիւն դժգոհներ կը ձգէ իր ետին,— Քենըտիի ընտրութիւնն ալ ունեցաւ դժգոհներ, եղան բողոքողներ, ընտրութեանց թերութեան մասին ճառողներ : Կ'ըլլա՛ն նման դժգոհներ, ամէն ժամանակ, կատարեալ չէ՛ աշխարհը, զոր ստեղծողը մաքուրին քով դրեր է անմաքուրը, առողջին քով հիւանդը (միտքով կամ մարմնով) : Վերջապէս կ'ըլլա՛ն քննադատութիւններ, արդար երբեմն անարդար : Մեր մէջ, սակայն, քնադատութիւնը կամ դժգոհութիւնը որդի մը գործն է, աղտո՛տ որդի մը գործը :

Թերեւս գործուած են թերութիւններ : Որդ ունեցողնե՞րն են որ անթե՛րի, ընդունելի՛ պիտի կատարէին ընտրութիւնները :

Բայց սա ընտրութիւնը տաճկնալու որոշում մը տալ չէր անշուշտ : Չորս տարի ետք կը կատարուի նոր ընտրութիւնը եւ որդ ունեցողները թերեւս կը յաջողին թափել իրենց որդերը,— ինչո՞ւ չեն սպասեր :

Փարիզի եկեղեցիին շուրջ եւս կատարուեցան ընտրութիւններ, տարիներ առաջ,— միթէ շա՞տ օրինական էին, միթէ շա՞տ անթերի էին, միթէ բոլորովին ընդունելի՞ էին բոլորին համար : Յաջողեցաւ այն կողմը որ աւելի ճարպիկ էր, այսինքն քուէները լեպլեպիի պէս թափեցին ո՛ր ծակէն որ պէտք էր թափել, ո՛ւր որ պէտք էր թափել :

Պարտուող կողմը համակերպեցաւ : Ընդունեցաւ որ ինք նուազ ճարպիկ ելաւ եւ ուրեմն որոշեց սպասել յաջորդ ընտրութեան կամ բնաւ չներկայանալ այլեւս նըման ընտրութեան :

Ի՞նչ ընէր պարտուողը, նոր եկեղեցի՞ մը բանար, նոր եպիսկոպո՞ս մը բերէր :

Այո՛, պարտուող կողմը համակերպեցաւ Փարիզի մէջ, իսկ Մարսէյլ մերժեց համակերպիլ, որովհետեւ Դաշնակցական մը փառաւոր եկեղեցի մը ժառանգ թողած է յաղթապա՛նծ կողմին, որ պիտի մերժէր անշուշտ ստանձնել նոր եկեղեցի մը հիմնելու ծախքերը՝ եթէ չըլլար պատրաստ եկեղեցին : Իսկ եպիսկոպոս մը կարելի է բերել միշտ, ատոր համար ոչ հարկ կայ ժողովուրդին կամքը հարցնելու, ոչ ալ քուէն :

Օրինակը ահաւասիկ :

Լա՛ւ, արձանագրենք՝ ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները յանուն պատմութեան եւ անցնի՛նք առայժմ :

2.— Ընտրուած առաջնորդը կը պատկանի Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական արեւմտեան աթոռին :

Առաջին անգամ չէ որ կը ներկայանայ նման պարագայ մը : Երեւակայեցէք, առաջին տիեզերական ժողովին մէջ, որ գումարուած է ի Նիկիա, ծեծուա՛ծ է այս հարցը : Ի՛նչ կանուխ արթնցեր են քրիստոնեաները : Ուրեմն, աւելի քան 15 դար առաջ, երբ քրիստոնէութիւնը դեռ նոր կ'ազատէր Սարսափէն, (պատմութիւն կարդացողը գիտէ թէ ի՛նչ սարսափի մասին է խօսքը), արդէն ժողովին կը ներկայացուին աթոռի պայքարներ, թեմ «յափշտակելու» պատմութիւններ, — չակերտուած բառը գործածուած է Նիկիոյ ժողովին արձանագրութեանց մէջ : Եւ այդ առթիւ որոշումներ կը տրուին եպիսկոպոսներու « թեմի թրանսլասիոններու» մասին :

Եպիսկոպոսի մը թեմ փոխելու, նուիրապետական աթոռի իր հպատակութիւնը փոխելու հարցը չի յուզեր մեզ : Մէկ է Հայոց Եկեղեցին :

Այնպէս որ երբ եպիսկոպոս մը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ենթակայ, կուգայ Անթիլիասէն Փարիզ, ու կարծես դարձած Էջմիածնայ կաթողիկոսութեան ենթակայ, կը պատարագէ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, եւ ծանօթ յիշատակութեանց պահուն՝ կուտայ Վազգէն կաթողիկոսի անունը եւ ոչ թէ Խորէն կաթողիկոսի անունը, — հարցուցէք Սերոբէ արքեպիսկոպոսին, — կը կարծենք թէ ոչինչ կատարած է որ խոցէր Հայոց Եկեղեցիին դաւանաբանութիւնը :

Ու նոյնպէս, երբ Արտաւազդ եպիսկոպոս, առաջնորդ ընտրուելէ ետք Ֆրանսայի Հարաւ. թեմին, արտնօութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին՝ կը թողու իր հպատակութիւնը ինքզինք դնելու համար Էջմիածնի կաթողիկոսին հպատակութեան տակ, ոչինչ կը գտնենք անբնական, ոչինչ կը գտնենք հակառակ Հայոց Եկեղեցիին :

Երկու եղբայրներ են երկու աթոռակալները : Թշնամի չեն իրարու : Մեր պատմութիւնն է ստեղծեր այդ աթոռները, մեր պատմութեան մեծագոյն եւ իմաստնագոյն տնօրինութիւնը՝ եթէ Հայոց պատմութիւն գիտէք :

Մէկ եղբօրը տունէն միւս եղբօր տունը անցքին մէջ ոչ «յափշտակութեան» խնդիր կայ, ոչ ալ թշնամութեան : Անոնք որ «յափշտակութեան» խնդիր կը դնեն, ուրեմն կը զատեն, կը բաժնեն, կ'երկճղեն Հայոց Եկեղեցին :

Բայց, խոշո՛ր Բայց մը կայ այստեղ :

Կան մարդիկ, որոնք ոչ Հայոց ազգային պատմութիւն գիտեն, ոչ ալ Հայոց եկեղեցական պատմութիւն, վերջապէս կան մարդիկ, որոնք ոչ տաղանդ ունին, ոչ ալ արժանիք մտնելու համար Հայոց պատմութենէն ներս, բայց կ'ուզեն ծանրութիւն տալ իրենց պակաս կշիռքին՝ փորձելով նշանաւորնալ հայրապետին փոքրաւորութիւն ընելով, կաթողիկոսին աջ - համբոյրի վազելով, «Վեհափառը մեր տունը ճաշի տարի » ըսելով եւ միաժամանակ իրենց տիկնոջ շնորհել այսպէսով «թաղականի կնիկ» տիտղոսը : Այո՛, ունին - չունին ատանկ ճամբաներ ունին՝ դասարան փոխելու համար մինչեւ հոդ : Եւ բանէ - բամպակէ հասկցող, գիտուն, խելացի, ազգային գործերու ծանօթ երեւնալու համար շարունակ կը կրկնեն իրենց սա յանկերգը.

— « Դաշնակցականները կ'ուզեն Ֆրանսայի Հարաւ. թեմը կապել Անթիլիասի :

Ոճրագործը կրնայ մտածել միայն ոճրագործութեան մասին : Ըսողները օրինակ :

— Ո՛չ, պարոն անծեղներ, ո՛չ, պարոն կաչաղակներ, մէ՛կ է Հայոց եկեղեցին, Էջմիածնի անունով կոչուի թէ Անթիլիասի : Ծուխի համար կռուող տէրտէրի վէճի մասին մտածէք դուք, միայն դուք,— առեւտրական վէճերու համար չէ կռուած այն կուսակցութիւնը, որ հերոսներ է տուած, երիտասարդութիւն է զոհած, ազգին պարծանք մտաւորականներ է ըստեղծած : Ու վստահ եղէք, նոյն կուսակցութիւնը պատրաստ է իր արիւնով պաշտպանելու Էջմիածինը՝ երբ տեսնէ թէ վտանգուած է պատմական այդ աթոռը : Նման վտանգներու պարագային մեզի ծանօթ է ձեր դիրքը, — չխօսինք աւելին :

Բայց թոյլ տուէք յայտարարել.

— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը երբեք «թեմ չէ յափշտակած » եւ «յափշտակելու» ալ միտք չունի, չի կրնար ունենալ, — եթէ ատով կ'ուզէք հասկցնել թէ կը փորձուի զօրացնել մէկ աթոռը ի հեճուկս միւս աթոռին, լայն բացէք ականջները, ահա վճռական խօսք, պատուաւոր մարդու խօսք : Բայց երբ անտէր մնացած է թեմը, (Էջմիածին խուլ մնացած է, մունջ մնացած է, վերջապէս անտարբեր մնացած է հանդէպ թեմին պահանջներուն՝ կամքէ անկախ պատճառներով, արտաքին ճնշումով կամ խափանարարներու սադրանքներուն հետեւանքով), այն ատեն թեմը ի՛նքը, ինքնաբերաբար եւ հարկադրաբար դիմած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան :

Այս ձեւով յարգուած է աւանդական խօսքը.— Հոն ուր չի կրնար հասնիլ Էջմիածնի կաթողիկոսը, կը հասնի Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, եւ հոն որ չի կրնար հասնիլ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, կը հասնի Էջմիածնի կաթողիկոսը :

Այսպէս որ է աթոռակալները կը կոչուին «եղբայր ի Քրիստոս» :

Մեծն Գրիգոր Օտեան եւ իր սերունդը կանո՛ւխ յայտարարած են այդ իմաստութիւնը : Եւ վստա՛հ եղէք, եթէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն չունենայինք, չէինք ունենար Էջմիածնի կաթողիկոսութիւն, ինչպէս պարսկական Հայաստանով է որ յունական Հայաստան ունեցած ենք եւ յունական Հայաստանով՝ պարսկական Հայաստան :

Եթէ մէկ ըլլար Հայուն գլուխը, վրան թաղ դրուած ըլլար թէ չաթալ – թաղ, թշնամին կը կտրէր այդ գլուխը սուրի մէկ հարուածով :

Այսպէս, երկրորդ, կը յայտարարենք թէ պատմական պահանջ է երկու կաթողիկոսութիւն ունենալը : Իրարու դէմ մի հանէք այդ կաթողիկոսութիւնները, թեմի խնդիրը առեւտրականի ոգի կը մատնէ եւ վաճառական մի՛ դարձնէք կաթողիկոսները :

Իմ թեմս ըսել, քու թեմդ ըսել, եկեղեցական ըլլայ ըսողը թէ թաղական, ամօ՛թ է, հազար անգամ ամօթ : Եւ այդ պարագան է որ ցոյց պիտի տանք յաջորդաբար՝ քննութեան առնելով այն երկու յօդուածները, որոնց շուրջ աղմուկ յարուցանելով՝ նշան կը տրուի կռիւի :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն ջանք կը թափուէր որպէսզի նախատեսուած փոփոխութիւնները առանց աղմուկի կատարուին, բայց կը թուի թէ Ե. Հանրապետութեան մէջ ալ նախարարական պաշտօններու բաշխումը դիւրին գործ չէ :

Վերջերս շատ կը կրկնուէին շարք մը անուններ ինչպէս՝ Տըպրէ, Տ'Ասթիէ տը լա Վիժըրի, Էտկար Ֆօռ, Մօրիս Շուման եւն. իբրեւ նոր դէմքեր որոնք մաս պիտի կազմեն կառավարութեան : Գլխաւոր դժուարութիւնը ծնած է Միշէլ Տըպրէի մասնակցութեան պատճառով : Արդարեւ Միշէլ Տըպրէի առաջարկուած է «գերնախարարութիւն մը» որ ի մի համախմբէ ելմտական, տնտեսական եւ ընկերային գործերը, այս պայմաններու մէջ Ելմըտական նախարար՝ Վալերի Ժիսքառ տ'Էսթէն մերժած է որեւէ նախարարութիւն :

Ելմտական նախարարի այս դիրքը լուրջ դժուարութիւններ կրնայ ստեղծել խորհրդարանական մեծամասնութեան մէջ, վասնզի Ժիսքար հանրապետական անկախներու առաջնորդն է : Ասոնք, 33 երեսփոխան ունին որոնք միշտ կը քուէարկեն ԻԻ ԷՆ ԷՌին հետ, ապահովելով խորհրդարանական մեծամասնութիւնը : Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ մեծամասնութիւնը եթէ անկախները բաժնեն իրենց նախարարին դառնութիւնը :

Իրաց այս կացութեան մէջ, յոյս կը դրուի Էտկար Ֆօռի բերելիք ձայներուն վրայ, բայց չէ ճշդուած թէ ի՞նչ նախարարութիւն պիտի յանձնուի այս վերջինին :

Կայ տակաւին տ'Ասթիէ տը լա Վիժըրի պարագան, Լիպերասիոնի նախկին տնօրէնը :

Հաւանաբար ամէն բան պարզուի այսօր Շաբաթ երբ տը Կոլ յաջորդէ նախագահ տը Կոլի, պաշտօնապէս, նոր եօթնամեակի մը համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ տարակարծիք է նախագահ Լիւպքէի հետ կառավարութեան կազմութեան մասին : Վարչապետը շեշտած է սակայն. — « Համախմբումը կը մնայ ինչ որ է կամ այն է որ կ'ուզեն զիս իշխանութենէն հեռացնել :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ մեռած է Տինօ Ալֆիէրի, 79 տարեկանին : Քարոզչութեան նախարար եղած էր Մուսոլինիի օրով եւ դեսպան հիթլերական Գերմանիոյ կառավարութեան մօտ :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ, օրթոտոքս եւ բողոքական հասարակաց մէկ «Հայր Մեր» պիտի ունենան ասկէ ետք, Ֆրանսերէն լեզուով : Նախ պիտի օգտագործուի Յունուար 18էն 25 եւ պարտադիր դառնայ Զատիկէն ըսկըսեալ : Կաթողիկէներու համար գլխաւոր փոփոխութիւնն այն է որ այլեւս յոգնակի չի խօսուիր Աստուծոյ հետ այլ՝ եզակի :

ԺԱՆ ԼԻՒՐՍԱ, Ֆրանսական արուեստի մեծագոյն դէմքերէն մէկը, մեռաւ առջի օր Սէն Փօլ տը Վանսի մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը : Որմնանկարչութեան վերանորոգողը կը նկատուէր եւ մեծ վարկ կը վայելէր :

ՇԵԼԵՓԻՆ, խորհրդային զինուորական եւ քաղաքային պատուիրակութեան մը գլուխը Հանոյ հասաւ առջի օր : Շելեփին ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ փափուկ պաշտօններու :

ՓԻՐԷԻ մէջ Աստուածայայտնութեան տօնը ցոյցի մը վերածուած է որու ընթացքին 11 հոգի վիրաւորուած են : Ցոյցը հետեւանքը կը նկատուի թագաւորին խորհրդատուին հրաժարման :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ գործադուլը կը շարունակուի անել կացութիւն մը ստեղծելով : Բժշկական խրատներ կը տրուին անոնց որոնք քալելով գործի կ'երթան : Ըստ Ամերիկացիներուն քոնեաքը, շամփաներ եւ ասփիրինը շատ օգտակար են : Առեւտրական շրջանակները կ'ուզեն որ ճոնսըն միջամտէ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ փրոֆէսէօր մը՝ Նիքոլայի Մալասկովիչ որու հետքը կորսուած էր Դեկտեմբեր 17էն ի վեր, զբօսաշրջիկներու ճամբորդութեան մը ընթացքին, Յունաստան, քաղաքական ապաստան ուզած է ամերիկեան իշխանութիւններէն :

ԿԵԴՐՈՆ – ԱՓՐԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան նոր ղեկավարութիւնը խզած է Փեքինի հետ եւ երկրէն արտաքսած բոլոր Չինացիները, երեւան հանելէ ետք զէնքի պահեստ մը եւ ժողովրդական բանակի մը կազմութեան փորձերը :

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌԻ թունուզեան ճամբորդութիւնը վերջ դտաւ առջի օր : Տը Կոլի շրջուն դեսպանը շեշտած է թէ այս ճամբորդութիւնը զուտ բարեկամական բնոյթ ունէր :

ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ ԲԱՌԱԿԵՐՏՈՒՄԸ

— Հայ բանաստեղծութեան մէջ Սիամանթօ բացառիկ տեղ կը գրաւէ իր բանաստեղծական լեզուին ճոխ բառապաշարով եւ յատկապէս նորակերտ բառերով: Նոր բառեր կերտելու մեծ վարպետ է. արեւմտահայ այն բանաստեղծներէն է, որոնք շատ կը սիրեն լեզուի եւ ոճի նորութիւնները, եւ այս բնական է, որովհետեւ անոնց համար լեզուն ազգային արժէքներու, հայ ոգին պահպանելու միակ զօրեղ գրաւականն է», կ'ըսէ Հր. Աճառեան:

Հայոց լեզուն իր բառակազմական անսահման ճկունութեամբ հնարաւորութիւն կուտայ հայ բանաստեղծներուն ստեղծելու նորանոր բառեր եւ հարստացնելու բանաստեղծական լեզուն: Սիամանթոյի բառակերտման հիմնական գործօնը Հայոց լեզուի բառակազմական այդ ճկունութիւնն է: Օգտուելով Հայոց լեզուի բառակերտման լայն հնարաւորութիւններէն, բանաստեղծը գոյութիւն ունեցող բառերէն եւ արմատներէն կը ստեղծէ նոր բառեր, որոնք օժտուած են խոր յուզականութեամբ եւ արտայայտչականութեամբ եւ կը համարուին լաւագոյն ձեւեր բանաստեղծին զաղափարները եւ ապրումները արտայայտելու համար: Սիամանթոյի բառակերտումը ամբողջովին հիմնուած է Հայոց լեզուին վրայ եւ հարազատ է անոր ոգիին: Սիամանթօ վարպետ ձեւով կ'օգտագործէ նաեւ հայ քնարերգութեան բառակերտման հարուստ ժառանգութեան լաւագոյն աւանդութիւնները՝ սկսեալ Նարեկացիէն, միջնադարեան տաղերգուներէն մինչեւ իր նախորդները:

Անոր բառապաշարը, որ շատ հարուստ է նորակերտ բառերով, չափազանց ինքնատիպ է: Ոճի առանձնայատկութիւններով ուրոյն տեղ կը գրաւէ հայ բանաստեղծութեան մէջ եւ մեծ դեր կը կատարէ մեր լեզուին զարգացման եւ հարըստացման գործին մէջ:

Բանաստեղծին բառակերտումը պայմանաւորուած է անոր վառ զգացումներով, հոգեկան ապրումներու փոթորկումով: Այս բոլորը արտայայտելու համար անհրաժեշտ էր ցասմնալից լեզու, ոճի թարմ միջոցներ, ասկէ ալ՝ նոր բառեր կերտելու պահանջը:

Արիւնարբու բռնակալներու արարքները դեղարուեստօրէն պատկերացնելու համար լեզուին սովորական ձեւերը չէին գոհացներ բանաստեղծին. իր խօսքը յուզիչ եւ արտայայտիչ դարձնելու համար կը կերտէր կամ կ'ընտրէր համապատասխան բառեր, հրէշածին, սարսափածին, նախճիրակիր, ժանտատեսիլ, սոսկատեսիլ, չարազօր, անասնադէմ, անասնակերպ եւայլն: Այն պատուհանը, ուրկէ կը տեսնէր դահիճներուն անասելի ոճրագործութիւնները կը բնութագրուի դեհենադիր եւ դժոխահայեաց մակդիրներով, որոնք բանաստեղծին խռովայոյզ հոգիէն են ծնած: Գիշերասարսափ, բազկահարուած, մահազանգել, պատանքուիլ, մոխրացնել, մորթազերծել, մեռելաստուեր, դերեզմանուիլ եւայլն սովորական գործածութեան բառեր չեն: Այս ձեւի բառակերտումներով Սիամանթօ ստեղծած է ինքնատիպ ոճ մը՝ յուզիչ եւ պատկերաւոր:

Կեանքէն դատապարտեալ ու
մեռելաստուեր որբեր
Խելայեղօրէն գերեզմանուած մայրեր կը
փնտռեն:

Կրած տառապանքը արտայայտելու համար բանաստեղծը ընտրած կամ կերտած է համապատասխան բառեր, իտէատանջ, ցամակոծ, զգայախաբ, հայրենացաւ եւայլն: Խորունկ ապրումներէն ծընունդ առած են խորունկ բովանդակութեան եւ ուժեղ ցասումին ներդաշնակող բառեր, ինչպէս, օրինակ, ահեղատրոփ, կայծակարձակ, լուսաթռիչ, փոթորկաբաշ, ահեղավազ, շանթամարտ, վրիժածարաւ, վրիժաձայն, ճշմարտավճիռ եւն:

Սիամանթօ այն բանաստեղծներէն է, որոնք յանգի կամ վանկի համար արուեստական բառեր չեն ստեղծեր: Անոր ընտրած կամ յօրինած ամէն մէկ բառը կ'արտայայտէ հեղինակին միտքն ու ըզգացումը: Ինչպէս կ'ըսէ Վարուժան. «Խնդիրը բառերը գործածելուն մէջ չէ միայն՝ այլ անոնց նրբութիւնները, պատկերները, զգայութիւնները իրարու հետ պատշաճեցնելու մէջ»: Սիամանթոյի խօսքին վարպետութիւնն ալ այդ է արդէն: Անոր նորակերտ բառերը միայն «բանաստեղծական» չեն, այսինքն արտաքին տպաւորութիւն ձգող, չափի եւ յանգի համար ստեղծուած, այլ միաձուլուելով գրական լեզուի միւս տարրերուն հետ, կը ստեղծեն ամբողջութիւն մը: Նարեկացին, Մեծարենցի խօսքով, «Գիտէր ծովաձայն հնչեցնել բառերը»: Սիամանթօն ալ գիտէր ոչ միայն նոր բառեր ստեղծելու արուեստը, այլեւ այդ բառերը ամէնէն նպատակայարմար ձեւով, իրենց համապատասխան ոճին երանգով գործածել: Երբ անհրաժեշտ եղած է խօսքը դարձնել մարտաշունչ, բանաստեղծը ստեղծած է դիւցազնական ոգին բացայայտող բառեր: Սիամանթօն ունի հերոսաշունչ ոճ, ոչ մէկ բառ ու արտայայտութիւն չկայ այդ ոճին մէջ, որ ցոյց տայ աղերսանք, խեղճութիւն եւ տկարութիւն: Անոր վեհ հոգիէն բխած բառակերտումներէն են՝ ռազմերգել, պըղընձուիլ, դիւցազներգել, շեփորել, աղեղել, դարբնել, կռանել, հրազինուիլ, զրահել, կայծագրել եւայլն:

Գոյականէն բայ կազմելը Հայոց լեզուին բառակազմական ամէնէն ճկուն կողմն է: Մրրիկ բառը Սիամանթոյի ոճին հարազատ է. այդ բառով ստեղծած է հոյակապ պատկերներ, կերտած է նոր բառեր: Մերթ այդ բառով կազմած է մրրկաթեւ, մերթ ալ բայ՝ մրրկել: Սիամանթոյի՝ գոյականէն կազմած բայերը այնքան հարազատ են մեր լեզուին, որ եթէ այդ բայերը անջատենք անոնց բանաստեղծական հիւսուածքէն, դարձեալ անոնք կը մնան բովանդակալից եւ պատկերաւոր, արտայայտիչ եւ յուզիչ: Այդպիսի բառերէն են, օրինակ, ողբերգել, պատանքուիլ, ամբոխուիլ, դերեզմանուիլ, նիզակուիլ, երկաթել, աղեղել, դարբնել, զրահել, լուսազարդել, աշտարակուել եւայլն: Պատկերաւոր է «պատանքը առաղաստել» կամ՝ թշնամի հորդաները բնութագրելու համար կազմած ալեծփել, անտառուել եւ այլ բայերը ... «ծովուն պէս զմեզ կ'ալեծփեն», «Սեւ խուժանն անտառուեցաւ»:

Բանաստեղծին լեզուական նորութիւնները մեծապէս գնահատուած են ժամանակակից եւ յետագայ շրջանի գրողներու կողմէ:

«Եարճանեանը կարծես հրաշէկ երկաթով մարմարիոնի վրայ պատկերներ կը գրոշմէ՝ իր մի տողին, մէն մի բարդ բառին մէջ՝ որ ստէպ ինքը կը յօրինէ» (Դ. Վարուժան):

Սիամանթօ օգտուած է Հայոց լեզուի ոճին բոլոր աղբիւրներէն, առած է լաւագոյնը եւ, ձուլելով սեփականին հետ, ստեղծած ամբողջական ներդաշնակութիւն մը: Այսուհանդերձ, դժգոհած է, որ իր տեսածն ու ապրածը վերարտադրելու համար ի վիճակի չէ մարդկային լեզուին մէջ գտնել համապատասխան բառեր, բառային կապակցութիւններ.

Ի՞նչ բառերով եւ ինչ մուրճերով ատելութեանցս ու սիրոյս աշտարակները կռանել:

Հայ ժողովուրդին տառապանքը պատկերացնելու համար կ'ընտրէ կամ կը ստեղծէ ճոխ բառապաշար մը, ոճի հարուստ եւ բազմազան միջոցներ: Եղեռն բառը Սիամանթոյի բանաստեղծական բառապաշարին հիմնական բառերէն մէկն է: Եղեռնական, եղեռնականօրէն, եղեռնագործ, եղեռնաբար, եղեռնօրէն, եղերերգ, եղերերգել եւայլն: Սիամանթոյի բանաստեղծական բառապաշարին ճոխութիւնը ցոյց տալու համար կարելի է առնել մահ արմատով կազմուած բազմաթիւ բառերէն քանի մը հատը, որոնք մտած են անոր լեզուին մէջ, մահերգել, մահապարտ, մահազանգել, մահագոյժ, մահասարսուռ, մահակիր, մահածփել, մահաբազձ, մահաջերմ, մահազանգ, մահացեալ, մահացնոր, մահատեսիլ, մահաբոյր եւայլն: Շատ բառեր կերտած է նաեւ կմախք, մեռնիլ բառերով (կմախատեսիլ, մեռելաստուեր):

Յատուկ ուսումնասիրութեան արժանի է ոչ միայն Սիամանթոյի բառակերտումը, այլեւ լեզուական պատկերներու համակարգը: Այս երկու կարեւոր հարցերը մանրազնին հետազօտելէ ետք միայն կարելի է ձեռնարկել Սիամանթոյի ընդհանուր ոճին, բանաստեղծական լեզուին ուսումնասիրութեան: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ յայտնաբերել անոր լեզուական ժառանգութիւնը եւ դարձնել ժամանակակից սերունդին սեփականութիւնը:

Գ. ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԷՆ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Անցեալ տարի Յուլիսի վերջին օրը, առաւօտուն, Ֆրանսայէն հայ զբօսաշրջիկներու խումբ մը, 28 հոգի, որոնց մէջ ստորագրողս, կը հասնինք Էնվալիտի օդանաւային կայանը:

Կռունկներ ենք, որ պիտի թռինք երթանք Հայաստան, ափսո՛ս, ոչ մնալու համար ընդմիշտ մեր հայրենի աշխարհը:

Մեզի հետ էր նաեւ Արշամ Խոնդկարեան: Իրեն կ'ընկերանար Պ. Մալխասեան: Չէի ճանչնար զինք: Մեր մէջ ամէնէն տարեցներէն էին երկուքը: Մօտեցայ, բարեւեցի եւ ուզեցի ծանօթանալ:

— Ներողութիւն, հայրիկ, ըսի, դուք Ատափազարցի՞ էք:

— Ոչ, ըսաւ ժպիտը շրթներուն:

— Դուք Վիէնէ՞ն կուգաք:

— Ո՛չ, ըսաւ եւ այս անգամ աւելցուց, ես Պարիսից եմ, բնիկ Կովկասահայ:

Աւելորդ համարեցայ հարցումներս շարունակել: Առոգանութիւնը ինծի այն տպաւորութիւնը տուաւ թէ բնիկ Հայաստանցի է եւ կը վերադառնայ Հայաստան:

Էնվալիտէն մեզ փոխադրեցին Պուռժէ: Մտանք օդանաւ: Եւ կռունկի նման թռանք նախ դէպի Մոսկուա: Ուղեւորներս, 15էն 81 տարեկան, բոլորս օդանաւին աթոռներուն կպած, գրեթէ անշարժ, կը ցանկանք որ վայրկեան մը առաջ վերջ գտնէ այս ճամբորդութիւնը:

Մեր մէջ ամէնէն տարեցը, Խոնդկարեան, 81 տարեկան, կապարտինէ վերարկուն ուսերուն ձգած, թիկնեղ եւ բարձրահասակ, վստահ քայլերով կը չափէր օդանաւին միջանցքը մէկ ծայրէն միւսը, կանգ առնելով գրադարանին առջեւ, ակնոցները հանելով գրպանէն, փնտռելով պատկերազարդ պարբերականներ ու գիրքեր: Երկար քննութիւններէ ետք՝ ընտրեց գիրք մը եւ վերադարձաւ իր տեղը: Մօտէս անցած պահուն նշմարեցի որ ընտրած գիրքին խորագիրը Ֆրանսերէն չէր, ոչ ալ հայերէն: Ընկերոջս ականջին փսփսացի թէ.

— Այս մարդը մեր մեծ գլուխներէն է,

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Նկատի ունենալով հարցումին բնոյթը և առընչակցութիւնը, Մուսթաֆա Քեմալին էր որ կը մնար պատասխանել անոր, անձնապէս:

Եւ որովհետեւ Մուսթաֆա Քեմալ շրջապտոյտի մէջ կը գտնուէր այդ օրերուն, յարմար տեսնուած էր հարցապընդումը սպասցնել քանի մը օր, մինչեւ անոր վերադարձը, այսինքն մինչեւ 14 Օգոստոս թուականը:

Ուրեմն, տրուած ըլլալով որ Մուսթաֆա Քեմալ վերադարձած էր շրջապտոյտէն, հիմա ինքն էր որ պիտի պատասխանէր այդ հարցումին:

«Ո՞ԻՐԿԷ ՆԵՐՇՆՉՈՒԵՑԱԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ»

Ժողովի փոխ-նախագահ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ ամպիոն կը հրաւիրէ Մուսթաֆա Քեմալը, ըսելով.

— Հրամմեցէք, Փաշաս ...:

Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ եւ կառավարութեան պետը, ճկուն ոստումով մը ամպիոն կը բարձրանայ: Բոլոր ակնարկները ուղղուած են իրեն եւ ականջները լարուած:

Հիմա, Մուսթաֆա Քեմալ փաշան է որ կը խօսի.

«— Երբ մենք կը բացակայէինք շրջապտոյտի մը պատճառաւ, մեր կարգ մը յարգելի ընկերները հարցագիր մը տուեր են Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահութեան, փափաքելով մանրամասնեալ տեղեկութիւններ ունենալ, Արեւելեան ճակատի կացութեան մասին»:

Այս խօսքերով իր ելոյթն սկսելէ ետք, Մուսթաֆա Քեմալ բացատրութիւններ կուտայ կացութեան մասին, հաղորդելով նախ Արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի կատարած դիմումը Սարըզամիշը եւ շրջակայքը գրաւելու համար. ապա անդրադառնալով այդ շարժումին համար Գարապէքիրի պահանջած լիազօրութեան, աւելի ետքը կը խօսի թուրքեւռուսական յարաբերութիւններու մասին:

— «Ընկերներ, կ'ըսէ բոլորին ծանօթ է, թէ Համաշխարհային Պատերազմի վերջին տարիներուն, Ռուսիոյ մէջ պայթեցաւ յեղաշրջում մը, որ հրապարակեց հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող ընկերվարութեան իսկական նպատակն ու ձգտումները: Ատիկա հիմնուած է մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կազմող աղքատ ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար այս ժողովուրդի ամէնէն աւելի գրկանք ու տառապանք կրող հատուածին, այսինքն բանուոր դասակարգին մէջ գոյութիւն ունեցող դաղափարարանութենէն: Եւ ան իրեն նպատակ ու թիրախ ընտրեց պայքարը աշխարհակալութեան ու դրամատիրութեան դէմ, բովանդակ մարդկութիւնը ազատագրելու եւ փրկելու համար անոնց դաժան ու անողորմ տիրապետութենէն:

«Ան, այս նպատակին կարենալ հասնելու համար ալ, իբրեւ հիմնական միջոց ու դարման, ընտրեց պայքարի ճամբան: Իսկ իր վերջին ձեռնարկը կը կայանայ այդ գործելակերպին մէջ, որ կը ձգտի ամբողջ աշխարհի տարրերը մասնակից դարձնել իր շղթայազերծած այդ պայքարին: Ռուսերու մէջ, այս զգացումը զօրացած է մեծապէս, մասնաւորաբար ցարական բռնակալ վարչակարգին եւ Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին ալ աւելի շեշտուած կերպով յայտնուող թրշուառութեան եւ անվերջ գրկանքներու հետեւանքով:

«Անոնք, նկատի ունենալով իրենց երկրին անսահման տարածութիւնը եւ տիրող բազմապիսի կլիմայական պայմաններու ընձեռած առաւելութիւնները, զանոնք օգտագործեցին իբրեւ նպաստաւոր ազդակներ եւ չվարանեցան պատերազմ հռչակելու բովանդակ աշխարհի աշխարհակալութեան դէմ, թշնամանքի եւ ատելութեան սերմեր ցանելով սրտերու մէջ, անոնց հանդէպ:

«ՌՈՒՍ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ ՓԱՅԼՈՒՆ Է»

«... Հակառակ անոր, որ Արեւմտեան երկիրները իրենց ամբողջ ուժն ու բովանդակ միջոցներն ու կարելիութիւնները զօրաշարժի ենթարկեցին անոնց դէմ, Ռուսերը նորէն ալ կարողացան ապրեցնել իրենց ստեղծած յեղաշրջումը եւ զարգացնել զայն:

«Բոլշեւիկներուն, մասնաւորաբար Լեհաստանի մէջ արձանագրած յաջողութիւնները շատ փայլուն ու խոստմնալից նախանշաններ ըլլալ կը թուին, յեղափոխութեան ապագային համար:

(40 Շար.)

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

—o—

Գ.

Օսմ. կայսրութեան սահմաններու ընդլայնումին հետ կը ծաւալի հայ գաղթականութիւնը: Արեւելքէն դէպի Արեւմուտք կը դիմեն զանգուածներ, կը տարածուին կայսրութեան երկայնքին եւ լայնքին, մինչեւ Մոլտաւիա եւ Վալաքիա: Մեծ մասով շրջուն առեւտրականներ են Հնդկաց Ովկիանէն մինչեւ Տանցիկ: Վենետիկէն, Նիւրենպէրկէն կը բերեն ապրանքներ հայելի, մատանի, մարգարիտ, ուլունք եւ յետոյ կը վերադառնան Զուղա, կ'ապրին շռայլ, կը պճնեն իրենց կիները: Հայ նաւ մը, «վաճառական հայը» ցորեն կը բերէ Լիվոռնոյ: Հայերը նաւեր ունին Հնդկաց Ովկիանոսին վրայ»: (Թաւերնիէ, Վուայաժ, Ա., 380):

Ամենուրեք հայ առեւտրականը կը վայելէ պաշտպանութիւն: Միսիոնարներ հայկական տարազով կը շրջին մոնկոլական աշխարհին մէջ, կ'երթան մինչեւ Չինաստան: Ժան – Ժադ Ռուսօ Զուիցերիոյ Նէօշաթէլ քաղաքին մէջ կը հանդիպի հայ առեւտրականի մը, կը նախընտրէ շալվարը տաբատէն: Հայեր քալելով Լայփցիկի տօնավաճառին կ'երթան: Լեռնաբնակ ժողովուրդ մը ծովաբնակ ժողովուրդ մը չի կընար դառնալ դիւրութեամբ: Կը նուազի հետզհետէ:

Գաղթողը հետը կը տանի լեզու եւ դաւանանք: Լեզուն կը մոռնայ շուտով, դաւանանքը կը մնայ ժամանակ մը, կ'ըլլայ դաւանափոխ քրիստոնեայ միջավայրի մէջ, կը կորսնցնէ աւանդութիւնները: Մոլտաւիոյ մէջ տաճկերէն կը խօսէին, Խրիմի մէջ թաթարերէն:

Հայերը բացառիկ դիրքեր կը գրաւեն ամենուրեք, բայց իրենց հակամարտութիւնները պատճառ կ'ըլլան գաղութներու քայքայումին: Խրիմի թերակղզիին մէջ կը հիմնեն բարգաւաճ գաղութ մը, կը շինեն 45 եկեղեցի, կը սկսին դաւանական պայքարներու: Ճենովացիներուն բարձր տուրքեր կը վճարեն: Հայ հարուստները կը սկսին վաշխառութեամբ զբաղիլ, աղքատները կը դառնան ստրուկ: Երկու հարիւր հազար Հայութիւն կ'ենթարկուի փոքրաթիւ Ճենովացիներուն:

Մասնաւոր արտօնութիւններ կը վայելեն Լեհաստանի մէջ, կը կազմուին դասակարգեր, աշխատաւոր դասակարգը, արհեստաւոր, երկրագործ, առեւտրական, կ'ըմբոստանան բարձր դասակարգի դէմ, կառավարութիւնը կը միջամտէ, կը բանտարկէ ըմբոստները: Հայ կալուածատէրեր հայ ճորտեր ունին, արհեստակցական միութիւններ կը կազմեն: Լեհաստանի Հայերուն թիւն ալ Մորկանի համաձայն երկու հարիւր հազար եղած է:

Ռումանիոյ ամէն կողմ Հայեր կան, որոնք հետզհետէ պիտի նուազին եւ անհետանան:

Խրիմէն կը գաղթեն Հունգարիա, կը դառնան Հունգար, կը հիմնեն առեւտրական տուներ, կը տեւեն ընտանիքները նոր եկուորներու շնորհիւ: 1848ին Պուտափեշտի խորհրդարանին մէջ ինը երեսփոխան ունէին: Կը մասնակցին յեղափոխութեան, կը զոհուին նոր հայրենիքի անկախութեան համար: («Հանդէս Ամսօրեայ», 1892, էջ 108):

Արտագաղթը կը փոխէ ընկերային տիպարը, նահապետական ընտանիքը կը մընայ մայր երկրին մէջ, բնագաւառէն դուրս ընտանիքը կը մնայ անհաստատ, որովհետեւ հողային բաժանման խնդիր չկայ, անդրանկութեան իրաւունք չկայ: Գաղթողը կը լքէ արօրը, ամենուրեք արհեստաւոր եւ առեւտրական է: Արեւելքի մէջ կը մնայ հողին կապուած եւ կը տեւէ, հողը լքողը կ'անճիտուի շուտով:

Ընդարձակ տարածութեան վրայ գաղութները կը տարբերին ընկերային հոլովոյթով: Կլիման, կենցաղը, միջավայրը կը փոխեն գաղթականին մտայնութիւնը, կը խզուին ազգային եւ բարոյական կապերը մղոններով իրարմէ հեռու խումբերուն:

Պատրիարքը հայ համայնքին կրօնապետն էր, պատասխանատու էր պետութեան առջեւ իր հօտին համար, իրաւունք ունէր մեղանչողները պատժելու, ամուսնական խնդիրները կարգադրելու, ունէր քաղաքային եւ կրօնական բացարձակ իշխանութիւն:

Գաւառէն կուգան գունդ առ գունդ, ոմանք ստորին պաշտօններ կը վարեն, ուրիշներ կը հարստանան, կը ստանան չելեպի, ամիրա տիտղոսներ, որոնք ժառանգական չեն, հարստացողը չելեպի, ամիրա է, աղքատացողը կը կորսնցնէ տիտղոսը:

Բիւզանդական շրջանի վէճերը կը շարունակուին, նախապէս հաստատուողները հակառակ են նորեկներուն, որոնք կը պահանջեն ձայն ունենալ պատրիարքական գործերու մատակարարութեան: Զանազան դաւառներէ եկողներ տարբեր մտայնութիւն ունին, բայց ամէնն ալ աթոռի սիրահար են: Եկեղեցականը համեստ դասակարգէ կուգայ, պատրիարքական աթոռը գրաւելու համար սուլթանին նուէր տալու է, եկեղեցականին տալիք գումարը կը հայթայթէ չելեպին կամ ամիրան: Զօրաւոր ամիրան կ'ուզէ իր մարդը զետեղել աթոռին վրայ, ինչպէս երբեմն զօրաւոր նախարարը, որ իր մարդը կը դնէր լուսաւորչի Աթոռին վրայ: Չելեպիներ չեն համաձայնիր ընտրութեան շուրջ, տեղակալներ կը վարեն պատրիարքական պաշտօնը 1641 - 50, 55 տարուան մէջ կը փոխեն 34 պատրիարքներ, կարեւոր գումարներ վճարելով փաշաներուն: Պետութիւնը կ'ընդունի աշխարհականներու վարչութիւնը: Տիվրիկցի Իպրահիմ էֆ. պատրիարք կը նշանակէ Տիվրիկցի Ղազար վրդ.ը:

Եկեղեցականներ կը դարպասեն ամիրաներուն, Էջմիածնի նուիրակներ դրամ կը հաւաքեն դաւառի հաւատացեալներէն, Պոլիս կուգան եւ պատրիարքական աթոռը կը դնեն:

1641ին Պրուսայի մէջ կը քանդեն հայ եկեղեցին, կը հալածեն Հայերը, Մեծ Վեզիր Գարա - Մուսթաֆա սուլթան Իպրահիմի հրամանով կը վռնտէ քաղաքապետը, շինել կուտայ եկեղեցին, կը բացատրէ պետութեան քաղաքականութիւնը. «Սուլթանը չի փափաքիր որ Հայերը հալածուին, օտար երկիր գաղթեն, ուստի կ'արգիլէ ոեւէ հալածանք Հայերու հանդէպ: Սուլթան Իպրահիմ կը հրամայէ նաեւ Գում Գափուի եկեղեցին շինել»: («Փորձ», Ա. տարի, թիւ 1, 1876 էջ 368.— Գափամաճեան, Պատմ. Հայոց, 1880, Պոլիս, էջ 194):

Սիւլէյման Բ.ի օրով կը հալածուին Հայերը, գրգռողները Հայեր էին, Թլթլեան կուսակցութեան պատկանողներ: 1662 թուին Ահմետ փաշա կը քանդէ Պոլսոյ մէջ հայ եւ յոյն եկեղեցիները, Թուրքերը նոյնը կ'ընեն Կարսի, Էրզրումի, Ակնի մէջ: 1659ին հաւատացեալներ կը մերժեն եկեղեցիին մէջ կարգալ սուլթանին մէկ հրովարտակը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

օտար լեզու ալ դիտէ:

Երբ հասանք Մոսկուա, աչքս ետեւէն է: Ճաշարանին մէջ սպասարկողները յարգանքով կը խօսէին իրեն հետ, եւ ականջներս լարած հաստատեցի որ ռուսերէն կը խօսէր սահուն կերպով, առանց կակազելու: Սպասարկողները յարգանքով ընթացք կուտային իր բոլոր պահանջներուն, որքան ալ դժուարահաճութիւն ցոյց կուտար.— Սա չեմ ուտեր, սա չեմ խըմեր:

Յետոյ մեր օդանաւը բարձրացաւ երկինք, ու շուտով հասանք Հայաստանի վերեւ: Բարձրախօսը յայտարարեց.— Հինգ վայրկեանէն կ'իջնենք Էջմիածնի օդակայանը:

Խոնդկարեան ոտքի էր: Մեղի ուղղելով իր խօսքը՝ կուռ ու կարճ ճառ մը խօսեցաւ: Յուզուած էր: Ըսաւ թէ բոլորս պարտաւոր ենք, առանց բացակայելու, այց մը կատարել անծանօթ զինուորին շիրիմին, ի յարգանս մեր հերոսական հայրենիքին նահատակ զինուորներուն:

Հայաստանի մէջ օր մըն ալ այցելեցինք Մշակութային Տունը, Պ. Համազասպեանի: Օրուան կարգ ու սարքին, Հայաստանի վերաշինութեան մասին տրուած ծանօթութեանց հետ, Պ. Համազասպեան մեղի յայտնեց թէ ձեր խումբին մէջ կը դտնուի Հայաստանի առաջին հանրապետութեան օրերուն, Դաշնակցական կառավարութեան անդամ, դատական նախարար Պ. Արշամ Խոնդկարեանը, որ ահաւասիկ:

Այսպէս էր որ ճանչցայ Խոնդկարեանը Ուրեմն մեր խումբին մէջ դտնուած ամէնէն տարեց, ընդհանրապէս մռայլ, պարթեւահասակ անձը, ոչ միայն մեծ մտաւորական մըն է եղեր, այլ եւ նախարար:

Ուշ ճանչցանք:

Յիշատակը թող մնայ անմահ:

ԶԱՏԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— «Պէպօ»ի ներկայացումը աննախընթաց խանդավառութիւն ստեղծեց գաղութին մէջ: Դեկտեմբեր 30ին, ժամը 14ին, Լոնտոնի հայ երիտասարդաց Միութեան թատերախումբի անդամները դիմաւորեցին Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, Կապոյտ Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչները:

Նոյն օրը, ժամը 20ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան բեմադրուեցաւ Սունդուկեանցի այս գլուխ – գործոցը: Ժողովուրդը, որ կարօտն ունի նման ներկայացումներու եւ, միեւնոյն ատեն, գիտէ դնահատել ըստ արժանւոյն ճաշակով հանրութեան հրամցուած թատերգութիւններ, ծափերով եւ «կեցցէ»ներով ողջունեց դերակատարներուն ելոյթները:

Կազմակերպիչ մարմնի անունով Տիկին Պ. Մաղաքեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, իրենց ցոյց տուած անվերապահ քաջալերանքին համար:

Երէց եւ երիտասարդ ամէն ջանք թափած էին, որպէսզի ձեռնարկը անցնի յաջող:

Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—*—

Բարի մարդը ա՛ն է, որ ուրիշներուն բարիք կ'ընէ:

ԼԱ ՊՐԻԻՅԷՌ

×

Ոչ մէկ մեծ ու մնայուն բան կ'ըլլայ առանց անդուլ ճիգի եւ առանց ժամանակի նպաստին:

ՇԱՐԼ ՊՕՏԼԷՌ

×

Մենք քիչ ենք եւ քիչ երջանիկ ենք. ըլլանք եղբայր:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Շատ լաւ, պատասխանեց Մօպրէ:

— Լա Փրէ՛ս, Լա Փրէ՛ս, նոր լուրեր, դեռ հիմա հրապարակ ելաւ, պոռաց այդ միջոցին լրագրավաճառ մը: Հատ մը առէք, սիրելի պարոն, նոր լուրեր կան:

Երկու մարդիկը ետեւնին դառնալով տեսան որ երիտասարդ լրագրավաճառ մը լրագիր մը կ'երկարէր իրենց: Զարտաք լրագիրը առնելով մէկ ֆրանքնոց մը վըճարեց, բայց այն միջոցին երբ լրագրավաճառը երկու մարդոց մէջտեղը մտնելով դրամին մնացորդը պիտի տար, Մօպրէ անոր մօտենալով ըսաւ.

— Դո՞ւն ես եղեր:

— Այո, վարպետ, պատասխանեց ուշիմ լրագրավաճառը:

— Ի՞նչ լուր:

— Տեղը սորվեցայ, վարպետ, պատասխանեց լրագրավաճառը:

— Շուտ ըսէ, ի՞նչպէս եղաւ.

— Պէլշաս փողոցին անկիւնը հասնելուն պէս, մեր մարդուկը վարձու ինքնաշարժ մը ցատկեց, ես ալ ինքնաշարժին ետեւի զսպանակներուն վրայ ցատկեցի:

Շօֆէօր, Սէն Լազարի կայարանը, պոռաց մեր մարդուկը: Հոն հասնելնուս պէս, մեր ազուէսը սպասման սրահը մտնելով պեխաւոր ու մօրուսաւոր երկու մարդոց մօտեցաւ: Բայց այդ երկու մարդոցմէն միայն մէկը խօսեցաւ իմ հետապընդած մարդուս հետ: Այդ մարդուն ով ըլլալը հասկնալու համար աղէկ մը աչքէ անցուցի, բայց զինքը չճանչցայ, միայն տեսայ որ ձախ աչքին վրայ վէրքի կարմիր նշան մը ունէր:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, բացագանչեց Զարտաք:

— Շարունակէ, շարունակէ, խօսածնին լսեցի՞ր, հարցուց Մօպրէ:

— Ատիկա չկրցայ ընել, երրորդ մարդը քովերնին տնկուած կեցած էր եւ չորս կողմը աչքէ կ'անցընէր, այնպէս որ, չկրցայ քովերնին մօտենալ ... : Հոն քանի մը բառ փոխանակելէ յետոյ կայարանէն դուրս ելան ...: Ետեւնուն ինկայ: Երեքն ալ Մեծ պանդոկը դացին:

— Վստա՞հ ես որ Մեծ պանդոկը դացին, հարցուց Զարտաք ափ ի բերան մընացած:

— Աչքովս տեսայ ...

— Ուրի՞շ, հարցուց Մօպրէ:

— Հիմակուհիմա այսչափ..., պատասխանեց լրագրավաճառը:

— Ապրիս, քաջ Բղէզս, այս անգամ աչքս մտար, ըսաւ Մօպրէ: Բայց այս լրագիրները ի՞նչ են, նոր արհեստի՞ սկըսար:

— Անոնց մօտենալու համար ասկէ ուրիշ արհեստ չգտայ, վարպետ, պատասխանեց խելացի երիտասարդը:

— Աղէկ ըրեր ես, աղէկ ըրեր ես: Վաղը առտու եկուր զիս դտիր:

— Պարոն Լեւոն, սա դրամները առէք, ըսաւ Բղէզ Զարտաքի տուած դրամը իրեն վերադարձնելով:

Եւ ապա, բոլոր ուժովը վազել սկսելով, սկսաւ պոռալ.

— Լա Փրէ՛ս, Լա Փրէ՛ս..., Էնթրանսիժան ...:

ՄԵՆԱՄԱ՞ՐՏ ԹԷ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լեւոն Զարտաք ոչ միայն խելացի, ուշիմ եւ խորամանկ արեւելքցի մըն էր, այլ նաեւ դէպքերն ու իրերը վերլուծող հեռատես ու հասուն միտք մը: Ան բոլոր աննշան դէպքերը ի մի կը հաւաքէր, իրարու քով կը բերէր, կը վերլուծէր զանոնք, կը բազդատէր իրարու հետ եւ անոնցմէ եզրակացութիւններ կը հանէր եւ այդ եզրակացութիւնները, իբրեւ իրողութիւն, բնաւ չէին խաբեր զինքը: Պատահելիք դէպքերը դրեթէ կը դուշակէր ան եւ տարի մը վերջը ըլլալիքը տարի մը առաջ կը դիտնար:

Յաճախ բարեկամ դիւանագէտներ եւ կամ ելեւմտագէտներ իր յստակատեսութեան դիմելով իրենց գործերուն շուրջ խորհուրդ կը հարցնէին իրեն: Իր բարեկամները «Մեծ յստակատեսը» դրած էին անոր անունը:

Այն օրը Զարտաք մտահոգութեան մէջ էր: Առջի իրիկուան Ֆրանսական Թատրոնին մէջ տեղի ունեցող միջադէպին մէջ առեղծուածային ու կասկածելի բան մը նշմարած էր Զարտաք:

Ինչո՞ւ արդեօք այդ անծանօթը թատրոնին մէջ ամէն առթիւ Փիէր Մօպրէի առջեւը տնկուիլ ջանացած էր, ինչո՞ւ այդպէս բիրտ վերաբերմունք մը ցոյց տուած էր, ինչո՞ւ թատրոնէն դուրս ելլելէ յետոյ այդ երկու մարդիկը նշանակալից նայուածքով մը իրարու նայած էին Փիէրի իրենց մօտենալը նշմարելնուն պէս, ինչո՞ւ վերջապէս այդ անծանօթը չէր ուզած ներողութիւն խնդրել Փիէրէ եւ նախապատիւ համարած էր մենամարտիլ անոր հետ ...:

Հապա Բղէզի բերած տեղեկութիւնները ... : Բացայայտ էր, բացայայտ. կանաչ պարազդեստով մարդը Սէն Լազարի կայարանին մէջ ժամադրութիւն տուած էր այդ երկու օտարականներուն ...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ (9 Յունուար), Դ· օր Ծննդեան պատարագ ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուս Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին:

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ձրագալոյց, սկիզբ ժամեր – գութեան ժամը 16, պատարագ 17:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 10·30, Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12:

Կը պատարագէ ԱՐԻՍ Վ· ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Խթման պատարագ:

Կը պատարագէ ԽՈՍՐՈՎ ՔՀՆՑ· ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ:

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱ – ԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ:

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցա – նէ եւ Ծննդեան պատգամ կուտայ:

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պա – տարագ 10, Պատգամ 11·30:

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար)·— Հանդիսա – ւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ·ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Եւրոպայի կաթ· պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի հանդիսաւորութիւն Յայտ – նութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետա – կան ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

×

ՏԷՄԻՆԻ ՄԷՋ

Ձրագալոյցի արարողութիւնները (Շա – բաթ Յունուար 8) կէսօրէ հետ ժամը 5ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ հանդիսաւոր պատա – րագ կիրակի (9 Յունուար) սկիզբ ժա – մերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին եւ Ջրօրհնէք: Մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին, երգեհոն եւ մեներգ Օր· Անժէլ Կարապետեանի կող – մէ, դպրապետութեամբ Պ· Գրիգոր Մար – տիրոսեանի:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս· ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (Յունուար 9) առաւօտ ժա – մերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին, հոգեհանգստեան պաշ – տամունք 11·30ին, թաղիս համայն նըն – ջեցելոց:

×

Ս· ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան ձը – րագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու: Սկիզբ ժամերգութեան կէս – օրէ հետ ժամը 5ին, պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծը – նընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արա – րողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10 – ին, քարոզ եւ Ջրօհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ, ձրագալոյց Ծննդեան, ժա – մերգութիւն եւ պատարագ: Կը պատարա – գէ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՑ· ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածա – յայտնութեան: Կը պատարագէ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, պա – տարագ 10·30:

×

ՊՈՒԼՎ· ՕՏՏՕ (Ս· ՅԱԿՈԲ)

Ծնունդը կը տօնուի այս կիրակի օր:

×

ՎԱԼԱՆՍ, (Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ)

ՇԱԲԱԹ, երեկոյեան ժամը 6ին ձրա – գալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում Գիրքերու:

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի Հոգեհան – դստեան պաշտօն, Տէր Սահակ քհնյ· Պալիկեանի մահուան Գ· տարելիցի առ – թիւ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամը 10ին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց:

×

Ս· ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, ձրագալոյց Ծննդեան, երե – կոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30ին, պատարագ 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծննդեան եւ Աստուածա – յայտնութեան, առաւօտեան ժամերգու – թիւն 9ին, պատարագ 10ին: Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12·30ին:

Ծննդեան տօնին առթիւ, պիտի պատա – րագէ եւ քարոզէ Դաւիթ Ծ· վրդ· Սա – հակեան: Պատարագը պիտի երգէ Կոմի – տասեան երգչախումբը, ղեկավարու – թեամբ Պ· Օֆլազի:

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՄԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ· Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, կի – րակի կէսօրէ հետ ժամը 3ին, Հ· Ց· Դ· Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին ղեկ – րոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարու – թեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի: Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաննե – րէն»:

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Կապ· Խաչի Վինէնի մասնաճիւղի նա – խաձեռնութեամբ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուի այս կիրակի ժամը 3ին, Սէրքէլը Կաթոլիքի սրահին մէջ:

Խմբական երգեր եւ մեներգներ, արտա – սանութիւններ եւ խաղեր ղպրոցներու ա – շակերտութեան կողմէ:

Կաղանդ Պապան, իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ թէ աշակերտները եւ թէ սը – րահի մէջ ներկայ փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հասա – րակութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ· Յարութիւն Թիւթիւնճեան իր ապա – քինման առթիւ եկեղեցւոյ պայծառու – թեան կը նուիրէ 25 ֆրանք: Ողբ· Տիկին Սօֆիկ Գազանճեանի (ծնեալ Պէտոյեան) յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի կը նուիրեն Մակակեան եղբարք երեսուն, Պ· Գուլումճեան տասը, Մ· Կէօվլճեան տասը եկեղեցիին, Յ· Թօլեան քսան ֆր· Աղքատախնամին եւ Ծերուկ – եան ընտանիք քսան Առաջնորդարանին: Ողբ· Սարգիս Մելիքեանի հոգեհանգստ – եան առթիւ, Այրի Տիկին Մարի Մելիք – եան կը նուիրէ քսան ֆր· եկեղեցիին, Պ· Օ· Պօղոսեան տասը Աղքատախնամին: Ողբ· Առաքելեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ալօեան կը նուիրեն քսան եկեղեցիին: Կրօնական Ընկերակ – ցութեան վարչութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

(Աւանդ դրամները ստանալ եկեղեց – ւոյ քարտուղարութիւննէն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՓԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ· Աղտա Պալեան, ինչպէս ամէն տա – րի, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յա – ռաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Թագու – հի Պալեանի (Վիէնա):

×

Նորածին Արմենուհի Վարդապետեան – Լուկճեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր եւ մեծ հօր:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Վարդավառ Գամպէրեան (Պուք Պէլ Էռ) Կարպիս Պողուքլըեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն քսան ֆրանք Լիոնի Ֆ· Կապ· Խաչին, քսանական ֆրանք «Յառաջ»ին եւ «Հայաստան» ին: («Հա – յաստան»ի դումարը ստանալ Յառաջէն):

×

Ֆ· Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տի – կին Էլիզա Եաղլըպէկեանէ քսան ֆրանք, իր սիրեցեալ եղբօր եւ հարսին՝ Հրանդ եւ Մելանի Շէօհլաեանի կսկծալի մահերուն առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մասնա – ճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, փե – տրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօլի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մո – տէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք:

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս· Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին:

×

Վիէնա·— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքէլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչա – խումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկայէն:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա – բաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

Լիոն·— «Մանուկներու Օր»ը Յուն – ուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

×

Դպրոցասէրի դեղարուեստական հան – դէսը Մարտ 27ին:

×

Հ· Բ· Ը· Մ· տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե·ի սրահը:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ·— Հ· Ց· Դ· «Զաւարեան» են – թակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ· անդա – մական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սո – վերական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաչանի մասնա – ճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին Օր· Իրիս Պատմաճեանի բնակարա – նը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Քաչան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհինե – րէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԼՈՅ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՅԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻՆ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար – ւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ – նօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴԱՅԻՔ - ԼՈՒՍՈՂԱՅԻՔ

Գինը 15 Նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաս – ցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք – փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար – թով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս·—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա – տերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիւներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ հետ ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միու – թիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱ – ՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միու – թեան նախաձեռնութեամբ վարդանանցը կը տօնուի Փետր· 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն միւնչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ· 6, ԺԱՄԸ 17·30ԷՆ 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԵՌՆԱՌ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 9 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10505

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.505

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Զ.— ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ ԱՌ Ի ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Երբ կարդացինք Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին «Հայտարարությունը», որ սահմանուած էր խանձափայտի (թիզոն) դեր կատարելու՝ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին մէջ, չէինք կարծեր թէ կը հետապնդուի ուրիշ նպատակ մըն ալ, ծածկել ապօրինութիւն մը :

Ստեղծուած խուճապին մէջ մոռցնել թէ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմը ունի երկրորդ եպիսկոպոս մըն ալ, — այս մէկը, « արտատպման խնդրանքով» մեզի ղրկուած մեքենագիր հրաւիրագրի մը համաձայն, կը կոչուի «Ամենայն Հայոց վեհափառ հայրապետին կողմէ նշանակուած, Մարսիլիոյ շրջանի համար հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ եւ լիազօր ներկայացուցիչ », կամ դարձեալ «արտատպման խնդրանոք» մեզի ղրկուած մեքենագիր ժամանակացոյցի մը համաձայն՝ կը կոչուի «Հարաւ. Ֆրանսայի հայրապետական պատուիրակի լիազօր ներկայացուցիչ եւ փոխանորդ » :

Կարդալով այս գրութիւնները, կը կարծենք թէ եպիսկոպոսը եկած է, բայց դեռ եզրակացութեան չեն եկած տիտղոսին վերջնական ձեւին կամ պաշտօնին մասին, — Հարաւ. Ֆրանսան հայրապետական պատուիրա՞կ մըն ալ ունի, հայրապետական պատուիրակ մըն ալ Մարսիլիոյ շրջա՞նը ունի, այդ երկու պատուիրակներո՞ւն թէ մէկուն ներկայացուցիչն է լիազօրը : Միաժամանակ փոխանո՞րդ : Եթէ տիտղոսներու ցուցահանդէս սարքելու ձեւ մըն է այս յիշատակութիւնը, աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար աւելցնել նորաստեղծ տիտղոս մըն ալ ստեղծել, աւելի շուք կուտար, — հարո՛ւստ է հայ լեզուն, աղքատութիւնը՝ ասպարէզի մէջ է միայն :

Բայց տիտղոսի հարցը շատ քիչ կը հետաքրքրէ մեզ,— նման տիտղոսներ շնորհելու հարցի մը նուիրուած՝ Ֆրանսական դրականութեան մէջ ծանօթ է թատերախաղ մը, որու հերոսը, տիտղոսներու տեղատարափի մը առթիւ, «հատ մըն ալ փեսայիս տուէք՝ կ՝ուրախանայ » կ՝ըսէ խոր հեգնանքով :

Մեզ կը հետաքրքրէ սակայն սա պարագան թէ ժողովուրդին քուէով ընտրուած, ժողովուրդին կամքով աթոռ բարձրացած դահակալ մը (կաթողիկոս) կրնա՞յ եպիսկոպոս մը դնել հոն՝ ուր եպիսկոպոսը նոյն ժողովուրդին քուէով ու կամքով միայն կը ստանայ հովուական պաշտօնի իրաւունք :

Արդ, մեր վեհափառ եւ գերիշխան Ազգ. Սահմանադրութիւնը չէ որ ընտրած է այս մէկը իբրեւ լիազօր կամ փոխանորդ (որո՞ւ՝ դեռ ճշդուած չէ), իբրեւ առաջնորդ դեռ ըսուած չէ), վերջապէս «Մարսիլիոյ շրջանի՞ն» թէ «Հարաւ. Ֆրանսայի » Հայութիւնն է որ հրաւիրած է, — դեռ հասկցուած չէ, (ուշադրութիւն ըրի՞ք, «Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմ» չըսինք՝ հաճոյք պատճառելու համար առ որ անկ է : Այլ որոշ է թէ «Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին» կամքով նշանակուած եպիսկոպոս է :

Եւ հիմա դուք դատեցէք, ժողովուրդ Հայոց Մարսիլիոյ շրջանի կամ Հարաւ. Ֆրանսայի, ի՞նչ անուն կուտաք այս կարգադրութեան : Թեմի «յափշտակութեան » խնդիր չկայ, նուիրագործուած թեմը չճանչնալու գրչական խաղերուն մասին ալ չենք ուզեր անդրադառնալ (հեռաւոր կամ ծածուկ նպատակը թէեւ ծանօթ է մեզի), այլ աւելի ծանր ապօրինութեան մը, ազգավնաս ստնձգութեան մը հարցն է որ կը դնենք հրապարակ :

Տանք անունը, — ժողովրդային իրաւունքներու ԶԱՎԹՈՒՄ, ինչպէս պիտի ըսէին Հայաստանցիք : Ժողովուրդ մը, որ կաթողիկոս ընտրելու իրաւունք ունի՝ ըստ գերիշխան Ազգ. Սահմանադրութեան, կը զրկուի առաջնորդ ընտրելու իրաւունքէն, — կաթողիկոսը կ՝իւրացնէ այդ իրաւունքը, այս անգամ ԸԵՏՐԵԱԼԸ կը յափշտակէ ԸՆՏՐՈՂԻՆ իրաւունքը :

Ուրեմն, այլեւս թեմի մը յափշտակութիւն չէ, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը ամէնէն նուիրական իրաւունքը, ինքնիշխանութեան իրաւունքը յափշտակելու կամ անհետ սրբելու ծանրագոյն յանցանք մըն է որ կը ներկայացնենք հանրային դատաստանին :

Ժողովուրդի մը կամքը բռնաբարելը դիտենք թէ սովորական բան է երկրի մը մէջ, որ ծանօթ է ձեզի : Բայց թեւ երկարել մինչեւ Մարսէյլ եւ քատի՛ւք դարձընել Ազգ. Սահմանադրութիւն մը, կը համարինք ազգային դատաստանի առարկայ :

Նոյնիսկ կը նախընտրենք «թերի եւ անընդունելի» որեւէ ընտրութիւն (Փարիզը օրինակ), սրբագրելի բաներ են ատոնք, բայց երբեք եւ երբեք չենք կրնար ընդունիլ ընտրութեան իրաւունքի ամբողջական զանցառութիւն, ամբողջական ուրացում : Եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը պիտի դատապարտենք պատմութեան առջեւ, երբ նուիրագործէ նման որեւէ կարգադրութիւն :

Անոնք որ տեղեակ են մեր պատմութեան ելեւէջներուն, թող լաւ խորհին թէ դեռ մինչեւ ո՛ւր կրնայ հասնիլ ժողովուրդը իրաւազրկելու այս մեղաւոր ազատութիւնը : Երբ կաթողիկոս մը իր ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնէ ամէն իրաւունք՝ յանուն ժողովուրդին, վաղը կաթողիկոս-խեղդողները կաթողիկոս մը եւս կը խեղդեն՝ երբ կաթողիկոսէն պահանջեն մեծ պետութեան մը շահերուն անհրաժեշտ ծառայութիւն մը կամ դաւաճանութիւն մը, զոր պիտի չկարենայ տալ անշուշտ : Այս պարագան, կը կրկնենք, շատ լաւ դիտէր Օրմանեան պատրիարք, որ տեսնելով թէ խիստ ճնշումներու կ՝ենթարկուի պատրիարքարանին կապուած իր թեմերուն մէջ գործող յեղափոխականներուն պատճառով, նետեց արեւմտահայ թեմերը Էջմիածնի կաթողիկոսութեան ձեռքը, ազատելով իր օձիքը :

Այս ծանր հարցին լուսանցքին վրայ՝ հանրային ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալը .

— Ի՞նչ կը նշանակէ հայրապետական պատուիրակ, ատանկ տիտղոս կամ տարազ գոյութիւն ունի՞ Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ եւ ի՞նչ իրաւասութիւններ ունի նման տիտղոսով որեւէ անձ :

Չէր բաւեր կարծես Ազգ. Սահմանադրութիւն ուրանալ՝ նման տիտղոսներու գործածութեամբ, ահա ստեղծուած են նոր տիտղոսներ եւ տարազներ, — Հայրապետական պատուիրակի լիազօր, հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ, ու թերեւս վաղն ալ՝ հայրապետական պատուիրակի օգնական, հայրապետական պատուիրակի ներկայացուցիչ : Եւ այսպէս հայ ժողովուրդը կը դառնայ հայրապետական պատուիրակի բազմութիւն կամ զանգուած :

Այս կացութեան դէմ յանդիման՝ Յառաջ, պաշտպան Ազգ. Սահմանադրութեան եւ ժողովրդային իրաւունքներու, կը յայտարարէ թէ, վերջ դնելու համար այս «յափշտակութեանց » եւ օրինազանցութեանց, չքաջալերելու համար ինքնիշխանութիւնները, որ ծայր տալ սկսան կասկածելի ձեւով, այսուհետեւ պիտի ջնջէ «հայրապետական պատուիրակ » տիտղոսը, ըլլայ Փարիզի յատուկ յայտարարութեանց մէջ, ըլլայ Մարսէյլի կամ այլ գաղութներու, ո՛ր կաթողիկոսութեան կողմէ ալ գործածուի :

Եւ հրապարակաւ հարց կուտանք հայ մամուլին, ըլլայ Դաշնակցական, ըլլայ ռամկավար, ըլլայ հնչակեան կամ այլ անուն, թէ կ՝ընդունի՞ն Ազգ. Սահմանադրութեան հասցուած այդ ծանր հարուածը : Թող արտայայտուին կամ թող լռեն, — պատմութիւնը ըստ այնմ պիտի արձանագրէ իւրաքանչիւրիս պատասխանատուութիւնը :

Ամէն պարագայի, ՅԱՌԱՋ այն օրաթերթն է որ երբեք պիտի չհանդուրժէ ժողովուրդին իրաւունքը կղերին տալու մեղապարտ նահանջին, — կը դաւանի թէ Հայոց պատմութիւնը եկեղեցական պատմութիւն չէ, վասնզի պատիւ ունինք յայտարարելու թէ կրօնական համայնք չենք, այլ ազգ ենք՝ ամբողջական հասունութեամբ, քաղաքական միաւոր ենք՝ այլ ազգերու պետական իրաւունքով եւ յաւակնութեամբ :

Այս վարդապետութենէն կը բխի մեր քննութիւնը Էջմիածնի կողմէ մատնանշուած յօդուածներուն, որոնք հրապարակ նետուեցան Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին կողմէ իբրեւ խանձողափայտ :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՏԸՊՐԷ ԵՒ ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ Կ՝ԱՌՆԵՆ

Ե. Հանրապետութեան Բ. եօթնամեակի առաջին դահլիճը կազմուեցաւ : Ինչպէս կը սպասուէր երկու կարեւոր «մուտք» կայ այս կառավարութեան մէջ յանձինս Միշէլ Տըպրէի եւ Էտկար Ֆօռի : Մինչ առաջինը, ինչպէս գրած էինք տեսակ մը գեր-նախարարութիւն կը ստանձնէ իր ձեռքն առնելով ելմտական եւ տնտեսական հարցերը, Էտկար Ֆօռի կը վիճակի երկրագործութեան նախարարութիւնը :

Նախկին դահլիճը ունէր քսան նախարար եւ վեց «պետական քարտուղար » : Նորակազմ դահլիճը ունի 27 նախարար եւ 11 «պետական քարտուղար »:

Կարգ մը նախարարներ կը փոխեն իրենց պաշտօնը մինչ կարգ մը ուրիշներ կը հեռանան կառավարութենէն : Հեռացողներն են.— Ժիսքառ տ՝Էսթէն (ելմտական), Ժաքինօ (Անդրծովեան հողամաս), Ժաքէ (Փոխադրութիւն), Կռանվալ (Աշխատանք), Մօրիս - Պօքանովսքի (Ճարտարարուեստ), Սէնթընի (Նախկին Ռազմիկ), Մազեօլ (Շինարարութիւն), Թրիպուլէ (Համագործակցութիւն), Հերզոկ (Երիտասարդութիւն եւ Մարզական) :

Նորերով եւ փոփոխութիւններով կառավարութիւնը կը ստանայ հետեւեալ դիմագիծը . —

Նախարարապետ.— Փոմփիտու : Ելմտական եւ տնտեսական.— Տըպրէ : Բանակներ . — Մեսմէռ (չէ փոխուած) : Ներքին. — Ֆրէ (չէ փոխուած) : Արտաքին. — Քուվ տը Միւրվիլ (անփոփոխ) : Արդարութիւն. — Ֆուայէ (անփոփոխ) : Լուսաւորութիւն .— Ֆուշէ (անփոփոխ) : Եկրագործութիւն .— Ֆօռ (նախապէս Փիզանի) : Հանրային Աշխատանք եւ Շինարարութիւն .— Փիզանի : Հանրային Առողջապահութիւն .— Ժանընէ : Ճարտարարուեստ .— Մարսըլէն (Պոքանովսքի) :

Թղթատար .— Մառէթ (անփոփոխ) : Գիտական Հետազօտութիւն .— Փէյրը-Ֆիթ (նախապէս նախարարութիւն չէր) : Տեղեկատուութիւն .— Պուրժ (Փէյրը-Ֆիթ) :

Երիտասարդութիւն եւ Մարզական. — Միսօֆ (Հերզոկ) :

Նախկին Ռազմիկ .— Սանկինեթթի (Սէնթընի) :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ազգ. ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան Կիպրոսի հարցին շուրջ : Կուտանք այդ վիճաբանութեանց շարունակութիւնը :

Ալփասլան Թիւրքէշ իր ճառին մէջ ըսաւ ի մէջ այլոց . — Հին եւ նոր կառավարութիւնները քննադատելի են Կիպրոսի հարցին մէջ, որ առանձինն խնդիր մը չէ, այլ ազգային միաբանութեան եւ ամբողջութեան դատ մըն է : Անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ զօրք հանենք Կիպրոս : Կառավարութիւնը մինչեւ այսօր հարկ եղած միջոցները ձեռք չէ առած դժբախտաբար : Ոչ միայն խնդրոյ առարկայ է Կիպրոսի 120 հազար Թուրքերուն կեանքն ու գոյութիւնը, այլեւ Թուրքիոյ հայրենական մէկ դատը : Պէտք է բարեկարգել նաեւ մեր միջազգային յարաբերութիւնները օրուան նորութիւններուն համաձայն, պէտք չէ անտեսենք փոքր պետութիւններու խրմբակցութիւնը : Սխալ էր նաեւ «մոյկեր չունիմ, բայց խելք ունիմ»ի մտայնութիւնը, որ այս վիճակին բերաւ գործը : Պէտք էր Կիպրոսի սահմաններուն մէջ փակել վէճը : Կրնայինք անմիջապէս զօրք հանել Կիպրոս, առանց սպասելու Ամերիկայի միջամտութեան : Այսօր ալ կրնանք ընել նոյն բանը, զինուորական միջամտութեամբ կարելի է ամէն վայրկեան արդիւնք մը ձեռք բերել : Կիպրոս կորսուած չէ տակաւին, լաւ գիտցէք այս պարագան : Պէտք է փութով զօրք հանենք, ուրիշ ճամբայ չունինք : Այն օրերուն ուր Յունաստան զէնք եւ զօրք կը զրկէր Կիպրոս, օրուան Թուրք կառավարութիւնը ի$նչ կը բանէր արդեօք : Սթափինք եւ ազգային քաղաքականութիւն մը որդեգրենք : ՆԱԹՕի տրուած զէնքերը ամէն բանէ առաջ Թուրքիոյ կը պատկանին : Եզրակացնելով, պէտք է ըսեմ թէ պարտաւոր ենք համաշխարհային քարոզութեան մը ձեռնարկել Կիպրոսի համար, զինուոր հանենք եւ աւելի վճռական ըլլանք Յունաստանի հանդէպ :

Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ յանուն Հալք կուսակցութեան, երկարատեւ ճառ մը խօսեցաւ եւ նախ պաշտպանեց Ինէնօիւի քաղաքականութիւնը եւ պատասխանեց այս առթիւ եղած քննադատութիւններուն, այսօրուան արդիւնքը «անխոհեմութիւն » մը նկատեց օրուան կառավարութեան համար, նորէն անդրադարձաւ Ճոնսընի նամակին եւ պահանջեց որ երեսուն միլիոն Թուրք վերահասու ըլլայ այդ նամակին բովանդակութեան : Նիհատ Էրիմ ըսաւ այս առթիւ .

— Ամերիկա աչք գոցեց եւ արտօնեց որ Յունաստան գրաւէ Կիպրոսը, ահա թէ ինչու կը պահանջենք որ նախագահ Ճոնսընի նամակը կարդացուի եւ ամէն ոք դիտնայ թէ ինչպէս արգելք եղաւ ան մեր զօրահանումին :

ՉԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Չաղլայանկիլ, որ պատասխանեց կառավարութեան դէմ եղած քննադատութիւններուն, յիշեց քաղաքական եւ օրինական բազմաթիւ տրեալներ եւ պարզեց ՄԱԿի ժողովներուն մանրամասնութիւնները, չեշտեց թէ Թուրքիոյ ի նպաստ հոսանք մըն ալ կար եւ Իրաք - Աֆղան բանաձեւը մասնաւորաբար կը համապատասխանէր Թրքական տեսակէտին : Պատմական դէպքերը պէտք չէ ուրանալ, Թուրքիա Լոզանի դաշնադրով կորսնցուցած է Կիպրոսը, — ինչպէս ըսաւ արդէն Յիրիմօղօս,— հակառակ ասոր, Յիւրիխի եւ Լոզանի համաձայնութիւններով շահեցանք Կիպրոսը : Եւ առարկեց թէ շատ սխալ եւ անտեղի պիտի ըլլար կարդալ Ճոնսընի նամակը, որ անցեալին կը պատկանի եւ Հալքեան կառավարութեան ուղղուած փաստաթուղթ մըն է :

Յետոյ փակուեցան վիճաբանութիւնները հակառակ բազմաթիւ բողոքներու :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՀԵՏ

— Վերցրու եւ կարդա՛, ամեհի գիրք է ...

Զարենցն էր, բոլոր «ամեհի», անգամ ոչ ամեհի գրքերի առաջին ընթերցողը : Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ն էր գիրքը :

— Զուշացնես : Վաղը պիտի վերադարձընեմ մեծ վանեցուն : Նա էլ շատ է հաւանել ...

Մեծ Վանեցին Աղասի Խանջեանն էր :

Երեսունհինգ տարի է անցել այդ օրից : Շատ գրքեր են լոյս տեսել այդ ժամանակամիջոցում, եւ նրանցից շատ շատերը մոռացուել են : Շահան Շահնուրի ըստեղծագործութիւնները սակայն դիմացան ամեհի ժամանակի քննութեանը : Կախարդական հմայքով եւ ուժով օժտուած նրա գրիչը գործել է «չինական մելանով», նրա ստեղծած գոյները խունացման ու գունաթափման ենթակայ չեն :

×

Շահան Շահնուր : 1915 թուականին, երբ օսմանական կեռ եաթաղանը հնձում էր աջ ու ձախ, երբ զոհուեց Զօհրապն իր ընկերներով, երբ մթագնեց Կոմիտասարեւը, Շահան Շահնուրը տասներկու տարեկան էր : Եւս 15 տարի, եւ Փարիզի հորիզոնում բարձրացաւ նրա անունը, տեսանելի հորիզոնում հայկական Սփիւռքին համաշխարհային բոլոր ծագերից : Սկըսնակի նախակրթարան չանցաւ Շահան Շահնուրը, մեր այսօրուայ «յոյսեր ներշնչող» սկսնակների տարիքում նա շուքով եւ իսկական արուեստագէտի լուսապսակով մտաւ գրականութեան դռներից ներս իր «Նահանջ»ով : Ըստ էութեան, որպէս գրական գործ «Նահանջը առանց երգի»ն մի փայլուն գրոհ էր, գրոհ՝ յաղթական երգով, որով եւ նա նուաճեց մնայուն անուն ու փառք : Փորձենք լրագրական յօդուածի նեղ սահմաններում տալ Միջերկրականի ափին նըստած Սէն Ռաֆայէլ կոչուած առողջարան քաղաքի հայկական հանդստեան տանն ապրող եւ ստեղծագործող այս իսկական արուեստագէտի մի քանի գրական առանձնայատկութիւնները :

... Շահան Շահնուրը չի պատկանում այն գրողների թուին, որոնք կամաց-կամաց «բռնում են» ընթերցողին եւ շոյելով, նախապատրաստուած գրական զանազան միջոցներով ենթարկում իրենց, ո՛չ : Հէնց առաջին տողերից նա բռնում է ընթերցողի կոկորդից եւ բաց թողնում, հիմա ընթերցողն ինքը, կարծես մագնիսացուած՝ գնում է նրա ետեւից, հլու եւ հնազանդ ... Ասուած խօսքերից աւելի Շահնուրը գիտէ չասուած խօսքերի գինը. այս այն հեղինակն է, որ յաճախ չի խօսում, շրթունքներն է միայն շարժում, եւ ընթերցողը ներքին սարսուռով հասկանում է նրա ասածը, այս այն հեղինակն է, որ շրթունքներն անգամ երբեմն չի շարժում, բայց ընթերցողը հասկանում է նրա լռութեան լեզուն, այս այն գրողն է վերջապէս, որ գիտէ անհետանալ եւ քեզ թողնել ոչ թէ գրքի, այլ մի ամբողջ աշխարհի դէմ, ուր տառապում է «Լուսանկարիչ Պետրոսը» Փարիզի անելներում, ուր ինքնաշարժիչ կռնատ, նախկին գեղեցկուհի Նենէթը քաշում է վատուժ ուսերով մարդկային մի ահաւոր ողբերգութիւն ...

Զգիտես ինչու, մինչեւ հիմա եւ տասնամեակներ շարունակ, Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ն համարուել է Փարիզ ընկած յետպատերազմեան հայ խլեակների այլասերման, ուծացման մի ահազանգ : Ընթերցողի ուշադիր աչքից չի կարող վրիպել սակայն այն փաստը, որ այստեղ նահանջում են ոչ միայն Պետրոսն ու իր ընկերները, այլեւ Նենէթը, որի կենսագրութիւնը մի ողբերգական նահանջ է փարիզեան սայթաքուն մատոյցներում, նահանջում է լուսանկարչատան ծառան՝ անձնուէր Կոստանը, նա, որը երբ երիտասարդ էր, սպասուհիները նրա գրանը հերթի էին կանգնում, անընդհատ նահանջի մէջ է մըսիօ Լեսքիւռը՝ բարոյականութեան գիրքերից մինչեւ իր արկածային մահը, այո՛ ցաւագնօրէն նահանջում է չինական մութ թաղերի ուրուական, ցաւատանջ «լոխումը», նահանջում է անգամ փոքրիկ Լիզն իր մաքուր, աղջկան, անտեղիտալի սիրով, որ տանում է նրան գերեզման, ու դեռ նահանջում է մի ամբողջ յետպատերազմեան Փարիզ ... Շահան Շահնուրի այս գիրքը չի սահմանափակւում միայն հայկական «սպիտակ ջարդի» ողբերգութեամբ, աւելի լայն են նրա շրջանակները, եւ ազնիւ հայ «լուսանկարիչ» Պետրոս - Փիէրոյի հոգեկան ոգորումները դուրս են գալիս ազգային շրջանակներից եւ ստանում համամարդկային հնչեղութիւն :

... Ի՞նչ է վերջի վերջոյ «Նահանջ»ը, մի սովորական, մանաւանդ Ֆրանսական գրականութեան համար շատ սովորական սիրավէպ, իր աւանդական եռանկիւնով (Լեսքիւռ - Նենէթ - Պետրոս) ու դեռ նոյնքան աւանդական՝ երեքից մէկի ինքնասպանութեամբ : Լուսանկարիչ Պետրոսը սիրում է լուսանկարչատան տիրուհուն՝ Նենէթին : Վերջինս մութ կապերով կապուած է լուսանկարչատան տնօրէնի՝ Լեսքիւռի հետ : Պետրոսը՝ հայ եւ արեւելքցի, խանդում է, տանջւում, սիրում : Հասարակական վայրում նա վիրաւորում է Նենէթին ծանր խօսքով : Լեսքիւռը նրան ապտակում է : Պետրոսը բոլորովին պատահաբար գտնում է Լեսքիւռի գաղտնարանը : Լուսանկարչական գործածուած ապակիներ, օրէնքով արգիլուած մերկութիւններ՝ երկու սեռից : Լեսքիւռը Պետրոսի ձեռքին է, Պետրոսը կարող է նրան խորտակել հիմնովին, մատնել նրան իշխանութիւններին : Պետրոսը սակայն մեծ է ու ազնիւ, նա թքում է եւ հեռանում՝ թողնելով ոճրագործ զոյգին իրենց մութ գործարքների հետ : Նա գործարան է մտնում, աշխատում է որպէս խառատ եւ աշխատում մոռանալ Նենէթին եւ ապրել մի նոր կեանքով : Եւ ահա մի օր, անսպասելի՝ գալիս է գունատ, տանջուած, մի ձեռքը կորցրած Նենէթը : Տեղի է ունեցել ինքնաշարժի արկած : Նենէթը կորցրել է Լեսքիւռին (այդ չէ ցաւը ...), կորցրել է մի թեւը : Ու նա յիշել է իր հայ մտերիմին, որի ազնիւ սիրոյ եւ ազնուութեան մասին նա երբեք չի կասկածել : Նրանք միանում են : Պետրոսը ներում է Նենէթին ... Կարճ է տեւում նրանց համատեղ, կարկատանուած երջանկութիւնը : Նրանք գիւղից բերում են Նենէթի հարազատ երախային, հարազատ, բայց ապօրինի ... « ապրում են» : Պետրոսը Փարիզ է մեկնում (նրանք հաստատուել են Փարիզից դուրս..) իր ընկերոջ Հրաչի հարսանիքին : Նամակ՝ Կոստանից : Հաւատարիմ մարդը խնդրում է Պետրոսին անմիջապէս վերադառնալ : Նենէթը որոշել է հեռանալ երեխայի հետ անյայտ ուղղութեամբ : Պետրոսն առաջին իսկ գնացքով տուն է ըշտապում եւ ... Նենէթն ինքնասպան : « Ապօրինի » կարծուած երեխայի օրինական հայրը տարել է Պիպիին : Նենէթը՝ ինքնասպան :

Այս է ընդամէնը Շահան Շահնուրի «Նահանջ»ին «մաքեթ»ը : Բայց ուրիշ բան է մաքեթը, ուրիշ՝ նրա իրականացումը : Յաճախ են լինում հարուստ, խոստմնալից մաքեթներ, անգոյն, աղքատացած իրացումով ... Շահան-Շահնուրը կարողացել է այս հասարակ, սովորական մաքեթը դարձնել մի հոյակապ գրական-ստեղծագործական կառոյց :

Երկու հարիւր էջի չհասնող Շահնուրի այս վէպը յագեցած է Փարիզով, Փարիզ՝ դիտուած նորեկի աչքով, Փարիզ՝ Փարիզցու տխրութեան, ատելութեան, սիրոյ, հիացմունքի աչքերով : Շահան Շահնուրի գրքում Փարիզը ներծծուած է հեւքոտ նախադասութիւնների, մարդկանց հոգեվիճակների եւ անշունչ իրերի մէջ... «անծանօթ ձեռք մը անդադար փեղկը դարձուց մեծ գրքի մը էջին պէս, բացաւ, գոցեց, անոր երկու երեսին վրայ ալ կարդալու համար : Եւ երբ հասկցաւ, մէկէն տերեւ մը բերաւ, փակցուց պատուհանին թաց ապակիին վրայ, դրոշմաթուղթի մը պէս .— Դուն, ես, դուն, ես, դուն, ես » :

Ահա Փարիզի պերճանքներից մէկի «ամենաշռայլ» նկարագրութիւնը. «Ռեսթորան Վոլթեր» : Պալզակի փողոցի անկիւնը, պզտիկ խափշիկ, հսկայ հովանոց, մարաջախտ դռնապան... հայելիներ ամէն կողմ, լոյսեր՝ հայելիներուն, առաստաղին ու սեղաններուն վրայ : Զեղնաջահ եւ լուսարձակ : Նուագախմբի կազմ ունեցող երկու ազմկախումբ, մէկը Փարիզեան, միւսը՝ արժանթինեան : Սրունքներու մէջ սրունքներ, աչքերի մէջ խոնաւութիւն, մերկ կարելիութիւններ ... Զարլսթոն ... » :

... Հոգեկան մեծ յուզումների նկարագրութեան արտակարգ վարպետ է Շահնուրը : Պետրոսը թողնում է արհեստանոցը : Հրաժեշտ Նենէթին : Վերջ : Ու հիմա նա սենեակում մենակ է իր անդարձ վճռի հետ. « ... Մեծցաւ, մեծցաւ, ծանրացաւ, մտալլկումը պաշարեց զինքը, սիկարէթը նետեց բազմաթիւ անդամներ, ուզեց չխորհիլ, չկրցաւ, ուզեց պառկիլ, չկրցաւ, ուզեց գրել, նորէն չկրցաւ ... Ինչպէս չկրնալ ատանկ դիշերներու վանել տառապեցնող մտածումը — Նենէթ — ինչպէս չկարենալ ցածցող առաստաղին տակ — Նենէթ — ջնջել ժպտացող նոյն դիմագիծը - Նենէթ — չկարենալ - Նենէթ ատել ինքզինքին — Նենէթ, Նենէթ, Նենէթ ...» :

Այսպէս է Շահան Շահնուրը : Հոգերանական վիճակները նկարագրելու անակնկալ ձեւեր, հնարանքներ ունի նա, որոնք աննախադէպ են մեր արձակագրութեան մէջ, եւ որոնք միայն շահնուրական են :

Նա կարող է ահաւոր, ծանր գրութիւններ նկարագրելիս իրեն օգնութեան կանչել ... մուկը, այն էլ՝ «պտլիկ մկընիկ մը...» : Ինքներդ դատեցէք :

— Հաշմանդուած, սպառած Նենէթը վերադառնում է Պետրոսի մօտ :

« ... Խօսքերը սպառեցան : — Գրում է այս «ահաւոր» Շահնուրը, — ան եղաւ միայն կին, Ֆրանսացի կին, եւ գլուխը քիչ մը ծռելով ըսաւ .

— Գիտե՞ս, Փիէրօ, մարմնիս վրայ բան մը չունիմ ... բան մը չունիմ...» :

Պետրոսը լուռ է . «մեծ արցունք մը սահեցաւ կնոջ սպիին վրայէն» : Աւելի դժնդակը, «Նենէթ ուզեց պայուսակը բանալ» մէկ ձեռքով նա չի կարողանում, պայուսակն ընկնում է յատակին ... «Տըղան չշարժեցաւ բնաւ » — դանակն աւելի խորն է խրում Շահնուրը, նրանք մնում են կանգնած գլխիկոր, « ծանր ու լուռ» : — Ու յանկարծ ... Ի՞նչ գործ կարող է այստեղ ունենալ ... մուկը, միթէ՞ հնարաւոր է, որ այս դաժան կացութեան մէջ հեղինակը կարողանայ յիշել ոչ այլ ինչ, քան «պտլիկ մկնիկ մը...» : Պարզւում է, որ հրաշագործ արուեստագէտի մօտ ամէն բան հնարաւոր է : Ահա. «ճիշդ այդ պահուն է (ճիշդ այդ պահուն, զարմանալի ... Գ. Մ.) որ պտլիկ մկնիկ մը եկաւ իրենց ճիշդ դէմը, սենեակին մէջ-տեղ, վարդագոյն ականջները ցցած՝ զարմացումով նայեցաւ այդ երկու անշարժ էակներուն եւ յետոյ, կարծես յանկարծ խիստ կարեւոր ժամադրութիւն մը վերյիշելով, մեկնեցաւ նետի մը պէս :

Մեծ արցունքը ինկաւ, կորսուեցաւ » :

Սրանով էլ վերջանում է «նահանջ»ի երկրորդ մասը :

Շահնուրի համար ձախ ձեռքի գործ է այնպէս նկարագրել Լեսքիւռի այլայլումը, որ ընթերցողը երբեք չմոռանայ. « Տարօրինակ գոյն մը ստացած էր դէմքը, եւ գլխուն վրայի քառասունեօթը մազերէն ոմանք ոտքի կանգնած կը նայէին» : Պետրոսի մտածումների հետ խօսում

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

« Բոլշեւիզմը, որ Մահմետականութեան ամենահիմնական սկզբունքներն ու կանոնները կը բովանդակէ իր կազմութեանը մէջ, մեծ ու փայլուն յաղթանակ մը տարած է թշնամիին դէմ, այն թշնամիին, որ կը սպառնար նաեւ մեր գոյութեան եւ անոր տարած այդ փառաւոր յաղթանակը հասարակաց թշնամիին վրայ, երախտապարտ կը թողու մեզ իբրեւ ուրախառիթ արդիւնք :

« Պարոններ, բոլորս ալ շատ լաւ ըմբռնած ենք, թէ Համաձայնական պետութիւններուն գլխաւոր թիրախն ու նպատակն էր ամէն գնով տիրանալ Արեւելեան աշխարհի, առանց որեւէ պայմանի : Եւ այդ մտայնութեան գոյատեւումը կամ մահացումը կախում ունի այդ ձգտումներուն ու յարձակումներուն յաջողութիւններէն միայն :

« Հետեւաբար, այդ նպատակին իրագործման համար, Անգլիոյ գլխաւորութեամբ եւ Համաձայնական բոլոր պետութիւններու մասնակցութեամբ, անոնք օգտագործեցին իրենց ունեցած ամէն միջոց ու կարելիութիւն, Թուրքիան ճզմելու, բնաջնջելու համար : Եւ ահա, այդպիսի տխուր օրերուն, երեւան կուգայ Բոլշեւիզմը, որ կը ձգտի ազատագրել բոլոր ճզմուած ու տառապակոծ, անիրաւուած ժողովուրդները, փրկել բովանդակ մարդկութիւնը եւ այդ առիթով օգնութեան ձեռք կ՝երկարէ նաեւ մեր չարչարուած ժողովուրդին, իսկ Համաձայնականները կ՝օգտագործեն նաեւ իրենց ամբողջ ուժը եւ կարելիութիւնները, կը ծախսեն հսկայական գումարներ եւ կը նիւթեն ամէն տեսակ մեքենայութիւններ, արդիլելու համար այն օժանդակութիւնները, որոնք պիտի դան օգտակար հանդիսանալու մեր երկրին, ուժ տալու համար անոր իր ազատագրական պայքարին մէջ :

« Եւ սակայն, Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը, թէ իր գոյութիւնը կարենալ պահպանելու եւ միւս կողմէ հեղինակաւոր դիրք մը գրաւելու, իսկ Համաձայնականներու ճիրաններէն ազատուելիք երկիրներուն ալ մասնակցութեամբ, համաշխարհային չափանիշով յեղաշրջում մը հաստատելու համար, շարժման անցած է գործնապէս Թուրքիոյ բարեկամական ձեռքը բռնելու, համոզուած ըլլալով որ ան կոչուած է մեծագոյն օգնականի դերը կատարելու իրեն, այդ ծրագրին իրագործման ճամբուն մէջ» :

ՊԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

« ... Իր այս ձեռնարկներուն գծով, Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը Տասներորդ եւ Տասնըմէկերորդ զօրաբանակները ուղղակի մղեց Կովկասի վրայ, զորս տրամադրեց Արեւելեան Ճակատին : Այս բանակները, մեր միջնորդութեամբ, մեր ազդեցութեան եւ օժանդակութեան շնորհիւ, դիւրութեամբ կարողացան մուտք գործել Ատրպէյճանական հողամաս, Հիւսիսային Կովկասէն անցնելով :

« Պարոններ, կը տեսնէք, թէ հոս գտնուող իսլամական ընկերակցութեան քաղաքային ուժերը բնականաբար տկար են : Եւ մենք, այդ ուժերուն, անցեալին մէջ չկարողացանք օժանդակել նիւթապէս եւ այսօր ալ չենք օժանդակեր, ուղղակի : Այս կացութեան պատճառը յստակ է ու բացորոշ : Եթէ առնելու ըլլանք քարտէսը պարզելով մեր աչքերուն առջեւ, կը տեսնենք թէ ուր եւ որքան ուժ պէտք է տրամադրել մեր զինուորական միութիւններէն, պիտի նկատենք, թէ ճիշդ է որ զօրք փոխադրելու պարագային այդ ճակատին վրայ, կարելի պիտի ըլլար փոփոխութիւն մը յառաջ բերել, բայց միւս կողմէ այդ ձեւով տկարացուցած պիտի ըլլայինք մեր այն հիմնական ուժերը, որոնք պիտի օգտագործուին վերջնական եւ վճռական հարուածը տալու ժամանակ : Այդ պատճառաւ, զինուորական նկատումներ մեզ կ՝արգիլեն զօրք ուղարկել դէպի այդ շրջանները » :

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Գալով երկրորդ պարագային .—

« Գոյութիւն ունի նաեւ քաղաքական պատճառ մը : Իսկ գալով քաղաքական պատճառին ամենակարեւոր ու կենսական կէտին, այդ ալ կը կեդրոնանայ հետեւեալ պարագային վրայ .— Ինչպէս ծանօթ է ձեզի, Ռուսական Բոլշեւիկեան Հանրապետութիւնը հաղորդած է, թէ « Պաթումի եւ շրջակայից ճակատագիրը կախում ունի Պաթումի եւ շրջակայի բընակչութեան որդեգրելիք դիրքէն, կապուած է այդ շրջանի բնակիչներուն քուէին : Անոնք են որ պիտի որոշեն ու գնահատեն կացութիւնը, իրենց յարմար տեսած ձեւով » :

(41 Շար.)

ՕՍՄԱՆԻ ԴՐՕՇԻՆ ՏԱԿ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1704ին դաւանական պայքարները կը սկսին : Պետութիւնը կը միջամտէ, հալածանքը կը սկսի մէկ հատուածին եւ միւսին հանդէպ : 1660էն սկսած Պոլսոյ իշխանութիւնները դուրս կը հանեն դաւառէն եկողները : «Տասը տարի Պոլիս բնակող անկողին կրող Հայերը պէտք է մեկնին դաւառները » :

Սուլթանը տէրն էր անձերու եւ ինչքերու, կը դրաւէր հայ հարուստին ինչքը, շատեր զոհ դացած են այս անգութ սովորութեան : Ամիրան փաշայի մը պաշտպանութիւնը կը վայելէր, որուն սեղանաւորն էր, երբ փաշան պաշտօնանկ ըլլար, սեղանաւորն ալ կ'աքսորուէր կամ մահուան կը դատապարտուէր :

Ամիրաները տուժեցին, երբ Սուլթան Մահմուտ պաշտօնը գնելը վերցուց :

Գաւառի մէջ դաւառացին չորպաճիին հետ կը խօսէր բարեւի կեցած : Կուսակալին բարեկամ Հայը բարեկամ եկեղեցականը առաջնորդ կը նշանակէր, եկեղեցիին եւ վանքին կալուածները կը մատակարարէր : Աւելի բռնակալ քան նախարարը, չորպաճին կը կատարէր աւատապետի գործը՝ առանց աղնուական ծագում ունենալու : Փաշան կը կեղեքէր, պաշտօնեան կը կողոպտէր, քիւրտ պեկը տուրք կը պահանջէր :

Դժոխային պայմաններէ խուսափելու համար դիւղացին կը դաղթէ, կը փախի դաւառէն անվերադարձ : Բնակչութիւնը կը նուազի, կը թմրի, խոր տգիտութեան մէջ կը թաղուի, շատերն ալ կը յուսան հանդիստ գտնել իսլամանալով, բայց իրենց վիճակը չի բարւոքիր : «Հայ մահմետականներու վիճակը բարելաւած չէ, աղքատ եւ ստրուկ է ինքնակոչ պեկերու : Լաղ պեկերն այն դերն ունին, ինչ դեր որ ունին քիւրտ պեկերը այլուր : Մբդաւէտ երկրի պարտէզները պեկերու ձեռքն են, դիւղացին անոնցմէ կը դնէ պտուղ, Կարին տանելու եւ վաճառելու համար » : Հ. Ինճիճեան կը յիշէ բազմաթիւ դիւղեր, որոնք 1707էն առաջ Հայ էին եւ այդ թուականէն ետք հետզհետէ իսլամացած են եւ Հայութեան թիւը հետզհետէ նուազած է :

« Այսօր ալ Հայաստանը անընդհատ կը դատարկուի : Գաղթողները մնացողներէն աւելի են : Հաղուադէպ պարագաներու միայն համախմբուած գործ կը կատարէ դիւղացին : Խաղաղասէր ժողովուրդներու բոլոր առաւելութիւններն ու թերութիւններն ունի : Այս բարեբեր երկիրը, ուր այնքան խիտ բնակչութիւն մը ապրելու կարող էր, ցանցառ էր : Հակառակ կլիմայի առողջութեան, ժանտատենդը, սիֆիլիզը կ'ոչնչացնէ այս բազմածին ժողովուրդը, միւս կողմէ զզուելիօրէն կեղտոտ է, ձիւնի մաքուր ջուրը փտած փայտերու միջոցով քաղաք կը բերէ, այս շարունակուած է դարեր » :

Զոյդ հեղինակները նկատի չեն առած դիւղացիին ընկերային կազմութիւնը, տնտեսական պայմանները, ապահովութեան պակասը կեղեքումները : Աւելին ըլլալով կը դրեն . «Հայերը իրաւունք չունին շարունակ եւ ամէնէն դանդատելու : Թուրքերն այնպիսի արտօնութիւններ տուած են իրենց ,որ ոչ մէկ տէրութիւն կարող էր աւելին տալու : Հայերը հետեւելու էին Յոյներուն, որոնք անընդհատ ջանքեր թափելով կրցան տէր դառնալ տնտեսական եւ ընկերային դիրքերու » : «Տոլենտ եւ Խաչատուրեան, Պատմութիւն Հին Հայերու, Բ., էջ 67) :

Արեւելքի մէջ նստակեաց ժողովուրդին պատուհասը թափառական ցեղախումբերն են : Վաչկատունը միշտ հարստահարած է նստակեացը, որ յարձակած է վաչկատունին վրայ փոխվրէժի համար : Ստրաբոն կը յիշէ, թէ Փոքր Ասիոյ մէջ աւաղակութիւնը տեղական եւ տեւական է : Վաչկատունը կը յարձակի՝ երբ արօտավայրը կը պակսի եւ աւարը կը սպառի : Նստակեացը կը ստիպուի հարկ մը վճարելու վաչկատունին աւարառութենէ զերծ մնալու համար : Կը թոյլատրէ հօտերուն արածումը, ոստիկանութիւնը կը յանձնէ վաչկատունին, ուրիշներու դէմ պաշտպանուելու համար, ճամբաներու ապահովութեան հսկելու համար : Ստրաբոն կը վկայէ, թէ նման համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունէր : (Մորէ, Իսթուար տը Լ'Օրիան, էջ 302) :

Հերոդոտոս ապահով կը գտնէր Շօշաստանի ճամբան, որովհետեւ հսկողութեան տակ էր : Առանց ատոր արքունի սուր հանդակը չէր կրնար ճամբորդել եւ կարելի չէր ըլլար առեւտուր կատարել : Դարեր յետոյ քիւրտ պեկերը տուրք պիտի դանձեն ճամբորդներէն : Սուլթանն ու շահը տուրք պիտի վճարեն Պիթլիզի ամենազօր քիւրտ պեկին՝ ճամբան ապահովելու համար :

Վաչկատունը հովիւ է, իւրաքանչիւր տարի տաքերը սկսելուն հօտերով պիտի բարձրանայ զովասուն լեռները, պիտի դրաւէ նստակեացին արօտավայրը, ճամբան աւաղակութիւն պիտի ընէ : Թավերնիէ կը խօսի այն ժամանակաւոր դաղթերու մասին : Երեւանէն չորս ժամ հեռու հովիւները լեռները կը բարձրանան մինչեւ քսան հազար վրանով :

Պոլսոյ մէջ ամիրաներ իրար կ'ոտնահարեն, փաշաները ամիրաներուն ձեռքը կը նային, դաւառը կը կողոպտեն իրենց համար եւ ամիրաները հարստացնելու համար : Եկեղեցականներ աթոռի սնափառութիւնն ունին, դաւառացիներու վիճակին մտահոգութիւնը չ'ունին, թէեւ դաւառէն կուգան եւ համեստ ընտանիքներէ : Անցեալ դարուն ամիրաներ կը ստանձնեն կայսրութեան ելեւմուտքը, հրեայ մըն ալ ընկեր առնելով, սակայն քիչ ատենէն կը կազմալուծուի ընկերութիւնը :

Գիւղական համայնքը, կղզիացած ինքնիր մէջ, ոչ առաջնորդող ունի, ոչ դրամագլուխ, ոչ միաբանութիւն : Դարեր ճնշուեր է աւատապետին, չորպաճիին, պաշտօնեային կողմէ եւ մնացեր է ընդարմացած : Հողին կապուած մնալը բաւական չէ տոկուն քաղաքական միութիւն մը կազմելու համար, հարկ է որ խմբաւորումը դիւղակի աստիճանէն վեր բարձրանայ : Նստակեաց խումբերը ցրուած են, ապակեդրոնացած, քաղաքական ուժեղ կապ չկայ իրենց միջեւ : Հարկ է միութեան կամք եւ մտածում միջավայրին մէջ միասնաբար ապրելու, միասնաբար փոխադարձ շահեր պաշտպանելու մտածումը :

Գիւղացին կը մնայ տգէտ, դիւրաւ կը կորսնցնէ լեզուն : Մոլթքէ 1835ին կ'այցելէ Փոքր Ասիա եւ քրիստոնեայ Թուրքեր կը գտնէ :

Պոլսոյ մէջ ամիրաներն ու առեւտրականները կ'անճիտուին երկու սերունդէն : Գաւառի մէջ բնակչութիւնը կը նուազի հետզհետէ : Հայրենիքէն դուրս ալ արագօրէն կը ձուլուին եւ կ'անճիտուին :

Ժողովուրդի մը համար անհրաժեշտ է ընտրանի դասակարգ մը . «Պատմութիւնը կը վկայէ որ ընկերութեանց եւ ժողովուրդներու յառաջդիմութիւնը բնորոշող ազդակը կախում ունի ընտրանիին արժէքէն : Ընտրանին չի սահմանուիր միայն իր զարգացումին եւ ծանօթութեանց մակարդակով, նկարագրի մակարդակով եւ պարտականութեան դիտակցութեամբ : Իրապէս ընտրանի մը գոյութիւն ունի հոն, ուր երկրին լաւագոյն տարրերը ձեռնհասութեան կը միացնեն ազգին ընդհանուր շահերուն մտահոգութիւնը » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

է գնացքի անիւների աղմուկը . «Զըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի ...» , Պետրոսին հրաւիրում են մի դիւղ՝ դիւղական հարսանքաւորներին լուսանկարելու համար . «Իրենց ժամանումը մեծ իրարանցում պատճառեց, — դրում է Շահնուրը, — խողեր եւ հաւեղէններ փախան, իսկ փեսային վերջին դաւաթը մոլոր գնաց ... փեսան զօրագնդի մը պէս երկար էր, իսկ հարսը՝ գունդի պէս կլոր : Փեսան նոյն առաւօտեան ածիլուած էր, իսկ հարսը՝ ոչ», շարունակում է Շահնուրն առանց նայելու ընթերցողի դէմքի արտայայտութեանը ...

... Ու երրորդ անդամ, այս անդամ որպէս վերջաբան, կրկներդում է Շահնուրը, նրան՝ Պետրոսին, թւում է . « Թէ մօտաւոր բակէն ջութակ մը բարձրացաւ ... Յամենալով յարկերուն մէջտեղ, որ կ'ուղէր աւելի երկրորդինը յուզել, քան չորրորդ յարկինը, որ ալ պարտասած՝ երբեմն կը կառչէր ջուրի խողովակներուն, բայց որ կ'ելլէր, բայց որ կ'ելլէր մինչեւ հոս, այդ հին, շատ հին մեղեդին բոլորին ծանօթ » :

Այս, հին, բոլորին ծանօթ մեղեդի է Շահնուրի երգածը, բայց եւ նոր է ու տեւական, իր շլացուցիչ ստեղծագործական զաղտնարաններով, բարձր արուեստի իր վսեմ կատարմամբ : Եւ այս, Շահնուրը ներկայումս դրում է Ֆրանսերէն, բայց կարդալով այս «Նահանջ»ը եւ նրա միւս ոչ լրիւ ներկայացուած պատմուածքները չես կարող չհաւատալ, որ Շահնուրին սպասում է մի նոր, յաղթական «Նահանջ» եւս :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԻՆՉՈ՞Ի ՓԵՍԱՆ ՍՈՒՐ ԿԸ ԿՐԷ

Տ. Գաբրիէլ Պատկանեան կը գրէ 1850-ին.— «Լանկթամուր Հայաստանը քանդելու ժամանակը՝ մէկ Հայ երիտասարդի ձեռօք մահուանէն փրկուեցաւ . էնտուր համար այս երիտասարդին շատ սիրեց ... Այս երիտասարդը մէկ օր Լանկթամուրի հետ երկրէ երկիր ման գալու ժամանակն, տեսաւ մէկ Ասորի աղջիկ, հաւնեցաւ, կամում էր պսակուել, բայց ծընողքը չկամեցան աղջիկը տալ, մինչեւ որ դարտէն երիտասարդը հիւանդացաւ : Լանկթամուր մէկ քանի օր տեսաւ որ երիտասարդը չի երեւում. հարցուց թէ ո՞ւր է . պատասխան տուին թէ հիւանդ է : Լանկթամուր ինքը գնաց երիտասարդին տեսնելու : Խօսակցութեան մէջ Լանկթամուր վարավուրդ արաւ որ երիտասարդի հիւանդութիւնն հոգւոյ տկարութիւն է : Սկսաւ յանագներով բան հարցնել, մինչեւ որ երիտասարդն համարձակեցաւ եւ թագաւորին յայտնեց իր դարտն ... իսկոյն Լանկթամուր հանեց իր թուրն, տուեց իր մէկ զօրապետին եւ ասաց որ այն երիտասարդի առջեւէն բազմութեամբ զօրաց երթայ այն ասորիի տունն եւ ցոյց տայ այս թուրն եւ ասէ որ թագաւորի կամքն է որ այն աղջիկը հայ երիտասարդին պիտի տայ : Երբոր զօրապետը թուրը ձեռքն երիտասարդի առջեւէն բազմութեամբ զօրաց եկաւ եւ մտաւ այն ասորւոյ տունն, իսկոյն ասորին իր աղջիկն բերեց եւ իւր ձեռօքն տուեց Հայուն : Լանկթամուրն այս բանին վրայ ուրախանալով, ասաց որ թուրն պահեն իւրեաց մէջն եւ եթէ այլ ժամանակ եւս պատահի որ ասորին Հայուն աղջիկ չըտայ, այն թուրով վախեցնեն : Այս աւանդութիւնն մնաց Հայոց մէջն եւ այն թուրի յիշատակն է որ մինչեւ այժմ կատարւում է(*) : Ղրիմու երկիրումն եւ մանաւանդ Նախիջեւան այս բանին համար մէկ պատուական երդ եւս կայ հարսի բերնէն ասած փեսին .

Կոյս անարատ՝ կուգամ քեզի ,
Աստուած սիրով պահէ մեզի ,
Սիրական քուրիկներ՝ տառոսը ձեզի ,
Թագաւորն զօրեղ՝ կուգայ թուրով ,
Մարդը շատ է, կ'առնու զօռով ...» :

Հ. Ե. Պ.

(Արարատ, Տփխիս 1840, էջ 45) :

(*) Մեր նոր ուսումնասիրութեան մէջ, «Հնդկական Հարսնիքը» պիտի ապացուցանենք թէ հայկական հնադարեան սովորոյթ է այդ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Ուշադրաւ պարագայ մը եւս կար ... , այդ երեք մարդիկն ալ միեւնոյն պանդոկը բնակէին ... :

Ճարտարագէտը այդ դէպքերն ու պատահարները քովէ քով շարելէ ու դասաւորելէ ետք իր համոզումը գոյացուց ... : Ատոնց ամէնքն ալ կանխաւ մտածուած եւ ծրագրուած էին ... եւ ոչ թէ դիպուածական դէպքեր ... :

Եւ առտուն մութն ու լուսուն հետեւեալ երկտողը գրեց Մօրիսի .

«Փիէր պիտի մենամարտի. շուտ զիս դտիր. քեզի կարեւոր ըսելիքներ ունիմ» :

ՊՈԼՍԵՑԻ »

Թուշը ձախ ուսին մէջ բանտարկած , Զարտաք խոր մտածմունքի մէջ, իր տան փոքրիկ պարտէզին մէջ կը պտըտէր :

— Այսօր իսկ հասկնալու եմ թէ ո՞վ է սա Բավլօ Հիւէրթասը, կ'ըսէր ան իւրովի : Բնաւ կասկած չկայ որ Սեւ Արծիւ մըն է : Այո, Սեւ Արծիւները Փիէրը մէջտեղէն վերցնել դրած են միտքերնին, ոչ միայն Փիէրը, այլ նաեւ զիս եւ Մօրիսը, բացայայտ է ... : Փիէրով պիտի սկսին , զայն անշարժութեան պիտի մատնեն ... : Արդեօք պիտի սպաննե՞ն զայն ... : Հաւանաբար ... :

Այս չարաշուք խորհուրդը առաջին անդամն էր որ իր միտքը կ'իյնար ... :

Երբ Փիէրի սպանութեան շուրջ մտածեց, դէմքը մելանի պէս կաս կապոյտ եղաւ : Հռնդալով շունչ մը առաւ եւ ինքզինքին հանդարտութիւն պարտադրեց , ապա, սպառնական ժպիտով մը ժըպտեցաւ :

— Բարի լոյս, Լեւոն, հոս ի՞նչ կ'ընես կոր, ըսաւ ձայն մը պարտէզին դետեղերքի կողմէն :

Եւ Մօրիս Գութ դետեղերքին վրայ բացուող պարտէզին վանդակապատ դուռը հրելով ներս մտաւ :

— Ինչ պիտի ընեմ , մեր Տարդանեանին վրայ կը մտածեմ կոր, պատասխանեց Զարտաք բարեկամին բարեւր առնելէ յետոյ : Խենթը նորէն փորձանք բացաւ գլխնուս :

— Ի՞նչ պատահեցաւ, պատմէ տեսնենք :

— Երէկ դիշեր Ֆրանսական Թատրոնին առջեւ մէկը ապտակեց :

— Ինչ կ'ըսես :

— Մօպրէեան հինգ աղբարով մը :

— Դուն ալ հո՞ն էիր :

— Այո ... :

— Պատմէ տեսնենք, ի՞նչպէս եղաւ :

Ճարտարագէտը երկու խօսքով եղելութիւնը պատմեց ... :

— Բայց քեզի բան մը ըսե՞մ, ընդմիջեց Գութ : Ես այս գործին չեմ հաւնիր կոր :

— Դեռ ամէնքը չլսեցիր, եթէ խօսքս լմնցնեմ , դուն ալ ինծի պէս պիտի համոզուիս :

Զարտաք , այս ըսելով, Բզէզի բերած տեղեկութիւնները դասաւորելով պատմեց :

— Ուրեմն ձգելու չենք որ Փիէր մենամարտի, դիտել տուաւ Գութ : Երթանք անմիջապէս ձերբակալել տանք այդ սպանացին :

— Անկարելի է : Փիէր մեղի մտիկ պիտի չընէ եւ պիտի մենամարտի : Փիէրի ծանօթներէն տասը քսան հոգի անոր նախատուիլը լսեցին : Փիէր չի կրնար անտեսել այս նախատինքը : Այս առտուան բոլոր թերթերը այդ մենամարտին վրայ յօդուածներ դրած էին ... :

— Իրա՞ւ :

— Եթէ այդ Սպանացին ձերբակալել տանք, պիտի պարտաւորուինք հրապարակը աղմկել եւ դաղտնիքը երեւան հանել, ինչ որ վնասակար պիտի ըլլայ մեզի, մեր շահերը պիտի վտանդուին :

— Խերը անիծածս, անելը մտանք :

— Զեռքերնուս եկածը ընելու ենք ... : Փիէրն ալ իմ միտքէս է :

— Կասկածներդ պիտի իմացնե՞ս իրեն :

— Մենամարտելէն առաջ ատանկ բան չեմ կրնար ըսել իրեն. դիտես արդէն, ջղային է եւ պաղարիւնութիւնը կը կորսընցնէ , ինչ որ կրնայ իրեն համար անդապատ վախճան մը ունենալ : Մենամարտի միջոցին պաղարիւնութիւնը մեծ դեր կը կատարէ :

— Բայց չելլա՞յ տա սրիկան զայն ըսպաննէ :

— Եթէ ատանկ բան մը պատահի, մեծ դժբախտութիւն մը եղած պիտի ըլլայ :

Այս խօսքին վրայ, երկու բարեկամները սպառնական նայուածքով մը իրարու աչքի մէջ նայեցան :

— Բայց պարապ տեղը իրար կ'անցնէինք կոր, դիտե՞ս, Լեւոն , խօսք առաւ Մօրիս իր սովորական ժպիտովը ակռաները ցոյց տալով, Փիէրը Հռոմայեցի մենամարտիկներուն պէս սուր կը շարժէ : Մինչեւ մենամարտին օրը դուն ալ դէմդ կ'առնես եւ քիչ մը կը պատրաստես զինքը ... :

— Արդէն փորձի սկսելու համար հիմա հոս պիտի դայ :

— Բայց պարագայ մը կայ : Քանի որ նախատուողը Սպանացին էր, ան պիտի ընտրէ զէնքը, այնպէս չէ՞ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Պ. Սարգիս Մարգարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Զարուհի Կկղեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Սահակ Նաճարեանէ տասը Ֆրանք, Պ. Վարուժան Սարգիսեանէ 14, երկու բարեսէր ազգայիններէ յիսուն, 30 Ֆրանք Տիկին Մակէսեանէ, երկուքուկէս քիլօ փափիյօթ, «Մանուկներու Օր»ուան համար :

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեանէ հարիւր Ֆրանք իրենց մօր ողբացեալ Վասիլուհի Թովմասեանի մահուան առթիւ, ու կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները անոնց եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Մանիշակեան ընտանիքը իր ննջեցեալներուն հոգւոյն յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մանիշակեան ընտանիքի նուէրը բերող Տիկինէն կը խնդրուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել թերթիս վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկ. Սարգիս Յովհաննէսեանէ (Վալանս) քսան Ֆրանք :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Տիկին Լուիզ Գույումճեան, Նոր Տարուան առթիւ 35 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Ընկեր Սարգիս Յովհաննէսեան 10 Ֆր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels) Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԾՆՈՒՆԴ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :
Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ դիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 Ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ?

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 11 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10506 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.506

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Օրը օրին կը հետեւինք այն շարժումներուն, որոնք կը կատարուին յանուն Հայոց Եկեղեցիին: Ու կը տեսնենք թէ հետզհետէ խորթ նկարագիր մը կը ստանան այդ շարժումները : Նոր չէ երեւոյթը, — ահաւասիկ մեր ողբացեալ խըմբագրապետին խօսքը, տասը տարի առաջ գրի առնուած, միշտ նո՛յն մտահոգութեամբ, որ կը յուզէ մեզ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ժամանումէն ի վեր, շատ կը խօսուի եպիսկոպոսական ժողովի մը մասին, որ պիտի դումարուի Երուսաղէմի մէջ :

Զանազան լուրերու համաձայն, պիտի քննեն եկեղեցական կանոններու վերաբերեալ խնդիրներ : Կը խօսուի նաեւ կուսակրօնութեան հարցի մասին :

Սպասելով ժողովին պաշտօնական յայտարարութեան, կ՚ուզէինք մեր տեսակէտները յայտնել բացառիկ երեւոյթի մը մասին :

Ի՞նչ կը նշանակէ եպիսկոպոսական ժողով: Հայ. Եկեղեցին, որ ժողովրդական է եւ ժողովրդավար, կ՚ընդունի՞ այդպիսի ժողով : Կրնա՞յ օրինաւոր համարիլ զայն, եթէ նոյնիսկ միայն կրօնական խնդիրներով զբաղի :

Հռոմէական եկեղեցին ունի կարդինալներու ժողով մը: Անոր մէկ պատճէ՞նը պիտի ներկայացնէ Երուսաղէմի եպիսկոպոսական ժողովը :

Անունէն կը հետեւի թէ միայն եպիսկոպոսներ պիտի մասնակցին :

Եթէ քանի մը վարդապետներ կամ քահանաներ ալ հրաւիրուին, ժողովը օրինաւո՞ր կը դառնայ :

Այս հարցումները կ՚ուզղենք անոր համար որ, իսկապէս լուսաբանութեան կը կարօտի ծրագրուած ժողովը :

Որքան գիտենք, Հայ. Եկեղեցին միշտ ալ անհրաժեշտ համարած է աշխարհական տարրին մասնակցութիւնը, որեւէ խորհրդակցութեան, ժողովի կամ համադումարի ատեն :

Կարելի՞ է խախտել այս կանոնը, եթէ նոյնիսկ շատ սահմանափակ օրակարգ մը ունենայ Երուսաղէմի եպիսկոպոսական ժողովը :

Այս թերթին մէջ յաճախ կը գործածուին երկու բառեր, — եպիսկոպոսապետութիւն, կղերապետութիւն :

Երուսաղէմի ժողովն ալ այդ երկու երեւոյթներէն մէկը չի՞ մատներ, որքան ալ բարեմտօրէն ծրագրուած ըլլայ :

Յատկանշական իրողութիւն մը պարզուեցաւ, երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, — կարելի եղածին չափ շատ եպիսկոպոս ձեռնադրել :

Այսպէս 1945ին Էջմիածնի մէջ ձեռնադրուեցան տասը եպիսկոպոսներ: Միջանկեալ՝ երեք - չորս հոգի եւս : Իսկ 1955ին, նոր կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, տասը նորեր ալ :

Այսքանը արդէն պատկառելի թիւ մը կը կազմէ, առանց հաշուելու եղածները:

Բաւական չհամարելով եպիսկոպոսներու դերարտադրութիւնը, Էջմիածին եւ Անթիլիաս (Գարեգին կաթողիկոս) նորութիւն մը եւս հաստատեցին .— Կաթողիկոսական պատուիրակներ կամ փոխանորդներ նշանակել թեմերու վրայ :

Ուրիշ խօսքով՝ կեդրոնացում, որ նոյնպէս չի համապատասխաներ Հայ Եկեղեցւոյ աւանդութեանց :

Իբրեւ հետեւանք, նշանակուած պատուիրակները դարձան տեսակ մը արտակարգ դեսպան, յաճախ ամուլ յաւակնութիւններով :

Այսպէս, բարեմիտ եւ իրենց դերին դիտակից տիպարներու հետ, ունեցանք « իշխաններ » կամ «իշխանաւորներ» որոնք վերէն կը նայէին օրինական ժողովներու, նոյնիսկ Սահմանադրութեան վրայ :

Միւս կողմէ, զանցառելի քանակութիւն մը դարձաւ հայ տէրտէրը — կղերին պրոլետար դասը որ անմիջական կապ ունի ժողովուրդին հետ : Զանցառելի՝ ո՛չ միայն քանակով, այլեւ որակով :

Կը վախնանք որ ծրագրուած եպիսկոպոսական ժողովը աւելի գունաւորէ այս խորթ բարքերը, զարկ տալով եպիսկոպոսապետութեան :

Շ.

24 Փետրուար, 1956

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Վերընտրեալ նախագահին երկրորդ եօթնամեակի պաշտօնական շրջանը սկըսաւ Շաբաթ օր, կարճ արարողութեամբ մը: Այս առթիւ, նախագահ Կասթոն Փալեվսկի քանի մը խօսք արտասանեց եւ շեշտեց .— «Եօթը տարիէ, օրը օրին որ սահմանադրական առժամեայ յանձնախումբը, ի տես 1958 Դեկտեմբեր 21ի ընտրական արդիւնքներուն, 1959 Յունուար ութին հռչակեց ձեր ընտրութիւնը: Ըստ Սահմանադրութեան 6րդ յօդուածին որ կ՚ըսէ թէ «Հանրապետութեան նախագահը ընտրուած է եօթը տարուան համար » այդ առաջին շրջանը կը լրանայ այսօր իսկ, 1966 Յունուար 8: Այս օրուընէ եւ եօթը տարուան համար, այսինքն մինչեւ 1973 Յունուար 8, սահմանադրական այդ նոյն յօդուածին համաձայն, ծնունդ կ՚առնեն այն իրաւասութիւնները, որոնք ձեզի տրուած են այս նոր ընտրութիւնով: Ի՞նչպէս, ան որ ձեզի կը խօսի հիմա իր անունով, կրնայ չարտայայտել ձեզի իր ուրախութիւնը, ձեր մէջ ողջունելով Պետութեան զեկավարը, երբ աւելի քան քսանեւհինգ տարիէ, պատիւն ունեցաւ ձեզ նոյնացնելու երկրին եւ Հանրապետութեան փրկութեան հետ, որու առաջին եւ ամէնէն փառաւոր ծառան էք »: Ապա, Սահմանադրական Խորհուրդին նախագահը Զօր. տը Կոլի կը յանձնէ ընտրութեան հռչակման բնագրին օրինակը :

Հանրապետութեան նախագահը իր պատասխանին մէջ կ՚ըսէ .— «Նախագահական ընտրութեան արդիւնքները, այն ձեւով որ քննուեցան եւ հռչակուեցան սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ զիս կ՚առաջնորդեն ստանձնելու, այսօր և կըրկին Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը: Վստահ եղէք, Պ. նախագահ, որ խորապէս ազդուած եմ այն զգացումներէն զորս արտայայտեցիք այս առթիւ : Իբրեւ երաշխաւորը Սահմանադրութեան, զոր Ֆրանսացի ժողովուրդը որդեգրեց 1958ին եւ իր կողմէ ամբողջացաւ 1962ին, կը նկատեմ որ անիկա գործարդուեցաւ եւ կը շարունակէ գործադրուիլ իր ոգիին եւ տառին մէջ: Նոյնը պիտի ըլլայ այս եօթնամեակին ընթացքին, որպէսզի ապահովուին Հանրապետութեան շարունակութիւնը եւ Ֆրանսայի ծառայութիւնը » :

Ամբողջ արարողութիւնը տեւած էր ճիշդ վեց վայրկեան :

Նոյն օրը կը հաստատուէր նաեւ բարեփոխուած դահլիճին կազմը, զոր տուած էինք առջի օր: Ժիսքառ տ՚Էսթէնի հեռացման առթիւ, նախագահ տը Կոլ նամակ մը զրկած է ելմտական նախկին նախարարին որու մէջ կը շեշտէ .— « Այն պահուն երբ կը թողուք ձեր պաշտօնը, պարտք կը համարիմ յայտնել ձեզի թէ ի՛նչ գնահատանք ունիմ ձեզի հանդէպ եւ ի՛նչ դին կուտամ այն գործին զոր կատարեցիք եօթը տարիէ ի վեր, նախ իբրեւ փոխ – նախարար Պիւտճէի ապա իբրեւ նախարար ելմտական եւ տնտեսական գործերու » :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՊՈՆ.— Գերմանացիները մտահոգ են Ֆրանքին ապագային մասին: Քաղաքական շրջանակները չուզելով հանդերձ մեկնութիւններ ընել, չեն ծածկեր իրենց մըտահոգութիւնը Միշէլ Տըպրէի ներկայութեան առթիւ : Նախկին վարչապետը, Պոնի մէջ «ազգայնականի» համբաւ ունի եւ ընդդիմադիր կը նկատուի Եւրոպայի : Գերմանացիք զարմացած են նաեւ Փիզանիի փոփոխութենէն : Կը խորհին սակայն թէ Էտկար Ֆօռի յանձնելով երկրագործական նախարարութիւնը տը Կոլ նկատի չէ առած այնքան արտաքին քաղաքականութիւնը այլ ուղած է, ներքին ճակատի վրայ, ապահովել ձախերու ձայները :

ՀՌՈՄ.— Իտալացիներուն համար եւ մանաւանդ Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի, դահլիճի փոփոխութիւնը իշխանութեան տեսակ մը բաժանում է Փոմփիտուի եւ Տըպրէի միջեւ : Ազատական օրաթերթը կը գրէ նոյնիսկ .— Զօր. տը Կոլ միտք չունի նախագահութեան գլուխ մնալ մինչեւ եօթնամեակին վերջը եւ կը փափաքի պատրաստել Փոմփիտուն Էլիզէի յաջորդութեան եւ այդ պարագային Տըպրէ վարչապետ կը դառնայ » :

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Երկրագործական նախարարին փոփոխութիւնը կարծել կուտայ թէ Էտկար Ֆօռ եւրոպական կարեւոր դեր մը պիտի ունենայ :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Թաս գործակալութիւնը պարզապէս հաղորդած է նոր նախարարներու պաշտօնները եւ յայտնած միայն թէ «տեղական դէտերը» Ֆրանսական քաղաքականութեան ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նախատեսեն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ.— Ամերիկացիներուն համար, ելմտական դետնի վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ըլլայ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մէջ :

ԼՈՆՏՈՆ.— Անգլիա գոհ է որ Արտաքին նախարարը չէ փոխուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միացուած կուսակցութիւնը (ՓԷ ԷՍ ԻԻ) որու քաղաքական Բիւրօն նիստ դումարած էր Շաբաթ եւ Կիրակի, զեկոյց մը հրատարակած է ուր կ՚ըսէ թէ ՓԷ ԷՍ ԻԻն կ՚աշխատի ծրագիրներ պատրաստել եւ սահմանել գործունէութեան միջոցները ձախ քաղաքականութեան մը: Այս առթիւ Էտուառ Տէփրէօ յայտարարած է կուսակցութիւնը աւելի քան երբեք պիտի գործակցի հասարակաց ծրագրի մը պատրաստութեան :

ՊՈՒԼԷՆ Ժիռոնտի երեսփոխան ընտրուեցաւ : ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխանը կառավարութեան անդամ ըլլալով, իր փոխանորդն է որ պիտի մասնակցի Ազգ. Ժողովի նիստերուն :

ՀԱՆՈՅԻ մէջ, Շելեփին նոր ճառ մը արտասանած է, որու գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Ընկերվարական երկիրները պէտք է միանան կարելի ամբողջ օժանդակութիւնը բերելու համար Վիէթնամի: Նուիրական պարտականութիւն է : Բ) Ամերիկացի աշխարհակալները աւելի զարկ տուած են համաշխարհային պատերազմի մը վտանգին: Գ) Դաշնակցային Գերմանիան ռազմապաշտ է : Դ) Խաղաղ համակեցութիւն բացատրութիւնը չէ գործածուած եւ Չինաստանի անունը չէ տրուած :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ռմբակոծութիւնները չեն վերսկսած եւ պիտի չվերսկսին ցորչափ ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը եզրակացութեան մը յանդելու որեւէ յոյս կայ :

ԹԱՇԿԵՆՏԻ հանդիպումը ձախողած կը թուի ըլլալ հակառակ Կոսիդինի թափած ջանքերուն : Շասթրի եւ Այուպ Խան նոյնքան տարակարծիք կը մնան գլխաւոր հարցին շուրջ՝ Քաշմիր: Հնդկաստանի համար բազմաթիւ բանակցութիւններ հարկաւոր են բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծելէ առաջ երկու երկիրներու միջեւ : Դիրքերու «կարծրացումը » արդիւնք է նաեւ Չինաստանի մէկ խիստ ազդարարութեան Հնդկաստանի :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլը իր երկրորդ շաբաթը սկսաւ : Կացութիւնը ողբերգական բնոյթ ստացած է : Սենտիքաներու նախագահը, որ բանտէն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ սրտի տագնապի մը հետեւանքով, 32 ժամ շաբաթական աշխատանք կը պահանջէ չորս օրուան վրայ եւ վեց շաբաթ արձակուրդ :

ԿԻՊՐՈՍԻ թուրք համայնքին պարագլուխը՝ Քիւչիւք, կլոր սեղանի շուրջ ժողով մը կ՚առաջարկէ, առանց նախապայմանի, Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար : Այս նպատակով հրատարակած զեկոյցը կ՚ըսէ թէ նման ժողովի մը մերժումը աղէտի կրնայ առաջնորդել չահակից կողմերը :

ԼԱԿՈՍԻ մէջ կը բացուի բրիտանական Հասարակապետութեան համագումարը : Օրակարգի գլխաւոր եւ բարդ հարցն է՝ Ռոտեզիա :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ծանր տագնապ մը ծագած է Եկեղեցւոյ եւ լեհ պետութեան միջեւ : Վարշաւայի իշխանութիւնները մերժած են ելքի արտօնութիւն տալ կարդինալ Վիշինսկիի որպէսզի Հռոմ երթայ: Իբրեւ պատճառաբանութիւն կ՚ըսուի թէ ցարդ արտօնութիւն կը տրուէր Կարդինալին որպէսզի ճամբորդէ, զուտ կրօնական նպատակներով, բայց նկատի առնուած է որ վերջին անդամ երբ Հռոմ էր կարդինալը քաղաքական դիմումներ ըրած է « որոնք վնսակար են ժողովրդական լեհ Հանրապետութեան » : Հռոմի մէջ, շատ ազդուած են, տրուած ըլլալով որ կը սպասուէր կարդինալին որպէսզի նախագահէ Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակի հանդիսութեանց որոնք տեղի պիտի ունենան Յունուար 13-ին: Այս պայմաններու տակ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ նաեւ Պապին ճամբորդութիւնը՝ Լեհաստան :

ԻՍՐԱՅԷԼ կը հերքէ թէ գաղտնի համաձայնութիւն մը ըլլայ Ֆրանսայի հետ ըստ որուն այս վերջինը Սոլ - Սոլ հրթիռները պիտի տար Իսրայէլի :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Արտաքին նախարարը շատ հաւատք չունի որ Լիւքսանպուրի ժողովը կրնայ յաջողութեամբ պսակուիլ : Լընս կը խորհի թէ տակաւին իրարմէ շատ հեռու են Ֆրանսայի եւ իր ընկերներուն տեսակէտները Հասարակաց Շուկայէն ներս : Երկու կարեւոր հարցերն են .— Պարզ մեծամասնութեան հարցը եւ Հասարակաց Շուկայի իրաւասութեանց ընդլայնումին հարցը : «Ինչ կը վերաբերի Ա. հարցին շեշտած է Հոլանտայի Արտաքին նախարարը, հոլանտական կառավարութիւնը տեղի տալու միտք չունի : Ինչ կը վերաբերի իրաւասութեանց, պիտի ընդդիմանայ որեւէ զիջումի Ֆրանսական տեսակէտին :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15-ԻՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ Յունուար 15ին, պիտի դադրեցնենք թերթի առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՈՒ ԵՍ ԿԵՐԹԱՄ ...

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԽՆՋՈՅԿԸ

1964 Յունիս 13, Շաբաթ.

Ս. Կարապետի հրշեակազգը պեղումները կատարելու համար, երիտասարդները աչխոյժ խանդավառութեամբ պատրաստութիւնները կը տեսնեն : Քաղաքին հին զբօսավայրերը այսօր ամայի ու լքուած են : Զորամիջը, կապերտներու վրայ բազմած, հին օրերու փառքը կը վերապրեցնենք :

Մուշի հին էշրաֆներէն «Երեւելի» Հաճը Խատի եղբօր Տէրվիշի որդիները Աթիլ եւ Արիֆ պէյերը, «մեռած», հին աերուներէն ներկայացուցիչը Զաքիր էֆէնտի քովէս չի բաժնուիր : Ան ինծի շատ բաներ ունի : Զաքիր էֆէնտի անցեալը երախտապիտութեամբ եւ կարօտով կը վերյիշէ : Կ'ապրի պահ մը երա – նութեան պահեր եւ մեղի ալ կը վերա – դրկել ու համբուրել :

Զաքիր էֆէնտի մեր դիմացի սարերու այդիները դիտելով կը վերանայ, եւ երի – տասարդական խանդավառութիւնով կը սկսի երգել.

«Շուշո էլի երթաւիճ էգի ,
Քաղեմ խաղող դնեմ գոգը.
Մառալ Շուշո, ճէյրան Շուշո ...
Շուշո էլի երթաւիճ կանկար ,
Ծամերդ հիւսեմ խանդալ – խանդալ ,
Շուշոյիս առնեմ ոսկի կամար ,
Եթէ ըլլայ ան ինծի հար .
Մառալ Շուշո, ճէյրան Շուշո ...
Շուշոյին ջուխտակ ախբրներ կայ ,
Երթամ Ս. Կարապետ մուրատս տայ .
Մառալ Շուշո, ճէյրան Շուշո ... :

Զաքիր էֆէնտի այս երգը հարազատ հայերէնով, եւ երիտասարդ սերահարի մը պէս կ'երգէր : Ան ոգեւորուած է ու կը չարունակէ երգել .

«Աղջի Հայկօ - Հայկօ ,
Տէօշդ մի բանա.
Էլի երթաւիճ աղօթարան .
Սիրտս կը դողայ ...
Մայրիկ մայրիկ, ֆորանաս ֆոյրիկ .
Ջինուոր իմ կ'երթամ ... :

Զաքիր էֆէնտի, լաթիֆ ազա, մասնաճառ Մէհմէտ, անվերջանալի պատմութիւնները կը պատմեն .

— *Սա դիմացի այդին, Աբե Մօսօ «Մովսէսեան»ի այդին է :*

— *Վերի սարահարթի բարձունքի աւերակները, Մուշեղ Մամիկոնեանի բերդն է :*

— *Անոր դիմացի միակուռ մեծ ժայռը, «Աղջկանց քարն » է : Առասպելի մը համաձայն , օր մը երբ Մուշեղի բերդը թշնամիներու յարձակումին կ'ենթարկուի , Մամիկոնեան տունէն կոյս աղջիկ մը խոյս կուտայ : Այս ժայռը կը ճեղքուի եւ աղջիկը կը մտնէ : Անդամ մըն ալ դուրս չելլեր ... :*

— *Սէօյլէմէդ ընտանիքը, «Զխօսող ընտանիքը » : Մինչեւ այսօր այս անունով ընտանիք մը կայ Մուշի մէջ : Մամիկոնեան տունէն աղջիկ մը բռնութեամբ իսլամի մը հետ ամուսնացուցած են : Այս աղջիկը որպէս բողոքի նշան, մինչեւ մահ մունջ պահած է : Այս պատճառով անոր զաւակները այս մականունը առած են :*

Արեգակը հրաժեշտ առած է : Լուսինը մեղ կ'աղջունէ : Տեսարանը չքնաղած է , ծառերն ու ջուրերը տարագ փոխած , իրենց սրտի մտքերը կ'արձագանգեն , հին հէքեաթներու ունկնդիր : Ու ես կ'երթամ ... :

Երիտասարդները, մեծերու հրաւանդնեռով կ'երթան ու կուգան եւ դեռնին վրայ չոկուած մեր սեղանին կը սպասարկեն : Տեղական գինին մեզ տարաշխարհ կը տանի : Գետակը իր հին մեղեդին կը վերածայնէ : Լուսինը կը սահի ու կը հեռանայ : Ես ալ հին խորհուրդներու հետ պատկուելու համար ձորը կ'իջնեմ :

Օդը պայծառ է, լուսինը չարաճճի խնդուքով երկնակամարին վրայ կը թաւալի, դեռատիին երգը սարերն ի վեր կ'արձագանգեն : Այս համանուագին մէջ, նախնեացս մաերմութեան մէջ, ու ես կ'երթամ ... :

Անոնք հին, ես պանդուխտ. էրթ մե – ծաղիկ (մեղմէ աղէկները) մեր չուրջը կը պարեն : Յաւերժահարսերու բաժակնե – րէն կ'արբենամ : Լուսնակ դիշերին վազող ջուրերուն նուագով՝ հայրենական պար մըն ալ պարելով , ու ես կ'երթամ ... :

Այս ձորերուն մէջ, չատ երգեր եր – դուեր, ուրախութիւններ տեղի ունեցեր են : Այսօր այս բոլորին փոխարէն , այս բոլորին դերակատար՝ ես միայն կամ ...

Կէս դիշերը անցեր է : Շեփորներ կը հնչեն : Զիերը քառամբակ կ'արշաւեն : Յառաջապահ սպիտակ ձիաւորը դիս կը բարեւէ : Այս դիշեր՝ տանուտէր, մեծ սպարապետին հիւրընկալ : Ու ես կ'եր – թամ ... :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԼՄԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան բաժնի անդամ՝ Է. Պետրոսեան , «Սով. Հայաստան »ի Դեկտեմբեր 30ի թիւին մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Ամանորի հետ կապուած ա – ւանդութիւններու մասին :

Նոր տարին երախաներուն եւ մեծերուն սիրելի տօներէն մէկն է : Մենք նոր տարին կը տօնենք ձմեռը՝ Յունուարի առա – ջին օրը : Բայց միշտ չէ , որ նոր տարին սկսած է այդ օրը :

Հեթանոսական շրջանին մարդը, հետեւելով եղանակներու փոփոխութեան, յանգած է այն եզրակացութեան , թէ բնութիւնը աշնան աստիճանաբար կը մեռնի , իսկ գարնան կը կենդանանայ , որով , նոր տարին պէտք է սկսի գարնան , երբ կը բողբոջեն ծառերը, կը կանաչնան դաշտերը, կը վերադառնան թռչունները : Երկար ժամանակ Անգլիոյ , Ռուսիոյ մէջ նոր տարին տօնած են գարնան , իսկ Պարսիկները մինչեւ այսօր ալ կը նչեն Մարտին (Նովրուզ) :

Մարդը աստիճանաբար սորվեցաւ մշակել իր հողը, տարին երկու անգամ կը դանէր՝ գարնան եւ աշնան : Կեանքը ցոյց տուաւ, որ աշունը կարեւոր տեղ ունի . ի'աւարտի այղեքաղը, կը սկսի աշնանացանը : Աշունը ի'եզրափակէ մարդուն դիւղատնտեսական տարին եւ կը դառնայ հողագործին հին տարուան վերջը եւ նորին սկիզբը : Յայտնի է , որ Ցունաստանի մէջ մեծ Դիոնիսոսները կատարուած են աշնան : Հայ պատմաբաններու տեղեկութեանց համաձայն տարուան աչխին ամբողջ տարին՝ նաւասարդը կապուած էր Անահիտ դիցուհիի տօնակատարութեան հետ : Ինչպէս պարզուած է , այդ տօնը յարմարեցուած է խնճորի , խաղողի , նուռի եւ դեղձի բերքահաւաքին հետ : Այդ պատուհանները նկատուած են սրբազան եւ խորհրդանչան՝ բերրիութեան :

Հողագործութեան զարգացումին հետանքով անհրաժեչտութիւն դարձաւ հետագայութիւնը ոռոգող չուրերու մարզակին փոփոխութեան : Ահկ նաեւ պահանջը՝ ուսումնասիրել Արեգակի տարեկան շրջանը : Հետագոտութիւնները ցոյց տուին, որ տարուան մէջ երկու անգամ՝ գարնան եւ աշնան , տեղի կ'ունենայ օրուան եւ դիշերուան հաւասարում, իսկ Դեկտեմբեր 22ի դիշերը ամէնէն երկարն է : Այդ օրէն կը սկսի Արեգակին ամէնանական յարթնանակը խաւարին նկատմամբ : Եւ ահա Փոքր Ասիոյ եւ Միջագետքի բազմաթիւ ժողովուրդներ – րուն համար Դեկտեմբեր 25ը գարձաւ Արեգակին ծննդեան օրը : Այդ օրուան յարմարեցուցին Արեգակը եւ պաղաբերութիւնը մարմնացնող աստուածներուն , Սուրիոյ մէջ՝ Թամուզին, Եգիպտոսի մէջ՝ Ոսիրիսի, Ցունաստանի եւ Կիպրոսի մէջ՝ Ադոնիսի, Թրակիայի մէջ՝ Աթիսի մահն ու յարութիւնը :

Տարուան ամէնէն երկար դիշերէն առ եղ ունեցող արեւածագը առիթ դարձաւ ընդհանուր խրախճանքի : Զանազան ժողովուրդներ այդ օրը խարոյկներ կը վառէին, որպէսզի Արեգակը, այդ խարոյկին չնորհիւ աւելի ցայտուն դառնայ : Ծառեր կը կարչին, դանոնք կը զարդարէին պատուհաններով , ծաղիկներով , որպէսզի իրենց պարտէզներուն ծառերն ալ պտղաբեր եւ զարդարուն բլլան :

Նոր տարուան տօնակատարութիւնը Ցուլիոս Կեսար սահմանեց Յունուար 1ին, Ք. Ա. 46 թուականին : Այդ օրացոյցը կոչուեցաւ յուլեան : Սակայն յետագային Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ նոր տարին սկսան տօնել Մարտին : Ցուլեան օրացոյցը կատարեալ չէր : Ուստի , Գրիգոր ԺԳ. պապը քիչ մը վերափոխեց զայն, որմէ ետք օրացոյցը կոչուեցաւ Գրիգորեան : 1582էն սկսեալ Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները աստիճանաբար բակցան ընդունիլ նոր օրացոյցը : Կաթոլիկ Հայերը Գրիգորեան օրացոյցը ընդունեցան 1892ին, իսկ քրիստոնէական եկեղեցին երկար տաեն չճանչցաւ այդ օրացոյցը :

Երկար ժամանակ եւրոպական եւ ռուսական օրացոյցները իրարմէ կը տարբերէին : 1918էն ի վեր Ցունուար մէկը Ռուսիոյ մէջ նկատուեցաւ նոր տարուան կիզբը :

Հայերը դարեր չարունակ նոր տարուան տօնակատարութեան իրենց ատենդութիւնները պահպանած են : Անոնցմէ չատերը նաեւ մինչեւ այսօր : Այսպէս , մարդիկ նոր տարուան առաչին օրը առաւօտուն կը վառէին հատ եւ մեծ կերան մը, որ կը կոչուէր տան ֆոթուկ : Անոր կրակը կը խորհրդանչէր ընտանեկան օճախին անմահութիւնը : Այդ օրը ընտանիքին անդամներէն ոչ մէկը իրաւունք ունէր կրակ եւ ջուր տալու դրացիներուն : Այն կարծիքը կար, թէ աներոջ հետ տունէն դուրս կ'ելլէր երջանկութիւնը : Նոր տարուան դիշերը ամբողջ առանները կը լեցուէին ջուրով, որպէսզի տան մէջ պարապ բան չմնար :

Հայ պիւղացին նոր տարին կը սկսէր առաւօտ կանուխէն : Մարդիկը կը կարծէին, թէ այդ օրուան պէս պիտի անցնի ամբողջ տարին : Ամէնէն առաջ տանտիրուհին կ'երթար դոմ, անասուններուն եղջիւրներուն կը կապէր կարմիր եւ կանաչ թելեր, իսկ տան մուտքին մօտ կը կախէր կարմիր կերպասի կտոր մը, ապրուհետեւ կարմիր գոյնը կը նկատուէր պտղաբերութեան եւ կեանքի, իսկ կանաչը աճումի, ծաղկումի խորհրդանչան : Ըստ հաւատքի, այդ թելերը եւ լաթերը պէտք է բարեկեցիկ կեանք մը ապահովէին ամբողջ տարին : Հետաքրքրական է , որ նոր տարուան առաջին օրը ընտանի կենդանիներուն հետ յատկապէս խնամքով կը վարուէին , դանոնք կը նկատէին պարագայ մըն ալ այն է , որ կասեցուցած ենք Հայերու բոլոր յարձակումներն ալ եւ միշտ ալ կը դտնուինք պերակչիտ դիրքի մը վրայ :

« Նոյնպէս , Վրացիներու չարժումն ալ չունի այն բնոյթն ու տարողութիւնը , որ սպառնայ վտանգել կամ ցնցել մեր կացութիւնը, ուժը եւ պատրաստուած ծրագիրները : Կայ միայն պղպտական եւ խղճի դպող ազդեցութիւն մը, որ է Պաթումի մեր ցեղակիցներուն ու կրօնակիցներուն ճնշումներու եւ խժդժութեանց առարկայ դառնալը : Եւ ամէնէն կարեւոր կէտն ալ այդ կրնայ նկատուիլ, ներկայիս առեղծուած կացութիւններուն մէջ :

« Պարոններ, Բոլչեւիկները քաղաքական եւ նոյնիսկ ընկերային տեսանկիւնէն ալ, ինչպէս դուք եւս տեղեակ էք , Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի բանուոր դասակարգին Հայերը ծանօթացուցած են որպէսզի անկրաւուած , իրաւազրկեալ ժողովուրդ :

Անոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայած են Հայերուն : Յայտ տուած են այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ իրրեւ թէ պաչտպաններն եղած ըլլային անոնց : Բայց այսօր , այդ Հայերը ապերախտ դտնուած են նաեւ անոնց Հանդէպ : Նոյնիսկ , զրծնագէս յարձակած են անոնց վրայ եւ ուժ զործածած : («Անկցի՛ն » կը պոռան ներկաները) :

(42 Շար.)

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

« Հետեւաբար , կը չարունակէ Մուսթաֆա Քեմալ, եթէ այսօր նոյնիսկ Պաթումն անցնի Վրացիներու ձեռքը եւ մտնէ անոնց սիրապետութեան ներքեւ , բոլորիս ալ ծանօթ է , թէ ասիկա պիտի ըլլայ ժամանակաւոր բան մը, աժամանայ կացութիւն մը միայն : Հետեւաբար , հարկ չունանք փոփոխութեան ենթարկել մեր այն դինուորական ծրագիրները, որոնք մեղ աւելի զօրաւոր զարձնելու են կոչուած , մինչդեռ ստեղծուած այդ կացութիւնը մեղ չէր ստիպեր հրաժարելէ , պատրաստ դտնուելու ամէն տեսակ հետանքականութեան առջեւ, որոնք կրնային կարեւոր եւ բախտորոչ ըլլալ մեղի համար :

« Ահա այսպիսի պատճառներու բերումով է որ Պաթումի եւ չրջակայից Մահմետական Ընկերակցութեան (Ճէմիյէթը Իսլամիյէ) քաղաքային ուժերը, որոնք դրկուած էին մեր կողմէ կատարելի օժանդակութիւններէ , երբ Ճորոխ դետին հարաւը լքան, Վրացիները , որոնք դրաւած էին Պաթումը, չարունակեցին իրենց դինուորական գործողութիւնները եւ 25 Յուլիսին, փոքր դումարտակով մը դրաւեցին Արդուինը եւ հոն, մեր մէկ դումարտակին դիմաց, դիրք դրաւեցին եր – կու հարիւր հոդինոց ուժով մը, իրրեւ յառաջապահ սահմանային կայաններ » :

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԱՒ ԴԱԻԱՃԱՆԵՑԻՆ

« ... Հետեւաբար, հոս, չեմ ուզեր պատասխանել հարցապնդումին ուրիչ մէկ կէտին , ուր «Վրացիները իրպրումի հիւսիսը հասան եւ յարձակումի անցան»ի պէս խօսքեր կան : Վրացիներու հասած վերջին դիրքերը կը դտնուին Արդուինի չրջանին մէջ, եւ իրենց ըրածն ալ, ոչ թէ յարձակումներ ի պոռթ դնել է , այլ պարզապէս դիրք բռնել, մեր սահմանային պահականոցներուն դիմաց :

« Պարոններ, եթէ պէտք ըլլայ տրուած այս բոլոր մանրամասնութիւնները անդամ մը եւս ամփոփել եւ համառօտել, պիտի ծանրանամ հետեւեալ քանի մը կէտերուն վրայ միայն. — Յայտնի կ'ըլլայ, թէ Բոլչեւիկեան կառավարութիւնը ուղղակի ձեռնարկ կատարած է , մեղի հետ հաղորդակցութիւն եւ չփում հաստատելու համար : Բանակ ուղարկած է : Երկրորդ , կացութեան երկու ամիսէ ի վեր Արեւելքի մէջ անտեսուած , լքուած եւ երկրորդական աստիճանի ձգուած ըլլալուն պատճառը այն է , որ մինչ երբ մէկ կողմէ զօրք ղրկուած է Լենհաստանի ճակատը , միւս կողմէ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ տեղացի տարբերուն դիմադրական չարժումներն ալ պատճառ հանդիսացած են, որ ուժ պահուի նաեւ այդ չրջաններուն մէջ : Երբորդ , հակառակ այս բոլորին, հակառակ նոյն մնացող կարմիր բանակի մէջ տարուերու տկարութեան եւ հակառակ Ա. դրբիներուն, Վրացիներուն եւ Հայերուն դիմադրութեան ու յարձակումներուն , կարմիր բանակը նորէն ալ կը կարողանայ ճամբայ , միջոց ու կարելիութիւն դտնել, իր զործողութիւնները չարունակելու համար :

« Այս երեք պարադաները, կարելի է հաւատալ եւ համոզումի յանգաղրիչ նըշանները նկատել այն մասին, թէ ապագային եւս վտանգուած ձեւով պիտի ընթանան փոխյարաբերութիւնները Քառկասիոյ երկու երկիրներու եւ երկու ժողովուրդներու միջեւ , որոնք վճռած են ի դին ամէն բանի ջախջախել իրենց հաստակաց թշնամին :

« Ուրիչ եւ մտանաւորապէս ուչադրաւ պարագայ մըն ալ այն է , որ կասեցուցած ենք Հայերու բոլոր յարձակումներն ալ եւ միշտ ալ կը դտնուինք պերակչիտ դիրքի մը վրայ :

« Նոյնպէս , Վրացիներու չարժումն ալ չունի այն բնոյթն ու տարողութիւնը , որ սպառնայ վտանգել կամ ցնցել մեր կացութիւնը, ուժը եւ պատրաստուած ծրագիրները : Կայ միայն պղպտական եւ խղճի դպող ազդեցութիւն մը, որ է Պաթումի մեր ցեղակիցներուն ու կրօնակիցներուն ճնշումներու եւ խժդժութեանց առարկայ դառնալը : Եւ ամէնէն կարեւոր կէտն ալ այդ կրնայ նկատուիլ, ներկայիս առեղծուած կացութիւններուն մէջ :

« Պարոններ, Բոլչեւիկները քաղաքական եւ նոյնիսկ ընկերային տեսանկիւնէն ալ, ինչպէս դուք եւս տեղեակ էք , Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի բանուոր դասակարգին Հայերը ծանօթացուցած են որպէսզի անկրաւուած , իրաւազրկեալ ժողովուրդ :

Անոնք մեծ կարեւորութիւն ընծայած են Հայերուն : Յայտ տուած են այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ իրրեւ թէ պաչտպաններն եղած ըլլային անոնց : Բայց այսօր , այդ Հայերը ապերախտ դտնուած են նաեւ անոնց Հանդէպ : Նոյնիսկ , զրծնագէս յարձակած են անոնց վրայ եւ ուժ զործածած : («Անկցի՛ն » կը պոռան ներկաները) :

(42 Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԲԱՆԱԳԷՏԸ

Հայ մշակոյթի անխոնջ մշակներէն է Գարեգին Սրուանձտեանց, որ ծնած է 1840 Դեկտեմբեր 25ին, Վան: Ուշիմ եւ խոհուն Սանդենց Օհանէս (իր մկրտութեան անունը) չի զոհանար տեղական վարժարանին մէջ իր ստացած կրթական պաշարով եւ կը մեկնի Վարագ, Ժառանգաւորաց վարժարան, որ կը ղեկավարուէր Մկրտիչ Խրիմեանի (Հայրիկ) կողմէ: Հոս կը ստանայ ազգային դաստիարակութիւն, կը փոխէ իր անունը եւ կ'որդեգրէ Վարդանանց պատերազմի քաջերէն մէկուն՝ Գարեգին Սրուանձտեանցի անունը: Շատ չանցած կը դառնայ Խրիմեանի օգնականը եւ «Արծուի Վասպուրականի» պարբերաթերթի փոխ խմբագիրը:

Խրիմեանի հետ միասին կը մեկնի Անդըրկովկաս, կ'այցելէ Էջմիածին, կը ծանօթանայ արեւելահայ մշակութային կեանքին: Վերադարձին մեծ եռանդով կը նուիրուի կրթական եւ հոգեւոր աշխատանքներու նախ Տարօնի, ապա իր ծննդավայր Վանի մէջ, ուր կը դիմաւորուի մեծ շուքով: 1868ին Կարինի բնակչութեան խնդրանքով եւ հրաւէրով կը նշանակուի Կարնոյ ուսումնարաններու լիազօր - տեսուչ, բարեփոխումներ կը մտցնէ ուսումնական ծրագիրներուն եւ ուսուցման եղանակներուն մէջ: Իր յետագայ մանկավարժական գործունէութեան ընթացքին Կ. Պոլսոյ եւ դաւառներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտայ մայրենի լեզուին դասաւանդութեան: Այդ նպատակով կը կազմէ եւ կը հրատարակէ դպրոցներուն համար նոր դասագիրք մը՝ «Ընթերցարան»:

1878ին Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանը Գ. Սրուանձտեանցի կը յանձնարարէ տեսչական այցելութիւններ տալ դաւառները: Յաջորդաբար կ'այցելէ Տիգրանակերտ, Պիթլիս, Սեբաստիա, Խարբերդ, Ակն եւայլն: Ամէն տեղ ուշադրութեամբ կը զննէ եւ հաշուի կ'առնէ դաւառացի հայ ժողովուրդին վիճակը, անոնց պահանջները եւ հարցերը: Այդ բոլորին հետ անոր քննախոյզ աչքէն չեն վրիպիր ժողովրդական առտնին կեանքին պատկերները, կենցաղն ու սովորութիւնները, ժողովրդական զրոյցները եւ աւանդութիւնները, պատմական յուշարձանները եւ հընութիւնները:

Յետագէմ տարրեր, անշուշտ, հաշտ աչքով չեն նայիր հայրենասէր եւ ժողովրդասէր հոգեւորականին աշխատանքներուն: Կը կանչուի Կ. Պոլիս, ուր ծանր հիւանդութենէ մը ետք 1892 Դեկտեմբեր 30ին, 52 տարեկան հասակին կը վախճանի: Հայրենասէր գործիչը դեռ մահուընէ առաջ կտակած էր՝ իր համեստ խնայողութիւնները գործածել ազգօգուտ նըպատակներու՝ իր ծննդավայրին մէջ հիւանդանոց մը չինել եւ Ոստան գաւառի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ թաղուած Եղիշէի գերեզմանը օժտել շիրմաքարով մը:

Մեծ վաստակ ունի ականաւոր գործիչը յատկապէս հայ ժողովրդական բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ: Մինչեւ Սրուանձտեանց բանահիւսութեան եւ ազգագրութեան նիւթերու հաւաքումը պատահական բնոյթ կը կրէր: Վաստակաւոր մշակը առաջինը եղաւ, որ մեծապէս գնահատելով ժողովուրդին մշակոյթին վերոյիշեալ ճիւղերուն դիտական արժէքն ու նշանակութիւնը, զբաղեցաւ այդ նիւթերուն հաւաքումի եւ մեկնաբանումի աշխատանքով: Երկարամեայ աշխատանքին արդիւնքները ամփոփուած են անոր ծանօթ հինգ հաւաքածոներուն մէջ: Կան հայ ժողովրդական բանահիւսութեան դրեթէ բոլոր սեռերը եւ տեսակները ցոյց տուող նմոյշներ: Այդ հատորներուն մէջ կարելի է գտնել հրաշապատում, իրապատում, արկածային եւ կենցաղային հէքեաթներ, առակներ եւ կենդանական վէպիկներ, առած - ասացուածքներ, հանելուկներ, աղօթքներ, երգումներ, անէծքներ: Բազմազան եւ հարուստ պատկեր մը կը ներկայացնէ ժողովրդական քնարերգութիւնը՝ բնութեան, սիրոյ, պանդխտութեան, երգիծական երգեր, վիճակի, օրօրոցի, հարսանեկան, թաղման եւ ծիսական երգեր: Պատմական - դեղարուեստական մեծարժէք կը ներկայացնեն անոր ժողված աւանդութիւններն ու առասպելները: Սիփանի, Մասիսի, Շիրինի եւ Աղնաւուրի, Կռունկի վանքի, Ծամքարի, Շամիրամի, Բէլի, հրաշագործ էակներու եւ բնութեան տարերային ուժերու մասին: Գ. Սրուանձտեանցին կը պատկանի «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպին առաջին պատումը և յաու առաջնութիւնը: 1873ին Մշոյ դաշտի Առնիստ դիւղացի Կրպոյէն գրի առաւ դիւցազնավէպին առաջին ոստումը եւ յաջորդ տարին հրատարակեց «Գրոց ու բրոց» հաւաքածոյին մէջ, հիմը դնելով հայ դիցաբանութեան:

Բանահիւսութեան զուգընթաց մեծ գործ կատարած է հայ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ, ներկայացնելով Մուշ-Տարօնի, Վասպուրականի, Ակնի եւ այլ դաւառներու տեղագրութիւնը, ժողովրդական առտնին կեանքին ու կենցաղին, ընտանեկան բարքերուն, սովորոյթներուն, ծէսերուն, հաւատալիքներուն մանրամասն նկարագիրը: Սրուանձտեանց յաճախ կ'անդրադառնար ժողովրդական լեզուին, երաժշտութեան, հնագիտութեան եւ հնագրութեան հարցերուն:

Իր ժամանակին Ղ. Ալիշան, Մ. Էմին, Ս. Պալասանեան, Գր. Խալաթեան, Բաֆֆի եւ ուրիշներ ըստ արժանւոյն գընահատած են Գ. Սրուանձտեանցի ծառայութիւնները: Յ. Թումանեան օգտագործելով անոր բանահիւսական նիւթերը, հարստացուցած է հայ դրականութիւնը դեղարուեստական կատարեալ գործերով:

Ա. ՆԱԶԻՆԵԱՆ

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ժամացոյցի պատմութիւնը կը սկսի շատ դարեր առաջ: Մեր թուագրութենէն մօտաւորապէս հինգ հարիւր տարի առաջ Բաբելոնի մէջ արդէն գոյութիւն ունէր արեւային թուացոյցը: Օրը եւ գիշերը բաժնուած էին 12 մասերու: «Ժամերը» չափուած էին՝ ցերեկը ըստ երկարութեան եւ ուղղութեան այն ստուերին, զոր ցոյց կուտար հողի մէջ խրած փայտէ ձողը, գիշերը կ'օգտագործուէր ջուրով ժամացոյց մը: Բաբելոնացիներէն ժամացոյցը փոխ առին Յոյները: Անցան հարիւրաւոր տարիներ, մինչեւ որ հնարուեցաւ աւազով ժամացոյցը:

Ատամնաւոր փոքրիկ անիւներով մեքենական առաջին ժամացոյցը երեւան եկաւ Եւրոպայի մէջ ԺԳ. դարուն: Ան նախապէս ունէր մէկ ասեղ, որ ցոյց կուտար ժամերը: Ինչ կը վերաբերի վայրկեաններուն, այդ՝ կը հետաքրքրէր միայն աստղագէտները: ԺԶ. դարու սկիզբները երեւան եկաւ աղեղով ժամացոյցը, դարձեալ մէկ սլաքով: Հազիւ կէս դար ետք, գտնուեցաւ վայրկեանները ցոյց տուող սլաքը: Արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի զարգացումը, միջնադարեան կենցաղի վերափոխումը անհրաժեշտ դարձուցին ժամանակը ալ աւելի ճշգրիտ չափելու գործիքը: ԺԸ. դարուն շինուեցան առաջին ժամանակաչափերը, որոնք նախապէս օգտագործուեցան ծովագնացութեան մէջ: 1760էն սկսեալ, օժտուեցան երրորդ ասեղով մը — երկվայրկեանը ցոյց տուող սլաքը:

Ժամացոյցներու արդիւնաբերական արտադրութիւնը սկսաւ Ֆրանսայի մէջ, ժամագործներու համքարութիւնը հիմնուած ըլլալով 1453ին: Շուտով այս արդիւնաբերութիւնը ուժեղ թափով զարգացաւ Զուիցերիոյ մէջ, ուր կը գործեն ներկայիս աւելի քան հազար մեծ ու փոքրը գործարաններ:

Ճիշդ ժամը ցոյց չէ տրուած արեւի հետեւողութեամբ, որովհետեւ Երկիրը անոր շուրջը կը դառնայ փոփոխական արագութեամբ: Մեր մոլորակին կողմէ իր առանցքին շուրջ կատարուող շրջապտոյտին ժամանակաշրջանը, նոյնպէս, կը տարբերի օրէ օր: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ դարձաւ աստղագէտներու երեւակայած պայմանական արեւը, որ ցոյց տայ միջին արեւային ժամանակը: Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր միջօրէական ունի իր ժամը, գոյութիւն առին բազմաթիւ տեղական ժամեր, որոնք կը ստեղծէին բազմաթիւ դժուարութիւններ: Անհրաժեշտ դարձաւ գտնել լուծում մը, որ կարդ ու կանոն դնէ այդ խառնաշփոթութեան մէջ: 1884ին կազմակերպուեցաւ միջազգային խորհրդաժողով մը, որ երկար քննարկումներէ ետք ընդունեցաւ քանատացի ճարտարագէտ Սանտֆորտ Ֆլեմինկի առաջարկը՝ հաստատել ժամային գօտիներ:

Ըստ Ֆլեմինկի, մէկ օրուան ու մէկ գիշերուան ժամերու թուին համեմատ երկրագունդի տարածութիւնը բաժնուեցաւ 24 գօտիներու 15 աստիճան երկարութեամբ իրարմէ հեռու գտնուող միջօրէականներով: Իւրաքանչիւր գօտիէն ներս հաստատուեցաւ միակ ժամանակ մը, ըստ այն միջօրէականին, որ կ'անցնի անոր կեդրոնէն: Լոնտոնի մօտ գտնուող Կրինվիչի դիտարանէն անցնող միջօրէականի գօտիին նշած ժամանակը նը-կատուած է համաշխարհային ժամանակ:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—*—

Ալպանիոյ ելեկտրականութեան նախարարը, Թիրանայի մէջ տեղեկագիր մը կը պատրաստէ ելեկտրականացման մարգին մէջ իր երկրի արձանագրած յառաջդիմութեան մասին ու կը գրէ՝ թէ 1963ին հոսանքի արտադրութիւնը աւելցած է հարիւրին հարիւր հինգ համեմատութեամբ, 1964ին, հարիւրին հարիւր յիսուն համեմատութեամբ, 1965ին...

Յանկարծ կը կենայ եւ քարտուղարին կ'ըսէ.

— Մոմ մը բեր: Շատ մութ է այստեղ:

իբրեւ ընտանիքի անդամներ; կերակրողներ, կ'աշխատէին սիրաշահիլ: Առաւօտուն, երբ կը կտրէին նոր տարուան հացը, որուն մէջ զետեղուած էր դրամ, կը բաժնէին ընտանիքի անդամներուն եւ անասուններուն թիւին համաձայն: Որուն որ բաժին կ'իյնար դրամը, անոր գործը ամբողջ տարին յաջող կ'ըլլար՝ համաձայն աւանդութեան:

Մեծ կարեւորութիւն կուտային հիւրասիրութեան: Այդ օրը կը համարուէր պաս, եւ միսէ ճաշեր չէին ուտեր, բայց միւս կողմէ տան մէջ կ'ըլլար թխուածքներ, լոբի, ձուկ, պտուղ, ընկոյզ, որոնք պէտք է դիւղացիին ապահովէին հանդիստ կեանք, առատութիւն:

Նոր տարուան օրը մարդիկ իրարու հիւր կ'երթային, կը շնորհաւորէին տօնը: Իբրեւ կանոն, բարեմաղթութիւնները կ'ընէին երիտասարդները: Ամէնէն առաջ կ'երթային տոհմին ամէնէն աւագին մօտ, իրենց հետ տանելով օղի, խնձոր եւ ընկոյզ: Կ'ուտէին, կը խմէին, կ'ուրախանային: Հայերը տօնածառ զարդարելու սովորութիւն չունէին:

Հայաստանի զանազան շրջաններ ունէին իրենց սովորութիւնները, որոնք կուգային հին անցեալէն՝ նախադարեան համայնական կարգերէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Անշուշտ:

— Եթէ ատրճանակով մենամարտիլ ուզէ, յայտնի պիտի ըլլայ որ զայն մեռցընել է միտքը:

— Մէկ մէկ ալ երկուք:

— Իր վկաները ընտրե՞ց:

— Ոչ:

— Ո՞վ են արդեօք:

Չեմ դիտեր: Անոնք ալ այս առտու հոս պիտի դան: Փիէրը իմ հասցէս տուաւ:

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ:

— Կարծեմ անոնք են, ըսաւ ճարտարագէտը:

Եկողը Մօպրէն էր, որ ուրախ զուարթ ներս մտնելով հարցուց.

— Վկաները եկա՞ն...: Ի՞նչ իւղով պիտի տապկուիմ, որոշուեցա՞ւ:

Բայց ահա այս միջոցին սպասաւոր մը ներս մտնելով երկու այցետոմս երկարեց:

Զարտաք այցետոմսերը առնելով հետեւեալ անունները կարդաց.

— Մարքիզ Կ'ասթէ եւ դերկոմս Հօտէք:

Երեք բարեկամները զարմացական բացագանչութիւն մը արձակեցին:

Սպանացիին ընտրած վկաները հանրածանօթ պարկեշտ ու պատուաւոր մարդիկ էին: Ոչ ոք կրնար անոնց վարք ու բարքին վրայ կասկածիլ:

— Ներս հրամցուր, ըսաւ ճարտարագէտը ծառային:

Մօպրէ մէկ կողմ քաշուեցաւ:

Վկաներուն հետ պաշտօնական տեսակցութիւնը կարճ տեւեց: Մենամարտի օրը որոշուեցաւ, երկու օր վերջը, առտուան ժամը տասնըմէկին Կրանտ - Ռու կոչուած մենամարտի վայրը: Ընտրուած զէնքն էր մենամարտի սուրը:

Բանակցութեանց աւարտելէն յետոյ, չորս մարդիկը, որոնք իրար երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնային, բարեկամական քանի մը խօսք փոխանակեցին:

Մօրիս, Կասթէ մարքիզը մէկ կողմ քաշելով ըսաւ.

— Սիրելի մարքիզ, կը փափաքիմ ձեզի հարցում մը ընել, բայց եթէ այդ հարցումիս պատասխան մը տալով անդաղտնապահութիւն մը ըրած պիտի ըլլաք, վնաս չունի, մի պատասխանէք:

— Հարցուցէք, սիրելի տօքթօր:

— Այն մարդը որուն վկան եղած էք, աղէկ կը ճանչնա՞ք:

— Ասոր մէջ անդաղտնապահութեան ի՞նչ կայ, սիրելի տօքթօր: Պարոն Բավլօ Հիւէրթասը Սպանական դեսպանատան կողմէ յանձնարարուած է ինծի: Ես միշտ յարաբերութեան մէջ եմ այդ դեսպանատան հետ: Պարոն Հիւէրթաս իբրեւ օտարական, առժամեայ կերպով մեր ակումբը ընդունուած էր, հոն ճանչցայ զինքը...:

Դերկոմս Հօտէքն ալ հոն ճանչցաւ զայն...: Այս առտու գալով դիս գտաւ եւ պարոն Մօպրէի հետ ունեցած միջադէպը պատմեց...: Ըսելէ վերջ նաեւ որ Փարիզի մէջ ոչ բարեկամ ունէր եւ ոչ ալ ծանօթ, ձեւով մը հասկցուց ինծի որ իր վկան ըլլամ: Տեսնելով որ դերկոմս Հօտէք իր առաջարկը ընդունեցաւ ես ալ չկրցայ մերժել:

— Այո, մերժելը դժուար պիտի ըլլար, իրաւունք ունիք, բայց սա ալ ես ձեզի ըսեմ թէ ձեր բարեկամը իրականութիւնը պահած է ձենէ, դիտել տուաւ Մօրիս խոնարհութիւն մը ընելով: Ես լաւ դիտեմ որ ան Փարիզի մէջ բարեկամներ ունի:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք:

— Եւ մինչեւ իսկ երէկ դիշեր բարեկամի մը հետ թատրոն դացած է..., իր հայրենակիցներէն մէկուն հետ:

— Բնաւ լուր չունիմ ատկէ...:

— Այո, իրեն նմանող տափակ դէմքով մարդ մը, փայլուն աչքերով, ձախ աչքին վրայ ալ վէրքի կարմիր սպի մը:

— Ատանկ մէկը բնաւ չեմ տեսած իրեն հետ...:

— Ըսել է զայն ակումբին մէ՞ջ ճանչնաք, ասկէ առաջ չէի՞ք ճանչնար: Հարցուց Մօրիս պահ մը մտածելէ ետք:

— Ոչ, առաջին անդամ ըլլալով հոն հանդիպեցանք իրարու:

Այս վճռական խօսքին վրայ, Մօրիս ալ չպնդեց:

ՄԵՌՆԻ՞Լ ԹԷ ՄԵՌՑՆԵԼ

Երկու օր վերջը, առտուան ժամը տասն ու կէսին, Գութի ընդարձակ ինքնաշարժը երեք բարեկամները առած դէպի մենամարտին վայրը կը սուրար:

Մօպրէ խանդավառ էր եւ բարեկամները զինքը շնորհաւորեցին:

— Երէկ դիշեր մառեշալ Ռիշլիէօյին պէս մինչեւ լոյս կռնակիս վրայ քնացայ, ըսաւ Մօպրէ իր բարեկամներուն շնորհաւորութիւններուն պատասխանելով:

— Կինս եւ քենիս ճաշի մեզի պիտի ըսպասեն, ըսաւ Մօրիս: Մեզի պիտի ճաշենք այսօր... աչքդ չորս բանալու ես որ քիթդ բերանդ կապուած մեր աղնուափայլ տիկիններուն առջեւ չելլաս:

— Մենամարտէն լուր ունի՞ն, հարցուց Փիէր:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տէր եւ Տիկին Խ. Խաչիկեան (Փարիզ) 50 Ֆր. , Տիկին Ժընեւ Լալայեանի քառասունքին առիթով : Յ. Աւետիքեան քսան, Վ. Գամպէռեան յիսուն, Գ. Նաճարեան քսան, Յ. Ասլանեան տասը, Ա. Դաւիթեան տասը, Յ. Յակոբեան 30, Գ. Թիւթէլեան տասը, Ա. Տէրտէրեան տասը, Ա. Գաբրիէլեան 20 :

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ , 295, Բիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան » նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30,* Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ԻՐ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՎ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐ ՁՄՐԱՆ
ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՎ

— * —

Անմոռանալի արձակուրդ

— * —

ՔԱՆԹԷՐՍԹԷԿ, միջազգային ճամբուն վրայ Փարիզէն ուղղակի կառախումբ :

Մեկնում Ուրբաթ, Յունուար 28 ,

Վերադարձ Փետրուար 7

Քանթէրսթէկի *մէջ* (1200 *մեթր*) *հովերէն պաշտպանուած, առողջ օր, դահուկի* (սքի) *դպրոցը,* ռըմոնթ-փանթ *եւայլն :*

Հօթէլ Ալփընռոզ, *առաջնակարգ , տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ , տուշ, խընամուած ճաշ, հաճելի մթնոլորտ,* պառ, տանսինկ :

Մասնակցութիւն 375 *Ֆրանք , մէջն ըլլալով ճամբորդութիւնը, պանդոկը, արկածի ապահովութիւնը :*

Սահմանափակ տեղեր :

Գործօն անդամի տարեկան անդամավըճար՝ 10 *Ֆրանք :*

Կանխավճար՝ 100 *Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 24ին :*

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, RUE DE TREVISE
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 Ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 *Յունուար*), *Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի , պատարագ ժամը* 10*ին :*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 *Յունուար*).— *Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ , կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ.ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ*

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10*ին, քարոզ* 11·30*ին :*

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30, *պատարագ ժամը* 10*ին: Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանդիստ, ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպագճեանի կտակին :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն , լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք , *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ դիշեր (15 *Յունուար*) *ժամը* 20·30*ին Մշակոյթի Տան մէջ :*

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, *եւ սակը՝* 200 *Ֆրանք :*

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ , Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : *Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ .Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20*ին, Մշակոյթի Տան մէջ,* 17, *Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30*ին Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20·30*ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30*ին , Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYsées 67-03

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 12 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10507 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.507

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Է.— «ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ» ԵՐԿՈՒ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կանոնագրութիւն մը հրատարակեց իր պաշտօնաթերթին մէջ (Հասկ, Օգոստոս - Սեպտեմբեր, 1965): Այդ կանոնագրութեան սկիզբը, իբրեւ առաջին յօդուած, կը կարդանք.

«Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հիմնական կանոնագրութիւնը Ազգային Սահմանադրութիւնն է, որ ճանչցուած է իբրեւ օրէնք եւ կը գործադրուի արդէն 1863էն ի վեր»:

Ընթերցո՛ղ, կարդա՛, անգամ մըն ալ կարդա այս յօդուածը:

Ազգ. Սահմանադրութիւն կոչուածը այն թանկագին դոկումենտն է,— այս բառը ի պէտս Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին, — որ մեզի կուտար ոչ միայն ազգային հասունութեան վկայութիւն, այլեւ գրեթէ ազգային պետութեան մը իրաւունքները օտար պետութեան մը ծոցին մէջ: Այդ դոկումենտը երկինքէն չինկաւ մեր ծոցը, ասոր - անոր շնորհեալ կոնդակներու պէս՝ փոստը չբերաւ մեզի, ոչ հայրապետական ողջոյն էր Ծննդեան առթիւ, ոչ ալ ճառ՝ կաթողիկոսական ճիւլիւսի առթիւ: Այդ դոկումենտը անհուն տառապանքներով գնուած իրաւունք մըն էր, արիւնով գնուած օրէնք մըն էր, մեր ազգային կեանքը ապահովագրող պաշտօնաթուղթ մըն էր, մեր պատմական առաքելութեան ճամբան լուսաւորող ճրագ մըն էր, վերջապէս այնպիսի մեծ եղելութեան մը վկայութիւնն էր, որ Հայերը, տարիներ ու տարիներ, ազգային տօնի վերածեր էին անոր հրատարակութեան տարեդարձը եւ կը տօնէին ամէն տարի, Մայիս ամսուն, գարնանային շունչով եւ խանդավառութեամբ, Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին պարտէզներուն մէջ: Կարգ մը հայաշատ քաղաքներու մէջ փակ կը մնային դպրոցները՝ այդ օրը: Վասնզի Օրացոյցի մէջ մեր ազգային տօներուն կարգը անցած էր Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձը:

Վերջին պատերազմէն առաջ, Յառաջ ծրագրեց պատրաստել բացառիկ, իրապէս բացառիկ թիւ մը՝ ներկայացնելու համար Ազգ. Սահմանադրութեան պատմութիւնը, էութիւնը, արժէքը՝ խորագոյն վերլուծումներով եւ մեկնութիւններով:

Ափսո՛ս, ամէն բան առաւ տարաւ պատերազմը, որ մեզի բան չբերաւ երբեք՝ ինչպէս ամէն անգամ:

Ահա այդ Ազգ. Սահմանադրութիւնն է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կը համարի իր «հիմնական կանոնագրութիւնը»:

Յստակ է յայտարարութիւնը, — Պօղոսն ալ կը հասկնայ, Ապօղոսն ալ: Զը-հասկցողին՝ քարը գլխին (թարգմանաբար՝ թան փի, ինչպէս կ՚ըսէ Ֆրանսացին):

Արդ, «նկատելով որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսի ընտրութեան կանոնները եւ անոր վարչական իրաւասութիւնները չէին նախատեսուած Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ, 1941ին (ուշադրութի՛ւն, հազար ինը հարիւր քառասուն եւ մէկին, հասկանո՞ւմ էք), Կիլիկեան Թեմերու Պատգ. Ժողովը կը մշակէ յատուկ կանոնագրութիւն մը, հարկ եղած լրացումները եւ պատշաճեցումները կատարելով, համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան ընդհանուր ոգիին»:

Այս վերամշակուած կանոնագրութիւնը կ՚ընդունէր Հայաստանեան երկու պատգամաւորներու մասնակցութիւնը Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեանց: 1941 Դեկտեմբերին կը հասնէին Հայաստանեան երկու պատգամաւորները, որոնք պատճառ կը դառնան կաթողիկոսական ընտրութեան ... խափանումին:

Ի՛նչ ձեւով որ կ՚ուզէք՝ դուք տուէք Մայր Աթոռին այս «մայրախնամ» միջամտութեան մեկնութիւնը: Դիտել կուտանք միայն թէ կան մայրութիւններ, որոց միջամտութեան պատճառները վերլուծելը չա՛տ հեռու կը տանի մեզ, եւ դժուար է ատոնք բացատրել Պօղոսին ու Ապօղոսին:

Բայց 1943ին, նոյն կանոնագրութեամբ կը կատարուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութիւնը, — կ՚ընտրուի Գարեգինը, միաբան Էջմիածնի: Երկու տարի առաջ՝ նոյնը չէր թեկնածուն:

Երուսաղէմ երբեմն կ՚ըմբոստանար՝ երբ իրենց գլխուն վրայ պատրիարք կ՚ընտրուէր «դուրսէն» մէկը: Կիլիկեան աթոռը չըմբոստացաւ, սակայն: Էջմիածնականը բազմեցաւ Կիլիկեան աթոռին վրայ: Եւ երբեք չգաւաճանեց արեւմտեան աթոռին՝ յօգուտ արեւելեանին: Կրնար աթոռակից մը նշանակել՝ հակումով մը արեւելեանին, — չըրաւ: Թելադրեցին, — չըրաւ: Գարեգին դէմ էր երկու աթոռներու միացման կամ մէկը միւսին թեւէն կախելուն: Չհրաժարեցաւ իր միաբանութենէն, եւ մնալով Էջմիածնական միաբան՝ մնաց Կիլիկեան կաթողիկոս: Վասնզի պատմութի՛ւն գիտէր մարդը եւ հակառակ արեւելեան եւ արեւմտեան նուիրապետական երկու անկախ աթոռներու գոյութեան, ոչ մէկ պատճառ կամ վախ կը տեսնէր երկփեղկումի): Այս վերջին բառը, Օրմանեանէն առնելով, Օրմանեանին աշակերտը չգործածեց բընաւ՝ երբ ինք էր կաթողիկոսութեան թեկնածուն, բայց գործածեց յետագային՝ երբ ուրիշն էր թեկնածուն):

Գարեգին գիտէր թէ կաթողիկոսներով չի փեռեկտիր մեր Եկեղեցին (ունեցած ենք, երբեմն, չորս կաթողիկոս միաժամանակ): Ուրի՛շ էր իր վախը,— մենք լսած ենք ի՛ր բերնէն:

Երկփեղկումի վախը արուեստական է, օտար ներշընչում, հիմնական մէկ նպատակով, — ջնջել արեւմտեան նուիրապետական աթոռը կամ զայն ենթարկել արեւելեան աթոռին:

Այդ վախը խրտուիլակի դեր կը կատարէ կարգ մը շրջանակներու մէջ, երբեմն ալ խանձափայտի դեր կը ստանայ ասոր կամ անոր ձեռքին մէջ՝ հրդեհ ձգելու համար Սփիւռքի Հայութեան ծոցը:

Ահա օրինակը:

1941ի կանոնագրութեան մէջ, առանց երբեք հպելու Ազգ. Սահմանադրութեան ոգիին եւ սկզբունքներուն, յաւելումներ կատարուեցան անցեալ ամառ: Ի՞նչ են այդ յաւելումները:

1965 Յունիսի սկիզբը Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին մէջ կը գումարուի Ազգ. Ընդհ. Ժողովը, որ նկատելով թէ աճած է արեւմտեան աթոռին թեմերուն թիւը, կանոնագրութեան 32րդ յօդուածով կը թուի զանոնք.—

«1.— Բերիոյ թեմ: 2.— Դամասկոսի թեմ: 3.— Լիբանանի թեմ: 4.— Կիպրոսի թեմ: 5.— Հիւս. Ամերիկայի թեմ: 6.— Յունաստանի թեմ: 7.— Թեհրանի թեմ: 8.— Ատրպատականի թեմ: 9.— Իրան եւ Հնդկաստանի թեմ»:

Յետոյ իբրեւ լրացում, կ՚աւելցնէ 33րդ յօդուածը.—

«Այլ թեմեր եւս կրնան կազմուիլ կամ միանալ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռին, իրենց ազգային - եկեղեցական պատասխանատու մարմիններու գրաւոր դիմումին վրայ, ուղղուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ կաթողիկոսին:

«Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Խառն Ժողովը ընդունելէ ետք կատարուած դիմումը, որոշումը կը հաղորդէ թեմին: Դիմումնագիրը կը ներկայացուի Ազգ. Ընդհ. Ժողովին՝ առ ի հաստատումն, որմէ ետք Վեհափառ Կաթողիկոսը կոնդակով մը կը հռչակէ զայն Մեծն Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմ»:

Եւ ահա իշխանական հրաման մը Էջմիածնայ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդէն:

— Ջնջեցէք այդ երկու յօդուածները:

Այսինքն թողէք այդ թեմերը եւ չըլլա՛յ թէ նոր թեմ առնէք:

Բաղդատեցէք յօդուածներուն անմեղութիւնը եւ հրամանին ահեղութիւնը:

Այս մարդիկը կարդացա՞ծ են Խորհ. Միութեան Սահմանադրութիւնը, մասնաւորաբար այն յօդուածը, որ կ՚ըսէ թէ Միութեան սոցիալիստական սովետական իւրաքանչիւր Հանրապետութիւն ազատօրէն կրնայ անջատուիլ Միութենէն: Այս յօդուածը կը կոչուի «կոյր - դուռ», — տարազը թէեւ ճարտարապետական, հազուադէպ չէ նաեւ Սահմանադրութեանց խմբագրութեան մէջ: Նշանակութիւնը՝ դուռ մը որ չի գործածուիր: Իրականին մէջ, Խորհ. Սահմանադրութեամբ կապուած որեւէ Հանրապետութիւն չի գործածեր այդ դուռը՝ նոյնիսկ եթէ տրամադրելի ըլլայ, վասնզի հրաւէր չէ այդ յօդուածը, այլ միայն զարդ է, ինչպէս կ՚ըլլան կոյր - դուռները չէնքերու վրայ: Առաւել եւս, հրաւէր մը չէ Անթիլիասի կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան 33րդ յօդուածը, այլ... ապաստանի դուռ մըն է անոնց համար՝ որոնք անտէր կը մնան, անգլուխ կը մնան, լքուած թեմեր կը դառնան:

Ի՛նչ աղուոր առիթ, սակայն, հրձիգներուն համար, պոռալու համար, աղմըկելու համար.

— Թե՛մ կը յափշտակեն, մեր թեմերը կ՚առնեն:

Ի՞նչպէս չըսել. — Եղբարք պատուականք, թոյլ մի՛ տաք որ թեմերը փախչին, մի լքէք որ այլ տեղ չապաստանին, սիրաշահեցէք, գոհացուցէք, փոխանակ պոռալու պէֆրուաներու կատարէն:

Բայց ո՞վ են այս մարդիկը, ի՞նչ հանգամանք ունին եւ ի՞նչ իրաւասութիւն, — պակաս մը չե՞ն նշմարեր արդեօք իրենց շուրջը, աշխարհական խորհրդականներու բացակայութիւնը չի՞ թելադրեր իրենց որ խօսին ոչ այնպէս՝ ինչպէս եթէ ազգը բաղկանար բանկալը մոմ վառողներէ միայն: Վերջապէս հասկը-նա՛նք, — եպիսկոպոսական ժողովները հասան մինչեւ հոն՝ ուր իրենց չաթալ-թագով կ՚ուզեն ազգը վերածել չաթալ-ազգի՞, կամ ոչ իսկ թագ ունեցող ազգի՞, դուք ըսէք՝ ինչի՞:

Տարիներ ու տարիներ մերժեցին ճանչնալ Ամերիկայի Հայութիւնը իբրեւ Էջմիածնական թեմ, եւ երբ նոյն գաղութը չաթալ դարձաւ չաթալ - թագ կրող այս ժողովականներուն անտարբերութեան, անհոգութեան եւ ապիկարութեան հետեւանքով, կ՚ելլեն կը պոռան.

— Զգեցէք, մի՛ առնէք, մի՛ յափշտակէք: Թեմերը անգլուխ, անտէր ձգելուն մէջ այնքան բարձր իմաստութի՞ւն մը կայ արդեօք, որ միայն «ի ձուոյ» եպիսկոպոսը կը հասկնայ, բայց ոչ երբեք Պօղոսը, ոչ ալ նոյնիսկ Ապօղոսը:

Զբացատրէ՞ք, եղբարք իմաստունք, ազգը միայն հրաման ստանալով չէ որ ազգ կը դառնայ, այլեւ բաժին ստանալով ձեր իմաստութենէն: Երբ անգլուխ կ՚ուզէք թողուլ թեմ մը, զայն պատժելո՞ւ համար է (ո՞ր մեղքին պատճառով) թէ այն միտքով որ չա՛տ կարօտնայ ձեզ: Պատճառ մը պիտի ունենաք հարկաւ, բայց լաւ կ՚ըլլայ որ մենք ալ գիտնանք:

Այսուհանդերձ կը դատապարտենք ձեզ այն կոչերուն համար, զորս կը կատարէք հրձիգի ձեւով, «ազգավնաս», «եկեղեցաքանդ» բառերու տարափով, երբ թէ անգլուխ կը թողուք թեմը եւ թէ թոյլ չէք տար որ լքուած թեմ մը ապաստան փնտռէ այլուր, առանց հեռանալու հայ եկեղեցիէն:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՍԹՐԻ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

ԹԱՇԿԵՆՏԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵՆԷՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԵՏՔ, ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՌԱՒ

Մինչ Թաշկենտի մէջ որոշ գոհունակութիւն մը կար, տրուած ըլլալով որ Հնդկաստան եւ Փաքիստան համաձայնութեան եկած էին, քանի մը ժամ ետք վարչապետ Շասթրիի յանկարծական մահը սեւ քօղ մը պիտի իջեցնէր ուրախութեան վրայ:

Երկուշաբթի իրիկուն հակառակ բոլոր յոռետես նախատեսութեանց, Շասթրի եւ Այուպ Խան կը ստորագրէին պատմական համաձայնութիւն մը, որ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի խորհրդային դիւանագիտութեան համար:

Այս համաձայնութիւնը որ կը ստորագրուէր վարչապետ Կոսիգինի ներկայութեան, ինը կէտերէ կազմուած է.— Ա) երկու կողմերը ամէն ճիգ պիտի թափեն բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ մշակելու համար: Բ) Երկու երկիրներու զօրքերը մինչեւ Փետրուար 25 պիտի քաշուին եւ գրաւեն այն դիրքերը զորս ունէին անցեալ Օգոստոս 5ին: Պիտի յարգեն զինադուլը: Գ) Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները պիտի հիմնուին ոչ-միջամտութեան փոխադարձ սկզբունքին վրայ: 7) Թշնամական քարոզչութիւնը պիտի դադրի: Ե) Փաքիստան գտնուող հնդիկ մարզպանը եւ Հնդկաստան գտնուող փաքիստանցի մարզպանը իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի վերադառնան եւ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին: Զ) Հնդկաստան եւ Փաքիստան պիտի քննեն հարկ եղած միջոցները վերահաստատելու համար տնտեսական, առեւտրական եւ մշակութային յարաբերութիւնները: Է) Հրահանգներ պիտի տրուին պատերազմական գերիներու ներգաղթին համար: Ը) Հնդկաստան եւ Փաքիստան պիտի շարունակեն ուսումնասիրել գաղթականներու եւ կալուածներու գրաւման վերաբերեալ հարցերը: Թ) Երկու կողմերը համաձայն են շարունակելու համար ժողովները ղեկավարներու աստիճանին վրայ եւ անհրաժեշտ կը գտնեն հնդիկ - փաքիստանեան կազմակերպութիւններ հաստատել, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ տեղեկագիրներ տալ իրենց կառավարութեանց յաւելեալ միջոցներու մասին զորս պէտք է առնել:

Երկու ղեկավարները շնորհակալութիւն կը յայտնէին Խորհ. Միութեան իր շինարար օժանդակութեան համար: Կոսիգին հրաժեշտի կոչունք մը կուտար այս առթիւ: Ճաշէն ետք ամէն մարդ կը քաշուէր եւ քիչ ետք կը լսուէր անսպասելի լուրը. — Շասթրի սրտի տագնապի մը զոհ գացած էր: Կոսիգին անմիջապէս կը փութար Շասթրիի մօտ, տասը բժիշկներով, բայց ամէն ջանք անօգուտ էր: Յատուկ օդանաւով մը, Շասթրիի մարմինը Նոր - Տէլհի կը փոխադրուէր եւ Այուպ Խան արտօնութիւն կուտար որ օդանաւը Փաքիստանի վրայէն անցնի: Կոսիգին ուրիշ օդանաւով մը կը մեկնէր Հնդկաստան ներկայ ըլլալու համար յուղարկաւորութեան:

Շասթրին առժամեայ փոխանորդ նշանակուած է Ներքին նախարար՝ Նանտա:

Միացեալ Նահանգներու կողմէ յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի ըլլայ փոխ: նախագահ՝ Հըմֆրէ:

× Հնդկաստանի ողբացեալ վարչապետը 62 տարեկան էր:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ ՀԵՏ

Անձրեւոտ էր օրը : Պոլիս : 1908ի աշունը :

Բազմահարիւր դաւառացի տղաք լեցուած էին մայրաքաղաք՝ ուսանելու, ազգային ու պետական դպրոցները մտնելու համար, կերպով մը :

Ի՞նչ սրտառուչ կարօտ գիրքին ու դպրոցին համար : Եւ ի՞նչ զրկանքներ, ի՞նչ թշուառութիւն ու երկար թափառումներ՝ դպրոցի մը դուռը բաց գտնելու համար :

Այս բազմութեան մէջ՝ տագնապողներէն մէկն ալ՝ ես : Մատնուած՝ անստուգութեան, ճակատագրի խաղերուն, չար ու բարի անակնկալներուն :

Առաջին քայլս էր իմ դաւառէս դուրս : Եւ մէկէն Պոլիս, այն քաղաքը՝ որ դաւառի բոլոր տղոց երազներուն թագուհին էր, աշխարհի բոլոր գեղեցկութիւններուն, գիտութիւններուն ու արուեստներուն հէքեաթային ոստանը, հարստութեանց գանձարանը :

Գաւառի խաղաղաւէտ ամայութենէն նետուած բազմամբոխ ու ժխորալից փողոցները անծանօթ մեծ քաղաքին, արդէն իրար էին խառնուած : Միայն մշտավառ հաւատք մը, յամառ յոյս մը էութեանս խորը, հակառակ բոլոր ցուրտ հովերուն :

Եւ այս ընդհանուր քաոսին մէջ՝ երկու անուն միայն, հեռուէն լսուած, մեր դաւառին մէջ շշնջուած .— « Արծիւ » Գրատուն եւ Սեթեան Խան : Մէկը՝ Դաշնակցական դրավաճառատուն, միւսը՝ Դաշնակցութեան կեդրոնատեղին :

×

Կ՚անձրեւէ, կը մաղուի թեթեւ, յուսահատութեան մատնելով քեզ, ջղայնացնելով մինչեւ իսկ : Ոչ շնորհքով անձրեւ է՝ որ տունը պահէ քեզ, ոչ ալ վերջ ունի՝ որ մէկ երկու ժամէն յոյս ունենաս արեւի : Եւ յետոյ ցեխ, ներկե՞ս կօշիկներդ թէ ոչ : Եթէ խնայես տասնոցդ, ի՞նչպէս ներկայանաս անծանօթ վայրեր, մարգոց, որոնք չեն հասկնար քեզ ...

Բայց, կ՚երթամ «Արծիւ » գրատուն, Մարփուճճըլար : Քաղցր է գիրքերու հոտը, զոր հեռուներէն կ՚առնէինք : Փոքրիկ խանութը լեցուած է, կան երեքչորս հոգի, ոտքի կամ նստած, մինչ անդին գրքերու ծրարներ կը կապուին, սընտուկներ կը դամուին դաւառի համար : Գաւա՛ռ, ուր ես, եւ ինչ օրեր ունեցար :

Լուռ՝ կը լսեմ միայն խօսակցութիւնը, կը սպասեմ որ առանձին մնամ, բայց հեռացող չկայ : Յուսահատ՝ կը քակեմ լեզուս, կ՚ուզեմ Սեթեան Խան երթալ, որուն հասցէին նամակ ալ ունիմ մեր քաղաքէն :

— Սեթեան Խա՞ն, չե՞ս գիտեր, կը հարցնէ Ղարիպեան, — « Արծիւ »ի տէրերէն, լեցուն թուշով, կլորիկ, առոյգ ու ժպտուն :

— Ի՞նչպէս գիտնամ, հազիւ գտայ «Արծիւ»ը ...:

— Օ, կ՚ըսէ մէկը յանկարծ քովէս, եկուր ինծի հետ, երիտասարդ. ես ալ հոն պիտի երթամ, տանիմ քեզ :

Դարձայ մէկ կողմիս : Բարակ, երկար ու ժգոյն դէմքով մէկն էր խօսողը : Նիհար, կարծես հիւանդ ըլլար, բայց աշխոյժ դէմքով, ուր երկու սեւ աչքեր կը վառէին անհանդարտ : Կզակին մօրուք, գլխուն՝ սեւ ու սանտրուած, քիչ մը երկար մազեր, յարդէ գլխարկ : Ձեռքին մէջ դաւազան մը : Արագ ու կտրուկ խօսակցութիւն, ամբողջ շարժում, ջիզ, աշխոյժ ու ջղայնութիւն, ինչպէս իր սուր ու թափանցող աչքերն էին :

Ճամբան ենք արդէն, կը քալենք ու կը խօսինք, աւելի ճիշդ՝ կը խօսի, կը հարցաքննէ զիս :

Ի՞նչ դուրգուրանք, ի՞նչ զարմանալի հետաքրքրութիւն :

Կը պատմեմ իմ դաւառէս, Գարահիսարէն, դպրոցի կարօտէս, դժուարին պայմաններէն, մեր քաղաքի Դաշնակցութենէն, որմէ շատ քիչ բան գիտէի դեռ ...

— Ո՞ր Գարահիսարէն, կը հարցնէ յանկարծ :

— Շապին Գարահիսարէն, կը պատասխանեմ, քիչ մը զարմացած իր արտակարգ հետաքրքրութենէն :

— Օ՛, կը ճանչնա՞ս ուրեմն Գարակէօղեան Արմենակը ...

— Ի՞նչպէս թէ չէ, հերոսները կարելի՞ է չճանչնալ, մեր քաղքէն է :

Կը կայծկլտան աչքերը, ձայնին մէջ կը զգամ դուրգուրանքին աճումը :

Գարակէօղեա՛նը, այն՝ որ Համիտեան բանտին մէջ, Սահմանադրութենէն քանի մը ամիս առաջ, լամբարին քարիւղովը օծած ու այրած էր ինքզինք, կուսակցական դաղտնիքները չյայտնելու համար ոստիկանութեան :

— Տեսա՞ծ էիք զինք, կը հարցնէ անծանօթ խօսակիցս :

—Ոչ, կ՚ըսեմ, կը ճանչնամ իր եղբայրները, Լեւոնն ու Հմայեակը, որոնք մեր քաղաքի երիտասարդութիւնը կ՚առաջնորդեն : Արմենակը ճանչցայ իր մահովը եւ իր մասին գրուած ոտանաւորով մը ...

— Ոտանաւո՞ր, կը հարցնէ, աւելի հետաքրքրուած :

— Այո՛, երկար ոտանաւոր մը, Մանզումէի մէջ կարդացինք :

Ու կը պատմեմ թէ ինչպէս, երբ անձրեւի համար «հսկում» կը կատարուէր մեր քաղաքէն դուրս՝ դաշտերը, ժողովրդական խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, մենք, խումբ մը տղաք, ծառի մը շուքին քաշուած, կարդացեր էինք սարսռազդեցիկ դիւցազներգութիւնը Արմենակի հերոսական մահուան, անհուն յուզումով, ու արցունքն աչքերնուս :

— Հաւնեցա՞ք, հաւնեցա՞ք, կ՚ըսէ ան, անհամբեր, գլուխը հակած դաւառացի տղու իմ միամիտ վճիռիս ...

— Ինչ կ՚ըսէք, պարոն, հիանալի էր, լացինք բոլորս, ու քանի մը անգամ կարդացինք :

— Գրողը, կը ճանչնա՞ք գրողը, կը հարցնէ սրտադողով մը :

— Գրո՞ղը, ահ, իրաւ որ չեմ յիշեր . տարօրինակ անուն մըն էր... «Ս»ով կը սկսի, Սը... Սը ... հիմա ...

— Սիամանթօ՞, կ՚ըսէ յանկարծ, ծիծաղկոտ :

— Այո, այո, Սիամանթօ, ինչ տարօրինակ անուն, բայց ինչ լաւ գրած էր ...

Անհամբեր կը հարցնէ, կտրելով խօսքըս .

— Է, կը ճանչնա՞ք Սիամանթօն, հանդիպա՞ծ էք իրեն :

— Ո՞ւրկէ ուր, նոր եկած եմ եւ չեմ ալ գիտեր թէ ուր է :

Կանգ կ՚առնէ, կը նայի խոնարհ, շփոթահար աչքերուս, հրճուանքով : Տժգոյն դէմքը կենդանութիւն ու աշխոյժ առած, կ՚ըսէ մէկէն .

— Ճանչցնե՞մ քեզի Սիամանթօն, կ՚ուզե՞ս : Ահա, ես եմ ...

— Դո՞ւք ...

— Այո՛, ես :

Երկար լռութիւն մը կը տիրէ, յուզում մը կը լեցնէ զիս, այդքան կրակ ու փոթորիկ այս տժգոյն ու հատած տղուն մէջ, այդքան կայծակ անոր կարճ ու արագ բառերուն մէջ, որոնք կը դողդղային արդէն ամբողջ քաղցրութիւն դարձած :

Լուռ՝ կը շարունակենք քանի մը քայլ եւս եւ արդէն հասած էինք : Կը բարձրանանք սանդուխներէն վեր :

×

Տարիներ անցան անկէց ի վեր, բայց Սիամանթօն կապուած մնաց ինձ համար Գարակէօղեանի, Գարակէօղեաններու անուններուն ու գործերուն : Գաւառին ու անոր փառքերուն, սուգերուն, դիւցազնութիւններուն, որոնց երգիչն եղաւ փոթորկաշունչ, կայծկլտուն լոյսեր վառելով երիտասարդութեան հոգիներուն մէջ :

Իր քերթուածով՝ առաջին հանդիպումս ունեցեր էի հերոսականին հետ, եւ իր անձով՝ դրականութեան հետ :

Իսկ ես մէկն էի միայն հազարներու մէջէն : Քանի սերունդ հոգեկան կրակի այս մկրտութիւնը ունեցան իրմով :

— Եւ այսօր, կը հարցնեմ ես ինծի, տրտմօրէն ,— արդեօք, Գարակէօղեանի դիւցազնութիւնը երգելու ատեն, կը մըտածէ՞ր երբեք թէ ինքն ալ, նոյն ճամբովը պիտի երթար, եօթը տարի ետք, Ապրիլեան հրէշային սարսափներուն : Իր մտքէն կ՚անցնէ՞ր արդեօք թէ իր բովանդակ կեանքը երգ մը ըլլալէ ետք, իր վախճանն ալ եղերերգութիւն մը պիտի ըլլար, չգրուած ու չլսուած եղերերգութիւն մը :

Չեմ գիտեր այս ամէնը, բայց կասկած չկայ, թէ խորապէս համոզուած էր որ Հայը, ազգ դարձած, ճակատը՝ արեւներուն, հայեացքը՝ բարձունքներուն, օր մը պիտի քալէր իր երգած դիւցազներու ճամբայէն, հասնելու վճիռով :

Այն ճամբայէն՝ որ աշխարհի բոլոր ծագերէն կ՚երկարի դէպի հայրենիք, Արմէններու սուրբ ու հինաւուրց երկիրը :

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԽՈՀԵՐ

Արեւե՛լք, Արեւե՛լք, բնաշխարհն Հայոց, որուն վրայ մեր հայրերն ու մեր նախահայրերը մշակոյթ ու քաղաքակրթութիւն են հիմնած : Աստուածներու բոցեղէն սուրով ահարկու Բելը տապալած : Արեւէն շող մը իր բոցավառ աչքերուն մէջ, զէն ու զարդերով կամարակալած հուր - հէր պատանեկիկն Վահագն երկընքի անհունութեան անջրպետին մէջ Բարշամի հարստութեամբ բեռնաւոր Ծիրկաթինի ճամբայով տուն կը վերադառնար, իր չքնաղ սիրուհիին Աստղիկի թեւերուն մէջ հանգչեցնելու իր անյաղթ գլուխը : Երկնքի անհուն տարածութիւնը բաւական չէր իր պանծալի սխրագործութիւններուն, պէտք էր իջնել մեր ապրած մոլորակին վրայ, փոխանցելու համար իր ցեղին հողեղէն զաւակներուն : «Առէք, առէք, ըսաւ Վահագն իր հոգեծին զաւակներուն՝ Սասունցի Դաւիթին, Տորք-Անգեղին, Վարդան Մամիկոնեաններուն, Անդրանիկներուն, Սարդարապատի հերոսներուն, առէք իմ բոցեղէն սուրս, իմ զէն ու զարդս, պաշտպանեցէք Հայոց աշխարհը, բոլոր տեսակի Բելերուն դէմ, վանեցէք Հայաստանի սուրբ հողէն բոլոր Լէնկթիմուրները, Ճէնկիզ խաները, Ալփ-Ասլանները, մաքրեցէք Հայոց Մեհեանները, տաճարները, Հայոց սուրբ օճախը, Հայուն սրբութիւնը, պաշտպանեցէք « Մայր զգաստութեանց » Անահիտ դիցուհին, Գեղեցկութեան Աստուածուհի Աստղիկը, Լուսաւորչի սուրբ հաւատքը :

Պաշտելի դիւցազունք, չորս հազար տարիներ մարտնջեցան անհուն կորովով, անսասան վճռականութեամբ մինչեւ քսաներորդ դար :Բաբէ, քսաներորդ դար : Ի՞նչ հեգնութիւն, արդարութեան եւ իրաւունքի դար :Հաւատքի եւ՝ յոյսի դար : Նոր օրերու, նոր կարգերու դար : Քրիստոսի քարոզած եղբայրութեան եւ արդար հատուցումի դար :

Եւ օր մըն ալ, 1915 եղերական, տարին Ասիոյ տափաստաններէն մոնղոլատիպ բարբարոս ցեղ մը կոտրեց քու քաջարի բազուկդ, որովհետեւ խաւարը չէր հանդուրժէր լոյսին : Կոտորեցին ու կացինահար ըրին քու ողնայարդ : Երկու միլիոն զոհ տուիր չարանենդ Մողոքին : Ու մնացած կէսդ միւս կէսին յուզարկաւոր

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ... Շատ հաւանական եւ սպասելի է որ, Բոլշեւիկեան Կառավարութիւնը այս անգամ տայ իր խիստ ու վճռական որոշումը, այդ անբարտաւան ժողովուրդին արժանի պատիժը տնօրինելու համար :

« Մեծապէս հաւանական է, որ Լեհաստանի մէջ յաջողութիւն արձանագրելէ ետք, Բոլշեւիկները գործնապէս ամրապնդեն այն յարաբերութիւնները, զորս հաստատած են մեզի հետ : Եւ դարձեալ մեր բոլորին ալ ծանօթ է, որ քսան օրէ ի վեր Թուրք ներկայացուցչական պատուիրակութիւն մը ունինք Մոսկուայի մէջ, ուր բանակցութիւնները կը շարունակուին տրուած պայմաններու լոյսին տակ եւ դէպքերուն ստանալիք կացութենէն կախում ունի անոնց յաջողութիւնը, լաւ կամ դէշ արդիւնքի մը յանգելու հաւանականութիւնը :

« Այս պատճառաւ, պարոններ, ձեզի դարձեալ պիտի խօսիմ հարցի մը մասին, որ կը վերաբերի Արեւելքին : Անշուշտ ծանօթ է ձեր բոլորին, որ վերջերս միջազգային համագումար մը կը կայանայ Պաքուի մէջ : Պաշտօնական եւ անպաշտօն հրաւէրներով, մեզի ալ փափաք յայտնուեցաւ, որ պատուիրակ ուղարկենք այդ համագումարին : Այս հրաւէրները ուղղակի կուգան մեր ժողովուրդին :

Տրապիզոնցիներուն, Էրզրումցիներուն, ամէն շրջանի բնակիչներուն, կարգ մը հրաւիրագրեր կը դրկուին : Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը շրջաններէ եւ մասնաւորաբար սահմանամերձ շրջաններէն, արդէն իսկ ոմանք գացած եւ մասնակցած են այս համագումարին » :

«ՄԵՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ ՉԵՆ »

Ինչպէս կը տեսնուի, Մուսթաֆա Քեմալ իր կատարած յայտարարութեանց մէջ կ՚անդրադառնայ նաեւ Արեւելեան ճակատի զինուորական գործողութեանց ու թուրքեւռուսական փոխ յարաբերութեանց : Եւ սակայն, անոր մնացեալ յայտարարութիւններն ալ նուազ կարեւոր չեն եւ նոյնքան ուշադրութեան արժանի են, իրենց շօշափած նիւթերով եւ կացութիւններու տեղին ու յարմար արժեւորումներով : Նախ, անոր համար, որ Աթաթիւրք հոս կը պարզէ նաեւ իր տեսակէտը համայնավարութեան մասին եւ իր տեսանկիւնէն կը մեկնաբանէ համայնավարական վարդապետութիւնն ու անոր սկզբունքները :

ՊԱՔՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԲՆՈՅԹԸ

Հիմա, խօսքը դարձեալ տանք Մուսթաֆա Քեմալի, որ վերլուծումը պիտի կատարէ համայնավարութեան :

«Պարոններ, ամէն առթիւ ըսած եմ եւ այս առթիւ անգամ մը եւս յայտնեմ, թէ այն պահուն, երբ վճռեցինք փրկել մեր երկիրը եւ անոր գոյատեւումը ապահովել ամէն գնով, ունէինք մեր ուրոյն տեսակէտները եւ վճռած շարժիլ անոնց հրամայած ձեւով միայն : Եւ այդ բանին համար ալ կը վստահէինք միայն ու միայն մեր սեփական ուժերուն եւ յենած անոնց : Ոչ ոքէ ուղղութիւն ստացանք եւ ոչ ոքի շլացուցիչ խոստումներէն տարուեցանք : Ու ծանօթ է նաեւ բոլորին, որ մեր ըսկզբունքները երբեք համայնավարութեան սկզբունքները չեն :

« ... Բոլշեւիկեան դաղափարաբանութիւնը մեր ազգին պարտադրելու մասին ալ, ցարդ ոչ մտածեցինք եւ ոչ ալ ձեռնարկ կատարեցինք : Մենք կը հաւատանք այն բանին, որ մեր ազգին ապրուստն ու վերելքը կարելի են միայն իրեն համար մարսելի տեսակէտներու եւ պայմաններու ուղիղ համեմատականութեամբ :

«Եւ սակայն, եթէ իր ընդհանուր դրծերուն մէջ քննուելու ըլլայ, կը տեսնուի, թէ մեր տեսակէտը կը հիմնաւորուի ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն վրայ, որոնց համաձայն, ուժը, զօրութիւնն ու իշխանութիւնը պէտք է տրուին ժողովուրդին, պէտք է դրուին ժողովուրդին տրամադրութեան ներքեւ, մնան անոր ձեռքին մէջ : Ոչ մէկ տարակոյս նաեւ, որ ասիկա, աշխարհի ամենազօրաւոր հիմը, ամէնէն արմատական ըսկզբունքն է : Անշուշտ որ նման սկզբունք մը անպայմանօրէն չի համապատասխաներ համայնավարութեան :

« Թէեւ «ազգայնական» կ՚ըսեն մեզի, բայց մենք այնպիսի ազգայնականներ ենք, որ կը յարգենք եւ կը գործակցինք այն բոլոր ազգերուն, որոնք կ՚օգնեն մեզի եւ կը նպաստեն մեր պայքարներուն իրականացման : Ուստի, կը յարգենք նաեւ այն բոլոր պայմանները, զորս կը պահանջեն միւս կողմէ անոնց ազգայնականութեան զգացումներն ու պարագաները :

(43 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երիտասարդ գրագէտներու արձակագիր թէ բանաստեղծ հոյլ մը գոյութիւն ունի ներկայիս Հայաստանի մէջ : Երեսուն անուններու շուրջ համախմբուած վաստակ մը կայ արդէն գրական անդաստանին մէջ :

Գրագէտներու միութեան վարչական ժողովի մը ընթացքին, միութեան վարչութեան քարտուղար Հրաչեայ Յովհաննիսեան ընդհանուր գիծերով ներկայացուց երիտասարդ գրագէտներուն առանձնայատկութիւնները եւ մշակուած գրականութեան ընդհանուր դիմագիծը :

Նախ ընդհանուր երեւոյթ մը նկատելի է նաեւ Հայաստանի մէջ : Արձակագիրներու թիւը աւելի մեծ է բանաստեղծներուն բաղդատմամբ : Այս է պատճառը, որ արձակ գործերը անհամեմատ աւելի դերակշիռ դիրք մը կը գրաւեն, քան չափածոյ գործերը :

Երիտասարդ գրողները, ինչպէս շատ իրաւամբ դիտել կուտայ զեկուցաբերը, կը նախընտրեն արդիական նիւթերը, որոնց կը փորձեն մօտենալ նոր անկիւններէ : Միւս կողմէ նորահաս գրիչները ընդհանուր առմամբ ստացած են բարձրագոյն կամ մասնագիտական կրթութիւն, ինչ որ մտաւոր մակարդակի բարձրացում մը ենթադրել կուտայ :

Երիտասարդ արձակագիրներուն մօտ նշմարելի են որոշ թերիներ, որոնցմէ երեքը՝ այլապէս կարեւոր :

Ա.— Լեզուի աղքատութիւնը : « Դա նախ եւ առաջ լեզուի աղքատութիւնն է կամ, աւելի ճիշդ, երիտասարդ գրողների անհամարձակութիւնը օգտուելու Հայոց լեզուի ողջ հարստութիւնից : Բ.— « Խուսափում են հոգեբանական խոր վերլուծութիւնից, կերպարի հոգեկան աշխարհի շարժումից » : Գ.— Քնարականութեան չարաշահումը :

Բանաստեղծական գործերուն հիմնական թերութիւններն են՝ նախնականութիւնը (փրիմիթիվիզմ) եւ ըմբռնելին անըմբռնելի, պարզը՝ խորհրդաւոր, ներդաշնակը՝ աններդաշնակ դարձնելու ձգտումը :

Բանաստեղծ Ռ. Տօնեան առաջարկած է լոյս ընծայել երիտասարդական գրական ամսագիր մը :

×

Հայաստանի մէջ լոյս տեսած էր Գր. Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպին չորրորդ հատորը, որ ցայտուն այլ իրական գոյներով կը ներկայացնէր այսպէս կոչուած «Հայրենական պատերազմ»ի տարիներու ճակատի եւ թիկունքի կեանքը : Վիպագրին հաստատումները դժգոհ ձգած էին խորհրդահայ իշխանութիւնները, որոնք բուռն կերպով քննադատեցին գրագէտը (տես «Պատմութեան մը ներքին ծալքերը » յօդուածը, «Յառաջ», 26 Նոյեմբեր 1965) :

« Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 29ի թիւի խմբագրականէն, որ խորագրուած է. «Գրողի պարտքը», յայտնի կը դառնայ, որ ուրիշներ եւս առանց կեղծիքի իրական գոյներով պատկերացուցած են Հայաստանի այդ օրերու կեանքը :

Խորհրդահայ թերթը կը գրէ ի մէջ այլոց . —

« Գեղարուեստական ստեղծագործութեան օրէնքներն արուեստագէտից հրամայաբար պահանջում են աշխարհին նայել աներկիւղ, անշեղ հայեացքով, քանի որ կեանքի ընդհանրացուած ճշմարտութիւնը կործանւում է, երբ գրողն սկսում է իրականութիւնը նենգափոխել : Դա ակնառու կերպով դրսեւորուեց Քրիստափոր Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպի չորրորդ հատորում : Յաւօք, սովետական իրականութեան նման արտացոլումը բնորոշ է նաեւ Բաղիշ Յովսէփեանի «Գլխաբաց մարդը» եւ «Նոր տարի » պատմուածքներին, որոնք նոյնպէս նուիրուած են Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակաշրջանին : Հեղինակը չի նպատակադրում՝ արթնացնելու կեանքին ակթիվ միջամտելու, չարի դէմ պայքարելու ձգտում, այլ ընդհակառակն, ճընշում է ընթերցողի ե՛ւ դիտակցութիւնը, ե՛ւ կամքը մեր երկրի համար ամենադաժան, բայց հերոսական ժամանակաշրջաններից մէկի մռայլ պատկերով ու աղճատմամբ, ինչպէս եւ այն ուղիների, որոնք մեր ժողովրդին հասցրին յաղթանակի » :

ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Փեշտայի մէջ գումարուեցաւ պատմաբաններու միջազգային համագումարը : Հայաստանի կողմէ մասնակցեցաւ պատմաբան Գ. Ստեփանեան, որ խօսեցաւ «Արքաներու և անոնց նախնիքներու աստուածացումը եւ պաշտամունքը հին Հայաստանի մէջ» նիւթին մասին :

— Հին Հայաստանի մէջ Ք. Ա. 2րդ դարուն սկիզբներէն մինչեւ 3րդ դարուն վերջերը, հինգ հարիւրամեակի ընթացքին, հելլենական միւս երկիրներուն նման, ինչպէս, օրինակ, Պաղոմէոսեան Եգիպտոսի եւ Սելեւկեաններու իշխանութեան օրինակով, սովորութիւն դարձած էր թագաւորներուն եւ անոնց նախնիքներուն աստուածացումն ու պաշտամունքը : Սկիզբները կը պաշտէին թագաւորին նախնիքները, այնուհետեւ, Տիգրան Բ.ի ժամանակէն սկսեալ՝ նաեւ ինքը՝ թագաւորը, որ յաճախ կը նոյնացուէր աւանդական որեւէ Աստուծոյ մը, օրինակ՝ Վահագնի կամ Տիրի հետ : Յետագային պաշտամունքի առարկայ կը դառնայ թագաւորին « բախտը » : Այս իւրատեսակ կրօնքին ի սպաս դրուած են բազմաթիւ տաճարներ, իրենց քուրմերով եւ հարուստ դաստակերտ - ագարակներով :

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ հատորը : (Պատմուածքներ, յուշեր, յօդուածներ, նամակներ) : Կեդրոնատեղի՝ Գրատուն Համազգային (Պէյրութ) :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է ընկեր Գրիգոր Գուտուլեան, շուրջ 80 տարեկան : Բնիկ Զէյթունցի, ողբացեալը եղած է Պոլիս, ապա Պուլկարիա ուր ուսուցչական պաշտօն վարած է տարիներ շարունակ : Աւելի քան քառասուն տարի է Լիբանան էր եւ հաստատուած՝ Շթորա, ուր երկար ատեն գիւղապետ եղած է : Հաւատաւոր դաշնակցական, աշխատակցած է մեր մամուլին : Յուղարակաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 3ին, Շթորայի մէջ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱ

Հազար լիճերով երկիրը՝ Ֆինլանտա, իրականին մէջ ունի վաթսուն հազար լիճեր, որոնք կը գրաւեն երկրի տարածութեան մեծ մասը : Աշխարհագրական այս իւրայատուկ ձեւաւորումը իր դրոշմը դրած է նաեւ բնակչութեան առօրեայ կեանքին եւ անոր տնտեսութեան վրայ : Երկրին գիւղատնտեսութեան գրաւած հողը ունի 2·600·000 հեկտար տարածութիւն մը, մինչ անտառները կը գրաւեն 21·700·000 հեկտար : Աշխարհագրական իր այս կազմին շնորհիւ է, որ Ֆինլանտա խորշանիւթի արտադրութեան տեսակէտէն ազատ աշխարհի մէջ կը գրաւէ չորրորդ տեղը : Տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի երեք միլիոն թոնի, որուն կէսը կ՚արտածէ դէպի եւրոպական զանազան երկիրներ :

Երկրին տարածութիւնը 337·000 քառ. քիլոմեթր է, իսկ բնակչութեան թիւը՝ 4·500·000 : Ֆինլանտայի մայրաքաղաքը՝ Հելսինքի ունի մօտ կէս միլիոն բնակիչ : Այս քաղաքը հիմնուած է 1550ին, Կիւսթաւ Ա. թագաւորին օրով : Կան նաեւ այլ քաղաղներ, ինչպէս Թուրքու, որ ունի միջնադարեան ճարտարարուեստի հիանալի նմոյշներ, Թամփերէ, Լահթի եւայլն :

Տնտեսական տեսակէտէն Ֆինլանտա միշտ ունեցած է որոշ դժուարութիւններ, որովհետեւ զուրկ եղած է կարգ մը հում նիւթերէ, որոնք անհրաժեշտ են իր ճարտարարուեստի զարգացման համար : Երկրի տարածութեան 70 տոկոսը ըլլալով անտառապատ, Ֆինլանտացին կը ստանայ հարկ եղած փայտը, խորշանիւթը եւ քիմիական այլ նիւթեր, որոնք լայնօրէն կ՚արտածուին : Այս նիւթերը ստանալու համար Ֆինլանտացիները կը կտրեն, ամէն տարի, մօտ յիսուն միլիոն խորանարդ մեթր փայտ, որ անոր գրեթէ միակ ազգային հարստութիւնն է : Փայտամշակութիւնը երկրին մէջ ստացած է դիտական հանգամանք : Բազմաթիւ դիտական հիմնարկութիւններ կը զբաղին ծառերու պաշտպանութեան ու մշակութեան արդիական միջոցներ գտնելու խնդրով : Ատկէ զատ Ֆինլանտա ունի թուղթի եւ խորշանիւթի պատրաստութեան համար գործարաններ, որոնց սարքաւորումը կը հայթայթէ դարձեալ ինքը : Երկրին արդիւնաբերական երկրորդ մեծ ճիւղն է նաւաշինութիւնը : Արդարեւ, ամէն տարի կը ստանայ զանազան տեսակի նաւերու շինութեան պատուէրներ, տարբեր երկիրներու կողմէ : Անոր առեւտրական նաւատորմիղը կը հասնի 800·000 թոնի : Անբարեացակամ բնութիւն ունեցող երկրի մը ժողովուրդը եղող Ֆինլանտացին ստիպուած է պայքարիլ, ձեռք բերելու ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար :

Ա. Ա.

դարձար : Հուսկ յետոյ ոտքերուդ փոշին թոթված՝ հեռացար այն բնաշխարհէն ու ցրուեցար աշխարհի չորս ծագերուն՝ քեզ հետ տանելով համատարած սուգը քու անթաղ մեռելներուդ : Քեզի ժառանգ մընաց միայն Մեսրոպեան 36 աշտանակներուն մխիթարութիւնը ու Ս. Մեսրոպի լուսեղէն առաջին տպագիր պատգամը, « ճանաչել զիմաստութիւն եւ զբանս հանճարոյ ...» :

Օտարութեան մէջ միայն Մեսրոպի չքնաղ լեզուն է, որ կրնայ մեզ առաջնորդել դէպի լուսաւոր ապագան : Անոր ճրագովը կրնանք ճամբայ իյնալ հասնելու համար մեր բնաշխարհը, հինաւուրց Հայաստան Աշխարհը : Մեսրոպեան լուսատու փարոսով կրնանք բարձրանալ Մասիսն ի վեր : Նոր հաւատքով, նոր քաջութեամբ, նոր հանճարով եւ իմաստութեամբ կրնանք երթալ Մասիսին անդունդներուն մէջ շղթայուած Արտաւազդը արձակել իր կապանքներէն : Այդ օրն է միայն որ կը սկսի մեր ամանորը մեր նոր տարին : Պիտի վերստին ծնի, վաղ կամ անագան, Հայուն քաջութեան Աստուածը, Վահագնը, պատանին որ հուր հէր ունէր եւ աչկունքն էին արեգագունք :

Անիկա պիտի դայ զինուած, կայծակէն առած իր կապարճը, փոթորիկէն իր շանթը՝ ամպրոպէն իր պատգամը, աստղերէն իր զէն ու զարդը, փշրելու համար դիտութեան շղթաները, արձակելու համար Մասիսներուն խորը պարփակուած Արտաւազդը :

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ինչու իրենց սիրտերը դող հանենք : Բան մը չըսինք իրենց :

— Ինծի նայէ, Փիէր, բարեկամս ..., միջամտեց Լեւոն եղբայրական հոգածութեամբ մը : Քեզ տեսնեմ, աչքդ չորս բաց... : Իրար մի անցնիր, եւ մի ջղայնանար ... : Մենամարտի դաշտը լրագրի սիւնակ կարծելով բանաստեղծութեան չսկսիս ... : Առջի բերան ձգէ որ հակառակորդդ վրադ քալելու համար քեզի մօտենայ եւ դուն միշտ պատրաստ եղիր իր վրան յարձակելու ... :

Ինքնաշարժը Կրան Բիւի առջեւ կանգ առաւ :

Ինչպէս ամէն Փարիզցի դիտէ, ատենէ մը ի վեր մենամարտները թատերական ներկայացումի մը հանգամանքը ստացած են, ուր ամէն ոք կրնայ ներկայ գըտնուիլ, մանաւանդ սուսերամոլները : Հակառակ անոր որ վկաները ոչ ոքի իմացուցած էին մենամարտին ուր տեղի ունենալը, դարձեալ հետաքրքիրները այդ գաղտնիքը յաջողած էին երեւան հանել եւ վազած եկած էին : Մանաւանդ, ոմանք, դիտնալով որ Մօպրէն առաջնակարդ սուսերամարտիկ մըն էր, իրարու հետդրամով գրաւի մտնելով սուսերարշաւի վերածած էին այդ մահուանական խաղը :

Հանդիսականները մարտադաշտէն հեռու կեցած, ընդարձակ միջոց մը ձգած էին մարտիկներուն :

Հանդիսականներուն անփոյթ ու անհոգ կեցուածքէն անանկ յայտնի կ՚ըլլար որ ամէնքն ալ դիպուածով էր որ հոն եկած էին, մինչդեռ իրականութեան մէջ, ամէնքն ալ հեւ ի հեւ վազելով եկած էին :

Զարտաք հանդիսականները անդամ մը աչքէ անցընելով, տեսաւ որ առջի դիշերը Փավլօ Հիւէրթասի հետ թատրոն եկող տափակ դէմքով Սպանացին անոնց մէջն էր : Զախ աչքին վրայի կարմիր սպիէն ճանչցաւ զայն եւ անմիջապէս Գութի դառնալով, ցած ձայնով քանի մը բառ ըսաւ : Մօրիս աչքը օտարականին կողմը ուղղեց, եւ ապա, կամաց մը ետեւը դառնալով, վիզէն լուսանկարի գործիք մը կախուած երիտասարդի մը ուղղելով խօսքը, ցած ձայնով ըսաւ .

— Բղէզ, տղաս, շուտ, սա դիմացի ճակտին վրայ կարմիր սպիով մարդը տեսա՞ր, շուտ այդ մարդուն լուսանկարը քաշէ ... բան մը յայտնի չընես ..., սա ծառին տակը մտիր ... :

— Գլխուս վրայ, տոքթոր, ըսաւ Բղէզ :

Եւ ծառին տակը մտնելով աներեւոյթ եղաւ :

Կասթէ մարքիզը եւ Հօտէք դերկոմսը պաշտօնական զգեստներ հագած, գլխարկ ի ձեռին եկան Զարտաքը բարեւեցին, Մօրիս այս միջոցին Զարտաքի քով վերադարձած էր :

— Պարոններ, մեզմէ ո՞վ պիտի ղեկավարէ մենամարտը, խօսք առաւ Կասթէ մարքիզը :

— Դուք, պարոն մարքիզ, պատասխանեց Գութ :

— Շնորհակալ եմ պարոն, բայց աւելի լաւ կ՚ըլլար եթէ ձեզմէ մէկը ըլլար ղեկավարը :

Զորս վկաները իրարու հետ քաղաքավարական ձեւով մը պահ մը վիճաբանելէ յետոյ, մենամարտը ղեկավարելու պատիւը Զարտաքի յարմար դատեցին թողուլ :

— Շնորհակալ եմ, պարոններ, ըսաւ Լեւոն Զարտաք զոհունակութեամբ : Ժամը տասնը մէկին երկու վայրկեան կայ, հակառակորդ կողմը պատրա՞ստ է :

— Այո, պարոն պատասխանեցին Սպանացիին վկաները :

Ուրեմն սկսինք :

Մօրիս Մօպրէն բերելու դնաց : Խըմբագիրը հանուած էր. մինչեւ մէջքը կիսամերկ, ուսերուն վերարկու մը նետած, բերանը սիկառ մը, կատարեալ պաղարիւնութեամբ, կատակելով եւ խնդալով, իր պաշտօնակիցներուն հետ կը խօսէր :

— Ժամանակը եկաւ, Փիէր, ըսաւ Գութ իր բարեկամին թեւը մտնելով : Ուշադրութիւն, հէ, ընկեր ջան, նայէ որ գըլխուդ փորձանք մը բանալով սեւերես չհանես մեզ :

Այս ըսելով, բարի բժիշկը իր սիրելի ընկերը կուրծքին սեղմեց :

Խմբագիրը չափէն աւելի յուզուեցաւ սրտակցի ընկերոջը այս խանդաղատական խօսքերէն, բայց դարձեալ կատակի զարնելով ըսաւ .

— Պարոն բժիշկ, հոգդ մի ըներ, պիտի ջանամ քու ձեռքդ չիյնալ... բայց հակառակ պարագային եթէ իյնալու ըլլամ, նայէ որ ժամ առաջ անդին չզրկես զիս :

Զարտաք ձեռքը փայլուն շեղբերով երկու սուր բռնած՝ եկաւ երկու մենամարտողներուն մէջտեղը կանգ առաւ եւ խօսքը անոնց ուղղելով, պաշտօնական շեշտով մը յայտարարեց :

— Պարոններ, մենամարտին պայմանները կը յիշեցնեմ ձեզի. երեք վայրկեան մենամարտէ վերջ երկու վայրկեանի դադար մը : Ով որ ձեր մէջէն առաջ խաղայ, իր շահած տեղը պիտի պահէ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

Փոխանակ չանթ թափելու օգնութեան հասնողին գլխուն, դո՛ւք փութացէք օգնութեան, անտէր մի՛ թողուք, անդլուխ մի՛ թողուք, Հրէի - հերիտիկոսի խնդիր մի՛ յուզէք, քիչ մը հանդուրժող եղէք թերութեանց՝ որոնք պակաս չեն ձեր եւս դռներէն, ճկո՛ւն եղէք, մոն տիէօ, քիչ մը ճկո՛ւն եղէք, մանաւանդ քաջ եղէք, եթէ եթէ շատ վախկոտ էք ներսը (կը հասկընանք), դէթ արիութիւն ցոյց տուէք դուրսը՝ վերցնել տալով ատելութեան լաթը, արիւնոտ լաթը, որ կախուած կը մընայ Ամերիկայի Հայոց մէկ եկեղեցիին մէջ, տարիներէ ի վեր,— էէ՛լ սատիզմ:

Մի՛ տարուիք ամբոխէն, հաշտարար եղէք եւ հաշտ մնացէք եկեղեցւոյ սկզբունքներուն: Այն ատեն, օ՛հ այն ատեն, թեմերը խոյս չեն տար ձեզմէ, թեմերը կը կառչին ձեզի եւ պատրուակ չէք ունենար հրդեհ ձգելու դժբախտ եւ տարագիր Հայութեան մէջ:

Օրինակ առէք օտարներէն, որոնց ձեռնարկներուն մասին՝ ընդհուպ:

ԽՄԲ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15-ԻՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ Յունուար 15ին, պիտի դադրեցնենք թերթի առաքումը, այն բաժանորդներուն որոնք չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Քիաթիպեանէ յիսուն Ֆրանք ողբ. Տիկին Ա. Ասլանեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Վանիքա Սիրունեանի դառն մահուան առթիւ Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչական անդամներէն փոխան ծաղկեպսակի 60 Ֆր., ի նպաստ Տէսինի դպրոցին:

Պ. Կիրակոս Քարայեան նուիրած է դպրոցին Սայաթ Նովայի գեղարուեստական նկարը շրջանակով:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մալվինէ Անտոնեանէ եւ զաւակներէ 50 Ֆրանք, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան Գ. տարելիցի առթիւ ի նպաստ դպրոցի:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարականութիւնը, վայելելու, յօգուտ եկեղեցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին. մէջ:

Երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)
Դաշնակ՝ ՄԱՐԹՊԱՅԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Երիտասարդաց պարախումբին:

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Օր. Սիլվի Ստեփանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր՝ Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ Էթիէն):

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10ին: Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանդիստ, ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպագճեանի կտակին:

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Բիւ Պուալօ:

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ:

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր:

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Բիւ ժէի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ: Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ դիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր-ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30ԷՆ 24
3, Avenue Gabriel — AMBASSADEURS — Métro : Concorde
ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ԺողովրդականԵւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 13 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10508 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.508

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՍԹՐԻ ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

Ինչ որ տպաւորիչ էր երբ կը հանդիպէին Շասթրիի, իր տկարակազմութիւնը իր կարճ հասակը, քիչ մը դողդոջուն իր ձեռքերը չէին, զորս միացած կը պահէր ըստ հնդկական սովորութեան. չէր նաեւ պարտասուն իր ժպիտը՝ որ կը լուսաւորէր մագաղաթի տժգունութեամբ իր ճակատը: Յատկապէս զարմանալէ էր, որ Նեհրուէն ետք Հնդկաստան իր պատմութեան, իր ժողովուրդին, իր բնակչութեան, իր թերաճութեան, ամբարտաւան իր գրացիներուն հետ իր վէճերուն. հըսկայական ծանրութիւնը կը բեռցնէր այդքան վտիտ ուսերու վրայ: Աշխարհի մէջ այն ատեն ո՞վ կը ճանչնար այս մարդը, որ առաջին անգամ Հնդկաստանէն դուրս ելաւ 1963ին, բայց Նէփալ երթալու համար ... — եւ Եւրոպան այցելեց միայն 1964ի Դեկտեմբերին: Ինքը, որ միայն Հնդկաստանի մէջ ապրած էր, մեռաւ Ուզպէկիստանի մէջ, բայց յամառօրէն մերժելով Փաքիստանցի իր խօսակցին Պետութեան մասին խօսելու իրաւունքը՝ զոր կը նկատէր Միութեան սահմանուած, — Քաշմիրը:

Լալ Պահատուր Շասթրի ծնած էր 1904 Հոկտեմբեր 2ին, Պէնարէսի քով, համեստ, խանութպան ընտանիքի մը զաւակ: Բախտը երբեք չժպտեցաւ այս մանուկին, որ դպրոցը կը սիրէր: Նախնական իր ուսումը, զոր ստացաւ Պէնարէսի մէջ, եղաւ անխնամ, ուսանող նետուեցաւ ազգայնական պայքարին մէջ, Կանտիի քարոզած «կրաւորական» պայքարը, որ զինքը առաջնորդեց բրիտանական բանտերը, 1921ին, քանի մը ամսուան համար:

Վկայուած Պէնարէսի հնդկագիտական համալսարանէն, այլեւս վերջնապէս կը նուիրուի քաղաքականութեան: Կը դառնայ Քոնկրէի կուսակցութեան շարքային անդամ եւ ձեռք կը բերէ քաղաքական փորձառութիւն մը, որ ապագային, երբ աւելի բարձր պաշտօններու տիրանայ, մեծապէս օգտակար պիտի հանդիսանայ իրեն:

Աննշան դիրքերով մութ տարիներէ ետք, Ութթար - Փրատէշի մէջ կը դառնայ Քոնկրէի ընդհ. քարտուղար, յետոյ երեսփոխան: Զորս նոր բանտարկումներ պիտի խանգարէին իր ասպարէզը, բայց անկախութիւնը պիտի բերէ իրեն պատասխանատու պաշտօններ: Կը վարէ մեծամասնութեան կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, զոր 1952ի ընտրութիւններուն կ՚առաջնորդէ դէպի յաղթանակ: Այս յաղթանակէն ետք շուտով կը կանչուի մաս կազմելու կեդրոնական կառավարութեան, ուր, չորս տարի շարունակ, պիտի վարէ երկաթուղային նախարարութիւնը: Ոչ մէկ ուշադրութիւն պիտի դրաւէ սակայն, մինչեւ իր հրաժարիլը, ահաւոր աղէտէ մը ետք որու ինքզինքը պատասխանատու կը նկատէ: Պարտականութեան այս գիտակցութիւնը զինքը արժանի կը դարձնէ շատերու յարգանքին:

1957ի ընտրութիւններուն, մուտք կը գործէ խորհրդարանին մէջ, եւ Նեհրու իրեն կը յանձնէ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական նախարարութիւնները: Այս պաշտօնները կը վարէ առանց բացառիկ փայլի, մինչեւ 1961, երբ Փանթին կը յաջորդէ իբրեւ ներքին նախարար: 1963ի Օգոստոսին Նեհրու իր նախարարներէն շատերէն կը խնդրէ որ թողուն իրենց պաշտօնները վերակազմելու համար Քոնկրէն: Լալ Պահատուր Շասթրի իր գործակիցներէն շատերէն աւելի լրջօրէն կը մօտենայ այս խնդրին, բայց, 1964ի Յունուարին, կը կանչուի հիւանդ վարչապետէն: Իրեն վստահուած պետական նախարարի պաշտօնը մարդ չի խաբեր: Նեհրու նշանակած է իր յաջորդը, որ բնականաբար կը յաջորդէ իրեն, 1964 Մայիս 27ին:

Մեծ մտաւորականէն, «երրորդ աշխարհի, ամէնէն աւելի յարգուած ղեկավարէն ետք — եթէ նոյնիսկ «թագաւորութեան» իր ասպրը մեծապէս տժգունած էր վերջին տարիներուն — Նոր Տէլհիի մէջ իշխանութեան գլուխ կուգայ ուրեմն ճարպիկ քաղաքագէտ մը, մասնագէտ ներքին հարցերու եւ որ ոչինչ գիտէ միջազգային կրկէսին մասին: 1964 Մայիսէն մինչեւ 1966 Յունուար Լալ Պահատուր Շասթրի անձնական հսկայ կորովով մը պիտի դիմագրաւէ անթիւ դժուարութիւններու, որոնք կը գլեն կ՚անցնին կուսակցական ամէն կարգի խնդիրները, որոնց մէջ թրծուեցաւ:

Ի՞նչ կ՚առաջարկէ իր երկրին: Հնդկաստանի կացութեան լաւատեղեակ դէտերը չգոհացան 1964 Յունիսի իր առաջին յայտարարութիւններով: Շասթրի ինքզինքը կը հռչակէր ընկերվարական, խաղաղասէր յեղափոխական, բարեկամ ազքատներուն եւ կողմնակից ազգային հարըստութիւններու նուազ անհաւասար բաժանումի մը: Ծրագի՞ր էր ասիկա, թէ լաւ առաջադրութիւններու ցուցակ մը: Խնդիրը այն է որ, առանց կարենալ զայն պատասխանատու նկատելու, որովհետեւ դժուար ժառանգութիւն մըն է իր ստանձնածը, շատ արագ պիտի բախի սոսկալի խոչընդոտներու: Սպառնալիք սովի 1964ի ձմրան, ինչպէս եւ ներկայիս: Դժուարութիւն՝ յարուցուած Նահանգներէն, որոնց քաղաքագէտները կը խորհին աւատատէրերու պէս եւ չեն ենթարկուիր ազքատութիւնը յաղթահարելու կեդրոնական իշխանութեան հրահանգներուն: Լեզուական արգելքներ՝ պսակուած 1965ի գարնան խռովութիւններով, մինչ վարչապետը, այս հարցին մէջ, չափաւոր ճամբու մը կը հետեւի: Քաղաքական արգելքներ, որովհետեւ համայնավարները կը տապալեն Ֆէրալայի կառավարութիւնը 1965ի ընտրութիւններուն յաղթանակը ապահովելէ առաջ: Անգամ մը եւս խախտած են այն սկզբունքները, որոնց ախոյեանը կը յաւակնէր հանդիսանալ «աշխարհի ամէնէն մեծ ժողովրդապետութիւնը» — Զախակողմեան ղեկավարները, որոնք չինասէր կը համարուին, բանտարկուած են. անընդունելի է որ «կառավարեն» նահանգ մը, եւ Նոր - Տէլհի կը ստանձնէ Ֆէրալայի ուղղակի հսկողութիւնը: Դժուարութիւն Քոնկրէի կուսակցութեան մէջ իսկ, որուն ղեկավարութիւնը հակառակ բոլոր արգելքներուն կը վարէ Շասթրի:

Նուազ դժուարութիւններով չի ներկայանար արտաքին ճակատը: Շասթրի շուտով կը ճանչցուի արտասահմանէն. կ՚երթայ Լոնտոն, Գահիրէ, ուր սակայն «չէզոք» երկիրներէն բաղկացած օգնութիւնը չի գտներ՝ Զինաստանը խելքի բերելու համար, կ՚երթայ նաեւ Պելկրատ, Մոսկուա, ի վերջոյ Թաշկէնտ. մօտերս պիտի երթար նաեւ Միացեալ Նահանգներ: Եւ, տարօրինակ կերպով, արտաքին քաղաքականութթիւնն է որ զինքը պիտի հերոսացնէ:

Որպէսզի Հնդկաստան կարենար իրապէս պայքար մը շղթայազերծել ազքատութեան դէմ, անհրաժեշտ էր որ զերծ մնար իր սահմաններուն սպառնացող արտաքին վտանգներէն: Որովհետեւ Զինաստան Շասթրիի հասցէին կը բազմապատկէ իր «քաղցր» տիտղոսները եւ վարչապետը ստիպուած է պայքարիլ Հնդկաստանի ընդհանրական կարծիքը կազմող խումբի մը դէմ, որ, Զինաստանի օրինակով, կը պահանջէ հիւլէական զէնքեր շինել: Շասթրիի ամբողջ ուժերը պիտի սպառէ սակայն Փաքիստանի դէմ պատերազմը:

1965ի Ապրիլին կը պատահին Քուչի միջադէպերը: Օգոստոսին, կ՚իմացուի թէ Սրինակորի մէջ մուտք գործած են փաքիստանեան զինուորներ: Բայց Քաշմիրի այս «ազատարարները» իրենց հետ կը բերեն նաեւ պատերազմը: Սեպտեմբերին, Փէնճայի մէջ բանակները կ՚ընդհարին, անիմաստ պատերազմ մը, որմէ սակայն, Հնդիկներուն համաձայն, Շասթրի յաղթական դուրս կուգայ: «Մեծերը» իրենց դէմքերը կը խոժոռեն, Կոսիգին Թաշկենտը կ՚առաջարկէ իբրեւ հաշտութեան վայր: Մինչեւ այդ՝ Շասթրի հաւատարիմ մնացած էր Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ չէզոքութեան:

Կը մեռնի՝ իբրեւ հաշտարար, բայց հաստատամիտ. Քաշմիրի առընչութեամբ ոչինչ զիջեցաւ Այուպ Խանի: Այլ խօսքով, այս նեղացուցիչ թնճուկը կը մնայ ինչ որ էր Փէնճայի բախումներէն առաջ: Շասթրիի յաջորդը պիտի շարունակէ իր աչքերը պտըտցնել «երջանիկ հովիտին» եւ մեծ մայրաքաղաքներուն վրայ՝ որոնք կը մերժեն ընդունիլ ասիական հարցերուն մէջ Զինաստանի խաղացած դերը: Բայց ան պիտի դիտէ մանաւանդ հարիւր հազարաւոր այն գիւղերը՝ որոնք կը սպասեն բարենորոգումներու — եթէ երբեք յեղափոխութիւն մը չպոռթեայ, — ան պէտք է հսկայ այս զանգուածը առաջնորդէ կամքի այն սեմէն՝ որ կրնայ տուն տալ ուժերու համախմբումին, առանց որուն բարի խօսքերը կը մնան միայն ջերմեռանդ մաղթանքներ: Ան հարկ է ապացուցանէ, եթէ երբեք իրագործելի է ասիկա, թէ արագ զարգացում մը կարելի է պահելով արեւմտեան ժողովրդավարութենէն կարգ մը եղանակները: Երանի ունենայ Շասթրիի հեզութիւնը, պարկեշտութիւնն ու աշխատանքի ոգին:

ՇԱՍԹՐԻԻ ՄԱՐՄԻՆԸ ՀՐԿԻԶՈՒԵՑԱՒ

Կոսիգին, յանուն Խորհ. Միութեան, Հըմֆրէ յանուն Միացեալ Նահանգներուն եւ Ժոքս յանուն Ֆրանսայի ներկայ եղան Շասթրիի ազգային յուղարկաւորութեան, Զորեքշաբթի առտու: Ըստ հնդկական աւանդութեան, վարչապետին մարմինը հրկիզուեցաւ Ճամուի ափերուն եւ աճիւնները սփռուեցան սրբազան դետին ջուրերուն վրայ:

Այս անսպասելի մահը լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է աշխարհի: Կը պատահի այնպիսի պահու մը երբ Հնդկաստան կը բախի ներքին թէ արտաքին դժուարութեանց: Ամերիկա շատ մտահոգ է ապագային համար, մինչ Անգլիացիք կը յուսան թէ Թաշկէնտի համաձայնութիւնը կրկին խնդրոյ առարկայ չըլլար: Խորհ. Միութիւնը շատ ազդուած է, տրուած ըլլալով որ Շասթրիի մէջ, կը տեսնէր Կանտիի եւ Նեհրուի արժանաւոր յաջորդը, մարդ մը որ բուռն պաշտպանն էր խաղաղութեան:

Վախ կայ նաեւ որ Շասթրիի անհետացումը անկայունութիւն մը ստեղծէ Հնդկաստանի քաղաքական կեանքին մէջ: Ողբացեալ վարչապետը հազիւ կրցած էր լեցնել Նեհրուի պարապը: Հաւանական յաջորդներուն մէջ, նախ կայ՝ Նանտա, որ կը վարէ վարչապետութիւնը առժամապէս: Կը խօսուի նաեւ ելմտական նախկին նախարար՝ Տէսայի մասին, որու զօրավիգ կը կենայ Աջը եւ որ անմիջական գործակիցն եղած է Նեհրուի: Կան նաեւ Փաթիլ, երկաթուղիի նախարար, ամերիկասէր եւ Տիկին Ինտիրա Նեհրու, որ առաւելութիւնն ունի Նեհրուի աղջիկն ըլլալու: Զանտեսուիր նաեւ պաշտպանութեան նախարարը՝ Շավան, որ նպաստաւորուած է «Թաշկէտի գործողութեան» ստեղծած կարծիքէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՆԱՆՏԱ

— * —

Կուրցարիլալ Նանտա, որ Շասթրիի անակնկալ մահէն ետք կը ստանձնէ Հնդկական կառավարութեան առժամեայ վարչապետութիւնը, այս պաշտօնը վարած էր արդէն Նեհրուի մահէն ետք, 1964 Մայիս 27ին:

Ծնած Սիալքոթ, Փէնճապի մէջ, 1889ին, Նանտա գլխաւորաբար տնտեսագէտ մըն է: Լահորի, Ակրայի եւ Ալլահապատի մէջ իր ուսումները աւարտելէ ետք, 1920 - 1921ին Ալլահապատի համալսարանին մէջ ուսումնասիրեց աշխատանքի հարցը, յետոյ Պոմպէի ազգային քոլէճին մէջ պաշտօնավարեց իբրեւ դասախօս տնտեսական գիտութիւններու:

1932ին կը բանտարկուի իբրեւ «կրաւորական» ցուցարար: 1937ին կ՚ընտրուի Պոմպէի Նահանգին Օրէնսդրական Ժողովին անդամ եւ կը դառնայ նոյն Նահանգին խորհրդարանական քարտուղար, երկու տարուան նոր բանտարկութենէ մը ետք (1942 – 1944), կը դառնայ Պոմպէի կառավարութեան աշխատանքի նախարար, յետոյ, 1947ին, Ժընեւի միջազգային աշխատանքի ժողովին կը ներկայացընէ հնդկական կառավարութիւնը: Ժողովին կողմէ ընկերակցութեանց ազատութեան յանձնախումբին անդամ ընտրուելով, նոյն շրջանին կ՚այցելէ Եւրոպայի զանազան երկիրներ (Շուէտ, Ֆրանսա, Զուիցերիա, Պելժիա, Մեծն Բրիտանիա) ուսումնասիրելու համար աշխատանքի եւ բնակարաններու հարցերը:

1950ի Մարտին, Նանտա նշանակուած էր հնդկական կառավարութեան փլանի յանձնախումբին փոխ նախագահ: Վեց ամիս ետք մաս կը կազմէր կառավարութեան, իբրեւ փլանաւորման նախարար, պաշտօն ունենալով զբաղելու նաեւ ոռոգման հարցով: Երեսփոխան ընտրուած 1952ին եւ վերընտրուած 1957ին, յաջորդաբար ստանձնեց աշխատանքի եւ փլանաւորման նախարարութիւնները: 1963 Օգոստոսի նախարարական արտակարգ փոփոխութիւններուն հետեւանքով եղաւ Ներքին նախարար, այս պաշտօնին մէջ փոխարինելով Շասթրին, որ այդ առիթով Քոնկրէին կուսակցութեան մէջ կազմակերպչական կարեւոր պաշտօններ կը ստանձնէր:

Երբ, 1964 Յունուարին Նեհրու առաջին կաթուածը կ՚ունենար, Նանտա կը ըստանձնէր վարչապետի առժամեայ պաշտօնը: Նեհրուի մահը զայն կը դարձնէր որոշ շրջանի մը համար Հնդկաստանի թիւ մէկ անձնաւորութիւնը, նոյնը կը պատահի նաեւ այսօր, Շասթրիի անսպասելի մահով: Շասթրիի վարչապետութեան շրջանին Ներքին նախարար էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ յանկարծակի կերպով քսան սանթիմեթր ձիւնի տակ դտաւ ինքզինքը: Փարիզի երթեւեկը լրջօրէն խանգարուեցաւ եւ փողոցները ձիւնին տակ մնացին ամբողջ օրը, դժգոհ ձգելով ժողովուրդը: Յուրտը կը շարունակուի եւ ջերմութիւնը զերոյէն վար է գրեթէ ամէն կողմ:

ԷՏԿԱՐ ՖՕՌ, որ երկրագործական նախարար նշանակուեցաւ, արտաքսուեցաւ, Արմական կուսակցութենէն: Որոշումը տրուած էր արդէն Դեկտեմբերի սկիզբը երբ սկսած էր նախագահական ընտրապայքարը, բայց նոր հրապարակուեցաւ:

«ԿՈՊԻՏ ՍԽԱԼ»ՆԵՐ

15 – 16 տարի առաջ, Բաֆֆիի երկերուն հրատարակութիւնը, Երեւանի մէջ, «մի կոպիտ սխալ» համարուած էր իշխանութեանց կողմէ: Այդ երանելի՛ օրերուն, սթալինեան չեկիստները այն կարծիքը յայտնեցին, թէ «Կայծեր»ու հեղինակը պարզապէս ... իմպերիալիզմի գործակալ էր: Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս:

1955ին, Միկոյեանի բարեդէպ միջամըտութեամբ, կոպիտ սխալը «ուղղուեց»: Եւ վերստին սկսան հրատարակուիլ հայ յեղափոխութեան նահապետին երկերը, տասը ստուար հատորներով եւ քառորդ միլիոն տպաքանակով: Քանի մը ամսուան մէջ տաք հացի պէս սպառեցան քառորդ միլիոն օրինակները: 1963ին Հայպետհրատը երրորդ անգամ լոյս ընծայեց մեծ Փայաջուկցիին վէպերն ու վիպակները, նոյնպէս տասը ստուար հատորներով եւ նոյնպէս քառորդ միլիոն տպաքանակով:

Անկասկած համահայկական դէմք մըն է Բաֆֆին հիմա, իր մահէն մօտ ութսուն տարի ետք, սրբացուած, քանոնիզէ եղած դէմք մը, որուն վրայէն սրբուած – ջնջուած է մարմնեղէնը եւ մնացած է լոկ հոգեղէնը: Բովանդակ հայաշխարհի մէջ չկայ Հայ մը, որուն անծանօթ չըլլայ Բաֆֆիի անունը կամ որ ծանօթ չըլլայ անոր գործին եթէ ոչ ամբողջութեան, գոնէ մէկ մասին: Չեմ ըսեր՝ գրասէր, այլ կ՚ըսեմ՝ գրաճանաչ ռեւէ Հայ վստահօրէն բան մը կարդացած է մեր նոր վիպագրութեան նախահօր գործերէն: Եթէ կարդացած իսկ չէ, զարմանալի յայտնատեսութեամբ գիտէ, մօտաւորապէս գիտէ, թէ ինչ է «Դաւիթ Բէկ»ը, «Սամուէլը» կամ «Կայծեր»ը, կամ թէ ով է անոնց հեղինակը:

Ներելի է ենթադրել, որ իր գործով ու համբաւով երջանիկ բացառութիւն մը ըլլալէ ետք, Բաֆֆի իր կեանքով ալ պիտի ըլլար երջանիկ բացառութիւններէն մէկը: Դժբախտաբար այսպէս չեղաւ. գրականութեան մէջ երջանիկ, կեանքի մէջ դժբախտ եղաւ: Ես այս եզրակացութեան յանգեցայ՝ կարդալէ ետք կենսագրական այն ժլատ տեղեկութիւնները, որոնց հանդիպած էի տարիներու ընթացքին եւ խընամքով նոթագրած:

Իմ այս ենթադրութիւնս աւելի ամրապընդուեցաւ, երբ կարդացի Երեւանի մէջ հրատարակուած ամբողջական երկերուն ծանօթագրութեանց բաժինը, զոր գրի առած է Խ. Սամուէլեան եւ որ զետեղուած է իւրաքանչիւր հատորի վերջը: Այսպէս՝ «Հարեմ» վիպակին յատկացուած ծանօթագրութեան մէջ ըսուած է.

«Այս վիպակի հրապարակ գալը համբաւի ու փառքի հետ միասին ծանր փորձութիւնների առաջ է կանգնեցնում հեղինակին: Տպագրուելուց երկու տարի յետոյ, 1876 թուականին, Բաֆֆու հակառակորդները, նրան ամբաստանելու համար, «Հարեմ»ը թարգմանում են պարսկերէն եւ ներկայացնում են Պարսից թագաժառանգին: Այս մատնութեան հետեւանքով՝ գրգռւում է պարսիկ հոգեւորականութեան մոլեռանդութիւնը, եւ սպառնալիք է ստեղծւում Բաֆֆու կեանքին հանդէպ» («Երկեր», Ա. հատոր, 1955, էջ 590):

Ուղղակի սարսափելի է: Բայց ինչ որ տուած է Բաֆֆի իր վէպերուն ու վիպակներուն մէջ, երեւակայութիւն չէ, այլ հարազատ, գրեթէ լուսանկարչական պատկերն է բիրտ իրականութեան: Մեկնաբանութիւններ չկան անոնց մէջ, այլ կան փաստեր եւ իրողութիւններ: Եւ անշուշտ հեղինակը մեղադրելի չէ այն բանին համար, որ այն օրերուն կեանքը այնպէս էր, ինչպէս ներկայացուցած էր ինք:

Սակայն հարցը այս չէ. պէ՞տք է, որ հայ մարդ մը իր ազգակիցներուն դէմ գրգռէր օտարներու մոլեռանդութիւնը, միայն եւ միայն անձնական քինախնդրութենէ մղուած, միայն եւ միայն հարուածելու համար իր հակառակորդը:

Բայց ասիկա հակառակորդութի՞ւն է. ոչ, պարզապէս թշնամութիւն է: Շարունակենք սակայն:

Նոյն հատորի ծանօթագրութեանց բաժնին մէջ ընդգծուած է նաեւ այն իրողութիւնը, որ 1874ին, երբ Բաֆֆի հրատարակութեան կուտար քանի մը նոր վիպակներ ու պատմուածքներ Թիֆլիսի Հայերու կեանքէն, իր թշնամիները ամէն ինչ կ՚ընէին զայն վարկաբեկելու համար ժողովուրդի աչքին: Պոլսոյ «Մասիս» շաբաթաթերթին թղթակիցը կը գրէր այս առթիւ, թէ այդ պատմուածքներուն պատճառով Բաֆֆի «շատ թշնամիներ ունեցաւ ազնուական դասէն» եւ թէ «հայ ազնուական մը Ուխտեալ Միանձնուհի նորավէպին համար Բաֆֆիի թշնամի դարձաւ, այնպէս որ ոճրագործութեան դաղափարն իսկ յղացաւ» (Մասիս, 1886):

Թշնամութիւն՝ մարդու մը հանդէպ, որ արժանի էր իր սերունդին՝ ինչպէս բոլոր սերունդներուն խոր, անխառն, անվերապահ սիրոյն ու յարգանքին, դուրգուրանքին ու հիացումին:

Գրականութեան պատմութիւնը կը յիշատակէ պարագաներ, երբ ուրիշներ, ուրիշ ժամանակներու մէջ, ոչ միայն չեն հասկցուած, այլեւ նախատուած ու հալածուած են: Այսպէս, օրինակ, ոճիրարկածային գրականութեան ամէնէն եւ ամէնուն ծանօթ ներկայացուցիչը՝ Փոնսոն տիւ Թերայ, ի տես «Մատամ Պովառի»ի գտած անօրինակ յաջողութեան, ըսեր է իր բարեկամներուն. «Ո՛վ է այդ Ֆլօպեռը, զոր քննադատները մինչեւ երկինք կը բարձրացնեն: Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ ոչ ոք լսած է այդ մարդուն անունը, մինչդեռ չկայ Ֆրանսացի մը, որ իմ գործերս կարդացած չըլլայ»:

Երբ Լամարթին իր «Խոկումներ»ը կը ներկայացնէր Տիտօ հրատարակիչին, այս վերջինը կ՚ըսէր՝ գործը կարդալէ ետք. «Հասարակութիւնը պիտի չախորժի ասկէ, որովհետեւ ոչ մէկ ծանօթ սեռի կը պատկանի եւ ոչ մէկ դասական հեղինակ կը յիշեցնէ»: Սակայն բովանդակ Ֆրանսան հիացումով ողջունեց «Խոկումներ»ը, զոր Լամարթին յաջողեր էր հրատարակել իր միջոցներով:

Գրեթէ նոյն բանը պատահեցաւ Հիւկոյին ալ: «Թշուառներ»ու հեղինակին առաջին քերթուածները կարդալով՝ ոմնՊաուռ Լորմիան գրեց արհամարհանքոով. «Հիւկօները ոտանաւոր կը գրեն անպատիժ կերպով»:

Կեանքի մէջ, գրականութեան մէջ, Փոնսոն տիւ Թերայները, Տիտօները եւ Պաուռ - Լորմիանները գնայունն են: Մընայունը եղած եւ ըլլալու սահմանուած են Ֆլօպեռները, Լամարթինները եւ Հիւկօները: Նոյնը կրնանք ըսել նաեւ Բաֆֆիի համար: Իր հակառակորդներն ու թշնամիները չեն իսկ յիշուիր հիմա, բայց կը յիշուին եւ ընդմիշտ պիտի յիշուին Բաֆֆիները:

Խե՛ղճ Բաֆֆի, ազգին ցաւերը պատմեց, անոնցմով ապրեցաւ ու տագնապեցաւ, բայց հակառակորդներ ու թշնամիներ ունեցաւ:

Միայն ա՞յսքան, ոչ, նաեւ մատնիչներ եւ ոճրագործութեան դաղափարն իսկ յղացողներ ունեցաւ:

Երջանիկ բացառութիւն՝ գրականութեան մէջ, ապերջանիկ եղաւ կեանքի մէջ:

«Կոպիտ սխալներ» շատ կը պատահին մեր աշխարհին մէջ ...:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՀԱՐՔ-ԽՆՈՒՍ»

Խիստ ուշադրաւ եւ միեւնոյն ատեն շահեկան այս աշխատասիրութիւնը, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, Անթիլիասի մէջ, տքնաջան աշխատանքի մը արդասիքն է:

Հայ պարբերական մամուլի էջերուն մէջ պատմական, ազգագրական եւ տեղագրական բաւական հարուստ նիւթեր հրապարակուած են Խնուսի եւ շրջականերու մասին:

Սակայն, ինչպէս իրաւամբ գիտել կու տայ վերոյիշեալ աշխատասիրութեան հեղինակը՝ Եղիշէ Յ. Մելիքեան, «առանձապէս գիրքով մը, Խնուսն ու Խնուսցին չեն ներկայացուած հանրութեան»:

Մօտաւորապէս հարիւր էջերու մէջ ներկայացուած են Հայաստանի պատմական մէկ գաւառին՝ Տուրուբերանի քաղաքական - աշխարհագրական բաժանումը, տեղագրութիւնը, Խնուս եւ Հարք անուններու ստուգաբանութիւնը եւ, մանաւանդ, շրջանի ընդհանուր դիմագիծը: Օրինակելի բծախնդրութեամբ մը հեղինակը ամէն առիթով դիմած է պատմական տուեալներուն՝ հաղորդուած բանասէրներու եւ պատմաբաններու կողմէ:

Հատորը կը պարունակէ Խնուս Բերդի եւ շրջանի 38 հայաբնակ գիւղերուն մեծ մասին «պատմութիւնը»՝ կարելի մանրամասնութիւններով: Այլապէս ուշադրաւ են եւ մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացընեն բնավայրերուն տեղագրութիւնները, քաղաքացիներուն եւ գիւղացիներուն կենցաղը նկարագրող էջերը, մշակութային, հոգեւոր կեդրոններու եւ յիշատակարաններու ցուցակագրութիւնը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր վիճակագրութիւնը՝ 38 հայ գիւղերու բնակչութեան:

Գաղափար մը տալու համար յիշատակենք, որ շրջանի 38 հայաբնակ գիւղերուն մէջ 1885ին կային 1427, 1905ին՝ 1266, իսկ 1915ին՝ 2202 հայ ընտանիքներ կամ տուներ:

Հատորը հարուստ է նոյնպէս պատմական տեղեկութիւններով: Յաջորդական գլուխներու մէջ մէկ առ մէկ ներկայացուած են «նշանաւոր տուներն եւ անձերը», 1890 - 1895ի իրադարձութիւնները, դէմքեր եւ դէպքեր՝ յեղափոխական – ազատագրական պայքարի շրջանին, եւ, վերջապէս, Խնուսի դիմագրութիւնը եւ ջարդը:

Սերունդի մը աստիճանական շիջումով եւ, մանաւանդ, բնավայրին աւերումով, որ տեղի ունեցաւ յիսուն տարի առաջ, մեր ժողովրդական բանահիւսութեան գրեթէ բոլոր սեռերն ալ մեծ մասով կորսուելու վտանգին մէջ կը գտնուին: Ճիշդ է, թէ անցեալին մեծ աշխատանք կատարուած է կորուստէ փրկելու համար ժողովրդական բանահիւսութեան հարստութիւնները, որոնցմէ շատերը, արուեստի անկիւնէ դիտուած, իսկական գոհարներ են: Այս հիման վրայ հասկընալի կը դառնայ, թէ որքան մեծ եւ երախտաշատ աշխատանք մըն է, զոր կատարած է Եղիշէ Յ. Մելիքեան, ի մի հաւաքելով եւ շուրջ 125 էջերու մէջ ամփոփելով ժողովրդական երգերու եւ պարերգներու բազմապիսի տեսակները, հանելուկները, ժամանց եւ զբօսները:

Եթէ առաջին բաժինով ցայտուն կը դառնայ եւ պատմութեան համար կ՚արձանագրուի երբեմնի հայաշատ բնավայրի մը պատմական անցեալը, տեղագրութիւնը, տեղւոյն հայ բնակչութեան կենցաղը, առօրեան եւայլն, երկրորդ բաժնով, լուսարձակի տակ կուգայ գաւառի մը հոգեւոր եւ բանաւոր դիմագիծը՝ վառ գոյներով: Արդարեւ, բանահիւսութեան գլուխին տակ ներկայացուածը ստեղծագործ հաւաքականութեան մը անկորնչելի հարստութեան մէկ ուշադրաւ «բեմ»ն է:

Փափաքելի է, որ հեղինակը շարունակէ իր պրպտումները եւ փորձէ կարելիութեան սահմաններուն մէջ հարստացնել

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Մեր ազգայնամոլութիւնը, ամէն պարագայի, այլամերժ եւ գոռող ազգայնամոլութիւն մը չէ երբեք: Մանաւանդ մենք, Մահմետական ըլլալով, իսլամութեան տեսակէտով ալ ունինք հաւաքականապաշտութիւն մը, որ ազգայնականութեան պարզ ու սեղմ սահմաններէն ալ շատ անդին անցնելով, կ՚ընդգրկէ ընդարձակ ու տարածուն գետին մը, որ ձեւով մը կը հասցնէ համայնավարութեան սահմաններուն: Մասնաւորաբար համայնավարութեան մէջ, ազգերու մօտ ամէնէն մեծ կարեւորութիւնը կ՚ընծայուի իրաւազրկուած ժողովուրդներուն եւ հաւաքականութեանց, իսկ մեր ազգն ալ իրականութեան մէջ կը հանդիսանայ ամէնէն անիրուած, ամէնէն տառապած ժողովուրդներէն մին: Այս տեսակէտով ալ, մեր ազգը իրաւունք ունի օժանդակութիւնը ակնկալելու շարժումի մը, որ կը յաւակնի ձեռնարկած ըլլալ փրկութեանը բովանդակ մարդկութեան:

«ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՆՑԸՆԷ»

«Այն պատճառները, որոնք կը մղեն զիս այս արտայայտութիւնները ունենալու ձեր առջեւ, — հոս, չափազանց մեծ անկեղծութեամբ մը կուգամ խոստովանիլ ձեզի, — անհրաժեշտութիւնն ու կարիքն են երկիրն ու ազգը պահելու կատարեալ ներդաշնակութեան եւ խաղաղ կեանքի մը մէջ, կարգին ու կանոնին բոլոր պահանջներուն հաւատարիմ, այդ բոլորին նախանձախնդրօրէն գիտակից: Եթէ ամէն կողմ տեսակ տեսակ գլուխներ յայտնուին եւ զանազան կարծիքներ ու մտածումներ արտայայտուին, անոնք կրնան խախտել ազգային միասնականութիւնը եւ ծնունդ տալով իրարմէ բոլորովին տարբեր դաղափարաբանութեանց, անխուսափելի կերպով մեզ կ՚առաջնորդեն իսկական եւ կատարեալ քաոսի:

«... Մինչդեռ, պարոններ, մենք, բազմակողմանի յարձակումներու թիրախը հանդիսացած ենք այսօր, արտաքին ճակատներէ եւ արտաքին ազդակներու հետեւանքով եւ անոնց ուղղակի գրգռութիւնով ալ, ներքին ճակատներէ: Այս կացութեան առջեւ, մեզի համար հրամայական պահանջ եւ կենսական կարիք կը դառնայ ի գին բազմաթիւ զոհողութեան եւ կարելի բոլոր միջոցներով պահել ներքին անդորրութիւնն ու ազգային միասնականութիւնը: Իսկ եթէ անհատական կարգ մը նախաձեռնութիւններ կատարուելու ըլլան եւ եթէ նոյնիսկ այդ նախաձեռնութիւնները լաւագոյն յաջողութիւններով պսակուին, պարագան նորէն ալ հեռու է բաւարար եւ համոզիչ ըլլալէ, երկրին ամբողջական փրկութիւնը կարենալ ապահովելու տեսակէտէն:

«Հետեւաբար, այսինչ տեղը կատարուած այնինչ համագումարով, սա ինչ տեղն նա ինչ մարդուն հրաւիրուելովը, եւ այնինչ համագումարին մասնակցողին ու նա ինչ մարդուն ներկայ գտնուած համագումարին որդեգրուած սկզբունքները, վերադարձէն ետք երկրին որոշ մէկ մասին մէջ գործադրելու ձեռնարկելովը, կը ստեղծուի ալ աւելի շփոթ եւ վտանգաւոր կացութիւն մը, որ ամէնէն առաջ կը սպառնայ մեր ազգային ամբողջականութեան: Եւ ասիկա, դուք ալ կ՚ընդունիք, թէ երբեք ալ լաւ եւ ուղիղ ճամբայ մը չի կրնար ըլլալ:

«Այո, մենք կը մասնակցինք համաժողովներուն, ներկայացուցիչ կը դրկենք խորհրդաժողովներու, ամէն կողմ: Բայց ան որ կը մասնակցի այդ ժողովներուն, պէտք է գացած ըլլայ Ազգին անունով, Ազգ. Մեծ Ժողովէն լիազօրուած, որպէս զի անոր յայտնած կարծիքներն ալ, ըստանձնած պարտաւորութիւններն ալ, տուած խոստումներն ալ իմաստ մը ունենան, արժէք մը ներկայացնեն, շօշափելի արդիւնքի մը յանգելու յոյսը ներշնչեն: Ամէն պարագայի, մենք, մեր բոլոր շարժումներուն եւ ընթացքներուն մէջ նկատի կ՚ունենանք ժողովուրդին շահը, ազգին կարծիքը, անոր հարազատ տեսակէտներն ու սկզբունքները»:

Այդ միջոցին, Գարահիսարի երեսփոխան Հուլուսի Պէյ կը հարցնէ.

— Կ՚ուզէի գիտնալ թէ Պաքուի Համագումարը պաշտօնակա՞ն է թէ անպաշտօն»:

Մուսթաֆա Քեմալ Փաշա կը պատասխանէ.

— «Անպաշտօն է, պարոն: Անշուշտ, եթէ պաշտօնական ըլլար, հրաւէրը կ՚ուղղուէր ոչ թէ անհատներու, այլ նոյնինքն Ազգ. Մեծ Ժողովին:

(44 Շար.)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ Ա.Ի ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

1825 Դեկտեմբեր 1ին, Ազով ծովի նաւահանգիստին՝ Թականրոկի մէջ զանգակները զուժեցին մահը Ալեքսանդր Ա.ի, 48 տարեկան: Նափոլէոնի յաղթականը եւ Ռուսիոյ միահեծան կայսրը ոչ եւս էր: Ցարին մահով վերջ կը դանէին դիւցազնութեան յոյսերը բարենորոգումներու եւ ազատութիւններու: Իրմէ եւս ճնշումի եւ յոռի վարչակարգի դարաշրջան մը բացուեցաւ, որուն հետեւանքով տեղի ունեցան Փետրուարեան եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնները:

— Բայց իրապէս մեռա՞ծ է Ալեքսանդր Ա.:

Վերջերս խորհրդային դրող մը վերբերին դրուեց 140 տարուան պատմութիւն ունեցող այս հարցը: Արդարեւ, մինչեւ այսօր կայ այն կարծիքը, թէ Ալեքսանդրը Ա. կեղծած է իր մահը եւ յետագային, 39 տարի շարունակ, ապրած է գերիներէն, ապաշխարանքի կեանք մը, Սիպերիոյ մէջ:

Ըստ աւանդութեան, անկայուն նկարագրի տէր ցարը, որ կը տառապէր իր սպանուած հօրը յիշատակով, դրեթէ խենթեցած էր յանցանքի այն զգացումէն տարուած, թէ իր պատճառով Նափոլէոն այրած էր Մոսկուան:

Վայելուչ ցոփակեաց մը, Ալեքսանդր յետագային աղեցութեան տակ ինկաւ Պառոնուհի Պարպարա Եուլիանա Ֆոն Քրուտերի: Պալթեան ծագումով այդ պառոնուհին պատճառ դարձաւ, որ ցարը յարի կրօնական մխիթիք աղանդի մը եւ դառնայ մոլի երկրպագու մը: Այսպէս, 1825ին, որոշեց կերպարանափոխել իր կեանքը:

Արիմի հիւանդանոցի մը մէջ ցարը կը հանդիպի մահամերձ սպայի մը, որ զարմանալի կերպով կը նմանէր իրեն: Երբ դինուորականը մեռաւ, ցարին բժիշկները ձգեցին, որ մարմինը կազմալուծուի, որպէսզի կորնչնէ իր յատկանիշները: Միեւնոյն առեն ցարը հիւանդութիւն կեղծեց: Երբ ժամանակը հասաւ, սպային մարմինը պալատ բերուեցաւ եւ ցարն ալ, իր կարգին, դաղտնի պալատէն դուրս հանուեցաւ: Ռուսիոյ մօտ Անդլիոյ նախկին դեսպան եւ Ալեքսանդրի մտերիմ բարեկամ Քաթքարթի Կոմսին դրօսանաւով ցարը կը մեկնի Երուսաղէմ, ուր «խորհրդաւոր անձ» մը — որոշապէս Ալեքսանդրը — կ'այցելէ սուրբ վայրերը:

1836ին, այսինքն տասնեւմէկ տարի ետք, բարձրահասակ և մօրուսաւոր օտարական մը կը յայտնուի Քրասնուֆիմսքի մէջ, Սիպերիա, սպիտակ նժոյգի մը վրայ հեծած: Ան ձեռքը աղդրին վրայ, ինչպէս սովոր էր ընել նախկին ցարը, օտարականը կը խօսի մաքուր Ֆրանսերէնով մը եւ ռուսերէնով մը, որ կէս եկեղեցական սլաւերէն եւ կէս լատիներէն էր:

Օտարականը, Ֆէոտոր Քիւզմիչ, երբ իբր դատարկապորտ կը դատապարտուի մըտրակի քանի հարուածներու, Մոսկուայէն աճապարանօք կը ժամանէ Մեծ Դուքս Միքայէլ, Ալեքսանդրի կրտսեր եղբայրը, որ կը սպառնայ մտրակել դատաւորը: Գաղտնի եւ յարգալից խօսակցութենէ մը ետք Քիւզմիչ ազատ կ'արձակուի: Ուրիչ Ռոմանոֆներ ալ կ'այցելեն սուրբ մարդուն: Ցարուհի Ալեքսանդրա անձնապէս կը համբուրէ Քիւզմիչի ձեռքը:

Գիւղացիներուն համար այլեւս կասկած չէ դուրս էր, թէ օտարականը նախկին ցարն է:

1864ին կը մեռնի Քիւզմիչ: Պալատին տարիքոտ եղերամայրերը սուդ կը պահեն — այդպէս չէին ըրած 1825ին, երբ մեռած էր ցարը: Երկու տարի ետք, 1866ին, լուր տարածուեցաւ մայրաքաղաքին մէջ, թէ Ալեքսանդրի դերեզմանը բացուած է դիչերանց, ցարին հետանետ: Ենթադրութիւնը, Քիւզմիչ - Ալեքսանդրի մարմինը Թոմսքի դերեզմանատունէն փոխադրուեցաւ Պետրոս եւ Պօղոս բերդին դերեզմանը: Տարիներ ետք, ծեր դինուոր մը յայտարարեց, թէ տասը հազար ռուբլի ստացած էր, որպէսզի փոխադրէր Ալեքսանդրի դամբարանին մէջ հանդչող մարմինը՝ այլ տեղ:

Ալեքսանդրի աւանդավէպը զրդռեց երեւակայութիւնները ոչ միայն երկրորդական պատմաբաններու, այլեւ, նոյնիսկ վիպագիր Լեւ Թոլսթոյի, որ 1905ին սկսաւ գրել Ֆէոտոր Քիւզմիչի յետ մահու ճոթերը:

Այժմ, խորհրդային լրագրող Լիւպիմով «Իզվեստիա»ի կիրակի օրուան վերջին թիւերէն մէկուն մէջ կը յայտնէ, թէ ռուս կառավարութիւնը ներկայիս կը քննէ ծրարիր մը, որ կը ձգտի վերջնապէս լուծել Ալեքսանդր Ա.ի առեղծուածը, դիտնելով Թոմսքի մէջ գտնուող Քիւզմիչի եւ Լենինկրատի մէջ գտնուող Ալեքսանդրի դերեզմաններուն մէջ հանդչող մարմինները:

Խորհրդային անցուդարձերով զբաղող օտար դէտերուն համար հետաքրքրական եւ յատկանշական երեւոյթ մըն է այս վերոյիշեալ «բեմը»:

Բառագիտական բաւական հարուստ բաժին մը կ'ամբողջացնէ այս հատորը:

Եղիչէ Ց. Մելիքեան ապահովաբար վարձատրուած դպայ ինքզինք, երբ դիտել տանք, թէ ապագայ պատմագիրներն եւ աղդագրագէտները անպայման պիտի դիմեն այս հատորին օժանդակութեան, երբ ուզեն ներկայացնել պատմական Հայաստանի ամբողջական նկարագիրը իբրեւ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, տեղագրութիւն եւ աղդագրութիւն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թատերականացած արարողութիւննե-րու ժամանակ չպարումի եւ դիմակի դերձածութեան սովորութիւնը իր արմատները ունի նախադարեան համայնական հասարակութեան մէջ: Այդ շրջանին արդէն մարդիկ կը ներկէին իրենց մարմինը եւ դէմքը, կը զգեստաւորուէին ծիսական արարութեան նկարագրին համաձայն: Ծիսակատարութիւնները տարբեր էին՝ պտղաբերութեան ձգտող, պատանիները դեղին գաղտնիքներուն հաղորդակից դարձնող եւայլն: Հաղորդուողներուն առ-ջեւ կը կատարուէին թատերական ձեւ տրուած պարերը, որոնց նիւթը առնուած էր համայնքին եւ դեղին աւանդութիւն-ներէն: Այդ արարողութիւններուն հիմնական բովանդակութիւնը տոտեմներու դործն էր: Տոտեմներ կը նկատուէին բոյսերը, կենդանիները, միջատները, թռչունները, բնութեան տարերային ուժերը եւայլն: Մարմնին դունաղարդումը, դիմակաւորումը եւ զգեստաւորումը կը կատարուէին այս կամ այն կերպարին համապատասխան: Դիմակը աւելի ուշ շրջանի երեւոյթ է:

Հայ պատմագիրները կը վկայեն, որ Հայերը կը ներկէին իրենց դէմքը եւ մարմինը ու դիմակ կը դործածէին: Այս պարադան կը հաստատուի նկարչական արուեստի, լեղուաբանական եւ աղդագրական տուեալներով:

Նոյնիսկ քաներորդ դարու սկիզբները, բարեկենդանի ժամանակ հայկական դիւղերու եւ քաղաքներու մէջ սովորական երեւոյթ էր կապիկի, արջի, այծի, գայլի, աղուէսի, ուղտի, ձիու եւ ուրիշ կենդանիներու կերպարանք առած մարդոցմէ կազմուած թափօրները:

Հարանիքներու ժամանակ եւս թատերական բնոյթ ստացած տեսարաններ կը ներկայացնէին՝ դիմակներով, դանազան զգեստաւորումներով, կերպարանափոխութեամբ: Յատուկ կերպարանափոխուած տիպար ունէր նաեւ մեծ պահքը. «Մեծ պասի առաջին օրուան երեկոյեան ... դիւղում մի էշ էին թամբում, մի կին նստեցնում վրան, երեսին մուր քսում, տաւուլ զուռնայի առաջնորդութեամբ չրջեցնում տունէ տուն եւ դրամ հաւաքում, որ Զատկին մատաղ անեն: Այդ տեսարանը կինը ներկայացնում էր մեծ պասը եւ նրան պատուով չրջեցնում էին, որպէսզի մեծ պասը առանց փորձանքի պարապան: Արդարեւ, համայնավարները կը փորձեն վերարծարծել յիշատակը նախախորհրդային նահատակի մը, որ միեւնոյն տեղն եղած է հերոս մը եւ բարեբողիչ մը:

Թ. Ա. Թ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Արձագանդ հանդիսացած էինք այն յաջողութեան դոր Ռոպի Արմէն դտած էր Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան մէջ, իր այցելութեան առթիւ: Առջի օր «Հինդ Սիւնակ Առաջինին Վրայ» Ֆրանսական հեռատեսիլի կարեւորադոյն յայտագիրներէն մէկը, սեֆաես մը նուիրած էր երիտասարդ երդչուհիին:

Ռոպի Արմէն երդեց հայերէն եւ ռուսերէն, Մոսկուայի մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

Տեղական մամուլը այս առթիւ կը ներկայացնէ երդչուհին որ յայտարարած է «Ռուսիոյ մէջ աստղ մըն էի, փարիզի մէջ բան մը չեմ այլեւս»:

Ռոպի Արմէն կը պատրաստուի չրջագայութիւն մը կատարել Ֆրանսայի մէջ, բայց Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ միայն այն պարադային երբ անուն մը չինած ըլլայ Ֆրանսա:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—*—

Բոլոր աղմուկներէն՝ ինծի ամէնէն սիրելին՝ երաժշտութեան աղմուկն է:

ԹԻՈՖԻԼ ԿՕԹԻԷ

×

Ընկերութեան մէջ յաճախ կը պատահի կշիռքներուն մէջ եղածը: Պարապ նժարները կը բարձրանան ու լեցունները կ'իջնեն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

×

Ամէն մարդ կ'ուզէ ապրիլ, բայց ոչ ոք կ'ուզէ մեռնիլ:

ՀԵՆՐԻ ԴԷ ՄՕՊԱՍԱՆ

×

Ամէն մարդ կ'ուզէ ապրիլ, բայց ոչ ոք կ'ուզէ մեռնիլ (Եր. Լալայեան, «Աղդագրական հանդէս»): Նոյն օրը դիւղի պատանիները մէկը, քոչիկ հագած, կը չրջէր՝ պարելով: Ան «երեսին ալիւր էր քսում, դլուխը կապում, թուր կապում մէջքից, թևերին աղեղ ձգում, առջևից ու յետևից մորթեր կախում եւ այդ ձեւով մասնակցում էր ժողովրդական խաղին» (Հայերէն բացատրական բառարան, տես՝ «քոչիկ»):

Մեղի հասած պարերէն, թատերական խաղերէն եւ ասոնց հետ կապուած տարաղներէն կարելի է եղրակացնել, թէ բովանդակութեամբ ու ձեւով որքան հարուստ եղած է միջնադարեան հայ թատրոնը: Դժբախտաբար, պատմագիրներուն հաղորդած տեղեկութիւնները այս մասին չափազանց քիչ են: Այդ է պատճառը, որ միջնադարեան հայ թատրոնի ուսումնասիրութեամբ զբաղողները ամէն առաջ կը դիմեն մանրանկարչութեան, ուր կան բազմաթիւ չահեկան նկարներ:

Է. Պ.

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մենամարտը այն առեն վերջացած պիտի համարուի երբ երկու հակառակորդներէն մին չորս վկաներուն կողմէ պատուած հռչակուի: Բժիշկը իրաւունք պիտի չունենայ միջամտելու. չորս վկաներու միջամտութիւնը բաւարար պիտի համարուի մենամարտը դադրեցնելու:

Այս ազդու յայտարարութեան վրայ բոլոր ներկաները սարսռացին: Պայմանները շատ խիստ էին եւ առաջին անդամն էր որ այսպիսի ծանրակչիռ պայմաններով մենամարտ մը տեղի կ'ունենար:

Զարտաք երկու հակառակորդներէն իւրաքանչիւրին մէկ մէկ սուր տուաւ եւ դանոնք այնքան իրարմէ հեռու կեցուց որ, երբ մենամարտիկները սուրերնին իրարու երկարեցին, երկու սուրերուն մէջտեղը մէկ մեթր միջոց մը մնաց:

— Պատրա՞ստ էք, պարոններ, հարցուց Զարտաք առանց ձեռքէն երկու սուրերուն ծայրերը ձգելու:

— Այո, պատասխանեց Սպանացին:

— Այո, կրկնեց խմբապիրը:

— Սկսեցէք, վերջացուց Զարտաք:

Սպանացին յանկարծական ոստումով մը Մօպրէի վրայ խոյացաւ, բայց խմբագիրը վարպետ սուսերամարտ մըն էր եւ կրցաւ ինքզինքը պաշտպանել:

— Այս մարդուն միտքը դէշ է, փսփսաց Մօպրէ իւրովի: Տուած հարուածը դասական էր, բայց վտանգաւոր:

Երկու սուրերուն շեղբերը սկսան խուլ կամ հուժկու շեղբիւններով իրար խաչաձեւել, իրարու քսուիլ, վար իջնել, վեր բարձրանալ, շեղակի մէկ կողմ ծռիլ եւ անդադար չաչել ...: Սպանացին կամաց կամաց տեղ չահելով առաջ անցաւ: Խմբագիրը այս յառաջացումին բնաւ կարեւորութիւն չտալով, անոր մօտենալուն սպասեց: Սպանացին իր յարձակումները կրկնապատկեց ու արագացուց, բայց խմբագիրին սուրին ծայրը հետզհետէ կը սկսէր սպառնական դառնալ: Սպանացին վտանգը տեսնելով նահանջեց:

— Կեցէք.... հրամայեց Զարտաք:

Երեք վայրկեան եղած էր:

— Կեցցէ՛, Փիէր, ապրիս, դոչեցին Լեւսն եւ Մօրիս ժպտելով:

Երկու վայրկեանի դադարէ մը ետք, երկու հակառակորդները նորէն իրարու դէմ անցան եւ սուրերը սկսան առաջուանէն աւելի սպառնականօրէն չաչել:

Այս անդամ Սպանացին նպատակը յայտնի եղաւ. այնպիսի կորովի յարձակումներ կը դործէր որ, եթէ սուրը խմբագիրին հանդիպելու ըլլար, կամ սրտին պիտի մխուէր, կամ աղիքներուն եւ կամ ուղղակի կոկորդին:

— Այս մարդը իր հակառակորդը մեռցընել կ'ուզէ, մրմնջեց հանդիսականներէն մին ցած ձայնով:

Ճիշդ էր. Սպանացին սուրին ծայրը միշտ մահացու տեղեր կը փնտռէր ...:

Փիէր Մօպրէի եաեւը, իրմէն երկու ոտք մեթր անդին չեղջակոյտ մը կար: 1900ի Միջազգային Մեծ Ցուցահանդէսին, նուաղածուներուն յատկացուելու համար հոն ամպիոն մը կանդնած էին դոր 1913ին քանդեցին եւ փտած ու որդնոտած փայտերն ու տախտակները անկիւն մը դիզելով, վրան մոլտեթ ծածկոց մը նետեցին:

1914ի Մարտին այդ չեղջակոյտը տակաւին հոն կը մնար: Եօթնկէն ութ մեթր բարձրութիւն ունէր ան եւ տասնեւչորս տարի չարունակաբար անձրեւին ու արեւին տակ մնալէն չոր սպունդի կոյտ մը դարձած էր:

Սպանացին կատաղութեամբ իր յարձակումները կը չարունակէր: Իր սուրին ծայրը սպառնականօրէն կը չարժէր ան հակառակորդին մարմնոյն մահացու կոզմերուն վրայ: Մօպրէ եաեւ կը քաչուէր:

— Պարոն Մօպրէ, երկու մեթր հեռացաք, դոչեց Զարտաք ...

Բայց խօսքը բերանը մնաց ...:

Ահռելի չառաչիւն մը ճարտարապետին խօսքը կտրեց: Շեղջակոյտը մէկկէն ի մէկ խմբագիրին եաեւէն փլաւ ...: Փոչիի ամպեր բարձրացան դէպի երկինք:

Բոլոր հանդիսականները միաբերան աղաղակ մը արձակեցին ...:

Մօպրէ, այս վայնասունը լսելով չուարած, ինքզինքը պաշտպանելու համար բնազդաբար թեւը վեր վերցուց:

Սպանացին այս առիթէն օդտուելով, կայծակի արագութեամբ առաջ խոյացաւ, եւ իր սուրը խմբագիրին չապիկին մէջ մտնելով ամբողջութեամբ աներեւոյթ եղաւ:

Գուբ մէկ ոստումով Սպանացիին քով ցատկեց եւ անոր կոկորդէն ու մէջքի գոտիէն բռնելով վեր վերցուց ու օդին մէջ ճօճելէ ետք, իրմէ տասը քայլ անդին նետեց:

— Մարդասպան, դոռաց բժիշկը դեմ դեղին կտրած:

Եւ ապա, մէկ կողմ ձգելով իր ընկերոջը սպանիչը, կայծակի արագութեամբ Մօպրէի քով վազեց:

Զարտաք արդէն անոր քով վազելով կուրծքը բացած էր:

Ամէն կողմէ վազած եկած էին:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Ա՛ռթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Մարի Ա.քպաշեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Միքայէլ Տէրտէրեանի :

×

Շաւիղէն Պ. Զաւուշեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քեռայրին Պ. Նալիկեանի (Վիրճիլ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Աարինէ Ճիւհէրեան իր ողբացեալ ամուսնին ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԻՒՀԷՐԵԱՆԻ մահուան Դ. տարելիցին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի (16 Յունուար) յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ Նոր Սերունդը չնորհակալութեամբ ստացած են Այրի Տիկին Վիքթորիա Դաւիթեանէ 50ական ֆրանք, իր ամուսնոյն մահուան քառասունքի առթիւ : Կապ. Խաչը, նոյնպէս ստացած է ընկերուհի Տիկին Քրիստինէ Նաճարեանէ 25 ֆրանք, Տիքրոյիթէն Վալանս իր այցելութեան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ, Այրի Տիկին Դաւիթեան իր չնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր կազմակերպութիւններուն, հայրենակցական միութիւններուն, ընկերներուն, բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նուէրներով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իր սուգին :

×

Իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին, Այրի Տիկին Դաւիթեան 30ական ֆրանք կը նուիրէ Շ. Մխսաքեան, Ս. Թէշլիրեան սրահներուն, Մշակոյթի Տան, եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգութեան, Դպրոցասէր եւ Ս. Մուրատ վարժարաններուն, կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Մնացեալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարականութիւնը, վայելելու, յօդուտ եկեղեցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին մէջ :

երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)
Դաշնակ՝ ՄԱՐԹՊԱՅԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի երիտասարդաց պարախումբին :

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէն.— Հայ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս կիրակի ժամը 3ին, Իւ Էս Թէ Աի սրահը,, 61 Բիւ Վիքթոր Հիւժիէ :

Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը : Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի : Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական դէպքերու տեղեկացում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (13 Յունուար), Տօն ան-ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուս-սի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսա-ւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11.30ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգու-թեանց առաւօտ ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10ին : Նոյն օրը կիրակի հանդիսա-ւոր հոգեհանդիստ, ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթին եւ կարապետ Զամպազ-եեանի կտակին :

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հանդիսաւոր պատարագ եւ fարոզ

Այս կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Բիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէր-ներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս կիրակի, ժամը 15ին, Բիւ ժէի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ : Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

Լ ՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴԱՅԻՔ - ԼՈՒՍՈՂԱՅԻՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաս-ցէով, (մի դադրածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանատ-քար-թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՄԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչա-խումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միու-թեան նախաձեռնութեամբ վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս-նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Դոլրոցասէրի դեղարուեստական հան-դէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ եաք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի :*

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ դիշեր (15 Յունուար) ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ-բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Բիւ Պէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Հայաստանի Սուր » Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութեան թէ՝ յառաջիկայ Մարտ 27ին, կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 11էն 12, Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, հայածէս պատարագ եւ հոգեհանդստեան մասնաւոր արարողութիւն պիտի կատարուի Ընկերակցութեանս մեռած պատուոյ անդամներուն, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Ռընէ Քօթիի, ժէնէռալ Տիւֆէոյի, ժէնէռալ Մօճլառի, Քօմիքէ տը Լա Ֆլամի փոխ - նախագահ Պ. Ա. Փորքիէի, Մառիի Տիւ Վէուի, Ընկերակցութեանս փոխ նախագահ Պ. Ա. Արեւեանի, Մ. Ն. Ֆ.ի ընդհ. քարտուղար Պ. Լուի Կիյեօմի հոգիներուն, ինչպէս նաեւ Ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւճաք
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւճաք
ՅԱԻԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 14 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10509 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.509

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Ը.— Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Վերջերս Յառաջ արձագանգ տուաւ կարեւոր եղելութեան մը, որ կը վերաբերի ռուսական եկեղեցիներու արտասահմանեան կազմակերպութեան :

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքով, ռուս հաւատացեալներու զանգուածային գաղթ մը կատարուեցաւ դէպի Արեւմուտք, — հետզհետէ անոնք տուն - տեղ եղան Եւրոպայի, ինչպէս Ամերիկայի մէջ : Եւ հիմնեցին նաեւ իրենց ազգային եկեղեցիները: Հարկ էր, սակայն, իրաւական պաշտպան մը ցոյց տալ այս եկեղեցիներուն համար, կանոնական գլուխ մը, քանի որ այս տարագիր եկեղեցիները կը մերժէին ճանչնալ Մոսկուայի պատրիարքը, իբրեւ «չղթայեալ կրօնապետ» մը, որ գերի էր բոլշեւիկներուն ձեռքը, խաղալիկ կարմիր իշխանութեան:

Եւ կրօնական խնամութեան ճամբով՝ արտասահմանի ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները դիմեցին Պոլսոյ յոյն օրթոտոքս պատրիարքին : 1931ին, յոյն օրթոտոքս պատրիարքը, Ֆոթիոս Բ., եւ ռուս օրթոտոքս եկեղեցիներու ներկայացուցիչները կնքեցին համաձայնութիւն մը, որով ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները կ'ենթարկուէին Պոլսոյ յոյն պատրիարքութեան իրաւական պաշտպանութեան՝ ունենալով առանձին կանոնագրութիւն մը : Այս վիճակը յայտարարուած էր առժամեայ, այսինքն պիտի տեւէր այնքան ժամանակ որ Մոսկուայի ռուս օրթոտոքս պատրիարքութիւնը ազատագրուած չէ բոլշեւիկեան ճնշումէն :

Անցեալ Դեկտեմբերին, Պոլսոյ յոյն պատրիարքը, Աթենակորաս, պաշտօնապէս կը հաղորդէր ռուս օրթոտոքս եկեղեցիներուն թէ այլեւս ազատ կը թողու զիրենք, նկատելով որ իրենց «եկեղեցական կեանքը կատարելապէս աճած, զարգացած եւ ամրացած է, ուրեմն կրնան գործել անկախաբար եւ ազատօրէն » :

Ի՞նչ ընէին ռուս օրթոտոքս եկեղեցիները, մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ :

Տարագիր ռուս եկեղեցին ունի կեդրոն մը Ժընեւի մէջ, — այս եկեղեցին կը կոչուի «արտասահմանեան ռուս եկեղեցի» : Տարագիրներու այս եկեղեցին նախ բանադրուած է յաչս օրթոտոքսներու, երկրորդ կը գործէ իբրեւ տարագիր : Ընդհակառակն, Ֆրանսայի մէջ հաստատուած Ռուսերը տարագիր չեն համարուիր այլեւս, հետեւաբար կ'ուզեն ներկայանալ իբրեւ «Արեւմտեան Եւրոպայի օրթոտոքսներ»: Այս պարմաններուն տակ, իբրեւ օրթոտոքս՝ կը մնայ յարիլ Ֆրանսայի յոյն օրթոտոքս եկեղեցիին, որու արքեպիսկոպոսն է Մելետիոս : Այս վերջինը կը զգուշանայ ընդունիլ զանոնք այն պատճառով՝ որ Ռուսերը բազմաթիւ, իսկ Յոյները փոքրաթիւ են, ինչ որ յունական եկեղեցիին դիմագիծը պիտի փոխէր հաւատացեալներուն ազգութեամբ :

Ահա այս կացութեան առջեւ, Փարիզի ռուսական եկեղեցին ինքզինք կը յայտարարէ «ռուս օրթոտոքս ինքնօրէն եկեղեցի», այսինքն ծիսական տեսակէտով՝ այնպէս ինչպէս է Մոսկուայի եկեղեցին, իսկ վարչական տեսակէտով՝ Մոսկուայէն անկախ :

Այսպէս, Ռուսերը կը ներկայանան Մոսկուայի պատրիարքութենէն անկախ, պարզ այն պատճառաբանութեամբ թէ Մոսկուայի իրենց պատրիարքութիւնը կը գտնուի բոլշեւիկներու ճնշումին տակ :

Այժմ փոխադրեցէք այս պատկերը Հայոց պատմութեան մէջ :

Էջմիածնի եկեղեցին պատմական հիմնարկութիւն մըն է : Իր պատմութեամբ՝ « նախամեծար աթոռ», աւագ աթոռ : Պատմական աթոռ մըն է նաեւ Մեծի Տանըն Կիլիկիոյ աթոռը :

Ռուսերուն վրայ մեր առաւելութիւնն այն է որ ունինք պատմական եկեղեցի՝ հայրենիքին մէջ, պատմական եկեղեցի՝ արտասահմանի մէջ : Հարկ չկայ իրաւական պաշտպանութիւն խնդրելու օտար եկեղեցիներէ: Ռուսերը, ընդունելով եւ հաստատելով որ Մոսկուայի եկեղեցին կը գտնուի բոլշեւիկներու ճնշումին տակ, կ'ուզեն ունենալ նոյն եկեղեցիին անկախ քոյրը՝ արտասահմանի մէջ: Իսկ մենք որ ունինք արտասահմանի մէջ անկախ աթոռ մը, կ'ուզենք որ ենթարկուի միւս աթոռին, այսինքն — Ռուսերը մեզմէ աւելի լաւ գիտն, — բոլշեւիկներու ճնշումին :

Գիտենք թէ Հայը առեւտրական է, սանկ է, նանկ է, բայց բան մը կայ որ պիտի չսորվի՝ ատիկա ալ իր պատմութիւնն է: Առաւել եւս դաս առնել գիտէր հարեւանին պատմութենէն :

Քոս - Քոճոման Ռուսիան կը խորհի թէ իր ազգային եկեղեցին պահպանելու համար՝ պէտք է ունենայ եկեղեցի մը, Մոսկուայէն անկախ : Մենք ունինք անկախ աթոռ, կ'ուզենք կապել «կախեալ» աթոռէ մը :

Խելացութի՛ւն :

Մենք պատմեցինք օրուան վէճերը : Աւելցնենք որ նոր չեն այս վէճերը: Ժամանակ մը վերին Հայաստան եւ վարին Հայաստան կը կոչուէին վէճին բեւեռները, կամ Հիւսիսային Հայաստան եւ Արեւմըտեան Հայաստան :

Եւ մի՛շտ վերի՛նն է որ դաւաճանած է :

Մեր պատմաբանները եւ պատմագէտները տարբեր ակնոցով, կամ իրենց խառնուածքին ներշնչումով մօտեցած են այս վէճին :

Օրինակ պատմաբան մը, որ մեծ անուն ունի, բայց, տկար՝ ուսումնասիրելու համար պատմութեան փիլիսոփայութիւնը եւ ժէոփոլիթիք կոչուած գիտութիւնը, լրվանթէն անուանած է անոնք որ 300 տարուան մէջ հիմնած են պետութիւն մը, Միջերկրականի ափերուն վրայ, աւելի չքեղ քան այն որ կազմուեցաւ վերը երեք անգամ 300 եւ աւելի տարուան մէջ ու չկրցաւ երբեք ամրանալ : Ու պատմաբանը կ'եզրակացնէր որ եթէ Միջերկրական իջած չըլլայի՛ն, ուրիշ կ'ըլլար մեր ճակատագիրը: Կարելի է պատասխանել աւելի վճռական եւ ըսել որ եթէ հիւսիսը ուժ տար, ուրի՛շ կ'ըլլար մեր ճակատագիրը :

Հիմակ նորէն նո՛յն պատմութիւնն է : Մեր օգանաւին թեւերն են որ կը վիճին իրարու հետ : Մէկը կ'ուզէ որ միւսը կոտրի :

Վա՛յ պատասխանատուներուն, վա՛յ մեր դժբախտ ժողովուրդին :

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վալերիան Զորին, մէկ ժամ տեսակցութենէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ, յայտնեց թէ այս վերջինը ընդունած է Խորհ. Միութիւն այցելելու հրաւէրը :

Դեսպանը շեշտած է թէ նախագահ տը Կոլ «հաճոյքով » ընդունած է հրաւէրը զոր խորհրդային կառավարութիւնը եւ Միկոյեան քանիցս ըրած էին անցեալ տարի եւ որու չէր կրցած դրական պատասխան մը տալ, նախագահական ընտրութեան նախօրեակին :

Այս պաշտօնական այցելութեան թուականն ու յայտագիրը պիտի ճշդուին յետագային: Կը կարծուի սակայն թէ տեղի պիտի ունենայ միայն Զատիկէն ետք :

Նախագահ տը Կոլի եւ դեսպան Զորինի տեսակցութիւնը եղած է ջերմ եւ սիրալիր :

1966ի ընթացքին, հաւանական է որ նախագահ տը Կոլ կատարէ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ՝ արտասահման : Յարդ (1944էն ի վեր) 26 անգամ արտասահման գացած է, ամէնէն երկար ճամբորդութիւնը կատարած է 1964 Սեպտեմբեր 20էն Հոկտեմբեր 16, լատին Ամերիկա :

Առաջին անգամ չէ որ նախագահ տը Կոլ Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ : Գացած է 1944 Դեկտեմբերին եւ այդ առթիւ ստորագրած է — Սթալինի հետ — Ֆրանքեւխորհրդային դաշինքը, զոր Խորհրդային Միութիւն չեղեալ համարեցաւ 1954ին երբ Գերմանիոյ դաշնակցային Հանրապետութիւնը արտօնութիւն ստացաւ զինուելու եւ անդամ ընդունուեցաւ Ատլանտեան Ուխտի : Շրջան մը պաղած, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները սկսան տաքնալ Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան առթիւ: Նախագահ տը Կոլի այս ճամբորդութիւնը պիտի նուիրագործէ Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց բարելաւումը: Նախագահ տը Կոլ կ'ուզէ նաեւ ապացուցանել թէ Ֆրանսայի «ձեռքերը ազատ են» եւ Ֆրանսա կրնայ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել թէ Մոսկուայի եւ թէ Ուշինկթընի հետ : Տը Կոլի համար Խորհ. Միութիւնը (զոր միշտ Ռուսիա կը կոչէ) ամբողջական մաս կը կազմէ Եւրոպայի եւ ներկայ վարչաձեւը ոչինչով կը խանդարէ շատ հին բարեկամութեան հիմնական տարրերը :

Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներու մէջ, Զօր. տը Կոլի այցելութեան լուրը մեծ գոհունակութեամբ ողջունուած է: Քաղաքական դէմքերը տը Կոլը կը նկատեն «անկախութեան ախոյեանը» եւ իբր այդ պիտի ընդունուի Մոսկուա :

ՇԱՍԹՐԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Հնդկաստանի վարչապետին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան եւ հրամշտուքներու ընթացքին հարիւր հոգի վիրաւորուած են, որոնց վեցը ծանրօրէն:

Չինաստան ցաւակցական հեռագիր մը զրկած է նախագահ Ռատհաքրիշնանի, որու մէջ Շու Էն Լայ կը շեշտէ .— « Ազդուած լսելով Լալ Պահատուր Շասթրիի ցաւալի մահը, ցաւակցութիւններս կը ներկայացնեմ » :

Աւելի քան հինգ հարիւր հազար հոգի ամբողջ գիշերը անցուցած էին ոզբացեալ վարչապետին բնակարանին շուրջը : Թափօրին ամբողջ ուղեգիծին վրայ վարդի շափրակներ թափուած էին եւ ամբողջ արարողութիւնը տեղի ունեցած է ծաղիկներու անձրեւի մը տակ :

Ժամը ճիշդ 12·32ին, Շասթրիի անդրանիկ տղան է որ բոցը տուած է խարոյկին, որու վրայ դրուած էր Շասթրիի մարմինը եւ ամբողջ ժողովուրդը նոյն ատեն պոռացած է «Ապրի՛ Շասթրի »:

Այս յուղարկաւորութեան առթիւ, Նոր Տէլհի հաւաքուած էին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ հաւանական կը նկատուէր որ Հարիմըն - Կոսիգին տեսակցութիւն մը տեղի ունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ երիտասարդ Չինացիները « թշնամիին գաղափարը չունին իրենց գլխուն մէջ » եւ հարկ եղած խանդավառութիւնը ցոյց չեն տար զէնքերու գործածութեան դասընթացքներուն : Այս առթիւ թերթը կը յիշէ միջադէպ մը, երիտասարդ շարքայիններու եւ իրենց դասատուին միջեւ : Այս վերջինը կը մեղադրէր երիտասարդները, որ հարկ եղածին չափ ուժով «չա՛, չա՛, չա՛» (ըսպաննէ՛, սպաննէ՛, սպաննէ՛) չեն պոռար: Տղաքը խոստովանած են թէ «դասակարգի զգացումներ կամ դասակարգի ատելութենէ » զրկուած են : Այն ատեն երիտասարդները թաղած են Մաօ Յէ Թունկի գործերու մէջ: Բացատրած են թէ «ամերիկեան աշխարհակալութիւնը իրենց երկրին շուրջ խարիսխներ կը շինէ եւ սոսկալի ոճիրներ գործած է Վիէթնամի մէջ » :

ԻՐԱՔ եւ Պարսկաստան համաձայնագիր մը ստորագրած են լուծելու համար սահմանային վէճերը : Համաձայնութիւնը երեք կէտերէ կազմուած է : Նախ պարսկական ուժերը պիտի քաշուին իրաքեան սահմանէն, որոշ հեռաւորութեան մը վրայ : Երկու երկիրներու մէջ քարոզչական պայքարները պիտի դադրին: Յանձնախումբեր պիտի կազմուին քննելու համար սահմանային հարցերը :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ կը դատուի Ֆրանսացի մը, որ ձերբակալուած էր անցեալ Ապրիլին, Իրունի սահմանային վայրը եւ կառքին մէջ 110 քիլօ համայնավար թռուցիկ եւ գրքոյկ կը փոխադրէր :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա հիւանդանոց – նաւ մը կը զրկէ Վիէթնամ, իբրեւ փաստ իր համախոհութեան Միացեալ Նահանգներուն հետ :

ՀԱՆՈՅԷՆ Մոսկուա վերադարձի ճամբուն վրայ, Շելեփին ամբողջ օր մը Փեքին պիտի մնայ,

ՄՈՍԿՈՒԱ բարեկամական դաշինք մը ստորագրեց Մոնղոլիոյ հետ, ամրապնդելու համար իր դիրքերը Չինաստանի սահմանին վրայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նոր կառավարութիւնը կ'ուզէ քաջալերել «Պուրկիպեան» հոսանքները, արաբական աշխարհի մէջ : Վարչապետ Էշքոլ ցաւ յայտնած է որ արեւմուտքը եւ Խորհ. Միութիւնը կը զինեն արաբական երկիրները:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ գործադուլը կը շարունակուի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ, համալսարանի պատմութեան երկու դասախօսներ եւ մէկ տնտեսագէտ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, որովհետեւ թռուցիկներ կը բաժնէին արտայայտութեան աւելի լայն ազատութիւն պահանջելով :

ՊԱՊԸ յետ - տիեզերական ժողովի վեց յանձնախումբեր նշանակած է որոնց պաշտօնն է հսկել Վատիկան Բ.ի որոշումներու գործադրութեան : Կեդրոնական յանձնախումբին պաշտօնն է կապը պահել միւս յանձնախումբերուն միջեւ: Այս յանձնախումբին նախագահներն են՝ կարդինալներ Թիսրան, Չիքոնիանի : Միւս անդամներն են՝ կարդինալ Լիէնառ, կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեան, Սփելման, Սիւէնէնս, Տէօֆնէր :

ԱԼՊԵՐԹՕ ՃԻԱՔՈՄԵԹԹԻ մեռաւ առջի օր, Զուիցերիա, 64 տարեկանին, սրտի տագնապէ : Ճիաքոմեթթի արդի արձանագործութեան առաջնորդը կը նկատուէր : Ծնած Սթամփա (իտալական Զուիցերիա), Փարիզ հաստատուած էր 1922ին: Զաւակն էր՝ մեծ նկարիչին, որ տըպաւորապաշտութիւնը ներմուծած էր իր երկրին մէջ, դարուս սկիզբը :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐԻՈՅԻ մէջ պատահած սարսափելի ողողումները աղետալի կացութիւն մը ստեղծած են: 130 մեռեալ կայ եւ ամբողջ քաղաքը անշարժութեան դատապարտուած է :

ԹԵՀՐԱՆԻ մամուլին համաձայն, 120 իրաքցի զինուորներ եւ հինգ Քիւրտեր սպաննուած են առջի օր, կատաղի կռիւներու ընթացքին : Նոյն ազբիւրին համաձայն Քիւրտերը գրաւած են Փանճիվինի զինուորական խարիսխը :

ՆԻՒԹԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ցաճախ է կրկնուել այն յայտնի իրողութիւնը, թէ թափառական Հայն ուր որ գնացել է՝ հիմնել է նախ իր եկեղեցին, ապա իր դպրոցը : Իսկ երբ պայմանները թոյլատրել են սրանց, նա յաճախ աւելացրել է եւ իր տպարանն ու թերթը : Մասնաւորելով մեր խօսքը Կալկաթայի Հայութեան մասին, դեռ 1724 թուին հիմնուած Նազարէթեայ Ս. Եկեղեցին, որի նուիրական կամարների տակ չատերս ենք աղօթել, առաջին քրիստոնեայ եկեղեցին է այդ համբաւաւոր քաղաքի, ճիշդ այն պէս ինչպէս Թեհրան քաղաքի Ս. Թադէոս Բարդուղիմէոսի եկեղեցին (կառուցուած 1808 թուին) առաջին քրիստոնեայ աղօթատունն է ամբողջ Թեհրանում : Եւ դեռ Նազարէթեայ Ս. եկեղեցին փոխարինում է մի աւելի հին փայտաշէն աղօթատան՝ հաստատուած 1707 թուին :

Կալկաթայի առաջին կանոնաւոր հայ դպրոցը հիմնւում է շատ աւելի ուշ՝ 1798 թուին Եւդոկիայի Ցարութիւն Գալուստեանի կողմից, որն աւելի քան քառորդ դար հայ պատանիներին դաստիարակում էր մայրենի լեզուով եւ իր բարի օրինակով խթան հանդիսանում կրթական աւելի մեծ ճիգերի : Նրա բազմաթիւ աշակերտների չարքին կարելի չէ չյիշատակել Մարդասիրական ձեմարանի ապագայ տեսուչ Շիրազեցի Յովհաննէս Աւետեանին :

Սակայն Կալկաթայում հայկական մի ազգային վարժարան ունենալու մտայղացման պատիւը պատկանում է Զուղայեցի բարեգործ վճռական Աստուածատուր Մուրադխանեանին : Այս ուսումնասէրը անձը 1797 թուի Յուլիսի 30-ին ութ հազար հնդկական ռուպի է կտակում հայ պատանիների համար ազգային մի դպրոց հիմնելու նպատակին :

Դժբախտաբար իր կտակը կատարելուց երկու տարի յետոյ, Մուրադխանեանը մեռնում է եւ նրա բարի խղճը մոռացութեան է մատնւում մինչեւ 1816 թիւը, երբ Զուղայեցի մի այլ վաճառական, Սէդդարազում հաստատուած Մնացական Սմբատ Վարդանեանը, որոշում է վերջապէս հրապարակի վրայ դնել հայկական վարժարանի խնդիրը : Նախ նա տպագրում է «Հրաւիրակ» վերտառութեամբ յատուկ մի կոչ, ապա կատարում է անճնական դիմումներ եւ իբրեւ արդիւնք իր անդուլ ջանքերի Մարդասիրական ձեմարանը վերջապէս գոյութեան է կոչւում 1821 թուի Ապրիլի 2ին : Զորս տարի ետք, 1825 թուին, այս դպրոցին է միանում եւ Ցարութիւն Գալուստեանի վարժարանը, Կալկաթայի հայ հասարակութեան ցանկութեամբ :

Աստուածատուր Մուրադխանեանն ու Մնացական Վարդանեանն այսպիսով համարւում են Մարդասիրական ձեմարանի դոյդ հիմնադիրները եւ նրանք, որոնք որպէս ուսանող կամ այցելու՝ մուտք են գործել այդ հաստատութիւնից ներս անչուշտ կը յիշեն ձեմարանի նախասրահում նրանց նուիրուած մարմարեայ զոյդ յուշարձանները, որոնք զետեղուել են այն տեղ որպէս մշտնջենական տուրք նրանց անմեռ յիշատակին :

Աստուածատուր Մուրադխանեանն ու Մնացական Վարդանեանը, սակայն, պիտի չկարողանային իրագործել իրենց բարի նպատակը, եթէ տեղի վրայ պատրաստ չգտնէին կրթական յառաջադիմութեան այն ոգին, իմացական չարժման այն չունչը եւ մանաւանդ բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութեան այն պատրաստակամութիւնը, որոնք անբաժան յատկանիշներն են նրանց ծնած ու սնած ժողովրդի : Այստեղ հաճոյքով ենք նչում այն իրողութիւնը, որ Ձեմարանի հիմնադրութեան օրից մինչեւ այսօր՝ Հնդկահայութիւնը խանդակաթ մօր նման թեւ ու թիկունք է կանգնել իր ձեռնասուն զաւակին եւ անխափան ապահովել է նրա յարատեւ գոյութիւնը : Շուրջ 150ամեայ իր պատկառելի հասակով ձեմարանն այսօր հանդիսանում է, եթէ չենք սխալւում, հայկական աւագ կրթական հաստատութիւնը բովանդակ աշխարհում :

Մարդասիրական ձեմարանի հանդէպ Հնդկահայերի տածած սէրն ու դուրդուրանքը, սակայն, մի մասնաւոր երեւոյթ չպիտի նկատել : «Ամենայն ծառ բարի՝ պտուղ բարի առնէ», ասում է Սուրբ Գիրքը : Հնդկահայութիւնը լինելով սեռունդն ու չառաւիղը Նոր - Զուղայի, բնականաբար պիտի ընթանար իր նախահայրերի դծած պանծալի ուղիով եւ զօրավիղ պիտի հանդիսանար մշակութային եւ կրթական այն վերածնունդին, որ ըստ կրսուել էր դեռ 17րդ դարում Մովսէս Գ. Տաթեւացի, Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի եւ Ցակոբ Դ. Զուղայեցի կաթողիկոսների ղեկավարութեամբ, եւ Զուղայեցիների ուղղակի ու անմիջական օժանդակութեամբ :

Հնդկահայութիւնը սերունդն էր այն ժողովրդի, որ յարատեւելու եւ բարգաւաճելու տենչն իր սրտում, տարագրութեան փոշիները հագիւ թօթափած, իր նորահաստատ Ամենափրկչեան վանքի սրբազան հովանու ներքեւ վառեց լոյսի այն ջահը, որի շողերը չուտով պիտի տարածուէին մեր համասփիւռ ազգի վրայ :

Զուղայեցիները էին, որոնք առանց արտաքին որեւէ օժանդակութեան, ապաւինելով միայն իրենց սեփական ուժերի վրայ, 1664 թուին Ամենափրկչեան վանքում հիմնեցին Պարսկաստանի, Թերեւս բովանդակ Միջին Արեւելքի, առաջին տպարանը, իրենց երանելի առաջնորդ Յակաուր Վարդապետ կեսարացու ղեկավարութեամբ :

Զուղայեցի Յովհաննէս Վարդապետեան էր, որ 1643 թուին հեռաւոր Լիվոռնոյում հիմնեց այդ վաճառաչահ քաղաքի առաջին տպարանը եւ Սպահանում ծրագրած ու Զուղայի դպրոցում սովորած Ոսկան Վարդապետ Երեւանցին էր, որ իր համաքաղաքացիների օժանդակութեամբ եւ ծախսով Ամստերդամում 1666 թուին հանդիսացաւ առաջին տպագրիչը Աստուածաշունչ մեծածաւալ մատեանի :

Մատրաս վերաբնակուած Զուղայեցի Աղա Գրիգոր Զաքիկենցն էր, Յօջաղանեան տոհմից, որ 1771 թուին մի իշխանական նուիրատուութեամբ Սուրբ Էջմիածնում հաստատեց Հայաստանի առաջին տպարանը՝ մի թղթատրծարանով :

Դարձեալ Զուղայեցի Գրիգոր Յօջամալ Յալդարեանցն էր, որ 1781 թուին Պետերբուրգում հիմնեց Ռուսաստանի առաջին հայ տպարանը, որ յետոյ Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Արղութեանի ձեռքով փոխադրուեց նախ Նոր - Նախիջեւան, ապա՝ Աստրախան :

Վերջապէս լուսաւոնչ Զուղայեցիները էին, որ 1794 թուին սատար հանդիսացան Ցարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանին եւ հեռաւոր Մադրասում «Ազդարար» ամսագրով հիմքը դրեցին հայ լրագրութեան, որի ապագայ նուաճումներով կարող է հպարտանալ մեր ազգը :

Այստեղ ոչ տեղն է եւ ո՛չ ժամանակը՝ երկարելու ցանկն այն հսկայական աշխատանքների, որ կատարել են Զուղայեցիները հայ կրթական եւ մշակութային մարզերում : Չենք կարող չյիշել, սակայն, երկու մեծ ուսումնական հաստատութիւններ, որոք հիմնուեցին դարձեալ Զուղայեցիների անմիջական ջանքերով ու բարեգործութեամբ եւ որոնց բացառիկ դերը հայ կեանքում անուրանալի է : Ակնարկս անշուշտ վերաբերում է Մոսկուայի «Լազարեան» ճեմարանին, հիմնուած 1816 թուին, եւ Վենետիկի Մխիթարեանց Մուրատ - Ռաֆայէլեան վարժարաններին՝ 1836 թուին :

Փառամոլութիւնը չէր անշուշտ, որ այդ Զուղայեցիներին մղում էր իրենց ամբողջ ինչքն ու վաստակը, կարն ու կորովը նուիրաբերելու իրենց ազգին, այլ հայրենիքի սէրը եւ լուսաւորութեան տենչը :

Երբեմն այդ սէրը արտայայտւում էր իրենց ծննդավայրի հանդէպ ունեցած անհուն կարօտով : Նոր - Զուղայի Թանգարանի ո՞ր այցելուն յուզմամբ չի կարդացել Յօջա Պետրոս Ոսկանեանի իւղաներկ մեծ պատկերի կողքին հետեւեալ տողերը, հատանաբար յօրինուած հէնց իր՝ Յօջա Պետրոսի կողմից .

«Սիրտս իմ ցանկայ ըզՀայրենի ,
Թէ գընալոյ չը ժամանեսցի ,
Յորժամ հասցէ ինձ օր վերջին ,
Սիրտս յղեսցի առ Հայրենին ,
Չի գերեզման անդ լիցի իմ ,
Պետրոս Ոսկանիս » :

Սակայն յաճախ Հնդկահայերի հայրենասիրութիւնն աւելի լայն հորիզոններ էր ընդգրկում եւ հետեւելով Զուղայեցի Ցակոբ Դ. Կաթողիկոսի օրինակին, նրանք ուղեւորւում էին իրենց հայրենիքի ազատութեան դաշտերով : Ո՞ր պիտակից Հայը չի լսել Մադրասաբնակ Աղա Շամիր Սուլթանումեանի անունը, որի երիտասարդ որդին՝ Ցակոբը այնքան էր ոգեւորուել Հայաստանի Անկախութեան գաղափարով, որ 1773 թուին իր հօր նորաստատ տպարանում տպագրում է իր հեղինակած «Որդայթ Փառաց» անուանով յայտնի գիրքը, որի մէջ նա նրբին մանրամասնութեամբ պարզում է տպագայ աղատագրուած Հայաստանի պետական եւ վարչական կազմակերպութեան նկատմամբ իր ունեցած ըմբռնումները : Դժնդակ ճակատագիրը դժբախտաբար չուտ է կտրում այդ երիտասարդ հայրենասէրի կեանքի թելը եւ նա մեռնում է դրքի տպագրութեան յաջորդ տարում Մալայեան թերակղզու Մալաղա քաղաքում, իր կեանքի երեսուն տարին դեռ չլրացրած : Սրտառուչ են նրա գրեզմանի վրայ քանդակուած հետեւեալ տողերը, որոնք ասես մի ամփոփում են մեր հայրենասիրօրէն ժողովրդի միահամուռ տենչերի .

«Ողջոյն ընդ բեզ դամբարանիս տարրն
ընդերցող ,
Տուր ինձ լուրն ազատութեան ազգին իմոյ
որ եմ տեղիոյդ ,
Եթէ յարեաւ ի մէնջ ումն մեզ փրկիչ եւ
կառավարող ,
Ընդ որ յաշխարհի յաւէտ էի յոյժ
ցանկացող » :

(ՄՄԲ.— Այս դամբանադրին եւ «Որդայթ Փառաց» գրքին շուրջ հեղինակութեան մէջ մը կայ, որու մասին «Ցառաջ» եւս գրեց երկար) :

Վերջապէս ո՞վ չի յիշում քաջակորովն Յովսէփ Էմինին, որն իր երիտասարդական տարիքում լքում է իրեն հանդիսացող Զուզան ու Հնդկաստանը, եւ չուրջ քառորդ դար չրջելով Հայաստանում եւ Վրաստանում, իր լաւագոյն ջանքերն է թափում իրականացնելու իր հայրենիքի ազատագրութեան վեհ գաղափարը :

Ջ. Գ. ՀԱՆԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի կացութեան մասին, հիմնուելով պաշտօնական տեղեկագրերու եւ մանաւանդ տեղեկութիւններու վրայ, ամփոփ կերպով այս ծանօթութիւնները կարողացայ հաղորդել ձեր թանկագին ներկայութեան : Իսկ եթէ ոմանք պէտք ունին տակաւին յաւելուածական տեղեկութեանց, այդ ուղղութեամբ եւս պատրաստ եմ, ներկայիս, զոհացնելու համար անոնք, որոնք հարցումներ պիտի ուղղեն ինծի » :

Աւելի ետքը, Էրզրումի երեսփոխան Սալիհ Զէքի պէյ փափաքեցաւ տեղեկութիւններ ունենալ Խիրնկի կացութեան մասին : Երբ Մուսթաֆա Քեմալ կը պատասխանէր անոր, Պուրսուրի երեսփոխան Իսմայիլ Սուպհի պէյ յայտնեց թէ երեք հարցում ալ ինքը ունի ուղղելիք, բայց Մուսթաֆա Քեմալ պահանջեց, որ չընդմիջուին իր խօսքերը : Ապա, խօսքը առաւարտելէ ետք դարձաւ Իսմայիլ Սուպհի պէյին, զոր հրաւիրեց ուղղել իր հարցումները :

— Փաշաս, ըսաւ Պուրսուրի երեսփոխանը, առաջին հարցումս հետեւեալն էր.

— Բաւական ժամանակ անցած է այն օրերուն վրայէն, երբ դինադադարի հաստատած ենք ռուսական բանակին հետ : Այդ թուականէն ասդին, երբեք պատահա՞ծ է, որ մտածուի այդ ուժերը հոսբերելու մասին, նման նախաձեռնութիւն մը կատարուա՞ծ է արդեօք :

Մուսթաֆա Քեմալ պատասխանեց .

— Ի՞նչ պատճառ կայ, սակայն, նման նախաձեռնութիւն մը կատարելու համար : Այսպիսի առաջարկ մը գոյութիւն ունեցա՞ծ է երբեք : Այդպիսի բանի մը հարկեցուցիչ ի՞նչ պատճառ կայ, բարեկամներ : Դուք տեղեա՞կ էք մտադրութենէ մը, որ վերաբերի Կարմիր Բանակը Թուրքիա կանչելու : Գիտէ՞ք որեւէ պատճառ, որ ձեզի ներշնչէ այն կարծիքը, թէ մենք նպատակ մը ունեցած ըլլանք նման նախաձեռնութեան մը համար :

Իսմայիլ Սուպհի պէյ .

— Իմս պարզապէս հարցում մըն էր, զոր ուղղեցի, Փաշաս :

Մուսթաֆա Քեմալ կը շարունակէ .

— Կը հարցնէք, թէ նման նախաձեռնութիւն մը կատարա՞ծ ենք թէ ոչ : Բայց խնդրեմ, այսպիսի հարցում մը կարենալ ուղղելու համար, կացութիւնը պէտք էր լաւապէս ուսումնասիրած եւ քննած ըլլալ : Վերլուծեցէք դէպքերն ու իրողութիւնները այնպէս, ինչպէս որ են : Անկէ ետք միայն ուղղեցէք ձեր հարցումները : Իսկ ես հիմա կը յայտարարեմ, թէ նման նախաձեռնութիւն մը ոչ կատարեցինք եւ ոչ ալ մտածած ենք ու պիտի մտածենք ասկէ ետքն ալ՝ կատարելու մասին :

Իսմայիլ Սուպհի պէյ .

— Այդ պարագային ի՞նչպէս կը կատարուի զօրքային օժանդակութիւն ըսուածը : Մեր պատուիրակները Մոսկուայի մէջ սկսա՞ծ են իրենց բանակցութեանց բոլշեւիկներուն հետ :

Մուսթաֆա Քեմալ .

— Այդ ուղղութեամբ, տակաւին որեւէ տեղեկութիւն չէ հասած մեզի, պատուիրակութեան կողմէ : Իսկ, հիմա, ի՞նչ է ձեր երրորդ հարցումը » :

ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Հասած վերջին լուրերուն համաձայն, կը չարունակէ Իսմայիլ Սուպհի պէյ այս անգամ, հակառակ անոր, որ Լեհաստանի մէջ կը չարունակուի բոլշեւիկեան յառաջխաղացքը, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները Լեհերուն օգնութեան փութացած ըլլալով, կացութիւնը կրնայ փոփոխութիւն կրել Բոլշեւիկներուն ի վնաս : Դուք կը կարծէ՞ք, թէ այդ օժանդակութիւնները կրնան ճակատագրական ազդեցութիւն մը ունենալ բոլշեւիկեան դիրքերուն վրայ եւ վտանգել անոնց յաջողութիւնները ու յաղթանակները » :

Մուսթաֆա Քեմալ փաշա .

— Պարոն, նման հարցումի մը կարենալ պատասխանելու համար, նախ պէտք է դիտնալ թէ ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն բոլշեւիկեան բանակները, եւ ի՞նչ է անոնց մարտական կարողութիւնը : Իսկ, երկրորդ, պէտք է ճանչնալ նաեւ լեհական բանակին ուժն ու կարողութիւնը, քանի որ ուղղակի անոր հետ է որ գործ ունի բոլշեւիկեան բանակը : Եւ, երրորդ, չենք ալ գիտեր նաեւ, թէ ի՞նչ է համաձայնութիւնը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ միւս Համաձայնական պետութեանց օժանդակութեան եւ թէ ի՞նչ ձեւով եւ ո՞րկէ, ի՞նչ միջոցա պիտի ուղարկուին այդ օժանդակութիւնները լեհական բանակին : Ձեր հարցումին կարենալ պատասխանելու համար, ամէն բանէ առաջ պէտք է որ մանրամասն տեղեկութիւններ ունենանք այդ բոլորին մասին :

(45 Շար.)

1965-ԻՆ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

—o—

Բազմաթիւ հռչակաւոր դէմքեր մահացան 1965ի ընթացքին : Ամէնէն նշանաւորները սակայն, վեց հոգի էին — Ուինսթըն Չըրչիլ, Աւլայ Սթիվընսըն, Ալպէր Շվայցէր, Լը Քորպիւզիէ, Թոմաս Էլիոթ եւ Սըմըրսէթ Մոմ : Վեցն ալ տարբեր ձեւերով չանացին իրենց նոր եւ լաւագոյն վիճակ մը ստեղծել քանիերորդ դարուն մէջ :

ՈՒԻՆՍԹՐՆ ՉԸՐՉԻԼ (1874 - 1965) Ճաղթանակի Հայրը, ու մեր դարուն թերեւս մեծագոյն քաղաքագէտը, ամէնէն ամբողջական կեանքը ապրեցաւ : Երի - տասարդ տարիքին քալ կուտուղ էր, յետագային եղաւ խորհրդարանական փայլառատ հռետոր, աքանչելի դրող, հանճարեղ քաղաքագէտ ու պատերազմական դեկավար, լաւ նկարիչ ու պատուական ամուսին եւ հայր : Չըրչիլ իր անունը կապեց պատուէթեան յաղթանակին հետ :

ԱՏԼԱՅ ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ (1900 - 1965) մըտածումի եւ խոհականութեան ձայնը՝ իր ազգին եւ աշխարհի մէջ : Նախագահ Ճոնսըն ըսաւ՝ թէ Սթիվընսըն Ամերիկայի լաւագոյն պաշտպան փաստաբանն էր եւ անոր ամէնէն պերճախօս միտքը : Սթիվընսըն օր մը ըսած էր· «Աչխարհ մնանիք մըն է : Բոլոր մարդիկը եղբայրներ են : Բոլոր պատերազմները ազգամիջեան են եւ ամէն սպանութիւն՝ եղբայրասպանութիւն է »:

ԱԼՊԷՐ ՇՎԱՅՑԷՐ, (1875 – 1965) աստուածաբան էր, պատմագէտ, փիլիսոփայ, երաժշտագէտ, բժիշկ ու քարոզիչ (մի - սիոնար) : 1913ին, իր եւրոպական յաջողութիւնները լքեց՝ իր մնացեալ կեանքը անցնելու համար հիւանդներու մարմին - ներն ու հոգիները բուժելով արեւադարձային Ափրիկէի խորքին՝ Լամպարենէի նախնական հիւանդանոցին մէջ : Ապրացի այս մարդասէրը հռչակեց՝ թէ մարդկութեան միակ յոյսը՝ բոլոր կենդանի ա - րարածներուն հանդէպ բացարձակ յարգանքին մէջ կը կայանայ :

ԼԸ ՔՈՐՊԻԶԻԷ բուն անունով Շարլ Էտուար Ժանըրէ (1888 - 1965), քսանէ - րորդ դարու Լէոնարտօ տա Վինչին, յիսուն տարի առաջ, փորձեց յեղափոխութիւն մտցնել ճարտարապետութեան մէջ : Իր ոճը անմահացաւ ոչ միայն իր կառուցած ժամանակակից երկնաքերներուն մէջ, — ինչպէս Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան Նիւ Եորքի պալատը — այլ նաեւ այն չէնքերուն մէջ՝ զորս չինեցին իր մեծագոյն հակառակորդները : Քսաներորդ դարու մեծագոյն ճարտարապետը կը նկատուի :

ԹՈՄԱՍ Ս. ԷԼԻՈԹ մեր դարու թերեւս ամէնէն «յեղափոխական» բանաստեղծն է : Անցեալի բանաստեղծական չափին եւ

ԴԼՓԻՆՆԵՐԸ

—*—

Երկրաբանական եւ երկրորդական դարաշրջաններէն սկսած, ոսնաւոր կենդանիներու մէկ քանի տեսակներ իրենց կեանցաղը յարմարեցուցած են ծովային կեանքին : Անոնց արտաքինը այնքան փոխակերպուած է, որ նոյնիսկ կենդանաբանական վարժարաններու մէջ ուսած մարդիկ դլփինները կը չփոթեն ձուկերու հետ, երբ ծովին մէջ կը տեսնեն անոնց խաղը :

Դլփինները հետզհետէ աւելի սիրելի կը դառնան ոչ միայն ծովեզերքի պատահականութեան, այլեւ միլիոնաւոր հանդիսատեսներու, որոնք այս կենդանիները կը ծափահարեն ծովային կրկէսներու մէջ : Իսկ վերջին տասնամեակին անոնց վրայ կեդրոնացած է դիտնականներու ուշադրութիւնը : Դլփինները այն կենդանիներէն են ,որոնք պիտի կարենային լաւագոյ կերպով դործակցիլ մարդոց հետ : Անոնք կը հասնին ապշեցուցիչ բարդործումներու , կը կատարեն վեց մեթը երկարութեամբ ոստումներ, կը քալեն իրենց պոչին վրայ, կը խաղան պասքէթ - պոլ, իրենց եռեւէն կը քաշեն նաւակներ, կ'անցնին բոցավառ չրջանակներու մէջէն, կ'ուտեն մարդոց ձեռքերէն՝

յանգին դէմ իր յարձակումը՝ յեղափոխութիւն մը ստեղծեց դրական ճաշակներուն մէջ : Եւ սակայն, այս բանաստեղծը պիտէր, որ իր ժամանակակիցներուն յեղափոխութեանց պէս իր «յեղափոխութիւն»ն ալ ժամանակի ընթացքին իր տեղը պիտի տար ուրիշ յեղափոխութեան մը : « Որովհետեւ, անցեալ տարուան խօսքերը կը պատկանին անցեալ տարուան լեզուին : Եւ եկող տարուան խօսքերը՝ կը սպասեն ուրիշ ձայնի» :

ՍԸՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ (1874 - 1965) դրեց բազմաթիւ պլուխ - դործոցներ, որոնց մէջ, մեծ մաս մը դրաւ իր անձէն : Իր դործով չկրցաց մարդիկը համոզել՝ թէ կեանքի լաւագոյն կերպը՝ ամէնէն պարզ կերպն է :

Իր լաւագոյն դործերէն՝ «Մարդկային Սարկութեան » մէջ կը դրէ· «Մրցակիցը որքան պարզ ըլլայ, ամէն ինչ այնքան ներդաշնակ կ'ընթանայ : Մնուդ, ուսում, դործ, սէր, ամուսնութիւն, զաւակներ , մահ :Այս է ընկերային չրջանակը եւ ինչ որ կ'ըլլայ ասոնցմէ դուրս, դատապարտուած է դժբախտութիւն եւ ապէտ բերելու »:

Սըմըրսէթ Մոմ չրջեցաւ աչխարհը , իր դործերով տիրացաւ հսկայ հարստութեան, բայց, խորքին մէջ միշտ մեղմաղձոտ ու միայնակ մնաց :

Թարգմ. Վ.Ի.Ն

ՀԻՆ ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

—o—

Հին Հնդիկները ունէին մասնաւոր կանոնագիրք մը, որուն մէջ մանրամասնօրէն ճշդուած էին կնոջ պարտականութիւնները: Հիմնական կանոնները խտացած էին հետեւեալ տասը յօդուածներուն մէջ :

1.— Երկրի վրայ, կնոջ միակ աստուածը իր ամուսինն է, որուն պէտք է կուրծրէն հնազանդի :

2.— Պէտք է յարգէ իր ամուսինը իբրեւ իր տէրը եւ պէտք է զայն պաչակ իբրեւ աստուած՝ նոյնիսկ եթէ ան տգեղ է, ծեր, տրանջացող, խիստ, խեղանդամ, ջուրէն դուրս ցատկելով չորս մեթր եւ վերջապէս կ'երդուին ալ :

Մինչեւ վերջին տասը տարիները, դըլփինները ծանօթ էին՝ միայն իբրեւ ուսումնասիրութեան առարկայ կենդանաբաններու համար : Ներկայիս անոնք միչտ ներկայ են Մ. Նահանգներու , Ա. - ւըստրալիոյ, Հաւայեան կղզիներու, Ճափոնի եւ ուրիչ երկիրներու ծովային կըրկէսներու բոլոր ներկայացումներուն մէջ:

Դլփինները միակ կենդանիներն են, որ բոլորէն աւելի հակամէտ են դործակցելու մարդոց հետ եւ օդնելու անոնց : Զանոնք վարժեցնելու առաջին փորձերը կատարուեցան երկրորդ աչխարհամարտէն ետք, Մ. Նահանգներու մէջ: Այս կենդանին չատ չուտ եւ չատ ճշդրիտ կերպով կ'ըմբռնէ ձայնը եւ չարժուձեւերը, չուտով կը փարին մարդոց, կը սիրեն զանոնք : Այլապէս, անոնց վարժեցումը կը կատարուի ոչ թէ պատիժներու միջոցով , ինչպէս սովորութիւն է ընել ուրիչ կենդանիներու պարագային, այլ միայն վարձատրութիւններու չնորհիւ :

Ամերիկացի Ճան Լիլի, ապակեպատ աւազանի մը մէջ բազմաթիւ ու հետաքրքրական փորձերէ ետք հաստատած է, թէ դլփինը կ'արձակէ բազմատեսակ հնչիւններ : Եւ աւելին ըլլալով , ձայնեղրի մը վրայ ձայնագրուած հնչիւններու բազդատականը ցոյց կուտայ, որ դլփինները կրնան մարդկային ձայն արտաբերել հընչիւնական տարբեր պայմաններու մէջ , ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ կրնան խօսիլ սորվիլ : Անսովոր երեւոյթ չէ այս , քանի որ, ինչպէս դիտենք, կան նաեւ թռչուններ, որոնք կրնան ընել այդ բանը: Բայց կը կարծուի թէ դլփինին ըրածը աւելի կարեւոր իրողութիւն մըն է, քանի որ անոր ուղեղը , իր ծանրութեամբ, կառուցուածքով , կորութիւններու թիւով չատ նման է մարդկային ուղեղին , ինչ որ մեծ ուչիմութեան մը ապացոյցն է : Զեւաբանական տեսակէտէ ալ դլփիններու ուղեղը կը համապատասխանէ ուչիմութեան եւ սորվելու կարողութեան բարձր աստիճանին :

ԵԹԷ նոյնիսկ իր դրամը կը վատնէ ուրիշ կիներու հետ կամ կը դինովնայ :

3.— Կինը ստեղծուած է հնազանդելու համար : Պզտիկ եղած ատեն, պէտք է դըլուխը խոնարհեցնէ հօրը առջեւ , երբ ամուսնանայ ՝պէտք է հնազանդի ամուսնին եւ երբ այրի մնայ՝ պէտք է նուիրուի իր զաւակներուն :

4.— Ամուսնացած կինը՝ պէտք է սեղան նստի իր ամուսինին հետ : Երբ ան իր ճաշը լրացնէ՝ կերակուրէն ինչ որ մընայ՝ ի՛րն է :

5.— Եթէ ամուսինը ուրախ է, պէտք է ինք ալ ուրախ ըլլայ : Եթէ ամուսինը խընդալէն կը մարի՝ ինք ալ պէտք է նոյն բանը ընէ : Եւ եթէ նեղսրտած է կամ կուլայ՝ ինք ալ պէտք է նոյն բանը ընէ :

6.— Ամէն կին, ընկերային որ դասակարդին ալ որ պատկանի, պէտք է ամէն առտու լողնայ տաք ու մաքուր ջուրով եւ ապա՝ անուչահոտ ջուրով : Ցետոյ՝ պէտք է սանտրուի եւ չատ խնամքով հագուի : Ամուսինին ներկայանալէ առաջ, պէտք է ծիր մը դնէ աչքերուն տակ, թաթիչենրուն մօտ իսկ ճակատին՝ պէտք է կարմիր նչան մը դնէ :

7.— Երբ դանազան պատճառներով ամուսինը բացակայի, կինը պէտք է ծոմ պահէ եւ տախտակամածին վրայ պառկի : Այդ ամբողջ չրջանին, ոչ պիտի լողնայ եւ ոչ ալ պիտի պճնազարդուի :

8.— Երբ սա կամ նա պատճառով ամուսինը դինք ծեծած ատեն զաւազանը կոտրի կռնակին վրայ եւ ան ուղէ ծեծը չարունակել՝ կինը պէտք է երթայ եւ ուրիչ զաւազան մը բերէ, որպէսզի ան ծեծը չարունակէ :

9.— Կինը երբեք պէտք չէ իր բարեկամուհիին խօսի իր ամուսինին մասին, ոչ լաւ եւ ոչ ալ դէշ : Ամուսնական կեանքի վերաբերեալ բաները պէտք է բացարձակապէս գաղտնի մնան :

10.— Ամուսինին ամէն մէկ որոչումը պէտք է օրէնք ըլլայ իրեն համար : Անոր որոչումը որքան ալ իրեն հակառակ, որքան ալ վնասակար եւ աննպատակ ըլլայ, պէտք է ամբողջովին դործադրուի, առանց ամենափոքր դժդոհութեան ու տըրտունջի :

Ա. Օ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կծծին՝ աղբատ ձեւանալով՝ կը հաբրստանայ : Շռայլը՝ հարուստ ձեւանալով՝ աղբատ կը դառնայ :

ՇԷՔՍՓԻՐ

×

Երեսունեւհինգը՝ լա՛ւ տարիք մըն է: Տարիներէ ի վեր, Լոնտոնը ողողուած է երեսունեւհինգ տարեկան կիներով :

ՕՍԲԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— *—

Լեւոն եւ Մօրիս իրենց ընկերոջ մարմինը կը չօչափէին :

— Վիրաւորուեցա՞ը , հարցուց Լեւոն մտահոգութեամբ :

— Ոչ, ոչ, իրար մի անցնիք, պատասխանեց Մօպրէ : Որեւէ ցաւ չեմ զդար :

Գուէթ անոր չապիկը հագիւ թէ պատռած, ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց : Սպանացիին սուրը ընկերոջը ալ կուչին վարի մասին վրայ մէկ սանթիմեթը խորութեամբ թեթեւ ու անվտանգ վէրք մը բացած էր :

Կասթի մարքիզը եւ Չօտէք դերկոմսը իրենց փոխանորդեալին հետ տաք վիճաբանութիւն մը ունենալէ ետք Զարտաքի ու Գուէթի մօտենալով, զանոնք մէկ կողմ քաչեցին :

— Պարոններ, ամօթով մնացինք ձեր առջեւ, խօսք առաւ դերկոմս Չօտէք : Փոխանորդեալս կ'ըսէ թէ անդիտակցաբար դործած է այդ ապօրինի յարձակումը : Շատ պիտի ցաւինք եթէ արկած մը պատահած ըլլայ : Պարոն Փալլօ կ'ըսէ թէ այնքան աչքերը դարձած էին որ , չէ կրցած ինքզինքը զսպել եւ չեղջակոյտին վրայ միջոցին չուարելով՝ սուրին ուր դպչելը չէ դիտցած :

Սպանացիին միւս վկան խօսքը Գուէթի ուղղելով ըսաւ .

— Սիրելի բժիչկ, փոխանորդեալս չափէն աւելի ազդուած է ձեր դործածած բուռն բառէն . դինքը մարդասպան կոչեցիք եւ մինչեւ անդամ բռնելով անդին նետեցիք ... : Ինք ձեր այդ ընթացքը անվայել կը դտնէ եւ ինքզինքին նախատինք մը համարելով հաչիւ պիտի պահանջէր , բայց մեր միջամտութեան վրայ հանդարտեցաւ եւ խոստացաւ մոռնալ այս մըջադէպը, պայմանաւ սակայն որ ցաւ յայտնէք մեղի ... :

— Իրա՞ւ կ'ըսէք , մռնչեց Գուէթ : Այդ պարոնը չատ բարի եւ միանդամայն միամիտ մէկն է եղեր ... : Շատ լաւ, պարոն մարքիզ , չատ լաւ : Անդամ մը այս դործը լմնցնենք, վերջը այդ մասին ալ կը խօսինք ... :

Այս խօսակցութեան տեղի ունեցած միջոցին Զարտաք աչքը հանդիսականներուն կողմը դարձուց : Ճակտին վրայ կարմիր սպի մը ունեցող մարդը անհետացած էր :

— Եղբայրացութի՞ւնը , պարոններ , եղբայրացութի՞ւնը, հարցուց Մօրիս սպանացիի վիհներուն :

— Ի՞նչ կրնանք ընել, պարոն, պատասխանեց կասթէ մարքիզը : Մեր փոխանորդեալին տուած բացատրութիւնները ակզբ են եւ չենք կրնար դինքը յանցաւոր համարիլ :

— Շատ լաւ, ուրեմն մենամարտը պիտի չարունակուի, պատասխանեց Զարտաք :

— Կարելի չէ՞ր որ չարունակութիւնը վաղուան յետաձդէինք, դոչեց Չօտէք դերկոմսը : Հիմա երկուքն ալ յուղուած եւ յոդնած են, թերեւս իրենց մենամարտելու յատկութիւնները կորսնցուցած ըլլան :

— Ոչ, պարոն, իմ փոխանորդեալս ոչ յուղուած է եւ ոչ ալ յոդնած, պատասխանեց Զարտաք չոր ու ցամաք չեշտով մը : Եթէ ուղէք , երկու վայրկեանէ դադարէ մը եւս կրնանք վերսկսիլ :

Սպանացիին վկաները առիկ աւելի չսլքնդեցին :

Քանի մը բարեկամներ ու պաչտօնակիցներ խմբուիլը մենամարտի դաչտին քովը դտնուող սրճարանը առաջնորդած էին, ուր Մօպրէ, հանդարտ ու պատրաստութիւն, սիկառէթ մը կը ծխէր :

Զարտաք եւ Գուէթ սրճարանէն ներս մտան : Հոն դտնուողները երեք մարդիկը առանձին ձգելով դուրս ելան :

Զարտաք Մօպրէի մօտեցաւ եւ անոր ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առնելով եւ եղբայրական զորովագութ սիրով մը սեղմելով ըսաւ .

— Փիէր, եթէ դայն չմեռցնես, դիտցած ըլլաս որ ան քեզ պիտի մեռցնէ :

— Ես ալ առանկ տեսայ ... Մենամարտած միջոցին իր սուրը միչտ փորիս եւ կամ սրտիս ուղղած էր : Իհ, ըսէ նայինք, ի՞նչ որոչեցիք ... պիտի չարունակե՞նք :

— Այո, չենք կրնար այդ մարդուն օձիքը ձգել ... :

— Հասկցա՛յ ... :

— Աչքդ չորս բաց ... , պէտք է մեռցընել , հասկցա՞ր ... , վտանգաւոր մարդ է, աւելցուց ճարտարապետը իր առաջնութեան հանդարտութիւնը դանելով :

Իսկ Մօրիս , ակռաները սեղմած , դէմքը դեմ դեղին կտրած, առանց բերանը բանալու ուղղակի ընկերոջը աչքերուն մէջ կը նայէր : Մօպրէ իր երկու սրտակիից բարեկամներուն այս ընթացքը տեսնելով հասկցաւ որ անոնք իրմէ բան մը կը ծածկէին : Ըսել է կեանքը վտանգի մէջ էր :

— Հասկցայ, հասկցայ, կամ իր մորթը կ'ուղէք , եւ կամ իմս, վերջացուց ան :

— Ոչ, քուկդ չենք ուղեր, դոչեց Զարտաք : Իրը, իրը ... :

Եւ ապա Գուէթի դառնալով աւելցուց .

— Մօրիս , դնա սա պարոններուն ըսէ որ պատրաստ ենք :

Երկու վայրկեան ետքը մենամարտը դարձեալ սկսաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Պ. Յովսէփ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Թոփուզեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Ալքատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ալքատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Մօրիզիօ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Շիրակեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թագուհի Ալքատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11ին, 65 տարեկանին, 9 Փլաս Հանրի Դ., Մորսան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Յունուար 14) առաւօտ, ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, 4 Բիւ տէ Պրոշէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ալոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսիկ Աւետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Աւետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (16 Յունուար), առաւօտեան ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, զոքանջմօր եւ մեծ մօր՝

ՍՕՖԻԱ ԱԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար: Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան:

ՆՈՒԷՐ

Փոխան ծաղիկի Տիկին Մառի Ակոնայեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանի, Տիկին Պայծառ Տէյիրմէճեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Այրի Տիկին Պէրթ Պուզուքլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ՊՈՒԶՈՒՔԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 29ին, իր բնակարանին մէջ, 44 տարեկան հասակին:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՕՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հասարականութիւնը, վայելելու, յօգուտ եկեղեցւոյ, այս երգահանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին պետական թատրոնին մէջ:

Երգ՝ ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ցիւրիխի երաժշտանոցէն)
Դաշնակ՝ ՄԱՐԹՊԱՅԸ

Եւ մասնակցութեամբ Լիոնի Երիտասարդաց պարախումբին:

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (16 Յունուար).— Հանդիսաւոր Եպիսկոպոսական պատարագ, կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ 11·30ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10ին: Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, ըստ հանգուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպագճեանի կտակին:

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հանդիսաւոր պատարագ եւ քարոզ

Այս Կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ, 295, Բիւ Պուալօ:

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ:

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր:

Հայկական «Կաղանդ Պապան» նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեաբմ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի, Սէն Ժերոմի, Սէն Լուի, Պօմոնի եւ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղերուն:

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Օթոքառները վարձուած են փոքրիկներու փոխադրութեան համար:

Մարսէյլ քաղաքէն ժամը 13·30ին, Պուլվ. Օտտօ՝ 14ին, Սէն Լու՝ 14·30ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի, ժամը 15ին, Բիւ Ժէի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ: Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ, սրահի բոլոր տղոց անխտիր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ դիշեր (15 Յունուար) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս Կիրակի ժամը 3ին, Իւ Էս ԺԷ Աի սրահը,, 61 Բիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Այս առթիւ կոչ կ՚ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եգիպտահայ Մարտիրոս Մարտիրոսեանը, որ 1958 թուականին Ֆրանսահպատակութիւնը ստացաւ, եթէ բնիկ Ատանացի է՝ թող հաճի հետեւեալ հասցէին գրել: Կամ ալ անոնք որ զինքը կը ճանչնան յարաբերութեան մէջ մտնեն:

Madame MARIE KRIKORIAN
10, Rue Chabanais — 75 Paris (2e)
Tél. : RIC. 56-00

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 Վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 15 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10510 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.510

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍԻԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Առջի օր Նոր Տէլհիի մէջ չնախատեսուած, բայց երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Կոսիգին եւ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ Հըմֆրէ: Խրուշչեւի անկումէն ասդին ամէնէն կարեւոր հանդիպումը կը համարուի ասիկա: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Նոր Տէլհիի խորհրդային դեսպանատան մէջ: Ներկայ էր նաեւ Տին Ռըսք: Նոր Տէլհիի Խորհ. դեսպանատունէն դուրս գալով, Հըմֆրէ եւ Ռըսք ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրին, եւ խուսափեցան պատասխանելու բազմաթիւ լրագրողներու հարցումներուն: Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը հաստատեն սակայն թէ խօսակցութիւնները կեդրոնացած են գլխաւորաբար Թաշկէնտէն ժողովին հետեւանքներուն, եւ Վիէթնամի պատերազմին դիւանագիտական վիճակին վրայ:

Միւս կողմէն նախագահ Ճոնսընի մասնաւոր պատուիրակը, Հարիմըն, կը շարունակէ շրջիլ Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ մէկ մայրաքաղքէն միւսը: Առջի օր Միացեալ Նահանգներու շրջուն դեսպանը Վիէթման կը գտնուէր, ուրկէ շուտով պիտի վերադառնար Պանքոք: Կ'ըսուի թէ Վիէթիանի մէջ Հարիմըն վստահեցուցած է վարչապետ Սուվաննա Ֆուման թէ Միացեալ Նահանգներ երբեք մտադիր չեն Լաոսը Հիւսիսային Վիէթնամի դէմ յարձակումի մը իբրեւ խարիսխ գործածելու, մտադիր չեն նաեւ զօրք զրկելու Լաոս:

Կարեւոր ճամբորդութիւններէն մին կը կազմէ նաեւ Հանոյէն Մոսկուա վերադարձի ճամբուն վրայ Շէլէփինի Փեքին հանդիպումը: Շէլէփին Փեքին պիտի մնար 2 ժամ: Այս ժամանակամիջոցը, վերջին լուրերուն համաձայն, կրնար երկարիլ: Փեքինի խորհ. դեսպանատան կազմակերպութեամբ ջերմ ընդունելութիւն մը պիտի վերապահուէր Շէլէփինի, Փեքինի օդակայանին մէջ: Ներկայ էին դեսպաններն ու դիւանագիտական ներկայացուցիչները Հիւսիսային Վիէթնամի, Հիւսիսային Քորէայի, Մոնկոլիոյ եւ Քուպայ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի համայնավար երկիրներուն, այնպէս որ մասնաւոր ուշադրութիւն մը դրաւած չէ Չինաստանի միշտ պաղ վերաբերումը: Հարց է սակայն թէ Շէլէփին ի՞նչ կրնայ ընել Փեքինի մէջ: Առայժմ անհաւանական կը թուի պաշտօնական խօսակցութիւններու կարելիութիւնը, քաղաքական դէտերը կը նշեն սակայն, թէ, Խորհ. Միութիւն քանիցս կրկնած է որ պատրաստ է բարելաւելու երկու երկիրներուն միջեւ յարաբերութիւնը, եւ թէ Չինաստանի ղեկավարները կրնան փափաքիլ լաւագոյնս ճանչնալ Խորհ. նոր ղեկավարը: Եթէ երբեք տեսակցութիւններ ըլլային, կրնային տեղի ունենալ, Շէլէփինի Մոսկուա վերադարձի առաւօտը: Հաւանական էր որ Շէլէփին առիթէն օգտուի եւ խօսի Հանոյ իր ճամբորդութեան մասին եւ հրաւիրէ չին համայնավարները մասնակցելու խորհրդային համայնավար կուսակցութեան համաժողովին, յառաջիկայ Մարտին, Մոսկուայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՍԹՐԻԻ յաջորդութիւնը բաւական բարդ կացութիւն մը ստեղծած է Հնդկաստանի մէջ: Մեծամասնութեան կուսակցութիւնը, որ 537 աթոռ ունի երկու ժողովներուն մէջ, խորհրդակցութեանց ձեռնարկած է: Մինչ այդ Շասթրիի աճիւնները ամփոփուած են արկղի մը մէջ, որ ցուցադրուած է իր բնակարանը, ժողովուրդին համար: Այս վերջին յարդանքէն ետք, աճիւնները պիտի սփռուին Սանկամ սրբազան գետակին ջուրերուն վրայ, Ալլահապատի մօտ:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ գործադուլը վերջացաւ առջի օր: Սենտիքաներու փոխ-նախագահը յայտարարեց թէ 70 միլիոն տոլարի յաւելում մը ձեռք ձգած են եւ երկու տարուան աշխատանքի պայմանագրութիւն մը:

ՈՒԻԼՍԸՆ ոչ մէկ զիջում ըրած է Ռոտեզիոյ հարցին նկատմամբ եւ Լակոսի Հասարակապետութեան ժողովին արդիւնքը յաջողութիւն մը կը նկատէ իրեն համար: Մինչ բրիտանացի երեք խորհրդարանականներ արտաքսուած են Ռոտեզիայէն, Սոլզպրի պիտի ժամանէ Հասարակապետութեան քարտուղարը, որ յանուն Ուիլսըն վերջին ազդարարութիւն մը պիտի ընէ Սմիթի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Լիւպքը, հինգ օրուան համար արեւմտեան Պերլին գացած է: Փանքովի իշխանութիւնները խիստ կերպով բողոքած են այս առթիւ:

ՁԻԻՆ-ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ, նոյն խստութեամբ: Փարիզի մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 7 աստիճան է եւ մայրաքաղաքը դեռ չէ մաքրուած առջի օրուան տեղատարափ ձիւնէն:

ՉՕՐ. ՎԷԿԱՆԻ Ֆրանսական Ակադեմիայի աթոռին ընտրուած է Լուի Լըփրէնս-Ռէնկէ, երրորդ քուէարկութեամբ, 16 ձայնով: Ֆրանսացի դիտունը ծնած է 1901ին եւ կը նկատուի հիւլէական տիպար բնագէտը:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ «Էթէլաթ» թերթին համաձայն Քիւրտերը կը յառաջանան դէպի Քէրքիւք, Պարզանիի հրամանատարութեան ներքեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն քրտական յառաջխաղացումը այնքան կարեւոր է որ իրաքեան զօրքը բարոյալքուած է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Պարսկաստանի միջեւ ստորագրուած համաձայնութիւն մը կը նախատեսէ որ Պարսկաստան բնական կազ պիտի հայթայթէ Խորհ. Միութեան իսկ Խորհ. Միութիւնը պիտի օգնէ Պարսկաստանի որ նաւթուղի մը շինէ, որ յետագային կրնայ նաեւ այդ կազը փոխադրել:

ՇՈՒԷՏԻ խորհրդարանի 34 անդամները բանաձեւ մը քուէարկած են, որով կ'առաջարկեն ուսումնասիրել Հանրապետութիւն հռչակելու կարելիութիւնը երկրին մէջ: Վարչապետ Էրլանտէր զօրավիգ կեցած է այս բանաձեւին: Բանաձեւը կ'ուզէ որ խորհրդարանական յանձնախումբ մը նախատեսէ Շուէտի մէջ ստեղծել Պետութեան ղեկավարի մը պաշտօնը, ընտրուած ժողովրդավար սկզբունքներու հիման վրայ: Կը յիշուի այս առթիւ թէ ներկայ թագաւորը՝ Կիւսթաւ-Ատոլֆ 84 տարեկան է: Գահաժառանգը՝ 20 եւ միայն 25 տարեկանին կրնայ իշխել:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Անկլիքան եկեղեցւոյ պետը՝ Տոքթ. Ռամսէ Հռոմ պիտի երթայ Պապը տեսնելու: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Վատիկանի մէջ, յառաջիկայ Մարտ 23ին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա», առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային մամուլին մէջ, կը հաստատէ Սինիավսկի եւ Տանիէլ գրագէտներու ձերբակալութիւնը: Յօդուածագիրը իսկական ամբաստանագիր մըն է զոր գրած է եւ նոյնիսկ մեղմացուցիչ պարագաներու արժանի չի նկատեր այս երկու գրագէտները որոնք կեղծ անունով, արտասահմանի մէջ, «զրպարտութիւններ հրատարակած են իրենց հայրենիքին, իրենց կուսակցութեան եւ խորհրդային գրութեան վրայ»:

ՔԱՐԱՇԻԷՆ կը հաղորդեն որ Լահորի համալսարանի ուսանողներու մեծամասնութիւնը խորհրդանշական գործադուլ մը ըրած է առջի օր: բողոքելու համար Թաշկէնտի համաձայնութեան դէմ: Դէմ են գլխաւորաբար համաձայնագրին այն մասին, որ կը վերաբերի զօրքերու նահանջին եւ կը պահանջեն «պայքար մը Քաշմիրի ազատագրման համար»: Ընդդիմութեան պարագլուխն ալ «խենթութեան յաղթանակը» կը նկատէ Շասթրի-Այուպ Խան համաձայնագիրը:

ԹՈՔԻՈՅԷՆ Ֆրանքֆուրթ հասնելով Սոքարնոյի կիներէն մէկը, որ ամէնէն ներկայացուցչականներէն ալ մէկը կը նկատուի հերքած է թէ իր ճամբորդութիւնը իբրեւ նպատակ ունենայ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզել Իտալիայէն իր ամուսնոյն համար: Կացութիւնը սակայն միշտ մտահոգիչ է Ինտոնեզիոյ մէջ եւ կ'ըսուի թէ ձախողած պետական հարուածէն ի վեր հարիւր հազար համայնավար սպաննուած է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը միտք ունի ազատ արձակելու ութսուն համայնավար բանտարկեալները, որոնց մէկ մասը արգելափակուած է 1947-49 քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ, մթնոլորտը լարուած է Փերոնի եւ փերոնական սենտիքաներու միջեւ: Նախկին մենատէրը կ'ուզէ «գեր-սենտիքա» մը ստեղծել որու նախագահուհին ըլլայ իր կինը եւ իշխէ միւս 62 ընկերութեանց վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՋ ՈՒ ՁԱԽ ԿԸ ՁԱՐՆԷ ԳԼՈՒԽԸ

1.— ԻՐ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Անգարայէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Կիպրոսի տագնապին շուրջ խորհրդակցելու համար, 11 դեսպաններ Անգարա հրաւիրուած են Արտաքին նախարարութեան կողմէ: Կիպրոսի վիճաբանութիւնները փակուեցան խորհրդարանին մէջ, եւ այժմ կառավարութիւնը կ'ուզէ ճշդել իր նոր քաղաքականութիւնը, եւ այս նպատակով պէտք զգացած է կարեւոր կեդրոններու իր դեսպանները Անգարա հրաւիրելու եւ ասոնց կարծիքը ստանալու:

Հրաւիրեալ դեսպաններն են՝ ՄԱԿի մընայուն պատուիրակ Օրհան Էրալփ, ՆԱԹՕի մնայուն պատուիրակ Մուհարրէմ Պիրկի, Ուոշինկթընի, Լոնտոնի, Փարիզի, Թոքիոյի, Մոսկուայի, Հռոմի, Աթէնքի, Գահիրէի եւ Ագրայի:

Թուրք դեսպանները, որոնք են՝ Թուրկուտ Մէնէմէնճիօղլու, Զէքի Գոնուրալփ, Նամըք Եօրկա, Մէլիհ Էսէնպէլ, Վահիտ Հալէֆօղլու, Ատնան Գուրալ, Թուրան Թուլույ, Սէմիհ Կիւվէր եւ Մահմուտ Հիքէրտէմ,

Կառավարութիւնը այդ դեսպաններուն հետ պիտի խորհրդակցի եւ անոնց նորանոր հրահանգներ պիտի տայ, որպէսզի իրենց գտնուած վայրերուն մէջ Կիպրոսի ի նպաստ մթնոլորտ մը ստեղծեն:

2.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԺՈՂՈՎ

Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ որոշած է նաեւ կարգ մը թուրք դիտուններու հետ խորդրդակցիլ, Կիպրոսի մասին աւելի լաւ լուսաբանուելու համար: Այս բոլոր խորհրդակցութիւններէն ետք կառավարութիւնը եզրակացութեան մը պիտի յանգի, եւ ըստ այնմ պիտի ճշդէ Կիպրոսի նոր քաղաքականութիւնը:

Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ երկարատեւ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ ընդհ. քարտուղար Հալուք Պայիւլքէնի, քաղաքական խորհրդականներուն եւ կարգ մը դիւանապետներու: Ժողովին մէջ, խնդրոյ առարկայ եղան Ազդ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի վերջին վիճաբանութիւնները Կիպրոսի մասին, եւ լսուեցան զանազան թելադրութիւններ եւ դիտողութիւններ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀ. ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ

Անգարայի Խորհ. դեսպան Նիքիթա Բիժով այցելեց արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի եւ երկու ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ: Զեռնհաս շրջանակներէ կը հաղորդուի թէ այս տեսակցութեան ընթացքին քննուած են Սեւ Ծովու մէջ ինկած ամերիկեան սաւառնակին խնդիրը, Կիպրոսի վէճը եւ թուրքեւ խորհրդային առեւտրական յարաբերութիւնները: Սովետները ցաւ զգացած են անոր համար որ Սեւ Ծովու մէջ վար առնուած ամերիկեան սաւառնակը մեկնած էր թրքական հողերէ: Բիժով խորհրդային դեսպանը տեսակցութենէն ետք ըսաւ լրագրողներուն.

— Ինծի մի՛ հարցնէք այս բաները, որոնց մասին պիտի չխօսիմ:

Լրագրողները հարցուցին նաեւ.

— Ռուսիա կ'ուզէ՞ իրաւարարի դերը ստանձնել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ:

Դեսպանը պատասխանեց.

— Վսեմ պարտականութիւն մըն է այդ, բայց պէտք է որ երկու կողմերը նախ փափաք յայտնեն:

Դեսպանը նաեւ ըսաւ թէ թուրքեւռուս առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի ընդարձակուին եւ այս Յունուարին խորհ. պատուիրակութիւն մը Թուրքիա պիտի գայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ

Անգարայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Թուրք կառավարութիւնը ծանուցագիր տուաւ Կիպրոսի նախագահ Մակարիոսի, բողոքելով «Կիպրոսի հանրային ծառայութեանց» նոր օրէնքին դէմ, որ կը գործադրուի Դեկտեմբեր 9էն սկսեալ: Թուրքիա կը բողոքէ անոր համար որ այս օրէնքով անգամ մը եւս կը բռնաբարէ Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը եւ կղզիի Թուրքերուն օրինական իրաւունքները: Այս օրէնքով, Մակարիոս այլեւս չի թողուր որ Կիպրոսի թուրք պաշտօնեաները աշխատին Յոյներու վարչական գործերուն մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը իր ծանուցագրով կը յիշեցնէ թէ այդ օրէնքին ինչ ինչ տրամադրութիւնները ամբողջովին կը հակասեն Կիպրոսի Սահմանադրութեան բացորոշ տրամադրութիւններուն, որ համահաւասար իրաւունքներ կուտայ կղզիի յոյն եւ թուրք համայնքներուն եւ անոնց միջեւ որեւէ խտիր չի դներ: Հետեւաբար, թուրք կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ այս օրէնքը, որ ոչ միայն կը հակասէ Սահմանադրութեան, այլեւ Ապահովութեան Խորհուրդի 1964 Մարտ 4 թուակիր որոշումին:

«ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ»

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ խորհրդարանական յանձնաժողովին մէջ մանրամասն բացատրութիւններ տալու առիթով օրուան հարցերուն մասին՝ պատասխանած է քննադատութիւններուն: Այս առթիւ Զաղլայանկիլ կը յայտարարէ.

— Արտասահմանի Հայերը Թուրքիոյ դէմ պայքար բացած են, Նիւ Եորքի Հայերը տասը միլիոն ոսկի հաւաքած են, Հայոց ջարդերը շարժանկարելու համար:

Մ. ՕԶԱՆԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Գարահիսարին ծանօթ չեմ եւ ինծի համար շատ ալ կարեւոր չէ, թէ ի՛նչ չէնքեր, պազարներ եւ փողոցներ ունի: Ես մասամբ ծանօթ եմ Գարահիսարի հոգեկան կառուցումին, որ ինքը հայ ժողովուրդն է: Ծանօթ եմ անոր հոգեկան ճամբաներուն մանաւանդ, որ այդ ժողովուրդը կրցած է շունչ տալ Անդրանիկի մը, որ եթէ Բիւզանդական շրջանին ապրէր, կրնար հայ կայսրներէն մէկը ըլլալ, ինչպէս հսկայ հովիւ՝ Պասիլ Առաջինը: Լաւ, որ Անդրանիկ մեր օրերուն յայտնուեցաւ դառնալու համար սեմպոլը մեր պայքարներուն եւ հերոսութեան: Նոյն ժողովուրդը իր Ֆիզիքական եւ հոգեկան աշխարհէն ծնունդ տուած է գրականագէտներու, ազգային գործիչներու որոնք շատ կարեւոր ցանկ մը կը կազմեն: Անոնք ռոմանթիք նուիրումով մտած են տարերային պայքարոտ աշխատանքներուն մէջ մեր ազգային գոյութեան կարեւոր իմաստ մը տալու եւ տեւականացնելու համար:

Կ՚ուզէի իմ ծանօթութեան սահմաններուն մէջ ցանկ մը տալ անուններու, բայց զգուշացայ անարդարութիւն ըրած չըլլալու համար մոռցուած կարեւոր անուններուն:

Գարահիսարցիներուն այդ «նուիրեալներու» ցանկին մէջ կարեւոր տեղ ունի մեր սիրելի Օզանը, նոյն ժողովուրդի շունչէն: Եթէ ան Միջին Դարուն մէջ ապրած ըլլար կը դառնար մոլեգին քրիստոնեայ վանական մը: Նոյն վանականի հաւատքով նուիրուեցաւ ազգային - կուսակցական հաւատքին եւ այդ հաւատքով ալ՝ փակեց իր կեանքը:

Օզանեանին համար այդ նուիրումը դարձած էր կիրք, դարձած էր մարմին: Առանց կրքի դժուար է ըմբռնել հաւատքը եւ այդ հաւատքը անոր մէջ դարձած էր մարմին ու զգայարանք, իր երիտասարդ օրերուն, նախ՝ ուսուցիչ, ծառայելու համար հայ մանուկներուն: Իր ուսուցչական շրջանին կը սկսի աշխատակցիլ Պոլսական թերթերուն ազգային եւ դաստիարակչական հարցերու շուրջ եւ այնքան դիտակից իր կոչումին, որ երբեք չփորձեց բանաստեղծութիւն եւ կամ գրականութիւն ընել: Այդ կոչումով ալ նուիրուեցաւ ազգային - կուսակցական աշխատանքներուն: Օզանեան՝ այնքան իւրացուցած էր շունչը այդ աշխատանքներուն, որ դիտէր լրիւ եւ խղճամիտ կերպով տանիլ իր պարտականութիւնները: Ան կ՚ապրէր ու կը շնչէր պարտականութիւններու համար: Օզանեան քարտուղար, Օզանեան գործիչ, Օզանեան խմբագիր:

Անոր կը յանձնէին տեղական - ազգային - կուսակցական պատմութիւնը: Գրելու նաեւ պատմութիւնը Հայ Օգնութեան Միութեան: Ան այնքան բարեխիղճ էր, իր բոլոր տեսակի աշխատանքներուն մէջ:

Որքան կը յիշեմ, կարծեմ 1916ին էր, որ «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր Օզանեանին յանձնեցին իմ առաջին բանաստեղծութիւնը: Այդ թուականէն կը սկսի մեր բարեկամութիւնը: Շատ հաճելի եւ խոնարհ անկեղծութիւն մը ունէր իր զրոյցներուն, իր ձայնին ու ժպիտին մէջ: Ան որպէս խմբագիր եւ որպէս յօդուածագիր ըրած է բազմաթիւ աշխատանքներ եւ սակայն օր մըն ալ չմտածեց իր եռեւ գիրք մը ձգել: Ժամանակին հետ կապուած յօդուածներէն զատ, ան, որպէս ապրող գործեր, տուած է ազգային - կուսակցական դէմքեր, մեր ազգային բարոյական նկարագիրը կառուցանելու մտահոգութեամբ:

1915ի ողբերգութիւնն էր: Մնացորդացներուն մէջ սկսած էր տարերային շարժում վտանգի տակ ինկած հայ ժողովուրդի գոյութիւնը ապրեցնելու համար: Կամաւորական շարժում՝ Կովկասի եւ գաղութներուն մէջ: Արեան գծերով արդէն քաշուած էին Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանները: Օզանեան Ամերիկայէն կը մեկնի նոր կազմուած Հայաստանը, այդ տենդոտ պայքարին մէջ իր բաժինը տանելու որպէս գործիչ եւ որպէս խմբագիր: Ու նոյնիսկ ժողովրդական ցասումի փոթորիկի մէջ մտած, մասնակցած էր Փետրուարեան Ապստամբութեան: Երբեմն կը սիրէինք կատակել որովհետեւ չէինք կրնար ըմբռնել, որ Օզանեան կրնար հրացան բռնել:

Աշխարհական վանականի մը պէս իր հաւատքով տարուած Օզանեանը, օր մըն ալ իմացանք, որ ամուսնացեր է: Ամերիկա վերադարձաւ, աքսորի դժուար ճամբաներէն, իր շատ շնորհալի կնոջ՝ Շուշիկին հետ եւ միասին կազմեցին նահապետական, հայ աւանդութիւնով օրհնեալ տուն մը: Այդ՝ տունն էր ո՛չ միայն իր շրջանի բարեկամներուն, այլեւ արտասահմանէն եկող ու գացող ընկերներուն:

Հաճելի խօսակից էր Օզանեանը եւ ունէր նուրբ հիւմոր եւ սակայն միշտ ալ մըտահոգութիւն մը դէմքին վրայ, որ բնաւ անձնական չէր: Անոր օրուան ապրումներն ու մտահոգութիւնները առաւելապէս կուսակցական էին: Այդ աշխատանքներուն ներքեւ էր, որ վերջի վերջոյ կքեցաւ սիրտը, եւ տարիներով աշխատեցաւ խախտուած սրտով:

Շուշիկին մահէն յետոյ, Օզանեան աւելի ընկճուեցաւ: Զգոյշ էր «Հայրենիք» թերթի աշխատանքին մէջ մեռնելէ: Այն սիրտը որ զինք առաջնորդած էր նուիրումի ու ազգային աշխատանքներուն, նոյն սիրտը կրնար յանկարծ դաւաճանել իրեն, կը զգար մանաւանդ յոգնութիւնը իր տարիներու ծանրութեան:

Շատ կը պնդէինք, որ փոխանակ սենեակի մը անհրապոյր մինակութեան մէջ ապրելու, երթար Նիւ Հէյվըն, իր աղջիկան Ալիսին եւ իրեն զաւկի մը պէս կապուած փեսին մօտ մանաւանդ, որ Օզանեան կապուած էր իր երկու թոռներուն:

— Երկար չեմ կրնար մնալ այնտեղ, ընկերներ չկան, Հայեր ալ չկան — կը զանգատէր յաճախ:

Օզանեանին համար մինակութիւնը «Հայրենիք»էն, ընկերներէն հեռու ըլլալն էր: Անոր համար այնքան հաճելի էր ընկերներուն հանդիպիլ եւ միասին սուրճ խմել: Այդ փոքր հաճոյքէն աւելի պահանջ չունէր կեանքէն եւ սակայն մահը այդ ալ շատ տեսաւ:

Ժամադրուած էինք Ուրբաթ օրուան համար միասին ըլլալ: Ուրբաթը չեկած, բարեկամ մը կը հեռախօսէ, որ Օզանեանը ճամբուն վրայ կ՚ինյայ եւ հիւանդանոց չհասած, կը մահանայ:

Անտարակոյս հանդիստ են անոր ոսկորները, որովհետեւ լրիւ կերպով ան կատարեց իր պարտականութիւնը: Ինչ որ ձգեց հայ ժողովուրդին, ան պիտի մնայ որպէս շունչ եւ որպէս մարմին:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԵՂԻՇԷ

Մաշտոցեան դարու հայ մշակոյթի փայլուն համաստեղութեան ականաւոր դէմքերէն է «Ոսկեծղիկն» Եղիշէն:

Եղիշէի «Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին» հայրենաշունչ մատեանը՝ Մովսէս Խորենացիի, Փաւստոս Բիւզանդի, Ղազար Փարպեցիի եւ ուրիշներու մատենագրական երկերուն հետ, դարեր շարունակ ազնիւ ներշնչումներու անըսպառ աղբիւր հանդիսացած է՝ յանուն իր ազատութեան եւ անկախութեան հերոսաբար մաքառող հայ ժողովուրդին համար:

Ուրիշներու նման ամբողջական Հայոց պատմութիւնը ներկայացուցած չէ եւ ոչ ալ կարեւոր ժամանակաշրջան մը: Իր երկասիրութեան համար նիւթ ընտրած է ժամանակակից դէպք մը՝ պարսկական բռնակալութեան դէմ ուղղուած ազատագրական պայքարին մէկ դրուագը՝ Աւարայրի ճակատամարտը, որ Հայոց պատմութեան մէջ ծանօթ է Վարդանանց պատերազմ անունով:

Աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ Տղմուտի դետին ափին տեղի ունեցաւ բախտորոշ ճակատամարտը: Այսուհանդերձ, Աւարայրի հերոսամարտը հայ ժողովուրդին միտքին մէջ բացառիկ խոր հետք ակօսած է՝ իբրեւ շատ կարեւոր իրադարձութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն հայրենասիրական մեծ խոյանքներու, անօրինակ հերոսութեան, անձնուրաց խիզախութեան, ազգային պատիւի պաշտպանութեան խորհրդանշան մըն է: Ուստի զարմանալի չէ, որ դարեր շարունակ սերունդներ խանդավառուած են այդ դէպքով:

Եւ այս հաստատումին մէջ մեծ բաժին ունի Եղիշէն:

Արդ, ո՞վ է Եղիշէն, անմահ «բլբուլն Աւարայրի»ն:

Անոր կեանքին մասին շատ քիչ տեղեկութիւններ կան: Քանի մը ինքնակենսագրական տուեալներ գոյութիւն ունին անոր գիրքին մէջ՝ նկարագրած դէպքերուն իր ականատես ըլլալուն մասին: Հին «Ճառընտիր»ի մը մէջ կայ աւանդական կենսագրութիւն մը, որուն տուեալները, ըստ հմուտ հայագէտներու, իրական հիմք ունին:

Աւանդութիւնը կը պատմէ, թէ Եղիշէն Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի կրտսեր աշակերտներէն էր, որուն, ուրիշներու հետ, ուսման եւ թարգմանական արուեստին մէջ հմտանալու համար Աղեքսանտրիա զրկած են: Հայրենիք վերադառնալով, իբրեւ դպրապետ եւ զինւոր ծառայած է սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի, մասնակցած է Աւարայրի ճակատամարտին, որմէ ետք ինքզինք տուած է ճգնակեցութեան: Հոս ալ, Մոկաց աշխարհի մէջ, գրած է իր մատեանը: Ըստ աւանդութեան, վախճանած է Ռըշտունիքի մէջ եւ թաղուած՝ Ոստան գաւառի Զարահան սուրբ Նշան վանքը: Անոր գերեզմանը, ըստ տեղեկութեան, մինչեւ վերջերս ուխտատեղի էր շրջակայ բնակիչներուն համար:

Եղիշէի աշխատութիւնը ամէնէն առաջ հաւաստի պատմական աղբիւր է: Հոն ներկայացուած տուեալները կարելիութիւն կուտան ճշգրիտ եզրակացութիւններու յանգելու դէպքերուն իրական դրդապատճառներուն եւ Աւարայրի ճակատամարտին յաջորդող անցուդարձերուն մասին: Միեւնոյն ատեն մատեանը գեղարուեստական մեծ շունչով եւ ճարտասանական բարձր արուեստով յօրինուած երկ մըն է, դիւցազներգութիւն մը, որուն մէջ սքանչելի վարպետութեամբ ներդաշնակուած են արուեստն ու պատմագրութիւնը: Ընծայականին մէջ պատմագիրը յատկապէս կը շեշտէ, որ իր մատեանը դրուած է իբրեւ «Սիրելիներու համար մխիթարութիւն, յուսացողներուն՝ յոյս, քաջերուն՝ քաջալերութիւն ...»: Պատմագրին յատուկ է դեղագէտի նուրբ զգացողութիւնը, եւ անոր դրոշմը կ՚երեւի պատմական ծանօթ իրողութիւններուն ներկայացման մէջ: Հարուստ եւ բազմազան ճարտասանական հնարքներ, ջերմ քնարական շունչ, վարակիչ խօսք, պատկերաւոր լեզու եւ ոճ — այս բոլորը Եղիշէի երկը կ՚օժտեն ազդեցութիւն ստեղծելու մեծ կարողութիւնով մը: Արդարեւ, հեղինակը կը յաջողի դիւթել ընթերցողը, կենդանի վկան դարձնել դէպքերուն:

Ողբերգական իրադարձութիւններու նուիրուած Եղիշէի գործը ամբողջովին համակուած է լաւատեսութեամբ, որուն ակը Հայութեան մտաւոր եւ հոգեւոր կարողութիւններուն ըմբռնումն է:

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Իսկ նման կատարեալ ու ամբողջական տեղեկութիւն ալ, ոչ թէ մեր մօտ, այլ գոյութիւն չունի կը կարծենք Բոլշեւիկեան Հանրապետութեան Կառավարութեան Սպայակոյտի Ընդհանուր Նախագահութեան սեղանին վրայ անգամ» (երկարատեւ քրքիջներ):(*):

1920 ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ ԿՐԱԿԷ ԳՕՏԻՈՎ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

1920 Օգոստոս 14ին, Շաբաթ օր, էրզրումի երեսփոխան Հիւսէյին Ավնիի եւ ընկերներուն կողմէ ներկայացուած հարցագրին ի պատասխան Մուսթաֆա Քեմալի տուած բացատրութիւններով, վերջ կը գտնեն Արեւելեան Ճակատի շարժումներուն եւ թուրքեւռուս փոխյարաբերութեանց ու Բոլշեւիկներուն մասին տարուած տեղեկութիւնները: Ուշագրաւ էր այն պարագան, որ Մուսթաֆա Քեմալ ջղայնացած էր իր տեղեկատուութեան աւարտին Իսմայիլ Սուպհի Պէյի հարցումէն, երբ ան կ՚ուզէր գիտնալ, թէ «ռուսական բանակը Անատոլու հրաւիրուա՞ծ էր թէ ոչ»: Յառաջիկային պիտի անդրադառնանք նաեւ այն իրողութեան, թէ Ռուսերը ի՞նչպէս կ՚ուզէին իրենց զինուորները թրքական սահմաններէն ներս մտցնել եւ թէ ի՞նչպէս Մուսթաֆա Քեմալ կարելի բոլոր միջոցներով կը ջանար արգելք հանդիսանալ ատոր:

Հիմա, քննենք Մուսթաֆա Քեմալի այն խօսքը, ուր ան կ՚ըսէր, թէ «Մեր սկզբունքները համայնավարական սկզբունքներ չեն»: Իսկ թէ այդ շրջանին ի՞նչ պայմաններու մէջ կը գտնուէր Անատոլուն, ասիկ ալ մեղի կը բացատրէ հետեւեալ պատկերը, որ կը պարզուէր մեր աչքերուն առջեւ:

1920ի Օգոստոսին, Անատոլուն պաշարուած էր բազմապիսի վտանգներու շրջանակով մը: Ամսուն մէկին, ապստամբութիւն ծագած էր Տիւզճէի մէջ, ապա տարածուած եւ իր շրջանին մէջ առած էր նաեւ մասնաւորաբար Պոլուն, Մուտուրնուն եւ Ատափազարը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ըմբոստական այս շարժումին մասնակցած էին նաեւ Կարգապահական Ուժերը: Այնպէս որ, շարժումը տարածուած եւ լրջօրէն վտանգած էր նաեւ Ազգային Ազատագրական Պայքարին ճակատագիրն ու ապագան: Միւս կողմէ, չորս Օգոստոսին Յոյները գրաւած էին Տէմիրճին, եօթնին Գարամիւրսէլը, տասնին Պուրսան եւ շրջակայքը: Ամսուն չորսին, Տամաթ Ֆէրիտ յայտարարած է, թէ պիտի բնաջնջէ «Քուվայի Միլլիյէ»ն, իսկ ամսուն տասնին ալ ստորագրուած է Սեւրի Համաձայնագիրը: Այս համաձայնագիրը, որ պաշտօնապէս բաժան - բաժան կ՚ընէր Անատոլուն եւ Թուրքիան կը զրկէր իր կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող հողամասերէն, զայն կը պարտադրէր սեղմուելու քանի մը նահանգներու սահմանին մէջ կզգիացած, աննշան ու անկարող վիճակի մը մատնուած: Մասնաւորաբար Պուրսայի գրաւումը Յոյներուն կողմէ, զինուորական մեծագոյն եւ ամենածանր հարուածը կը հանդիսանար, ազգային ազատագրական շարժումի ուժերուն տրուած:

Ահա այսպիսի բախտորոշ եւ ճակատագրական պահու մըն էր, որ կը խօսէր Մուսթաֆա Քեմալ, երբ երկիրը այնքան կենսականօրէն կարիքն ունէր ռուսական օժանդակութեան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

14 Օգոստոս թուականին, երբ այս տեսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային, ինչպէս խօսած էինք թուրքեւհայկական պատերազմին մասին խօսելու ժամանակ ալ, պայմանները փոխուած էին Արեւելեան Ճակատի վրայ, Հայկական յարձակողականներուն առ ի փոխադարձութիւն, մեր Արեւելեան Բանակն ալ դիմած էր զէնքի եւ հարցը զինու զօրութեամբ կարգադրելու որոշմամբ, պարտութեան մատնած էր Հայերը եւ Հայկական զօրքը քշած թրքական հողամասէն, զանոնք ծունկի բերելով իր գերակշիռ ուժին առջեւ:

(*) «Ազգային Մեծ Ժողովի Ատենագրութեանց Թերթ» – արաբատառ, հատոր 3, էջ 217 - 225:

(46 Շար.)

Որքան բնորոշ է այս տեսակէտէն Հայուհիներու հոգեկան մեծ տոկունութեան դովքը. « Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկինները, որոնք փափուկ կեանքով եւ քնքոյշ մեծցած էին բազմոցներու եւ գահաւորակներու մէջ, շարունակ բոպիկ ոտքերով կ'երթային աղօթատուները, առանց ձանձրանալու ուխտելով եւ խնդրելով, որ կարողանան դիմանալ այդ մեծ նեղութեան : Անոնք որոնք իրենց մանկութենէն հորթերու ուղեղներով եւ երէներու փափուկ միսով կը սնանէին, մեծ ուրախութեամբ խոտեղէն կերակուր կ'ուտէին վայրենիներու պէս եւ երբեք չէին յիշեր իրենց սովորական փափուկ կեանքը ... Մոռցան իրենց կանացի տկարութիւնը եւ առաքինի տղամարդիկ դարձան հոգեւոր պատերազմին մէջ, կռուի ելան եւ մարտնչեցան ծայրագոյն մեղքերու դէմ, կտրեցին եւ մէկ կողմ շպրտեցին անոր մահաբեր արմատները ... » :

Բանաստեղծական խոր ներշնչումով, յուզաթաթաւ քնարականութեամբ եւ ուժգնութեամբ կերտուած այս հատուածը Եղիշէի գիրքին լաւագոյն էջերէն է, որուն նմանները, իրապէս, «իր ժամանակակից համաշխարհային գրականութեան մէջ անգամ քիչ կային» :

Պատմագիրը մարդուն կեանքին գերագոյն նպատակը կը նկատէ հայրենիքին պաշտպանութիւնը. «Անդիտակից մահը մահ է, գիտակից մահը՝ անմահութիւն » — այս թեւաւոր խօսքով կը բնորոշէ պատմագիրը իր հայրենասիրական ոգեշունչ քարոզը :

Հայրենասիրութեան վեհ դաղափարն է, որ կը ջանայ պատուաստել ամենուրեք : Յիշատակենք Աւարայրի ճակատամարտէն առաջ սպարապետ Վարդանի կոչը իր զինուորներուն «Զերկնչինք եւ չվախնանք հեթանոսներու բազմութենէն եւ ոչ ալ մահկանացու մարդուն ահռելի սուրին դէմ թիկունքնիս դարձնենք, որպէսզի եթէ տէրը յաղթութիւնը մեր ձեռքը տայ, ոչնչացնենք անոնց զօրութիւնը, որպէսզի բարձրանայ ճշմարտութեան կողմը, իսկ եթէ հասած է ժամանակը մեր կեանքը Սուրբ մահով վերջացնելու այս պատերազմին մէջ, ընդունինք ուրախ սիրտով, միայն թէ արիութեան եւ քաջութեան մէջ վախկոտութիւն չխառնենք... Վախը թերահաւատութեան նշան է. թերահաւատութիւնը մենք շատոնց վանած ենք մեզմէ. անոր հետ թող վախն ալ փախի մեր սրտերէն եւ խորհուրդներէն» :

Միւս կողմէ այրող ատելութիւն կայ Եղիշէի խօսքին մէջ, երբ կը նշաւակէ եւ կը ձաղկէ հայրենիքին թշնամիները եւ դաւաճանները՝ Յաղկերտը, Միհրներսեհը, Վասակը: Վասակի անփառունակ վախճանը նկարագրելէն ետք, պատմագիրը կը յարէ. Վասակը «ամէն տեսակ չարիք գործեց իր կեանքին ընթացքին եւ մեծամեծ չարիքներէն մէկն ալ չմնաց, որ անոր գլուխէն չանցնէր մահուան ժամանակ», եւ այնուհետեւ կ'եզրափակէ իր խօսքը այսպէս, «Այս յիշատակարանը գրուեցաւ անոր մասին՝ անոր յանցանքները կշտամբելու եւ զինքը մեղադրելու համար, որպէսզի ամէն մարդ, որ լսէ եւ իմանայ այս բանը, նզովք կարդայ անոր ետեւէն եւ անոր գործերը ցանկացող մը չըլլայ »:

Զարմանալի չէ, որ դարեր շարունակ Եղիշէին գործը առատ նիւթ հայթայթած է դեղարուեստական ստեղծագործութիւններու : Միջին դարերուն ներշնչումի աղբիւր եղած է Ներսէս Շնորհալիի, Յովհաննէս Իմաստասէրի, Գրիգոր Խլաթեցիի եւ ուրիշներու համար: Վարդանանց պատերազմը կեդրոնական տեղ կը գրաւէ նաեւ ժամանակակից հայ գրողներու երկերուն մէջ: Պատերազմի տարիներուն Դ. Դէմիրճեան գրեց իր նշանաւոր պատմավէպը՝ «Վարդանանք»ը :

Եւ այսպէս, Եղիշէն իր սրտապնդիչ եւ հոգեպարար մատեանով քալեց դարերուն բազմաբարդ բաւիղներուն մէջէն, հասաւ մինչեւ մեր դարաշրջանը՝ դառնալով մեր ժամանակակիցը, Հայութեան հերոսական կեանքին եւ տոկուն պայքարին ուղեկիցը:

ՎԱՉԷ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Աշխարհի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունեցող լեզուներու մեծ թիւը եւ այլազանութիւնը (ըստ կարգ մը հաշուարկումներու աւելի քան երկու հազար) բազմաթիւ լեզուաբաններու առջեւ դրած է այն հարցը, թէ արդեօք սկիզբէն գոյութիւն ունեցած է միակ լեզո՞ւ մը, թէ մարդկային խօսքը երեւան եկած է անկախաբար, բազմաթիւ տեղեր : Թէեւ վերջին լուծումը կը թուի ընդունելի, սակայն, եղած են լեզուաբաններ, որոնք փորձած են ապացուցանել բոլոր լեզուներու հասարակաց ծագումը : Խնդրին լուծման համար կը պակսին լեզուական բաւարար տուեալներ, որովհետեւ մարդկային լեզուն գոյութիւն ունի հարիւր հազար տարիէ ի վեր, իսկ գրաւոր փաստաթուղթերը ունին միայն 4 - 5 հազար տարուան հնութիւն մը :

Սկզբնական շրջանին, մարդոց ապրած հասարակարգին առանձնայատկութիւնն էր անոնց կազմակերպուիլը ընկերային սեղմ տոհմերու մէջ : Ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերու հայթայթման համար գոյութիւն ունեցած ծանր պայմանները թոյլ չէին տար մարդկային մեծ խմբաւորումներու: Երբ տոհմի մը անդամները կը բազմանային այնպիսի չափով մը, որ իրենց հողամասը այլեւս չէր հայթայթեր բոլորին անհրաժեշտ սնունդը, տոհմը կը բաժնուէր փոքր խումբերու: Ընդհանրապէս ամէնէն երիտասարդները կ'երթային ուրիշ տեղեր, հիմնելով նոր տոհմ մը : Հողային անջատումը, մանաւանդ նախնական պայմաններու մէջ, երբ գոյութիւն չունէր հաղորդակցութեան միջոցներէն եւ ոչ մէկը՝ երկաթուղի, ձայնասփիւռ, մամուլ, հեռախօս եւայլն — միշտ ալ լեզուական տարբերութիւն յառաջ կը բերէ մեկուսացած մարդկային խմբաւորումներու մօտ : Խմբաւորումներու իւրաքանչիւր լեզուին մէջ երեւան կուգան նոր իրականութիւններուն հետ կապուած նոր բառեր : Մէկ շրջանէն միւսը կը սկսի տարբերիլ արտասանութիւնը, յետագային մէջտեղ կուգան նաեւ քերականական տարբեր ձեւեր: Այս ներքին հոլովոյթին վրայ երբեմն կ'աւելնան նոյնպէս արտաքին ազդակներ, ազդեցութիւնը դրացի օտար լեզուներու: Նախ եւ առաջ կը կազմուին տարբեր խօսքերու բարբառներ, եւ յետոյ, եթէ շարունակուին մեկուսացման պայմանները, կը յանգի նոյնիսկ տարբեր լեզուներու : Այսպիսի հոլովոյթի մը միջոցաւ, օրինակ, լատինական լեզուին հասան այսօրուան ռոմանական լեզուները՝ ռումաներէն, իտալերէն, Ֆրանսերէն, սպաներէն, փորթուկալերէն, որոնք շնորհիւ իրենց միջեւ ինչպէս նաեւ լատինական լեզուին հանդէպ գոյութիւն ունեցող զօրաւոր նմանութիւններուն, յստակ ցոյց կուտան, թէ կազմուած են հասարակաց ակունքէ մը : Նման հոլովոյթի մը հետեւանքով, այսօրուան սլաւ լեզուները եւս մէջտեղ եկած են միակ լեզուէ մը, զոր հետազօտողները կ'անուանեն միասնական սլաւականը : Նոյն ձեւով տեղի ունեցաւ դերմանական, հնդկական եւ այլ լեզուներու կազմաւորման հոլովոյթը : Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէկ մասին մէջ ներկայիս խօսուող լեզուներուն մեծամասնութեան հիմը կազմող հին լեզուներու կառուցուածքին մանրամասն ուսումնասիրութեան հիման վրայ, լեզուաբանները եկան այն եզրակացութեան, թէ այս հին լեզուները (հին հնդկերէն, հին յունարէն, հին հայերէն, հին լատիներէն, եւայլն) իրենց կարգին մէջտեղ եկած են աւելի հին, միասնական լեզուէ մը, որ երբեք չէ գրուած եւ զոր գիտնականները պայմանականօրէն անուանեցին «հնդեւրոպական ընդհանրական լեզու »:

Սակայն Եւրոպայի մէջ բացի հնդեւրոպականէ կը խօսուին ուրիշ լեզուներ ալ: Այսպէս հունդարերէն, Ֆինլանտերէն, լափոներէն, Ֆին - էսթոներէն եւ ուրիշ լեզուներ, որոնք կը կազմեն Ֆին - ուկրիկական լեզուախումբը : Եւրոպայի, Փոքր Ասիոյ եւ կեդրոնական Ասիոյ հողամասին վրայ կը խօսուին թուրք - թաթարական լեզուները, որոնք կը բովանդակեն ադրբենաջանական, ուզբեկական, թուրքմենական, զազախական լեզուները եւ ունին միասնական ծագում, սակայն տարբեր հնդեւրոպականներէ եւ Ֆին - ուկրիկականէն :

Կ. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ապրելու արժանի են միայն անոնք՝ որոնք չեն վախնար մեռնելէ :

Թ. ՌՈՒԶՎԷԼԹ

×

Կեանքէն զատ հարստութիւն չկայ :

ՊՈՒՇԿԻՆ

×

Մարդ կրնայ բուժուիլ ամէն չարիքէ, բացի սնափառութենէն :

Ժ. Ժ. ՌՈՒՍՕ

×

Հաննարը՝ միայն ազատութեան մթնոլորտի մէջ կրնայ շնչել :

ՃԱՆ ՍԹԻՒԸՐԹ ՄԻԼ

×

« Ա՛նկարելի »: Այլեւս չեմ ուզեր լսել այս տխմար բառը :

ՄԻՐԱՊՕ

×

Մարդոց երկու տիպեր կան. մէկը՝ շատ երջանիկ ու միւսը՝ շատ դժբախտ: Անոնց միջեւ հիմնական տարբերութիւնը այն է, որ մէկը կը սիրէ աշխարհի գեղեցկութիւնը ու միւսը՝ կ'ատէ անոր տգեղութիւնը :

Թ. ՏՐԵՐԸՐ

×

Ճշմարտութիւնը միշտ կը յառաջանայ եւ ոչինչ կրնայ կասեցնել զայն :

ԷՄԻԼ ԶՈԼԱ

×

Աղուոր պահի մը յիշատակը՝ կը լուսաւորէ մեր ամբողջ կեանքը :

ՃՈՆ ՓՐԻՍԹԼԷՅ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Վարշաւայի մէջ, Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն մէկը, բարեկամի մը հանդիպելով կ'ըսէ.

— Ինչո՞ւ չեկար մեր կուսակցութեան վերջին հաւաքոյթին :

Բարեկամը կը պատասխանէ.

— Եթէ գիտնայի վերջինը ըլլալը՝ անպայմա՛ն կուգայի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երկու հակառակորդները իրարու դէմ անցնելէ եւ սուրերը շարժման մէջ դնելէ երկու վայրկեան ետք, Սպանացին նեղ կացութեան մատնուեցաւ :

Նահանջ նահանջի վրայ, ընկրկում ընկըրկումի ետեւէ, եւ ահա Սպանացին դընաց կրթնեցաւ այն պատին, որ մենամարտին սկսած միջոցին վեց մեթր հեռու էր իրմէ :

Այս անդամ Փավլօ Հիւէրթասը նեղը մնացած էր ... : Ուզեց հող շահիլ եւ կրկնապատկեց իր յարձակումները, բայց Մօպրէի սուրը սպառնականօրէն իր մարմնին շուրջը կը շաչէր ... :

Յարձակում մը եւս Սպանացիին կողմէ ... սուրը Մօպրէի շապիկին մէջ ... խեղճ խմբագիրը կորսուած էր ... : Բայց Փիէր արագ շարժումով մը ետ քաշուելով, իր սուրը այնպիսի ակնթարթային արագութեամբ մը առաջ խաղցուց որ, զէնքին ծայրը Սպանացիին ձախ կուշտէն մտնելով աջ կուշտէն շեղակի դուրս ելաւ ... :

Փավլօ Հիւէրթաս ցնցուեցաւ, իր վրայ երերաց պահ մը, աչքերը դուրս ինկան, սուրը ձեռքէն թռաւ եւ ամբողջ ծանրութեամբը դետին տապալելով կմկմաց.

— Սօյի հօմպրէ մուէրթօ (մեռայ) :

Պահ մը, ամէն ոք, եղած տեղը ապշած մնաց ... յետոյ, բոլորը մէկէն վազեցին եկան եւ վիրաւորը քովի սրճարանը փոխադրեցին ... :

Մօրիս եւ Լեւոն առանց բերաննին բանալու իրենց կտրիճ ընկերը կուրծքերնուն սեղմեցին :

Մօպրէի շապիկը արիւնած էր : Իր հակառակորդին սուրը թեւը մտնելով թեթեւ վէրք մը բացած էր:

— Եկուր, եկուր վէրքդ կապեմ, ըսաւ Մօրիս : Բան մը չէ, քանի մը օրէն կ'անցնի :

— Ես ալ երթամ լուր բերեմ, ըսաւ Զարտաք :

Վիրաւորը քովի սրճարանը տանելով զնդամուղի (պիլարտօ) սեղանի մը վրայ պառկեցուցած էին եւ սկսած էին հանուեցընել :

Այն միջոցին երբ Զարտաք սրճարանէն ներս կը մտնէր, իր ծանօթներէն բժիշկ մը դէմը ելլելով ըսաւ.

— Յոյս չկայ, յոյս չկայ, սուրը աղիքները ճեղքելով երիկամունքները ծակած է ... : Զորս վայրկեանէն հոգին կ'աւանդէ ... :

Վիրաւորը դեփ դեղին կտրած, աչքերը գոց, երբեմն երբեմն ջղաձգական ոստումով մը տեղէն վեր կը ցատկէր եւ անհասկնալի բաներ կը մռլտար :

Մահամերձը աչքերը բանալով շուրջը պաղ նայուածք մը պտըտցուց. Զարտաքը նշմարելուն պէս աչքերը տարօրինակ բոցով մը փայլիլ սկսան. մահամերձը կարծես թէ ըրածին վրայ զղջացած էր եւ այդ նայուածքով ներողութիւն կը խնդրէր իր հակառակորդին ընկերոջմէն :

Յետոյ, նայուածքը շուրջը դտնուողներուն վրայ պտըտցնելով անոնց մէջ մէկը փնտռեց : Մէկը իր վրայ ծռեցաւ եւ ականջն ի վար բաներ մը փսփսաց :

Ասոր վրայ մահամերձին աչքերուն մէջ փայլակ մը տեսնուեցաւ :

— Մէ հապէիս ասեսինատօ (դուն ըսպաննեցիր զիս), փսփսաց հոգեվարքը :

— Եւ ձեռքը վեր վերցնելով, ամբաստանելու ձեւով մը փորձեց իր ականջին բաներ մը փսփսացող մարդը ցոյց տալ, բայց դեռ իր նպատակին չհասած, կըռնակին վրայ ինկաւ եւ մահուանական սարսուռով մը չորս անդամ սարսռալէ ետք, հոգին աւանդեց :

Այս տեսարանը այնքան արագ եւ այնքան աննշմարելի կերպով տեղի ունեցաւ որ, ոչ ոք կրցաւ բան մը կռահել :

Այն մարդը որուն ուղղած էր մահամերձը իր դամբանական յանդիմանութիւնը, բազմութեան մէջ մտնելով աներեւոյթ եղաւ :

Ամենատեսն Լեւոն Զարտաքէ ուրիշ ոչ ոք նշմարեց զայն ...

Ճակտին վրայ կարմիր սպի մը ունեցող մարդն էր ան ... :

Ի՞նչ էր այս դաղտնիքը. ինչո՞ւ մահամերձը ամբաստանած էր այդ մարդը ... :

Ատիկա թերեւս ետքը յայտնի ըլլար :

ՉԱՐԻՔԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Յերեկուան ճաշին ատենը անցած էր եւ Տիկին Շապան ու իր քոյրը անհամբերութեամբ երեք բարեկամներուն գալուն կը սպասէին :

Տիկին Շապան մեքենայաբար լրագիր մը բանալով աղաղակ մը արձակեց.

— Ոհ, պարոն Մօպրէն այս առտու մենամարտ ունի եղեր :

Այս բացադանչութեան վրայ, երկու կիները իրարու քով գալով սկսան ներքին լուրերու բաժնին մէջ հրատարակուած այդ լուրը կարդալ :

— Արդեօք փորձա՞նք մը պատահեցաւ, Աստուած իմ, դոչեց տիկին Գութ : Ատոր համար Մօրիս այս առտու քիթը բերանը կախած էր :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ եւ պահ մը ետքը հիւրասրահին դուռը բացուեցաւ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուարդ Թումիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Սէն Ժերոմի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԹՈՒՄԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Այրի Տիկ. Նաճարեանի և իր զաւակներուն ու բոլոր ընտանեկան պարագաներուն , իրենց ամուսինին եւ հօր եւ Միութեանս Ս. Անթուանի մասնաճիւղի անդամ ՈՒՆԱՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ (3 *Յունուար* 1966) :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Արտասահմանի կարիքաւոր մեր հայրենակիցներու ի նպաստ հաւաքուած է հետեւեալ գումարը ձեռամբ ընկերուհիԳարտինէ Աղապապեանի : Տէր եւ Տիկին Յ. Մինէլեան 200 *Ֆրանք, Տիկին Ա. Մինէլեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Անսուրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պարսամեան , Տիկին Ա. Արապեան, Պ. Օսմանճեան, Բժ. Խրիմեան , Տէր եւ Տիկին Պուռուչեան քսանական , Տիկին Մ. Սաատէթ, Տիկին Մելինէ Տէրտէրեան, Օր. Մ. Տէյիրմէնճեան, Տիկին Թ. Պասմաճեան, Օր. Եւա Մկրտիչեան, Պ. Զրուանդեան տասնական Ֆրանք, Տիկին Քէհէյեան հինգ, Բժ. Օզեռման հինգ Ֆրանք :* (*Ընդհ. գումար* 470 *Ֆրանք*) :

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ԻՐ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՎ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐ ՁՄՐԱՆ
ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՎ

Անմոռանալի արձակուրդ

ՔԱՆԹԷՐՍԹԷԿ, միջազգային ճամբուն վրայ Փարիզէն ուղղակի կառախումբ :

Մեկնում Ուրբաթ, Յունուար 28 ,
Վերադարձ Փետրուար 7

Քանթէրսթէկի մէջ (1200 *մեթր*) *հովերէն պաշտպանուած, առողջ օր, դահուկի* (սքի) *դպրոցը, ռըմոնթ-փանթ եւայլն :*

Հօթէլ Ալփընռոզ, առաջնակարգ , տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ , տուշ, խնամուած ճաշ, հաճելի մթնոլորտ, պառ, տանսինկ :

Մասնակցութիւն 375 *Ֆրանք , մէջն ըլլալով ճամբորդութիւնը, պանդոկը, արկածի ապահովութիւնը :*

Սահմանափակ տեղեր :

Գործօն անդամի տարեկան անդամավըճար՝ 10 *Ֆրանք :*

Կանխավճար՝ 100 *Ֆրանք, մնացեալը Յունուար* 24*ին :*

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, RUE DE TREVISE
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN

Restaurant du Désir

— * —

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

—*—

Maison ETEM

15, Passage du Désir, PARIS (Xe)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est

Ouvert tous les jours sauf Dimanche

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս Քիւլթիւռ կայանէն «Հայկական արուեստը» :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ , կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար : Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30, *պատարագ ժամը* 10*ին : Նոյն օրը Կիրակի հանդիսաւոր հոգեհանդիստ, ըստ հանդուցեալ Տիկին Վալանթին եւ Կարապետ Զամպագճեանի կտակին :*

×

ՍԷՆԹ - ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ քարոզ

Այս Կիրակի Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Հայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3*ին , Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ Ազգ. տան մէջ ,* 295, *Բիւ Պուալօ :*

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան, երգ, տրամախօսութիւն, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ :

Պիտի ըլլան գեղջկական պարեր :

Հայկական «Կաղանդ Պապան » նուէրներ եւ ուտելիք պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի, Սէն Ժերոմի, Սէն Լուի, Պօմոնի եւ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղերուն :

Այս Կիրակի ժամը 15*ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :*

Կը նախագահէ՝ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Օթոքառները վարձուած են փոքրիկներու փոխադրութեան համար :

Մարսէյլ քաղաքէն ժամը 13·30*ին , Պուլվ. Օտտօ՝* 14*ին, Սէն Լու՝* 14·30*ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :*

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը , այս Կիրակի , ժամը 15*ին, Բիւ Ժէի սրահին մէջ, դպրոցի տղոց կողմէ խմբերգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, մանկական պար, հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ պիւֆէ : Աւանդական Կաղանդ Պապան պիտի բաշխէ մրգեղէններ , սրահի բոլոր տղոց անխտիր :*

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ գիշեր (15 *Յունուար*) *ժամը* 20·30*ին Մշակոյթի Տան մէջ :*

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ազգային մշակութային եւ քաղաքական կեանքի մասին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Հայութիւնը, այս Կիրակի ժամը 3*ին, Իւ Էս Ժէ Աի սրահը,,* 61 *Բիւ Վիքթոր Ֆօժիէ :*

Այս առթիւ կոչ կ՚ըլլայ Վիէնի Հայութեան, որպէսզի իրենց ներկայութեամբ յարգեն այս կոչը : Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի : Օրակարգ .— Բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, *եւ սակը՝* 200 *Ֆրանք :*

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5*էն մինչեւ* 13 *: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :*

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20·30*ին, Ահարոնեան ակումբ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30*ին , Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées

3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24

3, Avenue Gabriel — **AMBASSADEURS** — Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

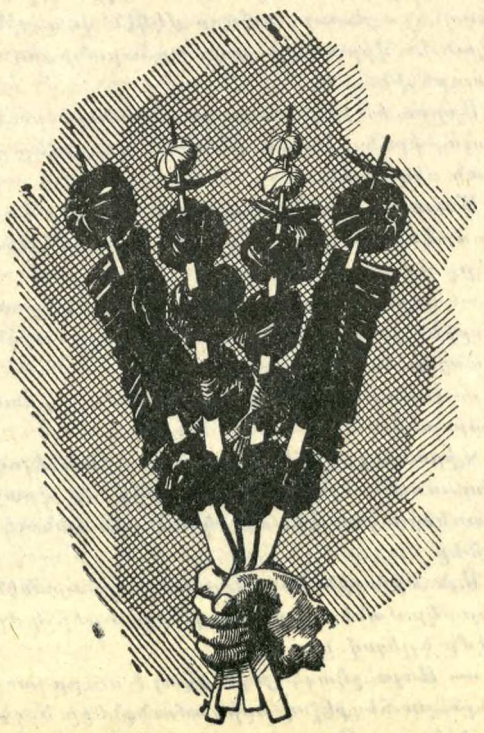

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 16 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10511 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.511

ՆԻՒԹԸ Ո՛Չ, ԱՅԼ ՏԱԼՈՒ ՁԵՒԸ

Գրականութեան եւ արուեստի բոլոր ճիւղերուն համար ընդհանրապէս գոյութիւն ունի սխալ հասկացողութիւն մը :

Շատեր կը կարծեն թէ նոր նիւթերով է որ հեղինակ մը համբաւի կը տիրանայ եւ կը բանայ լուսաւոր հորիզոններ :

Չենք ուրանար նոր կամ թարմ նիւթերու կարեւորութիւնը. պայմանով սակայն, որ անոնք տրուին արուեստով, տրուին տաղանդով ու դառնան տպաւորիչ :

Նիւթէն աւելի զայն տալու կերպին մէջ պէտք է փնտռել յաջողութեան գաղտնիքը հեղինակի մը :

Միեւնոյն նիւթին մասին կրնան շատեր գրել, բայց ոչ բոլորն ալ հաւասար յաջողութեամբ :

Վերջին յիսնամեակին շատ գրուեցաւ Սփիւռքեան նոր հայ գրականութեան մը պահանջին մասին :

Ըսուեցաւ, օրինակ, թէ տոհմիկ միջավայրէն հեռու, փոխուած են մեր աւանդական բարքերը, կենցաղը, մտածելակերպը, եւայլն, հետեւապէս պէտք է մշակել գրականութիւն մը ուր ցոլանան այս բոլորը :

Այս մտահոգութիւններով ունեցանք ատենին Շահան Շահնուրի Նահանջը առանց երգին յաջող վէպը :

Յիսուն տարուան մէջ արտասահմանի կեանքէ վերցուած պատմուածքներ մեզի տուին Համաստեղ, Արամ Հայկազ, Սիրան Սեզա, Ն. Զալխուշեան, Պ. Սնապեան, Զ. Մ. Որբունի, Ս. Սանինեան եւ ուրիշներ : Անոնց պատմուածքներուն մէջ տրուածը որոշ տիպարներու ապրումներն էին. առանձին մտահոգութիւն մը չկար անոնցմով հայկական Սփիւռքը պատկերացնելու : Զանքեր եղած չէին, Սփիւռքի մէջ ապրող հայ մարդուն կրած հոգեփոթիւնը եւ կենցաղային վերիվայրումները տալու : Վերջերս միայն գործ մը կը հասնի մեզի այս ուղղութեամբ : Վահրամ Մավեանի Հայու բեկորներու մասին է մեր խօսքը : Ընդամէնը քսան պատմուածքներ, տրուած 238 էջի վրայ : Բանաստեղծ հեղինակը այս պատմուածքներուն, ժուժկալ լեզուվ ու խտացած ոճով տուած է իր գործը, որ համակրանքով ընդունուեցաւ ամէն կողմ :

Անոնք որ հետեւեցան Հայու բեկորներու մասին եղած արտայայտութիւններուն, նշմարած պիտի ըլլան, որ գործը գնահատողները հեղինակին յաջողութիւնը վերագրել կ՚ուզէին աւելի անոր ընտրած նիւթերուն, քան այդ նիւթերը տալու իր եղանակին կամ կերպին :

Այս պարագան է որ կը գտնենք սխալ :

Մավեանի ընտրած նիւթերը կրնային պատմուածքի առարկայ դարձնել ուրիշներ եւս, բայց այդ պարագային նոյն յաջողութիւնը պիտի արձանագրէի՞ն :

Չենք դիտեր : Կրնային թերեւս տալ աւելի յաջող գործ կամ ընդհակառակն :

Կը նշանակէ սխալ է կարծել, թէ նիւթն է կարեւորը գրականութեան կամ արուեստին մէջ :

Այս սխալը գործած են ցարդ շատեր, որ տարուած նիւթի մը մասին գրելով հեղինակի մը ձեռք բերած համբաւէն, փորձած են այդ նիւթին շուրջ արտայայտուիլ իրենք եւս, բայց առանց արժանանալու նոյն ընդունելութեան :

Սիրոյ մասին գրուած հազարաւոր բանաստեղծներու գործեր ունինք, բայց քիչեր անոնցմէ Սայաթ Նովա կամ Քուչակ են :

Մագաղաթներու վրայ իրենց աչքին լոյսը սպառած քանի քանի՛ ճգնաւորներ եւ վարդապետներ կը հաշուենք մենք, Նարեկացին մէկ հատիկ է սակայն սեռին մէջ :

Զաւակս, մայրդ ալ եթէ մոռնաս, մայրենի լեզուդ աշխատէ չմոռնալ : Ամէն մօր եւ ծնողքի պատուէրը եղած է ասիկա իր փոքրիկին : Բայց այն պատուէրով ոչ մէկ մայր կրցաւ Սիլվա Կապուտիկեանի 44 տողով տուած քերթուածը ստորագրել եւ անմահանալ :

Ամփոփենք :

Արուեստի գործերու համար պահանջուածը բծախնդրութիւն, ոճ, լեզուական կամ վրձինի դիտեր են : Տակաւին՝ լայն շունչ, խորհուրդ եւ ներքին զեղումներ :

Եթէ չկան գրուածքի մը կամ ստեղծագործութեան մը մէջ այս բոլորը, միջակ գործ մըն է տրուածը :

Մերկ գեղեցկութիւններ են Միլոյի Վենիւսը, Միքէլ Անճելոյի մարմարէ Գիշերը, նոյն նիւթին մասին պաստառով տրուած Ֆանթէն - Լաթուրի ստեղծագործութիւնը : Անոնք բոլորն ալ կ՚առինքնեն ձեզ : Ուրիշներ եւս տուած են մերկ նկարներ, անոնց մէջ եւս կան արուեստին իրաւունքները յարգուած յաջող ստեղծագործութիւններ, ինչպէս կան բազմաթիւ վրիպածներ ալ, որոնցմէ ոմանք ձեր պժգանքը կը զօրացնեն, ու դուք աչքերնիդ կը դարձնէք մէկ կողմ, խնայելու համար անոնց գեղարուեստական վիրաւորանք մը կամ՝ կ՚արդահատիք անոնց ու կը փնտռէք քօղ մը կամ ծածկոց մը նետելու համար այդ խեղճ կիներու ուսերուն :

Արուեստով եւ զեղումով տալուն Ֆելիքս Առվեր հնչեակով մը անմահացաւ, Մաքս Նարտաու ԺԹ. դարու Ֆրանսական բանաստեղծութեան գլուխ - գործոցը ընդունեցաւ Վերլէնի մանրիկ 18 տողնոց Աշնան Երգ քերթուածը եւ Փրոֆ. Վիքթոր Պաշ տարուեցաւ ըսելու թէ Կէօթէի Ֆաուսթը իր արժէքով կը կշռէ կէսը գերման գրականութեան :

Եզրակացնենք : Նիւթը ո՛չ, այլ զայն տալու ձեւը կամ եղանակն է կարեւորը արուեստի մէջ : Նորերը պէտք է միտք պահեն այն ճշմարտութիւնը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ճոնսըն Սեւ մը նշանակած է բնակութեան իբրեւ նախարար : Գնահատանքի արժանի գտնելով հանդերձ նախագահին այս ճկուն քայլը, հաւանական չի նկատուիր որ ան բաւէ հանդարտեցնելու համար ցեղային կիրքերը :

ՀԱՆՈՅԻ մէջ հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, Խորհ. Միութիւն աւելի մեծ օժանդակութիւն պիտի տայ հիւսիսային Վիէթնամի : Այս վերջինն ալ պատուիրակութիւն մը պիտի զրկէ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐԻՈՅԻ կացութիւնը միշտ ողբերգական է : Յիսուն հազար հոգի առանց ապաստանի մնացած են եւ մեծ դժուարութիւններ կան պարենաւորման համար :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ 540 երեսփոխանները Զորեքշաբթի օր պիտի նշանակեն Շասթրիի յաջորդը : Փաքիստանի մէջ ցոյցերը կը շարունակուին Թաշկէնտի համաձայնուեան դէմ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, իրաքեան երկու արդիական զօրաբաժիններ զրկուած են Քիւրտերուն դէմ : Այս թարմ ուժերը յաջողած են մտնել քրտական գիծերէն ներս եւ կրակի տալ բազմաթիւ գիւղեր քաշուելէ առաջ : Կ՚ըսուի սակայն թէ իրաքեան կանոնաւոր բանակն ալ մեծ վնասներ կրած է այլ շրջաներու մէջ :

ԱԹԷՆՔ կանչուած է Անդարայի յոյն դեսպանը : Այս անակնկալ ճամբորդութիւնը որոշ զարմանք յառաջ բերած է քաղաքական շրջանակներու մէջ, կը բացատրուի սակայն անով որ Յոյները կ՚ուզեն կարծրացնել իրենց դիրքը Մակարիոսի հետ բանակցութեանց նախօրեակին : Կիպրոսի նախագահը Աթէնք պիտի երթայ Յունուար 24ին :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Կաթողիկէ նուիրապետութեան դէմ յարձակումները կը շարունակուին նոյն խստութեամբ : Կոմուլքա ծանր յարձակում մը ըրած է կարդինալ Վիշինսկիի դէմ եւ մեղադրած անոր «յետադիմական եւ ժողովրդական Լեհաստանի թշնամի քաղաքականութիւնը» :

ՅՈՒՐՏԸ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ : Զերոյէն վար տասը աստիճան է Փարիզի ջերմութիւնը, միայն Նիսն է ուր զերօ է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը անգամ մը եւս դիմած է ՄԱԿի տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդին պահանջելով որ արեւելեան Գերմանիա անպայման մասնակցի ՄԱԿի աշխատանքներուն : Նամակին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը կը շեշտէ. — «Խորհ. Միութիւնը կը դատապարտէ խորական միջոցները որոնք ձեռք առնուած են Գերմանիոյ ժողովրդավար Հանրապետութեան դէմ, արեւմտեան պետութեանց ճնշումին ներքեւ» :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ նոր նամակ մը գրած է իր մօրը : Այս երկրորդ նամակով, Ալժերիոյ նախկին զեկավարը կը հաստատէ թէ լաւ է :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, զինուորականները նոր վերջնագիր մը տուած են Սոքարնոյի, որպէսզի խոր վերաքննութիւն մը կատարէ կառավարական իր կազմին մէջ : Սոքարնոյի որոշումին կը սպասուի Յունուար 24ի շուրջ, որ Ռամազանի վերջն է :

ՌԸՍՔ ԵՒ Հարիմբն Սայկոն կը զբտնուին եւ կը քննեն այն արդիւնքները զորս ամերիկեան խաղաղութեան նախաձեռնութիւնը տուած է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ քառասունեւհինգ վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է ելմտական նախկին նախարար՝ Վալերի Ժիսքառ տ՚Էսթէնի հետ : Իբրեւ մխիթարական խօսք, տը Կոլ ըսած է նախկին նախարարին. — «Երիտասարդ էք, կրնաք տակաւին մեծ ծառայութիւններ ընծայել Պետութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը մերժած է կրկին շարքերը առնել, կուսակցութենէն հեռացուածներ, որոնք վերջերս դիմած էին կրկին անդամակցելու համար :

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Զինուորականներու կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածներու հետեւանքով, երկու ամսուան ընթացքին, ափրիկեան չորս հանրապետութիւններու նախագահներ մէկ օրէն միւսը կորսնցուցին իրենց աթոռները : Նոյեմբեր 25ին, զօրավար Մոպիւթիւն էր, որ իշխանութիւնը ձեռք կ՚առնէր Լէոփոլտվիլի մէջ : Դեկտեմբեր 22ին, զօրավար Սոկլօ պետական հարուած մը կը կազմակերպէր Տահոմէի մէջ : Դեկտեմբեր 31ին, Կեդրոն - Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ զնդապետ Պոքասա կը տապալէր նախագահ Տաքօն : Վերջապէս անցեալ Երեքշաբթի, Բարձր Վոլթայի մէջ, զնդապետ Լամինազա կը պաշտօնազրկէր Կամէօկօն : Եթէ այս բոլոր պետական հարուածները երեւան կը հանեն սեւ Ափրիկէի ներկայի խոր տագնապները, այնուամենայնիւ բոլորին ալ դրտապատճառները նոյնը չեն :

Իշխանութեան տիրանալով Պանկիի մէջ, Կեդրոն - Ափրիկէի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը, զնդապետ Պոքասա, որ Ֆրանսական բանակի նախկին զինուորական մըն է եւ քսան տարուան ծառայութենէ տեք ստացած է հարիւրապետի աստիճան, կարգ մը յատկանշական միջոցներ ձեռք առաւ :

Նախ հրամանագրով մը ջնջեց քաղքենիութիւնը, որ, այս երկրին մէջ փաստօրէն գոյութիւն չունի, եթէ չհաշուենք պաշտօնատարներու դասը : Ապա արգիլեց՝ «թամ -թամ հնչեցնել արշալոյսէն մինչեւ արեւամուտ», բացի Շաբաթ եւ տօնական օրերէն : Վերջապէս պահանջեց իր նախարարներէն եւ պաշտօնատարներէն, որ աշխատանքի ժամերուն այլեւս շարժանկարի սրահներ չյաճախեն :

Ինչպէս կը տենսուի, ձեռք առնուած միջոցները հետաքրքրական են, բայց պէտք է ընդունիլ, որ ասոնց համար անհրաժեշտ չէր պետական հարուածի մը կազմակերպումը :

Արդարեւ, զնդապետը ամբոխը շահագրգռող նշանախօսքերով փորձեց ծածկել իսկական դրտապատճառը պետական հարուածին, որ քաղաքական էր : Անհրաժեշտ էր արդելք հանդիսանալ քաղաքականութեան մը, որ սկսած էր վտանգաւոր դառնալ այն օրէն ի վեր, երբ նախագահ Տաքօ, հետեւելով Ֆրանսայի օրինակին, դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց համայնավար Չինաստանի հետ : Արեւմտեան երկիրներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ՝ Պանկիի մէջ, մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէին այն սերտ յարաբերութեան, որ ստեղծուած էր կարմիր Չինաստանի դեսպանին եւ պետական կարգ մը անձերու միջեւ :

Տարբեր դրտապատճառ ունէր Բարձր Վոլթայի մէջ կատարուած պետական հարուածը : Եամէօկօ որոշած էր կրճատել պաշտօնատարներուն ամսաթոշակները, որոնք, բաղդատմամբ գիւղացիներուն շահածին, շատ բարձր էին : Նպատակը գովելի էր, բայց կարգադրութիւնը յարմար ձեւով պատրաստուած չէր : Դժգոհութիւնը աւելի մեծ եղաւ այն պատճառով, որ, ինչպէս ամէն մարդ գիտէ մայրաքաղաքին մէջ, նախագահը եւ իր նախարարները օրինակ չհանդիսացան խստամբերութեան : Արհեստակցական ընկերակցութիւնները, ուր պաշտօնեաները մեծամասնութիւն կը կազմեն, ցոյցեր կազմակերպեցին :

Բանակը ի վերջոյ դրաւեց իշխանութիւնը :

Սակայն, հեղինակութենէ զուրկ նախագահի մը փոխարինումը քանի մը հարիւր զինուորականներ իր տրամադրութեան տակ ունեցող զնդապետէ մը, ինքն իր մէջ կայունութեան եւ արդիւնաւորութեան դրաւական մը չէ, որովհետեւ, զեկավարներու այս շրջապարին ետեւ կը ծածկուի իրողութիւն մը, որ մեր դարուն ամէնէն մտահոգիչ երեւոյթն է. Ափրիկէի աղքատացումը :

Պիստակէն զատ, Ափրիկէի արտածած բոլոր արտադրութիւններուն (շաքար, քաքաօ, սուրճ, փայտ եւայլն) գիները իջած են : Միւս կողմէ իրենց անկախութիւնը ստանալէն ետք բոլոր երկիրներն ալ կրկնապատկեցին մեքենաներու եւ սարքերու գնումը : Եւ, ներկայիս իրենց վճարումները կը քամեն եկամուտին մեծ մասը :

Այս ճակատագրական կացութեան առջեւ, Ափրիկէի ամէնէն աղքատ երկիրները հաւասարակշռութեան համար հարկադրուած են արտակարգ միջոցներու դիմել : Սեքու Թուրէի պէս մարդիկ փորձեցին որդեգրել ընկերվարական ուղին, իսկ Հուֆուէթ Պուանեի նմանները՝ ազատական ուղիները : Տաքօները, Եամէօկօները եւ Մ՚Պաները նախընտրեցին անշարժութիւնը :

Լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար զնդապետները փոխարինեցին զիրենք :

ԿԱՂԱՆԴԸ ՀԱՅ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Կաղանդի տօնախմբութեան սովորութեանց մասին խօսելով՝ Թէոդիկ կը յիշատակէ նախ թէ Պոլսոյ սիմիթճիները ինչպէս կը լեցնէին փողոցները իրենց երգերով :

... Սիմիթճիներուն բացագանչութեան «Գուշլար, գումրուլար, եէնի պուղտայ քէպապը»ի առաջին մասը ներբողն է Կաղանդի մեր աւանդական շուշմայոտ բոկեղներուն (դուդամլը սիմիթ), զորս Պոլսոյ փուռերը անվերջ կը պատրաստեն նախօրօք : Իսկ երկրորդ մասը փառաբանութիւնն է երկրպագելի Յորեանին, տարւոյն նոր հունձքին: Ու բոկեղներուն թռչնաձեւութիւնը թերեւս կը յիշեցնէ արեւելեան քրիստոնէից հնամենի մէկ զոհագործական պաշտամունքը : Հայկական բոկեղը կը կոչուի կաթայ դաւառներուն մէջ, թուրքերէն՝ քէթէ: Սկաւառակաձեւ բոկեղներ կը բաշխուէին տուները Պոլսոյ մէջ՝ հայ ջրհանկիրներու կողմէ, որոնք ապա կը սկսէին ձեռաձիր (պաղշիշ) հաւաքել նոյն տուներէն : Շատ տուներու մէջ սովորութիւն է բոկեղը սենեակի մը պատէն կախուած պահել մինչեւ Տեառնընդառաջ, երբ կը կոտրեն զայն եւ կ'ուտեն ... ակռայի ցաւէ զերծ մնալու յոյսով: Տեղ տեղ բոկեղին խմորին մէջ դրամ կը դնեն, եւ երբ բոկեղը կտորներու վերածեն, որուն կտորին մէջէն որ դրամ ելլէ՝ ան բախտաւոր կը համարուի: Նոյն սովորութիւնը ունին Յոյները :

Դեկտեմբեր 30ը կը կոչուի «Ամանլուայ» : Այդ օրը սահմանուած է լուանալու խոհանոցին բոլոր աղտոտ սպասները՝ յաջորդ օրը զանոնք գործածելու համար : Դեկտեմբեր 30ը «Եփունք» կամ «Եփոց» կը կոչուի: Այդ օրն ալ Կաղանդի յատուկ անուշեղէնները կը պատրաստուին: Ատոնց մէջէն յիշատակութեան արժանի են հետեւեալները :—

1.— Փէլթէն, որուն հայերէնն է պաղուտակ, պարսկերէնը՝ փալուտէ, տեսակ մը մածղին, մահալլէպի : Պաղուտակը նորաբանութիւնով կրնայ կոչուիլ նաեւ՝ դոնդողանուշ կամ քաղցրախիւս, որուն մակերեսը կը զարդարեն «Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Բարի Կաղանդ» մակագրութեամբ, կինամոնի փոշիով գրուած :

2.— Զէրտէ՝ որուն պարսկերէնն է Զէրտ որ կը նշանակէ դեղին: Ասոր հայերէնը կրնայ ըլլալ, ուրեմն շիկաթան կամ դեղնապուր :

3.— Անուշապուր՝ որ տեսակ մը քաղցրաթան է (աշուրէ) եւ կը պատրաստուի աճեցուն ցորենով, շաքարով, խառնուած սեւ եւ կարմիր չամիչով եւ ճեղքուկով : Եփուելէն ետք մակերեսին վրայ կը շարեն խորոված կաղին, նուշ, եւ նռան հատիկներ :

4.— Ոսպնթան անապակ, առանց ջուրի :

5.— Շիրկաթան, թահին ապուր:

6.— Թօփիկ՝ որուն դաւառական անունն է «կոկոլա», որ կը պատրաստուի ճզմուած սիսեռով, շիրիկով (թահին) սոխով եւ կ'ուտեն Մեծ Պահոց օրերուն :

7.— Պրասի փաթութիկ՝ տոլմա, դարձեալ շիրիկով պատրաստուած :

8.— Կաղամբի քռչիկ (լահանայ թուրշի) ձիթապտուղ, եւայլն :

Կաղանդի սեղանին վրայ կը զետեղուին, պնակներու մէջ լեցուած զանազան միրգեր, նաեւ պտուղներ իրենց տեսակներովը: Զորցած պտուղներու կարգին յիշատակելի են Ամասիոյ սալորը, ծիրանը, մեղրապորտ չամիչներ, շարոցը, թուզը, չոր թութը, կաղին, ընկոյզ, շագանակ, պատռուած նուռերը, պիստակը, նուշը, հնդընկոյզը, մեղրափայտը (եղջիւր), փշատը քաղցրալիւր (իյտէ), խորոխահամ արօսին (ապտիւլլէզիզ), յոպոպատիւ նարինջը, անուշ լեմոնը, եւայլն: Սեղանին վրայ կը տեսնուին նաեւ խաղողի եւ սալորի հիւթերէն պատրաստուած թթուանուշ պաստեղներ, որոնք դեղնաշորթ կտաւներու պէս՝ ծալածոյ, կը սպասեն սեղանին մէկ ծայրը:

Կաղանդի սեղանը կը լուսաւորուի գոյնզգոյն մոմերով : Գաւառներու մէջ եկեղեցիէն կը դնեն մոմերը ընտանիքի անդամներուն թիւովը :

Եւրոպացիներէն օրինակելով՝ Պոլսոյ մէջ՝ ծառեր ալ կը յարդարեն վերջին ժամանակներս: Պոնտոսցի Հայեր, սակայն, ի վաղուց անտի սովոր էին ամանորին ձիթենիի ճիւղերով զարդարել իրենց սեղանները :

Կաղանդի առթիւ (կամ Ծնունդին՝ Եւրոպացիներու համար) Ֆրանսացին՝ մուճակ կը կախէ, Ամերիկացին՝ գուլպայ իր բուխերիկէն : Ուսկի՞ց ուր Երզնկայի Հայն ալ տոպրակ կը կախէ տանիքէն :

Պառաւական նախապաշարումներ ալ զուգորդուած են Կաղանդի օրուան: Օրինակներ —Կաղանդի օրը աւելտուքը պէտք է ընել դռնէն դէպի ներս, որպէսզի տան պէրէքէթը չփախչի: Սովորութիւն էր տեղտեղ եկեղեցիին դուռը չբացուած, Կաղանդի առտուն համախմբուիլ դրան տակ: Ով որ առաջին անդամ ներս մըտնէր՝ երբ դուռը բացուէր, անոր համար տարի մը բախտը բաց կը մնար: Կաղանդի օրը ինչ որ ընէր մէկը՝ ամբողջ տարին նոյնը ընելու կը դատապարտէր իր անձը, օրինակ, եթէ բան մը կոտրէր, կամ տխրէր, կամ կռուէր, եւայլն, ամբողջ տարին ալ նոյնը պիտի կրկնուէր, կը հաւատային :Կաղանդի օրը ով որ փըռընդտար տարին ապահով հանած կը համարուէր, այսինքն, տարի մը ողջ մնալու ապահովութիւն կ'ունենար :

Հին օրերուն, նոյնիսկ հակառակ թըրքական արդելքներու եւ կաշկանդումներու ազգային զգացմանց արտայայտութեան, Կաղանդի օրը Պոլսոյ փողոցներուն մէջ ձայներնին վերցուցած կ'երգէին տղաք եւ երիտասարդներ —

Հայոց աշխարհին դռնակ բացուեցաւ,
Մութն ի բաց գնաց, արեւ ծագեցաւ :
Ահա առաւօտ բացուած կը տեսնենք,
Հետ հայ մուսային սիրաձայն երգենք,
Թէ Աստուած գթաց Հայոց աշխարհին,
Լոյս տուաւ Մասսին, լոյս տուաւ
Մասսին:

1910 ԹԷՈԴԻԿ

Ն. ՄԱՌ

ԵՒ ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին հայկական ճարտարապետութեան կոթողները իրենց վրայ բեւեռած էին կարգ մը արուեստասէրներու ուշադրութիւնը : Հրատարակուած էին զանազան յուշարձաններու նկարագրութիւններ, չափագրութիւններ եւ նոյնիսկ վերակազմութեան նախագիծերու փորձեր կատարուած էին : Սակայն այդ բոլորն ալ կը մնային մակերեսային հետազօտութիւններու շրջանակներուն մէջ: Անհրաժեշտ էր նոր, թարմ ուժ մը, որ մէկ կողմ դնէր ազգային աւանդական պատմագրութեան վիպական պատկերացումները եւ իրական փաստերու, մատենագրական տեղեկութիւններու եւ յուշարձաններու հիման վրայ կարողանար ճիշդ պատկերացնել հայկական ճարտարապետական մշակոյթը, գործ մը, որ պէտք է հիմը հանդիսանար բոլոր ապագայ ուսումնասիրութիւններուն :

Այդ գիտնականը եղաւ Նիկողայոս Մառ՝ երիտասարդ, տաղանդաւոր ուժ մը, որուն արեւելագիտական ընդհանուր բարձր պատրաստութիւնը եւ պրպտող միտքը՝ հեռու ազգայնական պատկերացումներէ, հնարաւորութիւն տուաւ ուսումնասիրելու հայ մշակոյթին գրեթէ բոլոր ճիւղերը :

Ն. Մառ առաջին անդամ Հայաստան գտնուած է 1890ին: Մինչ այդ, 1888ին, աւարտած է Պետերբուրգի համալսարանը: Խոստմնալից գիտնականը 1891ին նշանակուեցաւ նոյն համալսարանի հայկական լեզուաբանութեան եւ բանահիւսութեան ամպիոնի օգնական դասախօս : Առաջին պեղումները Անիի մէջ սկսաւ 1892ին: Յաջորդ՝ 1893ի պեղումները աւարտելէ ետք, դադրեցուց աշխատանքները, մինչեւ որ անհրաժեշտ միջոցներ տրամադրուեցան գտնուած իրերը տեղւոյն վրայ պահելու համար, գիտնականը չէր ուզած յայտնաբերուած նիւթերը զրկել Ռուսիա, ինչպէս որ կը պահանջէր կայսերական հնագիտական յանձնաժողովը :

Պեղումները վերսկսան 1904ին եւ շարունակուեցան մինչեւ 1917 : Անին դարձաւ Կովկասի հնագիտական ուսումնասիրութեան կեդրոնը, եւ Մառ յամառ ջանքեր թափեց որպէսզի Անիի նիւթերուն հիման վրայ հիմնուի Կովկասի առաջին դիտահետազօտական հիմնարկութիւնը, ջանքեր, որոնք յաջողութեամբ պսակուեցան միայն 1917ին: Մառ Թիֆլիս կ'ուղարկէ Անիի ամբողջ արխիւը՝ հնագիտական հաշուետուութիւններ, օրագիրներ, լուսանկարներ եւայլն : Սակայն պատերազմի հետեւանքով կորսուեցաւ մեծ մասը: Երեւան տեղափոխուեցաւ միայն փըրկուած փոքր մասը :

Ուրարտական եւ նախաուրարտական շրջանի բնիկներուն յուշարձաններուն ուսումնասիրութեան ատեն կարողացաւ նշմարել հայ մշակոյթին տեղական ակունքները, այն հիմերը, որոնց վրայ կերտուած եւ զարդացած է յետագայ դարերու նիւթական մշակոյթը :

Հայկական միջնադարեան մշակոյթին հիմերը Մառի տեսակէտով կը գտնուին հայկական լեռնաշխարհի բնիկներուն նիւթական մշակոյթին մէջ : «Հայերի համար նախապատմութիւնը — դա հէնց Հայաստանի իսկական պատմութիւնն է, Խալդերի եւ Ուրարտացիների պատմութիւնը, լի հէքեաթային եւ միաժամանակ ակնյայտ, իրական շինարարական գործերով, ոչ միայն պալատների եւ տաճարների, ամրոցների եւ քաղաքների, այլեւ հաղորդակցութեան ճանապարհների, հոյակապ ջրանցքների, որոնք իրենց ջրառատութեամբ մրցում էին տեղական լեռնային գետերի հետ »:

Մառ հայկական հեթանոսական ճարտարապետութեան ձեւերուն մէջ կը տեսնէր երկու ուղղութիւն. առաջինը՝ տեղական, իսկ երկրորդը՝ կազմաւորուած յոյնեւհռոմէական ձեւերուն ազդեցութեան տակ: Դիտել կուտայ, թէ քրիստոնէական մշակոյթը իր կնիքը դրած է ճարտարապետութեան յետագայ ամբողջ զարդացումին վրայ եւ յարմարեցուցած երկու ձեւի կառուցուածքներն ալ նոր պահանջներուն եւ նոր պայմաններուն :

Ե. Դարուն կառուցուած Երերուքի պազիլիքին նուիրուած մենագրութիւնը գիտնականին աշխատութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ : Յուշարձանը հանդամանօրէն նկարագրելէ ետք, կուտայ իր տեսական դրոյթները այդ ձեւի շինութիւններուն ծագման, թուագրման եւ տաճարին սկզբնական կարելի ձեւերուն մասին :

Անիի պեղումներուն ժամանակ եւս Մառ կը ձգտի առանձնացնել հին շրջանին վերաբերող նիւթերը, գտնել այն իւրայատուկ ձեւերը, որոնք տեսակ մը կամուրջ են եղած Ե.-Է. դարերուն եւ աւելի ուշ, շրջաններու ճարտարապետական մշակոյթներուն միջեւ :

Քայլ առ քայլ ուսումնասիրելով Անիի

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

Պայմաններն ու պարագաները նման կարեւոր փոփոխութիւններու ենթարկուած ըլլալով, Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը անհամբեր էր, Արտաքին նախարարէն բացատրութիւններ ստանալու համար երկրին զինուորական ու քաղաքական կացութեան մասին : Եւ սակայն, նկատելով որ Արտաքին նախարարի փոխանորդ Մուհթար պէյ եւս անհանդիստ էր եւ հետեւաբար չէր կրցած դալ օրուան ժողովին, կարելի չէր եղած անհրաժեշտ լուսաբանութիւններն ու բացատրութիւնը ստանալ վերոյիշեալ նիւթերու մասին :

1921 Յունուար 3ին, Մուհթար Պէյ ապաքինած ըլլալով, Ժողովին մէջ տուաւ սպասուած բացատրութիւնները : Օրուան նիստը թէեւ յատկացուած էր պիւտճէի վիճաբանութեանց, եւ սակայն երեսփոխանները այնքան անհամբեր էին, որ հարկ տեսնուեցաւ ընդհատել ելմտացոյցի տեսակցութիւնները եւ անցնիլ քաղաքական ու զինուորական կացութեան քննութեան :

Մուհթար Պէյ, արդէն պատրաստուած, եկած էր տրուած նիւթերուն առընչութեամբ ու մանրամասնեալ ծանօթութիւններ տուաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին, թուրքեւխորհ. զինուորական ու քաղաքական փոխ-յարաբերութեանց մասին, ինչպէս նաեւ այդ երկուքին հետ ալ սերտօրէն առընչակից Հայկական Հարցին :

ԴԱՇՆԱԳԻՐ: ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Անջատաբար, անկախ այս նիւթերէն, նոյն օրուան նիստին քննարկուեցան նաեւ հետեւեալ նիւթերը.

Խորհ. Ռուսիոյ կառավարութեան յանձնուած թրքական ծանուցագիրը եւ այս ծանուցագրին Չիչերինի կողմէ տրուած պատասխանը, որոնց ընթերցումը կատարուեցաւ այս առթիւ :

Դարձեալ, նոյն նիստին ընթացքին, Մուհթար Պէյ, խօսելով հանդերձ թուրքեւռուսական փոխյարաբերութեանց մասին, պարզեց նաեւ թրքական կառավարութեան տեսակէտը, համայնավարութեան նկատմամբ :

Մուհթար պէյի կատարած այդ յայտարարութիւններէն ետք, տեղի ունեցան կարգ մը վիճաբանութիւններ համայնավարութեան մասին: Իսկ, ամենակարեւոր պարագան հանդիսացաւ այն, որ այս նիստին ընթացքին, Մուսթաֆա Քեմալ մեկին կերպով պարզեց իր անձնական կարծիքն ու կառավարութեան տեսութիւնները համայնավարութեան մասին: Այլապէս ուշադրաւ է այս պարագան նաեւ մասնաւորաբար անոր համար, որ օժանդակութեան ամենակարօտ շրջանին իսկ Մուսթաֆա Քեմալ քաղաքացիական արիութիւնը ցուցաբերած է խստիւ ու վճռաբար մերժելու այն առաջարկները, որոնք կուգային իրեն օգնող երկրի մը կողմէ : Այս պատճառաւ, ստորեւ կը ներկայացընենք անտիպ ատենագրութիւնները Ազգ. Մեծ Ժողովին, նկատի ունենալով հարցին կարեւորութիւնը եւ կատարուած խօսակցութեանց ներկայացուցած պատմական մեծ արժէքը :

1921 Յունուար 3

Հիմա հետեւինք Մուհթար Պէյի երկարապատում բացատրութեան, զոր տուաւ ան Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ, թուրք եւ ռուսական յարաբերութեանց մասին :

Մուհթար Պէյ, նախ անդրադարձաւ Հայաստանի Դաշնակցական կառավարութեան հետ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի դաշնագրին եւ տեղեկութիւններ տուաւ անունով ստորագրուած հաշտութեան Հայկական Կառավարութեան հետ կատարուող շփումներու եւ պատահած միջադէպերուն մասին :

Տրուած այս տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի եւ Հայաստանի Կառավարութեան միջեւ ըստորագրուած այս դաշնագիրը ունէր մասնաւոր տրամադրութիւն մը, որ կ'ենթադրէր ստորագրումի թուականէն առաւելագոյն ամիս մը ետք վաւերացմանը ենթարկել զայն ստորագիր երկու կողմերուն : Եւ սակայն, մինչ այդ Դաշնակցական կառավարութիւնը տապալած էր եւ այդ շրջանին մէջ գտնուող Կարմիր Բանակի Տասներորդ զօրաբանակին ալ օգնութեամբ, համայնավար կառավարութիւն մը հաստատուած էր Հայաստանի մէջ :

Ստեղծուած այս նոր կացութեան առջեւ ալ, Ռուսերը երեւան բերին այն պընդումը, թէ այլեւս Հայերը դադրած են Թուրքերուն խօսակից ըլլալէ եւ թէ բանակցութիւնները ասկէ ետք պէտք է որ շարունակուին թրքական կառավարութեան եւ Ռուսերուն միջեւ :

Արտաքին նախարար Մուհթար պէյ, այդ առթիւ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ տուած բացատրութիւններուն ընթացքին պարզած է այն պատճառները, որոնք երկիրը կը մղեն մերձենալու Ռուսերուն եւ ի մէջ այլոց հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարեց :

(47 Շար.)

յուշարձանները, կը բացայայտէ ոչ միայն անոնց իւրայատուկ կողմերը, այլեւ այն ոճային առանձնայատկութիւնները, որոնք բնորոշ էին Թ.-ԺԱ. և ԺԲ.-ԺԴ. դարերուն :

Անիի, Երերուքի եւ Տեկորի ուսումնասիրութիւններէն ետք, 1909ին, ձեռնարկեց Գառնիի հեթանոսական տաճարի պեղումներուն :

1916ի ամառը կը մեկնի Վան՝ պեղումներ կատարելու եւ կազմակերպելու հնագիտական նիւթերու պահպանութեան գործը : Իր տեղեկագիրներուն մէջ կը նկարագրէ Թուրքերուն վայրագութիւնները, յուշարձաններուն դիտումնաւոր փըճացումը եւ կը թուէ հնագիտական նիւթերը, ձեռագիրները եւ կիրառական արուեստին նմոյշները թալանէ փրկելու անյետաձգելի անհրաժեշտութիւնը :

Ուսումնասիրելով Անիին կեանքը, իր բոլոր կողմերով, անդրադառնալով քաղաքին պատմութեան եւ լայնօրէն օգտագործելով լեզուական, հնագիտական, ճարտարապետական, վիմագրական, քանդակագործական եւ որմնանկարչական նիւթերը, Մառ այս բոլորին մէջ արտակարգ տեղ կուտայ ճարտարապետական մշակոյթին, դիտել տալով, որ մատենագրական սկզբնաղբիւրներէն ետք առաւել մեծ նշանակութիւն ունին ճարտարապետական յուշարձանները, որովհետեւ յաճախ « քարերը խօսում են յեղափոխական տեղաշարքերի մասին, մինչդեռ այնքան առատօրէն գրուած հայրենի պատմութիւնն այդ մասին լուռ է մնում » : Ճարտարապետական յուշարձաններու պատերուն փորագրուած արձանագրութիւններուն մանրազնին ուսումնասիրութիւնը կարելիութիւն ընծայեց պարզաբանելու միջնադարեան քաղաքին ընկերային պայմանները եւ, միաժամանակ, նոր լոյսի տակ դիտելու բուն յուշարձաններուն կազմաւորման ընթացքը եւ գտնելու անոնց հիմնադրութեան հիմնական նախադրեալները :

Մառի հետազօտութիւնները հիմնովին հերքեցին այն ուսումնասիրողներուն դրոյթները, որոնք հայկական ճարտարապետական մշակոյթին անկումը կը կապէին Բագրատունեաց թագաւորութեան անկումին հետ եւ յետագայ դարերու ճարտարապետութիւնը այսպէս կոչուած «սելճուկեան» ճարտարապետութեան ազդեցութիւն կը նկատէին :

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Քուպայի մայրաքաղաք Հաւանայի մէկ թաղին բազմաբնակարաններէն մէկուն մէջ ուշ գիշերին հրդեհ կը ծագի :

Բնակիչներէն մէկը անմիջապէս կը փութայ դրացիներուն լուր տալ, անոնց դուռները բախելով եւ ըսելով .

— Մի վախնաք, գաղտնի ոստիկանութիւնը չէ : Հրդեհ կայ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՔԱՈՍԸ

ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՍՈՔԱՐՆՕ

Ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ, ինտոնեզիական »Գործադիր Իշխանութեան Կոմիտէն», որ պետական գործունէութեան բոլոր մարզերու գերագոյն իշխանութիւնն է, յայտարարեց՝ թէ իր կազմէն հեռացուցած է բոլոր քաղաքական դէմքերը եւ անոնց տեղ առած զինուորականներ : Զօրավարները, այս կերպով՝ ամրապընդեցին իրենց դիրքը երկրի վարչական բոլոր ճիւղերուն մէջ :

64 տարեկան հասակին, նախագահ Ահմէտ Սոքարնօ, «Պուկ Քարնօ»ն, հարաւի ծովերու հանճարեղ Իւպիւ թագաւորը, կորսնցուց շրջան մը ու թերեւս թագաւորութիւն մը :

Այսուհանդերձ, միայն ան կրցաւ երեւութական միասնականութիւն մը տալ մօտաւորապէս երեք հազար կղզիներէ բաղկացած այս անսահման արշիպեղագոսին, ուր հարիւր միլիոն մարդիկ կ՝ապրին եւ որ Ինտոնեզիա կը կոչուի : Նախագահին իշխանութիւնը կոթնած էր երկրի երկու կենսունակ ուժերու հաւասարակշռումին վրայ — բանակին՝ որ պետական պիւտճէին հարիւրին վաթսունը կը սպառէ եւ որուն գլուխը կը գտնուին իրենց նայուածքները դէպի Ուոշինկթըն ուղղած կարգ մը զօրավարներ եւ ինտոնեզիական Համայնավար կուսակցութեան, որուն ուժը, որ 1951ին հինգ հազար անդամ էր, 1965ին հասած էր երեք միլիոնի, եւ որուն աչքերը ուղղուած են դէպի Փեքին :

ԳԱՂՏՆԻ ԾԱԼՔԵՐԸ

Այսօր, բանակէն հալածուող ինտոնեզիական համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջական կազմալուծման մէջ կը գտնուի : Սոքարնոյի կողմը հաստատուած թոյլ հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ եւ Ինտոնեզիա կը գտնուի քաոսին ափը :

Հիմա դիտենք գաղտնի ծալքերը հարցին, որ նախ ներկայացաւ իբրեւ համայնավարական դաւադրութիւն : Սեպտեմբեր 29ին, Սոքարնօ անհանդստութիւն մը կ՝ունենայ : Անմիջապէս, ամէնքը կը սկսին մտահոգուիլ՝ թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ անոր : Զինուորականները կը պատրաստուին իշխանութիւնը գրաւելու : Յաջորդութեան համար դաւող ձախակողմեան ուժերը ծրագիր մը ունին զօրավարներու ճամբան փակելու համար : Սակայն, ծրագիրը ամբողջովին չէ պատրաստուած : Բայց, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի : Ամէն ինչ աչք առնուած է :

Գնդապետ Ուտակ, համայնավար պահակախումբին պետը, հինգ հարիւր ընտրեալ ուժերով կը յարձակի զօրավարներուն վրայ, որոնցմէ կը յաջողի սպաննել վեցը : Սակայն, բաւական շատ զօրավարներ ողջ կը մնան, զինք գործելու անկարող դարձնելու եւ իրեն հետ՝ Համայնավար կուսակցութիւնն ալ ջախջախելու համար :

Անկէ ի վեր, զինուորականները կը պարտադրեն իրենց կամքը :

Խորհրդարանի 65 համայնավար երեսփոխանները արտաքսուեցան : Միեւնոյն ատեն, ճաւա կղզիին կեդրոնը գտնուող համայնավարներու ըմբոստ ուժերը բնաջնջուեցան նոր վարչաձեւի զօրաւոր դէմքին՝ զօրավար Սուհարթոյի զինուորներուն կողմէ : Տասը հազար համայնավարներ ձերբակալուեցան :

Ինտոնեզիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուելու նախօրեակին կը գտնուի :

Ներկայիս, գերագոյն կայսրը եւ խոնջ զուարճասէրը՝ նախագահ Սոքարնօ, ըստիպուած է Քասանտրայի դեր կատարել : Նոյեմբեր 21ին, երեք հարիւր զինուորականներու առջեւ խօսելով՝ յայտարարեց . « Մեր փարոսի պայծառ լոյսը խաւարեցաւ : Ոճիրը, զրպարտութիւնը եւ ատելութիւնը կը սպառնան բնաջնջել մեզ : Կանգ առնենք, եղբայրներ, կանգ առնենք » :

Յետոյ, նոյն շեշտով շարունակելով ըսաւ . « Իմփերիալիզմի դէմ մեր պայքարին մէջ կը շարունակենք մէկ մասը ըլլալ Ճաքարթա - Փեքին Առանցքին ... : Ինտոնեզիա պէտք է ձախ կողմը մնայ ... » :

Սակայն, այսուհետեւ ի՞նչ կրնայ ընել «եղբայր Քարնոն» :

Ասկէ ետք ինչ ալ որ ըսէ՝ Ինտոնեզիա պիտի երթայ դէպի այն կողմը՝ որ պիտի ուզեն իր զօրավարները :

ՎԱԶՐԻԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԿՂԶԻՆ

—*—

Վերջերս դարձեալ սկսան շրջան ընել զրոյցներ, որոնք նպատակ ունին հարցականի տակ դնելու Ամերիկայի յայտնութիւնը Քոլոմպոսի կողմէ : Համաձայն այդ զրոյցներուն, Վիքինկ Լէիֆ Էրիքսոն ԺԱ. դարուն սկիզբները Կրօէնլանտայէն կ՝անցնի Լապրատոս եւ ցամաք կ՝ելլէ Վինլէնտի մէջ (Ամերիկայի հիւսիս - արեւելեան շրջանը) : Այս զրոյցները հերքուեցան, բայց իբր իրողութիւն շարունակեց մնալ Կրօէնլանտայի յայտնագործումը Լէիֆէն առաջ : Այս պատմական իրողութիւնը կուգայ հաստատել, թէ Իսլանտայի մէջ հաստատուելէն մէկ դար ետք, այսինքն Ժ. դարուն վերջերը, Նորվեկիացի Էրիք, որ անուանուած է նաեւ « Կարմիր» իր անհանդիստ բնաւորութեան համար, կ՝արտաքսուի եւ կը հարկադրուի քանի մը ընկերներով հեռանալ եւ փնտռել աւելի հիւրընկալ շրջաններ : Մեծ դժուարութիւններով կը հասնի անհիւրընկալ ափ մը : Այս ձեւով յայտնաբերուեցաւ նոր երկիր մը, որուն հարաւ արեւմտեան շրջանը ենթակայ ըլլալով հիւսիսի սառնամանիքին, պատուած էր խոտով, այս պատճառով ալ ան այդ վայրը անուանեց կանաչ երկիր :

Կրօէնլանտա կը համարուի աշխարհի ամենամեծ կղզին : Անոր ընդհանուր տարածութիւնն է 2·175·000 քառ. քիլոմեթրը : Այս հսկայ տարածութենէն միայն 341·700 քառ. քիլոմեթրը ծածկուած չէ սառոյցով : Մնացեալ մասը կատարեալ սառնարան մըն է, ուր 24 ժամուան ընթացքին երեք հարիւր սառնալեռներ կը կազմուին : Կղզիին սառոյցի շերտը երեք միլիոն քիլոմեթր խորանարդ է, իսկ կըղզիին կեդրոնական մասին սառի շերտը ունի երեք քիլոմեթր հաստութիւն : Հաշիւ եղած է, որ եթէ Կրօէնլանտայի սառոյցին շերտը բնական որեւէ պատճառով հալի, ծովերու եւ ովկիանոսներու մակերեսը կը բարձրանայ ութ մեթրով : Կըղզիին հարաւ արեւելեան եւ արեւմտեան շրջանները կան լեռներ, որոնց բարձրութիւնը կը հասնի 4·016 մեթրի :

Այս ցամաքամասը միշտ հետազօտութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու առարկայ եղաւ բազմաթիւ դիտնականներու կողմէ : 1887ին ծանօթ դիտնական եւ հայասէր Ֆ. Նանսէն դահուկներով մէկ ափէն միւսը անցաւ :

Հակառակ իր բնական աննպաստ պայմաններուն, կղզիին բնակչութիւնը վերջերս երթալով սկսաւ բազմանալ : Այսօր անոր թիւը կը հասնի երեսուն հազարի : Բնակչութեան գլխաւոր զբաղումն է ձըկնորսութիւնը, որ կ՝ապահովէ երկրին եկամուտին 75 առ հարիւրը : Կղզիին ընդերքը հարուստ է զանազան մետաղներով : Իբրեւ Դանիայի մէկ մասը, Կրէօնլանտա ներկայացուած է այդ երկրին երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ ունի երկու ներկայացուցիչներ : Կղզիին ներքին վարչական խնդիրները կը լուծուին մայրաքաղաքին՝ Քոթհատի մէջ, ուր կայ շրջանային խորհուրդ մը :

Ա. Ա.

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Պրիւսէլի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Տիգրան Մարտիրոսեան :

Բնիկ Դատուանցի, բազմանդամ ընտանիքի զաւակ, Մեծ Եղեռնի օրերուն կը ճաշակէ Հայութեան վիճակուած ահ ու սարսափը, ողբերգութիւնը : Վրէժի ըզգացումով տոգորուած կ՝արձանագրուի կամաւոր եւ կը մտնէ Դրոյի վաշտին մէջ :

Անձնուիրաբար կը ծառայէ իր ժողովուրդին դատին : Զօր. Սմբատի հետ կը կռուի նաեւ Պիթլիսի ճակատին վրայ :

Անկախ Հայաստանի մէջ կը դառնայ ոստիկան :

Հայրենասէր եւ զոհաբերող, Տիգրան միշտ գտնուեցաւ պատնէշի վրայ, յանուն ազգին եւ հայրենիքին :

Յ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ողջ մեռել մը կը բերեմ ձեզի, բացագանչեց Մօրիս ուրախութեամբ սենեակէն ներս խոյանալով :

— Պարոն Մօպրէն է, գոչեցին երկու կիները միաբերան :

— Ինչէ՞ն գիտցաք, բացագանչեց Մօրիս :

Տիկին Շապան ձեռքի լրագիրը ցոյց տուաւ :

Մօրիսի ետեւէն Փիէր Մօպրէ ներս մըտաւ, իսկ անոր ետեւէն ալ Զարտաք :

Փիէր թեւը կապած էր :

— Վիրաւորուեցա՞ք, հարցուց Տիկին Գութ դեփ դեղին կարելով :

— Կատուի ճանկռտուք մը, տիկին, պատասխանեց Մօպրէ :

— Պատմեցէք, պատմեցէք :

— Ո՞վ է այդ պարոն Փավլօ Հիւէրթասը, հարցուց Տիկին Շապան :

— Անցեալ կատարեալ եղանակով խօսեցէք, Տիկին Շապան, «ո՞վ էր» ըսէք, միջամտեց Զարտաք :

— Ինչո՞ւ :

— Անոր համար որ պարոն Փավլօ Հիւէրթաս ոչ եւս է :

— Իրա՞ւ կ՝ըսէք :

— Այո՛, մեռաւ :

— Ո՛հ, ի՛նչ կ՝ըսէք :

— Ձեզի չէի՞նք ըսած որ Փիէր թանկագին բարեկամ մըն է, տիկիններ : Ահա, տեսէք, մեծ ծառայութիւն մը մատոյց մեզի :

— Մարդ մեռցնելը ծառայութիւն չէ սակայն, դիտել տուաւ տիկին Շապան :

— Ըսածնիդ ճիշդ պիտի ըլլար երբ մեռնողը Սեւ Արծիւներու ընկերակցութեան չպատկանէր, ըսաւ Զարտաք :

— Իրա՞ւ Փավլօ Հիւէրթասը Սեւ Արծիւ մըն էր, բացագանչեցին երկու կիները :

— Ատանկ ըլլալը գուշակած էի արդէն, գոչեց Մօպրէ :

— Աղէկ, աղէկ, հիմա երթանք ճաշենք, ետքը այդ մասին կը խօսինք, միջամտեց Զարտաք :

— Աղէկ ըսիր, ես ալ անօթութենէս կը մարէի, ըսաւ խմբագիրը ժպտելով :

Երբ ճաշասրահ անցան, սպասաւորներու ներկայութեան չկրցան բան մը խօսիլ : Խմբագիրը հազիւ այսքան կրցաւ արտայայտուիլ .

— Հակառակորդս քաջ մարդ էր, առաջնակարգ և անվախ սուսերամարտիկ մը :

— Ատիկա մենք ալ նշմարեցինք, հաստատեցին Լեւոն եւ Մօրիս :

Ճաշէն ետք երբ երեք ընկերները եւ երկու կիները հիւրասրահ անցան, Զարտաք զանոնք իր շուրջը հաւաքելով ըսաւ .

— Ձեզի ծանրակշիռ եւ լուրջ ըսելիքներ ունիմ :

Եւ սկսաւ պատմել սրճարանին մէջ տեղի ունեցած դէպքը :

— Այսպէս կը կարծեմ որ կարմիր սպիով մարդը Սեւ Արծիւներուն պարագլուխն է, շարունակեց Զարտաք : Բզէզին ապսպրեցիր որ անոր լուսանկարը քաշէ, այնպէս չէ՞, Մօրիս : Ատիկա աղէկ մտածեցինք : Եթէ լուսանկարը ձեռքերնիս անցնի, փաստ մը պիտի ունենանք : Գիտցած ըլլաք որ հասարակ աւազակներու դէմ չենք գտնուիր : Սեւ Արծիւներու ընկերակցութիւնը Զարիքի Աստուածն է : Կազմակերպուած, ազդեցիկ եւ ամէն տեղ մարդիկ ու ներկայացուցիչներ ունեցող խմբակցութիւն մըն է ան ... :

Այս բարձր դասէ աւազակներուն հետ գլուխ ելլելը մեզի համար շատ դժուար պիտի ըլլայ ... : Գործերնիս անանկ վարպետ ու հանճարեղ մարդոց հետ է որ, ոչ պատմութիւնը եւ ոչ ալ երեւակայական վէպերը ատանկ մարդոց մասին խօսած են : Սպասեցէք որ ձեզի անոնց կարողութեան մէկ ապացոյցը տամ : Քիչ մը առաջ երբ ձեր քովէն զատուեցայ եւ երբ դուք քանի մը վայրկեան ինքնաշարժին մէջ ինծի սպասեցիք, դիտէ՞ք թէ ուր գացի :

— Ոչ, պատասխանեց բժիշկը :

— Ըսէ, նայինք, ո՞ւր գացիր, մէջ բերաւ Մօպրէ :

Երկու կիները ականջնին սրեցին :

— Գացի փլչող շեղջակոյտը քննեցի :

— Վա՞յ ... :

— Եւ խիստ կարեւոր հետք մը գտայ, շարունակեց Զարտաք կատարեալ պաղարիւնութեամբ : Շեղջակոյտին տակի հաստատուն տախտակները առաջուընէ սղոցուած էին ... :

— Ինչ կ՝ըսես, բացագանչեցին ամէնքը մէկ բերան :

— Ատկէ զատ, երկար պարան մը կապուած էր շեղջակոյտին գագաթի տախտակներուն, շարունակեց Զարտաք : Այդ պարանը քաշելնուն պէս, շեղջակոյտը փլած է : Հաւանաբար Սեւ Արծիւներու մարդիկը շեղջակոյտին ետին պահուըտած են եւ յարմար նշանի մը վրայ պարանը քաշած ու շեղջակոյտը փլցուցած են : Գիտե՞ս, Փիէր, այս առիթէն օգտուելով էր որ հակառակորդդ վրադ խոյացաւ եւ քեզ մեռցնել փորձեց :

— Յետո՞յ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Պ. Յակոբ Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Թիւլէկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Օրմանեան (Ամերիկա), Պ. Երուանդ Օրմանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օրմանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եաղճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Եաղճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Մարիամ Փափազեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, քեռկինին եւ կրտքամօր՝

ԶԱՊԻԼ ՔԷՕԼԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 12ին, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 15·30ին Ալֆոր-վիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Զապէլ Հօճասպազեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Ազարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Մասի եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ժօ Թեոնելլի եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Հօճասպազեան ընտանիք (Ամերիկա), Փարթամեան ընտանիք (Գահիրէ), Գարբիէլեան ընտանիք (Փարիզ), Բարթիկեան ընտանիք (Գահիրէ), Հայրապետեան եւ Պապիկեան ընտանիք (Գանատա), Մոմճեան ընտանիք (Գահիրէ) եւ Թորոսեան ընտանիք, կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին

ԱՐԱՄ ՀՕՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ երկուշաբթի, 27 Դեկտեմբեր 1965ին, Գահիրէ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 28ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, նոյն օրը մարմինը ամփոփուեցաւ Հելիոպոլսոյ ազգային գերեզմանատան մէջ։

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նշանուհի Աչճեան Ս. Ծնունդի ծօներու առթիւ կը նուիրէ քսան ֆրանք Հալէպի ծերանոցին, ի յիշատակ ողբացեալ Գրիգոր եւ Ագապի Մինասեանի (Շապին Գարահիսարցի)։ Նոյնպէս տասը ֆրանք Ակնոյ Գիւտակ Փափազեանի յիշատակին։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇԱՒԻԼ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·45ին, Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցիին հատաքական աղօթքին կը մասնակցի նաեւ հայ եկեղեցին։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին տոթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ։ Փլաս տը լա Րէփիւպլիք։

×

Լիոնի Կոմիթասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սիլանտիւի սրահին մէջ։

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին։

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար։ Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան։

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵԻ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻԻՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը։ Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը։ Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ։ Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար։ Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք։

Իրբեւ ԿԱՂԱՆԴԱՉՔ - ԼՈՒՍՈՂԱՉՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաս – ցէով, (մի զործածէք Յառաջի չէք – փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար - թով)։ Հասցէին վրայ մի մոռնաք ղրկել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

« Լիոն եւ չրջակայի մէջ տուն չի – նելու համար մասնաւոր պատրաս – տուած հողեր եւ վիլլաներ, նա – նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels) Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու – թեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին։

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդիսը, *կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ հետք ժամը 2·30*, Սալ տը լա Շիմի։

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, կիրակի Փետրուար 13ին։

ՋՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Ը. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք։

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Պէլֆոնթէյնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13։ Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԻՐՆԱՐ ՏԷՏԻՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ դեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէք տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը։

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանոցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը։

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

— ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻԻՆ Հ. Ը. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոյն բովանդակութեամբ, գունաւոր կողմ։

Փարիզի համար դիմել Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ։ Եւ Հրանտ – Սամուէլի պրատուները կամ անձամբ «Յառաջ»ին։

Հատը 6 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	միջոց 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջոց 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 18 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10512 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNEE — N° 10.512

ՄԱՂԹԱՆՔ

Նոր Տարուան առաջին օրերը կը հետեւին իրարու, Հայկական Ծնունդը անդամ մը եւս կը հնչեցնէ ու կը յիշեցնէ «Խորհուրդ Մեծ ու Սքանչելի»ն եւ ամենուր, մարդիկ ամէն՝ ամէն տեսակի մաղթանքներ կ՝ընեն:

Դժնդակ դարերու դառնութիւններն ու իմաստութիւնը կը թուին խտացուցած եւ բիւրեղացուցած ըլլալ այն մաղթանքը, որ Հայ Մարդունը պիտի ըլլար:

Հայ Մարդը պիտի սիրէր, — իր ողջ սրտով պիտի սիրէր, — որ Մեծ Յեղափոխականի ծննդեան այս օրերուն, անոր խաղաղութեան խօսքը չթութակուէր իբրեւ քարոզչական կրկնութիւն, չյանկերդուէր անոր համար, որ միամիտներու սրբազան սովորոյթը այդ կը պահանջէ, չվերածուէր քանի մը օրերու թէկուզ խոր, սակայն՝ անցաւոր ապրումին:

Մեծ Յեղափոխականի խաղաղութեան խօսքը՝ զԱյն խաչելութեան առաջնորդեց:

Բայց գուցէ նաեւ, Անոր ոչ թէ Ծնունդը, այլ՝ Խաչելութիւնն էր, որ դարձաւ անսպառելի ակը Անոր խռովող խօսքին: Այդ խօսքի՝ վիթխարի ուժականութեան:

Խաչելութեան խորհուրդին շնորհիւ է, որ իմաստալի՛ խաղաղութիւնը, որպէս գերագոյն արարչակերտումը եղբայրացած մարդոց՝ դարձաւ մարդկային մըշտավառ իտէալ:

Ա՛յն խաղաղութիւնը, որով հարկեցուցիչ կը դառնայ իրացուած մարդացումը՝ ճշմարտութեան, արդարութեան, ազատութեան:

Ա՛յն խաղաղութիւնը, որով հարկադրաբար, այդ բարիքները պէտք է բաշխուին ա՛յն հաւասարութեամբ, որ կը դատէ ըստ իրաւունքի՛, ոչ՝ բիրտ ուժի:

Ա՛յն խաղաղութիւնը, որուն շնորհիւ միայն կը նուիրագործուի մարդոց — անհատի թէ հաւաքականութեան — արցունքը, որուն ներգործ ոգիով կը դարմանուի զայն պատճառող ցաւը: Ոչ այնքան՝ մարմնի՛, որքան՝ սրտի՛, մտքի, հոգիի:

Անեղծ աղօթքի, անաղարտ ցանկութեանց այս օրերուն՝ մարդկօրէն վճիտ ու բիւրեղ է մաղթանքը Հայ Մարդուն:

Եթէ լա՛ւը պիտի ըլլայ, թող ան ա՛յնպէս ըլլայ, որ մէկ ու նոյն կշիռքի առաջին նժարին մէջ չդրուի այնպիսի բաժին, որ զայն՝ ծանրութենէն յատակին կպցնէ, մինչ երկրորդ նժարը՝ գրեթէ՛ դատարկ՝ օդին մէջ մնայ:

Թող ըլլա՛ն ճշմարտութիւն, արդարութիւն, ազատութիւն, սակայն ըլլան ա՛յնպէս՝ որ մարդը մարդէն չամչնայ, ա՛յնպէս՝ որ իրաւունքը չմնայ ստորադաս կոյր ու կոպիտ ուժին, ա՛յնպէս, որ բոլոր բաշխումները նոյն կողմնացոյցը ունենան:

Եւ եթէ բարին է, որ պիտի ծաղկի, ապա՝ թող համամարդկային պարտէզի ամէն մէկ անկիւնին ա՛յնպէս բաժին հանուի անոր հունտերէն, որ ընդհանրական պարտէզի սա ու նա մասը չմնան՝ անսերմ լքուած, ջուրէ զրկուած, հարազատ հերկողէն որբացած, մինչ այլ մասեր այնպէս կը փարթամանան ու կը փթթին, որ իրենց իսկ բոյրէն կ՝արբենան:

Բոլորի՛ մարդացումով է, որ պիտի իրացուի անսպառ կարողականութիւնը եղբայրացած մարդկութեան:

Բոլորի՛ մարդկօրէն արդար վաստակով է, որ պիտի կերտուի հրաշքը մարդու համայնական արարչագործութեան:

Բոլորի՛ ներքին ազնուացումով է, որ պիտի կատարելագործուի մարդկային ա՛յն վեհանձնութիւնը, որուն տիրական երանգը, մղումն ու նպատակը՝ ոչ թէ սեփական եսէն կը մեկնին եւ անով ալ կը սահմանափակուին, այլ՝ այլասերութենէ կ՝առաջնորդուին:

«Մա՛րդ՝ հպարտ կը հնչէ այս խօսքը» — կը բացագանչէ Մաքսիմ Կորքի:

Այո — հպարտ, հզօր ու հաւատաւոր:

Պայմանով, որ մարդը չմնայ իմաստազուրկ իտէալներ թոթովող մը սոսկ, կամ՝ զանոնք սեփական նեղ ու նեղմիտ շահերուն ծառայեցնող:

Պայմանով, որ ան եղբօր մէջ մա՛րդը փնտռէ, բայց նաեւ, մարդուն մէջ՝ հարազատ եղբայրը:

Պայմանով, որ սեփակա՛ն մարդացումը ըլլայ ստուգանիշը մարդկային արժէքի եւ առաքինութեան:

Ոչ ազգային յաւակնութիւն է, ոչ ալ՝ սին սնափառութիւն հաստատել, թէ հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ տիրական դրոշմ դրած դրուագներէն ու դէմքերէն մէկիմաստօրէն կը հետեւի, թէ հազարամեայ մեր ժողովուրդը՝ մարդը ա՛յսպէս է հասկցած:

Եւ ինքն ալ՝ անհատական ու հաւաքական իր կեանքը ըստ այնմ է ճարտարապետած:

Մշտապէս մարդացող մարդու տենդն ու տենչը կան մեր ժողովուրդի բոլո՛ր ազգային ոգորումներուն մէջ:

Հայ մարդու անանցելիօրէն շքեղ երազը միշտ՝ կատարացող ու կատարելագործուող մա՛րդն է եղած:

Ան, որուն աստուածիմաց մայրուղին ա՛յն հանդրուանին կը տանի, ուր Մարդը կը գլխագրուի՛:

Ուստի, հայ հազարամեակներու հարազատ մաղթանքն է, որ նոյն հնաւանդ երկիւղածութեամբ ամէն հայ յարկի տակ այսօր ալ նոյնութեամբ կը կրկնուի. —

— Թող մշտապէս մշակուի մարդացումը մարդուն, որպէսզի ան ընդունակ դառնայ իր ԵՂԲՕՐ ցաւով ցաւելու ա՛յնպէս ու ա՛յնքան որ սեփական եսը, բայց մանաւանդ՝ այդ եսէն սկսող ու անով սահմանուող շահը՝ ի սպա՛ռ մոռնայ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՆԻԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՃԶՄԵԼ

Նիժերիոյ դաշնակցութիւնը 928 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ պետութիւնն է: Յարդ կարելի չէ եղած ճշգրիտ թիւ մը տալ բնակչութեան որ 40էն 55 միլիոն կը հաշուուի:

Դաշնակցութիւնը չորս շրջաններէ կազմուած է — Հիւսիս Արեւմուտք, կեդրոն - արեւմուտք (ստեղծուած 1963ին), արեւելք եւ Լակոսի դաշնակցային շրջանը: Մայրաքաղաքը՝ Լակոս աւելի քան 450 հազար բնակիչ ունի, բայց մեծագոյն քաղաքը՝ Իպատանն է աւելի քան վեց հարիւր հազար բնակիչներով: Աշխարհի մեծագոյն արտադրիչն է ձէթի եւ երկրորդ դիրքի վրայէ Քաքաոյի արտադրութեան մէջ:

Նիժերիա անգլիական նախկին գաղթավայրերու ամէնէն կարեւորը կարելի է նկատել:

Մասնակի տեղեկութիւններ կան միայն պետական հարուածին շուրջ: Կ՝ըսուի միայն թէ բանակի հաւատարիմ տարրերը վերահաստատած են կարգը Լակոսի մէջ եւ թէ դաշնակցային կառավարութիւնը պաշտօն տուած է ընդհ. հրամանատարին՝ Զօր. Իրոնսիի, որ գործերու ղեկավարութիւնը ստանձնէ առժամապէս վերջ տալու համար ըմբոստական շարժումին: Բայց երիտասարդ սպաներու խմբակը, որ յայտարարած է թէ վճռած է «վերջ դնել աւազակութեան եւ ապահովել կարգի վերահաստատումը», դերի բռնած է վարչապետը՝ Ապուպաքար Պալեվուա, որ անցեալ շաբթու Անգլիոյ վարչապետ Ուիլսընի հիւրն էր Հասարակապետութեան ժողովին: Վարչապետը ամէնէն չափաւոր պարագլուխներէն կը նկատուէր ափրիկեան նոր պետութիւններուն մէջ: Իրեն հետ առեւանգուած է նաեւ ելմտական նախարարը:

Այն կարծիքը կը տիրէ այս առեւանգումներուն մասին թէ ըմբոստները իբրեւ պատանդ պիտի պահեն երկու ղեկավարները, բանակցութեանց ատեն, զիջումներ ձեռք ձգելու համար: Ըմբոստութեան սկիզբը օդանաւային հաղորդակցութիւնները դադրած էին: Լակոսի ձայնասփիւռն ալ որ դադրեցուցած էր իր հաղորդումը, վերսկսած է իր յայտագիրը, բայց բան չըսեր ըմբոստական շարժումին մասին: Ամէն պարագայի մէջ, կասկածէ դուրս որ ապստամբութիւնը երկար ժամանակէ եւ խնամքով պատրաստուած էր, գաղտնիքն ալ այնքան լաւ պահուած էր, որ իրական անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար:

Դժգոհութիւնը ծագած է Նիժերիոյ դեմոկրատ ազգային կուսակցութեան յաջողութենէն, որ վերջերս միացած էր Հիւսիսի Քոնկրէի կուսակցութեան:

Ամէն կողմ, բազմապատկուած են քաղաքական սպանութիւնները:

Վերջին լուրերու համաձայն բանակին մեծ մասը հաւատարիմ մնացած է ինչպէս նաեւ ոստիկանական ուժերը:

Ամերիկայի մէջ, ցարդ կարծիք մը չըկայ այս ըմբոստական շարժումին մասին, զոր ցաւալի կը նկատեն: Մինչեւ հիմա, Ուոշինթընի մէջ Նիժերիան իբրեւ օրինակելի պետութիւն մը կը նկատուէր:

ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼՔ

Պարսկական կառավարութիւնը ընդունած է Իրաքի կառավարութեան առաջարկները կարգադրելու համար սահմանային տարակարծութիւնները:

Թեհրանի տեղեկատուութեան նախարարութիւնը յայտարարած է այս առթիւ թէ այս որոշումը տրուած է նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար բանակցութեանց բացումին նախօրեակին:

Իրաքեան առաջարկները փոխանցուած էին Թեհրանի իրաքեան դեսպանին միջոցաւ եւ պարզուած էին Իրաքի վարչապետին կողմէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Այս առաջարկներուն մէջ, կը նախատեսուի երկու բանակներու զօրքին նահանջը որոշ հեռաւորութեան վրայ: Քարոզչութեան դադրեցումը եւ խառն յանձնախումբի մը կազմութիւնը: Պարսկական բովանդակ մամուլը կը շեշտէ այս որոշումին ստեղծած զարմանքը պարսկական քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որ ցարդ «որեւէ լուր չունէին նման համաձայնութենէ մը»:

Կարգ մը պարսկական թերթերու համաձայն, «Իրաքեան պայքարը պարսկական վտանգին դէմ ուրիշ նպատակ չունէր եթէ ոչ համաշխարհային հանրային կարծիքը լարել Պարսկաստանի դէմ եւ համախըմբում մը ստեղծել Քիւրտերուն դէմ»:

Վերջապէս պարսկական թերթերը կը շեշտեն անհրաժեշտութիւնը զոր Պարսկաստան ունի Շաթ Ալ Արապի հարցը արձանագրել տալու սահմանային տարակարծութեանց հարցերու կարգին, զոր խառն յանձնախումբը պէտք է լուծէ: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, կատաղի կռիւներ կը շարունակուին իրաքեան զօրքերուն եւ Քիւրտերուն միջեւ Սիւլէհմանէի եւ Քէրքիւքի շրջանը:

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— * —

ՅՈՒՐՏԷՆ ՄԵՌՆՈՂՆԵՐ

Խստաշունչ ձմեռ Թուրքիոյ մէջ: Կեդր. Անատոլուն, Եգէականը, Արեւել. Անատոլուն եւ Մարմարայի շուրջը ձիւնի թանձրը խաւի տակ ծածկուած: Զուքուրովայի մէջ (Կիլիկիա), Ճէյհան գետը յորդելով հազարաւոր հոգէ անպատսպար թողուց: Շատեր կ՝ապրին տանիքներու վրայ այս խստաշունչ ձմրան օրերուն: Ոմանք ծառերու վրայ: Իզմիրի մէջ հինդ տարիէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով ձիւն տեղաց: Էսկիշէհիրի մէջ եւս բոլոր դետակները յորդած են եւ կեանքը ջլատուած: Ատափազարի մէջ ձիւնին բարձրութիւնը կը հասնի 70 սանթիմեթրի: Գայլերը Պուքաճաք դաշտին մէջ յարձակեցան ոչխարի հօտի մը վրայ: Սէօքէի դաշտը ջուրերու տակ կը մնայ: Մենտերէս գետը եւս կը սպառնայ: Գոնիայի դաշտին մէջ ձիւնին թանձրութիւնը 40 սանթիմեթր է, Մանիսայի մէջ քսան, Իզմիրի մէջ տասը:

Պոլիս եւս ձմրան նոյն խստութեան ենթարկուած: Զիւնամրրիկը դադրեցուցած է սովորական կեանքը: Շոգենաւի մը մեքենաները կը խանգարուին Պէյքոզի առջեւ եւ Վոսփորի հոսանքն է որ կը քշէ: Զիւնամրրիկին պատճառով նաւերը չկրցան բացուիլ դէպի Սեւ Ծով:

Թոփհանէի մէջ երկու հաշիշամոլներ սառելով մեռան:

Արդուինի գիւղերէն Մատէնի մէջ չորս հոգի ձիւներուն տակ մնացած ու մեռած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ եկեղեցւոյ եւ պետութեան պայքարը կը սաստկանայ: Կարդինալ Վիշինսկի բուռն կերպով բողոքեց այն ամբաստանութեանց դէմ որ կ՝ըլլան կղերին դէմ, մանաւանդ Կոմուլքայի կողմէ: «Դիւրին չէ քրիստոնեայ ըլլալ, շեշտած է կարդինալ Վիշինսկի: Տեսանք վերջերս թէ ի՞նչ փոթորիկ պայթեցաւ երբ եպիսկոպոսները յայտարարեցին թէ կը ներեն Գերմանիոյ: Հիմա կը հասկընանք որ որոշ նկատումներով, Լեհերը լաւ քրիստոնեաներ չեն, հակառակ տասը դարերու քրիստոնէութեան մեր երկրին մէջ: Մենք՝ եպիսկոպոսներ, Լեհ ենք: Իրաւունք ունինք խօսելու ոչ միայն իբրեւ կաթողիկէ եպիսկոպոս այլեւ իբրեւ լեհ քաղաքացի»:

ՇԱՍԹՐԻԻ հաւանական յաջորդը կը նկատուի Տիկին Ինտիրա Կանտի, որ Նեհրուին աղջիկն է, բայց ոչ մէկ կապ ունի Կանտիին հետ: Ընտրութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի:

ՍՈՔԱՐՆՕ ընդունեցաւ թէ 87 հազար հոգի սպաննուած են ձախողած պետական հարուածէն ի վեր:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Զինաստան Խորհ. Միութեան դիմած է որպէսզի հերքէ «սխալ զրոյցներ» զորս կը տարածէ Զինաստանի շուրջ: «Խորհրդային սուտերը, կ՝ըսէ չին ծանուցագիրը, միայն սեղմ շրջանակներու մէջ չեն տարածուած այլեւ պաշտօնական մամուլի միջոցաւ: Միայն մէկ նպատակ ունին, սեւցնել Զինաստանը»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տասը տարուան բարեկամութեան, գործակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը ըստորագրեց Մոնղոլիոյ Հանրապետութեան հետ:

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի բովանդակ Ֆրանսայի մէջ եւ կ՝ըսուի թէ տակաւին շաբաթ մը պիտի տեւէ: Փարիզի մէջ ջերմութիւնը զերոյէն վար 10 է, ամէնէն ցուրտը Լիւքսէօյ է ուր ջերմաչափը զերոյէն վար 26 է:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ...

ԽՄԲ. — Նիւ Եորքի «Նոր Աշխարհ» շաբաթաթերթը առաջնորդող յօդուածով մը կ'անդրադառնայ հայկական յաւիտենական ցաւին, որ ծանօթ է ամէն Հայու.

Մեծ Եղեռնի սեւ թուականէն արդէն անցած են յիսուն տարիներ, եւ սակայն բարբարոս Թուրքերու կողմէ գործադրուած այդ ահաւոր ոճրագործութեան բացած խոցերն ու վէրքերը տակաւին սպիացած չեն մեղմէ շատերու արիւնող սրտերուն մէջ :

Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցը ...:

Ամէն օր, առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ՝ բազմութիւն մը Հայաստանցի մեր հայ մամիկներու ու պապիկներու՝ կը լեցընէ այդ հիւրանոցին առաջին յարկը : Անոնց աչքերը կը յառին նորեկ այցելուներուն վրայ: Նախ վեհերոտ զգուշութիւն մը կը յայտնուի անոնց մէջ եւ ապա ուժանակէ մը մղուած կարծէք, անոնք կը մօտենան ձեզի .

— Հիւսիսային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Հարաւային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Ֆրանսայէ՞ն կուգաք ...

— Լիբանանէ՞ն կուգաք ...

Այս հարցումներուն շարքը կ'երկարի ու կ'երկարի : Եւ, յաճախ, հարցում ընող Հայաստանցի մեր թանկագին ազգակիցները յուսախաբ կ'ըլլան ու աչքերնին դետին սեւեռած՝ կը հեռանան հիւրանոցէն , վերստին՝ ուրիշ օր մը, նոր այցելուներու ուղղելու համար միեւնոյն հարցումները :

Կորսուած սիրելիներ կը փնտռեն անոնք: Ոմանք իրենց զաւակները կը փնտռեն, իսկ ուրիշներ՝ իրենց ամուսինները :

Սրտաճմլիկ եւ հոգեցունց տեսարան մըն է ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին մէջ մշտապէս կրկնուող փնտռտուքի այս ահաւոր եւ աննկարագրելի տեսարանը :

Յո՛յս...: Ի՛նչ զարմանալի զօրութիւն ունի յոյս ըսուածը, որ յիսուն տարիներ ետքն անգամ, հայ մամիկներն ու պապիկները տակաւին կը փնտռեն իրենց սիրելիները, զանոնք հրա՛շքով մը գտնելու երազով :

— Հիւսիսային Ամերիկայէ՞ն կուգաք..

— Այո՛, մայրիկ ... :

— Ո՞ր քաղաքից էք ... :

— Նիւ Եորքից ...:

— Տիթրոյից եկած ովքե՞ր կան ...:

— Չեմ գիտեր, մայրիկ ...:

Յուսահատութիւնը ծանր կապարի պէս կը նստի Հայաստանցի մամիկին, արդէն իսկ խորշոմած դէմքին վրայ ...:

— Զո՞վ կը փնտռէք , մայրիկ ...:

Երկու զաւակներս՝ Վարդանն ու Շաքէն..., Պիթլիսէն: Մեր ձեռքէն խլեցին մեր զաւակները: Ատկէ ի վեր լուր չունինք անոնցմէ: Չենք գիտեր թէ մեռա՞ծ են թէ...:

Վա՛խ, փա՛խ, Հայաստանցի սիրելի հայ մամիկ : Ո՞վ գիտէ, մեռա՞ծ են սրտահատորներդ, թէ ոչ կենդանի մեռեալ են դարձած՝ թուրք ոճրագործներու ու կողոպտիչներու տուներուն մէջ : Ո՞վ կրնայ պատասխանել քեզի, թանկագին հայ մամիկ: Հազարաւորներ կան քեզի պէս, որոնք մինչեւ այսօր չեն կրցած ըստուգել , թէ իրենցմէ յափշտակուած իրենց սիրասուն սրտահատորները ո՞ղջ են, թէ մեռած ...:

Հայու սեւ ճակատագիր, որ իր սրտահատորներուն մեռած ըլլալն անգամ չիմանալու խաչելութիւնը կ'ապրի եւ այդ խաչելութիւնը տեւած է արդէն ամբողջ կէս դար ...:

Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին մէջ ամէն օր կրկնուող այս ահաւոր տեսարանը կենդանի պատմութիւնն է Հայ Գողգոթային , որ տակաւին կը շարունակուի սրտակեղեք ողբերգականութեամբ՝ կտոր կտոր ընելով մարդուն սիրտն ու հոգին : Պողպատէ կամք եւ քարէ սիրտ պէտք է ունենայ մէկը, դիմանալու համար իր առջեւ պարզուող այս դժոխային ողբերգութեան, որուն դերակատարները իրական ու կենդանի զոհերն են թուրք ճիւաղութեան :

— Թե՞րթ կը հրատարակէք ...:

— Այո՛, մայրիկ ճան ... :

— Կարո՞ղ էք օգնել ինծի ...:

Տալիք պատասխանդ կը սառի շրթունքներուդ վրայ : Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ՝ Հայաստանցի անուշիկ մամիկ, անշո՛ւշտ կ'ուզենք օգտակար ըլլալ քեզի եւ քեզի պէս սրտերէն զարնուածներուն, բայց ի՞նչպէս, օ՛, ի՞նչպէս..., ըսէ՛ , մամիկ ճան ...:

Պատասխաններ ու հարցումներ զիրար կը խաչաձեւեն ու անիմաստ կը դառնան ըստ ինքեան : Մարդ արարածը, աւելի քան երբեք , կը զգայ իր անզօրութիւնը: Լեզու ունենալ, բառեր հոլովել, իմաստուն ձեւանալ...: Այդքան միայն , ո՛չ ատկէ աւելի: Ո՞վ կրնայ յուսադրել որդեկորոյս մամիկն ու պապիկը իր հոգեկան տառապանքին մէջ :

Լռութիւնը ոսկի՞ է: Ու այս պարագային, լռութիւնը կը դառնայ ամէնէն առաջ ու աւելի թէ՛ ոսկի եւ թէ՛ իմաստութիւն:

Այլեւս աչքերը միայն կը խօսին իրարու հետ: Աննպատակ խօսակցութիւն : Անզօր խօսակցութիւն : Հոգեմաշ խօսակցութիւն: Սիրտ ու միտք բզկտող հոգեխռով խօսակցութիւն :

Յիսուն երկար տարիներ անցած են Մեծ Եղեռնէն ,եւ սակայն տակաւին հայ մամիկներ ու հայ պապիկներ՝ իրենց սիրելիները կը փնտռեն : Անոնցմէ ոմանք , իբր թէ բաւարար չըլլար Մեծ Եղեռնին տուած իրենց զոհերը , կը փնտռեն նաեւ Երկրորդ Համաշխարհային Մեծ Պատերազմին յաւէտ կորսուած իրենց սրտահատորները, որոնք՝ զէն ի ձեռին պատերազմի դաշտը գացած են եւ սակայն, պաշտօնապէս ոչինչ իմացուած է անոնց ճակատագրին մասին :

Մեռա՞ծ են, թէ ողջ ...: Ոչ ոք գիտէ: Եւ այդ հանդամանքն ինքնին կը դրդէ ու կը մղէ, կը խարազանէ ու կը տաղէ Հայաստանցի հայ մամիկն ու պապիկը , որ առանց յուսահատելու փնտռեն իրենց կորսուած սիրելիները ...:

Ու կը փնտռեն անոնք ...: Երեւանի ԱՐՄԵՆԻԱ հիւրանոցին պատերը լուռ վկաներն են այս սրտակեղեք անվերջ փնտռտուքներուն :

Հայեր կը փնտռեն ... իրենց կորսուած սրտահատորները :

ՎԵՐԱԾՆԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՊՐԵԼՈՒ ՇԱՌԱՉԸ...

(Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող կոթողին կառուցման առթիւ)

Ծիծեռնակաբերդին բարձունքէն ահեղ պայթիւն մը լսուեցաւ :

Աշխարհի մէջ բազմաթիւ շինութիւններ սկսած են պայթիւնով, բայց այս մէկը ուրիշ է: Ուրիշ է, որովհետեւ այդ պայթիւնը հնչեց իբրեւ երկու միլիոն անմեղ զոհերու հառաչ :

... Ծիծեռնակաբերդին բարձունքին վրայ սկսաւ Մեծ Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող կոթողին կառուցումը : Կառուցողները Հայեր են՝ մեծ մեքենաներու օգնութեամբ, կը կառուցանեն եւ կը յիշեն Թալէաթի եւ անոր արիւնախում համախոհներուն խօսքերը՝ «չկայ այլեւս հայկական հարց, քանի որ չկայ հայ ...»:

... Չկայ հայ ... Մարդասպանները սխալեցան իրենց սեւ հաշիւներուն մէջ : Այս բարձունքէն, ուր կը կառուցուի յուշարձան կոթողը, յստակ կ'երեւին Հայերը : Կը տեսնուի մայրաքաղաք Երեւանը՝ իր լայն պողոտաներով , կանաչ պուրակներով , մշակութային օճախներով , գործարաններով: Այս գործարաններէն ելած ապրանքները մեսրոպատառ գիրերով կը հասնին օտար վաթսուն երկիրներ ...

... Չկայ հայ... Այս բարձունքէն յըստակ կը տեսնուին հայ ժողովուրդին յաւերժութեան անխօս վկաները՝ Արարատն ու Արագածը , անոնց հովիտներուն փըռուած ծաղկուն շէնքերը եւ ոստանները : Իսկ երեկոյեան՝ Հայաստան աշխարհին լոյսին ծովերը, Սեւանին հրաշքը տեսնելու համար Ծիծեռնակաբերդը շատ նըպաստաւոր վայր մըն է :

Չկայ հայ ... Սակայն 1915ի եղերական օրերուն Անաթոլ Ֆրանս այսպէս գրեց. «Հայաստանը կը մեռնի, բայց նաեւ կը վերածնի. մնացած է քիչ բան, թանկագին արիւն, որմէ կը ծնի հերոսական սերունդ մը »:

Ու ծնաւ այդ հերոս սերունդը : Հեռատես մարդիկ այդ սերունդը կը տեսնէին այն ժողովուրդին մէջ, որ թէեւ հազար կողմէն խոցուած, թէեւ արիւնաքամ, այն ողբերգական օրերուն առասպելական դիւցազնի մը պէս կը մարտնչէր Վանի եւ Շապին Գարահիսարի, Սասունի եւ Մուսա լերան լանջին ... Այդ հերոս սերունդը ծնաւ դեռ այն օրերուն, երբ մահու եւ կենաց կռուի մէջ մտնելով , Ի. դարու Աւարայրին՝ Սարդարաբադի մէջ ըրաւ անկարելին ...

Ծիծեռնաբերդի ժայռեղէն կուրծքին պայթիւնը երկու միլիոն անմեղ զոհերուն հառաչը չէ միայն, այլ նաեւ Հայութեան վերածնունդին, յաղթանակին համազարկն է, անոր ապտակը իր դահիճներուն, այդ պայթիւնը մարդկութեան խղճին արդար ձայնն է , վերածնած հերոս ժողովուրդին ապրելու շառաչը ...

Այժմ խօսինք պատմական կոթողին մասին: Ինչպէս արդէն հաղորդուած է, յուշարձան – կոթողին հեղինակներն են երիտասարդ ճարտարապետներ Ա. Թարխանեան , Ս. Քալաշեան եւ քանդակագործ Յ. Խաչատրեան: Յուշարձանը ունի երեք հիմնական դիմագիծեր : Առաջինը կը պատկերացնէ եղեռնը : Յաւերժական կրակը շրջապատող 12 մոյթերը, որոնք կը յիշեցնեն հայկական խաչքարերը, կը կազմեն 30 մեթր տրամագիծ ունեցող կեդրոնական բաց դամբարանը : Տասնեւերկու երկաթաքարերէն ամէն մէկուն բարձրութիւնը 11 մեթր է, լայնութիւնը՝ վարը՝ վեց, վերը՝ երեք մեթր: Յաւերժական կրակին հակած 12 խաչքարերուն վրայ, ներսի կողմէն, բուն նիւթին վերաբերող արձանագրութիւններ պիտի ըլլան՝ տարբեր լեզուներով (հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն , Ֆրանսերէն, գերմաներէն, սպաներէն, արաբերէն ...»:

— Մտադիր ենք յաւերժական կրակին մօտերը ստեղծել այնպիսի յարմարութիւններ, — կ'ըսէ Քալաշեան ,— որ կարելի ըլլայ դամբարանին ներսը, որոշ ժամերուն կոմիտասեան մեղեդիներ սըփռել ...

Երկրորդ մասը երեք մեթր բարձրութեամբ, երկարաձիգ, երկաթաքար պատըն է, որ պիտի ունենայ զուտ հայկական ոճ մը՝ զանազան հարթաքանդակներով : Երկարաձիգ պատէն պիտի հոսի ջուր՝ յաւերժութեան խորհրդանիշը :

Երրորդը քառասուն մեթր բարձրութեամբ երկինք խոյացող, հայ ազգին վերածունդը մարմնացնող սիւնն է: Հիմը՝ երեք - չորս մեթր լայնութիւն: Պիտի երեսապատուի չժանգոտող երկաթով կամ պղինձով: Սիւնը կարելի պիտի ըլլայ տեսնել բոլոր կողմերէն եւ հեռուէն:

Այս բոլորը պիտի զետեղուին 50 - 70 մեթր մեծութեամբ երկաթաքարէ հարթակի մը վրայ :

Համառօտ գիծերով այս է կոթողին արտաքին դիմագիծը, քարերէն հիւսուող,

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐՆ ՈՒ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— « ... Թուրքեւհայկական հաշտութեան դաշնագիրը տակաւին վերջնական ձեւ մը չստացած եւ նախ քան ստորագրումն ու վաւերացումը՝ Դաշնակցական կառավարութեան անկումին հետեւանքով, Մոսկուայի կառավարութիւնը մեզի առաջարկեց , որ Արեւելեան ճակատը հետաքրքրող հարցերու մասին տեսակցինք Ռուսիոյ հետ եւ խնդիրները կարգադրենք իր հետ , բանակցութեան ճամբով : Մենք , զոհունակութեամբ ընդունեցանք այս առաջարկը : Որովհետեւ, ձեր յարգելի ժողովին ալ ծանօթ իրողութիւն մըն է, թէ Անգարայի Ազգային կառավարութիւնը զուրկ է իրեն համար արտաքին նեցուկ մը գտնելէ Արեւմուտքի մէջ : Ներկայիս, զրոյցներ կան, որ նման նեցուկ մը գտնելու կարելիութիւնը ստեղծուած է, կամ այդպիսի հաւանականութիւններ գոյութիւն ունին գոնէ : Այս եւ այս կարգի զրոյցներ, թերեւս ալ հրապարակ կը հանուին որոշ նպատակներով ու մասնաւոր դիտաւորութեամբ :

« Մինչդեռ, ձեր բարձր ժողովին արտաքին նախարարը ըլլալու հանդամանքով պաշտօնապէս եւ հրապարակային կերպով կը յայտարարեմ , թէ Արեւմուտքի մէջ մեզի նեցուկ հանդիսանալու կոչուած կամ այդ յոյսը ներշնչելու հակումը ցոյց տըւող զօրաւոր պետութիւն մը չէ գտնուած ցարդ եւ ոչ ալ այդ կարծել տուող փոփոխութիւն մը յառաջ եկած : Հետեւաբար, մեր կառավարութիւնը պարտաւոր է անպայման եւ անպայման գտնել արտաքին մեծ ուժ մը, որ նեցուկ ու սատար պիտի հանդիսանայ իրեն, այս կենաց եւ մահու պայքարէն կարենալ յաջողութեամբ ու յաղթական դուրս գալու համար :

« Ինչպէս ծանօթ է, ճիշդ այնպէս , ինչպէս որ իրերօգնութիւնը անհրաժեշտ է մարդոց միջեւ, նոյնպէս եւ անհրաժեշտ է ան նաեւ երկիրներու եւ ժողովուրդներու միջեւ : Հետեւաբար, շատ բնական կարիք մըն է փոխադարձ օժանդակութիւնը ալ երկու ժողովուրդներու միջեւ : Հետեւաբար, երբ Երեւանի մէջ Դաշնակցական կառավարութիւն մը հիմնուեցաւ, իբրեւ թէ, Դաշնակցական կառավարութեան ղեկավարներուն հետ ստորագրուած այդ դաշնագիրը, կարգ մը ռուս իրաւասու անձնաւորութեանց կարծիքով, համայնավարներու նկատմամբ քիչ մը ծանր գտնուեր է իր քանի մը յօդուածներով եւ այդ պատճառաւ առաջարկեցին մեզի, որ փոփոխութեան ենթարկենք զանոնք, որպէսզի ալ աւելի դիւրանայ բաղձալի բարեկամութիւնը թուրք եւ ռուս ժողովուրդներու միջեւ :

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԽԱՂԵՐՆ ՈՒ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Շատ բնական է անհրաժեշտութիւնը մեզի համար գիտնալու, թէ Մոսկուա ինչ չափով եւ համեմատութեամբ պիտի որդեգրէ այն դաղափարներն ու սկզբունքները, որոնք ծանօթ են մեզի եւ հետեւաբար մենք ալ պարտինք որդեգրել մեր ուղղութիւնը ըստ այնմ, տրուած իրողութիւններու լոյսին տակ :

« Միւս կողմէ, Արեւմտեան պետութիւնները, որոնք միշտ ալ մտահոգ են Ռուսերու հետ մեր ունեցած շփումներէն եւ վախ կը զգան գոյանալի համաձայնութիւններէն եւ զինակցութենէն, այլեւս բացարձակապէս համոզուած ըլլալով որ իրենց համար անխուսափելի կերպով աղետալի ըլլալու սահմանուած է այդ զինակցութիւնը, խոիր չեն դներ դաւի ու ռազմավարութեան խաղերուն միջեւ, ի դին ամէն բանի արգիլելու համար իրականացումը այս զինակցութեան :

ԾՐԱԳԻՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒՆ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

« Հետեւաբար , ներկայիս այս բեմին վրայէն ձեզի կը յայտարարեմ ,որ Պոլսոյ կառավարութիւնը, որուն անդամները թէեւ մեզի համար բարեկամ եւ պատուաւոր մարդիկ են անտարակոյս, դէպի Արեւմտեանները ունեցած իր հակումներուն հետեւանքով կրնայ տկարութիւն մը կազմել մեր ազգային դատի նուիրականօրէն հետապնդմանը համար: Մասնաւոր բաբար Սալիհ փաշայի պատուիրակութեան Անգարա ժամանումը, աւելի եւս կը զօրացնէ այդ անպատեհութիւնը եւ պարագան պէտք է խոստովանիլ ամենայն անկեղծութեամբ եւ իրատեսութեամբ :

« Ահաւասիկ , ռուսական կառավարութեան ընթացքը :

(48 Շար.)

ՆՈՐ ԱՆՄԱՀ ՄԸ՝

ԼՈՒԻ ԼԸՓՐԷՆՍ ՌԷՆԿԷ

Հինգշաբթի, Յունուար 13ին, երեսուն ակադեմականներ, Ֆրանսայի զանազան անկիւններէն Փարիզ համախըմբուած, Զօր. Վէկանի մահով անմահներու Կաճառին մէջ թափուր մնացած աթոռին արժանաւոր ընտրեցին Լըփրէնս Ռէնկէ մեծ բնագէտը: Ռէնկէ կ'ընտրուէր երրորդ քուէարկութեամբ, ապահովելով 16 ձայն, որ բացարձակ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ, քանի որ տասը ճերմակ թուղթերը դրոշմուած էին խաչով եւ ատով իսկ քուէի ուժ ստացած: Անմահներու Կաճառին միւս երկու թեկնածուներն էին Փիէր Լիօթէ եւ Ժէրմէն Պազէն:

Լըփրէնս Ռէնկէ, արդէն իսկ անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիային, ճանչցուած է գիտական աշխարհէն եւ որոշ չափով ժողովրդական դէմք մըն է Ֆրանսայի մէջ: Ծնած է Ալէս, 1901ին: Շրջանաւարտ Բազմարուեստից եւ Ելեկտրական Բարձրագոյն վարժարանէն, գիտնականի իր ասպարէզը կը սկսի իբրեւ հեռագրային ճարտարագէտ ու կը մասնագիտանայ ընդծովեայ հեռագրին մէջ: Թէքնիքի մէջ հինգ տարի գործելէ ետք (1925 - 1929), կը փոխէ իր ասպարէզը եւ կը նուիրուի բնագիտութեան՝ գործելով Մօրիս տը Պրէօյլի Ֆ. ճառագայթներու տարրալուծարանին մէջ: Աւելի ուշ կը դառնայ տնօրէն Բարձրագոյն Ուսումներու Գործնական վարժարանին, եւ հուսկ բնագիտութեան դասախօս Բազմարուեստից վարժարանին մէջ, պաշտօն մը՝ զոր տակաւին կը վարէ: Հիւլէական բնագիտութիւն կը դասաւանդէ նաեւ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ:

Այս վերջին գործը կարեւոր դեր մը պիտի խաղայ գիտնականի իր ասպարէզին մէջ: Հոս է որ պիտի կարենայ իր շուրջը համախմբել բազմաթիւ աշակերտներ եւ պիտի կազմէ գիտական խմբակ մը՝ հիւլէական բնագիտութեան մէջ մեծ դեր մը կատարելու կոչումով:

Եւ իրապէս, երեսունական թուականներէն ի վեր Ռէնկէի ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ այն ատեն տակաւին խորհրդաւոր տիեզերական ճառագայթներուն վրայ: Տարիներ շարունակ պիտի մնայ այս ճառագայթումներուն Ֆրանսայի մեծագոյն (եթէ ոչ միակ) մասնագէտը: Պիտի երթայ զանոնք ուսումնասիրելու Եունկ Ֆրու Եոխի եւ Փիք տիւ Միտիի մէջ, եւ պիտի յաջողի մասնագիտական կայան մը հիմնել Շամոնիքսէն վեր, Էկիյլ տիւ Միտիի վրայ: Այս ուղղութեամբ նշանաւոր է իր գիրքը՝ Տիեզերական ճառագայթները, հրատարակուած 1945ին, որ տեսակ մը միջին ճամբայ մը կը բանար ժողովրդական եւ զուտ գիտական հրատարակութիւններուն միջեւ:

Բայց բնագիտութիւնը կը ձգտէր արդէն ստեղծելու նմանը տիեզերական ճառագայթումներուն, մեծ ճնշում գործադրելով յատուկ մասնիկներու վրայ. ծընելու վրայ էր սաստկացնող մասնիկներու բնագիտութիւնը: Ռէնկէ իր բոլոր ուժերը պիտի տրամադրէ գիտական այս բնագաւառին, Ֆրանսայի մէջ հանդիսանալով առաջին հնախոյզը Ամերիկայէն բացուած այս նոր հորիզոնին:

Բազմարուեստից Վարժարանին մէջ կազմեց խմբակ մը, կարելի է ըսել նոյնիսկ թէ դպրոց մը ստեղծեց, որովհետեւ իր աշակերտներէն շատերը այսօր մեծ դեր մը կը խաղան Ժընեւի Հիւլէական հետազօտութեանց Եւրոպական Կեդրոնին մէջ, որուն գիտական մարմնին մաս կը կազմէ ինքը եւս:

1949ին ընտրուեցաւ անդամ Գիտութիւններու Ակադեմիային:

Իրմով, մեր դարը բնորոշող հիւլէական բնագիտութիւնն ու գիտութիւնը ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնելու, պարզելու արուեստն է որ կը հիւրընկալուի անմահներու Կաճառին մէջ: Իրապէս, Ռէնկէ իր հեղինակած կամ խմբագրած զանազան գիրքերով, յատկապէս Ի. դարու գիւտերուն եւ Ժամանակակից գիտութիւնը հատորներով կրցած է խօսիլ մեծ բազմութիւններու:

Թ. Ա. Թ.

քարերուն վրայ ելլող կոթողին նկարագիրը: Իսկ անոր բովանդակութիւնը մեծ է անսահմանօրէն: Այդ բարձունքէն շատ լաւ կ'երեւան Հայերը ... Այս բարձունքին վրայ աւելի խօսուն են Հայաստանի քարերը ...

Քարե՛ր, քարե՛ր Հայաստանի ...
Երկինքն ի վեր խօսող քարե՛ր ...

Ծիծեռնակաբերդի ժայռեղէն կուրծքին պայթիւնը երկու միլիոն անմեղ զոհերուն հառաչը չէ միայն: Այլ հայ ժողովուրդի վերածնունդին, յաղթանակին համազարկն է, անոր ապտակը իր դահիճներուն, այդ պայթիւնը մարդկութեան խղճին արդար ձայնն է, վերածնած հերոս ժողովուրդին ապրելու շառաչը ...

Ս. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Փառատենչը՝ կ'ուզէ բան մը ըլլալ, սնափառը՝ կ'ուզէ բան մը երեւալ:

ՍՈԿՐԱՏ

×

Երբ գէշ մարդոց հետ երթաս, անպայման գէշ պիտի ըլլաս:

ՀԻՊՊՈԿՐԱՏ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ

ԺՕԶԷՖ ԺԻՐԱՔՕ

Յունուար 5էն 15, Կալըրի Զիւնինիի մէջ տեղի ունեցաւ Համալսարանական Ոստանի Մշակութային Միջազգային Կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած հաւաքական ցուցահանդէսը, որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ, այլ չորս ուսանողներու կարգին, նաեւ Լիբանահայ տաղանդաւոր նկարիչ Ժողէֆ Ժիրաքօ:

Արդէն ծանօթ անուն մը Լիբանանի մէջ, ուր 1964ի Դեկտեմբերին տուած է իր առաջին անձնական ցուցահանդէսը՝ Ժիրաքօ երեք տարիէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ եւ կը հետեւի Գեղարուեստից Բարձրագոյն Վարժարանի դասընթացքներուն:

Անցեալ Դեկտեմբերին մասնակցելով Մշակութային Միջազգային Կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած մրցումին՝ աւելի քան վաթսուն ուսանողներու մէջ կը շահի երկրորդ մրցանակը, որ իրեն կ'ընծայէ առիթը հինգերորդ անդամ ըլլալով հաւաքական ցուցահանդէսի մը մասնակցելու Փարիզեան Կալըրիի մը մէջ:

Ցուցադրուած 12 ջրաներկերը՝ բոլորն ալ Փարիզի մէջ նկարուած՝ ներշնչուած են ընդծովեայ աշխարհէն եւ կ'արտայայտեն հոգեկան ապրումներ՝ մեզմ գոյներու եւ գիծերու խորունկ ներդաշնակութեամբ մը: Ծովուն ընդերքին պէս Ժիրաքոյի նկարներն ալ լուռ եւ երազային աշխարհի մը տպաւորութիւնը կուտան:

Այս հաւաքական ցուցահանդէսէն ետք, Ժիրաքօ ներկայիս կը պատրաստէ Փարիզի իր առաջին անձնական ցուցահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մարտին:

Տ.

ՆՈՐԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Մարսէյլէն կը հաղորդեն թէ Օր. Անահիտ Գապաքեան փայլուն յաջողութեամբ մը եւ «մանսիոն թռէ պիէն»ով աւարտած է Էքսի գրականութեան համալսարանը, ներկայացնելով իր աւարտաճառը (200 էջ մեքենագրուած), որ նուիրուած է Սասունցի Դաւիթ հայ դիւցազներգութեան:

Փրոֆ. Ժոնէն առանձին վկայութիւն մըն ալ կուտայ այս աշխատութեան մասին՝ տեսնելով բաղդատական եզրերը, զորս կը ներկայացնէ այս հայ դիւցազներգութիւնը Ֆրանսական եւ այլ ժողովուրդներու դիւցազներգութեանց հետ: Եւ այս առթիւ կը յանձնարարէ տպագրել, հանրութեան ցոյց տալու համար միջնադարեան հայ գրականութեան այս գլուխ-գործոցը:

Ե. ԵԻՏՈՒՇԵՆԿՕ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուս ժամանակակից բանաստեղծներու անուանի դէմքերէն Եւգենի Եւտուշենկօ, որ, ինչպէս ծանօթ է, իր կարգ մը գործերուն համար խստիւ քննադատուեցաւ խորհրդային իշխանութիւններուն կողմէ, Հայաստան այցելեց վերջերս: Բանաստեղծը՝ ընկերակցութեամբ Գ. Էմինի Հայաստանի զանազան քաղաքներու բեմերէն ներկայացաւ հանրութեան, որ խանդավառ ընդունելութիւն մը վերապահեց անոր: Եւտուշենկօ շրջեցաւ նաեւ Էջմիածին, Աշտարակ, Օշական եւ այլուր:

Գ. Էմին երկարօրէն ներկայացուցած է հայ ժողովուրդին անցեալը եւ «երկար զրուցած է մեր ժողովրդի պատմական բախտի» մասին: Այդ տպաւորութեան տակ բանաստեղծը գրած է հետեւեալ քերթուածը:

×

Օ՛, ո՛չ,
Նա չէ ռուս եղբայրը Հայի,
Ով նրա վիշտը կիսել չի ուզում,
Կոնեակ է կոնծում միայն արխային
Կամ ձեր ռատիոյի անեկտոտն ասում.
Այլ նա՛,
Մօ՛տ է ում սրտին ու հոգուն,
Ձեր բախտը դաժան,
Գաղթ, ջարդ, ու կական,
Ով այնպէ՛ս է ձեր խորունկ վիշտն զգում,
Ինչպէս զգում է վիշտն իր սեփական...
Մենք շա՛տ ենք մէկտեղ տառապել
կեանքում,
Նոյն կռուի դաշտում զոհ տուել այնքա՛ն,
Երբ եղբայրութիւնն արեամբ է կնքւում,
Այնտեղ փոքր ու մեծ եղբայրներ չկան...
Դրանից չէ՞ որ, խլուած չար ձեռքով,
Սակայն անբաժան՝ իմ եղբօր նման
Մասիսն աղերսով ու կշտամբանքով
Ինք, որպէս Հայի
Կանչո՛ւմ է հիմա ...

. . . . . .

Ես գիտեմ,
Մի օր աշխարհից արար
Կը ջնջուեն սահման ու սահմանագիծ,
Լոկ ծիածանը կը կապի կամար,
Եւ ես... Մասիսը կը սեղմեմ կրծքի՛ս:
Իսկ թէ ոչ ...
(Միայն թէ ուժըս ների՛...)
Այդ սուրբ բեռի տակ թէկուզ փշրուե՛մ,
Ես Մասիս սարը կ'առնեմ ուսերիս,
Եւ մէն - միայնակ այստեղ կը բերեմ ..

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ասկէ ուրիշ ի՞նչ կ'ուզես: Յայտնի է որ քեզի դէմ դաւադրութիւն մը սարքած էին, մահափորձի պէս բան մը:

Քիչ մը առաջ ըսիր թէ այդ մարդը քաջ էր. կ'ընդունիմ, բայց քաջ ըլլալով հանդերձ քեզ սպաննել ուզեց, ինչ որ մենամարտին պայմանէն դուրս էր, որով, մարդասպան է:

— Նմա փառք, յաւիտեանս, ամէն, մրմնջեց կատակասէր խմբագիրը:

Բայց ոչ ոք խնդաց: Երկու կիները գլուխնին խոնարհեցուցին:

Մօրիս պահ մը ետքը ուզելով խօսքին նիւթը փոխել, հարցուց.

— Լեւոն ջան, դուն որ մեր ուղեցոյցն ես, մեր առաջնորդը եւ մեր դանձապետը, ըսէ տեսնենք, ի՞նչ պիտի ընենք, ճամբայ պիտի ելլե՞նք:

— Ամէն բան պատրաստած եմ, պատասխանեց Լեւոն կատարեալ պաղարիւնութեամբ:

— Ե՞րբ ճամբայ կ'ելլենք:

— Որքան շուտ ըլլայ, այնքան աղէկ է, մէջ բերաւ Մօպրէ:

— Վէրքիդ գոցուելուն պէտք է սպասենք:

— Ի՞նչ կ'ըսես, պարոն բժշկաբան, չդոցուած չե՞նք կրնար ճամբայ ելլել, հարցուց Մօպրէ բժիշկին դառնալով:

— Երեք չորս օրէն բան չի մնար, սիրելիս, պատասխանեց բժիշկը:

— Ուրեմն չորս օրէն ճամբայ պիտի ելլենք, վերջացուց Լեւոն: Մինչեւ Ալժերիա հասնելնիս վէրքդ բոլորովին գոցուած կ'ըլլայ:

Ապա բժիշկին դառնալով հարցուց.

— Մօրիս, դուն քու տեղդ ո՞վ պիտի ձգես հիւանդանոցին մէջ:

— Օգնականս, Պրէժանը, պատասխանեց Գութ:

— Իսկ դո՞ւն, Փիէր, քու տեղդ ո՞վ պիտի դնես Էնթրանսիժանի յօդուածները խմբագրելու համար:

— Ես այս տարի չորս ամսուան արձակուրդ մը ունիմ, ուղած ատենս կրնամ ճամբայ ելլել, պատասխանեց Մօպրէ:

— Իսկ դո՞ւք, տիկիններ, պատրա՞ստ էք:

— Այո, պատասխանեցին երկու կիները:

— Հետերնիդ մէկը պիտի առնէ՞ք:

— Միայն «Նունուն»:

— Փիէր, Բզէզը հետդ պիտի բերես, անանկ չէ՞, հարցուց Լեւոն խօսքը խըմբագիրին ուղղելով:

— Անշուշտ ... առանց հարսի հարսնի՞ք կ'ըլլայ, վերջացուց Փիէր:

ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զարտաք եւ Մօպրէ երկուքնին մէկ բըժիշկին տունէն դուրս ելան:

Այն միջոցին երբ դրան առջեւ երկու ընկերները Մօրիսէն հրաժեշտ կ'առնէին, բժիշկը Փիէրի ձեռքը սեղմելով ըսաւ.

— Ուղղակի տուն գնա եւ կանուխէն պառկէ, հասկցա՞ր, հանդիստի պէտք ունիս, չելլես այս վէրքովդ ակումբ երթաս:

Լեւոն ընկերը տուն առաջնորդեց. հոն դիշերուան ճաշը միասին ըրին եւ Լեւոն Փիէրը հոն ձգելով, ժամը տասնին վար իջաւ: Պողոտաներուն վրայ քիչ մը պտըտելէ ետք, տասնըմէկին որոշեց տուն վերադառնալ:

Մօնթէներ պողոտայէն անցած միջոցին բարակ անձրեւ մը սկսաւ: Եւ որովհետեւ Զարտաք իր տունին շատ մօտեցած էր, պէտք չտեսաւ կառք մը առնելու:

Տէպիլլի քարափը գիշեր ցերեկ ամայի կ'ըլլար. Լեւոն Զարտաքի եկող բարեկամներէն ուրիշ ոչ ոք կ'անցնէր այդ քարափէն: Փարիզի ամէնէն ամայի անկիւնն էր ան. ամայի եւ մութ: Քարափին երեք հարիւր մեթրնոց երկարութեանը վրայ օդային կազի միայն մէկ լապտեր կար:

Զարտաքի տունը Թրօքատէրոյի պարտէզներուն մէջ կը գտնուէր:

Ճարտարագէտը, ձեռքերը գրպանին մէջ, բերանը սիկառ մը, խորհրդածելով եւ ձեռքովը գրպանին մէջի բանալիին տրցակը պատրաստելով, ամայի փողոցէն ներս մտաւ:

Հազիւ թէ լապտերին առջեւ հասած, գլուխը վեր վերցնելով մրմնջեց.

— Զարմանալի բան, լապտերը հովէն մարեր է:

Այս միջոցին դիմացի կողմէն շնորհքով հագուած մարդ մը իրեն մօտենալով քաղաքավարութեամբ ըսաւ.

— Պարոն, կը հաճի՞ք լուցկի մը տալ:

Զարտաք մէկէն ի մէկ կանգ առաւ: Խորամանկ արեւելքցին վտանգին հոտը առած էր արդէն: Դիմացինը անդամ մը կշռեց, վերէն վար աչք մը պտըտցուց, բայց տեսնելով որ շնորհքով մէկու մը հետ էր գործը, ձեռքը գրպանը խոթելով սիկառ վառելիք կայծքարը հանեց, ակընթարթի մը մէջ վառեց եւ լոյսը անծանօթին դէմքին մօտեցնելով ըսաւ.

— Հրամմեցէք, պարոն:

Հազիւ թէ լոյսը դիմացինին դէմքը լուսաւորած, Զարտաք ետ քաշուեցաւ:

Կարմիր սպիով մարդն էր ան:

Բայց այս միջոցին ճարտարագէտին ետեւէն մարդկային 2 շուքեր տեսնուեցան, որոնցմէ մին կատուի քայլերով անոր մօտեցած էր:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նորածին Արմենուհի Վարդապետեան - Լիւլէճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» նուիրած է իր մեծ հօր եւ մեծ մօր՝ Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեանի (Տէսին, Իզէռ) :

ՇԱՒԻԼ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·45ին, Շաւիլի Ֆրանսական եկեղեցիին հաւաքական աղօթքին կը մասնակցի նաեւ հայ եկեղեցին: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տան մը շինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը լրացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնացութիւնը բերել իրենց հընարաւոր չափով կրնան զրկել հետեւեալ հասցէներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի մէջ, հայ ընտանիքի մը մօտ, կահաւորուած սենեակ մը հայ օրիորդի մը համար: Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30,* Սալ տը լա Շիմի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Բիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 19 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10513 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Վեց պետութեանց Արտաքին նախարարները հաւաքուած են Լիւքսանպուր, ճիշդ երկու հարիւր օր ետք, Յունիս 30ի Պրիւսէլի ժողովէն, որու ընթացքին խզումը տեղի ունեցաւ : Օրակարգի երկու հարցերն են.— Յանձնախումբին դերը եւ նախարարներու Խորհուրդին մէջ քուէարկութեան եղանակը : Այս հարցերն են զորս Ֆրանսա կ'ուզէ քննութեան յանձնել լրջօրէն եւ զորս պայման կը նկատէ վերըստին գործակցելու համար Հասարակաց Շուկային հետ :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Քուվ տը Քուրվիլ պարզեց իր երկրին տեսակէտը, ապա յանձնեց յուշագիր մը տասը կէտերէ բաղկացած : Այս յուշագրով Ֆրանսա հետեւեալ պահանջները կը ներկայացնէ . —

Ա) Աւելի սերտ գործակցութիւն մը Խորհուրդին եւ յանձնախումբին միջեւ, այս վերջինը պէտք է խորհրդակցի խորհուրդին հետ, առաջարկներ ներկայացնելէ առաջ :

Բ) Յանձնախումբը պիտի չհրապարակէ իր առաջարկները խորհուրդին չներկայացընելէ առաջ, նախապէս :

Գ) Յանձնախումբը պէտք է ենթարկուի կարգ մը կանոններու նախարարաց Խորհուրդին տուած որոշումներու գործադրութեան մէջ :

Դ) Ոտնձգութիւններ պէտք չէ կատարէ կառավարութեանց վերաբերեալ հարցերու մէջ, որոնք տէր պէտք է մնան գործադրութեան ձեւականութեանց մէջ:

Ե. Ը. Է) Յանձնախումբին որդեգրած ձեւին վերաքննութիւն մը պէտք է կատարուի ինչ կը վերաբերի իր յարաբերութիւններուն մշտական ներկայացուցիչներուն, դիւանագիտական առաքելութեանց եւ միջազգային կազմակերպութեանց հետ :

Ը) Հանրային կարծիքին եւ Յանձնախումբին միջեւ շփումները պէտք է վերաքննուին :

Թ) Եւրոպական հաւաքականութեանց տեղեկատուութեան քաղաքականութիւնն ալ պէտք է վերաքննուի :

Ժ) Հաւաքականութեանց պիւտճէն պէտք է հակակշռի տակ առնուի :

Կը թուի թէ Հասարակաց Շուկայի միւս անդամները շատ տրամադիր չեն հաւանութիւն տալու Ֆրանսայի բոլոր պահանջներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԺԵՐԻՈՅ երիտասարդ սպաներու պարագլուխը՝ Էօզէօկվիւ յանձնուած է բանակի ընդհ. հրամանատարին, որու տրուած է նաեւ երկիրը ղեկավարելու առժամեայ պաշտօնը, վարչապետը առեւանգուած ըլլալով : Ընդհ. հրամանատարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտնած է թէ չեն գիտեր վարչապետին ո՞ւր ըլլալը : Ճամբորդներու տուած վիկայութեանց համաձայն աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ Նիժերիոյ մէջ: Զինուորական կառավարութիւնը ընդհատած է դաշնակցային խորհրդարանը եւ գաւառական ժողովները :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը օրէ օր աւելի կնճռոտ կը դառնայ: Ծանօթ է որ Մարոքի ընդդիմադիր պարագլուխը, որ քաղաքական ապաստան կը վայելէր Ֆրանսայի մէջ, յանձնուած է Մարոքի իշխանութեանց, օժանդակութեամբ Ֆրանսական գաղտնի եւ հակալրտեսական ըսպասարկութեանց կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաներու : Վերջերս տեղական թերթերը Պեն Պարքայի սպանութեան մանրամասնութիւնները կը հրատարակէին, քաղուած Ֆիկոն անունով մէկէն, որ ներկայ եղած էր դէպքին: Այս վերջինը կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ, որ զայն գտած է առջի օր, բայց ճիշդ այն պահուն երբ պիտի ձերբակալէր, Ֆիկոն անձնասպան եղած է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութեան եւ Մոնղոլիոյ միջեւ ստորագրուած դաշինքը կարեւոր զինուորական յօդուածներ ունի :

ԱՏԷՆԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է բրիտանացի մարզպանին կցորդին դէմ, որ վիրաւորուած է :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ թերթերու համաձայն, կատաղի կռիւները կը շարունակուին Քիւրտերու եւ Իրաքցիներու միջեւ եւ Քիւրտերը ծանր վնասներ կը հասցնեն իրաքեան զօրքին: Նոյն ազբիւրին համաձայն, Քիւրտերը գրաւած են Քէրքիւք քաղաքը եւ կանոնաւոր բանակի 120 զինուորներ միացած են Քիւրտերուն : Իբրեւ փոխ - վրէժ իրաքեան օդուժը Նեփալմի ռումբեր կը նետէ քրտական գիւղերուն վրայ : «Ազատ Քիւրտիստանի Ձայնը» ռատիօկայանը կ'ըսէ թէ կառավարական կորուստները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն .— Վեց հազար զինուորական սպաննուած, որոնց մէջ 115 սպայ :

ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ մէջ այլեւս ֆուվէրի համար դրամ պիտի չգանձուի : Ասոր փոխարէն, ճաշարանատէրերը հարիւրէն տասը յաւելում կրնան կատարել ճաշերու վրայ :

ՍՊԱՆԻՈՅ համար վիզան կը վերցուի Փետրուար 15էն սկսեալ, Ֆրանսական անցագիրներու վրայ, երեք ամիսէն պակաս ճամբորդութիւններու համար :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ. Դաշնակցութեան (ՍԷ ԺԷ ԹԷ) քարտուղարը՝ Լը Պրէօն հրաժարած է, որոշ տագնապ մը ստեղծելով : Ընդհ. քարտուղարը, ընտրապայքարի ընթացքին դէմ եղած է որ աշխատանքի ընկերակցութիւնը նպաստաւոր դիրք բռնէ Միթրանի նկատմամբ եւ այս առթիւ «Իմանիթէ» յարձակում գործած էր քարտուղարին վրայ : Այս պանմաններու տակ, Լը Պրէօն անկարելի կը գտնէ շարունակել իր պաշտօնը :

ԱՆԳԼԻԱ նոր միջոցներ կ'առնէ Ռոտեզիոյ «ինքնակոչ» վարչապետ Սմիթի դէմ, բայց այս վերջինին դիրքը տկարացած չէ երկրին մէջ :

ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Հիւրիյէթը կը հրատարակէ Ճոնսընի նամակը ուղղուած վարչապետ Ինէօնիւի 1964 Յունիսին, երբ Թուրքիա կը սպառնար զինեալ միջամտութիւնը կատարել Կիպրոս : Շաբաթներէ ի վեր բաւական աղմուկ յարուցուած էր այս նամակին եւ Ինէօնիւի պատասխանին շուրջ : Ոմանք կը պահանջէին Ճոնսընի նամակին հրատարակութիւնը, զոր կառավարութիւնը կը մերժէր: Մինչ այդ Հիւրիյէթ կը հրատարակէ նամակը:

« Հիւրիյէթ» այսօր կը հրատարակէ Նախագահ Ճոնսընի կողմէ Ինէօնիւի գրուած նամակը որ այնքան աղմուկ հանեց Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտին կիպրական վիճաբանութիւններուն ընթացքին :

Անդարայի թղթակից Ճիւնէյթ Արճայիւրէք այս առթիւ կը գրէ .

Կիպրական վերջին վիճաբանութեանց առթիւ այս նամակը վերերեւցած է քաղաքական բեմին վրայ, իբրեւ սարսափազդու փաստաթուղթ մը զոր կը խուսափին կարդալէ : Հալք որ իշխանութեանը օրով ոչինչ զլացած էր որպէսզի այս նամակը երեւան չելլէ հիմա ժողովին մէջ «Ճոնսընի նամակը» իր քաղաքականութեանը միակ յենակէտը դարձուցած է : Իշխանութեան կուսակցութիւն Ատալէթ ալ յամառօրէն մերժած է այս նամակը Հալքի պնդումով կարդացնել տալ :Այս կացութեան առջեւ մեզի լրագրողներուս վիճակող միակ պարտականութիւնն էր Ճոնսընի նամակին ամբողջական պատճէնը ձեռք անցընել եւ զայն մեր թերթին տալ : Այսօր այս պարտականութիւնը ի գործ կը դնեմ :

Ստորեւ Ճոնսընի նամակին ցայտուն մասերը . —

« Զիս լրջօրէն կը մտահոգէ մեծ դեսպան Հէրի միջոցաւ արտաքին նախարարութենէն իմ ստացած այն լուրը թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը մտադիր է միջամտել Կիպրոսի մէկ մասը զին. ուժով գրաւելու համար : Ամենաբարեկամական կերպով կ'ուզեմ շեշտել որ լայնածաւալ հետեւանքներու ծնունդ տալու կոչուած այսօրինակ գործողութիւն մը անհաշտ կը նկատեմ ձեր կառավարութեան յանձնառութեան մեզի հետ նախօրօք լիակատար խորհրդակցութիւն կատարելու մասին :

ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ ԿԵՐՊՈՎ ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱՆՑՆԻԼ

« Ամերիկա համոզուած որ երբեք չեն սպառած բոլոր խորհրդակցութեան հնարաւորութիւնները եւ հետեւաբար անհընար է ի գործ դնել միակողմանի շարժման անցնելու իրաւունքը :

« Միւս կողմէ ստիպուած եմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել ՕԹԱՆի յանձնառութեանց վրայ: Ձեր մտքին մէջ զոյզն տարակոյս մը պէտք չէ գտնուի որ Կիպրոսի մէջ թրքական միջամտութիւն մը թուրքեւհելլէն ուժերուն միջեւ ընդհարումի մը պատճառ պիտի դառնայ: Մինչ արտաքին նախարար Ռըսք յայտարարած է որ բառին իսկական նշանակութեամբ կարելի չէ խորհիլ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը մասին :

ԵԹԷ ՍՈՎԵԹՆԵՐԸ ՄԻՋԱՄՏԵՆ

« ՕԹԱՆի յարիլ կը նշանակէ սկզբունքով ընդունիլ որ ՕԹԱՆի երկիրները պիտի չպատերազմին իրարու դէմ: Գերմանիա եւ Ֆրանսա ՕԹԱՆի դաշնակից ըլլալով իրենց հարիւրամեայ թշնամութիւնը թաղած են: Նոյն բանը Յունաստանէ եւ Թուրքիայէ ալ պէտք է խորհիլ: Ասկէ զատ Թուրքիոյ կողմէ Կիպրոսի մէջ զինուորական միջամտութիւն մը Սովեթական Միութեան նմանօրինակ մէկ միջամտութեանը կրնայ ծնունդ տալ : Անշուշտ պիտի գնահատէք որ ՕԹԱՆի մեր դաշնակիցները առիթը չեն ունեցած խորհրդակցելու որ պարտաւոր են թէ ոչ պաշտպանելու Թուրքիան ընդդէմ խորհրդային միջամտութեան մը որ ծնունդ պիտի առնէ առանց իրենց հետ խորհրդակցելու Թուրքիա նման գործողութեան մը ձեռնարկած պարագային :

ԲՈՒՌՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

« Միւս կողմէ իբրեւ ՄԱԿի անդամ Թուրքիոյ յանձնառութեանց հետեւանքով մտահոգութիւն կը զգամ : ՄԱԿ ուժ դրկած է կղզիին մէջ հաշտութիւնը պաշտպանելու համար : Ոչ մէկ կասկած ունիմ որ ՄԱԿի անդամներուն մեծամասնութիւնը ամենաբուռն հակազդեցութիւնը ցոյց պիտի տայ ընդդէմ Թուրքիոյ միակողմանի գործողութեան որ այս դրժընդակ խնդիրը ՄԱԿի կողմէ հաշտարար կերպով լուծելու յոյսը պիտի չքացնէ :

ՄԵՐ ԶԷՆՔԵՐԸ ՉԷՔ ԿՐՆԱՐ ԳՈՐԾԱԾԵԼ

« Միանգամայն ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել կ'ուզեմ զինուորական օժանդակութեան մասին Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ գոյութիւն ունեցող երկկողմանի համաձայնութեան վրայ : Ըստ անոր հարկ է Միացեալ Նահանգաց հաւանութիւնը առնել զինուարական օժանդակութիւնը տարբեր նպատակներով օգտագործելու համար :

ԿԻՊՐԱՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՒԱՔԱԲԱՐ ԿԸ ՄԵՌՑՆԵՆ

« Գալով ծրագրուած թրքական գործողութեան գործնական հետեւանքներուն ստիպուած եմ ամենաբարեկամական կերպով ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել այն իրողութեան վրայ թէ այսպիսի գործողութիւն մը Կիպրոս կղզիին վրայ տասնեակ հազարաւոր կիպրացի Թուրքերուն սպանութեան կրնայ ծնունդ տալ : ՄԱԿի ուժերուն ներկայութիւնը այսպիսի ողբերգութեան մը առաջքը չի կրնար առնել :

ՁԵՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲԱՐՕՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆՔ

« Կրնաք շատ խիստ գտնել խօսքերս ու խորհիլ որ օտարօտի ենք կիպրական խնդրին մէջ Թուրքիոյ գործելակերպին հանդէպ : Ձեզի կ'ուզեմ ապահովցնել որ այսպէս չէ կացութիւնը : Կրնաք այն ըզդացումը կրել որ Ամերիկա ձեզի ի նպաստ բաւականաչափ գործունէութիւն ցոյց չէ տուած: Բայց ամէն պարագայի դիտէք որ մեր քաղաքականութիւնը Աթէնքի ամենաբուռն հակազդեցութեան ծնունդ տուաւ, այնտեղ մեզի դէմ ցոյցեր կատարուեցան, Ամերիկայի եւ Մակարիոսի միջեւ տարակարծութիւն ծայր տուաւ: Ինչպէս ձեր Արտաքին նախարարին ալ ըսի Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութեանց մեծ արժէք կ'ընծայենք : Ամերիկացի ժողովուրդին լուրջ շահագրգռութիւն պատճառած է ձեր ապահովութիւնը եւ բարօրութիւնը :

Դուք եւ մենք համայնավար աշխարհի ցանկութիւններուն դիմադրելու համար միատեղ մարտնչեցանք: Այս համերաշխութիւնը մեծ իմաստ ունի մեզի համար:

ԼԱՅՆԱԾԱՒԱԼ ԹՇՆԱՄՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ԿՈՒՏԱՅ

« Վերջապէս Պ. վարչապետ, ամէնէն լուրջ հարցը պատերազմ թէ խաղաղութիւն հարցը խնդրոյ առարկայ է : Այս խնդիրները կը գլեն կ'անցնին Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի երկկողմանի յարաբերութիւնները: Ասոնք ոչ միայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը ծնունդ պիտի տան այլեւ Կիպրոս միակողմանի միջամտութիւն մը ծնունդ պիտի տայ շատ աւելի լայնածաւալ թշնամութեանց »:

Ճոնսըն ի վերջոյ Ուոշինկթըն կը հրաւիրէ վարչապետ Ինէօնիւն ու կը խնդրէ ամէն տեսակ որոշում յետաձգել :

ՅԱՐՕ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայաստանի մէջ իր մահկանացուն կընքեց երգահան Յարօ Ստեփանեան :

Ծնած էր Գանձակ, 1897 Ապրիլ 25ին: Երաժշտական բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Լենինկրատի երաժշտանոցին մէջ՝ 1926 - 30:

1930ին կը հաստատուի Երեւան :

Ողբացեալ երգահանը յօրինած է օփերաներ, համանուագներ, դաշնակի փրելիւտներ, սոնաթներ եւայլն:

Ծանօթ են անոր «Քաջ Նազար», «Սասունցի Դաւիթ», «Նունէ» եւ »Հերոսուհին» օփերաները: Երգի մարզին մէջ յօրինած է 150է աւելի ռոմաններ եւ երգեր, որոնք իրենց արժանի տեղը կը գրաւեն հայ ձայնաւոր երաժշտութեան մէջ :

ՅԻՇՂԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Ա.

Ֆրանսացի անուանի պատմագէտ Ֆրէտերիկ Փասի (1822 - 1912) անցեալ դարուն կը հիմնէր Խաղաղութեան Միջազգային Լիկան, որ պարբերաբար համաժողովներ կը դումարէր պատերազմի դէմ ճառեր խօսելով, սպառազինումի դէմ բողոքելով: Հիմնադիրը 1916ին կ'արժանանար Նոպելեան խաղաղութեան մրցանակին, արդար վարձատրութիւն երեսնամեայ խաղաղասիրական ամուլ ջանքերու:

1900ին խաղաղութեան իններորդ Համաժողովը կը հաճի օրակարգի անցընել Հայկական Խնդիրը: Համբարձում Առաքելեան Համաժողովի կարգադիր յանձնախումբին կը յանձնէ սրատեսյղ յիշատակագիր մը հայկական տառապանքներու շուրջ: Յիշատակագիրը կը ստորագրեն Նովիքով, Քովալեւսքի, Տը Բոպերթի, Մարիյէ, Լորիս Մելիքով, Զօպանեան, Մ. Յովհաննէսեան, Մ. Միքայէլեան, Զերազ, Պասմաճեան եւ ուրիշներ:

«Համաժողովը, Հայաստանի մասին իրեն յանձնուած յիշատակագրին ծանօթանալէ ետք, իր համակրութիւնը կը յայտնէ այդ դժբախտ ազգին, կը մտածէ թէ հայկական կոտորածները վերջերս տեղի ունեցած ամէնէն դղուելի արարքներէն մին կը կազմեցնեն եւ իղձ կը յայտնէ, որ ստիպեն օսմանեան կառավարութիւնը յարգել Հայերու անկապտելի իրաւունքները, որոնք Պերլինի դաշնագրով երաշխաւորուած են»:

Լաւատեսութեամբ զրուած բանաձեւը բողոք մըն է, դատապարտութիւն մը եւ պահանջ մը Պերլինի մոռցութեան դատապարտուած դաշնագրին դործադրութեան: Համագումարին դիմողները կը յուսան թէ պահանջը նկատի պիտի առնուի եւ Հայերու կեանքը պիտի երաշխաւորուի ապագայ ջարդերու դէմ:

Ներկայ է նաեւ Ահմէտ Ռիզա, երիտասարդ թուրք կուսակցութեան դեկավարը: Անմիջապէս խօսք կ'առնէ եւ դիտել կու տայ թէ Համաժողովը անդործնական քայլ մը կ'ընէ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը պահանջելով Հայերու համար, որոնք փոքր մաս մը կը կազմեն Օսմ. Պետութեան ժողովուրդներուն, որոնք հաւասարապէս կը տառապին սուլթանին բռնապետական բեժիմին տակ: Աւելի ուղիղ պիտի ըլլայ Եւրոպային պահանջել Տաճկաստանի ընդհանուր բարենորոգումը:

Ահմէտ Րիզա կը ժխտէ ուրեմն մասնաւոր բարենորոգումները, համակիր է բռնապետական բեժիմի բարձումին եւ ընդհանուր բարենորոգումներու սահմանադրութեան հաստատումով: Հայերը համաձայն չեն Ահմէտի դաղափարին:

Զօպանեան կը ժխտէ Թուրքիոյ մահմետական եւ քրիստոնեայ ժողովուրդներու հաւասարապէս տառապիլը: «Մահմետական ժողովուրդը կը տառապի կառավարութեան վատթար վարչութեան հետեւանքով, Հայերու տառապանքը կրկին է, թուրք վարչութենէն եւ հարստահարութենէ՝ ահրատարած մահմետական ցեղին ամբողջութեան կողմէ: Արդի հրէշային բեժիմին հեղինակը Սուլթան Համիտը, չէ, իրմէ առաջ ուրիշ սուլթաններ ջարդած են կրետացիները, Քիոսցիները, Տիւրկինները: Ջարդը թուրք մեթոտ մըն է, Համիտ այդ մեթոտը հասցուցած է ծայրայեղութեան»:

Զօպանեան կ'արդարացնէ Հայերուն Եւրոպայի դիմումը, «որովհետեւ ներքին կազմակերպուած ուժ չունին իրենց յաւերը դարմանելու»:

Տը Բոպերթի, ընկերաբանութեան ուսուցիչ Պրիւքսէլի համալսարանին, կը պահանջէ որ յանձնախումբին խմբագրած բանաձեւը աւելի լայն, որոշ եւ ուժգին ձեւ մը առնէ. «Ցիշատակագիրը, որ քիչ առաջ կարդացուեցաւ իր եղրակացութեան մէջ տարտամ էր ու ժպդոյն, միակ լուծումը ինքնավարութիւն պահանջելն է Հայաստանի համար եւրոպական պետութիւններէն: Հայ ժողովուրդը ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկն է, ունեցած է քաղաքակրթութիւն մը, երբ դեռ դոյութիւն չունէր թուրք ազգը, որ արդէն բարբարոսութենէ ուրիչ բան չէ ըրած»:

Ահմէտ Րիզա կը բացագանչէ. «Թուրք ազգը պատասխանատու չէ սուլթանին ը-րածներուն»:

Ընկերաբանը կը պատասխանէ. «Ամէն ժողովուրդ ունի այն կառավարութիւնը, որուն արժանի է, դուք, Պ. Րիզա, որ ղրապաշտութեան կը հետեւիք, համոզուած ըլլալու էք ատոր»:

Զօպանեանի համաձայն «Հայերու գլխաւոր իրաւունքն է իրենց ազգային պոյութեան պահպանումը, այսինքն ատացումը ազատ պայմաններու, որոնց մէջ կարենան իրենք իրենց ճեռքով պաշտպանել իրենց կեանքն ու ինչքը: Հայ ժողովուրդի արժանապատուութիւնը վիրաւորուիչ է, կարծելով թէ Հայերու պահանջած իրաւունքները կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան մէջ կը կայանան»:

Ընկերաբան Տը Բոպերթի կը խմբագրէ նոր բանաձեւ մը.

«Համաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ պատակտումը, նախանձը, իւրաքանչիւր պետութեան իր մասնաւոր շահերը ըմբռնելու անճկամիտ եղանակը արգիլած ըլլան Ս. Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրերն ստորագրող պետութիւնները իրենց ամէնէն տարրական պարտականութիւնները կատարելու հանդէպ ժողովուրդի մը, զոր պաշտպանելու պարտքն ստանձնած էին իրաւաբանական արժէք ունեցող որոշ յանձնառութիւններով: Կը յուսայ որ միեղերական խղճին բողոքը եւ քաղաքակրթական յառաջդիմութեան ոգին պիտի յաղթանակեն եւ Հայաստանի ժողովուրդը պիտի ապրի ապահով կեանքով»:

Ահմէտ Րիզա կը բացագանչէ. «Թուրք ազգը պատասխանատու չէ սուլթանին ը-րածներուն»:

Ընկերաբանը կը պատասխանէ. «Ամէն ժողովուրդ ունի այն կառավարութիւնը, որուն արժանի է, դուք, Պ. Րիզա, որ ղրապաշտութեան կը հետեւիք, համոզուած ըլլալու էք ատոր»:

Զօպանեանի համաձայն «Հայերու գլխաւոր իրաւունքն է իրենց ազգային պոյութեան պահպանումը, այսինքն ատացումը ազատ պայմաններու, որոնց մէջ կարենան իրենք իրենց ճեռքով պաշտպանել իրենց կեանքն ու ինչքը: Հայ ժողովուրդի արժանապատուութիւնը վիրաւորուիչ է, կարծելով թէ Հայերու պահանջած իրաւունքները կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան մէջ կը կայանան»:

Ընկերաբան Տը Բոպերթի կը խմբագրէ նոր բանաձեւ մը.

«Համաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ պատակտումը, նախանձը, իւրաքանչիւր պետութեան իր մասնաւոր շահերը ըմբռնելու անճկամիտ եղանակը արգիլած ըլլան Ս. Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրերն ստորագրող պետութիւնները իրենց ամէնէն տարրական պարտականութիւնները կատարելու հանդէպ ժողովուրդի մը, զոր պաշտպանելու պարտքն ստանձնած էին իրաւաբանական արժէք ունեցող որոշ յանձնառութիւններով: Կը յուսայ որ միեղերական խղճին բողոքը եւ քաղաքակրթական յառաջդիմութեան ոգին պիտի յաղթանակեն եւ Հայաստանի ժողովուրդը պիտի ապրի ապահով կեանքով»:

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ակէ ամիս մը առաջ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթին մէջ յօդուած մը երեւցաւ, որուն մէջ այն կարծիքը կը յայտնուէր թէ Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Ասիոյ խորերը՝ Թրքացեղ ժողովուրդները կը ընային մեծ միակ պետութիւն մը կազմել — այսինքն Թուրքիան կրնար միացնել իրեն՝ Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող Թուրք ծագումով ազգերը:

Ասիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց եթէ համաթուրանականութիւն: Յօդուածը անհամոզիչ կարելի չէ ըսել թէ որու կողմէ ներչըն-չուած էր ան: Բայց որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն կիպրոսի հարցը Թուրքիոյ կամքին հակառակ կը վճռուէր, յօդուածագիրը կը ճգտէր հաւանաբար ցոյց տալ այն նշանակալից դերը, որ կրնար Թուրքիան սահանձնել, երբ Խորհ. Միութիւնը քաղաքական կամ զինուորական նեղութեան մէջ դանուէր օր մը:

Թերեւս ամէնուն ծանօթ չէ որ երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին, Թրքական պաշտօնական առաքելութիւն մը դացած էր Պերլին՝ հիթլերական Գերմանիոյ հետ բանակցութիւններ վարելու համար՝ ո՛չ միայն Սրիմը նկատի ունենալով՝ այլ եւ համաթուրանական ծրագիրներ մշակելու համար: Այս առաքելութեան կը մասնակցէին բարձրաստիճան եւ անուանի Թուրք սպաներ:

Թէ այսօր ալ Թուրքիոյ մէջ աշխարհականական ձգտումներով համաթուրանականները դաղափարներու հետեւողներ կան, կասկածէ դուրս է: Ծանօթ է նոյնպէս որ Աղրպէյճանցի ազգայնական, նախկին Մուսաւաթական կառավարութեան մարդիկ՝ ամէն տեսակ պաշտպանութիւն եւ օգնութիւն կը ստանան Թուրքիայէն եւ Թրքական հպատակութիւն ալ ունին:

Համաթուրանական նշոյլին արդիւնքը չէ՞ արդեօք որ Պոլսոյ «Հիւրիյէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել իր Մոսկուայի թղթակիցին՝ Ահմէտ Ռ. Պարանի կողմէ դրուած՝ «Մինչեւ Արեւելքի Թուրքերուն մէջ» ընդհանուր վերնադրին տակ:

կերթի աշխարհին դայրոյթը վերջ ի վերջոյ եւրոպական կառավարութիւնները պիտի ստիպեն լուծել Հայկական Խնդիրը արմատական եւ բանաւոր եղանակով մը, ինչպէս որ ըրին վերջերս Կրետէի մէջ:

Սոյն յաւելուածը կ'արժանանայ Հայերու հաւանութեան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԼՊԵՐԹՕ ՃԻԱՔՈՄԷԹԻ

Յունուար 11ին, Կրիսոնի նահանգային հիւանդանոցին մէջ կը մեռնէր Ալպէրթօ Ճիաքոմէթթի, զոհ սրտի մայր երակին խցումին: Զուիցերացի աչխարհահռչակ նկարիչն ու քանդակագործը որ երկար տարիներէ ի վեր կ'ապրէր Փարիզ, մեկնած էր, ինչպէս ամէն տարի, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան տօնական օրերը անցընելու իր ծննդավայրին, Սթամփայի մէջ:

Ճիաքոմէթթի, որ արդէն իսկ ծանր դործողութեան մը ենթարկուած էր, վերջին տարիներուն կ'ապրէր, ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար, մէկ ոտքը դերեզմանին մէջ: Իրապէս, կարելի է ըսել թէ մեծ արձանագործը ինքզինքը իրապէս ապրողներու կարգին չէր դասեր երկար առնէ ի վեր: Եղած էր տեսակ մը թափառական կեանքով մը՝ դրաւուած միայն քանդակագործութեամբ, կամ լաւագոյն եւս իր արուեստին յատուկ դժուարութիւններով:

Կարելի էր հանդիպիլ իրեն, առաւօտ շատ կանուխ, Մոնփարնասի մէջ, որովհետեւ այն օրէն ի վեր երբ Փարիզ էր հաստատուած, քառասուն տարիներ առաջ, նախընտրած էր դիշերուան, մութի, աժդոյն լոյսերու տակ թափառող մարդկութիւնը: Կրիսոնցի դիւղացիի իր քիչ շատ աւրուած, խաժոռ դէմքը շատ յաճախ ժպիտի մը ծալքով կը կենդանանար՝ տա-

Առաջին յօդուածին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս պինքը ընդունած էին Թիւրքմէնները, Իօղպէքները, Տաճիկները ջերմօրէն, երրորդ յօդուածին մէջ (Յունուար 11) «Հիւրիյէթ»ի թղթակիցը էնվէր փաչայի Իօղպէկիստանի եւ Թուրքիստանի մէջ ունեցած գործունէութեան եւ սպանութեան մասին կը դրէ՝ լսելով տեղացիներու բերնէն եւ կուտայ տեղական լեզուով դրուած պատմութիւնէն երկար մէջբերումներ: Զորրորդ յօդուածը կը դրաղի Տաճիկիստանի մէջ տիրող սովորութիւններով եւ կենցաղով եւ տարբերութիւն չի դաներ Անատոլուի նախկին կենցաղէն (տուներ, հագուստները եւն.): «Տասնմէկերորդ դարէն ետք Անատոլուն իրենց հայրենիքը ընտրող Սելճուքները ասկէ ճամբայ ելան, նոյնպէս Օչուզ Թուրքերը ...» կը դրէ:

Դեռ չարունակելի այս յօդուածաշարքին մէջ անչուշտ պիտի չյիշուի «համաթուրանականութիւն» բառը, բայց տողերուն մէջտեղերը կարդալ արտօնուած է՝ ինչպէս Թուրքերուն, որոնց համար կը դրուին այդ յօդուածները, նոյնպէս մեզի ալ:

Տ. Ֆ.

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷին ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այդ կառավարութեան Պոլսոյ մէջ իշխանութեան դլուխ դալով եւ անկէ ալ Անատոլու անցնելովը, Անդլիացիներն ու մանաւորաբար Ֆրանսացիները այս պատրուակը օգտագործելին և պատուիրակութիւնը անմիջապէս որ Պոլսէն մեկնած է, պարագան անթեղ հեռագրով հաղորդած են ամբողջ աչխարհի և իրրև իրենց մկկ յաջողութիւնը չեփորած: Ռուսերն ալ, այս տեղեկութիւններուն ի լուր, բոլորովին փոխած են իրենց ընթացքը մեղի հանդէպ եւ անոր հետեւանքով ալ երեւան եկած են այն անպատեհութիւններն ու արդելքները, որոնք կը դժուարացնեն բռնկամութեան դաշնագրի ստորագրումը երկու ժողովուրդներու մէջեւ: Եւ, դաշնագրին ալ, հակառակ անոր որ ամբողջովին պատրաստ էր ստորագրուելու համար, մնացած է այդպէս եւ որովհետեւ իրենց վստահութիւնն ալ բոլորովին վերացած են մեր վրայէն այլեւս, ձեռնարկած են բազմաթիւ ու բազմապիսի ձեւերով հակաքարոզչութեանց եւ այլազան յայտարարութիւններու:

«Այս պարագան, իսկապէս որ մտահոդիչ կացութեան մը ծնունդ կուտար, մեր կառավարութեան համար: Պէտք էր չարժման անցնիլ եւ ի դին ամէն բանի արդիլել այն բոլորը, որոնք կրնային պատահիլ ստեղծուած այս վիճակին հետեւանքով: Որոշուեցաւ ընտրել այն ճամբան, որ կը խոստանայ նուազագոյն դոհողութեամբ առաւելագոյն չահը ապահովել մեր պայքարին իրականացման եւ դատին յաղողութեան համար: Ահա այս նպատակաւ էր, որ մեր կառավարութիւնը ուղղակի չփման մտաւ Մոսկուայի ռուս արտաքին կոմիսար Զիչերինի հետ եւ ծանուցագրով մը դիմելով անոր, ուղեց տեղեկանալ անկէ, թէ ի՞նչ էին իր նպատակները, թուրքիստանեան յարաբերութեանց ներկային ու ապագային մասին:

«ԶԻՉԵՐԻՆԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒԱԾ

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ »

Ստորեւ կը ներկայացնենք ծանուցագրին պատճէնը. —

« Ընկեր Կոմիսար,

Նկատելով որ նոյն թշնամիին դէմ կը պայքարինք եւ նոյն պայմաններուն ներքեւ կ'ենթարկուինք Արեւմտեան դաշնագրաբերուն ճնշումներուն, ազգերու ազատագրութեան սկզբունքը միանգամայն կը պաշտպանենք ներկայիս, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը ինքզինք բնական դաշնակիցը կը տեսնէ Ընկերվարական Դաշնակցային Ռուսական Հանրապետութեան: Այս պատճառաւ է, որ անմիջապէս որ վերահաստատուին հաղորդակցութեան միջոցներն ու կարելիութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցութեանց սկսիլ Ռուսիոյ եւ ընդհանրապէս բոլոր արեւելեան խնդիրներու մասին, պատուիրակութիւն մը կը պատրաստուի մեկնիլ Մոսկուա, ձեր կառավարութեան հետ բանակցելու համար:

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ

ԲՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին նախարար Մուհթար Պէյ հոս կ'ընդմիջէ իր ընթերցումը եւ հետեւեալ բացատրութիւնները կուտայ ներկաներուն.

— Ինչպէս ծանօթ է ձեր բարձրաստիճանութեանց, Ռուսական կառավարութիւնը մեղի առաջարկած էր միասնաբար քննել Արեւելքի, մասնաւորաբար Անդրկովկասեան վերաբերեալ հարցերը եւ դանոնք լուծելով նուիրագործել բարեկամութեան ուխտագրով մը: Առաւել եւս, նախկին ուխտագրին ալ աւելի ապահով դառնալուն համար, առաջարկած էին պատրաստել միասնաբար եւ ստորագրել նաեւ զինուորական ուխտ մը, երկու երկիրներուն միջեւ:

Միեւնոյն ժամանակ, ապահովաբար Ռուսերուն եւ թերեւս ալ իրենց սրտին բխող դգացումներու հետեւանքով, Ազգային պէյճանական կառավարութիւնն ալ մեղի առաջարկած էր բարեկամութեան ուխտագիր մը ստորագրել երկու երկիրներու միջեւ: Մենք դոհունակութեամբ դիմաւորեցինք այս առաջարկը, փափաք յայտնելով սակայն միեւնոյն ատեն, որ ուխտագրի բանակցութեանց վայրը ըլլայ Պաքուն եւ մեր այս յանկութիւնն ալ հաղորդած էինք իրենց:

« Աւելորդ է ըսել, թէ Պաքուն հանդիսանալով Մահմետականներէ բնակուած կեդրոն մը, մեղի համար շատ աւելի նպաստաւոր դեհին մը պատրաստուած պիտի ըլլար հոն, ուր պիտի դանէինք անշուշտ շատ աւելի ընտանի մթնոլորտ մըն ալ: Այդ պատճառաւ ալ, բազմաթիւ անդամներ կրկնելով պնդեցինք Պաքուի վրայ: Բայց վերջապէս ընդունեցինք նաեւ, որ այդ բանակցութիւնները կատարուին Մոսկուայի մէջ:

(49 Շար.)

բօրինակութեան, գիւտի, զինքը յուզող խնդրի մը առջեւ : Մարդոց մէջ կարելի էր ամէնէն բարեկամականը, լեզուանին ու ամէնէն հաճելին էր : Կ'ապրէր գոց, խաղաղ եւ ինքնամփոփ, բայց միշտ պատրաստ բացուելու, նետուելու մտերիմ խօսակցութիւններու, մշակութային անվերջանալի վէճերու մէջ :

Իրեն համար քանդակագործութիւնը անվերջ պայքար մըն էր տարրին ու միջոցին, էակին ու արտաքին բնութեան միջեւ : Եւ այս պայքարը Ճիաքոմէթթիի մէջ յայտնուած է ու արտայայտուած ձգտուած, չոր, իբրեւ միայն ջիղ ու ոսկոր : 1917ին գծուած ինքնանկար մը կը ցուցաբերէ արդէն դէմք մը՝ որ կորովի է ու լեցուն, բայց որուն աչքերը մեզ կը հարցապնդեն : Տանք այդ նկարին առոյգ քալուածք մը, եւ կ'ունենանք Ճիաքոմէթթին, զոր մարդիկ ճանչցան :

Արժանացած էր հիացողներու եւ բարեկամներու բազմութեան մը, մեծ մասով գրագէտներ, շնորհիւ իր ազատատենչ — բայց երբեք արհամարհոտ — ոգիին եւ այն հպարտ ու սրտայոյզ խռովքին՝ որուն մասին կը վկայեն իր անձը՝ իբրեւ ապրում, թէ գործը՝ իբրեւ հարազատ արտայայտութիւն :

Որդի տպաւորապաշտ նկարիչ Ճիովաննի Ճիաքոմէթթիի, Ալպէրթօ Ճիաքոմէթթի ծնած է, 1902 Հոկտեմբեր 10ին, Իտալիոյ սահմանին վրայ կորսուած Զուիցերիոյ Սթամփա գիւղին մէջ : Արուեստագէտի իր կեանքը սկսաւ հօրը քով, 13 տարեկանին, եւ առաջին գործը կ'ըլլայ հօրը կիսանդրին :

1918ին կ'անցնի Ժընեւ, հետեւելու համար Արուեստից վարժարանի դասընթացքներուն : Արուեստագէտի իր ուսումները կը կատարելագործէ յետոյ Իտալիոյ մէջ, Վենետիկ, Ֆիրէնցէ եւ Հռոմ :

1921ին է որ կուգայ Փարիզ, ուր եւ վերջապէս կը հաստատուի : Կը սկսի քանդակել Կրանտ–Շօմիէրի ակադեմիին մէջ, Անթուան Պուրտէլի առաջնորդութեամբ : 1925էն ի վեր զգալի է իր վրայ Քիւպիսթներու եւ սեւամորթներու արուեստին ազդեցութիւնը : Մինչեւ 1930էն առաջ, տակաւին գերիրապաշտներուն չմիացած, գտած է արդէն անձնական իր ոճը : Իր ծաղկումին պիտի հասնի սակայն գերիրապաշտութեան մէջ, որ պիտի պսակուի, 1932ին, անհատական իր առաջին ցուցահանդէսով : Այս շրջանի գործերուն մէջ կարելի է յիշել Կախուած գունտը (1930), Տհանելի առարկայ (1932), Զգտուած թել, Քալող կինը, Պարապը գրկող ձեռքեր : Ճիաքոմէթթի կը հասնի չափազանց նուրբ գիծերու, որոնց մէջ կը պարփակէ միջոցը. — Պալատ առաւօտեան ժամը 4ին :

Չի պարփակուիր սակայն մասնաւոր տարազի մը մէջ : Մասնաւորաբար տարուած է միջոցին հարցով : 1947էն սկսած նոյն կիրքով կը նուիրուի նաեւ գծագրութեան եւ փորագրութեան :

1949ին կը սկսին իր փառքի տարիները. 1948ին ցուցահանդէս Նիւ Եորքի մէջ, 1951ին, 1954ին եւ 1957ին Փարիզի մէջ, 1955ին Լոնտոնի մէջ, 1954ին Պէրնի մէջ, եւ 1962ին, կը ստանար Վենետիկի Պիէննալէին մեծ մրցանակը : Այդ թուականէն ետք արդէն աշխարհահռչակ մեծագոյն արձանագործն է Ճիաքոմէթթի, բոլոր երկիրներուն մէջ ճանչցուած, սիրուած, ցուցադրուած : Իր մահով «եզակի», այս օրուան արուեստին համար զուցէ նաեւ անփոխարինելի ներկայութիւն մըն է որ կ'անհետանայ :

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը օրէ ի վեր, առաւօտեան ժամը 9ի ատենները, կուգար շատ լաւ հագուած աշխոյժ պարոն մը : Օդափոխութեան եկողները իրարու կը հարցնէին.

— Կը ճանչնա՞ք զայն : Ո՞չ : Իրա՞ւ : Անգլիացի մեծանուն գրագէտ Պեռնար Շօն է : Լո՞ւրջ կ'ըսէք : Քարլսպատի մէջ մարդ միշտ հետաքրքրական անձերու կը հանդիպի :

Ծերունի պարոնը, որ կ'օգտուէր ընդհանուր հետաքրքրութենէն, այնպէս կը ձեւացնէր՝ թէ չի նկատեր այդ բանը : Ան կ'ըմպէր իր ջուրը, կ'ընէր արձանագրուած պտոյտները ու գոհ էր, երբ կը հանդստանար : Որովհետեւ, գրագէտները կը սիրեն որ զիրենք կարդան, բայց չեն ուզեր որ իրենց համակրելի ընթերցողները տեսակցին իրենց հետ :

— Խնդրեմ, լրագրողներէն պահեցէք զիս : Անոնք կ'ուզեն իրենց օդափոխութեան ծախքերը հոգալ իմ անմահութեանը շնորհիւ : Որեւէ «տեսակցութիւն» չեմ փափաքիր, — ըսաւ Պ. Շօն՝ յարկաբաժնի տիրուհիին քրոջ աղջկան :

— Անշուշտ, ոչ ոք ներս պիտի թողում, ապահովցուց աղջիկը, որուն վրատահուած էր մեծանուն հիւրին ծառայելու պաշտօնը, եւ ան մեծ հոգ կը տանէր անոր :

— Սարսափելի մարդիկ են սա լրագրողները ... Պարզապէս արհեստի բերումով կը հետաքրքրուին ու կ'ուզեն դիտնալ թէ մարդ ի՞նչ կ'ուտէ, ի՞նչ կը խմէ, ո՞րքան սիկարէթ կը ծխէ եւայլն : Բայց իմ մասիս ոչինչ պիտի դիտնան : Երբեք չեմ թոյլատրեր որ ինծի հետ տեսակցին, ու բնաւ պիտի չթոյլատրեմ :

Օր մը, Պ. Շօ սովորականէն կանուխ վերադարձաւ իր պտոյտէն :

— Կարծեմ մսեցայ եւ հարբուխ առի, — ըսաւ ան :

— Որովհետեւ շատ թեթեւ կը հագնիք : — պատասխանեց աղջիկը՝ Էման՝ մտահոգուած : Կանչե՞մ բժիշկը :

— Ոչ, ոչ : Այսօր ճաշարանը պիտի չճաշեմ : Կրնայի՞ք ինծի բան մը պատրաստել :

— Անշուշտ : Անմիջապէս պիտի գնեմ հարկ եղածը : Ապահովաբար կը սիրէք լոլիկը, — ըսաւ աղջիկը՝ չափազանց գոհ երեւոյթով մը :

— Ի՞նչ կ'ըսէք : Ես միայն բանջարեղէն կ'ուտեմ եւ չեմ կրնար միսին վրայ նայիլ :

— Բանջարակե՞ր էք, — զարմացաւ Էմա : Ուրեմն ի՞նչպէս կրնաք գարեջուր եւ գինի խմել :

— Բայց չեմ խմեր, ի ծնէ ժուժկալ եմ :

— Այդ պարագային կը հրաժարիք ամենամեծ հաճոյքէն : Դժուար թէ ինքզինքը զրկէի միսէն ու գարեջուրէն : Թերեւս ծխող ալ չէք :

— Այո : Երբեւիցէ մոխիր գտա՞ծ էք սենեակիս մէջ :

Ուրիշ օր մը, երբ Էմա գրասեղանին փոշիները կ'առնէր, ներս մտաւ Շօն :

— Այսօր կանուխ վերադարձաք, Պ. Շօ, այլապէս ամէն բան պատրաստ պիտի գտնէիք, — ըսաւ աղջիկը ու շարունակեց մաքրել :

— Թողէք գրքերը, ըսաւ ծերունին իրար անցած, մի խառնէք զանոնք, եւ եթէ անոնցմէ մէկը իյնայ, ձգեցէք գետինը :

— Այս հատորները Շոփենհաուէրի գործե՞րն են :

— Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք :

— Որովհետեւ, գրքերը սրճագոյն են : Գրատան մը ցուցափեղկին մէջ այդ գոյնով տեսած եմ : Ինծի ըսին՝ թէ Շոփենհաուէրի գործերն էին անոնք :

— Հա՞ : Ատկէ՞ է ձեր իմաստութիւնը, — ժպտեցաւ գրագէտը, — իսկ ես կը կարծէի թէ կարդացած էք զանոնք :

— Ոչ, ես զարդացումէ զուրկ աղջիկ մըն եմ : Բայց, դուք կը սիրէք զայն, չէ՞ :

— Ե՞ս : Շոփենհաուէ՞րը : Ի՞նչպէս կրնաք այդպէս ենթադրել : Ես անսըրբագրելի լաւատես մըն եմ : Յայտնի չէ՞ վրայէս ու դէմքէս :

— Անշուշտ, — ըսաւ աղջիկը, — երեք քայլ հեռուէն յայտնի կ'ըլլայ : Այսուհանդերձ, դուք թշնամի էք մարդկութեան :

— Ոչ : Ես թշնամի եմ մի միայն հետաքրքիր լրագրողներուն : Ես շատ կը սիրեմ գեղեցիկ ու երիտասարդ աղջիկները :

Էմա ժպտեցաւ : Յանկարծ փոխեց խօսակցութեան նիւթը : Թերեւս կ'ուզէք այս դիշեր ռատիօ մտիկ ընել : Պիտի յանձնարարեմ որ բարձրախօսը ձեր սենեակը բերեն : Այսօր Վիէննայի մէջ կը նուագէ Ֆիլարմոնիք նուագախումբը : Յայտագրին մէջ կան Մոցարթ եւ Պէթհովէն :

— Ոչ, անուշիկ աղջիկս, շնորհակալ եմ : Ես բոլորովին անտարբեր եմ դասական երաժշտութեան հանդէպ :

— Իսկ ես կ'երդուըննայի՝ որ սիրահարն էք անոր : Մարդ ինչպէս կը սխալի ... :

— Այդպէս եմ : Կը սիրեմ միայն ճա[illegible], որովհետեւ, հակառակ իմ յառաջացած տարիքիս, կրքոտ պարող մըն եմ :

— Կեանքիս մէջ, այդ տարիքով ու ձեզի չափ աշխոյժ մարդ բնաւ չեմ տեսած : Կ'երեւի ամէն դիշեր պարասրահ կ'երթաք :

— Ոչ, ոչ : Ես կը պառկիմ հաւերուն հետ, ու կ'արթննամ առաջին աքաղաղներուն հետ :

— Բոլոր օդափոխութեան եկողները նոյն բանը կ'ընեն երբ ջուրը ակէն կը խըմեն :

— Բայց ես տունս ալ միշտ կանուխ կ'ելլեմ :

— Եւ ապահովաբար կը սկսիք գրել :

Պ. Շօ հաճոյք կը զգար զինքը հարցապընդող փոքրիկ աղջկան մանկական միամտութենէն :

— Հրամանի տակ չեմ կրնար գրել : Կը գրեմ այն ատեն՝ երբ միտքս բան մը գայ ու պէտք զգամ անպայման ըսելու զայն :

— Ի՞նչպէս կ''ըլլայ որ մարդու միտքը կուգայ :

— Չեմ դիտեր աղջիկս : Մտածումները կուգան առանց հրաւէրի : Պիտի խնդաք, թերեւս. բայց ըսեմ որ ամէնէն աւելի կուգան անոնք երբ կարթը ձեռքս նստիմ ջուրին եզերքը :

— Ախ, դուք կորսա՞ք մտածումները :

— Ոչ, ձուկ կ'որսամ : Եւ այն մտածումները իրենք իրենց կուգան :

— Ապահովաբար միակ մարդանքն է ձեզի համար :

— Ոչ : Չմեռը կը չմշկեմ :

— Կը հանամ ձեր վրայ, ըսաւ աղջիկը, որ վերջացուցած էր սեղանին գործը ու ծաղիկները կը ջրէր :

— Դեռ շատ գործ ունի՞ք սենեակիս մէջ, — հարցուց գրագէտը : Ամբողջ տարին ձեր մօրաքոյրին քո՞վ կը մնաք :

— Ոչ, արձակուրդի առթիւ եկած եմ հանդստանալու :

— Ի՞նչ աղուոր հանդիստ : Ծեր մարդու մը ծառայելով :

— Ոչ, ատիկա զոհունակութիւն միայն կը պատճառէ ինծի : Ասկէ զատ, բաւական միջոց կ'ունենամ պտըտելու, պարելու եւ ... կը կռահէ՞ք թէ դեռ ուրիշ ինչ :

— Չեմ կրնար :

— Լաւ, պիտի ըսեմ, — հաւաքածոյի համար :

— Ի՞նչ կը ժողվէք :

— Նամակադրոշմ :

— Նամակադրո՞շմ : Ես ալ ունիմ այդ սովորութիւնը : Յետոյ մարդանքներ մանաւանդ կոլֆը :

Աղջիկը կ'ուզէր սրբել պատուհանները :

— Թողէք այժմ աղջիկս, ըսաւ Շօ — կը խորհիմ նոր նիւթի մը մասին գրել, — «Հերքիւլէս որպէս վճարեալ պարող» : Մի վշտանաք, բայց պէտք է առանձին թողուք զիս :

— Լաւ, — ըսաւ աղջիկը ու դուրս ելաւ :

×

— Շատ դժուար բան էր հետաքրքիրներէ ձեզ պահելը, ըսաւ Էմա, վերջին օրերու ընթացքին, երբ թերթերը բերաւ ներս : Պ. Շօ առաւ «Թայմզ»ը եւ սկսաւ կարդալ : Յանկարծ, վրդովուած ոտքի ելաւ :

— Ասիկա վրդովեցուցիչ է, գոչեց ան : Գիտէք չէ՞, որ ոչ ոք ընդունած եմ, բայց տեսէք ինչեր գրեր է թերթը մեծ տառերով :

— Դժբախտութիւն մը պատահած չըլլայ, — հարց տուաւ աղջիկը :

— Մեծ դժբախտութիւն : Հոս կը գրէ հետեւեալը. — «Պերնար Շօ, որ այժմ օդափոխութեան գացած է, սիրով մեր թղթակցին տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները ... : Ի՞նչ կ'ըսէք ասոր : Ինչ որ գրուած է բոլորովին ճիշդ է : Բանջարակեր, ժուժկալ ... չի ծխեր ... կոլֆ կը խաղայ, կը չմշկէ ... նամակադրոշմ կը ժողվէ ... Երբ ձուկ կ'որսայ, մտածումները կը ծնին մտքին մէջ, այժմ սկսած է նոր կատակերգութիւն մը՝ «Հերքիւլէս որպէս վճարեալ պարող» : Ի՞նչպէս կըրցած է գիտնալ այս բոլորը թղթակից պարոնը :

Փոքրիկ լրագրողուհին ժպտեցաւ ու շարունակեց լռել : Ու ծածկեց իր խոր հաճոյքը՝ մտածելով այն մեծ վարձատրութեան ու գնահատական նամակի մասին, զոր իրեն զրկած էր «Թայմզ» թերթի խմբագրութիւնը, որովհետեւ ինք գտած էր կերպը Պեռնար Շոյի հետ տեսակցելու :

Թարգմ. Ա. ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս շուքը, որ մութին խառնուելով անտեսանելի դարձած էր, ձեռքը երկար եւ լայն պարկի պէս սեւ ծածկոց մը ունէր : Զարագործը ծածկոցը ձեռքը՝ առաջ նետուեցաւ, բայց Զարտաք, այս միջոցին ետ նետուած ըլլալով, գնաց ետեւէն իր վրայ խոյացող մարդուն կուրծքին զարնուեցաւ :

Այս առիթէն օգտուելով, Լեւոն գաւազանը ձեռք առաւ եւ պատրաստուեցաւ ինքզինքը պաշտպանելու :

Աչքը փողոցին մէջ պտըտցնելով օգնութիւն փնտռեց, բայց տեսաւ որ երեք մարդոցմէն ուրիշ մարդ չկար :

— Առանց աղմուկ հանելու առաջ անցէք, հրամայեց սիկառը վառող մարդը իր ստորագասներուն :

Երկու դաշոյն փայլեցան դիշերուան մութին մէջ :

Զօրավար Անդրանիկի հայրենակիցը անվախ երիտասարդ մըն էր : 1909ի Ատանայի ջարդին յաջորդ օրն իսկ, Լեւոն իր Ֆրանսացի դասընկերները ժողովի հրաւիրելով կամաւորական դունդ մը կազմել եւ ի սէր մարդկութեան իր հայրենակիցներուն օգնութեան փութալ առաջարկած էր, ընկերները, ամէնքն ալ մարդասէր եւ քաջարի երիտասարդներ, խանդավառուած, ընդունած էին Լեւոնի առաջարկը եւ տեղւոյն վրայ հանդանակութիւն մը բանալով յիսուն հազար Ֆրանք հաւաքած էին կազմուելիք կամաւորական դունդին ծախքերուն համար : Բայց յետոյ, Ֆրանսական կառավարութիւնը արդելք եղած էր քաղաքական բնոյթ ունեցող այդ զինուորական միջամտութեան, որով եւ կազմուած արշաւախումբը ցրուած էր : Սակայն եւ այնպէս, Զարտաք, հանդանակուած յիսուն հազար Ֆրանքը Ատանայի Ֆրանսական հիւպատոսարանը զրկելով, Հայ աղէտեալներու եւ արդէն զերծ մնացող թալանուող ընտանիքներուն բաժնուիլը խնդրած էր :

Եւ հիմա, այդ կտրիճ երիտասարդը երեք չարագործներէ՞ պիտի վախնար : Խոշոր կոթով դաւազանը ձեռքին մէջ սեղմեց եւ կազմ ու պատրաստ սպասեց :

Երեք չարագործները ճարտարագէտը շրջապատեցին :

— Առաջ անցէք, կրկնեց անծանօթը :

Երեք մարդիկը այս հրամանին վրայ, անոր վրայ նետուեցան : Բայց առաջին մօտեցողը օդին մէջէն ճակտին ճիշդ մէջտեղին դաւազանի անանկ զօրաւոր հարուած մը ստացաւ որ, վայ չըսած՝ գետին փռուեցաւ : Սակայն միւս երեք ոճրագործները քովն էին արդէն :

Լեւոն դաւազանը գլխուն շուրջը շռընչանի մը պէս դարձուց : Երկու մարդիկը շփոթութեան մատնուեցան ... : Զարտաք այս առիթէն օգտուելով, աննման արագութեամբ մը անոնցմէ մէկուն դաստակը բռնեց եւ թեւը անանկ մը ոլորեց որ, մարդուն արմուկը տեղէն ելաւ : Մի այն «այ» մը լսուեցաւ : Բայց ճիշդ նոյն պահուն, հակառակ անոր որ ճարտարագէտը ետ քաշուելու շարժում մը կ'ընէր, ձախ ուսին դաշոյնի հարուած մը իջնելը զգաց : Կարմիր սպիով մարդն էր դանակ խաղցնողը :

Զարտաք դաշոյնին սուր քիթը միսին մէջ, աջ ոտքովը դէպի ետեւ անանկ կիցի հարուած մը իջեցուց որ, կարմիր սպիով մարդը փորը բռնելով կռնակին վրայ գետին փռուեցաւ :

Ճակտին դաւազանի հարուած ուտող չարագործը ոտքի ելաւ, իսկ դաստակին ոսկորը կոտրող մարդը դաշոյնը ձախ ձեռքը առաւ : Կիցի հարուած ուտողը, անգամ մը հազալէ եւ ինքզինքը ժողվելէ ետք, ետ ետ երթալով նոր յարձակումի մը պատրաստուեցաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Պ. Հմայեակ Ջրաքեան եւ իր եօթը զաւակները, թոռները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գարակէօզեան եւ զաւակները (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՋՐԱՔԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գարակէօզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 17ին, իր բնակարանը 49, Բիւ տը Լա Տէփանս:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի դերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ:

×

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան:

	Ն. Ֆ.
Նախկին ցանկերու ընդհ. գումար	50·537
Օր. Մարի Մուրատեան	500
Տիկին Վարդուհի Քէհեաեան իր ծնոցաղ յիշատակին	500
Տիկին Պերճուհի Սերբոսեան	300
Պ. Օննիկ Պայրամեան	300
Իսիի Տիկնանց եկեղեցասէր Միութիւն	200
Պ. Մկրտիչ Գազանճեան	200
Պ. Հայկ Գըրըքճեան	200
Պ. Յովհաննէս Թէլեան	200
Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան եւ Տիկին Լերթօղեան իրենց հօր յիշատակին	150
Պ. Սարգիս Պէյլէրեան	150
Տէր եւ Տիկին Մեծպաքեան	100
Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան	100
Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հայրապեան	100
Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Մինասօղլու	100
Տէր եւ Տիկ. Մաքս Աւետիսեան	100
Պ. Միհրան Հաճընլեան	100
Օր. Աստղիկ Քէօսէեան իր մօր յիշատակին	100
Տիկին Աննա Փափազեան իր ծնողաց յիշատակին	100
Պ. Պագրճեան	50
Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան Թաւշանճեանի քառասունքին առթիւ	50
Պ. Կարպիս Գազազեան	50

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այտ Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, Կապոյտ Խաչի դըրասենեակին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

ԾԱԽՈՒ Է
Avec prêt

Սթիւտիօներ, 2 եւ 3 սենեակ, ամէն յարմարութիւն, վերելակ, գեղեցիկ փոքր նոր շէնքեր Ալֆորվիլի մէջ:

20, Rue du 14 Juillet
159, Rue Vaillant-Couturier.

Դիմել՝
DARDEL S. A.
EUR. 50-10 ou 159 Rue Vaillant-Couturier
le Mercredi matin et le Samedi après-midi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24
«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde
ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով
Հայկական եւ եւրոպական պար
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի
MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur
Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով
ELYssée 67-03
Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30էն 24
3, Avenue Gabriel — AMBASSADEURS — Métro : Concorde
ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԼՈՒՍԱՑԱՒ
ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:
Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ
Գինը 15 նոր ֆրանք
Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—
CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:
Հատը 6 ֆրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 20 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10514 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐԸ ՉՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28ԻՆ ԵՒ 29ԻՆ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Փարիզ վերադարձաւ առջի իրիկուն եւ յաջորդ առաւօտ նախարարաց Խորհուրդին զեկուցում կուտար, Լիւքսանպուրի ժողովին մասին :

Կը թուի թէ Ֆրանսական առաջարկները դիւրին պիտի չընդունուին Հասարակաց Շուկայի միւս անդամներուն կողմէ եթէ նոյնիսկ ընդունուին : Գերմանիա ընդհ. կերպով վերապահ է, հաշտարարոգի ցոյց տուած է միայն Իտալիոյ Արտաքին նախարարը :

Ֆրանսա երեք պայման դրած է վերսկսելու համար Հասարակաց Շուկայի աշխատանքները : Ա) Համաձայնութիւն մը նախարարներու Խորհուրդին մեծամասնութեան քուէարկութեան շուրջ : Բ) Համաձայնութիւն գործակցութեան շուրջ խորհուրդին եւ յանձնախումբին միջեւ :

Գ) Համաձայնութիւն նոր գործադիր մարմնի կազմին շուրջ :

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յոյս ունի թէ ամսուս վերջ, երբ նախարարները կրկին հաւաքուին Լիւքսանպուր, խօսելու համար Ֆրանսական առաջարկներուն շուրջ, պիտի կարենան ձեւ մը գտնել դուրս ելլելու համար տագնապէն : Բոլորը համաձայն են որ տագնապը պէտք է ժամ առաջ լուծուի :

Պելժիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սփաք, կարգ մը հակառաջարկներ ներկայացուցած է որոնց հանդէպ Ֆրանսա պաղ դիրք մը բռնած է : Սփաք կ'ուզէ .— Ա) Որ 1965ին չկարգադրուած հարցերը, ենթակայ մնան միաձայնութեամբ քուէարկութեան : Բ) Որ միաձայնութեամբ տրուած որոշումներէն ոչ մէկը կրկին խնդրոյ առարկայ ըլլայ, մեծամասնութեան քուէի մը, առնուազն մինչեւ 1970ի վերջ :

Գ) Վերջապէս եթէ երկիր մը կը խորհի թէ իր կենսական շահերը խնդրոյ առարկայ են, խորհուրդին ենթակայ որոշումը երեք յաջորդական ընթերցումներու առիթ տայ, որպէսզի յանձնախումբը կարենայ անհրաժեշտ միջին ճամբան գտնել :

Անմիջական համաձայնութեան մը անկարելիութեան առջեւ, Վեցերը որոշեցին կրկին հաւաքուիլ, Յունուար 28ին եւ 29ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի ամերիկացի պատուիրակը՝ Կոլտպերկ յայտարարած է թէ ամերիկեան խաղաղութեան արշաւը շարունակական բնոյթ ունի : Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ռմբակոծութիւնները պիտի չվերըսկսին մինչեւ ամիս մը :

ՍԹԱԼԻՆԻ երկու հին գործերը՝ «Մարքսիզմը եւ ազգային հարցերը» եւ «Լենինիզմի հարցերը» որոնք հրապարակէն քաշուած էին 1956էն ի վեր ապասթալինացման հետեւանքով, պիտի վերհրատարակուին ի մօտոյ :Եթէ ասոնց վերհրատարակութիւնը կատարուի ԻԳ. համագումարէն առաջ, կը հաստատէ այն վարկածը ըստ որուն Խրուշչեւի անկումէն ի վեր ջանք կը թափուի ընդունելու համար Սթալինի «պատմական դերը» դատապարտելով հանդերձ անոր «անհատի Պաշտամունքը» :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ նոր վարչակարգը հաւանաբար արագօրէն ճանչցուի Անգլիոյ կողմէ : Այն կարծիքը կայ թէ Զօր. Իռոնսի օգտագործած է զինուորական դաւը, այն տպաւորութիւնը թողլով հանդերձ թէ կը պայքարի անոր դէմ : Առեւանգուած վարչապետէն միշտ լուր չկայ, բայց իրեն հետ առեւանգուած ելմտական նախարարին դիակը գտնուած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան ընդհ. դատախազը յատուկ հաղորդագրութեամբ մը յայտարարած է թէ Ֆիկոնի անձնասպանութիւնը կասկած չի վերցներ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ ընտրուեցաւ, ինչպէս կը սպասուէր, Նեհրուի աղջիկը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի : Քաղաքական կարեւոր դէմք մըն է ի միշտ անմիջական գործակիցը եղած է իր հօրը : Այրի է եւ երկու մանչ զաւակ ունի, 21 եւ 19 տարեկան : Տեղեկատուութեան նախարար էր Շասթրիի դահլիճին մէջ :

Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱԾ Է ԻՆԷՕՆԻԻ

Առջի օր, «Հիւրիէթ»ի հրատարակութենէն ետք, կառավարութիւնը մամուլին յանձնած է Ինէօնիւի, այն ատեն վարչապետ, տուած պատասխանը նախագահ Ճոնսընի (13 - 6 - 964) :

« Ձեր պատգամը թէ բառերու, թէ պարունակութեան տեսակէտով Մ. Նահանգաց հետ դաշնակցութեան յարաբերութիւններուն շատ լուրջ ուշադրութիւն ընծայող Թուրքիոյ նման դաշնակիցի մը հիասթափութիւն պատճառած է : Եւ այս յարաբերութիւնեանց վերաբերեալ այլազան հիմնական խնդիրներուն շուրջ տարակարծութիւններու ծնունդ տուած է :

« Անկեղծ յոյս այն է որ թէ այս տարակարծութիւնները եւ թէ ձեր նամակին ընդհանուր ոճը ժամանակի ճնշումի տակ աճապարանօք հաւաքուած փաստաթուղթերու արդիւնք ըլլան :

ԿՈՒԶԵՆՔ ՈՐ ՉՄԻՋԱՄՏԵՆՔ

« Ձեր նամակին մէջ կը շեշտուի որ Մ. Նահանգաց հետ չենք խորհրդակցած երբ ըստ երաշխաւորութեան համաձայնութեան անխուսափելի նկատուեցաւ զինուորական միջամտութիւն մը Կիպրոսի մէջ : Կիպրոս զինուորական միջամտութիւն ընելու անհրաժեշտութիւնը 1963ը լրացած օրերէն ի վեր չորս անգամ զգացուած է : Սկիզբէն ի վեր մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայեցինք Մ. Նահանգաց հետ խորհրդակցելու :

« Մակարիոսի գործելակերպէն եւ կըղզիի մէջ Թուրքերուն դէմ տեւական յարձակումներուն առջեւ երաշխաւոր պետութեանց մօտ մեր ձեռնարկները ապարդիւն անցնելէ ետք Փետրուարին շատ փափուկ օրեր ապրեցանք ու Ճորճ Պօլի Անգարա այցելութենէն օգտուելով կացութեան ծանրակշռութեանը մասին Մ. Նահանգաց վերստին տեղեկութիւն տուինք, ջանացինք պարզել միջամտելու անհրաժեշտութիւնը եւ հաղորդեցինք որ որեւէ ատեն կրնանք միջամտել : Մասնաւոր խնդիրներու մասին երաշխաւորութիւններ պահանջեցինք : Ձեր պատասխանները դրական էին : Եւ սակայն ուզեցիք որ չմիջամտենք եւ մեզի երաշխիք տուիք որ Մակարիոս ՄԱԿի մէջ խիստ դաս մը պիտի առնէ ու թրքական բոլոր իրաւունքներն ու շահերը պիտի պահպանուին » :

Ինէօնիւ այնուհետեւ կ'ընդդծէ որ հակառակ ՄԱԿի մէջ որեւէ զոհացուցիչ արդիւնք ձեռք բերուած չըլլալուն ընթացք տրուած է այս պահանջքին, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ հաշտութեան ուժի կազմութեան վիճաբանութիւններէն օգտուելով երբ Կիպրացի ահաբեկիչները յարձակման անցած են Թուրքերուն վրայ երրորդ անգամ միջամտելու անհրաժեշտութիւն ծագած է, անգամ մը եւս յետաձգուած է միջամտութիւնը սպասելով ՄԱԿի ուժերուն ուղարկումին :

Ինէօնիւ յետոյ կը շարունակէ .

« Ինչպէս կը տեսնէք մտադիր չէինք միակողմանի որոշում մը տալով ձեր դէմ ելլելու : Մեր գանգատը ծնունդ կ'առնէ անկէ որ կը խուսափիք յայտնելէ թէ Յունաստանի ու Թուրքիոյ նման երկու դաշնակիցներէն ո՞րն է իրաւացին այս խնդրին մէջ :

« Ձեզի ամէնէն անկեղծ ու վճռական կերպով կրնամ ապահովցնել որ եթէ Թուրքիա Կիպրոսի մէջ զինուորական միջամտութեան մը բռնադատուի, ասիկա միջազգային համաձայնութեանց կատարելապէս հաշտ պիտի ըլլայ :

« Կ'ըսէք թէ ՕԹԱՆի դաշնակիցները պէտք չէ իրարու դէմ կռուին, Կիպրոսի մէջ թրքական միջամտութիւն մը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմի մը պիտի կարենայ ծնունդ տալ : Ձեր այս խօսքին առաջին մասը կ'ընդունիմ բայց յանձնառութիւնները չյարգող միջպետական ընկերակցութիւն մը կարելի չէ խորհիլ : Թուրքեւհելլէն պատերազմ մը միայն Յունաստան Թուրքիոյ վրայ յարձակած պարագային կրնայ ծայր տալ : Մեր տեսակէտն է, նման միջամտութեան մը պարագային, իբրեւ երաշխաւոր պետութիւններ Անգլիա ու Յունաստան ազդու գործակցութեան մը հրաւիրել : Եթէ Յունաստան Թուրքիոյ վրայ յարձակի, մենք որեւէ կերպով նմանօրինակ գործողութեան մը հետեւանքներէն պատասխանատու չենք կրնար ըլլալ : Կը սիրեմ յուսալ որ այս մասին լրջօրէն հելլէն կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էք :

« Ձեր նամակին այն մասը որ կասկածներ կը յայտնէ Կիպրոսի մէջ միջամտութեան մը պարագային Սովեթական Միութիւնը ուղղակի գործի խառնուած ատեն ՕԹԱՆի դաշնակիցներուն կողմէ Թուրքիոյ պաշտպանութեան մասին իմ վրայ այն տպաւորութիւնը թողուց որ Հիւս. Ատլանտեանի համաձայնութեան հիմնական սկզբունքներուն շուրջ խոր տարակարծութիւններ կան մեր միջեւ : Խոստովանելու եմ որ ասիկա մեզի մեծ ցաւ ու ծանր մտահոգութիւն պատճառած է : Եթէ ՕԹԱՆ այսքան տկար է, հարկ է դարմանել այս տկարոթիւնը :

« Եթէ ՕԹԱՆի անդամները տեսակցելու ելլեն որ սովեթական յարձակումի մը զոհ անդամին գործելակերպը ճիշդ է թէ սխալ, յարձակումը գրգռած է թէ ոչ, դաշնակցութեան իրական հիմը ցնցուած ու իմաստը կորսուած կ'ըլլայ : Օժանդակութեան յանձնառութիւն մը եթէ արժէք մը պիտի ներկայացնէ յարձակումէն անմիջապէս ետք պէտք է ի գործ դրուի» :

Ինէօնիւ ապա կը յիշեցնէ որ Թուրքիա իբրեւ ՄԱԿի հաւատարիմ մէկ անդամ բոլոր յանձնառութիւնները յարգած է բայց դժբախտաբար ՄԱԿ կիպրական խնդրին մէջ թերացած է իր պարտականութեան մէջ ճնշումին վերջ տալ, ՄԱԿի հաշտութեան ուժերը հանդիսատես կը մնան յունական յարձակումներուն : Յետոյ կ'ըսէ .

« Իրօք գեղեցիկ օրինակ մըն է Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ իրենց թշնամութիւնները թաղած ըլլալը : Եւ սակայն մեր ազգը այս երկրին բանակներուն կողմէ բովանդակ Անատօլուն անդթօրէն քանդուելէ ետք Յունաստանի հետ քառասուն տարի առաջ բարեկամական յարաբերութիւններ հիմնելով նմանօրինակ օրինակ մը տուած է : Եւ կ'եզրակացնէ .

« Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Ամերիկայի կողմէ դաշնակցութեան յարաբերութեանց ընծայուած կարեւորութեան մասին ձեր յայտնած խօսքերուն եւ թուրք ազգին հանդէպ ձեր փափկանկատ նախադասութեանց : Մ. Նահանգներ գալով Կիպրոսի խնդրին շուրջ ձեզի հետ տեսակցելէ զոհ պիտի մնամ » :

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Քաղաք. կուսակցապետերը Կիպրոս զօրահանում կատարել խնդրոյ առարկայ եղած օրերուն նախագահ Ճոնսընի կողմէ այն ատենուան վարչապետ Ինէօնիւի գրի առած նամակին «Հիւրիէթ» թերթին կողմէ հրատարակութեանը մասին իրենց տեսակէտները յայտնեցին :

Ատալէթի կուսակցապետ եւ վարչապետ Տէմիրէլ յայտարարեց . «Դատական գործավարը այս մասին յայտարարութիւն տուաւ : Ասոր վրայ աւելցնելիք բան մը չկայ » :

ՍԱԹԸՐ ԳՈՀ

Հալքի ընդհ. քարտուղար Քէմալ Սաթըր ըսաւ . « Կիպրական խնդրին մասին Ազգ. Ժողովին մէջ ընդհ. վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ : Այս առթիւ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ որ Հալքի իշխանութիւնը ինչո՞ւ ատենին զօրահանում չէ ըրած : Եւ Հալքի կողմէ յայտնուեցաւ որ Ամերիկա արգելք հանդիսացած է զօրահանումին : Մեր այս պնդումին դէմ տեղացի, օտար, պատասխանատու, անպատասխանատու բազմաթիւ անձեր իրենց կարծիքը յայտնեցին ու Ամերիկա պնդեց որ թրքական զօրահանումի մը արգելք չէ եղած : Այս կերպով մեր ու դիմացի կողմին միջեւ այդ խնդրոյն լուծումը Ճոնսընի նամակին կապուեցաւ : Անցեալ տարի Ազգ. Ժողովին դռնփակ նիստին կարդացուած էր այս նամակը : Այս տարուան վիճաբանութեանց ընթացքին ալ կառավարութիւնը պնդեց որ գաղտնի մնայ : Այս փաստաթուղթը կառավարութեան ձեռքը եւ Ժողովին դռնփակ նիստի ատենագրութեան մէջ կը մընայ : «Հիւրիէթ» թերթին կողմէ հրատարակութիւնը Ճոնսընի նամակին, զոր կ'անդիտանանք թէ ուրկէ գտած է, եթէ իրաւական կողմը մէկդի ձգուի, միջկուսակցական վիճաբանութեան առարկայ դարձած խնդիր մը լուսաբանելու եւ հանրային կարծիքին իրաւարարութեան յըղուելուն տեսակէտով օգտակար եղաւ : Հալք կիպրական ազգ. դատը ներքին քաղաքականութեան շահագործումի խնդիր չդարձուց եւ պիտի չդարձնէ : Հիմա բուն խնդիրը այս նամակին Ինէօնիւի տրուած պատասխանին հրատարակութիւնն է :

Թուրք արժանապատուութեան վայել այս պատասխանն ալ հրապարակուելէ ետք խնդիրը փակուած պիտի ըլլայ :

Հ. Միլլէթի կուսակցապետ Թիւրքէշ յայտարարեց .

« Թուրքիոյ ամէնէն իրաւասու յարկին՝ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին յարմար չդատած փաստաթուղթի մը հրապարակումը երեւան հանած է որ թէ կառավարութիւնը թէ իրաւասու անձերը պետական գաղտնիքները, պահելու ուժը չունին : Այս տեսակէտով դէպքը շատ ցաւալի եւ ծանրակշիռ կը տեսնենք : Նամակին պարունակութիւնը Կիպրոսի վերաբերեալ այլազան վիճաբանութիւնները լուսաբանելու բնոյթը ունի» :

Թիբի կուսակցապետ Մէհմէտ Ալի Այպար ալ յայտարարեց .

« Ճոնսընի նամակին հրապարակումը ամէն տեսակէտով օգտակար եղաւ : Կը հաւատամ որ Թուրքիոյ ապագային նետելիք քայլերուն տեսակէտով օգտակար է որ մեր ժողովուրդը վերահասու դառնայ Ամերիկայի հետ մեր յարաբերութեանց իրական դիմագծին : Մասնաւորաբար հարկ է դիտնալ որ արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներուն մէջ մեծագոյն զոհողութիւններուն ի գին ինչ բաներու կուրծք տրուած է : Միայն թէ այս նամակը Ազգ. Ժողովին մէջ պէտք էր հրապարակուէր : Բայց սա ալ աւելցնեմ որ թերթի մը մէջ հրապարակումը պաշտօն. բնոյթ չունենոլուն մտքերու մէջ կասկածը պիտի շարունակուի : Այս տեսակէտով անհրաժեշտ դարձած է որ կառավարութիւնը երկու նամակներուն կատարեալ պատճէնը հանրային կարծիքին պարզէ» :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԱՇՏԻՇԱՏ

19 Յուլիս 1964 Կիրակի:

Օրն է Կիրակի: Մութն ու լուսին կ'արթննամ: Տարբեր աշխարհի մը մէջ եմ ... հոգիս ցնծութեան մէջ է: Քանի վայրկեանները կը սահին, ես անհանդիստ կ'ըլլամ: Ներսս հրաբուխի նման կ'եռայ: Շարժավարը խօսք տուած էր՝ պէտք է կանուխ գար. Արեւը չծագած պէտք է Աշտիշատ ըլլամ:

Կառքի մը դղրդիւնը սիրտս ուրախութեամբ կը լեցնէ: Անմիջապէս դուրս կը խոյանամ եւ կառքին մէջ կը նետուիմ: Յասումս դեռ չէ մեղմացած, շարժավարը կը յանդիմանեմ:

— Ահմէտ, տղաս, մեզ ուշ չգեցիր, պէտք է աճապարես ...

— Ամուճա, հոգ մի ըներ, ես ձեզ շուտով կը տանիմ, ըսելով կառքը արագօրէն ճամբայ հանեց:

Առաւօտեան մթնշաղին կայծակի պէս սուրալով, դէպի Աշտիշատ... ես կ'երթամ ...:

Մեղրագետի վրայ կառուցուած քարէ մեծ կամուրջի մը առջեւ կանգ կ'առնենք: Այս կամուրջին շինութեան պատմութիւնը երէկ դիշեր իմացեր էի:

« Մշեցի մեծահարուստ հայ մը « Քօճախան » շինել տալու համար, Կարինէն հայ վարպետներ կը հրաւիրէ: Առաջին դիշերը երբ վարպետները Քօճախանի տունը կը հիւրասիրուին, ճաշէն ետք հիւրերուն ծխամորճերը վառելու համար աղային հարսը լուցկի կը վառէ: Աղան անմիջապէս տղուն կը հրամայէ, որպէսզի իր կինը վտարէ, «այլապէս այս շրռայլ կինը մեզ կը սնանկացնէ», կ'ըսէ: Վարպետները այս կծծի մարդուն ելոյթը տեսնելով համոզում կը գոյացնեն, թէ այս մարդը այսպիսի մեծածախս գործ մը չի կրնար շինել տալ: Յաջորդ առաւօտ երբ Քօճախան վարպետները կամուրջին շինութեան վայրը կը տանի, վարպետները կ'առարկեն, թէ այստեղ կարելի չէ կամուրջ շինել: Խորամանկ մարդը վարպետներուն տրամադրութիւնը դուշակած ըլլալով, կը հարցնէ.

— Վարպետներ, հոս քանի՞ կամարով կամուրջ մը կարելի կ'ըլլայ շինել:

Վարպետներն ալ խորհելով, թէ այս մարդը այսպիսի մեծածախս յանձնառութեան մը տակ չի կրնար մտնել, ուստի տասներկու կամարով հազիւ կարելի է կը պատասխանեն: Քօճախան առանց վարանելու մէջքի գօտիին մէջէն տասներկու քսակ հանելով.

— Ասի մէկ: Ասի երկու: Ասի երեք, ըսելով տասներկու քսակ ոսկի ջուրը կը նետէ եւ.

— Վարպետներ, ասոնք հիմերուն համար է: Եթէ պէտք ըլլայ նորէն կուտամ: Դուք երէկ դիշերուան պատահարէն դատելով կարծեցիք թէ ես մեծագումար ծախքեր չեմ կրնար ընել, ես այս հարըստութիւնս խնայելով դիզած եմ, բայց բարեգործութեան համար ալ չեմ խնայեր ...:

Այդ աղնուասիրտ Հայուն յիշատակը մինչեւ այսօր Մշեցիներուն սրտերուն մէջ վառ կը մնայ եւ իր անունը երախտագիտութեամբ կը յիշուի: Ես ալ կամուրջը քալելով անցնելէ եւ բարերար Քօճախանի հոգւոյն հոգւոց մը արտասանելէ ետք ուղղուեցայ դէպի Աշտիշատ, ու ես կ'երթամ ...:

Արտերու մէջէն կը յառաջանանք: Արեւին առաջին ճառագայթներով Աշտիշատը կ'ողջունեմ: Վեհափառ է տեսարանը: Բարձրաձայն կը սկսիմ «Առաւօտ Լուսոյ» երգել: Հին, շատ հին դարերու գաղտնիքը ծածկող վարագոյրը բացուած է: Առուակի մը եղերքը կանգ կ'առնեմ եւ հեռուի տեսարանը կուշտ ու կուռ կը դիտեմ ...:

Քովէս վազող ջուրը Արածանիի նուիրական ջուրն է: Կը ծնրադրեմ, կը լուացուիմ ու կ'արբենամ: Նախնեացս մկրտարանէն մաքրուած ու վերածնած Վահագնի բագնին ընծայ: Ու ես կ'երթամ ...:

Վահէ - Վահեան եռաբագինեան մեհեանի բարձրաւանդակին քանի կը մօտենամ՝ կուրծքիս հեւքը կ'աւելնայ: Ալ ամէն ինչ յստակ կը տեսնեմ: Անցեալի փառքի կոթողէն բեկոր մը միայն նորեկ ուխտաւորը կարօտով կը բարեւէ: Ոեւէ մէկէն արտօնութիւն չառած ներս կը մտնեմ ...:

Ո՛հ, պապերուս նուիրական սրբավայրը: Դուք հոս աղօթեր, ձեր սպիտակ ցուլերը հոս զեներ էք: Սպիտակ աղաւնիներով, ձեր իղձերը այստեղէն վեր առաքեր էք: Այսօր ձեր լռած դարաւոր օրհնութիւնը վերաձայնելու: Եւ ես եկայ ...:

Մեծ խորհուրդի նուիրական պահը կը տողանցէ ... Վերը՝ ՍՕՍԵԱՑ անտառին մէջ, դարաւոր հսկայ ծառերը կ'երգեն: Ճերմակ ՅՈՒԼերու հօտերը ու ճերմակ ձիերու երամակները Արածանիի մաքուր ջուրերուն մէջ կը սրբագործուին: Ամբոխը լուռ ու գլխահակ եւ գրադիր ԱՍՏՂԻԿին կը սպասեն: Մշուշին մէջ քօղարկուած ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԵԱՆ տիպար օրիորդը ընծաները կը սրբագործէ: Մեծ իշխանը առջեւէն, ուխտաւորները ճերմակ ձիերու վրայ նստած, ճերմակ ՅՈՒԼերու պախուրձէն բռնած ԶՈՀԱՐԱՆ ուխտի կ'երթան: Ես ալ որպէս մեծ ուխտաւոր ու մեծ իշխան, ու ես կ'երթամ ...:

Թափօրը դէպի մեհեան կը յառաջանայ: Առջեւէն մէկ կողմը ճերմակներ հագած օրիորդներ, մէկ ձեռքով աման մը գինի, միւսով ալ ճերմակ աղաւնի մը բռնած են: Միւս կողմը կարմիր պարեգօտներ հագած երիտասարդներ, որոնք մէկ ձեռքով սուր, միւսով ալ ճերմակ վարդերէ շինուած պսակ մը բռնած են:

Մեհեանին առջեւ ԳՈՒՍԱՆները գոհաբանական մեղեդիներ կը սկսին նուագել: Բագնի վրայ մեծ քուրմը ԴԱՀԱՄՈՒՆՔԸ կը կատարէ: Աղաւնիները օդին մէջ կը ճախրեն: Երիտասարդները իրենց պսակները օրիորդներուն ճակատները կը դնեն եւ իրենց հրամցուած գինին կ'ըմպեն: Եւ ապա խարոյկը կը բոցավառի եւ շուրջպարը կը սկսի: Ուխտաղնաց եւ մեծ քրմապետ, ու ես կ'երթամ ...:

Վահագնը խրոխտ, Անահիտը պահպանող, Աստղիկը պարկեշտ, ցեղիս առաքինութեանց խորհրդանիշ կոթողին դիմաց, ցեղիս ներկայացուցիչ, ու ես կ'երթամ..:

Ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, դետնի սալարկումները, Վահէ - Վահեան մեհեանի հոյակապ կառոյցին վկաները կը մնան:

Աշտիշատի մէջ, 28 թիւ Տէվրիշ աղայի տան մէջ գտնուած մեծ խաչքարը գլուխ գործոց մըն է: Տէրվիշ աղան խոստովանեցաւ, որ այս քարին վրայի փորուած մասերը ոսկիով ու արծաթով լեցուած են եղեր:

Աշտիշատի մէջ հոս հոն, տուներու պատերուն վրայ խաչքարեր, հայերէն արձանագրութիւններ կան, բայց դժբախտաբար գիրերը մաշած ըլլալուն՝ կարելի չեղաւ կարդալ:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"Opération Tonnerre"

Շարժանկարի հիմնական յատկանիշը եղած է ճշմարտանմանը իբրեւ ճշմարիտ իրողութիւն հրամցնել պատրանքի ծարաւ հասարակութեան: Առօրեայ տաղտուկներէն խոյս տալու միջոց մը որ ահա վաթսուն տարիէ ի վեր երազի թեւերուն վրայ կ'օրօրէ մեծերն ու փոքրերը. աւելի բոլոր անոնք որոնց հոգիներէն ներս երազի խաբկանքներով պարուրուելու կարողութիւնը դեռ չէ ցամքած:

Այդ հասարակութեան համար պատրաստուած ժապաւէն մըն է «Օփերասիոն Թոնէռը» որ քանի մը շաբաթէ ի վեր կ'աղմկէ Փարիզի մութ սրահներուն մէջ: Ժապաւէնին հերոսը ՃէյմսՊոնտ Իան Ֆըլէմինկի վէպերու ծանօթ գերմարդը: Ամբոխները հրապուրելու համար ստեղծուած տիպար մըն է ան գրաւիչ արտաքինով ու բացառիկ Ֆիզիքական կարողութիւններով օժտուած: Սպարթացիներէն կը տարբերի նաեւ իր ունեցած իմացական արժանիքովը:

Եթէ երկու հազար տարի առաջ ծնած ըլլար հաւանաբար Ակրոպոլի շուքին տակ իր արձանն ունենար: Աւելի ուշ, կրնար Զառաթուսթրային քով բազմոց մը ունենալ, բայց հիմա իր տեղը պաստառին վրայ է շուքերու ու լոյսերու առինքնող, բայց ժամանցումի ենթակայ տիեզերքի մը մէջ: Ե՞րբ պիտի փոխարինուի այս նոր հերոսի տիպարը ուրիշով մը, չենք դիտեր: Առ այժմ իր փառքի շրջանը կ'ապրի ու ամէն մէկ հանդիսականի մէջ փոքրիկ « Ճէյմս Պօնտ» մը կը սթափի ի տես այս մարդուն սխրագործութիւններուն:

Այս ժապաւէնն ալ ինչպէս նոյն հերոսի նախորդ գործերը, ճոխ են անոնցմով: Ոճրագործներու ընկերութիւն մը մտադրած է անդլիական օդային ուժերուն պատկանող հիւլէական ռումբ փոխադրող օդանաւ մը դողնալ ու յետոյ պահանջել մեծ գումար մը անդլիական կառավարութենէն զայն վերադարձնելու համար, եթէ որոշուած թուականին գումարը չը յանձնուի, ոճրագործները պիտի սպառնան, օդանաւին մէջ գտնուող ռումբը մեծ մայրաքաղաքի մը վրայ ձգել: Ծրագրուածը կը յաջողի եւ այս տարօրինակ ընկերութիւնը կը ներկայացնէ հաշիւը կառավարութեան որը ճարահատ կը համակերպի պահանջուած գումարը վճարելու: Աւելորդ է ըսել որ նորին վսեմութեան արկղը պիտի չդատարկուի քանի հոն է Ճէյմս Պօնտ, որ ոճրագործներուն շանթաժին իր պատմական «ոչ»ը կը հակադրէ: Ու այսպէս կը սկսի անհաւատալի, արուեստական իրադարձութիւններով յղի ստորերկրեայ կռիւ մը, որուն բեմադրութեան համար որեւէ նիւթական զոհողութենէ չեն խուսափած ժապաւէնը արտադրողները: Հսկայական գումարներ ծախսուած են ստեղծելու համար անիրականը, պատրանքը: Կարելի էր, նկատի առնելով ժապաւէնի անհեթեթ բնոյթը, դէպքերու չափազանցուած ու անբնական հոլովոյթները, ու դեռ նաեւ գերմարդը փառաբանելու դատապարտելի ոգին, խիստ քննադատութիւն մը ընել վատնուած գումարները ողբալով: Բայց բարոյախօսութիւնը ձգելով մասնագէտներուն կարելի է ըսել որ ժապաւէնը հասած է իր նպատակին որն էր քիչ մը ցնցում ստեղծել եւ ինչու չէ քիչ մը երազ, երազէ զուրկ այս դարուն մէջ:

Կարելի չէ արուեստի նմանցնել նման ժապաւէն մը, բայց անոր ստեղծած հերոսը, Ճէյմս Պօնտ, մեր Քաջ Նազարին պէս դեռ շատ երեւակայութիւններու թրոիչք տալու սահմանուած է անկասկած:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Ամուսնութեան իրական հիմը՝ փոխադարձ անհասկացողութիւնն է:

×

Պէտք է միշտ ներենք մեր թշնամիներուն, ուրիշ ոչ մէկ բան աւելի կը զայրացնէ զանոնք:

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Որովհետեւ, հակառակը պնդել եւ անպայման ծառանալ Պաքուի սկզբունքին վրայ, պիտի նշանակէր չընդունիլ Ռուսերուն յառաջ քշած պատճառաբանութիւնը եւ անկեղծութեան հետ խոտոր կը համեմատէր հաւատք ու կարեւորութիւն չընծայել անոնց: Որովհետեւ, Չիչէրին իր նամակին մէջ այդ առթիւ հետեւեալը կը գրէր.

« ... Բացառիկ ու մեծ կարեւորութիւն կուտամ անկեղծօրէն այդ բանակցուեանց, որոնց համար նշանակելի ռուսական պատուիրակութեան ինքս պիտի նախագահեմ անձնապէս: Հետեւաբար, նկատի ունենալով ներկայիս Արեւմուտքի հետ կատարուած լուրջ ու կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող բանակցութիւնները, անպատեհ կը գտնենք իմ եւ օգնական ընկերներուս հեռացումը Մոսկուայէն: Շատ կը խնդրեմ հետեւաբար ձեզմէ, որ նկատի ունենաք այս պարագան եւ ընդունիք մեր առաջարկը ու տեսնուինք Մոսկուայի մէջ»:

« Մենք ալ, բնականաբար, — կը շարունակէ Մուհթար Պէյ, այս պատճառաբանութիւնը տրամաբանական գտնելով, ընդունած էինք բանակցութիւնները կատարել Մոսկուայի մէջ: Եւ այդ պատճառաւ ալ, հրահանգեցինք մեր պատուիրակութեան, որ արդէն իսկ ճամբայ ելած էր դէպի Պաքու, Կիւմրիւէն ետք (այժմ Լենինական), իրենց ուղղութիւնը փոխել եւ երթալ Մոսկուա:

« Կառավարութեան կողմէ անհրաժեշտ իրաւասութիւններով լիազօրուած այս պատուիրակութիւնը, բանակցութիւնները սկսելէ առաջ ծանուցագիր մը ստացած էր Վրաստանի Հանրապետութեան կառավարութենէն, որ կ'առաջարկէր հաշտութեան բանակցութիւններ կատարել Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի եւ Վրաստանի Հանրապետութեան ժողովուրդներուն միջեւ: Թրքական պատուիրակութիւնն ալ, նախ քան բանակցութեանց ձեռնարկելը, կ'ուզէր Ռուսական Կառավարութեան կարծիքը առնել այդ մասին եւ ըստ այնմ ձեռնարկել առաջարկուած տեսակցութեանց:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՌՈՒՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

« Այդ մասին մեր ծանուցագիրը յանձնած էինք ընկեր Մտիվանիր, 1920 Նոյեմբեր 23 թուականին: Այդ թուականէն ի վեր, որեւէ տեղեկութիւն ու պատասխան ստացուած չէ Մոսկուայէն: Վրաստանի կառավարութիւնն ալ, բնականաբար կը սպասէ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրումին մասին մեզի կատարած առաջարկին տրուելիք պատասխանին:

« Զեզի ծանօթ է, թէ Հայերու հետ մղուած պատերազմներէն առաջ, Ռուսական կառավարութիւնը քաղաքական ներկայացուցիչ մը ունէր Երեւանի մէջ: Այդ ներկայացուցիչին անունն էր Մտիվանի:

Դաշնակցական կառավարութեան անկումէն ետք մեր ներկայացուցած առաջարկը, ի մասին հաշտութեան դաշնագրի բանակցութեանց սկսման, անմիջապէս որ հաղորդուած է Մոսկուայի կառավարութեան, այս անձնաւորութիւնը, բանակցութեանց կարենալ մասնակցելու յոյսով, Երեւանէն փութով վերադարձած է եւ սակայն մեր պատուիրակութեան տրուած խիստ հրահանգին շնորհիւ, թուրք ներկայացուցիչները առարկած են անոր մասնակցութեան դէմ ու Մտիվանի դուրս ձգուած է բանակցութեանց մասնակցող Խորհ. պատուիրակութենէն:

« Եւ ահա, նոյնինքն այդ մարդը, այսօր ճամբայ ելած է արդէն, ռուսական հանրապետութիւնը ներկայացնելու համար Անգարայի մէջ, իբրեւ Խորհ. դեսպան: Այն շրջանին, երբ անկարելի էր ուղղակի հաղորդակցիլ Մոսկուայի հետ, մեր հեռագրական հաղորդակցութիւններուն մէջ միջնորդ նշանակած էինք ընկեր Մտիվանին:

« Միւս կողմէ, Պոլսոյ կառավարութեան անդամներէն եւ մեզի կարգ մը առաջարկներ բերելու նպատակաւ Անգլիացիներու մասնաւոր արտօնութեամբ Անգարա եկած քանի մը անձնաւորութիւններու նկատմամբ մեր որդեգրած դիրքն ու կիրարկած քաղաքականութիւնն ալ տեղեկացուցած էինք ընկեր Մտիվանիի, Արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի միջոցաւ:

« Այս բոլոր դէպքերն ու պարագաները կուգան ապացուցանել, թէ ինչպիսի մեծ անկեղծութեամբ մը շարժած ենք Ռուսիոյ մօտենալու համար, ժամանակակից դրամատիրութեան միակ նեցուկն ու պաշտպանը հանդիսացող աշխարհակալութեան բնաջնջման ի խնդիր:

« Անուրանալի իրողութիւն մըն է, թէ երջանիկ արդիւնքներու ծնունդ տալու կոչուած միութեան մը հիմնական պայմանն է երկու երկիրներու միջեւ ստեղծումը անվերապահ ու փախադարձ վըստահութեան:

(50 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանի պատմութեան թանգարանը, որ աւելի քան քառասուն տարուան կեանք ունի, իր նիւթական հսկայ հարստութիւններով եւ գիտական ու հետազօտական աշխատանքի ծաւալով պատուաբեր դիրք մը կը գրաւէ թանգարաններու միջազգային ընտանիքին մէջ :

Թանգարանին հիմնադրութեան նպաստած եւ անոր իրերուն հարստացման գործին մեծապէս օգտակար եղած են նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, հայագէտներ Երուանդ Լալայեան, Ստեփան Լիսիցեան եւ ակադեմական Թամանեան :

Մինչեւ 1935 թանգարանը ունէր գրական, դեղարուեստական, պատմա-հնագիտական եւ ազգագրական բաժիններ : Սակայն կամաց կամաց այդ բաժինները այնքան ճոխացան եւ հարստացան, որ հարկ եղաւ հիմնել առանձին թանգարաններ անոնցմէ ամէն մէկուն համար : Այսպէս, 1935 Յունիս 19ին հաստատուեցան երեք առանձին թանգարաններ՝ պետական պատկերասրահը, գրական - թատերական եւ պետական պատմական թանգարանները :

Տասնեակ տարիներ շարունակ թանգարանը կը հարստանայ քարէ դարերու, նախաուրարտական եւ ուրարտական բերդերու, Սեւանի աւազանին եւ Շիրակի անապատաղինձի դարաշրջանի դամբարաններուն եւ բերդ - շէնքերուն, Գառնիի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի երբեմնի մայրաքաղաք Դուինի պեղումներէն յայտնաբերուած նիւթական մշակոյթի արժէքներով : Ազգագրական արշաւախումբերու, գնումներու, նուիրատուութիւններու միջոցաւ ազգագրական, հին դրամագիտական եւ հայ ժողովուրդի նոր դարու պատմութեան նիւթերը հարստացած են տասնեակ հազարաւոր նոր առարկաներով, դիւաններով, փաստաթուղթերով, վաւերագիրներով եւ լուսանկարներով : Կ՝արժէ յիշատակել այն իրողութիւնը, որ թանգարանը ունի քանի մը տասնեակի հասնող լուսանկարներ կամ նեկաթիվներ, որոնց կարեւոր մէկ մասը՝ Արեւմտեան Հայաստանի յուշարձաններու վերաբերեալ : Ասոնցմէ քանի մը հարիւր հատը հազուագիւտ նկարներ են, քանի որ ժամանակին լուսանկարուած բազմաթիւ յուշարձաններ կործանած են ընդմիշտ :

Քսան ընդարձակ ցուցասրահներու մէջ ներկայացուած են հայ ազգին բազմադարեան պատմութեան եւ մշակոյթին վերաբերող վեց հազար նիւթեր, որոնք կ՝ընդգրկեն նախնադարեան համայնական հասարակարգէն մինչեւ Ի. դարուն սկիզբները երկարող ժամանակաշրջանը : Հազարաւոր եւ հազարաւոր տարիներու խորերէն մեզի հասած բազմաթիւ իրերուն հնութիւնը կը հասնի ութ հազար տարուան :

Ինչպէս յայտնի է, տարիներ շարունակ հնագիտական պեղումներ կը կատարուին Լճաշէն գիւղի (Սեւանի ափին) դամբարանադաշտին մէջ : Գիտական արշաւախումբը դամբարաններէն յայտնաբերած է կենցաղային բազմաթիւ առարկաներ, զարդանաշխ կաւէ ամաններ, աշխատանքի գործիքներ, կանացի արդուզարդ, ապարանջաններ, յուլունքներ, կոճակներ (ոսկիէ), եղջերուի եւ ցուլի անագապըղընձեայ արձանիկներ, որոնք պատրաստուած են մեծ արուեստով : Հնագիտական այդ առարկաներուն մէջ թանգարանին զարդը կը կազմեն ցուցադրուած քառանիւ սայլերը, զարդաքանդակներով երկանիւ մարտակառքը, որոնց հնութիւնը կը հասնի աւելի քան 3500 տարուան : Փայտէ առարկաներուն գիւտը կը վկայէ, որ մեր նախնիքները եղած են հմուտ ատաղձագործներ, փայտագործներ :

Այցելուներու սեւեռուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ Թեշիբույինի եւ Իրիբունիի (Երեւանի մօտերը) ուրարտական շրջանի 9 - 6րդ դարերու (Ք. Ա.) բերդերէն յայտնաբերուած առարկաները : Ցուցադրուած է անագապղինձէ շինուած մեծ կաթսայ մը՝ 1300 լիթր տարողութեամբ, ինչպէս նաեւ կարասներ՝ միշտ նոյն տարողութեամբ : Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Ուրարտայի թագաւոր Սարտար Բ.ի (760 - 730 Ք. Ա.) վահանը, կապարճները, նետերը :

Ցուցադրութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետական կոթողները, որոնց մէջ հիացում կը պատճառեն Գառնիի տաճարին երկաթաքարէ զարդանաշխ խոյակները, որմնասիւները, Զուարթնոցի մաքեթը, Հայաստանի զանազան վայրերէն խաչքարերը եւ բազմաթիւ այլ յուշարձաններ :

Ցուցադրութեան մէջ մեծ տեղ յատկացուած են ազգագրական նիւթերուն : Աշխատասէր եւ ճարտար եղած է հայ կինը : Անոր լաւագոյն վկայութիւնն է հայկական հին զորգերը, հագուստներու տեսակները, ձեռագործները :

Այցելուներուն հիացումին առարկան կը դառնայ Անդրանիկին ադամանդաշար սուրը, որ 1919ին պատրաստուած է եգիպտահայ ոսկերիչներու կողմէ : Սուրը թանգարանին նուէր զրկուեցաւ 1926ին :

Ներկայացուած բազմազան նիւթեր ընդհանուր պատկերացում մը կուտան Հայութեան ազգային - ազատագրական պայքարին գլխաւոր հանգրուաններուն մասին :

Թանգարանին եզրափակիչ բաժինը նուիրուած է ԺԹ. դարու վերջին եւ Ի. դարու սկզբնական շրջաններուն :

1895 – 1896 : Ամէն տեղ մահ եւ աւերածութիւն ... Այցելուներուն սեւեռուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ նկարիչ Վ. Սուրէնեանցի «Զարդից յետոյ» ծանօթ կտաւը, որ յստակ պատկերը կուտայ Սուլթան Համիտի կազմակերպած ջարդերուն, որուն զոհ գացին 300·000 Հայեր :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնտոնէն մեզի կը հաղորդեն թէ կազմուած է Հարբ հրատարակչական տուն մը, լոյս ընծայելու համար լուրջ ուսումնասիրութիւններ հայկական կեանքի վերաբերեալ :

Որպէս անկախ հաստատութիւն, հրատարակութեան նպատակով նկատի պիտի ունենայ, առանց գաղափարախօսական խտրութեան, մշակութային եւ ընկերաբանական խնդիրներու շուրջ արդիական եւ ստոյգ երկեր :

ՀԱՐՔ հրատարակչութեան յաջողութիւնը կախեալ պիտի ըլլայ մտաւորականութեան կողմէ իր գտած ընդունելութենէն :

Առաջին հրատարակութիւնն է՝

Եդուարդ Գիւլբէկեանի «Կուսակրօնութիւնը եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին» (անգլերէն լեզուով) հատորը :

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Առտու մը, Քուպայի մայրաքաղաք Հաւանայի ոստիկանները կը տեսնեն՝ որ փողոցներու պատերուն վրայ գրուած է, « Մեր երկրէն գացէք, Ամերիկացիներ » հակամերիկեան նշանախօսքերուն տակ, անծանօթ ձեռքեր աւելցուցած են հետեւեալ բառերը · «Եւ մեզ ալ ձեզի հետ տարէք » :

Քարտէսի մը վրայ ցոյց տրուած են կոտորածներուն վայրերը :

Այցելուները բազմաթիւ վաւերական նիւթերէն, անհերքելի փաստաթուղթերէն ընդհանուր գաղափար մը կը կազմեն երիտասարդ Թուրքերու կողմէն կազմակերպուած հայ ժողովուրդին ահաւոր կոտորածներուն մասին : Ցուցադրուած է Թալէաթի, Էնվէրի, Ճէմալի եւ Նազըմի համատեղ ստորագրած ծածկագիր հեռագրին պատճէնը : Ցուցադրուած է կոտորածներուն թիւը ցոյց տուող քարտէսը : Ներկայացուած են քաղուածներ Մաքսիմ Գորկիի, Ռոմէն Ռոլանի, Վալերի Բրիւսովի, Տարլէի, Քարլ Լիպկնեխտի եւ ուրիշներու խօսքերէն, որոնք զայրոյթով անարդանքի սիւնին կը դամեն Թուրք ճիւաղները :

Այս բաժնի ցուցադրութեան մէջ յատուկ տեղ յատկացուած է Վանի, Մուսա Լերան, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի հերոսամարտերուն : Ներկայացուած է նոյնպէս Անդրանիկի գործունէութիւնը՝ 1900 - 1918 թուականներուն :

Թանգարանի այցելուներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն օտար երկիրներէ եկած զբօսաշրջիկները : Անոնց թիւը տարին 30·000 է :

Վ. ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ իր մահկանացուն կընքեց մեր հին եւ վաստակաւոր ընկերներէն Արմենակ Մըսըրլեան : Հանգուցեալը տասնակ տարիներ շարունակ անշահախընդիր նուիրումով ծառայեց իր ժողովուրդին : Հաւատաւոր Դաշնակցական, ողբացեալը եղաւ Գահիրէի ազգային եւ կուսակցական կեանքին մղում տուող անձնաւորութիւններէն մէկը :

Հիմնադիրներէն էր «Համազգային» Մշակութային Միութեան, « Յուսաբեր » Մշակութային Ընկերակցութեան, ինչպէս նաեւ գործօն անդամներէն՝ Հայ Կարմիր Խաչի :

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արուարձաններէն Նոր Մարաշի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Ընկեր Գրիգոր Գրաճեան :

Ծնած էր Այնթապ, 1896ին : Երիտասարդ տարիքին մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը : Պէյրութի եւ Պաղեստինի մէջ վաստակ ու քրտինք ունեցող սիրուած ընկեր մը եղած էր :

ՀԱԼԷՊԻ «Համազգային»ը Դեկտեմբեր 16ին կազմակերպեց դասախօսական երեկոյ մը, նուիրուած Յովհ. Շիրազի «Հայոց Դանտէական»ին :

Յարութիւն Զորեցի ընթերցումը կատարեց քերթուածին, ասմունքի ձեւով եւ ընկերակցութեամբ երաժշտութեան :

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը, որ Սուրիոյ ախոյեանն է, բարեկամական հանդիպումի մը ընթացքին պարտութեան մատնեց Կիպրոսի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը :

×

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ եւ Ս. Ծնունդին առիթով, Հալէպահայ բազմաթիւ միութիւններ լաւագոյն ձեւով տօնեցին Ամանորը :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Աղուոր բան է երիտասարդութիւնը ո՛չ թէ անոր համար, որ թոյլ կուտայ անմրտութիւններ ընել, այլ անո՛ր համար, որ ժամանակ կուտայ սրբագրելու զանոնք :

ԺԱՆ ՊԵՌՆԱՐ

×

Կիները հրեշտակներ են, բայց ամուսնութիւնը դժոխք է :

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

×

Ճշմարտութիւնը գիտնալ ու լռելը՝ ոսկին թաղելու կը նմանի :

ՊԻԻԹԱԳՈՐԱՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իրաւ, թէպէտ քաջ երիտասարդը անոնցմէ երկուքը վիրաւորած եւ մէկն ալ ուշաթափ ըրած էր, բայց ինքն ալ ուժաթափ եղած էր եւ տեսնելով որ երկրորդ յարձակումի մը պիտի չկրնար դէմ դնել, գոչեց .

— Օգնութիւն, օգնութիւն, հասէք...:

— Եկայ, եկայ, գոչեց սուր ձայն մը :

Եւ նիհար ու պզտիկ շուք մը, նետի մը պէս հեռուէն գալով՝ երեք աւազակներէն մէկուն սրունդին փաթթուեցաւ : Զարագործը հայհոյելով դեռին ինկաւ : Շուքը ոստումով մը վեր ցատկելով Զարտաքի դէմը գտաւ ինքզինքը :

—Առ, պարոն Զարտաք, իմ չաթ-փաթս առ, մրմնջեց ան :

Ճարտարագէտը զգալով որ մէկը ձեռքին մէջ ատրճանակ մը կը սահեցնէր, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց :

— Դո՞ւն ես, Բզէզ :

Բզէզի իրեն զարնուելովը վար իյնող չարագործը ոտքի ելաւ եւ հայհոյանք մը արձակելով պատրաստուեցաւ Զարտաքի վրայ քալել : Իրարու ետեւէ երկու պայթիւն լսուեցաւ եւ մարդը դեռին տապալեցաւ :

Ատրճանակին ձայնը լսելնուն պէս, միւս երկուքը կռնակ դարձնելով կծիկը դրին :

Զարտաք եւ Բզէզ անոնց ետեւէն ինկան :

Զարտաք կանգ առաւ եւ նշան առնելով, կրակ ըրաւ :

Կարմիր սպիով մարդը երերտկաց :

— Ագռաւը զարկինք, գոչեց Բզէզ :

Բայց անծանօթը զիրենք խաբելու համար վիրաւորուած ըլլալ ձեւացուցած էր եւ ցցուելով կրկնապատկեց իր վազքը :

Մութին մէջ, Փասի գացող ճամբուն վրայ, լոյսերը մարած ինքնաշարժ մը կեցած էր : Երկու մարդիկը կառքէն ներս նետուեցան եւ ինքնաշարժը սրարշաւ դէպի Փասի ճամբայ ելաւ :

Զարտաք ունեցած ուժովը ինքնաշարժին ետեւէն վազել սկսաւ, Բզէզ ալ անոր ետեւէն : Երբ ինքնաշարժը Փասիի կամուրջը անցնելով աներեւոյթ եղաւ, Զարտաք կանգ առաւ :

Բզէզ նապաստակի պէս արագ քայլերով անոր քով վազեց :

— Կեցիր, պզտիկ, պարապ տեղը մի վազեր, փախցուցինք, գոչեց Լեւոն :

— Պարոն, պարոն, Կրընէլի կամուրջին վրայ շատ մը պարապ ինքնաշարժեր կան, մէկը ցատկենք :

— Տա երկուքը փախցուցինք, պարապ տեղը միւսն ալ ձեռքերնուս չփախցնենք, ըսաւ Զարտաք :

— Ատ ալ կայ, պարոն Զարտաք, երթանք միւսը բռնենք :

Այս ըսելով, ճարտարագէտն ու պատանին առաջուան տեղերնին դարձան : Բայց զարմանքով տեսան որ վիրաւորուած չարագործին մարմինը աներեւոյթ եղած էր : Հեռուէն ինքնաշարժ մը տեսնուեցաւ որ դէպի Ալմա կը սուրար :

— Իրաւ որ աւելի լաւ եղաւ, փսփսաց Զարտաք իւրովի : Գոնէ ոստիկանութենէն վախնալու պատճառ պիտի չունենանք : Ասոնք շատ վտանգաւոր մարդիկ են. ամէն բան կանխաւ կը պատրաստեն կոր :

Հինգ վայրկեան ետքը, ճարտարագէտը Բզէզի հետ տունէն ներս կը մտնէր :

Լեւոն ձախ ուսին վրայ տաքութիւն մը զգալով անմիջապէս հանուեցաւ :

— Վիրաւորուեր էք, պարոն, գոչեց Բզէզ :

— Բան մը չէ, տղաս, սկռթուք մըն է, ըսաւ ճարտարագէտը հայելիին դիմացը անցնելով ուսը քննելէ ետք :

— Երթամ տոքթորը հոս կանչեմ :

— Ատանկ բան չընես, այս ժամուն խեղճ մարդը անհանդիստ ընել պէտք չէ : Սա արդուզարդի սենեակը գնա եւ քիչ մը ջուր բեր :

— Ո՞վ էին այդ մարդիկը, պարոն Զարտաք :

— Գիշերուան այս ժամուն ո՞վ կրնայ ըլլալ, տղաս :

— Գող :

— Ճիշդ գտար :

— Հապա այդ վերարկուով մա՞րդը, հարցուց Բզէզ՝ որ աչքէն բան չէր փախցներ :

— Զե՞ս գիտեր, տղաս, գողերը ատենէ մը ի վեր գլխարկ դնել եւ վերարկու հագնիլ սկսան :

— Ինքնաշարժը ո՞ւրկէ գտեր են սրիկաները. ա՞ն ալ իրենցն էր, պարոն Զարտաք :

. . . . . .

Բզէզի բուն անունը Ժան Պարտէն էր : Երեք բարեկամները տեսնելով որ ան կարճ հասակ մը, նիհար կազմ մը եւ վառվռուն նայուածք մը ունէր, անոր անունը Բզէզ դրած էին :

Ինչ որ էր Կավռօշը Վիկթօր Հիւկոյի «Թշուառներուն» մէջ, նոյնն էր նաեւ Բզէզ : Փողոցէն գտնուած որբ մըն էր ան : Ոչ հայրը յայտնի էր եւ ոչ ալ մայրը :

Ոստիկանութիւնը Փարիզի շուրջը գտնուող կամուրջները խուզարկած միջոցին. զայն կամուրջի մը տակէն գտած էր գիշեր մը :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէստանեան, Արթինեան եւ Օֆլազ ընտանիքները մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի իրենց հանգուցեալ մօր, մեծ մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ծանօթներն ու բարեկամները :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջաններու հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Պ. Յ. Պայրամեան	50
Պ. Վարդ Կիւլպէնկեան	50
Տիկին Տօմանժ	50
Պ. Ժան Թորոսեան	50
Պ. Կ. Լուսպարոնեան	50
Պ. Յակոբ Ֆէրէչէթեան	50
Տիկին Էպրուհի Դաւիթեան	50
Պ. Կարապետ Բագոսեան	50
Պ. Յովհաննէս Գօնեալեան	50
Սարգիսեան եղբայրներ	50
Տիկին Պուրիէ	50
Տէր եւ Տիկին Գարիպեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը	50
Էֆէեան ընտանիք	50
Տիկին Սարգիս Շահինեան	50
Ոմն	50
Պ. Թարագճեան	30
Աշճեան	30
Տիկին Աղաւնի Շամլըեան իր ամուսնոյն յիշատակին	50
Տիկին Զարքաշեան	30
Պ. Ֆիլիբ Անդրանիկեան	30
Պ. Սերովբէ Գալֆաեան	30
Տիկին Գ. Նազարեան	25
Պ. Ֆիլիբ Ֆրէմօն	25
Պ. Քէփճեան	20
Տիկին Տէրտէրեան	20
Պ. Ժագ Սարգիսեան	20
Գաճանեան ընտանիք	20
Տիկին Գայկըսըզեան	20
Պ. Տէր Յովհաննէսեան	20
Պ. Սանճագ	20
Պ. Աւետիս Գալայճեան	20
Պ. Գալայճեան	20
Պ. Թորոսեան	20
Տիկին Գէորգեան	20
Պ. Գասպարեան	20
Պ. Խաչիկ Փափազեան	20
Պ. Գէորգ Թագւորօֆ	20
Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան	20
Օր. Լարշէր Օճագճեան	20
Պ. Ժիրայր Մինթանճեան	20
Պ. Վ. Դանիէլեան	20

Պ. Մկրտիչ Եագօեան, Տիկին Եսթէր Պօղոսեան, Տիկին Գօնօղեան, Պ. Գրիգորեան, Տիկին Էմպաթեան, Տիկին Թամարա Պարպըրօ, Տիկին Զարուհի Վարդանեան, Պ. Գաբրիէլ Փափազեան, Է. Միրիտեան, Վ. Մանուկեան, Պ. Գէորգ Գանայեան, Պ. Ա. Պաղտիկեան, Տէր եւ Տիկին Նատիրեան, Պ. Քէհրիպարեան, Տիկին Ստեփան Շիրինեան, Պ. Յակոբ Էօլմէզեան, Պ. Բագարատ Տէր-Կարապետեան, Պ. Արամ Զատիկեան, Սերոբ Հէրպօեան, Պ. Սարգիսեան, Պ. Զաքէ Փափազեան տասնական ֆրանք :

(Ընդհ. գումար 56·654 ֆրանք) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Զուքարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նասիպ Նասիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Էքինճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սաթենիկ Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Թիրեքեան եւ Եօթնեղբայրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հարսին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԱ ԹԻՐԵՔԻՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Եօթնեղբայրեան, Ուրֆացի)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին, իր բնակարանը, Սէն Լու (Մարսէյլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յովսէփ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Թոփուզեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս Կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ :

×

Eglise de la Madeleine

Զորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այտ Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, Կապոյտ Խաչի դըրասենեակին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

ԾԱԽՈՒ Է
Avec prêt

Սթիւտիօներ, 2 եւ 3 սենեակ, ամէն յարմարութիւն, վերելակ, գեղեցիկ փոքր նոր շէնքեր Ալֆորվիլի մէջ :
20, Rue du 14 Juillet
159, Rue Vaillant-Couturier.

Դիմել՝
DARDEL S. A.
EUR. 50-10 ou 159 Rue Vaillant-Couturier
le Mercredi matin et le Samedi après-midi

Restaurant du Désir
— * —
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ
—*—
Maison ETEM
15, PASSAGE DU DÉSIR, PARIS (Xe)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est
Ouvert tous les jours sauf Dimanche

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի՝ պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24
«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde
ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով
Հայկական եւ եւրոպական պար
ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹը սիրայօժար կը մասնակցի
MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur
Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով
ELYssée 67-03
Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 21 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10515 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNEE — N° 10.515

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Պեն Պարքայի հարցը բաւական ծեծուած է Նախարարաց Խորհուրդին մէջ : Տեղեկատուութեան նոր նախարարը, պատասխանելով լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն, յայտնած է թէ Ֆրէ, իբրեւ Ներքին նախարար խօսած է ծանօթ հարցին մասին եւ նախագահ տը Կոլ շեշտած է «պէտք է Արդարութիւնը իր գործը կատարէ »:

Կասկածէ դուրս է որ Պեն Պարքայի խնդիրը բաւական ցնցած է քաղաքական եւ կուսակցական շրջանակները :

Ներքին ճակատի վրայ, Նախարարաց Խորհուրդը ձեռնարկած է կարգ մը բարեփոխումներու: Այսպէս Ստէքը (արտաքին լրատուութեան եւ հակալրտեսական սպասարկութիւն) որ ցարդ ուղղակի ենթակայ էր վարչապետութեան, կը դրուի Բանակներու նախարարութեան հրսկողութեան ներքեւ : Այս բաժանմունքին ընդհ. պետը՝ Զօր. Ժաքիէ պաշտօնանկ կ'ըլլայ եւ տեղը կը նշանակուի Զօր. Կիպօ :

Նախարարաց Խորհուրդը իր հրապարակած զեկոյցով կը յայտնէ թէ Արդարութեան նախարար՝ Ժան Ֆուայէ զեկուցում մը տուած է Պեն Պարքայի առեւանգման հարցին հետապնդման մասին : «Ոճրային արարք մըն է, կ'ըսէ զեկոյցը, որ պատրաստուած է արտասահման եւ որ մեղսակցութիւնը վայելած է Ֆրանսական յատուկ սպասարկութեանց եւ Ֆրանսացի ոստիկաններու : Եթէ, սկիզբը, քննութիւնը կարգ մը դժուարութիւններու հանդիպած է, տրուած ըլլալով որ գործօն մասնակցութիւնը կար անձնաւորութեանց կամ օտար սպասարկութեանց, հարկ է որ արդարութիւնը կատարէ իր գործը, միակ նպատակ ունենալով ճշմարտութիւնը գտնել եւ փնտռել յանցաւորները : Այս նպատակաւ, կառավարութիւնը վճռական հրահանգներ տուած է, ի մասնաւորի ոստիկանութեան եւ տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց, որ դատարանին եւ հարցաքննիչ դատաւորին տրամադրութեան տակ դրուին, ճշմարտութիւնը հաստատելու բոլոր տարրերը գտնելու համար : Կառավարութիւնը, արտաքին թէ ներքին գետնի վրայ, պիտի քաղէ դատական քննութեան եզրակացութիւնները, հետզհետէ տեղեակ մնալով քննութեան : Արդէն իսկ, որոշած է լրացնել Արտաքին Լրատուութեան եւ Հակալրտեսութեան Սպասարկութեան բարեփոխումը, նախապէս ձեռք առնուած եւ վերաքննել ոստիկանութեան կարգ մը տրամադրութիւնները, կազմակերպութեան, կազմութեան եւ գործելակերպին վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ անոնց յարաբերութիւնները Արդարութեան հետ :

« Վերջապէս, կ'ըսէ զեկոյցը իր վերջաւորութեան մէջ, վերջ տալու համար ակնարկութեանց պայքարին որու տեղի տըւած էին կարգ կողմնակի անդաղտնապահութիւններ, որոնք յարատեւօրէն կը բռնաբարեն քննութեան գաղտնապահութիւնը, կառավարութիւնը որոշեց որ Ատեանը ինք, կանոնաւորաբար, հանրութեան պիտի ներկայացնէ քննութեան յայտնաբերած դէպքերը »:

× Մարոքի Փարիզի դեսպանը, որ եղբայրն է թագաւորին, Ռապաթ մեկնեցաւ: Նախքան մեկնումը հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է .— «Մարոք ճամբորդութիւնս կապ չունի Պեն Պարքայի առեւանգումին հետ, բայց միտք ունիմ այդ մասին խօսելու Հասան Բ.ի հետ : Կը յամառիմ այս հարցը զուտ Ֆրանսական նկատել, վասնզի Զօր. Ուֆքիրի մասնակցութիւնը Պեն Պարքայի առեւանգման միտքէ չի կրնար անցնիլ : Ցարդ, Մարօք խուսափած է որեւէ յայտարարութենէ ընդդիմութեան պարագը լուսի առեւանգման պայմաններուն մասին, բայց այս լռութիւնը յաւիտենական պիտի չըլլայ, մարոքեան կառավարութիւնը երբ ժամանակը գայ, պիտի ըսէ ինչ որ ունի ըսելիք այդ մասին »:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ, վերջին պահուն, Հնդկաստանի վարչապետ ընտրուեցաւ տիկին Ինտիրա Կանտի, Նեհրուի աղջիկը, 355 ձայնով 169ի դէմ, իր միակ մրցակիցին՝ Տէսէյ :

Մանուի հին օրէնքին համաձայն « Աստուածները հոն են, ո'ւր կիները կը պատուուին »: Ներշնչուած աւանդական Հնդկաստանի այս մտայնութեամբ է, կ'ըսուի, թէ հնդիկ երեսփոխանները ընտրած են կին մը, յաջորդելու համար Շասթրիի :

Հակառակ իր անունին, Տիկին Կանտի ոչ մէկ կապ ունի Կանտիի հետ: 48 տարեկան է եւ անկախ Հնդկաստանի երրորդ վարչապետը : Կը պատկանի Քոնկրէի (մեծամասնութեան) կուսակցութեան կեդրոն — ձախ հոսանքին :

Իր ընտրութեան առթիւ Տիկին Կանտի յայտարարած է թէ պիտի հետեւի իր հօրը եւ Շասթրիի քաղաքականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱ ԹԻՒ 1 կայանի խմբագրապետը՝ Քլօտ Թերիէն, յանկարծամահ եղաւ առջի առաւօտ 51 տարեկանին : Իր ձայնը մտերիմ էր բազմահազար ունկնդիրներու, որոնք ամէն առաւօտ ժամը 8·30ին վարժուած էին զինքը լսելու : Բուն անունով Քլօտ տը լա Փուա տը Ֆրէմէնվիլ, ողբացեալ լրագրողը ծնած էր Ֆրանսացի հօրմէ եւ Օռանցի մօրմէ, դասընկերը եղած է Ալպէր Քամիւի : Իր համակիրներն ինչպէս իր հակառակորդները կը խոնարհին անաչառ լրագրողին յիշատակին առջեւ :

ՎԻԷԹՆԱՄ չորս օրուան նոր զինադուլ մը կ'ապրի, շնորհիւ Թեթի տօնին, որ նոր տարին է Զինացիներուն եւ Վիէթնամցիներուն: «Օձին» լուսնային տարին վերջացաւ Յունուար 20ին եւ կը սկսի « Զիուն» տարին : Ժողովուրդը մոռցած է պատերազմը եւ ուրախութեան մէջ կ'ողջունէ նոր տարին :

ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆայսալ թագաւորը «իսլամական համագումար» մը կը հրաւիրէ համախմբելու համար մահմետական ազգերը : «իսլամական հաւատքը խոտոր կը համեմատի նիւթապաշտ վարդապետութեան » կը շեշտէ թագաւորը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահը ժուժկալութեան դրութիւն մը կը հաստատէ փրկելու համար պետական գանձը, որու պահեստները սպառած են :

ՖՐԱՆՍԱ արդիական հիւանդանոց մը կը շինէ Լիբանանի մէջ, չորս հարիւր անկողինոց : Այս հիւանդանոցը 25 միլիոն պիտի արժէ Ֆրանսական կառավարութեան: Աշխատանքները կը սկսին Օգոստոս 1966ին եւ երեք տարի պիտի տեւեն:

ՍԻՈՆԱԿԱՆ Համաշխարհային Քոնկրէն խորհրդային Հրեաներուն համար ,ներգաղթելու իրաւունք կը պահանջէ :

ՁԻՒՆՀԱԼ սկսած է Փարիզի մէջ, ուր Հինդշաբթի օր օդը մեղմացաւ : Բայց վերջին օրերու սաստիկ ցուրտը զգալապէս վնասած է երկրին տնտեսութեան :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Փետրուարի կիսուն, ճիշդ թուականը որոշուած չէ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ արտաքսուած է Պարսկաստանի դեսպանը իբրեւ անբաղձալի անձ (փերսոնանոն կռաթա) : Բուռն կերպով կը քննադատէր բարեկամ երկրի մը պետական զեկավարը (Նասր) :

ՕՐՈՒԱՆ ՅՈՒՐՏԻՆ ՀԵՏ

ՄԽԻԹԱՐՈՒԵՑԷ'Ք

ԽՄԲ.— Մխիթարելու համար Փարիզի ժողովուրդը Անտրէ Քասթլօ հետեւեալ մխիթարական ու պատմական ցուրտերը կը յիշէ ...

« Մեր», այսօրուան ցուրտը չափաւոր է եթէ բաղդատէք մեր հայրերուն ճաշակած ցուրտերուն հետ: Գիտէ՞ք, թէ 1011ին, Նեղոսը եւ Վոսփորը սառեցան : 1493ին սառեցան Ճենովայի, իսկ 1594ին Մարսէյլի նաւահանգիստները : Մեծ երեւակայութեան տէր ըլլալու չէ դիտնալու համար թէ՝ այդ տարիներուն ցուրտին սաստկութիւնը ո՞ր աստիճանի հասած էր Սենի ափերուն : Վերոյիշեալ դետը բազմաթիւ առիթներով սառեցաւ : 1783 եւ 1830ին դետը կաշկանդուած մնաց ամբողջ ամիս մը: 1074ին եւ 1740ին սառեցաւ ակէն մինչեւ դետաբերանը : Ինչպէս կը տեսնէք երջանիկ բախտաւորուածներ ենք: Արդարեւ, հազուագիւտ են այն Փարիզցիները, որոնք կը յիշեն դետին մէկ ափին միւսը անցած ըլլալ ոտքով :

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, 1410ի ձմեռը «խեղճ մարդոց մահուան » պատճառ դարձաւ: Մեռելները ամէն առաւօտ մահասայլերով կը հաւաքէին, բայց հողը այնքան սառած էր, որ անկարելի դարձած էր գերեզմաններ փորելը : Ժամանակագիրները կը հաղորդեն, թէ ցուրտէն բրտացած դիակները կը տանէին եւ կը նետէին Փարիզի մերձակաները՝ իբրեւ կեր գայլերու :

1709ի Յունուարի սկիզբները ցուրտը Եւրոպայի մէջ իր ամէնէն սաստիկ յարձակումը գործեց եւ, ինչպէս կ'ըսէ Սէն-Սիմոն, «գլեց անցաւ ամէն երեւակայութիւն» : Ոտքով կարելի էր Դանիայէն մինչեւ Շուէտ երթալ : Զիւյտէրզէն ամբողջութեամբ սառած էր եւ, մինչեւ իսկ, ինչպէս պատահած էր միայն 1234ին, Վենետիկի բոլոր ջրանցքները եւ լճակները անգործածելի դարձան հաւաքուած սառերուն պատճառով: Փարիզցի դատաւոր մը կը պատմէ, թէ «ճաշի ժամանակ հացը սեղանին վրայ կը սառէր»:

Միշտ 1709ի Յունուար ամսուն, մարքիզուհի տ'Հիւքսելի դրագիրը հարկադրուեցաւ ընդհատել նամակի մը ընդօրինակութիւնը, կաղամարին մելանը սառած էր: Երբ Փարիզի մէջ ծագած հրդեհի մը համար ուղեցին հնչեցնել վտանդի զանգակը, չուանները փրթան : Թռչունները օդին մէջ սառած՝ վար կը թափէին:

Այսուհանդերձ ամէնէն սաստիկ ձմեռը Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ 1788 - 1789ին: Սառնամանիքը տեւեց 86 օր եւ աստիճանաչափը իջաւ մինչեւ —31°8ի: Հինգ տարի ետք, արձանագրուեցաւ —23°, եւ Փիշիկրիւի հեծելազօրքը, որ քառատրոփ կը սուրար սառած Զիւյտերզէի վրայ, դերի բռնեց հոլանտական նաւատորմը:

Կարգ մը տարեց Փարիզցիներ թերեւս յիշեն 1879 Դեկտեմբերի ձմեռը, երբ Փարք - Մոնսուրիի մէջ աստիճանաչափը արձանագրեց —24°: Աղէտը սկսած էր Դեկտեմբեր 3, 4 եւ 5ին, երբ սաստիկ ձիւն տեղաց : Որպէսզի կարելի ըլլար նախարարութեանց առջեւ պահակ կեցած զինուորները փոխարինել ուրիշներով, հարկ եղաւ կիրարկել խրամներու դրութիւնը. խեղճերը բանտարկուած էին իրենց պահակախուցերուն մէջ Դեկտ. 6ին սաստիկ հով մը քարի նման կարծր կոյտերու վերածեց հսկայական ձիւները : Դեկտեմբեր ութին, Սենը բոլորովին անշարժացաւ, սակայն, բացի երկու պատանիներէ, որոնք յաջողեցան մէկ ափէն միւսը անցնիլ Փոն տը լա Քոնքորտի մօտերը, ոչ ոք համարձակեցաւ ոտք դնել խառնափնդոր սառնակոյտերուն վրայ : Թանձր մշուշ մը տարածուեցաւ քաղաքին վրայ եւ կարելի չէր տեսնել հինգ քայլ անդին : Այս բոլոր դժբախտութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն, որ կազի համարացոյցները մերժեցին բանիլ եւ, որպէսզի կարելի ըլլար լուսաւորել, քարիւղի լամբեր գործածութեան դրուեցան,

Վերջացնելու համար յիշենք, որ 1468ին եւ 1709ին հարկ եղաւ ականներ գործածել պնդացած դինին դետնափոր պահեստներէն դուրս հանելու համար : Կացինով կը կտրէին եւ կը ծախէին ծանրութեամբ :

Որով, այնքան ատեն, որ պոժոլէն քիլոյով չենք գներ, չտրտնջանք ...

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Շ. Նարդունի կորսնցուցած է իր ծերունազարդ մայրը, Մարիամ Այվազեան որ յանկարծամահ մեռած է Երկուշաբթի: Թաղմանական արարողութիւնը կատարուած է Ֆէրիդիւզի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյն մէջ, Երեքշաբթի, Յունուար 18ին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է եւ ամփոփուած Շիշլիի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

×

ԱՐՍԷՆ ՊՕՅՆԻԿԵԱՆ

Անցեալ շաբթու յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կնքած է Պ. Արսէն Պօյնիկեան: Բնիկ Ռոտոսթոցի, ողբացեալը շուրջ 78 տարեկան, աւելի քան երեսուն տարի նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզի՝ Պոլիս, Սոֆիա եւ մանաւանդ Սելանիկ :

Փարիզ հաստատուած էր 1948էն ի վեր:

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տարօնեանի :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ուոշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Սպիտակ Տունը եւս հրատարակեց նախագահ Ճոնսընի 1964ի կիսուն, Թուրքիոյ վարչապետին զրկած նամակին և Ինէօնիւի պատասխան նամակին պատճէնները : Սպիտակ Տունը շեշտեց որ նամակները թուրք կառավարութեան պահանջով կը հրատարակէ :

Սպիտակ Տունը այս նամակներուն պատճէնները հրատարակելով՝ կը յայտնէ նաեւ թէ «Ամերիկա Թուրքիոյ հետ շարունակուող սերտ եւ բարեկամական յարաբերութեանց մեծ արժէք կ'ընծայէ »:

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին գործավարութեան բանբերը, Օքթայ Իշչէն, թուրք մամուլին յանձնեց Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի նամակներուն պատճէնները :

Միւս կողմէ Պոլսոյ թրքական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ ճշդելու համար թէ ի'նչպէս Հուրիյէթ, Միլլիյէթ, Ճումհուրիյէթ եւ Ագշամ թերթերը ձեռք ձգած են Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի նամակները, անոնց պաշտօնական հրատարակութենէն առաջ :

ՀԱՅ ՄԵԾ ԲԺԻՇԿԸ

ՏՈՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔԷՔԼԻԿԵԱՆ

1965ի ամրան վերջերը, երկու ամիս Շիքակոյի Ուեսլի Մեմորիըլ հիւանդանոցը յաճախեցի եւ հոն այնքան տպաւորուեցայ Տոքթ. Քէքլիկեանի անձէն ու գործունէութենէն, անոր վայելած յարգանքէն ու համբաւէն, որ պարտականութիւն համարեցայ այս մեծ Հայուն մասին քանի մը տող գրել :

Տոքթ. Քէքլիկեան Միացեալ Նահանգներու մէջ ճանչցուած է իբրեւ լաւագոյն ոսկրաբոյժ - վիրաբոյժներէն մէկը, համբաւ հանած է ոչ միայն իբրեւ վարպետ վիրաբոյժ, այլ եւ անհատականութիւն ունեցող, խղճամիտ եւ ամէնուն օգնութեան հասնող մարդ :

Իսկ Շիքակոյի Ուեսլի Մեմորիըլ հիւանդանոցը, ուր կ'աշխատի եւ որուն ոսկրաբուժական բաժնի վիրաբուժապետն է, Միացեալ Նահանգներու ամէնէն նշանաւոր եւ ամէնէն մեծ հիւանդանոցներէն մէկն է : Անոր միայն հիւանդներուն յատկացուած չէնքը ունի 18 յարկ եւ 700 անկողին : Հոն կ'աշխատին մօտ երկու հազար պաշտօնեայ եւ երկու հարիւր բժիշկ, որոնց մէջ կը գտնուին, միջազգային համբաւի տէր մեծ վիրաբոյժներէ զատ, սրտի եւ ուրիշ ներքին հիւանդութիւններու մասնագէտներ : Մօտ 12 գործողութեան սենեակ կայ եւ կարելի է օրական մօտ 45 եւ ամէն տեսակի գործողութիւններ կատարել : Նշանաւոր են սրտի վրայ կատարուած հրաշք - գործողութիւնները, որոնք հիւանդը ուղղակի մահուան ճիրաններէն ազատելու փորձեր են : Հիւանդանոցը միեւնոյն ատեն մասնագիտական դպրոց մըն է :

Տոքթ. Քէքլիկեան Շիքակոյի բժշկական մեծ համալսարանին ալ ոսկրաբուժական բաժնին փրոֆէսէօրն է : Բայց իր համբաւը Միացեալ Նահանգներու սահմաններէն շատ հեռու տարածուած է եւ հեռաւոր երկիրներէ, — Լիբանանէն, Ֆրանսայէն, Պրազիլիայէն, Կեդր. Ամերիկայէն եւ այլ երկիրներէ հաշմանդամներ ու հիւանդներ Շիքակօ կուգան իր ձեռքով բուժուելու համար :

Միացեալ Նահանգներու պէս երկրի մը մէջ պատիւ ու յարգանք վայելող Տոքթ. Քէքլիկեան այդ բարձր դիրքին հասած է իր անխոնջ աշխատանքով եւ իբրեւ անզուգական անձնաւորութիւն :

Անիկա վայրկեան մը պարապ չանցնող եւ յոգնիլ չգիտցող մարդ մըն է : Իր ձեռքին տակ մասնագիտանալու համար այլ եւ այլ երկիրներէ եկած վիրաբոյժներ, որոնք իրմէ շատ աւելի երիտասարդ են, երբ ամբողջ օրը առանց դադարի հետը աշխատին, երեկոյեան չափազանց յոգնած կ'երեւին, մինչ իր վրայ յոգնութեան նշոյլն իսկ չերեւիր : «Այս մարդը յոգնիլ չի գիտեր», կ'ըսէին օգնականները տրտնջալով :

Հաճելի է զայն դիտել գործողութեան պահուն, միշտ ուրախ է եւ ամբողջ գործողութեան ընթացքին ուրախութիւն կը սփռէ շուրջը : Իր օգնականներն ու հիւանդապահուհիները վստահութեան հով մը կ'առնեն անոր հետ աշխատած ատեն : Կարծես ամէն ինչ նախատեսած է, երբեք յանկարծակիի չի գար եւ, երբ անակընկալներ պատահին, աննշմար կերպով ամէն ինչ կարգի կը դնէ հանդարտութեամբ, առանց իրարանցումի :

Ամէն օր դրեթէ մինչեւ իրիկուն զբաղած ըլլալով հանդերձ, ժամանակ կը գտնէ բժշկական գրականութիւնով ալ զբաղելու : Հիւանդներու քննութեան պատրաստուելու հինգ վայրկեանը, կամ գործողութիւններու միջեւ փոքրիկ դադարը, կամ առտուն շատ կանուխ, ժամը 4 - 5ի ատենները ժամանակ կը գտնէ դիտական պրպտումներ ընելու Ֆրանսացի, անգլիացի, գերմանացի եւ այլ հին ու նոր հեղինակներու գործերը ուսումնասիրելով :

Թէեւ գրած է բազմաթիւ յօդուածներ, սակայն 1965ին հրապարակ հանեց գլուխգործոց գիրք մը՝ ոտքի վիրաբուժութեան մասին, գիրք մը, որ առաջին օրէն իսկ մեծ ընդունելութիւն գտաւ Միացեալ Նահանգներու բժշկական շրջանակներուն մէջ : «Էմէրիքըն Քալէճ օֆ Սըրճընս» շատ կարեւոր ամսաթերթը, գիրքին գովքը ընելէ ետք, կը գրէ, թէ ուրիշ գիրքեր տարիներու կը կարօտին մինչեւ դասական դառնան, մինչդեռ այս գիրքը իր ծնած օրէն իսկ դասական դարձած է եւ ամէն բժիշկի համար անհրաժեշտ գիրք մըն է :

Տոքթ. Քէքլիկեան հնարած է վիրաբուժական գործիքներ եւ հեղինակած է գործողութիւններ, որոնք Միացեալ Նահանգներէն դուրս՝ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ կը կիրարկուին, իր արտօնութեամբ : Գրեթէ ամէն օր նամակներով ու հեռաձայնով իրմէ կարծիք կը հարցուի դիժուարին պարագաներու մասին :

Հակառակ այդ բոլորին, անիկա ժամանակ կը գտնէ նաեւ իր ընկերային պարտականութիւնները կատարելու եւ պաշտօնական հրաւէրներու կամ բարեկամական խնջոյքներու մասնակցելու՝ ժամանակը հաճելի ձեւով անցընելու համար : Անխտիր բոլորին բարիք կ'ընէ ոչ միայն իր գործողութիւններով, այլեւ նիւթական օժանդակութիւններով : Հեռաւոր երկիրներէ իրեն համար Շիքակօ գացող հիւանդները տաքուկ ու ընտանեկան մթնոլորտի մէջ կը գտնեն իրենք զիրենք, շնորհիւ իրեն եւ իր վայելած ժողովրդականութեան :

Տոքթ. Քէքլիկեան իր Հայութիւնով հպարտ Հայ մըն է, այնքան հպարտ, որ օտար ամէնէն բարձր շրջանակներուն մէջ հայ օրիորդը, հայ կինը, հայ ազգը իբր օրինակ կուտայ, « հայ օրիորդը նման բան չըներ »,— « Հայ մայրը այդպէս չի վարուիր իր զաւակներուն հետ» եւայլն : Վերջապէս, Հայուն, հայ ծնողքին, հայ ընտանիքին, հայ լեզուին ու եկեղեցիին, հայ աւանդութիւններուն եւ ազգային նկարագրին վրայ իր ունեցած բարձր համարումը կը ջանայ ամէն միջոցով փոխանցել օտարներուն, որպէսզի դիտնան, թէ Հայը մեռնելիք ազգ չէ եւ թէեւ քանակով փոքր, բայց որակով բարձր ժողովուրդ մըն է : Արդէն իրեն շնորհիւ հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը շատ բարձր դաղափար ունի Հայերու մասին : Ազգային զգացումը իր մէջ այնքան բուռն է, որ ժամանակ կը գտնէ հետաքրքրուելու նաեւ Հայ Եկեղեցիով, հայ դպրոցով եւ հայ գրականութիւնով : Օտար միջավայրի մէջ մխրճուած ըլլալով հանդերձ, Հայութեան մօտիկ կ'ապրի սրտով ու հոգիով : Նոյն իսկ հայերէն ուսումնասիրութիւններ ու բանաստեղծութիւններ գրած է :

Տոքթ. Քէքլիկեան պատիւ կը բերէ ոչ միայն բժշկական աշխարհին՝ իր բժշկագիտական նորութիւններով եւ մարդկութեան իր ըրած մեծ ծառայութիւններով, այլ եւ հայ ազգին, որուն գոյապահպանման համար բարձր դիրքերէ անհաւասար պայքար կը մղէ :

Հայութիւնը հպարտ է այս մեծ Հայուն արժանիքներով :

ՏՈՔԹ. Խ. ԵՐԷՑԵԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ԿԱՊՈՅՏ ԵՐԱԿՆԵՐԸ

Նոր ստացանք «Սովետական Գրականութիւն» ամսաթերթին Դեկտեմբերի թիւը : Կ. Ղորդանեան երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ ջրաշինարարութեան վիճակը Հայաստանի մէջ : Կը ներկայացընենք որոշ յապաւումներով :

Ջրաշինարարութիւնը մեծ կատարելութեան հասաւ Հայաստանի մէջ ուրարտացիներու օրով : Ուրարտացի թագաւորները հպարտութեամբ կը խօսին իրենց հաստատած ջրանցքներու մասին : Այդ ջրանցքներէն երկուքը մնացած են Երեւանի մօտերը եւ երեք հազար տարի է, որ կը բանին : Ուրարտական ջանցքներու հետքեր կան նաեւ Արարատեան դաշտին զանազան վայրերուն, Շիրակի բարձրաւանդակին մէջ եւ այլուր :

Հայկական պետութեան կազմաւորման օրերուն մեծ ծաւալ ստացած է ջրանցքներու եւ ջրամբարներու կառուցման աշխատանքը : Այդ մասին վկայութիւններ կան պատմագիրներու գործերու, վիմական արձանագրութիւններու մէջ, ինչպէս նաեւ հարուստ տուեալներ՝ հնագիտական պեղումներէն գոյացած :

Առաջին ջրանցքը, որ կառուցուեցաւ ներկայ Հայաստանի մէջ, ծանօթ Շիրակի ջրանցքն է :

Շիրակի բարձրաւանդակը մեր երկրին բերրի հող ունեցող այն վայրերէն է, որ, սակայն, ջուրի պակասութեան պատճառով ի վիճակի չէր կերակրելու գիւղացիներուն : Գիւղացին կը բռնէր օտարութեան ճամբան, կ'երթար հեռու երկիրներ ընտանիքին համար ապրուստ ճարելու : Վիճակագրական տեղեկութիւնները կը վկայեն, թէ Ալեքսանդրապոլի գաւառէն կը դաղթէին գլխաւորաբար Հիւսիսային Ամերիկա : Կ'երթային դառնութեամբ եւ կսկիծով :

Շիրակի ջրանցքը ունի 22 քիլոմեթր երկարութիւն, իսկ անոր ջրատար առուները մօտաւորապէս երեք հարիւր քիլոմեթր են :

Ասկէ մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ Հայաստանի ոռոգուած հողերուն տարածութիւնն էր վաթսուն հազար հեկտար : Ներկայիս՝ 262·000 հեկտար :

Դաշտերուն եւ այդիներուն ջուր կը մատակարարեն Շիրակի ջրանցքէն ետք կառուցուած Հոկտեմբերեանի, Արտաշատի, Ներքին Հրազդանի, Արզնի - Շամիրամի, Նորքի, Թալինի եւ այլ ջրանցքները :

Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ կը գտնուի Սարդարաբատի տափարակը, չոր ու ցամաք հող, ուր կը բնակէին օձերը եւ կարիճները : Ոչ մէկ բուսականութիւն, կեանքի ոչ մէկ նշոյլ : Այսօր, այդ տափարակը դարձած է անճանաչելի, կ'ոռոգուի Արաքսի ջուրով՝ Հոկտեմբերեան ջրանցքին միջոցով : Արաքսի ջուրը իրեն հետ կը բերէ մեծ քանակութեամբ թանձրը տիղմ, որ կը պարարտացնէ հողը :

Անապատ էր Թալինի ջրանցքին մօտերը գտնուող տարածութիւնը : Հիմա Ախուրեանի ջուրը կերպարանափոխած է մռայլ տեսարանը : Մօտ ութ հազար հեկտար տարածութեան վրայ, որ աքնաջան աշխատանքով մաքրուած է քարակոյտերէն, սփռուած են խաղողի եւ պտուղներու դաշտերը :

1958ին գործածութեան դրուեցաւ Արզնի - Շամիրամ ջրանցքին առաջին մասը : Այս ձեւով Սեւանի ջուրերը հասան եւ ոռոգեցին Երեւանի եւ Աշտարակի միջեւ տարածուող դարաւոր անմշակ հողերը : Քարակոյտերը մաքրուեցան : Շրջանը վերածուեցաւ մրգաստանի : Հայաստանի աշխարհագրական քարտէսին վրայ երեւան եկան նոր բնակավայրեր, որոնք դեռ անուններ չունին : Սակայն անոնցմէ ամէն մէկը արդէն ունի 1000 - 1200 հեկտար այդի : Ջրանցքին երկարութիւնն է 17 քլմ., կ'ոռոգէ 13 հազար հեկտար հող : Արագ թափով կը շինուի ջրանցքին երկրորդ բաժինը, որ պիտի հասնի մինչեւ Շամիրամի տափարակը, ոռոգելով 17 հազար հեկտար բերրի հողեր :

Սեւանի ջուրով կը սնանի Կոտայքի ջրանցքը :

1936ին շինուեցաւ Քանաքեռդէսի ջրաելեկտրակայանին առաջին մասը, ապա Սեւանի ստորերկրեայ, Գիւմուշի, Արզնիի, Աթարբէկեանի, Երեւանի կայանները :

Քաղաքները, գիւղերը, հեռաւոր եւ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այդ ալ, պայմանաւորուած է քաղաքական գործունէութիւններու յստակ ու մեկին ընծայումովը :

« Մեր կարծիքը այն է, թէ Ռուսիոյ եւ մեր կառավարութեան միջեւ քաղաքական տեղեկութեանց փոխանակումը կը ծառայէ երկու երկիրներու միջեւ գոյանալի իրերհասկացողութեան մը դիւրացումին ու փութացման :

« Որպէսզի կարելի դառնայ անհրաժեշտ հրահանգները տալ թրքական այն պատուիրակութեան, որ Պաքու է մեկնած, հարկ է, որ վայրկեան առաջ Ռուսական կառավարութենէն տեղեկութիւններ ստանանք մասնաւորաբար հետեւեալ խնդիրներուն մասին :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ ԿԵԱՆՔ ՉՈՒՆԻ »

« Նախ, պէտք է դիտնանք, թէ՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ Մոսկուայի որդեգրելիք դիրքը Հայաստանի նկատմամբ, երբ ընկերվարական կառավարութիւն մը հիմնուած է այլեւս Երեւանի մէջ :

« Ձեր ուշադրութեան կ'ուզեմ յանձնել այս առթիւ այն պարագան, թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը արդիւնք չէ բռնութեան եւ հակառակ կամքի պարտադրուած ստորագրութիւն մը, այլ գոյացած է երկու ժողովուրդներու իրենց ճակատագիրներն ու ապագան անձնապէս վճռելու սկզբունքին համաձայն :

« ... Ինչպէս որ ծանօթ է նաեւ ձեզմէ շատերուն, մեր ետ առած հողամասերուն մէջ կը գտնուի թուրք մեծամասնութիւն մը, որ տառապած է Դաշնակցականներուն պատճառած խժդժութեանց ու տուած չարչարանքներուն ներքեւ : Մինչդեռ, ամենուրեք շրջան ընդ զրոյցներու եւ տարաձայնութեանց համաձայն, կը տեղեկանանք թէ կը մտածեն եղեր Հայաստանի վերադարձնել կրկին այն հողամասերը, որոնք մեծամասնութեամբ բնակուած են Թուրքերէ, խնդրոյ առարկայ համաձայնագրին վերատեսութիւնը առաջարկելով Հայաստանի մէջ հաստատմանը առթիւ վարչաձեւի մը, որուն գոյատեւումին մասին մենք շատ թերահաւատ ենք ու վերապահ կը գտնուինք :

« Եթէ նման նպատակի մը իրագործմանը ձեռնարկուի, մենք այդ փորձը պիտի նկատենք իբրեւ առաջին քայլը այն ծրագրին, որ կը ձգտի վերոյիշեալ շրջանին մէջ բնաջնջումն ու ձուլումը կատարել տեղաբնակ թրքութեան :

« Երկրորդ, հակառակ անոր, որ բարեկամաբար յայտնեցինք, թէ կը փափաքինք ռուսական տեսակէտներուն տեղեկանալ վրացական հարցի առընչութեամբ, ցարդ ոչ մէկ տեղեկութիւն ու պատասխան ստացած ենք այդ ուղղութեամբ : Այսուհանդերձ, լուրեր կը հասնին մեզի այն մասին, թէ բախումները սկսած են արդէն Կարմիր զունդերու եւ Վրացի զինուորներու միջեւ :

« Եթէ իրողութիւն են այս լուրերը, պիտի փափաքէինք դիտնալ Ռուսիոյ բուն նպատակը, որպէսզի յառաջիկային տարակարծութիւններ չծագին իրենց եւ մեր միջեւ :

« Գալով երրորդ պարագային, անգլիական կառավարութիւնը, Պոլսոյ կառավարութեան միջոցաւ, շարունակ դիմումներ կը կատարէ մեզի : Եւ սակայն, մենք, ձեզի հետ կնքումը բաղձալի համաձայնութեան ոգիին հաւատարիմ մընալու նպատակաւ միշտ ալ ժխտական պատասխաններ տուած ենք անոնց ու մերժած :

« Մինչդեռ, Եւրոպայի բոլոր թերթերն ու տեղեկատու գործակալութիւնները անընդհատ կը խօսին Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ստորագրուած համաձայնագրի մը մասին : Նոյնիսկ, խնդրոյ առարկայ դաշնագիրը քննուած է նաեւ անգլիական խորհրդարանին մէջ եւ վիճաբանութեան նիւթ կազմած :

« Թուրք հանրային կարծիքը, որ մտահոգուած է այս պարագային ի լուր, բացատրութիւններ կը սպասէ մեզմէ գոհացում գտնելու համար եւ մենք, մեր այդ պարտաւորութեան գիտակից, հարկադրուած կ'ըլլանք բնականաբար ձեզի դիմելու, դիտնալու համար, թէ ինչպիսի յօդուածներ ու տրամադրութիւններ կը պարունակէ այդ համաձայնութիւնը, որ ստորագրուած է ձեր կառավարութեան եւ Անգլիոյ միջեւ :

«ԴՈՒՔ Կ'ՈՒՉԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱՑՆԵԼ »

« Եւ վերջապէս, չորրորդ պարագան, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը, Պոլսոյ իր ներկայացուցիչին միջոցաւ, անընդհատ մասնաւոր պաշտօնատարներ կ'ուղարկէ Սեւծովեան ափերը, իր պատերազմի մասնակցելէն ի վեր երկու երկիրներու միջեւ խզուած դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար :

(51 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՔԱՄԻԻԻ «ԱՐԴԱՐՆԵՐԸ»

Ալպէր Քամիւ ուզած է արդիական ողբերգութիւն մը գրել, հինգ արարնոց եւ արձակ, ահաբեկչական - յեղափոխական գործունէութեան տեսակ մը «Պոլիոկտ»ը Սարթրի «Աղտոտ ձեռքերէն» ետք, Քամիւի այս գիրքը կուգայ լուծելու այն հարցը, թէ ինչպէս կարելի է արիւնոտ, բայց մաքուր ձեռքեր՞ ունենալ: Այսօր, երբ Թէաթրը տը Լ'Էօվրի մէջ կը դիտենք զայն, թատերգութիւնն է որ մաքուր կը թուի մեզի, թէեւ արիւնաքամ: Բայց այն պատճառով որ գոյութիւն չունի Պոլիոկտի մը անձնաւորութիւնը՝ ռումբ ի ձեռին: Արդար է կուռքերը տապալել՝ որպէսզի յաղթանակէ յեղափոխական նոր հաւատքը, ահաբեկչական գործունէութեան մէջ սակայն կուռքերը փայտեղէն չեն, միսով ու արիւնով մարդիկ են:

Եանէք, որուն պաշտօն տրուած է ահաբեկելու Սերժ Մեծ Դուքսը, առաջին անգամ կ'ընկրկի, որովհետեւ Մեծ Դուքսը շրջապատուած է մանուկներով, բայց, ահաբեկումին յաջողելէն ետք, ի՞նչպէս կրնայ չնկատել թէ Մեծ Դուքսն ալ մարդ էր, ինչպէս ամէնքը, նոյնքան արդար եւ նոյնքան մեղաւոր: Կարելի՞ է իրական

խուլ աւանները ողողուեցան ելեկտրական լոյսով:

Զարգացաւ երկրին արդիւնաբերութիւնը:

Նկատի ունենալով լիճին արտակարգ օգտակարութիւնը, տարիներէ ի վեր միջոցներ ձեռք կ'առնուին Սեւանէն օգտագործուած ջուրին քանակը պակսեցնելու եւ պահպանելու լիճին մակարդակը բնական պայմաններուն մօտ:

1970էն սկսեալ տարեկան միայն 170 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի օգտագործուի:

Հայաստանի մէջ կան լեռնային դետեր եւ դետակներ, որոնց ջուրերը երբեք չեն օգտագործուած դիւղատնտեսութեան պէտքերուն համար:

Ներկայիս գոյութիւն ունին 74 ջրհան կայաններ: Խոր ձորերէն հանուած ջուրը կ'ոռոգէ մեծ տարածութիւններ:

Դեբետի ձորէն ջրհան կայանները ջուրը բարձրացուցին մինչեւ Լամբալու հարթավայրը:

Շրջանին անմշակ հողերը քսան տարուան մէջ վերածուեցան բերրի դաշտերու:

Ոռոգման գործին մեծապէս կը նպաստեն նաեւ ջրամբարները:

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար մշակուած են ծրագիրներ: Կը նախատեսուի մեծ զարկ տալ ոռոգման գործին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Յունուար 9ին Կիրակի կէսօրէ ետքը Հ. Յ. Դ. Տան սրահը դարձեալ մտերմիկ տօնախմբութեան մը երեւոյթը ունէր: Մեր մանուկները անգամ մըն ալ հրճուեցան իրենց օրուան առթիւ: Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը բնաւ չի մոռնար զիրենք: Մանաւանդ իր դպրոցի աշակերտութեան առիթը կ'ընծայէ իրենց շնորհներն ու յատկութիւնները արտայայտելու եւ ծնողքները ուրախացնելու:

եղբայրութիւնը զոհել վերացական եղբայրութեան, այսօրուան կեանքը զոհել վաղուան արդարութեան, դառնալ ոճրագործ՝ արդար վարչակարգի մը ճամբան բանալու համար:

Հարցը դրուած է, թատերգութիւնը հետաքրքրական է, բայց գրեթէ ակադեմական վէճի մը պէս: Այդպէս կը թուի դուցէ, որովհետեւ գործին յօրինումէն ի վեր, նիւթը, որ, 1949ին, Քամիւ կըրցած էր ճարտարօրէն փոխադրել 1905ին, այսօր, դարձած է աւելի քան այժմէական. բղքտուած մարմիններ, ահաբեկչութեան հետեւանքով կտրատուած մանուկներ, այս էր առօրեայ իրականութիւնը Փարիզէն մինչեւ Ալժէ, եւ իբրեւ հակադրութիւն, Քամիւի վսեմ հոգիներուն ու իրենց դեղեցիկ արտայայտութիւններուն վերացականութիւնը ակներեւ է:

Այս վերացականութիւնը նաեւ թատրոնի վերացականութիւն մըն է: Եթէ երբեք բաղդատութիւն մը ընենք Ֆրանսական բեմի համանիւթ թատրոնի անձնաւորութիւններուն հետ, բռնակալը ըսպաննող Լորէնձաչիոյին քով Եանէք պարզ մարդապատկեր մը կը թուի, իսկ Տորայի հետ իր կապերը որքան աւելի արուեստական են՝ քան Կիննայինը ու Էմիլիինը:

Գրելով այս ողբերգութիւնը, Քամիւ անկասկած տարուած է ամէնէն աւելի Քորնէյլով՝ արարէ արար յաջորդական անցքով եւ առակներով ու մտածումներով կտրատուած իր խօսակցութեամբ:

Թէաթրը տը Լ'Էօվրի մէջ ներկայացումը իրապէս պատուաբեր է եւ յաջող, յստակ, պատշաճ ու հաւատարիմ է Փիէր Ֆրանքի բեմադրութիւնը, Մարք Քասսոյի, Էթիէն Պիէրիի, եւայլն, խաղարկութիւնը իրապէս վայել, իսկ Տընի Մանիւէլ իր դերը կը կատարէ զօրեղ ու աշխոյժ: Տիկին Տանիէլ Տըլորմ կը խաղայ այնքան սրտաշարժ՝ որքան Տորայի դերը կը պահանջէ, եւ թերեւս քիչ մը աւելի:

Ներկայացում մը՝ որ պէտք է հետաքրքրէ Քամիւի բոլոր սիրահարները անխըտիր եւ անոնք՝ որոնք կը փափաքին դտնել Քամիւն սիրելու պատճառներ:

Ժամը չորսին բեմին վրայ կը տեսնենք խումբ մը աշակերտներ երկու սեռէ: Այլեւս հաշտուած ենք այս դժբախտ վիճակին: Աւաղ անցան այն երանելի, կենսուրախ օրերը երբ բեմը նեղ կուգար աշակերտութեան: Ինչո՞ւ այս տխուր պատկերը: Պատճառները շատ են անշուշտ: Սակայն, գլխաւորը ծնողքներու անտարբերութիւնն ու իրենց զաւակներուն քմահաճոյքին ենթարկուիլն է: Հեռու մեզմէ նահանջականութիւնը, պէտք է սակայն պարբերաբար հնչեցնել վտանդի զանգը:

Մասնաճիւղի կողմէ ընկերուհի Մառի Կարապետեան բանալով հանդէսը, դրաւոր զեկուցումով մը յայտնեց թէ մասնաճիւղը ջանք չի խնայեր դպրոցին յարատեւութիւնը ապահովելու, որպէսզի նորագոյն սերունդը դաստիարակուի հայեցի շունչով եւ իր դիմագիծը անաղարտ մնայ:

Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութեան ընթացքին հաճոյքով լսեցինք սիրուն արտասանութիւններ, անուշ մեներգներ ու զուգերգներ: Եղան նաեւ խմբերգներ, զեկավարութեամբ Տիկին Մառի Կարապետեանի:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբէն չորս օրիորդներ՝ Լէյլէկեան, Զաքարեան, Մարտիրոսեան ու Պապիկեան դեղջկական տարազներով ճկունութեամբ ու նազելի շարժումներով պարեցին կերպընկալ պար մը:

«Բացուած վարդ իմ» պարը յաջողութեամբ պարեցին փոքրիկներ Փաթրիսիա Պէրպէրեան, Էլիզապէթ Ղազարեան եւ Մարթին Միշեսթեան:

Միջնարարին Խաչուհիներու կողմէ ըսպառեցան վիճակահանութեան պահաբանները: Շահուած առարկաները նուիրուած էին տեղւոյս հայ առեւտրականներու կողմէ: Պ. Սերոբ Ղազարեան դպրոցին նուիրեց իր շահած աթոռը:

Այժմ պարի կարգը աւելի մեծերունն էր: Օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Թագուհի Պառաւեան, Անի Համբարձումեան եւ Սրբուհի Մանուկեան կովկասեան տարազներով պարեցին Տարօն, Սիրթաքի եւ Գոչարի, կրկնապէս ծափահարուելով:

Ապա ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկաններէն պատկերներ, որոնց դերակատարները օրիորդներ Արսինէ Կարապետեան, Թագուհի Պառաւեան եւ Սրբուհի Մանուկեան, հակառակ դերերու դժուարութեան, կրցան բաւական յաջողութեամբ դրսեւորել իրենց մարմնացուցած տիպարներուն բարոյական նկարագիրը:

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը աշակերտութեան նուիրեց Տիկին Շ. Տէր Մելքոնեանի Ֆրանսերէն պատմուածքներուն գրքոյկներէն մէկական օրինակ:

Չէր մոռցած նաեւ նուէրով մը վարձատրել ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանը:

Իսկ Կաղանդ Պապան սրահին բոլոր երախաներուն բաժնեց միրդերու ծրարիկներ:

Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարագ Քհնյ. Աւագեան որ ներկայ էր հանդէսին, խօսք առնելով գնահատեց Կապոյտ Խաչի կըրթական գործունէութիւնը թելադրելով ծնողքներուն չթերանալ իրենց ազգային պարտականութենէն, հայրենի դաստիարակութիւն ջամբելով իրենց զաւակներուն:

Հանդէսը վերջ գտաւ Տէր Հօր պահպանիչով:

Ներկաները մեկնեցան զոհ ու կազդուրուած:

ԳԻՄ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի եւ շրջակայից հայ եկեղեցիներու հոգաբարձութեանց Ազգ. Միութեան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, 1965 Հոկտեմբեր 4ին, տեղի ունեցաւ գաղութահայ ընդհանուր ժողով մը, նախագահութեամբ Պապեան վարդապետի եւ քարտուղարութեամբ Պատուելի Սահակեանի:

Ընդհանուր ժողովը, լսելով հրաժարեալ վարչութեան, ախքատախնամի եւ հաշտարար մարմնի բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները, անոնց գործունէութիւնը բանաձեւեց «Մեծապէս գնահատելի»:

Ընտրողական եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբը, Պ. Պ. Գ. Քիրէճեան, Մ. Տէր-Սարգիսեան եւ Թ. Կէվիկեան, վերընտրուեցաւ:

Համաձայն կանոնագրի 4րդ յօդուածի տրամադրութեան, ընտրողական մարմինը ձեռնարկեց նոր վարչութեան կազմութեան:

Այսպէս, տեղւոյս երեք յարանուանութեանց կողմէ ընտրուած, լիազօր ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ կազմըւեցաւ նոր նստաշրջանի համար վարչութիւն մը բաղկացած հետեւեալ ազգայիններէ.— Պ. Պ. Ա. Տէր-Սարգիսեան (նախագահ), Յ. Անտոնեան (փոխ նախագահ), Հ. Յովսէփեան (քարտուղար Հայերէնի), Տոքթ. Թորոսեան (քարտուղար, Ֆրանսերէնի), Պ. Ահարոնեան (դանձապահ), Կ. Գալուստեան, Գ. Մեսրոպեան, Շ. Էքմէքճեան, Յ. Աբրահամեան (Խորհրդականներ):

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ի՛նչ մեծազօր է նշմարտութիւնը: Ոչ կրակը կրնայ զայն այրել եւ ոչ ալ ջուրը՝ մարել:

ՏԻՒՄԱ

×

Լաւ ընկերուհին՝ կը նմանի բաղեղին՝ որ կը գեղեցկացնէ շէնքը, որմէ վեր կը մագլցի, եւ զայն ո՛րքան կ'ամայացնէ ժամանակը, ան՝ ա՛յնքան աւելի ամրօրէն ու գորովով կը պարուրէ զայն:

ՃՈՆՍԸՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այն ատենները Մօպրէ պարզ լրաքաղ մըն էր. Էնթբասիժան լրագրին կողմէ ոստիկանատունները ներկայանալով օրուան դէպքերէն լուրեր կը հաւաքէր:

Գիշեր մը երբ Մօպրէ պաշտօնով ոստիկանատուն մը զացած էր, տեսաւ որ փոքրիկ լակոտ մը բերին հոն: Լրաքաղը փոքրիկին հարցաքննութեան ներկայ գտնուեցաւ եւ խղճալով անոր վրայ, ուզեց որդեգրել:

— Այս փոքրիկը ինծի կուտա՞ք, ըսաւ ան խօսքը ոստիկանապետին ուղղելով:

— Չեզի՞ տամ, բայց օրէնքը թոյլ չի տար, պարոն Մօպրէ, պատասխանեց ոստիկանապետը:

— Պարոն ոստիկանապետ, անդամ մը սա տղուն երեսը նայեցէք, տեսէք զողի կամ դատարկապորտի կը նմանի՞ կոր...: Ի՞նչ պիտի ընէք զինքը, Կարմիր Խաչին պիտի յանձնէք, այնպէս չէ՞, ի՞նչ պիտի բլայ որբանոցէն ելլալէն ետքը ..., դարձեալ դատարկապորտ մը: Բայց եթէ ինծի տալու ըլլաք, ես զայն մարդ կ'ընեմ ...:

Եւ որովհետեւ ոստիկանապետը Քուրթըլինի ըսածին պէս բարեմիտ մարդ մըն էր, Ժան Պարտէնը Մօպրէի յանձնեց, եւ այն օրէն սկսեալ թէ Փիէր, թէ իր երկու բարեկամները որդեցրեցին զայն:

Ժան Արտէն այն ատենը տասը տարեկան էր, բայց այնքան անօթի մնացած եւ այնքան թշուառութիւն քաշած էր որ, հազիւ ութը տարեկան կ'երեւար: Տոքթօր Գութ տեսնելով որ փոքրիկին առողջութիւնը խաթարուած է, ախորժաբեր ըմպելիքներ խմցուց անոր եւ սննդարար կերակուրներ կերցուց եւ Բղեղ քանի մը ամսուան մէջ առողջացաւ:

Առտու մը Մօպրէ զայն հարցափորձելով ըսաւ.

— Դուն բնաւ զողութիւն ըրա՞ծ ես, պզտիկ:

— Ե՞ս, բնաւ, պարոն, դոչեց փոքրիկը ցցուելով:

— Սանկ պարտէզներէն պտուղ մտուղ չե՞ս թռցուցած:

— Ոչ, պարոն: Սիկառի պոչ ժողված եմ, թատրոններու մէջ վարազոյր քաշած եմ, ծաղկեփունջ ծախած եմ, փողոց աւլած եմ, բայց ատանկ զողութիւն մողութիւն չեմ ըրած:

— Կարդալ գիտե՞ս:

— Մանկապարտէզ զացած եմ:

— Հիմա քեզի եթէ դպրոց զրկելու ըլլանք, կ'երթա՞ս:

— Ինչո՞ւ չերթամ ... կարդալ գրել սորվիլը զէ՞շ բան է ...:

Ահա այսպէսով, Բղեղ վարժարան զըրկուեցաւ ...: Ան այնքան աշխատասէր էր եւ այնքան ուշիմ որ, դպրոցին բոլոր ուսուցիչները իբրեւ տիպար աշակերտ զինքը կը սիրէին:

Երբ վարժարանը աւարտեց. Չարտաք օր մը զայն իր քովը կանչելով ըսաւ.

— Տղաս, դուն արհեստ մը սորվելու ես:

— Պարոն, եթէ յարմար դատէք, ես մեքենագործութիւն սորվիլ կ'ուզեմ, պատասխանեց փոքրիկը որ տասնըչորս տարեկած եղած էր:

— Լաւ, տղաս, պատասխանեց Լեւոն:

Եւ Բղեղ Տիտըրօ վարժարանը զրկուեցաւ:

Երբ երկու տարի ետքը Բղեղ գործնական դասերը աւարտելով նախակրթարանէն փայլուն վկայական մը ստացաւ, իր պաշտպանները որոշեցին իր աշխատասիրութիւնը վարձատրելու համար քանի մը ամիս արձակուրդ տալ իրեն:

Մօպրէ ինքնաշարժ վարել սորվեցուց անոր, Գութ կռփամարտ խաղալ սորվեցուց, իսկ Չարտաք՝ լուսանկարչութիւն եւ ճափոնական կռփամարտ սորվեցուց:

Բղեղ տասնըվեց տարեկան եղած էր հիմա: Իրաւ, թէպէտ ան քիչ մը նիհարակազմ մնացած էր, բայց առօրեայ մարզանքները իր դնդերները զօրացուցած էին: Այնքան ճկուն էր ան եւ այնքան թեթեւաշարժ ու արթուն որ, ամէն ոք կը հիանար իր վրայ: Այդ պատանեկան տարիքին, մեծ մարդու մը չափ քաջ ու անվախ էր ան:

Փարիզի սալայատակներուն վրայէն քուրջի կտորի մը պէս հաւաքուած այդ որբուկը այնքան բուխ սիրտ մը ունէր եւ իր պաշտպանները այնքան կը սիրէր որ, եթէ պէտք ըլլար, պատրաստ էր անոնց համար ինքզինքը կրակին մէջ նետելու: Մօպրէ իր կուռքն էր, զայն կը պաշտէր ու կը հիանար անոր վրայ: Չէ՞ մի որ իր այժմու դիրքը անոր կը պարտէր: Մոռցուելի՞ք բան էր անոր ըրածը:

Բղեղ յարդանքի մէջ բնաւ չէր թերանար թէպէտ, բայց իր բարերարներուն հետ այնքան մտերմացած էր որ, հակառակ լաւ ուսում առած ըլլալուն, չէր ուզած բաժնուիլ իր կավոօշական բառարանէն: Իր փողոցային այլ անմեղ բառերէն ու ժողովրդային ոճէն շատ կ'ախորժէին երեք բարեկամները, եւ մինչեւ անդամ տիկին Շապան եւ իր քոյրը անոր սրամիտ պատրաստաբանութիւնները եւ պատկերալից ոճը մտիկ ընելով կը զուարճանային:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Պ. Պետրոս Պօյնիկեան եւ ընտանիքը (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաբօնեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր՝

ԱՐՍԷՆ ՊՕՅՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան եւ ըստ հանգուցեալին փափաքին թաղումը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 14ին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը, իր կնոջ՝ Անուշի քով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Թիրայր Դատաւորեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս կիրակի Հայոց Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թումմասեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէստանեան, Արթինեան եւ Օֆլազ ընտանիքները մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս կիրակի իրենց հանգուցեալ մօր, մեծ մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ծանօթներն ու բարեկամները։

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջաններու հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան։

Երգեցողութիւն ղեկավարութեամբ Օֆլազի։

ՆՈՒԷՐ

Արմենակ Կէնճեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր ընկերները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանդրստեան Տան։ (Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պանկէօ Ֆաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առած է յիսուն ֆրանք իր 30ամեակին առթիւ հիմնադիր ընկերուհիէ մը։

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻՋՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Աբրահամ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տրէչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12։

Զերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայրէնները, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վերահանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին։

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, կապոյտ Խաչի վերնահարկին մէջ, 17 Բիւ Պէօ։

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք։

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, փետրուար 5էն մինչեւ 13։ Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սենֆորիէն, Վերսայլ։

×

Eglise de la Madeleine

Շորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատլէն։

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւք՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած հետեւեալ նուէրները։ — Այրլ Տիկին Մ. Մելիքեանի կողմէ քսան ֆրանք եկեղեցիին, Պ. Օ. Պօղոսեան տասը Աղբատախնամին, ողբ. Սարգիս Մելիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ։ Տէր - Կարապետեան ընտանիքէն հարիւր Կարապետեան եւ Փանոսեան ընտանիքներու հոգեհանգստեան առթիւ։ Պ. Մաթեւոսեանի ամուսնութեան առթիւ, Պ. Մաթեւոսեան եկեղեցւոյ կը նուիրէ 30։ Պ. Նաճատեան կը նուիրէ տասը իրենց հոգեհանգստեան առթիւ, իսկ Տիկին Զիֆթէեան 15 եկեղեցիին։

×

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ցակոբեան Գուրգէն, ծնած 1918ին Լենինական, նախկին Գումրուի չրջան Ամասիայի Սրնխ գիւղը, Հայրենական պատերազմէն ետք դանուած է Մարսէյլ, զինքը փնտռողներն են, հայրը՝ Ցարութիւն Խաչատուր Ցակոբի, մայրը, Գէորգեան Հայարան Ցակոբի, եղբայրները՝ Աչոտ, Սմբատ, Արտաւազդ եւ քոյրերը Արաքսի, Բէթլեհեմ եւ Անահիտ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, 339, Աւընիւ Տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին։

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի։*

×

Կապ. Խաչի Պանկէօ – Ֆաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանկէօյի մէջ։

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ։ Փլաս տը լա Բէփիւպլիք։

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԻՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30ԷՆ 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁՈՒԱ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ATTRACTIONS
ԽԱՂԵՐ BAR
ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ BUFFET

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր ներկայութեամբ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողմ։

Փարիզի համար դիմել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պէօ։ եւ Հրանտ – Սամուէլի դրատունը կամ անձամբ «Ցառաջ»ին։

Հատը 6 ֆրանք

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. *Հատոր*, 1965, *լաթակազմ* 15 Ֆ.
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ևահատակներուն, *լաթակազմ* 15 Ֆ.
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, *Պէյրութ*, *լաթակազմ* 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
22
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
22 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42e ANNÉE — Nº 10.516

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

4ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10516

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՍԱՐԹՐ, ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Գահիրէի կիսապաշտօնական օրգանը՝ Ալ Ահրամ, մեծակշռութիւն մը հրատա - րակած է Ժան - Փօլ Սարթրի հետ, ուր կը պարզուի թէ Ֆրանսայի գոյապաշ - տութեան հայրը կը յայտնէ թէ եգիպտոս պիտի երթայ «չփումներ ունենալու հա - մար եգիպտացի մտաւորականներուն հետ եւ խօսելու անոնց հետ» :

Ժան - Փօլ Սարթր կ'ուզէ խօսիլ մանա - ւանդ Պաղեստինեան հարցին մասին եւ այցելել Կազայի զաղթականաց կայաննե - րը, իր ճամբորդութիւնը չարունակելէ առաջ դէպի Իսրայէլ : Տեղեկատուութեան իր ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի դուա չէզոք մտայնութեամբ : Սարթր կ'ըսէ թէ Լէ Թան Մոտեռնի բացառիկ թիւ մը կը պատրաստէ նուիրուած արաբ հրէական հարցին :

Երկու տարբեր տեսակէտներն ալ պիտի պարզուին, որպէսզի Ֆրանսայի հանրա - յին կարծիքը կարենայ առարկայօրէն լու - սաբանուիլ :

Միւս կողմէ, Սարթր կը խորհի նաեւ թէ որոշ նմանութիւն կարելի է հաստա - տել այն դերին միջեւ զոր Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը կը խաղայ Էմէնդի հանրապետականներու մօտ եւ Ֆրանսայի կառավարած դերին սպանացի Հանրապե - տականներու ի նպաստ Բ. աշխարհամար - տէն առաջ : « Սա տարբերութեամբ, կը չեշտէ Ֆրանսայի փիլիսոփան, որ ե - գիպտոս — եւ ասիկա ի նպաստ իրեն է— կրցաւ չատ աւելի յանձնառու ըլլալ քան այն երկիրները, որոնք ընկերվարական կառավարութիւններ ունէին, ինչպէս մենք, սպանական պատերազմին ա - տեն : Եգիպտոսի պարագային մէջ, չատ աւելի յստակ վճռականութիւն մը կայ եւ չատ աւելի յեղափոխական քան Պլումի նախարարութիւնը » :

Սարթր կը չեշտէ նաեւ թէ Սուէզի դէպքէն ի վեր, 1956ին, համախոհ կը նը - կատէ ինքզինքը Եգիպտոսի հետ, որու գործունէութիւնը միջազգային բեմին վրայ, «յեղափոխական խմորի » ապա - ցոյց էր :

Անդրադառնալով Սարթրի յայտարա - րութեանց, Լուքֆի Էլ Խոլի որ եգիպ - տացի աչքառու ձախ հրապարակագիրն է, կը դրէ նոյն թերթին մէջ թէ Ե - գիպտական Ինտելիկենսկան ուրախու - թեամբ կ'ողջունէ զրոյցի այս փորձը, Ֆրանսական Ձախին ամէնէն յայտնի ներկայացուցիչներէն մէկուն հետ : Բայց նկատի առնելով այդ ձախին այլատարբ բնոյթը եւ անցեալին նախապաշարումնե - րըն ու տարակարծութիւնները, անհամա - ձայնութիւններ չեն կրնար չծագիլ այս առթիւ : «Այս տարակարծութիւնները, կը չեշտէ եգիպտացի յօդուածագիրը, անխուսափելի, անհրաժեշտ եւ նոյնիսկ օգտակար են : Իսրայէլի եւ Սիոնականու - թեան դէմ մեր պայքարը ոչ մէկ կապ ու - նի ինչ որ կը կոչուի հրէական հարցին հետ : Մարդկային կամ կրօնական զետ - նի վրայ ոչ մէկ բան կը բաժնէ Արաբնե - րըն ու Հրեաները » :

Իր եղրակացութեան մէջ, Խոլի կը մաղթէ որ Սարթրի հետ զրոյցը ճամբան բանայ հասարակաց գործունէութեան մը մէկ կողմէ արաբ եւ ափրիկեան յառաջ - դիմական ուժերուն եւ Ֆրանսայի ու Եւ - րոպայի յառաջդիմական չարժումներուն հետ միւս կողմէ :

× *Պէյրութի ոստիկանութիւնը կրակ բացած է մօտ երեք հարիւր Պաղեստինցի զաղթականներու վրայ, որոնք ցոյց մը կը կատարէին «Պաղեստինի ազատագըր - ման կազմակերպութեան» կեդրոնատե - ղին չուրջ : Ինը թեթեւ վիրաւոր կայ ո - րոնց մէջ երեք ոստիկան :*

× *Պէյրութի պարսիկ դեսպանը ար - տաքսուած ըլլալով իբրեւ անրաղձալի անձ, պարսիկ կառավարութիւնն ալ ար - տաքսած է Թեհրանի լիբանանցի դեսպա - նը : Տպագրած ծնած է երբ լիբանանեան 4 թերթեր Պէյրութի պարսիկ դեսպանին մէկ հաղորդագրութիւնը հրատարակած է, ուր կը չեշտէր թէ նախագահ Նասր քանիցս փորձած է բարելաւել Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի յարաբերութիւնները, բայց նման բարելաւում մը կարելի չէ ցորչափ Ռայսը «պատասխանատու եմէնի եւ այլ իսլամ երկիրներու մահմեդական - ներու ջարդին չի փոխեր իր քաղաքակա - նութիւնը» : Լիբանանեան կառավարու - թիւնը անուանարկիչ նկատած է այս յայ - տարարութիւնը Նասրի նկատմամբ եւ հե - տապնդած է չորս թերթերը, որոնք հրա - տարակած էին այս հաղորդագրութիւնը :*

Թեհրանի մէջ այս հարցը փակուած կը նկատուի, առ այժմ :

× *Թեհրանի մէջ, նոր զատաւարու - թիւն մը կը բացուի ի մօտոյ, 55 երի - տասարդ Պարսիկներու դէմ, որոնք «յե - տադիմական եւ հակամիապետական» նը - կատուած են : Այս երիտասարդները « իսլամ ժողովուրդներու կուսակցու - թիւն » մը հիմնած են զոր իշխանութիւն - ները «յետադիմական» եւ «հակամիապե - տական » կ'որակեն : Կ'ըսուի թէ այս կուսակցութեան նպատակն էր միացեալ իսլամական Պետութիւն մը ստեղծել : Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, այս ե - րիտասարդները յաջողած էին նաեւ դէնք գտնել «օտար երկրէ մը», որու անունը թէեւ չի տրուիր, բայց անհնարկը ե - դիպտոսի է :*

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Հանրապետութեան ընդհ. դատախազը պաշտօնապէս հաղորդեց մամուլին թէ յանձնարարագիրներ հանուած են եւ յանձնուած մարոքեան իշխանութեանց որպէսզի իբրեւ վկայ լսուին՝ Զօր. Ուֆ - քիր եւ հրամանատար Տլիմի, բայց ոչ մէկ հետեւանք ունեցած են ցարդ : Ներ - կայ արդիւնքներուն ի տես, հարցաքնն - նիչ դատաւորը ձերբակալութեան միջազ - գային հրամանագիրներ հանած է Զօր. Մոհամէտ Ուֆքիրի, հրամանատար ԱՀ - մէտ Տլիմիի եւ Լարպի Պուշէյի կոչուա - ծին դէմ :

Ինչպէս ծանօթ է Զօր. Ուֆքիր Մարո - քի Ներքին նախարարն է, Տլիմի ազգային ապահովութեան ընդհ. տնօրէնին կցորդը եւ Պուշէյի Մարոքեան յատուկ սպասաւ - կութեանց պետը :

Կը մնայ դիտնալ թէ իրաց այս կացու - թեան մէջ, ի՞նչ պիտի ընէ Հասան Բ. Թագաւորը : Անտարակոյս, Ֆրանսական կառավարութիւնը աչք առած է յարաբե - րութեանց անխուսափելի վատթարացում մը Մարոքի հետ : Ցարդ Ներքին նախա - բար Ուֆքիր զոհացած է ըսելով թէ բան չի գիտեր «այդ խնդրին մասին» եւ թէ Ֆրանսայի նախկին սպայի խօսքը կուտայ եւ վերջապէս սովորութիւն չունի «մարդ մը կռնակէն զարնելու » :

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի երեք օրէնս - դէտ բժիշկներ, որոնց յանձնուած էր Ֆի - կոնի մարմնին դիակնութիւնը, զեկոյց մը հրապարակած են ուր կ'ըսեն թէ « մարդը մեռած է կարճ հեռաւորութենէ քաշուած գնդակէ մը», ինչ որ վճռապէս չի նշանակեր թէ անձնասպան եղած է :

Այս զեկոյցը, ինչպէս գիտել կուտայ տեղական մամուլը, բաւական միտք կը պղտորէ : Օրէնսդէտ բժիշկները խուսա - փած են իրենց եղրակացութեան մէջ անճ - նասպանութեան մասին խօսելէ, ապա պնդուած ատրճանակը որով Ֆիկոն անձ - նասպան եղած է լուռ չէր, մինչ բոլոր զը - րացիները յայտարարած են թէ ատրճա - նակի ձայն չեն լսած : Ինչպէս կ'երեւի բաւական հարցականներ կը մնան այս կնճռոտ հարցին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Տիկին Ինտ - իրա Կանտի առջի օր յայտարարեց թէ ընդունած էր Միացեալ Նահանգներ այ - ցելելու նախագահ Ճոնսընի առաջարկը : Տակաւին չէ ճշդուած ճամբորդութեան թուականը : Ցիշենք թէ Շաստրի Ռա - չինկթըն պիտի մեկնէր յաուելիսեյ ամ - սուան սկիզբը :

ՍԱՅՄՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ վիէթնա - մեան Նոր Տարիին պինադադարը յարդը - ւած կը մնայ ամբողջ Վիէթնամի մէջ : Ամերիկացիներն ու Հարաւային Վիէթ - նամցիները սակայն կը մնան կազմ ու պատրաստ՝ որեւէ յարձակում դիմադրա - ւելու :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պաշտպանութեան նախա - րար Տին Ռըսք, որ ներկայ եղած էր Նոր Տէլհիի մէջ Շաստրիի յուղարկաւորու - թեան եւ այդ առիթով տեսակցութիւն մը ունեցած Կոսիկինի հետ, Ուաշինկթըն վե - րադարձին յայտարարած է. «Հիմա ամէ - քըն ալ կը գիտակցին թէ Միացեալ Նա - հանգներ չեն որ արդելք կը հանդիսանան Հարաւ - Արեւելեան Ասիոյ խաղաղու - թեան » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ զեկավար - ներուն փոխադարձ տեսակցութիւնները վերջերս դարձած են յաճախակի, ատեղ - ծելով քիչ չատ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը : Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Նովոթնի ներկայիս կը գտնուի Մոսկուա, մինչ Լե - հաստանի զեկավարները անցեալ երեք - շաբթի եւ Չորեքշաբթի Փեչտա էին : Ա - ջի օր Թիթօ կ'ընդունէր Եուկոսլաւիոյ խորհրդային դեսպանը : Անցեալ չաբաթ Շէյխ Մուճիպուր Հունդարիա կ'այցելէին : Ապրիլ. ճակատի երկիրներուն այս յաճախակի հանդի - պումներուն եւ Ապրիլ. Միութեան Համա - նալար կուսակցութեան յառաջիկայ 23րդ համագումարին միջեւ կապ մը կը նշեն քաղաքական դէտերը : Ոմանք դիտել կու - տան թէ յառաջիկայ գարնան Մոսկուայի մէջ կրնայ դումարուիլ համաժողովի մը կամ կոնգրես մը՝ որ կը ներկայացնէ Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր կուսակցութիւնները :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՑԻ չուրջ Սփաք եւ Լընս չատ չափաւոր լաւատեսութիւն մը ցոյց կուտան ինչ որ կը վերաբերի վե - ցերու բանակցութեան յաջող արդիւնք - ներուն :

«ԵՒՐՈՊԱ ԹԻՒ 1» կայանի խմբագրա - պետին մարմինը Ուրբաթ օր փոխադրը - ուած է ձայնասփիւռի կայանին չէնքը ուրիկ Շարթ առաւօտ պիտի փոխադըր - ուի Սէն Փիէր սը Շայօ եւ մարմինը պի - տի ամփոփուի Փէռ Լաչէզի գերեզմանա - տունը :

ՄՈՆԹԻ ՔԱՐԼՈՑԻ Ռալլին վերջացաւ անակնկալով մը : Արդարեւ հակակշռի յանձնախումբը մերժած է նկատի առնել հինգ առաջին հասած բրիտանական կառ - քերը, այն առարկութեամբ թէ կառքե - րուն լոյսերը չեն համապատասխաններ կանոնագրութեան : Այս ձեւով առաջին կը դասուի Ֆրանսական կառք մը՝ Սիթ - րօէն ՏԻ - ԼՍ զոր կը վարէր Ֆինլանտա - ցի մը :

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆՆԵՐ

Անդրադիտութեան դէմ պայքարին ծը - րագիրը, որ մշակուեցաւ Իւնեսքոյի եւ Թեհրանի մէջազգային համագումարին կողմէ, գործադրութեան պիտի դրուի ի մօտոյ : Արդարեւ, ՄԱԿի Խորհուրդը 19 միլիոն Ֆրանքի վարկ մը յատկացուց նախնական ծրագրին գործադրութեան համար, որ կը ձգտի անդրադիտութիւնը վերցնել Ալժերիոյ, Իրանի եւ Մալիի մէջ :

Այս որոշումը կը համապատասխանէ չահագրգռուած երեք երկիրներու պա - հանջին : Միւս կողմէ Ալժերիա 24 մի - լիոն, Իրան՝ 9·250·000 եւ Մալի 11·500·000 Ֆրանքով իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն ծրագրին իրագործման :

Երեք երկիրներուն մէջ ալ պիտի կի - րարկուի Թեհրանի համապատասխան որո - շած «ընտրովի» դրութիւնը, որ կը նա - խատեսէ դրաճանաչ դարձնել չափահաս - ները այն չրջաններուն մէջ, որոնց ընկե - րային եւ անտեսական զարգացումը ան - հրաժեշտութիւն մը կը նկատուի երկրին համար :

Ալժերիոյ մէջ ծրագիրը ունի երեք բա - ժին : Առաջինը իրեւ չրջան պիտի ունե - նայ Սթաօուելի գաշտաղետինը, որ կը նկատուի գիւղատնտեսական հարուստ չրջան մը, ուր հինգ հազար ազարակա - պաններ աշխատանքները պիտի վարեն ի - րենց միջոցներով : Միւս երկուքը նկատի ունին 15էն 35 տարեկան չափահասները : Ասոնց մէկ մասը՝ քսան հազարի մօտ, կ'աշխատին քիմիական արտադրութեանց եւ քարիւղի գործարաններու՝ Ա - զիւի չրջանին մէջ : Մնացեալները՝ մօտա - ւորապէս չորսուն հազար չրջանի մը մէջ, ուր պիտի տեսատուին մեւատպագործա - կան եւ յարակից ճիւղերու գործարան - ներ :

ԻՐԱՆԻ մէջ ծրագիրը ունի երկու հան - գրուանքներ եւ չորս տարուան գործադրու - թեան ժամանակաչրջան մը : Առաջինը գործադրութեան պիտի դրուի Ջանդիս - տանի երկրագործական մէկ չրջանին մէջ, ուր դեռ վերջերս հաստատուեցաւ ռազ - մական ցանց մը. երկրորդը՝ Սպահանի մէջ, որ կը չահագրգռէ հիւսուածեղէնի մէջ աշխատող 26 հազար բանուորներ, ո - րոնց 90 առ հարիւրը անգրագէտ :

Մալիի մէջ գործադրութեան դրուելիք ծրագիրը կը նախատեսէ հինգ տարուան ժամանակաչրջան մը : Ունի երկու բա - ժին : Առաջինը կը չահագրգռէ հարիւր հազար դիւղացիներ, որոնք Սեկոնի չըր - ջանին մէջ կը մշակեն բամպակ եւ բրինձ, միւսը՝ վեց հազար բանուորներ, որոնք կ'աշխատին պետական ձեռնարկութիւն - ներու մէջ՝ Պամաքօ եւ չրջակաները :

Առաջին անգամն է, որ ծրագիրները դուրս կ'ելլեն աչկերտութեան նախնական դասաւանդութեան չրջագիծէն, ընդդրկե - լու համար ծրագիրներ, որոնք կը նախա - տեսեն պատրաստել դիւղատնտեսներ, ճարտարարուեստի որակաւոր բանուոր - ներ եւ, մինչեւ իսկ, քաղաքացիական դաստիարակութիւն :

ԻՒՆԷՍՔՕ

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Արշամ Խոնդկարեանը Էջմիածնի ճեմարանաւարտ էր:

Սուրմալուի գիւղերէն, թխադէմ, խոշոր, արտայայտիչ աչքերով տղան ճեմարանէն դուրս գալով աւարտած էր ռուսական իրաւաբանական համալսարանը: Վերադառնալով Էջմիածին, կարգուած էր, իբրեւ փաստաբան, զբաղուելու վանքի եւ Սինոդի իրաւաբանական հարցերով: Քաջատեղեակ էր Հայ եկեղեցական իրաւունքին:

Ճեմարանի կրտսեր աշակերտներս Խոնդկարեանը կը տեսնէինք եւ կը բարեւէինք զինքը ամէն օր, ճեմարանի բակէն անցնելիս, քայլերն ուղղած դէպի վանքը կամ լճափն՝ զբօսնելու:

Փաստաբանական գործերէն դուրս Խոնդկարեանի սիրած զբաղումն էր Հայ և ռուսական գրականութեանց մասին դասախօսութիւններ տալ: Հաճոյքով կը լսէինք հմուտ, սակայն համեստ խօսողը:

Մեր անուշիկ ուսուցիչ Ստեփան Կանայեանը (Դրոյի հօրեղբայրը), որ Խոնդկարեանի հայրենակիցն էր, կը գովէր զայն միշտ իրեն յատուկ կատակով:

Հայաստանի Հանրապետութեան ընթացքին Արշամ Խոնդկարեանը դարձաւ խորհրդարանի պատգամաւոր, իբրեւ Սոցիալիստ - յեղափոխական կուսակցութեան ներկայացուցիչ: Յաճախ լսած եմ նրա ելոյթները ամէն առթիւ:

Այդ ժամանակները ճգնաժամային պահեր էին մեր անբախտ ժողովրդի համար: Չորս կողմէ թշնամիներով շրջապատուած, անօթի, ցնցոտիներու մէջ ան-ղէն, թէեւ Սարդարաբադի, Ապարանի եւ Ղարաքիլասայի յաղթանակները տարած, մեր հիւծուած ու լքուած ժողովուրդը անկարելի քայլերը կ՚առնէր իր անկախ կեանքը կազմակերպելու:

Մեր միակ տէրն ու տիրականն էր խորհրդարանը, որին ենթակայ էր կառավարութիւնը, մինիստրները, որոնց գլուխը՝ ճգնաւորի կենցաղով ապրող մեր Քաջազնունին:

Հեշտ բան չէր կառավարել մի երկիր առանց նիւթական տարրական միջոցների: Կազմակերպողները առաջին քայլերը կ՚առնէին իբրեւ նախարարներ եւ ի՛նչ խարխափումներով եւ դժուարութիւններով:

Ամէն ինչ քննութեան կ՚առնուէր խորհրդարանի կողմէ եւ ամէն օր խիստ քննադատութիւններ կը լսէինք ընդդիմադիրներէն, որոնցմէ երեքը ունկնդիրներուս կողմէ առանձին ուշադրութեան առարկայ էին — անկուսակցական Ստ. Մամիկոնեան, Արշաւիր Մելիքեան համայնավար եւ Արշամ Խոնդկարեան Սոցիալ – Յեղափոխական:

Արշամ Խոնդկարեանը համարձակ ընդդիմադիր էր, անոր ելոյթները խելքի մօտիկ, պարզ, արդար եւ կուռ տրամաբանութեամբ օժտուած էին: Այդ խիզախ քննադատը անխնայ կերպով շարունակ ձաղկեց անարդարութիւնները, աչք ծակող յոռի երեւոյթները: Նորաստեղծ կառավարութիւնը դեռ չէր կրցած իր ձեռքի մէջ պահել կարգ ու կանոնը եւ այդ թուլութենէն օգտուող մութ եւ անբաղձալի անհատներ ու խմբակներ, նոյնիսկ նախկին մարտիկներ, երկրի անդորրութիւնը կը խանգարէին: Խոնդկարեանը, որ իրաւունքի, խաղաղութեան եւ արդար ժողովրդապետութեան քաջ պաշտպանն էր իր խառնուածքով եւ կրթութեամբ, խրոխտաբար ծառացաւ բոլոր յոռի երեւոյթների դէմ:

Անվախ կերպով խարազանեց անիրաւութիւնները, զեղծարարութիւնները եւ բռնութիւնները: Ընդհանրացումներով չբաւականանալով, ճշգրիտ տեղեկանքներով զինուած, տեղանուններ, անիրաւ մարդկանց անունները տալով, կառավարութեան անդամներու երեսովը կուտար անբաղձալի երեւոյթները հրապարակով եւ շատ անգամ նախարարներին նեղը կը դնէր:

Շատ լաւ կը յիշեմ, ինչպէս ներքին գործերու նախարար Արամի երեսին շպըրտեց «ստրաժնիկ» (ցարական ժամանակի գիւղական շրջաններու հեծեալ ոստիկան, որ յայտնի էին իրենց անտաշութեամբ եւ կոպտութեամբ) անունը մի ինչ որ դէպքի պատճառով: Ուժեղ անհատականութեան տէր Արամը բուռն բողոք չբարձրացուց, կուլ տուաւ վիրաւորանքը:

Ինչո՞ւ Արամը լռեց: Որովհետեւ, ինչպէս ամէնքս դիտէինք, այնպէս ալ Արամը, որ Արշամ Խոնդկարեանը, իրաւ էր, ամէն ինչ ճիշդ կը տեսնէր: Այո՛, նա ամէն ինչ ճիշդ կը տեսնէր, լռել չդիտէր, սակայն ան դիտէր ի՛նչպէս հարուածել: Խոնդկարեանի հարուածները քանդող չէին ընդհանրապէս, այլ շինիչ էին, ուղղող: Սակայն, չէ՞ որ նա ընդդիմադիր էր տիրող կուսակցութեան: Այո, ընդդիմադիր էր, բայց փոխանակ դրսէն, ռուսական իր կուսակցութենէն ստանալու իր վարուելակերպի հրահանգները, Խոնդկարեանը խորապէս Հայ էր, հոգիով ու մարմնով Արարատեան դաշտի գիւղացու զաւակ, ճեմարանի բովէն անցած, միշտ ուզեց շտկել, ուղղել, օգնել, որ մեր կառավարութիւնը հմուտ եւ արդարութեամբ կառավարէ մեր նորաստեղծ պետութիւնը: Խոնդկարեանն աւելին կատարեց իր բուռն քննադատական ելոյթներով, քան մի նախարար:

Վերջն ինքն ալ, դժնդակ պայմաններու մէջ, նախարար դարձաւ:

Ով հետեւած է Խոնդկարեանի հեղինակութիւններուն, վկայ է անոր բծախնդիր մոտեցումներուն որեւէ հարցի վերաբերեալ: Սուր զննող էր, անաչառ դիտող: Սրտանց կը հրճուէր մեր երկրի ներկայ վերելքի համար, երիտասարդական թարմութեամբ լաւատես էր մեր ապագայի համար: Նոյնիսկ գնաց իր ցորնեզոյն ձեռքերով շօշափելու մեր երկրի իրականութիւնը, տեսնելու իր ազգականները, որոնց շատերը խոշոր դիտնականներ դարձած, օրնիբուն կը կերտեն մեր զարգացող մշակոյթը, ինչպէս օրինակ իր քեռայր Արարատ Ղարիբեանը, նոյնպէս Արարատեան դաշտէն, նոյնպէս ճեմարանական, ինչպէս Խոնդկարեանն ինքը:

Չը մոռնանք նշել, ինչպիսի անձնուրացութեամբ եւ գորովով հաւաքեց եւ հրատարակեց հանգուցեալ հայ պատմաբան Ն. Ադոնցի պատկառելի հատորը:

Ափսո՛ս, որ հեռացաւ մեզմէ, հազար ափսո՛ս:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Բ.

Հետեւեալ օրը Տը Բոպերթի Համաժողովին առջեւ կը կարդայ իր յաւելումը՝ Առաքելեանի յիշատակագրին ընթերցումէն յետոյ եւ կ՚աւելցնէ. «Ինչ որ ըրիք Պօէրներու դիւցազնական ազգին համար, նոյնը ընելու էք նաեւ հայ ժողովուրդին համար: Հանդիսաւորապէս յայտարարեցիք, թէ Պօէրները արժանի են անկախութեան, պէտք է յայտարարէք, որ Հայերն ալ արժանի են անկախութեան: Ճշմարիտ է որ հայկական խնդիրը չունի Պօէրներու հարցին այն համեմը, զոր կուտայ Գողիաթին դէմ մաքառող Դաւիթի մը տեսարանը, բայց միթէ հարիւրներով խոշտանգուող ու մորթոտուող կիներու եւ երախաներու քստմնելի տեսարանն ալ չունի՞ իր ուրոյն զօրութիւնը՝ սրտերը թունդ հանելու համար: Հայ ժողովուրդը իր հինաւուրց քաղաքակրթութեամբ, իր բազմակուտակ չարչարանքներով արժանի է որ Եւրոպա զինք ճողոպրէ բրռնաւորին լուծէն: Հայերը կը չարչարուին Թուրքերու լուծին տակ, այսինքն բարբարոս ազգի մը, որ որեւէ յոյս չի ներշընչեր, բարեփոխուելու է ուրեմն որ Եւրոպա իր պաշտպանութեան տակ առնէ հայ ժողովուրդը, անոր ազատագրութիւնը փութացնէ՝ վերջնական կորուստէն փրկելու համար»:

Ահմէտ Բիզա կ՚առաջարկէ որ սուլթանին ուղղուած պարսաւանքին հայկական կոտորածներու համար Եւրոպայի ալ ուղղուի պարսաւանք մը, քանի որ մեղսակից եղաւ Սուլթանին: Կ՚առաջարկէ նաեւ «ջնջել Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրին յիշատակութիւնը, որովհետեւ Անգլիոյ հետ ամբողջ Եւրոպա չքացուց այդ դաշնագիրը, յիշուելու է միայն Պերլինի դաշնագիրը»:

Համաժողովը կ՚ընդունի Ահմէտ Բիզայի առաջարկը:

Քաջալերուած այս յաջողութենէն՝ Ահմէտ Բիզա կը յայտարարէ. «Հայերը տարածուած են Օսմ. պետութեան ամէն կողմ, ոչ մէկ կէտի վրայ մեծամասնութիւն կը կազմեն, ուստի անդործնական է մասնաւոր բեժիմ մը Հայերու համար, որովհետեւ չկայ Հայաստան մը, որպէսզի կարելի ըլլայ անոր համար մասնաւոր բեժիմ մը հաստատել: Տաճկաստանի ամբողջական բարենորոգութեամբ միայն ամէնուն կացութիւնը կըրնայ բարւոքուիլ: Մասնաւոր բեժիմի մը գաղափարը կրնայ սուլթանը աւելի զրգռել եւ Հայերու դէմ հալածանքները սաստկացնելու պատճառ ըլլալ»:

Եւրոպացի ունկնդիրները համամիտ կը գտնուին Ահմէտ Բիզայի գաղափարներուն եւ ուժգնօրէն կը ծափահարեն զինքը, ոչ մէկը կը բողոքէ յայտարարութեան դէմ: Չօպանեան կը տեսնէ որ սրբահին մէջ ներկայ եղող բազմութիւնը հակակիր վերաբերում ունի Հայերու հանդէպ: Բեմին վրայ գտնուող Եւրոպացիները լուռ կը մնան, շատեր կը մօտենան Բիզայի ձեռքը սեղմելու համար: Կարեկցութեան քանի մը տժգոյն բառեր կ՚արտասանէ Նովիքով, որ յիշատակագիրը ստորագրողներէն մէկն էր: Ընկերաբան Տը Բոպերթի, որ անբաւարար կը գտնէր բարենորոգումներու գործադրութիւնը, անկախութիւն կ՚առաջարկէր, կը մնայ լուռ ժողովասրահին տրամադրութիւնը տեսնելով: «Եւրոպացիներու մեծամասնութիւնը կը շատանար պարզ ցաւակցութիւն մը յայտնելով Հայերու՝ իրենց կրած դժբախտութեանց համար, չէր համոզուած որ կարելի էր հայ ժողովուրդին շնորհել մասնաւոր բեժիմ Տաճկահայաստանի մէջ» («Անահիտ», Յուլիս - Օգոստոս – Սեպտեմբեր 1900, թիւ 9, 10, 11, էջ 235 - 239):

Ընկերաբան Բոպերթի Ռուս մըն է, դասախօսած է եւրոպական համալսարաններու մէջ նախապէս դրապաշտութիւն, յետոյ իմաստասիրութիւն, հիմնելով յատուկ վարդապետութիւն մը: 1909ին կը հրաւիրուի դասախօսելու Ռուսիոյ համալսարաններուն մէջ եւ 1915ին կը սպաննուի սեփական դղեակին մէջ:

Բոպերթի եւ Բիզա նոյն դպրոցին կը պատկանին, իրար կը ճանչնան, Բիզայի ուղղած խօսքը — ամէն ժողովուրդ ունի այն կառավարութիւնը, որուն արժանի է — իր ընկերաբանի եւ դրապաշտի գաղափարն է: Հաւատացա՞ծ էր թէ Համաժողովին կողմէ արտայայտուած պահանջը պիտի ըլլար ընդունելի պետութեանց կողմէ, որոնք մատ մը չշարժեցին կոտորածներու ատեն, Ռուսիա, իր հայրենիքը, պիտի ընդունէ՞ր արեւելեան նահանգներու մէջ անկախ Հայաստան մը՝ երբ մերժեց անգլիական առաջարկը դրաւումի՝ վերջ տալու համար խժդժութեանց:

Որպէս դրապաշտ՝ Բոպերթի կ՚ուսուցանէ, թէ ընկերութեան մը հոլովոյթը կ՚անցնի աստուածաբանական շրջանէն բընազանցականի եւ յետոյ դրականի: Ո՞ր շրջանին մէջ կը գտնուի Հայ ժողովուրդը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԷՔԵԱԹ

ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՈԳԻՆ

Ա.

Լինում է, չի լինում, մի թագաւոր է լինում, այդ թագաւորը ունենում է մի շատ գեղեցիկ աղջիկ, որին այնքան էր սիրում, այնքան էր սիրում, որ պատրաստ էր նրա երջանկութեան համար իր բոլոր պալատներն ու գանձերը տալու, մինչեւ անգամ իր թագն ու կեանքը:

Աղջիկն էլ շատ խելօք ու գեղեցիկ էր, եւ իր հօրն անչափ սիրում էր ու յարգում: Երբ աղջիկը քսան տարեկան դարձաւ, հայրը ցանկացաւ այդ առթիւ մի մեծ հիւրասիրութիւն սարքել եւ երկրի բոլոր մեծամեծներին ու հարուստներին հրաւիրել. բայց աղջիկը, որ շատ համեստ ու ազնիւ մէկն էր, դիմեց հօրն ու ասաց. —

— Սիրելի հայրիկ, որովհետեւ այս հանդէսն իմ պատճառով ես սարքում, ուստի խնդրում եմ, բացի քո բարեկամներից ու մեծամեծ մարդկանցից, հրաւիրես նաեւ մեր քաղաքացիներին, լինեն դրանք հարուստ թէ աղքատ, կրթուած թէ անկիրթ, ծեր թէ երիտասարդ: Եւ եթէ իմ խնդիրը չկատարես, այն դէպքում ես էլ այդ հանդէսին չեմ գայ:

Հասաւ հանդէսի օրը, իշխանուհին հագնում է իր ամենաթանկագին ու ամենագեղեցիկ զգեստները, որոնք շողշողում էին ճրագների լոյսի տակ, ապա գալիս է հանդիսասրահ: Բոլոր հիւրերը ոտքի են ելնում, ծափերով ու կեցցէներով ընդունում իրենց սիրելի իշխանուհուն եւ շնորհաւորում տարեդարձը: Ներկաները սկսում են ուտել, խմել, երգել, պարել եւ ուրախանալ երկար կեանք եւ երջանկութիւն մաղթելով նրան:

Իշխանուհին այնքան ուրախ եւ զուարթ դէմք ունէր, որ բոլոր հիւրերը, ազդուելով նրա զուարթութիւնից, իրենք էլ իրենց շատ զուարթ եւ ուրախ էին զգում. եւ որովհետեւ այդ օրը իշխանուհին շատ գեղեցիկ էր հագուած՝ բոլորի ուշադրութիւնը նրա վրայ էր:

Երբ հիւրերն իրենց բարեմաղթութիւնները վերջացրին՝ իշխանուհին իր շնորհակալութիւնները յայտնեց եւ այսպէս խօսեց.

— Շատ շնորհակալ եմ, որ հօրս եւ իմ հրաւէրն ընդունել եւ նեղութիւն էք կրել ու այստեղ եկել. սակայն բոլորդ էլ պիտի իմանաք, որ այս հանդէսները, այս զուարճութիւններն ու ուրախութիւնները այն ձիւնի փաթիլներին են նմանում, որոնք թափւում են ալեկոծ ծովի երեսը ճերմակացնում ու ապա հալւում, անյայտանում: Այժմ այս հանդէսն էլ շուտով, աւելի շուտ՝ քան որ մենք ենք կարծում, կը վերջանայ, կ՚անցնի, բայց ձեր սիրալիրութիւնը երբեք չեմ կարողանալու մոռանալ եւ բոլորիցդ էլ շատ ու շատ շնորհակալ եմ. միայն խնդրում եմ, որ կեանքում այսպիսի ուրախութիւններին, ինչպէս եւ տխրութիւններին, շատ էլ կարեւորութիւն չտաք, այլ աշխատէք այնպիսի գործեր անել, որոնցմով ուրիշներին բախտաւորեցնէք եւ ուրախացնէք, ուրիշների սէրն ու յարգանքը ձեռք բերէք, որով դուք մշտապէս երջանիկ կը լինէիք:

Երբ իշխանուհին իր այս իմաստուն խօսքը վերջացրեց, բոլորը հասկցան, որ նա ոչ միայն շատ գեղեցիկ է, այլ եւ շատ խելօք է, ուստի ոտքի կանգնելով սկսեցին ծափահարել ու «կեցցէ» կանչել:

Իշխանուհին, բացի շատ գեղեցիկ ու ճաշակաւոր հագուստից, այդ օրը կրում էր մի շատ սիրուն ու թանկագին ապարանջան, որ նրա գեղեցկութիւնը կրկնապատկում էր. իր ճառն ասելու ժամանակ, այդ գեղեցիկ զոհարազարդ ապարանջանը հազար ու մի ցոլքերով ու գոյներով շողշողում էր ճրագների լոյսի տակ եւ ներկաների աչքերը շլացնում:

Հանդէսն ու ուրախութիւնը տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, որից յետոյ հիւրերը ցրուեցին իրենց տները:

Երբ բոլոր հիւրերը պալատից հեռացան, իշխանուհին հանգստանալու եւ քնելու համար իր ննջարանը գնաց. եւ հէնց որ հագուստները հանեց եւ ուզում էր անկողին մտնել՝ նկատեց, որ զոհարազարդ ապարանջանը չկայ: Իսկոյն նաժիշտներին պատուիրեց, որ այդ մասին տեղեկացնեն թագաւորին: Նրանք էլ անմիջապէս թագաւորին յայտնեցին, որ իշխանուհու ապարանջանը, այսինքն՝ թագաւորական գանձարանի ամենաթանկագին զոհարեղէնը կորել է:

Թագաւորն այդ լուրը լսելով, խիստ յուզուեց. իշխանուհուն իր մօտ կանչեց եւ այսպէս ասաց.

— Եթէ դու չպնդէիր եւ քաղաքի բոլոր մարդկանց չհրաւիրէինք հանդէսին՝ ապարանջանդ չէր կորչի, որովհետեւ մեմամեծներն ու հարուստները երբեւէ քո ապարանջանը չէին գողնալու:

Ապա թագաւորը հրամայեց, որ մունետիկները քաղաքում յայտարարեն, թէ ով որ իշխանուհու զոհարազարդ ապարանջանը գողացողին գտնի՝ հազար ոսկի նուէր կը ստանայ:

Թարգմ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՆՁՈՒԿ

— * —

Տիկին Ելենա Մելիք-Հայկազյանը, բժիշկ Ռուբեն Ավետիսյանը և Ռուբեն Մելիք-Ադամյանը մեծ ուրախությամբ են հայտնում իրենց բոլոր բարեկամներին և ծանոթներին, որ իրենց սիրելի դուստրը՝

Նունեն

ամուսնացել է Ռուբեն Ավետիսյանի հետ, որի հարսանեկան հանդեսը տեղի կունենա Ամերիկայում, Լոս Անջելես քաղաքում, հունիսի 15-ին, Սուրբ Հարության եկեղեցում:

Հիշում եմ, Ջաքսոնը ինձ ասաց. «Ես ուզում եմ, որ դու ինձ հետ գաս Ամերիկա»: Ես ասացի. «Ոչ, ես չեմ գնա»: Նա ասաց. «Ինչո՞ւ»: Ես ասացի. «Որովհետև ես չեմ ուզում»: Նա ասաց. «Ես քեզ կվճարեմ»: Ես ասացի. «Ոչ, ես չեմ գնա»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ինը հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար տասը դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար քսան դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար երեսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար քառասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար հիսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար վաթսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար յոթանասուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար ութսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ տասը հազար իննսուն դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երկու հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ երեք հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ չորս հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ հինգ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ վեց հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ յոթ հարյուր իննսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր տասը հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր քսան հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր երեսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր քառասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր հիսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր վաթսուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր յոթանասուն հազար դոլար»: Ես ասացի. «Ոչ»: Նա ասաց. «Ես քեզ կտամ ութ հարյուր ութսուն հազար դոլար»: Ես ասացի

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Սարգիս Յովհաննէսեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ Տիկին Ժամկոչեանի (Պօլէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները՝ ողբացեալ Նշան Թարբինեանի հոգեհանդստեան առթիւ. —

Տէր եւ Տիկին Ի. Թարբինեան եկեղեցւոյս եւ Կ. Խաչին 50ական, Այրի Տիկին Վ. Թարբինեան Առաջնորդարանին յիսուն եւ Դպրաց Դասուն քսան : Յ. Զաքար եկեղեցւոյս տասը, Տիկին Յ. Զաքար Առաջնորդարանին երեսուն, Թուրքէն Տ. Ղուկասեան, եկեղեցւոյս քսան, Ապապաղ Նաճարեան եկեղեցիին տասը, Տիկ. Զ. Փափազեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրտէրեան Առաջնորդարանին երեսուն, Այրի Տիկին Ա. Գասպասեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Թ. Գլըճեան Առաջնորդարանին յիսուն, Ա. Գասպասեան Առաջնորդարանին երեսուն, Ա. Պապաեան Առաջնորդարանին քսան, Մ. Գասպասեան Առաջնորդարանին քսան :

Ողբ. Սահեան Պալեանի հոգեհանդստեան առթիւ նուէրներ.— Այրի Տիկին Կ. Պալեան, պարատադիչ քհնյ. հօր՝ տասը, Կ. Խաչին հինգ եւ տեղւոյս Ազգատաբնամին հինգ, Ողբ. Սաթենիկ Քէօթէնէճեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Ե. Ալիկեան, եկեղեցիին 10, Ողբ. Գ. Կիրակոսեանի հոգեհանդստեան առթիւ Օննիկ Գասպաքեան եկեղեցիին 20, Այրի Տիկին Լ. Աչճեան չապիկներու համար քսան, Այրի Տիկին Լ. Ժամկոչեան եկեղեցիին տասը, Տիկին Սիրանուշ Նալպանտեան Ս. Յակոբի ոճին առթիւ եկեղեցւոյս տասը, Այրի Տիկին Խաչատուրեան եկեղեցւոյս տասը, Ողբ. Մարիամ Դաւիթեանի հոգեհանդստեան առթիւ Ա. Դաւիթեան կը նուիրէ «Յառաջ»ի տասը, «Շ. Միսաքեան սրահին» տասը, Կ. Խաչի տասը եւ Ազգ. Առաջնորդարանին տասը : Այրի Տիկին Գասպասեան, եկեղեցւոյս տասը, Ս. Յակոբի ոճին առթիւ Յ. Գալբազճեան եկեղեցւոյս երեսուն : Տիկին Զ. Թաթիկեան չապիկի համար տասը, Սանտրա Մակարեանի մկրըտութեան առթիւ Մ. Շահմիրեան եկեղեցւոյս քառասուն, Այրի Տիկին Շնորհիկ Շահլամեան չապիկի համար տասը, Տիկ. Ռամելա Կիրակոսեան քսան, Օ. Գասպաքեան երեսուն, Այրի Տիկին Ի. Վառնաճեան տասը, Այրի Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան քսան, Ողբ. Տիկին Մարի Դաւիթեանի հոգեհանդստեան առթիւ Պօղոս Տիրատուրեան, Կ. Խաչին տասը, Տէր եւ Տիկին Պ. եւ Հ. Գալանեան եկեղեցւոյս տասը, Ս. Ծառուկեան եկեղեցւոյս հինգ, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէստէկեան չապիկի համար յիսուն, Պօմոնի Ազգատնամին երեսուն եւ իրրեւ իւղագին 20 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ՄԱՋի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք (22 Յունուար) ժամը 15·30ին, կապոյտ Խաչի ղբաստենեակին մէջ, 17 Րիւ Պէօ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի քաոտերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30*, Սալ տը լա Շիմի :

×

Կապ. Խաչի Պանէէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանէէօյի մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթել Մոտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ

Այս կիրակի, ժամը 17ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Վերսայլ՝ Սէն Սէնֆորիէն եկեղեցւոյ մէջ, 2 Փլաս Սէն Սէնֆորիէն, Վերսայլ :

×

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն :

կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՐԵԱՆ ՏԼԻՉՈՒԹԻԻՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տըւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12 :

Ներմօրէն կը խնդրուի չրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ դիտակցութեամբ վերանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՅԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻԻՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իրրեւ ԿԱՂԱՆԴԱՉԻՔ - ԼՈՒՍՈՂԱՉԻՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի ղրկեցէք Յառաջի չէքվոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար-թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք դրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈՓԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՋՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշկոյթ մը միացնելով Նոր Սերնդական ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, գինը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ կազմակերպչական Խաչի Պլֆոնթէյնի կայանին մէջ Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Աբճանակը պիտի ստանայ նոր Սերնդական մաս. մինչեւ Փետրուն մօտ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 23 Յունուար ժամը 16 - 24

«LES AMBASSADEURS» Champs-Elysées
3, Ave. Gabriel, Paris (8e) - Métro Concorde

ՊԸՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ նուագախումբը ամբողջացած կազմով

Հայկական եւ Եւրոպական պար

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ԴՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԸ սիրայօժար կը մասնակցի

MISS Croix Rouge et ses Demoiselles d'Honneur

Ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

ELYssée 67-03

Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, Ուսանողներու կէս գին

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն »

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն »

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրազործում եւ ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէք տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանոցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ձերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻԻՆ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ.-ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողմ :

Փարիզի համար դիմել Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի են ճշգրտակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 23 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 10517 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.517

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Կառավարական տագնապ մը ստեղծուած է Իտալիոյ մէջ, եւ Ալտօ Մորոյի դահլիճը փոքրամասնութեան մէջ մնացած է :

Քանի մը շաբաթ է արդէն վախ կար որ տագնապը ծագի : Ծանօթ է որ Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի հրաժարած էր, իր կնոջ մէկ անխոհեմ կարգադրութեան հետեւանքով , հարցի մը մէջ ուր խնդրոյ առարկայ էին Հօ Շի Մինհ , Ֆիրէնցէի քաղաքապետը եւ ինք՝ իբրեւ նախագահ Նիւ Եորքի ազգաժողովին : Այդ շրջանին նախարարական տագնապին առաջքն առնուած էր, բայց առջի օր նըւազ կարեւոր հարցի մը առթիւ կարելի չեղաւ առաջքն առնել :

Տագնապը ծագեցաւ մանկապարտէզի եւ մանկամսուրի օրինագիծին առթիւ :

Օրինագիծը կը նախատեսէր պետութեան մանկապարտէզ մը ստեղծել, ինչ որ զարմանք պատճառող իրողութիւն մըն է երկրի մը մէջ ուր մանկամսուրներն ու մանկապարտէզները միայն դաւանական են : Մորոյի անկումին պատճառը կուգայ իր իսկ կուսակիցներէն, տրուած ըլլալով որ Տէմօ Քրիսթիանի կուսակցութեան աջ թեւը միացած է ազատականներուեւ նորֆաշիստներու թշնամական վերաբերումին եւ կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած է 250ի դէմ 221 ձայնով :

Քրիստոնեայ - դեմոկրատ հարիւր երեսփոխանները որոնք Մորոյի դէմ քուէարկած են, իրականին մէջ Ֆանֆանիի բարեկամներն են եւ Արտաքին նախարարին հրաժարումէն ի վեր, վճռած էին օր մը տապալել դահլիճը, կը թուի թէ մանկապարտէզի հարցը միայն իբրեւ պատրուակ ծառայած է : Բուն պատճառները շատ աւելի խոր են :

Այս տագնապը յաղթանակ մը կը նըկատուի Ամինթոռէ Ֆանֆանիի համար , որու կը վերագրուի կրկին Արտաքին նախարար ըլլալու կամ նոյնիսկ՝ վարչապետ դառնալու տրամադրութիւնը :

Նախագահ Սառակաթ մեծ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի եւ իրաց այս կացութեան մէջ խօսքը կը պատկանի նախ համայնավարներուն որոնք կրնան ամէն մարդ նեղը դնել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱ ջնջած է այն բոլոր դիւրութիւնները զորս Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութիւնները կը վայելէին Ճիպրալթարի խարիսխը օգտագործելու համար :Այս ձեւով Ֆրանքօ կ՝ուզէ անպայման բանակցութեան տանիլ Մեծն Բրիտանիան :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ընդունած է որ ամերիկեան խաղաղութեան փորձերը ձախողած են :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը կը շարունակէ մեծ ծաւալ ստանալ : Մարոքի երեք անձնաւորութեանց դէմ հանուած ձերբակալութեան հրամանագիրները Ռապաթի կառավարութեան պիտի յանձնուին դիւանագիտական խողովակով : Ցարդ Մարոքի կառավարութիւնը լուռ կը մնայ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1ԷՆ սկսեալ այլեւս ի զօրու պիտի չըլլան հինգ սանթիմնոց փոքրը դրամները որոնք չփոթութիւն կը ստեղծէին նոր յիսուն սանթիմնոցներուն հետ (նախկին 5 եւ 50 Ֆրանք) : Նոր հինգ սանթիմնոցը երկու կռամ կշռող դեղին դրամ մըն է :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, հինգ տարուան մէջ 1750 ամերիկացի զինուորականներ սպաննուած են : 1961 Յունուարէն ի վեր, վիրաւորներու թիւը 8337 է , իսկ անհետացողներունը՝ 140 : 26 Ամերիկացիներ ալ գերի ինկած են : Միւս կողմէ Պաշտպանութեան նախարար՝ Մք. Նամարա հետեւեալ թիւերը տուած է ամերիկեան կորուստներու մասին. — 1964ին Միացեալ Նահանգները 38 օդանաւ եւ 24 թռան կորսընցուցած են : 1965ին՝ 275 օդանաւ եւ 76 թռան : Անհաւանական չէ, աւելցուցած է Մք. Նամարա, որ աւելի շատ կորսընցնենք 1966ին :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ բժիշկներու գործադուլի մը հարցը նորէն ծագած է : Կառավարութիւնը որոշած է որ ոչ մէկ բժիշկ կրնայ աւելի բարձր այդեցին մը պահանջել քան այն սակը, որ կը գործադրուէր 1964 Դեկտ. 31ին, յաւելեալ 5 առ հարիւր :

ԹՈՒՐՔԻԵԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թրք. թերթերուն մէջ կը կարդանք. —

Անգարայի Ամերիկեան դեսպան Փարքէր Հարթ այցելեց արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի, ընկերակցութեամբ Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական օժանդակութեան նախագահ՝ Զօրավար Իվընսընի, Եւրոպայի ամերիկեան ուժերու փոխ հրամանատար Սմարթի, եւ քաղաքական խորհրդական Ֆրանք Քէշի :

Տեսակցութիւնները տեւեցին երեք ժամ եւ 45 վայրկեան, մասնակցութեամբ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Հալուք Պայիւլքէնի եւ ՆԱԹՕի դիւանապետ Շիւքրիւ Էլէքտաղի : Ամերիկեան դեսպանը տեսակցութենէն ետք յայտարարեց լրագրողներուն .

— Միասին քննեցինք հասարակաց պաշտպանութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրները : Զօրավար ընկերներուս հետ պիտի այցելեմ նաեւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարին :

Արտաքին Նախարար Զաղրայանկիլ եւս ըսաւ այս առթիւ .

— Ամերիկեան դեսպանը ըսաւ թէ կը փափաքին որ դաղտնի մնան նախագահ Ճոնսընի եւ Ինէօնիւի պատասխանները : Հակառակ այս նամակներու հրապարակումին, որ երեւան կը հանէ երկու երկիրներու տարակարծութիւնը, Թուրքեւ ամերիկեան յարաբերութիւնները անվթար կը մնան, ինչպէս որ յետագային Ինէօնիւի Ամերիկա այցելութիւնը հաստատած է այս պարագան : Զօրավար Սմարթի ներկայութիւնն ալ առիթ մը եղաւ որ քննուին հասարակաց պաշտպանութեան խնդիրները, մանաւանդ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ՆԱԹՕի հետ :

× Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ահմէտ Թոփալօղլու Ուոշինկթըն հրաւիրուեցաւ, զինուորական հարցերու շուրջ տեսակցելու համար :

Թոփալօղլու մօտերս Ամերիկա պիտի երթայ եւ պիտի մասնակցի Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց խորհրդակցական ժողովին : Թոփալօղլու այս ուղղութեամբ տեսակցեցաւ Զօր. Սմարթի հետ : Կ՝ենթադրուի թէ Ուոշինկթընի ժողովին մէջ պիտի քննուին նաեւ Թուրքիոյ մէջ գտնուած հիւլէական զէնքերու պարագան եւ խարիսխներու խնդիրը :

Այս տեսակցութենէն ետք, Թոփալօղլու Էսկիշէհիր գնաց տեսակցեցաւ Սպարապետ Սունայի եւ բանակի հրամանատարներուն հետ : 1969ին, երբ վերաքննուի Ատլանտեանի Ուխտը, շատ բնական է որ Թուրքիա փոփոխութիւններ պահանջէ ՆԱԹՕի համաձայնութեան մէջ եւ զայն բարեփոխէ իր շահերուն համաձայն :

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՒՂ ՄԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ ԴԱՐՁԱՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Անգարայի Ենի Մահալլէ թաղամասին կից Եուվա գիւղի մզկիթէն ծագած հրդեհին հետեւանքով, ամբողջ գիւղը մոխրացաւ : Հրշէջները չկարողացան աղէտին վայրը հասնիլ ճամբաներուն անկանոնութեան պատճառով :

Անգարայի կուսակալը եւ նախարարներ դացած են Եուվա գիւղը, որ ամբողջովին մոխրացած է : Վերաշինութեան նախարարը խոստացած է նոր գիւղ մը կառուցանել մոխրակոյտի վերածուած Եուվա գիւղին տեղ :

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ծանր ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Անգարայի Կեդր. բանտին մէջ :

Կառավարութիւնը ներում շնորհած ըլլալով Եասը Ատայի դատապարտեալներուն, քսան հազար հոգի ազատ պիտի արձակուին : Այս լուրն առնելով՝ դողութեամբ եւ հաշիշամոլութեամբ դատապարտուածներն ալ ուզեցին օգտուիլ ներումէն : Ըմբոստութիւնը մոլեգնութեան կը հասնի, ոստիկան զօրաց միջամտութիւնն իսկ չի յաջողիր զսպել, ի վերջոյ հրաման կը տրուի կրակել եւ ութ հոգի կը սպաննուին, 18 հոգի կը վիրաւորուին, իսկ ոստիկաններէն՝ ութ հոգի :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 13ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած են երկրաշարժի չորս ցնցումներ : Առաջինը ժամը 19·53ին, երկրորդը՝ 20·15ին, երրորդը եւ չորրորդը՝ 21·25ին եւ 22·12ին :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԹՈՒՐՔԵԻՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

« Միլլիյէթ» սկսած է հրատարակել Լորտ Քինրոսի գիրքը, ուր կը խօսի Աթաթիւրքի եւ անոր մղած պայքարներուն մասին : Թերթը, իր վերջին թիւերուն մէջ կը հրատարակէ գրքին այն մասը, որ կը վերաբերի Թուրքեւ խորհ. փոխ - յարաբերութեանց եւ Թուրքիոյ մղած ազատագրական պայքարին : Եւ այս առթիւ կը վկայէ թէ Էնվէր թղթակցութիւն հաստատած էր Քեմալի հետ : Եւ կ՝ապահովցընէր Քեմալը, թէ կ՝աշխատէր «իսլամական աշխարհը եւ Թուրքիան ազատագրել» : Իր արտայայտութեանց մէջ միշտ « ես » բացատրութիւնը գործածելով կը ջանար համոզել Քեմալը, թէ իր յարաբերութիւնները չափազանց լաւ են ռուս դեկավարներուն հետ : Կ՝ուզէր համոզել Քեմալը այն մասին, թէ ոչ միայն ռազմանիւթ , այլ նաեւ կրնար զինուորական օժանդակութիւն ապահովել ռուսական կառավարութենէն : « Հոս հասած պաշտօնակիցներէն տեղեկացայ , թէ դժուարութիւններու մատնուած էք » կը գրէր ան իր նամակներէն մէկուն մէջ : «Արդէն ես ալ ենթադրած էի այս պարագան » կը շարունակէր : Միայն թէ, յոյս չունէր , որ Ռուսերը կարենային մեծադումար օժանդակութիւն մը կատարել : Եւ սակայն, հովանաւորի մը շեշտով կը շարունակէ իր յորդորները տալ հետեւեալ թելադրութիւններով .— « Այդ պատճառաւ , կը մտածեմ , թէ լաւ պիտի ըլլար, եթէ մտածէիք ներքին կռիւներն ու պայքարները նուազեցնելու մասին » :

Քեմալ քաղաքավար լեզուով մը պատասխանած էր այս նամակին : Էնվէրէն կարելի էր օգտուիլ : Նկատելով որ ան տակաւին կը շարունակէր գործել Խալիֆային անունով, Քեմալ պատրաստ էր Անգլիացիներուն յաղթելու եւ Թուրքիոյ ու Խորհ. Միութեան միջեւ ուժի հաւասարակշռութիւն մը հաստատելու համար օգտուելու Իսլամական ազդեցութենէն : Այդ պատճառաւ ալ, տեղին ու գործնական կը գտնէր Էնվէրի այն առաջարկը , որ կը վերաբերէր միացմանը Արեւելքի այլազան ազգայնական շարժումներուն : Միւս կողմէ սակայն, խստիւ դէմ էր համիսլամական շարժումի մը, որ կրնար կասկածները արթնցնել Խորհ. Միութեան :

Մուսթաֆա Քեմալ կը թղթակցէր նաեւ Ճէմալի, որու մէկ նամակը կը նմանէր ճիշդ Էնվէրի գրածին, միայն թէ անոր մէջ առաջարկներ չկային : Երկուքին ալ հաղորդեց , թէ կը հաւատար, որ մօտ ատենէն համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ : Արդարեւ, շուտով Մոսկուայի մէջ պատրաստուեցաւ համաձայնագրի նախագիծը եւ առ ի վաւերացում Թուրք պատուիրակ Եուսուֆ Քեմալի հետ ուղարկուեցաւ Անգարա : Երբ Եուսուֆ Քեմալ կը մեկնէր Մոսկուայէն, նոյն շողեկառքով դէպի Անգարա ճամբայ հանուեցաւ նաեւ մէկ միլիոն ոսկի ռուբլի , որ մեծ մասամբ բաժնուեցաւ Անգարայի պաշտօնեաներուն, որպէս ամսաթոշակ : Իսկ Սեւ Ծովէն , շարժանաւով մը ճամբայ կը հանուէր մէկ մասը զէնքերուն եւ ռազմամբթերքին, զորս Թուրքերը ուզած էին Ռուսերէն :

ԿԱՐՍԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ

Եւ սակայն, քանի մը օր ետքը Զիչերին խօսեցաւ Պէքիր Սամի պէյի հետ սահմանային հարցերու մասին եւ պնդեց, որ Վանն ու Պիթլիսը յանձնուին Հայաստանի : Աւելցուց նաեւ թէ Թուրքիոյ տրուելիք օժանդակութիւնը պայմանաւորուած է այդ սկզբունքին ընդունմամբ : Քեմալ, երբ տեղեկացաւ ասոր, նկատեց, թէ հասած է պահը հարուածելու : Վճռաբար մերժելով Զիչերինի առաջարկը , Արեւելեան Բանակներուն հրամայեց արշաւել Հայաստանի վրայ :

Վերջապէս հասած էր այն պահը, զոր Գարապէքիր կը սպասէր մեծ անհամբերութեամբ : Այս յարձակողականին թիրախը պիտի ըլլային Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը, որոնք 1877ի պատերազմին լքուած էին Ռուսերուն, 1918ին վերադրաւուած Էնվէրի կողմէ, բայց Զինագադարին ալ Դաշնակիցներու հրամանով վերստին յանձնուած Ռուսերուն :

Գարապէքիրի ուժերը 38 Սեպտեմբերին դրաւեցին Սարըղամիշը : Կարճ դադարէ մը ետք Գարապէքիր շարունակեց յառաջանալ դէպի Կարս, որ շուտով անձտուր եղաւ , առանց դիմադրութեան : Այդ պահուն, ռուս հրամանատարը անկողնին մէջ կը քնանար : Թիկնապահը չհամարձակեցաւ արթնցնել զայն, մինչեւ որ թշնամին քաղաք մտաւ, բանակատեղին դրաւեց եւ հազարաւոր զինուոր գերեվարեց : Հայկական Բանակը ի վիճակի չէր Քեազըմի ուժերուն դիմադրելու : Խուճապահար քաղաքայիններու հետ միասին, անկանոն նահանջով մը քաշուեցան դէպի Արփաչայ :

Հայերը, Զիչերինի դիմելով, ուզեցին որ Ուիլսընի դիմէ եւ անոր միջամտութիւնը ապահովէ : Ան ալ « տարակարծութիւնները հարթելու» զուր խոստում մը տուաւ միայն : Դեկտեմբերին, Ռուսերը եւ Թուրքերը Կիւմրիւի (Աղեքսանդրապոլ, այժմ՝ Լենինական) համաձայնագիրը ստորագրեցին : Եւ այս համաձայնագրին հիմամբ, որ առաջին միջազգային համաձայնագիրն էր ազգայնականներուն, Թուրքիա վերստին տիրացաւ իր աւանդական սահմաններուն՝ Արաքսի եւ Արփաչայի ափին » :

— ՏԱՆԹԷ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Մեր վաղեմի աշխատակիցը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն՝ Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան, պաշտօնական գրութեամբ մը «գործօն անդամ» նշանակուած է Վենետիկի պետական ճեմարանին՝ Աբէնէօ Վենեթօ (հիմնուած Նափոլէոն Ա.էն 1804ին):

Հայր Վահան Յովհաննէսեան ժամանակին բանախօսած է այդ կառոյցին մէջ՝ «Հայերը Վենետիկի մէջ» նիւթին շուրջ: Ալիշանէն, Հ. Արսէն Ղազիկեանէն եւ Հ. Գաբրիէլ Նահապետեանէն ետք, Հայր Վահան չորրորդ Մխիթարեանն է որ կ'արժանանայ այս պատիւին: Իր մուտքի ճառն է՝ *Տանթէ հայկական թարգմանութիւններու մէջ*:

×

Բոլոր Իտալիան եւ մասնաւորապէս բարձրը չրջանակները, ճեմարանները, զրական միութիւններ բովանդակ աշխարհիս մէջ, ոգեկոչելու **Տանթէ Ալիկիերիի ծնընդեան** (1265 – 1965) 700*ամեակը: Մեր զրական աշխարհը բոլորովին անմասն չըմնայ այս մեծ եւ հանճարեղ բանաստեղծին հոգիին հետ հաղորդուելու:*

Մխիթարեաններն եղան որ հայացուցին իր Աստուածային Կատակերգութիւն կոչուած երեք հատորները:

Բայց ո՞վ էր Տանթէ: Իտալիոյ այս հանճարեղ զաւակը ծնած է Ֆիրենցէի մէջ ապրող աղնուական ընտանիքի մը յարկին տակ: Իր ընտանիքը կը պատկանէր Կուելֆի կոչուած կուսակցութեան, որ կազմուած էր ցած աղնուականներէ եւ հասարակ ժողովուրդէն, հակառակ Կիպելլինի կուսակցութեան՝ կազմուած բարձր ազնուականներէ, որոնք չուտով իրարու պիտի զարնուէին եւ Տանթէի կեանքը պիտի ստանար թափառական աքսորեալի մը վիճակը:

Նա թարմ երիտասարդութենէն սորվեցաւ ինքնաչխատութեամբ յանգզուար խօսքերու արուեստը· տեսակ մը աշուղի բանաստեղծութիւն որ երթալով զարգացաւ իր մէջ, մանաւանդ, երբ հանդիպեցաւ աղնուական կնոջ մը՝ Պէաթրիչէ անունով, որ մեծ ազդեցութիւն ըրաւ իր վրան՝ չնորհքի եւ աղնուականութեան. եւ երբ այս չնորհալի կինը վախճանեցաւ (1290), Տանթէ դինքը պիտի ընարէր, իբր երանական հոգի, առաջնորդ միւս աշխարհի ճամբորդութիւններուն մէջ, երբ իր դլուխ գործոց «Աստուածային Կատակերգութիւն» բանաստեղծութիւնը դրէր:

Տանթէ, երիտասարդութեան, աշակերտ եղաւ Դոմինիկեաններուն· սորվեցաւ աստուածաբանութիւն, իմաստասիրութիւն, բայց չատ աւելի՝ կարդաց հին յունական իմաստասէրները:

Ռազմական կեանք ունեցաւ· չատ մըտաւ պատերազմներու մէջ պաշտպանելու համար Ֆիրենցէի անկախութիւնը: Ճեմտոյ, իր կոմմնակիցները յաղթուեցան եւ Տանթէ դատապարտուեցաւ տուգանքի եւ բանտի, բայց ան կրցաւ հեռանալ իր ծննդավայրէն եւ ապրեցաւ թափառական կեանք մը, մինչեւ որ 1321ին, վախճանեցաւ Ռաւեննայի մէջ, ուր կը դտնուի իր դամբարանը:

Տանթէի անունը յաւերժօրէն կապուած է իր Աստուածային Կատակերգութիւն կոչուած բանաստեղծութեան հետ: Երեք հատորներ են ատոնք·

Դժոխք,
Քաւարան,
Արքայութիւն:

Հզօր երեւակայութեամբ եւ դեղեցիկ ոճով կը նկարագրէ անդրաչխարհի կեանքը: Ամէնէն չայոդ դիրքը՝ Դժոխքն է:

Առանց չատկնութեան, կարելի է ըսել թէ Տանթէ մեր զրականութեան մէջ մըտած է չատ մը ազդերու առաջին թարգմանութիւններուն հետ· ասիկա անշուշտ չնորհիւ Միխիթարեաններուն, որոնք հաստատուած Իտալիոյ մէջ, չէին կրնար անմասն մնալ այդ մեծ քերթողահօր անուն նէն եւ ազդեցութենէն: Իտալիա լեցուած է Տանթէով· քաղաքներ ու դիւղեր իրենց լաւագոյն պողոտաներն անոր անունով կնքած են եւ օր չանցնիր որ անոր անունը չկրկնուի Իտալացիներու չրթներուն վրայ:

Առաջին անդամ 1866ին կը կատարուի հայերէն թարգմանութիւն մը, զրաբար, Կոմս Ունդոլինիի դրուագը (Դժոխք), Սըբազան Էջմիածնի կոզմէն, ծանօթ զրաղէտ եւ աչակերտ Մուրատ - Ռափայէլեանի. նոյն նիւթը, նոյն տարին դարձեալ զրաբար լեզուով, կը թարգմանէ Հ. Սամուէլ Գանթարեան:

Առանց կը հեռանի Հ. Ա. Բագրատունի, որ կը թարգմանէ զրաբար եւ նոր չափերով «Դժոխք»ի վերատառութիւնը: Բազրատունի մտադիր էր, իր եղբայրատկիցներու աղաչանքին վրայ, մեզի տալ Աստուածային Կատակերգութեան հոյակապ թարգմանութիւն մը, ինչպէս իր արուեստն էր, սակայն մահը թոյլ չտուաւ:

Չատ աւելի երկար հատուածներ բարգմանած է, երեք հատորներէն ալ, Հ. Դաւիթ Նազարէթեան, միչտ զրաբար լեզուով (1875)· սակայն Տանթէ, կամ որեւէ բանաստեղծութիւն թարգմանելու համար, պէտք է տիրապետել երկու լեզուներուն եւ բանաստեղծ ըլլալ:

Ուրիչ փորձ մը ըրած է Տանթէի Դժոխքէն Ֆրանչեսկայի հատուածը թարգմանել, 1880ին, Թիֆլիսի մէջ, Եղեկեան անունով զրասէր մը, արեւելահայ բարբառով:

Ատենք նմոյշներ էին եւ չէին կրնար ներկայացնել Տանթէի բանաստեղծութիւնը ու բարձր միտքը:

Հ. Արսէն Ղազիկեան ձեռք զարկաւ ամբողջական թարգմանութեան (1903) մը, Տանթէն մեր մէջ բերելու համար: Ան սկսաւ Դժոխքէն, թերեւս ամէնէն հասկընալի եւ դիւրինը եւ ամէնէն ասաւորը կեանքի յաւիտենական տանջանքի, որ միայն Ալիկիերի կրնար նկարագրել: Ան գործածած է 11 տառնեայ չափը, առանց յանգերու:

Տանթէի Քաւարանը թարգմանած է արձակի 1905ին· կ'ըսեն թէ ամէնէն դժուարըմբռնելի գործն է Ֆիրենցէի զաւակին· սակայն ներելի չէր Ղազիկեանի մը համար, քաջութիւն չունենալ ոտանաւորի վերածել, ինչպէս է բնագիրը:

Արքայութիւնը, թարգմանած 1924ին, ոտանաւոր է եւ նոյնպէս 11 տառնեայ: Տանթէ Դժոխք եւ Քաւարան չրջելու համար իբր առաջնորդ ընտրած էր Հոռմէացի մեծ քերթող Վիրկիլիոսը, սակայն երբ Արքայութեան հոթը պարունակները պիտի այցելէր, չէր կրնար հեթանոս մը հոն մտնել եւ ահա Պէաթրիչէ կ'երեւի իր լուսափայլ դէմքով եւ բանաստեղծը կ'առաջնորդէ երկինք:

1930ին, Ս. Ղազարի միաբաններէն Հ. Աթանաս Տիրոյեան, աչխարհաբարի կը վերածէ զարձեալ Արքայութիւնը, սակայն հայկական տաղաչափութեամբ· պատկերազարդ ու չքեղ տպագրութիւն մըն է:

Արսէն Երկրորդ ալ անմասն չէ մնացած Տանթէի հանդէպ իր հիացումն յայտնելու: Առատաբուխ քերթող է եւ ամէն տեղ կը հասնի: 1921ին երկարաչունչ քերթուած մը հրատարակած է «Բազմավէպ»ին մէջ երբ քերթողին մահուան (1321-1921) 600ամեակը կը տօնուէր:

Վերջերս (1938) Հայաստանի մէջ, Պ. Արբուն Տայեան (նախկին աչակերտ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի), արեւելահայերէն բարբառով, սկսաւ Տանթէն թարգմանել բնագրէն: Իր առաջին հրատարակութիւնը եղաւ Դժոխքը (1947ին):

Ցաջորդաբար հրատարակած է Քաւարանը (1952) եւ Դրախտը (1959ին):

Տայեան յանդուգն թարգմաներ է, Տանթէի երեք տողով տուներուն մէկը միչտ ազատ թողլով: Անշուշտ չատ դնահատելի եւ օդտակար գործ մը կատարած է Տայեան եւ ամէն չանք թափած է հարազատ ըլլալ բնագրին, գործածելով նաեւ ընտիր հայերէն:

Արեւմտահայերը Տանթէն լաւ կը ճանչնային· այժմեան Հայաստանի ժողովուրդը պիտի թէ աչխարհիս մեծագոյն հանճարներէն մին է ան եւ ձեռքի տակ ունի անոր բանաստեղծութիւնները:

Տանթէն հեռաւոր ազդեցութիւն ըրած է Թլկատինցիին, երբ իր Ենգի դիմէն կատակերգական թատրոնը դրած է· գէթ գաղափարը նոյնն է: Տանթէ կ'երթայ միւս աչխարհ՝ մարդիկ փնտռելու. Թլկատինցին միւս աչխարհէն մէկը կը բերէ՝ լուրեր տալու անգենականէն:

Բայց մեր մէջ ամէնէն աւելի Եղիչէ Չարենցն է որ ազդուած է իտալացի քերթողէն· իր Տանթէական առասպելը եւ ճամբորդութիւնները միւս աչխարհին մէջ՝ հանդիպելու հայ զրագէտներուն եւ անոնց հետ խօսակցութիւնը, նկարագրութիւնը անոնց կեանքին, որ անդրադարձում մ'է իրենց հոգեկան աչխարհին, երբ մեր մէջն էին, գաղափարով նոյնն է, ճիշդ ինչպէս Տանթէ նկարագրած է իր ժամանակակիցները:

Տանթէի ծննդեան 700ամեակը մեզ ալ կը խանդավառէ· հանճարը մարդկութեան կը պատկանի: Հայութիւնը իր արտոյտի ձայնը կը խառնէ Իտալիոյ գաւակներուն յաղթական երգերուն եւ կը դնէ Ֆիրենցէի մեծ գաւակի յիչատակին՝ հայ սրտէն անթառամ ծաղիկ մը:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

(ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՆՈՐՀՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

—o—

«Դարձածը» ինչ որ էր տարուան սկիզբը՝ նոյնն է տարուան վերջը: Քաղաքական մեքենան կը դառնայ, եւ դարձաւ տարի մըն ալ, ճիշդ ինչպէս որ լարուած էր, այնքան ճչդութեամբ եւ հաւատարմութեամբ ինչպէս զուիցերական ժամացոյց մը: Մեքենան լարողները միչտ քիչ ուրներ են, նոյնիսկ Միացեալ Նահանգաց պէս հասարակապետութեան մը մէջ: 190 միլիոն ժողովուրդ մը ձայն ձուն չըհանած, խելօքիկ մը կը նստի իր տեղը եւ կրաւորական անտարբերութեամբ մը կը դիտէ դէպքերը, կամ յաչտ կը հանմակերպի անոնց ճակատագրականօրէն: Ի՞նչ ըսէ, եթէ ըսելիք մըն ալ ունենայ, որ մտիկ ընող ըլլայ: Շատ չատ չորս տարին անդամ մը քուէով մը պիտի յայտնէ իր հաւանութիւնը կամ հակառակութիւնը երկրին վարիչներուն հետապնդած քաղաքականութեան: Բայց ո՞ր մէկ նախագահը Միացեալ Նահանգաց Պատմութեան մէջ՝ որ երկիրը կամաւ կամ ակամայ պատերազմի առաջնորդեր է եւ իր պաչտօնը վրայ տուեր է: Ընդհակառակն ամէն մէկը իր պաչտօնին մէջ վերահաստատուեր է որովհետեւ երկիրը պատերազմի մէջ եղած է:

Միապետական կամ բռնապետական երկրի մը մէջ դէպքերը իրենց ձեւը կ'առնեն մէկ մարդու մը կամքովը: Իսկ հասարակապետական երկրի մը մէջ ալ տեսականօրէն «ժողովրդական կամքով» որ կը յայտնուի անհատներու տուած քուէովը, բայց իրականապէս նորէն մէկ մարդու՝ եւ ափ մը մարդոց՝ որոնք համախոհ գործակիցներն են նախագահին, եւ կամ կը ներկայացնեն երկրին կառավարութիւնը, իշխանապետութիւնը, գործադիր հեղինակութիւնը, կամ, ուժը: Ի՞նչպէս սակայն: Շատ պարզ - անհատական կարծիքները, դատումները, տեսութիւնները հաւաքելով եւ մեծ կաթսայի մը մէջ աղուր մը եփելով եւ դուրս բերելով ապուր մը որ կը կոչուի «դանդուածային մտածում»: Կաթսան միչտ պատրաստ է եւ եփողները առաջնակարգ վարպետներ են այս ապուրին պատրաստութեան համար: Երկրի մը թէքնիքական եւ հոգեբանական բոլոր բարդ միջոցները կը գործածէ կառավարութիւնը տեղեկութիւններու հաւաքման եւ զաղափարներու միօրինակութիւն մը:

Սուլթան Համիտը մտածումի իրաւունք կը դնէր որ ինք չատ ծեր եմ եւ տղայ զաւակ չունիմ, ուստի իմ թագն ու գահ տալիս եմ այս բարի ու անճնադոհ տղային:

Եւ իր ձեռքով թագը դրեց տղայի դլխին ու նրան թագաւոր յայտարարեց:

Այդ դէպքից մի քանի օր եաք, կորած ապարանջանը գտնուեց մեծահարուստներից մէկի տանը:

Թարգմ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԷՔԵԱԹ

ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՈԳԻՆ

Ա.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն միջոցին, երբ թագաւորի պալատում իշխանուհու ծննդեան տարեդարձի հանդէսն էին կատարում, նոյն փոդոցի վրայ գտնուող մի խրճիթում մի ընտանիք էր ապրում, բակկացած երեք եղբայրներից եւ մի ծերունի մօրից· այդ խեղճ կինը, աչխարհից անտեղեակ, տաբիներով հիւանդ ընկած էր անկողին, իսկ որդիները զրամ չունէին, որ դեղի ու բժիչկի տային եւ իրենց հիւանդ մօրը այդ ծանր վիճակից ազատէին. խեղճ տղաները, որքան էլ աչխատում էին, չէին կարողանում հասարակ ապրուստի զրամից աւելին վաստակել:

Տղաներից մէկը երբ տեղեկացաւ, որ իշխանուհու թանկագին ապարանջանը կորել է եւ թագաւորն էլ յայտարարել է, որ ով որ զողին գտնի եւ բերի՝ հազար ոսկի նուէր կը ստանայ, եղելութիւնն իր եղբայրներին պատմեց եւ ասաց·

— Սիրելի եղբայրներ, վաղն առաւօտեան դուք երկուդդ իմ ձեռքերից բռնած քաչքաչ կը տանէք զատաւորի մօտ եւ կ'ասէք, որ ապարանջանի զողը սա է, բռնել ենք. եւ հէնց որ զատաւորն ինձնից ապարանջանը պահանջի, կ'ասեմ՝ ձգել եմ ծովը, զատաւորն էլ օրէնքի համաձայն ինձ բանտ կը զնի՝ որպէս զողի, խոստացած հազար ոսկին էլ ձեղ նուէր կը տայ, այդ զրամը կը ստանաք եւ մեր մօրը բժչկելու համար կը ծախսէք:

Երկու եղբայրները չատ ուրախացան եւ ամէն մէկն առաջարկում էր, որ ինքը բանտ զնայ, բայց անդրանիկ եղբայրը չհամաձայնեց, ուստի փոքր եղբայրներն ստիպուած եղան դիջելու մեծին:

Միւս օրն առաւօտեան, ինչպէս որ պայմանաւորուել էին, փոքր եղբայրները իրենց մեծ եղբօր ձեռներից բռնած, քաչքաչ տարան զատաւորի մօտ եւ ասացին որ, ապարանջանի զողին բռնել են:

Զատաւորը երկու եղբօրը չատ դոհեց, չնորհակալութիւն յայտնեց, ապա խոստացուած հազար ոսկին տալով՝ ապատ արձակեց, իսկ մեծ եղբօր բանտարկելու հրաման տուեց: Խեղճ տղային ձեռները ձեռնակապերի մէջ ամուր սեղմեցին ու նետեցին մութ բանտը: Հրամայուած էր այնքան նեղացնեն, մինչեւ որ խոստովանի թէ զողացած ապարանջանը որեղ է թագցրել, հակառակ դէպքում կախաղան կը հանուի:

Երբ երկու եղբայրները վերադարձան տուն՝ մայրը նրանց հարցրեց, թէ ո՞ւր է իրենց անդրանիկ եղբայրը: Եւ որով հետեւ տղաները իրենց մօրը երբեք չէին խաբել, այս անդամին էլ չկարողացան ուղղ ասել եւ եղելութիւնը պատմեցին: Մայրը, որդուն փրկելու համար, ծանր հիւանդ վիճակում անկից դուրս եկաւ եւ գնաց քաղաքի այն հրապարակը, որեղ իր տղան պիտի կախէին: Երբ տեղ հասաւ, զատաւորի ոտների ընկաւ եւ երդուեց, որ ինքը ճչմարտութիւնն է ասելու, ապա ասաց·

— Տէր զատաւոր, տպաս իմ պատճառով է այդ բանն արել, ինքն իրեն ներկայացրել է որպէս զող, որպէսզի նուէր խոստացուած զրամով ինձ բժչկէն: Նա զող չէ:

Երբ թագաւորը պատահածի մասին իմացաւ՝ յուզմունքից սկսեց արտասուել, ապա մուհամիկների միջոցով այդ մասին տեղեկացրեց ժողովուրդին եւ բոլորն իմացան, որ տղան անմեղ է:

Թագաւորի հրամանով տղային պալատ տարան, թագաւորը, նրա անձնազոհութիւնը դովելուց յետոյ, ասաց որ ինքն այնքան է սիրել ու հաւանել տղային, որ պատրաստ էր իր միակ աղջկան ամուսնացնելու նրա հետ: Եօթը օր ու եօթը զիչեր հարսանիք արին եւ եօթներորդ զիչերը թագաւորն ասաց·

— Քանի որ ես չատ ծեր եմ եւ տղայ զաւակ չունեմ, ուստի իմ թագն ու գահ տալիս եմ այս բարի ու անճնազոհ տղային:

Եւ իր ձեռքով թագը դրեց տղայի դլխին ու նրան թագաւոր յայտարարեց:

Այդ դէպքից մի քանի օր եաք, կորած ապարանջանը գտնուեց մեծահարուստներից մէկի տանը:

Թարգմ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

քը եւ ազատութիւնը կ՚արգիլէր : Հոս ատանկ արգելք չկայ բայց հոս մտածելու կարողութիւնը կ՚ամլացնեն կամ միտքը «կը լուան» շինուած ձեւուած խորհուրդներու հեղեղովը հաղորդակցութեան արդիական բոլոր միջոցները շարժման մէջ դնելով : Պարզ բացատրութեամբ, կը ստեղծեն «զանգուածային մտածում» : Ամէն մարդու խորհուրդին նոյն ուղղութիւնը կուտան արուեստականօրէն : Անանկ որ որեւէ չափով չեղիլ օրուան գրծուած քաղաքականութենէն կամ անկարելի կ՚ըլլայ, եւ կամ արտառոց՝ ինչպէս կնոջ մը համար պիտի ըլլար եթէ այսօր դնէր գլխարկ մը, կամ հագնէր զգեստ մը որուն «մօտան» շատոնց անցած է : Երբ համաձայն չես զանգուածին մտածումին եւ դատումին՝ արտառոցութիւն մըն ես, կամ, «վտանգաւոր» կամ «կասկածելի» տարր մը — կամ ծայրայեղ աջակողմեան մը կամ ծայրայեղ ձախակողմեան մը, ուստի՝ եթէ ոչ լման՝ ուրեմն կարողական «դաւաճան» մը : Հայրենասիրութիւն հիմա հոմանիշ է կոյր համաձայնութեան երկրին ափ մը մարդոց վարած քաղաքականութեան — թէ այդ քաղաքականութիւնը փառքի կ՚առաջնորդէ կամ կործանումի, այդ չէ խնդիրը : Իր խորքին մէջ «զանգուածային մտածում» ստեղծելու այս մեթոտը չի տարբերիր երբեք Սուլթան Համիտի գործածած մեթոտէն : Մէկ պարագային պարտադիր անդիր օրէնքն է. «Խորհէ, բայց խորհէ ինչպէս որ մենք կ՚ուզենք կամ մենք կը խորհինք» : Համիտեան օրերուն օրէնքն էր.— Ապահով ես՝ եթէ ընաւ չխորհիս : Եթէ խորհելու փորձուէիր՝ կը պատժուէիր, թերեւս կեանքդ ալ վրայ կուտայիր : Հիմա եթէ ազատօրէն տարբերիս, նորէն կը պատժուիս ...

Ամէն պարագայի հայրենասիրութեան չափանիշը ոչ խորհիլն է եւ ոչ ալ համոզումով տարբերիլն է, հապա՝ լռել եւ համակերպիլն է :

×

Հազիւ թէ 19րդ դարը սկսած էր երբ արդարութեան եւ ազատութեան անունով մղուած արիւնալի յեղափոխութենէ մը ծնաւ Ֆրանսական հանրապետութիւնը, որ իբր թէ պիտի ծառայէր ազատութեան եւ արդարութեան սկզբունքներուն եւ իտէալներուն իրականացման եւ ընդհանրացման : Բայց թղթատեցէք յաջորդող տարիներու պատմութիւնը եւ պիտի տեսնէք թէ տասնեւհինգ տարի շարունակաբար Եւրոպա արեան հեղեղներու մէջ լըւացուեցաւ, եւ ժամանակաւոր խաղաղութեան շրջաններէ զատ, կրնանք ըսել, ամբողջ դար մը եւ աւելի, մինչեւ 1945 վեր վար, «խաղաղութեան եւ ազատութեան» անունով խօսող ճիւաղները անհաշուելի, աննկարագրելի մարդկային եւ նիւթական կորուստներու պատճառ եղան : Ազատութեան եւ խաղաղութեան այս սուտ մարդարէները ի՞նչ ցանեցին եւ ի՞նչ հնձեցին որ տարբեր ըլլար Ճէնկիզ Խանի ցանածէն եւ հնձածէն : Համայնավարները վրատանդ կը սպառնան խաղաղութեան եւ ազատութեան, լաւ, կ՚ընդունինք : Բայց նոյն ատեն մէջտեղն է սեւ պատկերը խաղաղութեան եւ արդարութեան այդ առաքեալներուն գործած չարիքներուն : Արեւելեան առածը կ՚ըսէ, մէկը առ միւսին զարկ ... :

Կոյրերու միջեւ է վէճը : Երկուքն ալ կոյր եւ երկուքն ալ յստակ տեսութեամբ կը պարծենան ... : Աշխարհք այսօր կեղծաւորութեան համաճարակէ մը բռնուած է, եւ աննախընթաց : Իտէալի՞ մը ետեւէն ենք թէ շահերու ետեւէ : Ազատութիւն տանք որ ի՞նչ ըլլայ, — որպէսզի երջանի՞կ ըլլան ժողովուրդները թէ որպէսզի մեր ապրանքները դնեն եւ մեր հարստութիւնը աւելնայ ... : Մենք մարդկային բնութիւնը կ՚ուզենք փոխել իբրեւ թէ անիկա գործարանի մը մէջ կազմուած մեքենայ մը ըլլար : Կամ, ինչ որ հոգեւոր եւ բարոյական թէմնիքով պէտք է շիտկուի՝ մենք կը ջանանք մեքենական թէմնիքով շիտկել : Մարդկային բնութիւնը փոխել, շիտկելը այսօրուան թէմնիքական ճարտարագիտութեան սահմանին մէջ չիյնար : Եւ մեր մերձեցումը այս բարոյական խնդիրներուն՝ բացարձակապէս նիւթապաշտական է : Է՞ թէ չէ, — խորհեցէք :

Մեր յանկերգը այն է թէ համայնավարութիւնը աշխարհի խաղաղութեան եւ ազատութեան սպառնալից վտանդ մըն է : 19րդ դարու սկիզբը համայնավարութիւն չկար : Եղածը միայն դրամապաշտութիւն էր, կամ դասակարգային տիրակալութիւն : Շատ լաւ, ի՞նչ եղաւ, — նորէն չարիք, նորէն արիւնահեղութիւն, նորէն պատերազմներ : Եթէ համայնավարութիւնը վաղը լուծուի հալի, Աստուծոյ թագաւորութի՞ւնը պիտի գայ : Ոչ : Փաստը երէկուան պատմութիւնն է : Եւ մենք տարուեր ենք ցնորքով մը թէ համայնավարութիւնը եօթնագլուխ այն հրէշն է, որ երբ մէջտեղէն վերցնենք՝ երկիրը երկինքի պիտի փոխուի ... : Վա՛յ մեր գլխուն : Մարդ միայն դրա՞մ շահելու ազատութիւն վայելելով ազատ կ՚ըլլայ : Ի՛նչ միամիտ մտածում : Կամ, կը խորհինք թէ եթէ աղքատութիւնը վերնայ ընկերային ոսկեդարը կը ծագի : Ու ի՞նչպէս կը պայքարինք աղքատութեան դէմ— աղքատը ծուլացնելով եւ զայն մընայուն մուրացիկի մը վերածելով, ձրի կերակրելով եւ հագուեցնելով զայն պետական զանձէն : Աղքատութիւնը երբեք պիտի չպակսի եւ ոչ ալ ոճիրները պիտի զսպուին, մինչեւ որ մեր հոգեւոր եւ բարոյական ըմբռնումները չսրբագրուին :

Կար ատեն մը, մինչեւ դարուս սկիզբները, երբ Ամերիկա սիրով կ՚ընդունուէր ուր որ երթար : Ինքն ալ սիրոյ, աղնիւ դաղափարներու, լոյսի, զարգացումի առաքեալ մըն էր : Գացած տեղը քաղաքավարութեամբ տան դուռը կը զարնէր եւ եթէ տան տէրը բանար դուռը, ու հրաւիրէր մտնելու, կը մտնէր : Հիմա հրոսակային թաքթիքներով կը մօտենայ ժողովուրդներու : Դուռը զարնել ի՞նչ ըսել է. դուռը կը խորտակէ ու կը մտնէ : Վայ, այս տան մէջ խնդիր կայ եղեր կամ կըռիւ : Վայ, հոս բռնակալ մը կայ եղեր, անդին յեղափոխութիւն մը : Ոչ, ոչ, չըլլար : Չենք հասկնար թէ Աստուած իր բոլոր հրեշտակները հրաժարեցո՞ւց իրենց պաշտօններէն եւ Ամերիկացինե՞րը կը գործածէ հիմա, իրենց ահաւոր ըսպառազինութիւնովը, գացած տեղերնին փոթորիկ հանելու համար : Անանկ կ՚երեւի, որովհետեւ մեր բանակները, տորմիզները եւ կրակ տեղացող հրթիռները կը դրկենք, թող մեզք չըլլայ ըսել, կարծես երկնակոչ մեսիական առաքելութեամբ մը : Այս նիւթերուն վրայ խորհիլը իսկ մեզ կը հիւանդացնէ ... : Ա՞յս է ուրեմն մեր պաշտած եւ սիրած Ամերիկան, այս դրախտային երկիրը : Ա՞յս է սերունդը Պանդուխտ Հարց, որոնք Սուրբ Հոգիէն ներշնչուած՝ հիմնեցին հասարակապետութիւն մը, որուն օրէնքները քաղուած էին Աւետարանէն : Սա անցեալ հարիւր տարուան մէջ ո՞ւր հասեր ենք այսօր : Այդ սկզբնական տարիներուն Պանդուխտ Հայրերը կրնային ըսել Առաքեալին պէս թէ «ուժով էին իրենց տրկարութեան մէջ» : Հիմա սակայն, աւա՛ղ, զօրութեան մէջ տկար ենք, անշուշտ բարոյապէս : Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը : Մեր զօրութիւնովը՝ այսօր մեր ներկան եւ ապագան վտանգուած է, միչդեռ մեր «տկարութեամբը» ապահով էինք երեք հարիւր տարի առաջ եւ յետագայ տարիներուն, մինչեւ դարուս սկզբնական քառորդը :

Ո՞ւր պիտի հասնինք այս ճամբով, Աստուած դիտէ եւ Աստուած ողորմի ... :

Ա. Ա. Պ.

(Հայաստանի Կոչնակ)

ՈԽԵՐԻՄ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐ

«Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթին վերջին թիւին մէջ գրագէտ Վախթանգ Անանեան կը ներկայացնէ շարք մը պատմուածքներ՝ քաղուած, ինչպէս միշտ, կենդանական աշխարհէ :

Ստորեւ կարճ պատմուածք մը :

Իմ Ինդա շունը հաւերի թշնամին է : Որսից վերադառնալիս հէնց բակ եմ մտնում, հաջելով ընկնում է յետեւներից. անասելի ճղճղոցն ու փետուրները բակը բռնում են : Չգիտեմ ինչ պատճառով այդ կենդանին յատուկ թշնամութիւն ունի Չալիկ անունով մեր հաւի հետ : Կարծեմ նրանից է, որ Չալիկը մի անդամ, թխսամեր ժամանակ, վեր է թռել, հարս եղել ու իր սուր կտուցով հարուածել շան աչքին :

Այդ դէպքից յետոյ հաւի հէնց միայն չալ փետուրների երեւալը կատաղեցնում էր Ինդային :

Կինս մոլորուել էր, բայց ես ամուր վճռել էի, որ հետ դալիս պիտի զոհէինք Չալիկին, հօ մի հաւի պատճառով իմ որսորդական կեանքի ընկերոջ «խաթրին» չէի դպչելու :

Բայց եւ ափսոսում էինք Չալիկին, լաւ հաւ էր, մեծ-մեծ ձուեր էր ածում, ցեղական էր :

Մեր ընտանիքը հետզհետէ երկու ճակատների բաժանուեց, կինս եւ աղջիկս Չալիկի կողմն անցան, ես ու տղաս՝ Ինդայի :

Մեր ճակատների միջեւ մի քանի ընդհարումներ տեղի ունեցան, ու մի օր էլ կինս ափերից դուրս եկաւ, թէ.

— Չի լինի՞, որ շունդ ծախես ...

Արիւնս գլուխս խփեց :

— Նա իմ որսորդ ընկերն է : Մարդ իր ընկերոջը փողով կը ծախի՞,— վրդոված գոռացի ես :

Կինս լռեց, երեւի հաշտւում էր Չալիկին զոհելու մտքի հետ :

Մի օր էլ որսից երբ վերադարձայ, կինս ուրախ ասաց.

— Արտօ, գիտե՞ս, Չալիկին թուխս եմ դրել ... Հիմի՞ ինչ կ՚ասես :

— Ինչ պիտի ասեմ, թխսամօրը հօ չե՞նք մորթելու :

Սիրտս թեթեւացաւ. էհ, գոնէ քսանը-մէկ օր ազատ կը լինենք ընդհարումից :

Վերջին ժամանակներն Ինդան էլ էր ծանրացել, այլեւս այն եռանդով չէր յարձակւում բակի փետրաւորների վրայ. նա եւս պատրաստւում էր մայր դառնալու :

Իմ ու կնոջս միջեւ տեղի ունեցող վէճերը միառժամանակ դադարեցին : Թող ձագեր հանեն, տեսնենք վերջը ոնց կը լինի :

Չալիկին թուխս էին դրել շան աչքից հեռու՝ նախասենեակում, փայտէ հին թախտի տակ :

Ահից Ինդային նախասենեակ չէինք թողնում, նա դիշերում էր բակի մի անկիւնի իր բնում :

Մարտի վերջերին էր, մի դիշեր էլ անակնկալ կերպով ձիւն է դալիս, սառնամանիք անում, իսկ ես անտեղեակ քնած եմ : Մէկ էլ լսեցի տղայիս կանչը.

— Հայրիկ, վեր կաց, Ինդան ծնել է ..

— Վահ, հիմի ճուտերին ցուրտը տարաւ, վերարկուս դէսը տուր,— դոչեցի ես արագ հագնուելով :

— Ինչ ցուրտ, Ինդան նախասենեակումն է, — պատասխանեց տղաս :— Դուռը բացել էր, ներս մտել ու թաց-թաց ճուտը բերանին տեղ էր ման գալիս, որ պահի :

Դուռը բաց արի. շունս պպզել, հանդարտուած նայում է ինձ :

— Բա ճուտն ո՞ւր է, այ տղայ ...

Փնտռում ենք դէս-դէն՝ ճուտ չկայ : Թախտի տակը նայեցինք՝ Չալիկը հանդիստ նստած է ձուերի վրայ : Շունը մօտեցաւ հաւին, սիրալիր հոտոտեց, մէջքի փետուրները լիզեց : Իսկ սա հէչ, ոչ վեր թռաւ, ոչ ճչաց, ոչ կացահարեց : Ա՛յ քեզ հրաշք, այս ո՞նց, ե՞րբ են հաշտուել : Կինս էլ եկաւ, նայեց այդ տեսարանին զարմացաւ :

— Այ տղայ, բա ճուտն ո՞ւր է, չլինի թէ բերանին ուրիշ բան է եղել, — բարկացած հարցնում եմ ես :

— Չէ, հայրիկ, աչքովս տեսայ :

— Կերած կը լինի, — շանս հասցէին չարախօսեց կինս, բայց ես աչքերովս շանթեցի նրան, մի տես ինչ շառով են տալիս իմ սիրած կենդանուն ...

Բայց ես դիտէի, որ այդպիսի դէպքեր երբեմն պատահում են շների կեանքում, ուստի սիրտս կոտրուած մտածում էի. «Ո՛նց թէ Ինդան էլ է՛ն մայրերից ...» : Այդ դառն մտքին էի, երբ ինչ որ տեղից նուոց լսուեց : Դէս-դէն ընկանք, թախտի տակը, անկիւնները նայեցինք՝ չկայ : Չը-դիտեմ խելքիս ինչ փչեց, Չալիկին վեր քաշեցի ու սիրտս լցուեց ...

Ահա շան կոյր ձագը գոլ ձուերի մէջ խլրտում է ու մերկ դնչիկը դէս-դէն մեկնում, տաքացել է, ծծել է ուզում :

Ես ու կինս իրար երես նայեցինք եւ աչքերով ամէն ինչ ասացինք իրար : Մի տես ինչ սիրտ ունի է՛ մայր արարածը, որ իր թշնամու ձագին պատսպարել է իր թեւերի տակ : Բա Ինդան : Բա նա ո՞նց է իր սիրած բալին վստահել իր ոխերիմ թշնամուն ...

Կինս գլուխն օրօրում էր լուռ ու բարութեան արցունքներ էին լճացել նրա աչքերում ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Գութ, աչքը նոր պատրաստուած դեղի մը վրայ, առանց առջեւը նայելու, մեքենայաբար շիշը բռնելով քիչ մը ջուր լեցուց դաւաթը եւ օգնականին դառնալով ըսաւ.

— Մէնար, 14 թիւ հիւանդը հոս կանչել տուր :

Քանի մը վայրկեան ետք 14 թիւ հիւանդը փորձարկութեանց աշխատանոցէն ներս մտաւ :

Հիւանդը, Ժօղէֆ Մօրթէն, հազիւ յիսուն տարեկան կար : Ան Տիկին Շապանի նախկին կառապանն էր : Երիկամունքի հիւանդութիւն ունէր եւ բժիշկը յանձնարարականով մը ձրիաբար հիւանդանոց դնել տուած էր զայն :

— Բարի լոյս, պարոն բժիշկ, ըսաւ Մօրթէն խոնարհութիւն մը ընելով :

— Բարի լոյս, բարի Ժօղէֆս : Այսօր ի՞նչպէս ես :

— Չեր շնորհիւը լաւ եմ, պարոն բը-ժիշկ :

— Լաւ բարեկամս, այսօր կուշտիդ դեղ մը պիտի ներարկենք : Հասկնալ կ՚ուզեմ որ երիկամունքներդ գործել սկսա՞ծ են :

Այս ըսելով, բժիշկը խօսքը իր օգնականին ուղղելով աւելցուց.

— Մէնար, կը հաճի՞ս սա բարի մարդուն լեղակոդիի (պլէօ տը մէթիլէն) ներբարկում մը ընել :

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց օգնական բժիշկը :

Եւ դեղերու դարակին առջեւ անցաւ. բայց տեսնելով որ լեղակոդին սպառած էր, ըսաւ.

— Լեղակոդի չէ մնացեր, պարոն :

— Բնա՞ւ չկայ :

— Բնաւ :

— Շատ լաւ, հիմակուհիմա անմիջապէս քիչ մը պատրաստէ եւ վերջը դեղագործին կ՚ապսպրես որ բերէ : Առ, սա դաւաթիս ջուրէն քսան խորանարդ սանթիմեթր չափէ, եռացուր եւ մէկ կրամ ալ լեղակ խառնէ հետը : Հասկցա՞ր :

— Այո, պարոն :

Օգնական բժիշկը քանի մը վայրկեանի մէջ լեղակոդին պատրաստելով ապակիէ փոքրիկ դրեխի մը մէջ քաշեց :

— Ինծի տուր, ըսաւ Գութ :

Եւ դրեխը իր օգնականին ձեռքէն առնելով ծայրը ասեղ մը անցուց եւ իր ձեռքովը ներարկեց զայն հիւանդին կուշտին :

— Լմնցաւ, Ժօղէֆ... : Գնա ... բարեկամս, գնա հիմա քիչ մը պտըտէ եւ պարոն Մէնարը ինչ պատուէր որ տայ, կէտը կէտին գործադրէ :

Հիւանդը դուրս ելաւ, իսկ բժիշկը պատուիրեց իր օգնականին որ աչքը անոր վրայէն չհեռացնէ եւ մէզը քննելէ ետք արդիւնքը իրեն հաղորդէ :

— Այսօր կամ վաղը, ինչ արդիւնք որ տայ լեղակոդին, ինծի կ՚իմացնես, շարունակեց բժիշկը : Քանի մը օրէն պիտի մեկնիմ, պաշտօնս պարոն Պրէժանի յանձնելէ առաջ, կ՚ուզեմ որ սա բարի մարդը իր տունը դառնայ :

Յետոյ իր սեղանին գլուխը անցնելով սկսաւ քիմիադիտական փորձերով զբաղիլ :

Ժամը տասնը մէկը զարկաւ :

Գութ ճերմակ զոգնոցը հանեց եւ բաճկոնը հագաւ :

Գլխարկը գլուխը անցուցած միջոցին սեղանին մօտեցաւ եւ շիշը առնելով քիչ մը ջուր լեցուց դաւաթին մէջ. երբ դաւաթը բերանը տանելու համար վեր կը վերցնէր, դուռը զարնուելով հիւանդապահուհի մը ներս մտաւ :

— Պարոն 14 թիւը ծանրացաւ, վիճակը շատ դէշ է, ըսաւ հիւանդապահուհին ուղղակի բժիշկին քով վազելով :

— Ո՞վ, Մօրթէ՞նը, թոթովեց Գութ ջուրին դաւաթը ձեռքը, ապշահար :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սրբուհի Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Հերմինէ Մէրամէթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթեէմէզեան եւ զաւակները, Անանիկ եւ Հրանդ Անանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ մօրեղբօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
(Ծնած Էտիրնէ, 1881ին)

մահը, որ պատահեցաւ Հինդշաբթի, Յունուար 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 25ին) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Ղազարեան եղբարք 200 Ֆրանք արժող գրակալ մը, Տիկին Ակայեան Գեղեցիկ գորդ մը, Այրի Տիկին Զ. Կիրակոսեան յիսուն, Տիկին Նեվրիկ մատաղի համար ոչխար մը: Ա. Մէնէմէճեան յիսուն, Տօրումեան եղբարք քսան, Յ. Գուդուլեան քսան, Ա. Նիկողոսեան ողբ. Միրաքեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան, Ա. Նիկողոսեան ողբ. Մ. Կիրակոսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20, Աճարեան 15 եկեղեցւոյ, 15 դպրոցին, Ողբ. Հ. Յարութիւնեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պարտիզպանեան քսան, Ս. Խոզիկեան քսան, Յ. Մարկոսեան 15: Օր. Անի Բարունակեանի ամուսնութեան առթիւ կնքահայրը Պ. Վ. Գանպէրեան յիսուն եկեղեցւոյ, յիսուն Առաջնորդարանին: Պ. Զօրեան իր զաւկին մկրտութեան առթիւ եկեղեցւոյ 40, Գալուստեան յիսուն, Մ. Պալեան իր հօր մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Կիրակոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Ա. Յովակիմեան տասը, Յ. Պօյաճեան 10:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels) Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél.: 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԵԱՆ ՏԸԻՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տուչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու աղնիւ դիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros: Porte Maillot ou Champerret

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél.: PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ
Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17.30ԷՆ 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro: Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք:

×

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Բիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի դրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 Ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 25 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10518 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.518

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Մարոք տեղի պիտի չտայ Ֆրանսական կառավարութեան ձերբակալութեան հրամանագիրներուն : Ռապաթ կը մեղադրէ Ֆրանսան որ բռնաբարած է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող 1957ի իրաւական պայմանագրութիւնը : Այս պայմանագրութեան համաձայն՝ «ստորագրող կողմերը պիտի չյանձնեն իրենց երկիրը գտնուող հպատակները : Բայց յանձնառու կողմը, յանձն կ՚առնէ, այն չափով որ ձեռնհաս է դատելու, հետապնդելու իր իսկ հպատակները, որոնք միւս պետութեան հողամասին վրայ յանցանքներ գործած են, պատիժի ենթակայ երկու պետութեանց մէջ, երբ միւս կողմը դիւանագիտական ճամբով դիմում ընէ, տալով իր ունեցած տեղեկութիւնները, թղթածրարները : Դիմող կողմը տեղեակ կը պահուի հետապնդումէն » :

Մարոքի համար Ֆրանսա չէ գործադրած այս պայմանները :

Ամէն պարագայի մէջ, թագաւորը ասպարէզ կարգալու ձեւով, Շաբաթ օրուան տօներուն, որոնք Ռամատանի վերջը կ՚ոգեկոչէին, երեւցած է ներքին նախարար Զօր. Ուֆքիրի հետ : Հասան Բ. նոյնիսկ ձեռքը երկարած է Ներքին նախարարին որ համբուրէ : Թագաւորը ամէն ձեւով ցոյց կ՚ուզէ տալ որ իր նախարարին կողքին է :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՏ ԿԱՆՉԵՑ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ի տես Ռապաթի կառավարութեան բռնած ընթացքին, Ֆրանսական կառավարութիւնը ետ կանչեց Մարոքի իր դեսպանը : Ասիկա սակայն դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում չի նշանակեր :

Ռապաթի կառավարութիւնը երկար լռութենէ մը ետք, յայտարարութիւն մը բրաւ, ուր կը շեշտուէր, — « Ն. Վ. թագաւորին կառավարութիւնը զարմացած է, տեղեկանալով Ֆրանսական Հանրապետութեան Ատեանի մէկ զեկոյցէն որ Պ. Զոլինկէր, Ֆրանսացի հարցաքննիչ դատաւորը որու յանձնուած է ինչ որ կը կոչուի «Պեն Պարքայի հարցը » : ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանած է ներքին նախարար Զօր. Ուֆքիրի, Ազգ. Ապահովութեան տնօրէնի կը ցորդ՝ հրամանատար Տլիմիի եւ մի ոմն Շթուքիի դէմ : Նման որոշում մը բրռնաբարումն է Ֆրանքեւմարոքեան համաձայնագրերուն եւ խաղ մըն է մեր երկրին դէմ : Մարոքեան կառավարութիւնը կ՚ուզէ ճշդել ազգային եւ միջազգային հանրային կարծիքին, ինչ կը վերաբերի այս ձեւակերպութեան, որ Մարոք, որեւէ պարագայի մէջ, կրնայ գործադրել վերոյիշեալ հրամանագիրները, ըստ Ֆրանքեւմարոքեան համաձայնագրերուն որ չի նախատեսեր որեւէ յանձնում » :

Ռապաթի կառավարութեան համար դատական համաձայնագրին բնագիրը շատ յստակ է եւ իրաւունք չի տար Ֆրանսացի դատաւորին ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանել :

Մարոքեան կառավարութեան զեկոյցը « կարեւոր անճշդութիւններ » կը ներկայացնէ Ֆրանսական կառավարութեան աչքին : Ինչ կը վերաբերի Ֆրանքեւմարոքեան համաձայնագրին «բռնաբարումին », նկատի պէտք է առնել որ հրապարակ հանուած հրամանագիրները ոչ մէկ կերպով կը պահանջէին յանցաւորներուն յանձնումը : Այս կէտը շատ կարեւոր է, վասնզի կը նշանակէ, որ Ֆրանսա չի պահանջեր որ խնդրոյ առարկայ անձերը իրեն յանձնուին, իր պահանջները սահմանափակուած են անոնց ձերբակալութեան : Եթէ Մարոք հարցաքննութիւն մը բացած ըլլար վերոյիշեալ անձերուն վրայ, շատ հաւանական է որ Ֆրանսացի զեկավարները գոհացած կ՚ըլլային ատով եւ Մարոքի իշխանութեանց յանձնած կ՚ըլլային հարկ եղած բոլոր տարրերը եւ թղթածրարները, որպէսզի Մարոք կարենայ դատել իր հպատակները : Ռապաթ կը գտնէ նաեւ թէ ձերբակալման հրամանագիրները կը համապատասխանեն, ոչ թէ պարզ դատաւորի մը փափաքին այլ Ֆրանսական կառավարութեան, այլ խօսքով, Ռապաթ ըսել կ՚ուզէ որ Զոլինկէր ենթարկուած է ոչ թէ դատական իշխանութեանց այլ՝ կառավարական :

Ետ կանչելով Ռապաթի իր դեսպանը, Ֆրանսա Մարոքի Արտաքին նախարարին յանձնած է ծանուցագիր մը ուր կ՚ըսէ. — « Ֆրանսական արդարութեան կատարած հարցաքննութիւնը Պեն Պարքայի հարցին մասին, այն համոզումը տուած է դատաւորին որ Մարոքի Ներքին նախարարութիւնը կազմակերպած է առեւանգումը եւ Մարոքի Ներքին նախարարն ու իր անմիջական քանի մը գործակիցները անձնապէս մասնակցած են գործողութեան վերջին մասին : Ասոր իբրեւ հետեւանք, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանած է Զօր. Ուֆքիրի, Տլիմիի եւ Շթուքիի դէմ : Ֆրանքեւմարոքեան դատական պայմանագրութիւնը, իր 28րդ յօդուածի, առաջին պարբերութեան մէջ, համաձայն միջազգային սովորութեան, կը նախատեսէ որ կողմերը պիտի չյանձնեն իրենց հպատակները : Ուրեմն, Ֆրանսական կառավարութիւնը ըստ վերոյիշեալ համաձայնագրութեան չի խօսիր : Այս վերջինը կը նախատեսէ նաեւ (նոյն յօդուածին Բ. պարբերութեան մէջ) որ երկու կողմերէն մէկը, որոշ պարագաներու մէջ, կրնայ միւսէն պահանջել որ հետապնդէ իր մէկ հպատակը : Բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ առանց որեւէ արդիւնքի, փորձեց որ մարոքեան կառավարութիւնը ձեռք առնէ անհրաժեշտ միջոցները որպէսզի ճշմարտութիւնը երեւան ելլէ, չի կրնար հաւատալ որ այդ յօդուածին գործադրութիւնը համապատասխան է ճըշմարտութեան երեւմտան անհրաժեշտ պայմաններուն : Իրաց այս կացութեան մէջ ուրեմն, կը գտնէ որ Ֆրանքեւմարոքեան գետնի վրայ, կարելի չէ այս հարցը նկատի առնել քաղաքականէ զատ տեսանկիւնէ մը : Այն վայրկեանէն երբ մէկ երկրին կառավարութեան մէկ անդամը խնդրոյ առարկայ է, այնպիսի ձեւով, որ հարցը այլեւս կառավարութենէ կառավարութիւն է : Սկիզբէն եւ քանիցս, Մարոքի Ֆրանսական դեսպանը յայտնեց մարոքեան կառավարութեան Ֆրանսական կառավարութեան տեսակէտը եւ ճշդեց թէ, ի չգոյէ Ռապաթի մէջ առնուելիք միջոցներուն, Ֆրանսա կը պարտադրուի ըստեղծուած կացութեան անխուսափելի հետեւանքները քաղել » :

Կը սպասուի որ այս օրերս կարեւոր նոր յայտնութիւններ ըլլան : Էքսփրէս իր այս շաբթուան թիւին մէջ արդէն նոր յայտնութիւններ կ՚ընէ : Ծանօթ է որ այս շաբաթաթերթն էր որ առաջին անգամ հրատարակեց Ֆիկոնի հետ տեսակցութիւն մը ուր մանրամասնութիւններ կը տրուէին Պեն Պարքայի սպանութեան մասին :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Թեթի տօները վերջացած են եւ անմիջապէս կռիւները վերսկսած : Ամերիկա կը շարունակէ չռմբակոծել հիւսիսային Վիէթնամը :

Սայկոնի մէջ կը սպասուի Վիէթքոնկի յարձակումներու, արդարեւ Վիէթքոնկի հրամանատարութեան մէկ փաստաթուղթը ձեռք անցուած է, որու մէջ հրահանգ կը տրուի Վիէթքոնկի բոլոր միաւորներուն «որքան կարելի է շուտ» յարձակումի անցնիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, 75 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է ամէնէն հարազատ Փարիզցին՝ Ժան Կալթիէ – Պուասիէռ, որ հիմնադիրն էր նշանաւոր «Քրափույոյին» : Լրագրող եւ մեծ փոլեմիսթ, Կալթիէ - Պուասիէռ ըմբոստ մըն էր որ հըպարտ էր «յիսուն դատաւորութիւններով, յիսուն տարուան հրապարակագրութեան ընթացքին » : Ըսած է միշտ ինչ որ կը մտածէր եւ մտածած է միշտ ըսածը, ինչպէս զինքը կը բնորոշէր Փօլ Լէօթօ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը բերանացի բողոք մը ներկայացուցած է խորհրդային կառավարութեան ամերիկացի ուսանողին մահուան առթիւ : Արդարեւ, ոչ երիտասարդին ընտանիքը, ոչ ալ ամերիկեան իշխանութիւնները կը հաւատան թէ երիտասարդը — որու մարմինը գտնուած էր կառախումբին մէջ, կոկորդը կտրուած — կրնայ անձնասպան եղած ըլլալ, ինչպէս կ՚ըսուի Մոսկուայի մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը վճռած է արագօրէն լուծել տագնապը : Հաւանական կը նկատուի որ Մորօ ինքզինքին յաջորդէ : Համայնավար կուսակցութեան համագումարը կը բացուի այսօր եւ կառավարական տագնապը օրհնութիւն մը նկատուի համայնավարներուն համար, որոնք կրկին գործի պիտի անցնին ձախ կառավարութիւն մը ստեղծելու համար : Համագումարին ներկայ կ՚ըլլայ Սուսլով :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ռոզ էլ Եուսէֆ» շաբաթաթերթը բուռն կերպով յարձակած է իսլամական ուխտի մը ծրագրին վրայ, որ պիտի փոխարինէ Սենթօն (նախկին Պաղտատի Ուխտ) : Ներշնչողները կը նկատուին Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Պարսկաստան : Ըստ եղիպտական թերթին, այս երեք երկիրները կ՚ուզեն իրենց միացնել կարգ մը արաբական երկիրներ եւ առաջին կարգին՝ Սէուտական Արաբիա, Լիբիա, Մարոք, Յորդանան եւ Քուէյթ : Ըստ նոյն թերթին, « Իսլամական Ուխտին » նպատակներն են. — Գահիրէի դէմ գործել, ճամբան կտրել Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային եւ չինական նախաձեռնութեանց եւ վնասել նախագահ տը Կոլի ճամբորդութեան ծրագրին այդ շրջանին մէջ :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պօղոս Զ. Պապը միտք ունի դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծել Մոսկուայի հետ : Այս լուրը կը հրատարակէ իտալական «Իլ Պոռկէզէ» շաբաթաթերթը, որ կ՚աւելցնէ թէ այս հարցը խօսակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ Պապին եւ Կրոմիքոյի միջեւ, երբ յառաջիկայ ամսու սկիզբը խորհրդային Արտաքին նախարարը Վատիկան այցելէ : Ըստ նոյն աղբիւրին Խորհ. Միութիւնը մէկ պայման դրած է՝ կրօնական քարոզչութիւն չընել Խորհ. Միութեան մէջ : Ներկայիս միակ համայնավար երկիրը որ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը պահէ Վատիկանի հետ Քուպան է :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ նորաձեւութիւնները մօտ օրէն պիտի ցուցադրուին Փարիզի մէջ : Գլխաւոր նորութիւնն է հագուստներու կարճութիւնը : Կանանց կարգ մը մեծ դերձակները, հագուստներու հասակը կարճցուցած են մինչեւ ծունկէն վեր 20 սանթիմեթր ...:

ՖՐԱՆՍԱ հինգ հազար թոն կաթ նուիրած է Հնդկաստանի, Տիկին Կանտիի վարչապետութեան առթիւ : Նեհրուի աղջիկը ամէնէն առաջ պէտք է պայքարի իր երկրին սպառնացող մեծագոյն վտանգին դէմ՝ սովը :

«...ԵՒ ՁԻՒՆՈՏ ԱՌԱՒՕՏ ՄԸ ՍՈՎԵԹ ՀԵԾԵԼԱԶՕՐՔԸ ՄՏԱՒ ԵՐԵՒԱՆ»

« Միլլիյէթ» կը շարունակէ հրատարակել թարգմանութիւնը Լորտ Քինրոսի ծանօթ գործին, որուն անունն է «Ազգի մը վերածնունդը, «Աթաթիւրք» : Նախապէս հրատարակած էինք, քաղելով այդ թարգմանութենէն, այն մասը, որ կը վերաբերէր թուրքեւհայ յարաբերութեանց ու սահմանային հարցերու : Հեղինակը, կը շարունակէ խօսիլ Հայաստանի մասին նաեւ այն գլուխին մէջ, որ կը կրէ «Իսթանպուլ եւ Ճերմակ Ռուսերը» խորագիրը : Գրած էինք, թէ Կիւմրիւի (Աղեքսանդրաբոլ) դաշնագրի կնքումով, թըրքական սահմանները Արեւելքի մէջ ճշգըւեցան Արաքս եւ Արփաչայ գետերու ափերը ըլլալով : Այս գլուխին ներքեւ կը կարդանք. —

« ... Մինչ այդ, Ռուսերը պարտութեան մատնած էին Վրանկէլեան բանակը : Ասոր իբրեւ հետեւանք, ճերմակ ռուս գաղթականները սկսած էին խուժել դէպի Պոլիս, Նոր Բարձր Ներկայացուցչին՝ Սըր Հորաս Բումպոլտի բացատրութեամբ, հացի փոխարէն հարստացնելու համար շուկաներու մէջ խանութպաններու արկղները զանազան գոհարեղէններով ու գանձային առարկաներով, ինչպէս նաեւ աւելի ճոխացնելու համար զուարճութեանց վայրերը եւ գիշերային ակումբները, հեղեղի մը պէս ողողելով «արդէն իսկ շուայտութեան ու զեղխութեան սիրահար այս մայրաքաղաքը » :

« Այսպէս, Ռուսերն ալ գրաւեցին Հայաստանի մնացեալ մասը, ազատօրէն եւ անարգել : Ռուսական հեծելազօրքը, ձիւնոտ առաւօտ մը Երեւան մտաւ եւ ձիերը յառաջացան Երեւանի փողոցներուն մէջ, հանդարտօրէն, լուռ ու համակերպած ժողովուրդին մէջէն, առանց իսկ փամփուշտ մը արձակելու, առանց գոյզն դիմադրութիւն տեսնելու :

« Այդ դէպքին յաջորդող ամիսներուն, Թուրքերն ու Ռուսերը իրենց միջեւ բաժնեցին Անդր - Կովկասը : Ռուսերը մտան Վրաստան, հոն ալ ուրիշ Խորհ. Հանրապետութիւն մը հիմնուեցաւ, Թուրքերը գրաւեցին Արտահանն ու Արդուինը, իսկ Պաթումի համար կատարուած արշաւը շահեցաւ Կարմիր Բանակը : Կը մնար այս զինուորական յաջողութեան նուիրագործումն ընել այլեւս, քաղաքական ճամբով » :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՁՄԵՌ

ԹԱՇՔԵՆՏԻ ՄԷՋ ԳԱՐՈՒՆ

Երբ Մոսկուայէն մինչեւ Մատրիտ երկարող լայն շրջանակ մը ցուրտէն կը դողար Էօզպէքիստանի մայրաքաղաք Թաշքենտի մէջ ծառերը ծաղկիլ սկսան :

Երբ Փարիզի մէջ օրուան ամէնէն ցած ջերմութիւնը զերոյէն վար տասնըչորս, Լոնտոնի մէջ տասնըհինգ, Սթոքհոլմի մէջ երեսուն, Շուէտի հիւսիսային շրջանին մէջ քառասուն, անդին Թաշքենտէն հասնող լուրերը գարնան առաջին աւետիսը եղան : Թաշքենտի ծաղիկները ծլարձակիլ սկսան, վարդենիներուն վրայ կանանչ տերեւներ երեւիլ սկսան : Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Յունուարին Թաշքենտ այսպիսի գարնանային մթնոլորտի մը մէջ կը գտնուի :

ՍՐՏՑԱԻ ԽՕՍՔԵՐ

«Գեղարուեստական գրականութեան թարգմանութեան արդի վիճակը եւ մեր խնդիրները» խորագրին տակ, Ստ. Ալաջաջեան, «Սով. Գրականութիւն» ամսաթերթի վերջին թիւին մէջ (Դեկտեմբեր) կ'անդրադառնայ թարգմանական գործին արդի վիճակին մասին Հայաստանի մէջ: Այս առթիւ կ'ընէ նաեւ հաստատում մը՝ մեր արժէքները օտարներուն ներկայացնելու գործին մէջ «ձեռնածալ» նստած ենք:

Կը ներկայացնենք յօդուածին այս մասը, արեւմտահայերէնով:

Ամէն ազգի մշակութային զանձարանին մէջ իր տեղը ունի թարգմանական գրականութիւնը:

Դարերու հարստութիւն ունի հայ թարգմանական զանձարանը, որ ծնունդ առած է մեր այբուբենին հետ: Հայաստանի մէջ, Ե. դարուն, առաջին գործերը թարգմանուած են անմիջապէս ասորերէնէ, յունարենէ, պարսկերէնէ եւ լատիներէնէ, աւելի ետք՝ վրացերէնէ եւ արաբերէնէ: Մենք կրնանք իրաւամբ հպարտանալ, որ ունինք այն հին շրջանի գործերուն թարգմանութիւնները, որոնց բընագիրները կորսուած են, գոյութիւն չունին: Երեւանի Մատենադարանին մէջ անթառամ ծաղիկներու պէս կը պահուին այնպիսի ձեռագիրներ, որոնց հեղինակներուն գերեզմանները անգամ անծանօթ մնացած են աշխարհին, ձեռագիրներ, որոնք միջազգային արժէք ունին եւ որոնց ուրիշ լեզուով գրուած օրինակը չէք գտներ ոչ մէկ տեղ:

Պատառիկներ եւ միայն քանի մը յիշատակուած քաղուածքներ կային Եւսեբիոս Կեսարացիի «Ժամանակագրութենէն», աշխարհի բոլոր պատմաբաններն ալ նշխարի նման սուրբ կը նկատէին Դ. դարու յոյն պատմաբանին այդ պատառիկները, երբ գտնուեցաւ ամբողջ գործին հայերէն թարգմանութիւնը: Ե. դարուն Հայերը երկու հատորներն ալ թարգմանած էին ճշգրտութեամբ եւ վարպետութեամբ, եւ այսօր մեր թարգմանական զանձարանէն այդ հատորները մենք ի լոյս աշխարհ սփռեցինք:

Անատոլիոս Բրիւտացիի «Գիրք Վաստակոցը» կը նկատուէր աշխարհի առաջին երկրագործական գիրքը: Այդ մասին շատ գրուած էր, թէեւ գիրքը մէջտեղ չկար: Գտնուեցաւ, ահա, անոր հայերէն թարգմանութիւնը, եւ Եւրոպան ապշեցաւ: Հայերէն թարգմանութենէն վեց դար ետք, ԺԳ. դարուն, վերոյիշեալ հատորը թարգմանած էին Արաբները, եւ միայն վերջերս գտնուեցաւ արաբական թարգմանութիւնը:

Գիտական աշխարհը այժմ կրնայ գտնել յոյն պատմագիրներ Արիդինոսի, Կեփալիոնի, Կաստորի, Մանեթոնի գործերուն հայերէնը, իսկ ասորի պատմագիրներէն՝ Այիթալա Ուռհայեցիի, Պետրոս Մոնգոսի, Եփրեմ Խուրիի, Նանայի եւ ուրիշներու հայերէն թարգմանութիւնները:

Աւելորդ է ըսել, որ այս բոլոր գործերուն բնագիրներն ալ կորսուած են:

Մենք իրաւունք չունինք մոռնալու մեր կաճառները, որոնք գիտական օճախներ ըլլալէ զատ, եղած են թարգմանական գործի դարբնոցներ: Շատ աշխատասիրութիւններ թարգմանուած են Տաթեւի եւ Հռոմոսի, Անիի եւ Սեւանի, Աղթամարի եւ Սանահինի, Գանձասարի եւ Գլաձորի, Էջմիածնի եւ Ամիրտոլի մէջ, ԺԱ.–ԺԴ. դարեւոն՝ Սիսի եւ Դրազարկի, Ակնիրի եւ Սկեւսա վանքին, Արքակաղնիի եւ Հռոմկլայի, աւելի ետք՝ Վենետիկի, Արմաշի մէջ, դեռ չենք յիշատակեր Թիֆլիսն ու Պոլիսը, Զմիւռնիան, Փարիզը, Մոսկուան, Վիէննան, ուր կարեւոր թիւով թարգմանութիւններ կատարուած են:

Արիստոտել, Պղատոն, Եւրիպիդէս եւ Անակրէոն, Արիստոֆան ու Եսդելէս ... կարելի՞ է միթէ յիշատակել բոլորն ալ, որոնք անտեղեակ երախտագէտներն մեր ժողովուրդին, որ պահած է անոնց ստեղծագործութիւնը, թէեւ ոչ իրենց լեզուով: Մենք ուրախ ենք, որ անոնք հարըստացուցած են մեր թարգմանական զանձարանը արժէքաւոր գործերով: Վերջերս դրաբարէն ռուսերէնի թարգմանուեցաւ Արիստոտելի «Մեկնութիւն ստորոգութեանցը», վերջերս Զենոն Ստոյիկի դրաբար գործերուն լուսապատճէնները ուղարկուեցան Գերմանիա եւ Անգլիա, որպէսզի թարգմանուին եւ լոյս ընծայուին:

Շատ մեծ է մեր հարստութիւնը, եւ այդ պատճառով ալ մեծ աշխատանք կայ դեռ կատարելիք: Առաջին եւ կարեւոր հարցը այն է, թէ ե՞րբ պիտի գրուի մեր թարգմանական արուեստին պատմութիւնը: Պէտք չէ՞ պատրաստուի մատենագրութիւն մը՝ նուիրուած թարգմանական գրականութեան: Անհրաժեշտութիւն մը չէ՞ արդեօք, որ ունենանք տեսական աշխատութիւն մը, ուր բացատրուին եւ մեկնաբանուին մեր նախնիքներուն թարգմանական արուեստին ուղղութիւնները: Աւելին, եթէ Անգլիացիները եւ Գերմանացիները մեր Մատենադարանէն կը տանին Զենոնի գրաբար թարգմանութիւնները իրենց լեզուով իրենց ժողովուրդին ներկայացնելու, եթէ մտածած ենք գրաբարէ ռուսերէնի թարգմանել Արիստոտելի «Մեկնութիւն ստորոգութեանցը», ուրեմն ինչո՞ւ մենք, որ տէրն ենք այդ հարըստութեան, չենք հիմներ մատենաշար մը եւ այդ զանձերը չենք յանձներ մեր ժողովուրդին:

Այսօր մեր Մատենադարանին մէջ անթեղուած է մարդկութեան մտաւոր մշակոյթին կրակը, իսկ հանրային գրադարանին մէջ՝ վերջին դարերուն կատարուած օտար լաւագոյն գործերուն թարգմանութիւնները: Մենք իրաւունք չունինք մոռնալու այս աշխատանքը եւ վաստակը: Բայց, դժբախտաբար, անհոգ եւ անտարբեր ենք: Ասոր լաւագոյն օրինակը «հայ նոր գրականութեան պատմութիւն» երեք հատորեայ աշխատութիւնն է, որ բազմակողմանի ձեւով կը լուսաբանէ մեր գրականութիւնը, սակայն այս երեք հատորներուն մէջ չկայ գլուխ մը, կամ բաժին մը, որ նուիրուած ըլլայ ԺԹ. դարու հայ թարգմանական գրականութեան, որ այնքան կարեւոր դեր կատարած է մեր իրականութեան մէջ:

Կայ նաեւ ուրիշ հարց մը, որ կապ ունի վերոյիշեալ հարցերուն հետ: Ուսումնասիրուած չէ նաեւ թէ անցեալին օտարները հայերէն ի՞նչ գործեր թարգմանած են իրենց լեզուով: Արդեօք Անյաղթի եւ Շիրակացիի գործերը չե՞ն թարգմանուած օտար լեզուներու: Չէ՞ որ Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմութիւն» արաբերէն թարգմանութեան օրինակը գտնուեցաւ Գահիրէի մէջ: Ֆրանսացիները շատոնց կ'օգտագործեն Խորենացիին վկայութիւնները, եւ այսօր, Չինացիները իրենց պատմագիրքերուն մէջ իբրեւ վերտառութիւն, առաջին էջի վրայ կը յիշատակեն պատմահօր խօսքերը չին ժողովուրդին մասին: Մեր նախնիքներուն ժամանակակիցները, Ասորիները եւ Բիւզանդացիները, Արամիացիք եւ Հռոմէացիները, ճիշդ է, պատմութեան փոշիներուն տակ թաղուած են, բայց, այդ չի նշանակեր, որ հետազօտութեան համար, պրպտումներու համար ոչ մէկ ենթահող մնացած է:

Այսօր, սակայն, բաւական տարբեր է պատկերը, այսօր հայ գրականութիւնը մուտք կը գործէ զանազան երկիրներ, տարբեր լեզուներով եւ յատկապէս ռուսերէնի թարգմանութեան միջոցաւ: Վերջին երեք տարիներուն (1963 - 1965) զանազան երկիրներու մէջ, լոյս տեսած են հայ հեղինակներու պատմական, գիտական եւ գեղարուեստական բազմաթիւ գործեր, որոնց ցուցակը դժբախտաբար չենք կրնար ունենալ, իսկ մեր հաւաքած փաստերը քիչ են, չեն ընդգրկեր մեր հրպարտութեան մեծութիւնը:

Զուիցերիոյ մէջ լոյս տեսած են Յովհ. Թումանեանի, Ստ. Զօրեանի, Յովհ. Յովհաննիսեանի գործերը, Անգլիոյ մէջ՝ Մովսէս Կաղանկատվացիի, Դաւիթ Սլաւկա որդիի, Թոթովենցի եւ ուրիշներու գործերը, Ֆրանսայի մէջ՝ Աբովեանի, Մանանդեանի, Վարուժանի, Դ. Դեմիրճեանի, Շիրազի գործերը եւ Սասունցի Դաւիթի դիւցազներգութիւնը, Ամերիկայի մէջ՝ դիւցազնավէպին երեք թարգմանութիւնները, Սայաթ - Նովա, Հայկական մանրանկարչութիւնը եւայլն: Ուրուկուայի մէջ՝ սպաներէն լեզուով, հայ ժողովուրդին եւ գրականութեան պատմութիւնը, Իտալիոյ մէջ՝ Հայոց պատմութիւնը եւ գրականութիւնը, Լիբանանի եւ արաբական երկիրներու մէջ Վ. Անանեանի, Իսահակեանի գործերը եւ «Սայաթ Նովան»: Պարսկաստանի մէջ՝ Շիրվանզադէի, Թումանեանի, Իսահակեանի, Զօրեանի, Թոթովենցի գործերը: Բազմաթիւ գործեր թարգմանուած են Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Լեհաստանի, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ, Փորթուգալի մէջ, հոս չենք խօսիր խորհրդային երկիրներու մէջ թարգմանաբար լոյս տեսած հայ գրողներու գործերուն մասին, ինչպէս նաեւ չինարէն, ճափոներէն, փունջարէն լոյս տեսած հաւաքածոներուն մասին:

Արդ ո՞վ պիտի զբաղի, թէ՝ ուր եւ ինչ թարգմանուած է հայ գրականութենէն, օտարները ի՞նչ կարծիք կը կազմեն հայ գրականութեան մասին, երբ կը կարդան հայ գրողներուն գործերը իրենց լեզուով եւ, վերջապէս, ի՞նչ որակ կը ներկայացընեն այդ թարգմանութիւնները:

Դժուար չէ այս գործը, դժուարը ծուլութիւնը թօթափելը եւ գործը կազմակերպելն է:

Պիտի տեսնե՞նք արդեօք այն օրը, երբ կարելիութիւնը պիտի ունենանք օտար լեզուով եւ մեր միջոցներով Հայաստանի մէջ հրատարակելու այնպիսի գործեր, որոնք կ'ուզենք ներկայացնել աշխարհին: Խորհրդային Միութեան մէջ ոչ մէկ երկիր այնքան հարուստ է օտար լեզուներ դիտցողներու թիւով, որքան Հայաստանը, այն Հայաստանը, որ իտալացի Ճ. Պրունոյէն դարեր առաջ ունեցած է Շիրակացի եւ յայտնած աշխարհին, թէ երկիրը կլոր է եւ կը դառնայ արեւին շուրջը, եւ որ տակաւին անգլիացի եւ սպանացի նաւորդներէն եւ աշխարհագէտներէն եօթը դար առաջ «Աշխարհացոյց» մը պարզեւած է մարդկութեան: Շիրակացիին անունը չկայ բրիտանական եւ ռուսական համայնագիտարաններուն, Ֆրանսական մեծ եւ փոքր Լարուսներուն, իտալական բառարաններուն մէջ, եւ մենք լուռ նստած կը սպասենք, որ անիրազեկ մարդիկ Շիրակացին դարձնեն պատմութեան աստղերէն մէկը:

Այդպիսի բան երբեք չըլլար, մինչեւ որ մենք, Շիրակացիի պատկանած ազգին յետնորդներս, անոր գործերը եւ անձը չներկայացնենք աշխարհին անոնց լեզուով: Եւ, չըսենք, թէ մենք գիտութեան եւ բնագիտութեան մէջ բաացռիկ դէմքեր ունեցած ենք:

Շատ բան կրնանք ընել, բայց խօսքը գործի վերածող մարդիկ ձեռնածալ կը մընան: Այդպիսիները պատասխանատու են պատմութեան առջեւ:

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՏԱՂԵՐԳՈՒՆ

Մ. Մեծարենցի ծննդեան 80ամեակին առթիւ, Փրոֆ. Մ. Հիւսեան «Սով. Հայաստան»ի Յունուար 16ի թիւին մէջ ըստորագրած է հետեւեալ յօդուածը:

Լրացաւ մեր քերթութեան ամենապայծառ դէմքերից մէկի՝ Միսաք Մեծարենցի ծննդեան ութսունամեակը: Կարճատեւ եղաւ Մեծարենցի կեանքը. նա ապրեց ընդամէնը քսաներկու տարի, որից ստեղծագործական համեմատաբար լիաբուռն կեանքով՝ հազիւ երեք - չորս տարի, սակայն գրականութեան մէջ եկաւ նա ստեղծագործական այնպիսի մեծ լիցքով, այնքան ինքնատիպ ու նորաբար արուեստով, թողեց քերթարուեստի՝ ազամանդեայ բիւրեղութեամբ յստակ այնպիսի գոհարներ, որ ապահովեց իր մնայուն տեղը մեր գրականութեան մէջ:

Կեանքի ջերմ, կրքոտ սիրահար էր Մեծարենցը, սիրոյ եւ գեղոյթի խանդավառ երկրպագու, բայց իր ապրած իրականութեան մէջ կեանքը մռայլուած էր Համիտեան բռնակալութեան դարշանքով, որ բացառաբար էր ազդում նաեւ գրականութեան վրայ՝ յառաջ բերելով անկումային տրամադրութիւններ, յոռետես եւ անհատապաշտ հակումներ: Սակայն Մեծարենցը կենսասիրութեան, լուսատեսութեան եւ մարդասիրութեան այնպիսի շատրուանող պաշարով մտաւ գրականութեան մէջ, այնքան սերտօրէն կապուած հայրենի գեղաշող բնութեան թովչանքներին եւ իր մանկական «ծափ ու ծիծաղ» յուշերին, որ ամենեւին տուրք չտուեց այդ տրամադրութիւններին, այլ սնուելով աշխատաւոր ժողովրդի ըմբռնումներով եւ այդ ըմբռնումների հոգեկան անդրադարձումը հանդիսացող ժողովրդական բանահիւսութեամբ, իր քնարի լարերը օծեց լուսառաք անուրջների հրապոյրով, սիրոյ պատանեկան պայծառ երազների հմայքով, գեղեցկութեան առինքնող կախարդանքով, մարդասիրութեան դաղափարով:

Աշխարհին նայելու իր կերպն ունէր Մեծարենցը, որ արտայայտել է նա «Բիւրեղի դիւթանք» քերթուածի մէջ: Անդրադառնալով իր «լուսացնցուղ երազով» օծուած մանկութեանը, հեղինակը շարունակում է.

Ծափ կը զարնէ, ծիծաղէն ծըլե՛ր է
ծիրն իր այտին,
Անո՛ւշ արեւ մանկական, ամպ ու մէգի
անգիտակ,
Իմ երկինքս ալ կը հրնուի ոսկեծիծաղ
լոյսիդ տակ,
Ու մոռցըւած բուրմունքներ գիս կը
զգլխեն վերստին:

Այսպիսի ցնծագին, խանդավառ տրամադրութեամբ է բանաստեղծը երգել բընութիւնը, յօրինել դիշերերգի ու արեւերդութեան իր նուրբ, թաւշեայ գուրգուրանք ունեցող մեղեդիները, տարփողել հայրենի դիւղի գեղեցկութիւնները, դրսեւորել իր մեծ սիրոյ փոթորկայոյզ համանուագը: Մեծարենցի շատ քերթուածները այսօրինակ հրճուալից կենսասիրութեան դիւթապատկերներ են՝ -լի պատանեկան սրտի անմիջականութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ:

Մեծարենցի երկերում կան նաեւ թախիծի, նոյնիսկ յուսալքման տարրեր, որոնք արդիւնք էին սրտի ամայութիւն եւ մռայլութիւն պարտադրող իրականութեան ազդեցութեան, ինչպէս եւ իր ծանը, անբուժելի հիւանդութեան յառաջ բերած ապրումների, սակայն այդ տարրերը ոչ միայն չեն դառնում որեւէ չափով գերիշխող երանգ, այլ կարծէք անհետանում են բարձր տրամադրութիւնների եւ զուարթ գոյների համանուագի մէջ, ինչպիսին է Մեծարենցի ստեղծագործութիւնը ընդհանուր առմամբ: Լաւ է ասել մեծ բանաստեղծը՝ Եղիշէ Չարենցը Մեծարենցի էութեան մասին.

«... Եղեգնեայ մի սրինգ կտրած
Արեւ է երգել ու զարուն, այս հիւանդ
հաննարեղ պատանին»:

Յիրաւի, Մեծարենցի քերթութիւնը, կարծես, արեւի ու գարնան, սիրոյ եւ գեղոյթի թովչանքը գովերգող սրնդի դայլայլ է, որ լուսաշող առաւօտ էր ազդարարում՝ վշտով ու յուսաբեկութեամբ լեցուն մեր վէրքաշատ գրականութեան մէջ: Այս գիծը, մեր գրականութեան մէջ ուրախութեան զգացումը բերելու նպատակը, գեղագիտական յատուկ սկզբունք էր Մեծարենցի համար, որ լայնօրէն արտայայտուած է նրա ստեղծագործութեան մէջ:

Մեծարենցը հաւանաբար, հետեւելով, ութսունական թուականների գրական շարժման մասնակիցներին, նոյնպէս պայքարել է տխրութեան թոյնի դէմ: Այդ է ցոյց տալիս նրա «Բաղձանք» եւ «Իրիկունը» քերթուածները եւ «Գ. Զօհրապ» յօդուածը: «Բաղձանք» քերթուածի մէջ որոշակի արտայայտուած է մարդկանց «սպառած» հոգիները կազդուրելու, «անուրջի» լայն հորիզոն ցոյց տալու բանաստեղծի ցանկութիւնը: Այնուհետեւ, խօսքը մասնաւորելով քերթողների մասին, Մեծարենցը ցանկանում է դառնալ «Հովի խմբերգը», «Թռչուններու ծնծաղաձայն» երգը, «Ուրախութեան ճիչ մը լայն» եւ դրանով կազդուրել բանաստեղծների «նկուն» հոգիները, բովանդակութիւն տալ նրանց «ամայի» հոգիներին: Քերթուածի վերջում ասուած է.

Եւ ըլլայի, Լոյս, Չեւ, Երանգ,
Թրթռում,
Կեանքի փաղփուն պատմունանը ծիրանի,
Կենսաբաղձիկ հոգւոյն երազն անպատում
Եւ անձրեւէն վերջ անարեւ ու տրտում՝
Հառաչաձայն անձրեւէն վերջ երբեմնի,
Նըշուլէի ես վայրկեաններ երջանիկ,
Արեւաշող ժպիտ, ծափեր ու խնդում՝
Բանաստեղծի հոգիներուն մէջ մենիկ:

Պարզ է ասուած, եւ հասկնալի, թէ ինչ անարեւ ու տրտում եւ հառաչաձայն անձրեւների մասին է խօսքը:

Իբրեւ բանաստեղծ ու մտածող, իր հանրային եւ բարոյա - փիլիսոփայական հայեացքները, արտայայտել է գլխաւորապէս մարդասիրութեան միջոցով: Նրա

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

—*—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Չօպանեան կը յայտնէ, թէ Հայերը ներքին կազմակերպուած ուժ չունին իրենց ցաւերը դարմանելու համար : Ընկերաբանը պիտի մտածէ նման ընկերութիւն մը իրեն արժանի վարիչներ ունենալու է : Ներկայ դանուող Հայերէն մէկը կարդացա՞ծ էր արդեօք Բոպերթիի նախապէս ռուսերէն, յետոյ Ֆրանսերէն հրատարակած ընկերաբանական գործերը : Բոպերթիի համաձայն, անհատական հոգին իր բոլոր երեւոյթներով ցոլացումն է ընկերութեան հոգիին : Հանճարեղ մարդիկ ընկերային ամբողջականութեան արտադրոյթն են միայն : Ընկերային երեւոյթը կենսաբանական հիմ ունին կրօնք, բարոյական, արդարութիւն, պարկեշտութիւն, ընկերային միջավայրի ծնունդ են, ուստի կենսաբանական են եւ կը բացատրուին ընագիտա - տարրաբանական օրէնքներով :

« Ընկերութիւն մը յառաջդիմելու համար կենսաբանական ուժ ունենալու է, երբ աղքատ է այդ ուժով՝ կրօնն ալ, արուեստներն ալ տկար պիտի ըլլան : Փոխանակ ուժեղացնելու, զարգացնելու վերլուծական մտածումը, դիտական եւ ընկերային յառաջդիմութեան համար, կ՚առաջարկուին դիտական բարենորոգումներ, քաղաքական տղէտ նորութիւններ, կոյր եւ տարերային շարժումներ զանգըւածներու, որոնք կը տառապին կոյր եւ անպարկեշտ ամբոխավարներէ : Առանց ընկերային յառաջդիմութեան՝ բարենորոգիչներու ազմկարար ճոռոմաբանութիւնները դատապարտուած են ոչնչաբանութեան » :

Երիտ. Թուրք Բիզա կ՚ըսէր թէ Հայերը ցրուած են կայսրութեան մէջ, Թուրքերու հետ կ՚ապրին քով քովի : Ընկերաբանը երկու տարբեր խմբաւորումներու միջեւ պայքարը անխուսափելի կը դտնէ եթէ կը տարբերին կենսաբանական, ընկերային ուժերով «Երբ կը գործակցին՝ կը կազմեն համակեցութիւն (սեմպիոզ) մը, երբ գործակցութիւնը կը դադրի մէկուն կամ միւսին դերակշիռ դիրք մը դրաւելու ձգտումով՝ հակառակութիւնը (անթակոնիսմ) կը սկսի : Մէկուն աճումը, կենսաբանական ուժը, ընկերային դիմադրական կարողութիւնը կը յաղթեն միւսին, որ կը սկսի նուազիլ եւ ընկերապէս տկարանալ » :

Ընկերաբանական մտածումը կ՚արտայայտէ Բոպերթի՝ երբ ժողովականներու առջեւ կը յայտնէ, թէ Դաւիթ մը չերեւցաւ Գողիաթին դէմ, ինչպէս Հարաւ Ափրիկէի մէջ, ուր փոքրաթիւ Պոէրներ քաջաբար պատերազմեցան Անգլիոյ դէմ եւ աշխարհի հիացումին արժանացան : Համաժողովի անդամները միայն կարեկցութիւն ցոյց տուին Հայերու հանդէպ : Գերման Ընկերվարականները կարեկցութիւն անդամ ցոյց չտուին Հայերու հանդէպ, քննադատեցին Լեփսիուսի բարեսիրական գործը, Հայերը նկատեցին ըմբոստներ, չխղճացին հայ այրիներու եւ որբերու վրայ : Պերլինի ոստիկանութիւնը հրաւիրեց Փրոֆ. Թումայեանը մեկնելու Պերլինէն, ուր եկած էր հանդանակութիւն մը կատերլու ի նպաստ հայ որբերու : («Մուրճ», 1898) :

Չօպանեան վիրաւորիչ կը դտնէ «կեանքի, ինչքի, պատուի ապահովութեան » պահանջը, կը փափաքի ուրոյն վարչութիւն մը, համամիտ է նոյնիսկ ռուս ընկերաբանին դաղափարին. « Հայերը ստանալու են անկախութիւն», մինչդեռ տարի մը առաջ կը քննադատէր Վարժապետեան պատրիարքը, որովհետեւ Պերլինի Վեհաժողովէն ինքնավարութիւն ուղած էր հայ կառավարիչի մը իշխանութեան տակ : Ինք եւ բարեկամները հաւատացած էին, թէ բարենորոգումներու համար պարտասրութեան փորձ մը չկատարող, կոտորածներու հանդէպ կարեկցութիւն միայն ցոյց տուող պետական մարդիկ պիտի պարտադրէին սուլթանին ինքնավար հայ վարչութիւն մը : Համիտ կ՚ամբաստանուէր որպէս հայասէր, որովհետեւ Հայերուն բարձր պաշտօններ կուտար, որովհետեւ մայրը Հայ էր : Օսման, Իզզէթ, Սայիտ փաշաները թունդ հակառակորդներ էին Հայերու : Համիտ կը վախնար որ Ազիզի նման կը սպաննուի կամ դահընկէց կ՚ըլլայ :

Չօպանեան 1886ին աւարտած է Պեշիկթաշի Մաքրուհեան վարժարանը : Ամավերջի հանդէսին կ՚արտասանէ Ֆրանսերէն բանաստեղծութիւն մը : «Տաղանդաւոր պատանին Արշակ Չօպանեան յրստակ առողանութեամբ արտասանութիւն մը կատարեց, ցոյց տալով Ֆրանսերէնի մէջ յաջողութիւնը եւ արժանացաւ Նարպէյ Սրբազանի գնահատութեան » : Նախագահ Նարպէյ «տաղանդաւոր պատանիին» կը նուիրէ Ստուերք Հայկականք հատորը, ուր կը դտնուի. «Ոչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն չկայ յոյս» քերթուածը : Մաքրուհեան վարժարանի աշակերտները կ՚երդէին զայն, հաւանաբար սորված նոյն իսկ Նարպէյէն, որ դաշնակահար է նաեւ եւ թաղին քարոզիչը :

Փարիզի Բիւ Պոնափարթի կեդրոնական դրասենեակին մէջ Իթթիհատ վէ Թէրազգըի դերադոյն պետ Ահմէտ Բիզա կ՚ըսէ Հայերուն. «Համիտեան Բեժիմի տապալումով Օսմ. կայսրութեան բոլոր ժողովուրդները պիտի վայելեն ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, այլեւս հայկական բարենորոգումներու հարց չի մնար » : Ահմէտ յետոյ կ՚աւելցնէ սպառնական ազդարարութիւն մը. « Եթէ Հայերը հանդարտ չկենան, դիտցած եղէք, որ նորէն պիտի ջարդուին» :

Երիտասարդ Թուրքիան իր մեծ քահանայապետին կողմէ արտասանած ազդարարութիւնը բռնեց Ատանայի կոտորածով, թէեւ հայկական շարժում մը չըկար, իրականացումը վաղուան համար ալ կրնար ըլլալ եւ Հայերը թափուած արիւններու կարմիրին մէջէն անդրադարձան, թէ խաբկանք մըն է սահմանադրութիւնը եւ «ցաւագինօրէն զգացին, թէ որքան թեթեւ սրտով ցատկեր են երեք հարիւր հազար զոհերուն վրայէն : Փառաբանելու համար հաւասարութեան, ազատութեան, արդարութեան եւ եղբայրութեան դրօշը » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«Ըլլայի՛, ըլլայի» խորագրով քերթուածների շարքի մի քանի բանաստեղծութիւնները, «Տո՛ւր ինծի, տէր...» քերթուածը, «Մեծ մայրիկը» նորավէպը եւ « Տրկճորին երգը» արձակ բանաստեղծութիւնը մարդասիրութեան լայնախոհ գրսեւորումներ են, լուսառատ սրտի, մեծ հոգու վառ արտայայտութիւնները, որոնք Մեծարենցի քերթութեան զարգացման հեռանկարների, գրականութեան բովանդակութեան խորացման անհրաժեշտութեան ըմբռնման ստոյգ առհաւատչեաներ են : Այդ երկերում հեղինակը արտայայտել է բոլորին «հազար բարիք» տալու, շարքաշ դիւղացու «ցաւերուն ազաղակը » դառնալու, մարդկանց հոգիները կազդուրելուն նպաստելու մարդասիրական վեհ ցանկութիւնը :

Նոր երեւոյթ էր Մեծարենցը մեր քերթութեան մէջ ոչ միայն իր ստեղծագործութեան բովանդակութեամբ, այլեւ իր բարձր արուեստով, որին հասել էր նա թէ՛ իր բնածին տուեալներով, թէ՛ մանաւանդ հայրենի ու եւրոպական, անցեալ ու ժամանակակից քերթարուեստի խորունկ ուսումնասիրութեամբ եւ իւրացումով : Հայրենի գրականութեան մէջ Մեծարենցի սրատես հայեացքը կանգ էր առել յատկապէս մեր վերածննդի մեծահանճար սկզբնաւորողի՝ Գրիգոր Նարեկացու արուեստի վրայ : Դառնալով Նարեկացու բանաստեղծական սանը, Մեծարենցը սովորել է նրանից լեզուի բարձր արտայայտչականութեան, երանդաշատութեան հասնելու կերպը, յոյզերը լայնարձագանդ պատկերամիջոցներով արտայայտելու, անբարբառ երեւոյթների հետ զրուցելու, խօսքի տարողականութիւնը խորացնելու միջոցները : Մեծարենցի գրչին իւրայատուկ հմայք է տուել նաեւ Ակնայ՝ հայ բանահիւսութեան այդ երկրորդ շտեմարանի, ժողովրդական ըստեղծագործութեան ազդեցութիւնը :

Մեծարենցը, իր «Գ. Չօհրապ» յօդուածում վերլուծելով ականաւոր նորավիպագրի չափածոյ քերթուածները, գործածում է մի այսպիսի արտայայտութիւն՝ «Երաժշտութեան մը նման, որ հեռուներէն կուգայ, անտես նուագարաններու կուրծքէն անջատուած ու գրաւիչ» : Վաղամեռիկ քերթողի ստեղծագործութիւնը, կարծէք, նոյնպէս անտես նուագարաններու կուրծքէն անջատուած մի նուրբ, հոգեկազդոյր երաժշտութիւն է, սիրոյ եւ դեղոյթի, լոյսի ու երջանկութեան, բարութեան ու կեանքի խանդավառ դովքը պարունակող երաժշտութիւն, որ լուսաւոր ուղիների հմայքն է աւետում, կեանքի սէրը ներշնչում, մարդուն եղբայրական ձեռք մեկնելու նուիրական անհրաժեշտութիւնը տարփողում :

Սրանով է Միսաք Մեծարենցը գրաւիչ, սրանով է նա ծառայել իր տառապած, բայց միշտ լոյսին նայող ժողովրդին :

Մ. Հ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

—o—

Ո՞րքան ժամանակ կրնան տիեզերագրեցները անջրպետին մէջ մնալ, ծանրութեան չգոյութեան պայմաններու մէջ, արդեօք երկարատեւ թռիչք մը անջրպետին մէջ վնասակար հետեւանքներ չունի՞ մարդուն առողջութեան համար : Այս հարցումներուն որոշ չափով պատասխանեցին առաջին անգամ խորհրդային բրժիշկները, որոնք յայտնաբերեցին որոշ խանգարումներ արեան շրջանառութեան եւ նոյնիսկ ոսկորներու մէջ : Ներկայիս, ամերիկացի մասնագէտները եւս կուգան հաստատել, թէ տիեզերագնացներու առողջական վիճակին մէջ տեղի կ՚ունենան անկանոնութիւններ :

« Ճեմինի» 5 տիեզերանաւը վարող Քուփըրի արեան կարմիր գնդիկները քսան առ հարիւր պակսած են անջրպետին մէջ ութ օրուան իր ճամբորդութեան ընթացքին : Միեւնոյն ժամանակ, կարմիր գնդիկներուն միջին կեանքը հարիւրին քառասուն նուազած է : Բժ. Պերբի, որ քննած է ամերիկացի տիեզերագնացները, յայտարարած է, թէ այս երեւոյթին պատճառները դեռ չեն կրցած ճշդել :

« Ճեմինի» 4ի երկու տիեզերագնացները թէեւ միայն չորս օր մնացին անջրպետին մէջ, անոնց ոսկորները անսպասելի կերպով շատ քալսիում կորսնցուցին : Ոսկորներու տոկունութիւնը հարիւր տասը պակսած է : Ծանրութեան չգոյութեան վիճակը վնասակար է նաեւ սրտին համար. եթէ երկար ժամանակ սիրտը ոչ մէկ ճիգ թափէ, անոր մկանները կը տըկարանան : Այս հետեւանքը կարելի է մասամբ չէզոքացնել, եթէ տիեզերանաւին մէջ տիեզերագնացները մարզական որոշ շարժումներ ընեն :

Նկատի ունենալով, որ ծանրութեան չգոյութեան վիճակը վնասակար հետեւանքներ ունի մարդուն համար, հարց կը ծագի, թէ արդեօք կարելի չէ՞ ձգողական ուժ մը ստեղծել տիեզերանաւին մէջ, զայն իր առանցքին շուրջ դարձնելով : Սակայն նմանօրինակ լուծում մը, ըստ մասնագէտներու կարծիքին, այնքան ալ դիւրին չէ :

Այս դժուարութիւններուն վրայ կ՚աւելնան նաեւ հոգեբանական հետեւանքներ : Անջրպետին միջավայրը՝ օդի պակասը, ցուրտը, վնասակար չողարձակումները ազդակներ են, որոնք մեծապէս կ՚ազդեն տիեզերագնացներուն հոգեբանութեան վրայ : Այս պատճառով, երկրին վրայ նախապատրաստական շրջանին անոնք յատուկ վարժութիւններ կը կատարեն :

Քանի կ՚երկարի տիեզերական ճամբորդութիւններու տեւողութիւնը, այնքան աւելի բարդ հարցեր կը ծագին, զորս ներկայիս կ՚աշխատին լուծել տիեզերագնացութեան մասնագէտները : Մարդ էակը, որ հարիւր հազարաւոր տարիներու ընթացքին զարգացեր է երկրագունդին մթնոլորտին, ջերմութեան եւ ձգողական ուժին պայմաններուն մէջ, պէտք է յարմարի անջրպետի տարբեր պայմաններուն :

Թ. Ա. Թ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յառաջիկայ Փետրուար հինգին, Էքօլ Նորմալ տը Միւզիքի մէջ, Գրականութեան եւ Արուեստի Բարեկամներու Ակումբին նախագահ՝ Ժան Միքոյի հրաւէրով, Գոհարիկ Ղազարոսեան նուագահանդէս մը պիտի տայ :

Տաղանդաւոր երաժիշտ - դաշնակահարուհին պիտի նուագէ իր 24 Էթիւտները որոնց մեծ մասը ներշնչուած է հայ ժողովրդական երգերէն :

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այո, պարոն :

— Ի՞նչ եղեր է որ :

Բայց այս միջոցին երկու հիւանդապահներ Ժօղէֆի թեւը մտած, զայն ներս առաջնորդեցին :

Հիւանդը հազիւ դրան առջեւ հասած, բոլորովին փոխուած ձայնով մը դոչեց.

— Տոքթոր, տոքթոր, ատ ի՞նչ տեսակ ներարկում էր այսօրուան ըրածնիդ :

Գութ, զարմացած, ձեռքի ջուրը առանց խմելու սեղանին վրայ դնելով խեղճ մարդուն քով վազեց :

— Լեղակոդի է, Ժօղէֆ, պատասխանեց բժիշկը : Ի՞նչ ունիս, ինչո՞ւ հարցուցիր :

— Շատ դէշ եմ, տոքթոր, շատ դէշ, թոթովեց հիւանդը հատկտուր բառերով :

— Ըսէ տեսնեմ, ի՞նչ կը զգաս, հարցուց Գութ :

Բայց Ժօղէֆի վրայ խօսելու կարողութիւն չէր մնացած որ խօսէր :

— Ի՞նչ պատահեցաւ, դուն պատմէ, հարցուց բժիշկը հիւանդապահին դառնալով :

— Տեսնելով որ 14 թիւը նրբանցքին մէջ կը պտըտէր, դիտել տուի իրեն որ հոն պտըտիլը արդիլուած է, բայց պատասխանեց որ դուք արտօնած էիք, ըսաւ հիւանդապահը :

— Յետո՞յ :

— Ատոր վրայ, իր վրայէն աչքս չհեռացուցի եւ պահ մը ետքը նշմարեցի որ ամբողջ մարմնովը սարսռալ կը սկսէր, շարունակեց հիւանդապահը :

Քովը մօտենալով հարցուցի թէ ի՞նչ կը զգար, բայց խեղճ մարդը պատասխան չկրցաւ տալ : Ասոր վրայ, զինքը իր անկողինը առաջնորդեցի որպէսզի հանդիստ ընէ, բայց հազիւ թէ անկողին մըտած, սկսաւ ստնգալ (սբազմ) :

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ստնգա՞լ սկսաւ ըսիր, դոչեց Գութ հետզհետէ վերահասու ըլլալով իրողութեան : Շուտ, շուտ, այս մարդը վիրաբուժական գործողութեան սրահը տարէք :

Հիւանդը անմիջապէս քովի սենեակը փոխադրելով գործողութեան սեղանին վրայ պառկեցուցին :

Գութ անոր մօտեցաւ եւ ձախ ձեռքովը անոր կուրծքին կոխելով, աջ ձեռքը գըլխին տակը խոթեց եւ ջանաց անոր գլուխը բարձր բռնել ... : Հիւանդին ծոծրակը կարծես թէ մէկէն ի մէկ փայտացած ըլլար, բնաւ տեղէն չերերաց ... :

Բժիշկը երեսը կախեց ... :

— Զդէ, Մօրթէն, ձդէ, որ վիզդ ծռեմ..., ըսաւ ան անուշ ձայնով մը :

— Զեռքս չէ..., տօ ... տօ ...ք... թ... օր, կմկմաց խեղճ մարդը :

Եւ ամբողջ մարմնովը լարուելով քար կտրեցաւ ... :

— Բան մը կերա՞ր, հարցուց Գութ յօնքերը պռստելով :

— Ոչ ..., ոչ ..., պարոն... ասեղը.. ասեղը..., անիծեալ ասեղը... դէշացուց ... զիս, կակազեց խեղճ մարդը :

Եւ սկսաւ ակռաները իրար զարնել :

— Ծնօտային կծկատենդ (թրիզմիւս) եկաւ վրան, փսփսաց օգնականը :

— Քիչ մը ջուր, ջուր... մոլտաց Մօրթէն :

Գութ անոր անդամները շօշափեց որոնք պրկուիլ ու կծկուիլ սկսած էին :

— Զլախտ է, ջլախտ (թէթանօս), մըռըլտաց բժշկական ուսանող մը :

— Ախտանիշերը թէպէտ ատանկ ցոյց կուտան, բայց վիրաւորուած չէ որ ջլախտ ունենայ, դիտել տուաւ օգնականը : Արդեօք ողնուղեղատա՞պ (մէնէնժիթ սէչէ պրօ - սբինալ) է :

— Զելլէ՞ արիւնամիզութիւն (իւրէմի) ըլլայ, մէջ բերաւ ուսանողը հարցական նայուածքով մը Գութի նայելով :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աղաւնի Իզմիրլեան, Տէր եւ Տիկին Տաճատ Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Մանէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Գալֆայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդանուշ Մուրատեան, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան, Անտոնեան, Տանտինեան, Քէօսէեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՄԷՋ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, Սեւրան 78 տարեկանին, Յունուար 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Յունուար 25) ժամը 15ին, Սեւրանի Սէն Մարթէն եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Տիկին Նաւարեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, Ծնընդեան տօներու առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պ. Պահատուրեանէ 500 Ֆրանք Աղքատախնամին եւ հարիւրական եկեղեցիին, Դպրաց Դասին եւ «Կոմիտասեան երգչախումբին»:

Սէն Մօրիսէն Տիկին Ծառուկեան հարիւր Ֆրանք Աղքատախնամին եւ հարիւր Լիբանանի կուրանոցին:

Պ. Քէլէկեան եւ Պ. Ա. Դանիէլեան եկեղեցիին յիսուանական, իսկ Տիկին Մ. Տիւմէճեան Աղքատախնամին:

Տիկին Աղապալեան եւ Պ. Կուրտիկեան քսանական:

Տիկին Մ. Բարսեղեան, Տիկին Զաֆրաճեան, Տիկին Զալըգեան, Տիկին Յակոբեան, Տիկին Բազումեան եւ ոմն եկեղեցիին տասնական, Օր. Օպոզեան եկեղեցւոյ տասը, Տիկին Բազումեան տասը կրթականին եւ Տիկին Նագգաշեան տասը Աղքատախնամին: Տիկին Վ. Դերձակեան հինգ եկեղեցիին:

Այրի Տիկին Խաչէրեան, հանդուցեալ Վ. Թովմասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյս եւ Աղքատախնամին կը նուիրէ քսանական Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Eglise de la Madeleine

Զորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau

Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը: Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար: Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք:

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

PH. VASSILIADES

64, Rue d'Hauteville
PARIS - Xe

PRO 41 - 37

SPECIALITES GARNITURES
pour CONFECTIONNEURS

FOURRURES EN GROS

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԵԱՆ ՏԸԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տուչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու աղնիւ դիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք:

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13: Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ. 6, ԺԱՄԸ 17·30ԷՆ 24

3, Avenue Gabriel — AMBASSADEURS — Métro: Concorde

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 26 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10519 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.519

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Յառաջի տարեգրութեանց մէջ տխուր թուական մը կը կազմէ 1957 Յունուար 26ը: Այդ սեւ օրն էր, որ յանկարծական կերպով այս անցաւոր աշխարհէն առ յաւէտ բաժնուեցաւ Շաւարշ Միսաքեան, անմխիթար սուգի մատնելով իր հարազատներն ու իր գրիչին հիացող հազարաւոր ընթերցողները :

Ինը տարի՛ :

Վերապրողներուն համար ո՛րքան շուտ կը սահին տարիները :

Կարծես թէ դեռ երէկ էր :

Նիւթեղէն մարդը ո՛չ եւս է : Սակայն իր հոգին անմահ է եւ յիշատակը անթառամ :

Իր անբիծ հոգին անդենականին մէջ կը հրճուի տեսնելով, որ ինը տարիէ ի վեր անխափան լոյս կը տեսնէ Յառաջը, իր հոգեզաւակը, որուն վրայ կը զուրգուրար խորունկ սիրով եւ որուն բարգաւաճման ու յարատեւման համար աւելի քան երեք տասնեակ տարիներ աչքին լոյսն էր զոհած ու տառապած՝ նիւթական դժնդակ պայմաններու տակ :

Կ՝արհամարհէր նիւթը : Գաղափարականը, խոչալն էր իր առաջնորդը :

Հանրային գործունէութեան հանդէպ իր սէրը բնածին էր: Բնածին էր նաեւ աշխատանքի սէրը: Կանուխէն ձգած դպրոցական գրասեղանները, շնորհիւ ինքնաշխատութեան եւ դժուարութեանց յաղթահարելու իր յամառ կամքին՝ գտած էր ճամբայ մը, որուն աննկուն ուղեւորը պիտի ըլլար իր ամբողջ կեանքի ընթացքին :

Այդ ճամբան հրապարակագրութիւնն էր, որուն նուիրուեցաւ շատ երիտասարդ տարիքէն, համիտեան բռնակալութեան դժխեմ օրերէն սկսեալ : Շաւարշ Միսաքեան մինչեւ վերջ հաւատարիմ մնաց այդ ասպարէզին, զոր ընտրած էր յօժար կամքով եւ որուն մէջ կը գտնէր իր հոգեկան անհուն զոհունակութիւնը :

Հրաշքով ճողոպրած էր Մեծ Եղեռնէն: Իր անունը Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան սեւ ցանկին վրայ էր : Թաքըստոցը գտած չըլլալով, իր հայրն էին ձերբակալած ու աքսորած Գոնիա: Ու երբ դաւաճան գործակալի մը մատնութեամբ բռնուեցաւ ու բանտարկուեցաւ, ցեղասպանները ո՛չ մէկ բառ կրցան կորզել իր բերնէն՝ հակառակ անլուր չարչարանքներուն, որոնց ենթարկուեցաւ Պոլսոյ կեդրոնական բանտին մէջ :

Բացառիկ դեր մը վերապահուած էր Ազատամարտ շաբաթօրեակի եւ Կարնոյ Յառաջի երբեմնի երիտասարդ խմբագրին՝ առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ հաշուեյարդար կատարելով տեսնուեցաւ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մտաւորական ընտրանին հարիւրին իննըսուն համեմատութեամբ զոհ էր դացած Մեծ Եղեռնին :

Վերապրող քիչերէն մէկն էր Շաւարշ Միսաքեան, որ պակսողներու բացը գոցելու կոչուած մտաւորականներու առաջին շարքին վրայ կը գտնուէր :

Զինադադարի բախտորոշ տարիներուն խանդավառութեան եւ զարթօնքի նոր շրջան մը ապրեցաւ արեւմտահայութիւնը, մինչ անդին Կովկասի մէջ ստեղծուած էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Պոլսոյ Ճակատամարտի խմբագրութիւնը ստանձնելով, Շաւարշ իր շուրջ համախմբեց երիտասարդ, խոստմնալից ընկերներ, որոնք նոյնպէս հանրային ասպարէզին պիտի նուիրուէին ետքէն :

Իր վերջին հանդրուանը պիտի ըլլար Փարիզը, ուր ապաստանեցաւ իր կեանքի ընկերուհիին հետ 1924ին, երբ Հայաստանի խորհրդայնացումը, Կիլիկիոյ պարպումն ու Իզմիրի աղէտը զաղթական դարձուցին Հայութիւնը :

Առանց լրագրի՝ ծովէն դուրս նետուած ձուկի կը նմանէր Շաւարշ: Որդը կը բանէր ներսիդին :

Մեծ յանդգնութիւն էր թերթ հիմնել եւ ապրեցնել Փարիզի պէս բազմածախս քաղաքի մը մէջ, առանց դրամագլուխի եւ նիւթական ապահովութեան :

Շաւարշ ունեցաւ այդ քաջութիւնը՝ ապաւինած իր գրիչին, եւ շնորհիւ աշխատելու եւ յաղթելու, նիւթական ու Ֆիզիքական տառապանքներուն դիմանալու եւ տոկալու իր անսասան կամքին :

Ու յաջողեցաւ հաստատուն հիմերու վրայ դնել Յառաջը, որ ահա՛ 41 տարիէ ի վեր նուիրուած է հայ բազմաչարչար ազգին ծառայելու սրբազան առաքելութեան :

Այսօր, իր մահուան իններորդ տարելիցին առթիւ, խոր յուզումով կ՝ոգեկոչենք իր յիշատակը, որ միշտ վառ պիտի մնայ մեր հոգիներուն մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

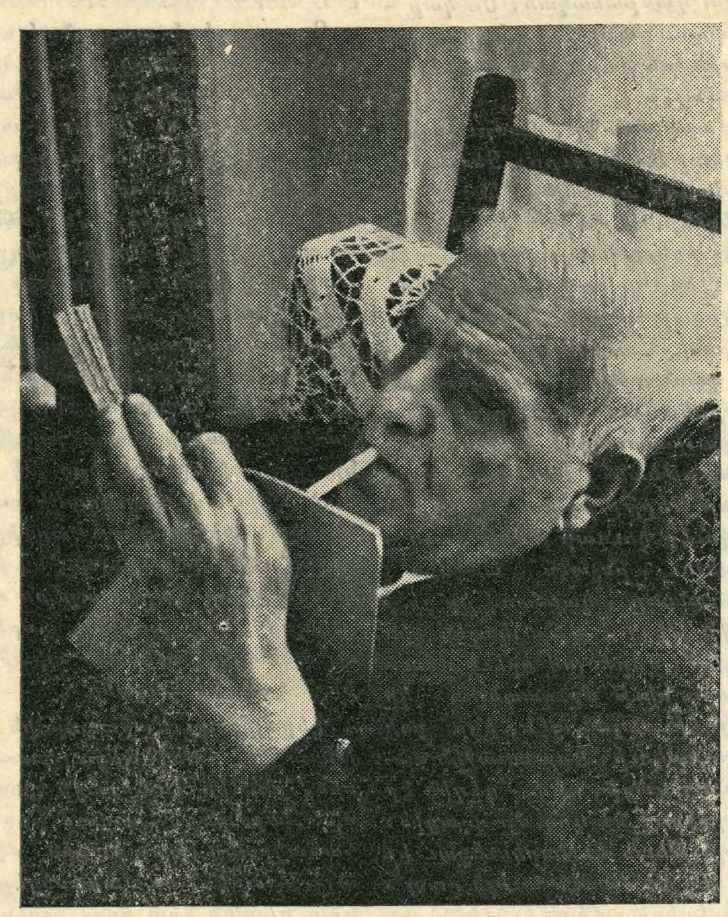

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ո՞ԻՐ Կ՝ԵՐԹԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱ»

«ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳԻՆ ԱՌՋԵՒ »

Ճումհուրիյէթի մէջ, էջվէտ Կիւրէսին յատկանշական խմբագրական մը հրատարակած է օրուան խնդիրներուն շուրջ, եւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՝ընէ.

— « Տարիներէ ի վեր կագ ու կռիւի մէջ կ՝ապրինք, ոչ ոքի սիրտը հանդիստ է, ոչ ոք վստահութիւն ունի ապագային հանդէպ: 27 Մայիսը եկաւ վերջ տալու եղբայրատեաց կռիւին, ան ալ անդորրութիւն չբերաւ: Ծանօթ դէպքերու հետեւանքով, Ազգ. Կոմիտէն բաժան բաժան եղաւ : Չենք անդրադառնար տնտեսական եւ ընկերային խնդիրներուն, բայց կ՝ուզենք ըսել թէ մեր աչքերը կուրցեր են եւ չենք տեսներ կարգ մը ներքին եւ մանաւանդ արտաքին դէպքեր, որոնք կը սպառնան մեր երկրին : Կիպրոսի վէճը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Թուրքիան յոգնեցնելու եւ մաշեցնելու համար ստեղծուած վրէժխնդրական հարց մը: Պէտք է յիշել Սեւրի դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ Ա. Աշխարհամարտէն ետք, Միլլի Պայքարը պատռեց այդ դաշնագիրը, Լոզանի դաշինքը զայն փոխարինեց եւ Թուրքիա փրկեց ինքզինքը: Միայն թէ մեզ ընկճելու, տկարացնելու ջանքերը չեն դադրած, Յունաստան բացէ ի բաց կը հետապընդէ Մէզալօ Իտէայի քաղաքականութիւնը եւ Լօզանի մէջ ճաշակած ցաւը Կիպրոսէն հանեց : Խնդիրը Կիպրոսով չի վերջանար : Կան նաեւ երկու կղզիներ, Իմրու եւ Պոզճա - Ատա, որոնք Լօզանի մէջ խնդրոյ առարկայ եղած էին : Պէտքէ յիշել Լորտ Քրզընի խօսքը, զոր Լօզանի մէջ ըսած էր Իսմէթ Փաշայի .— « Պիտի զայ օրը, ուր դուք մեզմէ օգնութիւն պիտի ուզէք »: Իրաւ ալ այդպէս եղաւ, այսօր ահագին պարտքերու տակ մտած ենք, արտաքին օժանդակութիւններու, Քոնսորսիոմներու կարօտ: Քափիթիւլասիոնները ջնջած էինք, բայց անոնց ենթակայ եղանք, նոյնիսկ Աթաթիւրքի օրով: Ահա թէ ինչու կ՝ըսենք թէ շատ մօտաւոր ապագայի մը մէջ, օրակարգի վրայ զբտնուող տարբեր փափաքներ մէջտեղ պիտի ելլեն, Իմրոզը եւ Պոզճա - Ատան պիտի ուզեն : Ինչպէս որ Ամերիկայի մէջ սկըսեր են քիչէն շատէն խօսիլ Պատրիարքարանի եւ փոքրամասնութեան մասին...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Կայ նաեւ ուրիշ խնդիր մը, Հայկական Հարցը : Անցեալները, Հայոց ջարդին յիսնամեակին առթիւ, Լիբանանի մէջ կազմակերպուած ցոյցերը տարածուեցան ամբողջ աշխարհի: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հեռատեսիլները օրերով սրփռեցին Հայկական խնդիրը, բանախօսութիւնները յաջորդեցին իրարու, Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ ըսաւ թէ տասը միլիոն տոլար հաւաքուած է «Հայոց ջարդերուն » Ֆիլմ մը պատրաստելու համար: Պէտք է յիշել Հայերու կատարած ձեռնարկները Լօզանի խորհրդաժողովի ընթացքին, «Հայկական Երկիր» մը կ՝ուզէին եւ դաշնակիցները ջանքեր թափած էին այս ուղղութեամբ, որպէսզի ինքնավարութիւն տրուէր Հայերուն : 44 տարի առաջ պատահած այս դէպքերը զուգահեռական մը կը կազմեն այսօրուան բախումներուն հետ :

Կայ տակաւին քրտական խնդիր մը, որ տարիներէ ի վեր կը շարունակուի եւ իր պտուղը տուած է Իրաքի մէջ : Պարզանիի ըմբոստութիւնը կը շարունաքուի, թէեւ երեւութապէս Թուրքիոյ հետ կապ չունի, բայց նպատակ ունի Քիւրտերը մէկ դրօշի տակ հաւաքել : Պարզանի ուժ կը գտնէ կարգ մը երկիրներու կողմէ, ուրեմըն Միջին Արեւելքի վէճ մըն ալ կրնանք ունենալ, Մուսուլի հարց մը, որ կրնայ ախորժակը սրել քարիւզը շատ սիրողներուն :

Այս վտանգները եկած, հաւաքուած են մեր դրան առջեւ, եւ մենք ելեր ենք զբաղելու աջի - ձախի, կղերականի - ազգայնականի, հաւատացեալի-անհաւատի պառակտիչ վէճերով : Բաց խօսինք, Թուրքիա ոչ մէկ ատեն այսպիսի քառսի մը մատնուած էր, նոյնիսկ ամէնէն անբաղձալի շրջանին »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Կը կարծուի թէ Երկուշաբթիէն ետք Երեքշաբթի օրուան հարցաքննութիւնները բաւական լուսաբանութիւններ պիտի բերեն Պեն Պարքայի խնդրին : Մինչ այդ, Երկուշաբթի օր, դատաւոր Զոլինվէր երեք ժամ հարցաքննած է ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխան եւ Ֆիկոնի փաստաբան՝ Լըմարշան: Յաջորդ օրը կը հարցաքննուէին ոստիկաններ եւ լրագրողներ՝ Քայ, Ալքայտ եւ Մարվիէ :

Միւս կողմէ ի պատասխան Ֆրանսական կառավարութեանՄարոքի թագաւորը ետ կանչած է իր դեսպանը եւ անոր տեղ Փարիզ զրկած Կետիրա, որպէսզի «լուսաբանէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը Մարոքի բռնած դիրքին մասին»:

Իսկ, անդին, Մարոքի մամուլի Մափ գործակալութիւնը կը հաղորդէ, առանց իր աղբիւրը տալու, թէ առեւանգումէն 15 օր առաջ, Պեն Պարքա հանդիպում մը ունեցած է նախագահ տը Կոլի հետ : Էլիզէ բացարձակապէս կը հերքէ նման անհիմն լուր մը :

Ընդդիմութիւնը կը շարունակէ Ազգ. Ժողովի բացառիկ նիստ պահանջել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐ - ԻՆՏԻԱՅԻ Պօյինկ 707 օդանաւ մը որ Պոնպէէն Նիւ Եորք ճամբուն վրայ կը պատրաստուէր Ժընեւ իջնել, ճզմուած է Մոն - Պլանի վրայ: 15 մեթր տարբերութեամբ միայն օդանաւը պիտի անցնէր : Ոչ ոք ողջ մնացած է 117 ճամբորդներէն : Ասոնց մաս կը կազմէր մեծ դիտուն մը՝ Տոքթ. Հոմի Պհապհա, որ նախագահն էր Հիւլէական Ուժի հնդկական յանձնախումբին: Ծնած էր 1909ին եւ ուսումը առած Քէմպրիճ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ նախագահ Ճոնսըն տակաւին որոշած չէ վերսկսիլ հիւսիսային Վիէթնամի ռըմբակոծութիւնները :

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ԶՕՐ. ՇԷՔԷՐՃԵԱՆ

Սան Ֆրանսիսքոյէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը .—

«Խոր ցաւով կը հաղորդենք Զօր. Հայկ Շէքէրճեանի մահը, Յունուար 22ին : ԱՆՉԱ»:

×

Ողբացեալը ծնած է 1886ին, Ատափազար եւ չորս տարեկանին փոխադրուած է Ամերիկա, ուր առած է իր կրթութիւնը: Աւելի քան քառասուն տարի ծառայած է ամերիկեան բանակին մէջ : 1946ին հանգըստեան կոչուած էր եւ անկէ ետք ընդունած էր մասնակցիլ Անչայի աշխատանքներուն եւ 1948ին Եւրոպա եկած էր, գլխաւորաբար զբաղելու համար Գերմանիոյ տարագիրներու Ամերիկա փոխադրութեամբ :

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

Յուշեր Պատերազմի Օրերէն

1943 ՕԳՈՍՏՈՍ · 1·— «Յառաջ»ի հիմնարկութեան տարեդարձն է այսօր : Երանելի՛ օրեր, երպղի պէս եկան ու անցան : Կը յիշեմ թէ ի՛նչ տաժանելի պայմաններու տակ հանեցի առաջին թիւերը , Ներսէսի խեղճուկ տպարանին մէջ, երկու էջը մէկ օր, երկու էջը միւս օր ,յաճախ մեքենան դարձնելով : Գիշեր մը ղրացիները տպարան թափեցան , մեքենան կեցնելու համար ժամը ութին, առարկելով թէ հիւանդ կայ յարակից տնակին մէջ ... թերթը դաւառ կը հասնէր քանի մը օրէն, Լոնտոն՝ տասը օրէն : Մարսէյլի մէջ դրծակալ նշանակուած երանելին օրերով պահած է 200ական օրինակ : Ընդհանուր դժգոհութիւն ուշ հասնելուն համար : « Օրաթե՛րթ է այս թէ չաբաթաթերթ » : Երկու հարիւրական օրինակ ջուրի պէս հալած էր Սէն Միչէլի կրպակը , ժամուն դուռը եւայլն : « Ծաւալը փոքր է » : Առաւ մըն ալ Ներսէսը դրաշարները կը ճամբէ , տպարանի փոփոխութիւնը ծանուցուած ըլլալով (թէեւ իր հասնու – թեամբ) : « Մասիս» տպարանը չէր կազմակերպուած տակաւին, եւ սակայն պընդելով , աթոռ մը եւ սեղան մը ճարելով, յաջողեցանք յաջորդ թիւն ալ հրատարակել անընդհատ : Բնակարանս ալ նոյն չէնքին մէջ էր, — մէկ սենեակ խմբագրատուն, մէկ սենեակ վարչութիւն , մէկ սենեակ բնակարան , յարակից խցիկն ալ՝ խոհանոց , որ յետոյ վերածուեցաւ դրաշարատան , որպէսզի տախտակնիք ելլել : Եւ կը սպասէինք որ դրաշարները երթան իրիկունը , որպէսզի կարենայինք խոհանոցի դործ կատարել այդ խցիկին մէջ...

Եւ սակայն ես կարօտով կը փնտռեմ այդ օրերը : Ու մինչեւ այսօր ալ խորհիլ կը յուզուիմ երբ կ'անցնիմ Լաֆայէթի այդ սրճարաններէն , ուր խմբագրականն կը դրկի կամ ձեռագիր եւ փորձ կը սրբագրէի ժամերով , երբեւ ցերեկուան ճաշ ունենալով երկու fաֆէ - fոէմ եւ ևրեք fnnւաասաճ : Ցետոյ այն հանդիպում – ները, դրոյցներն ու մտերմութիւնները , որ քիթէ բերնէ պիտի դային, քանի մը տարի ետքը :

ՕԳՈՍՏ- 10/17

Ահաւասիկ այս ալ ընդհատուած , ինչպէս ամէն դրաւոր աշխատանք : Եւ ոչ իսկ մէկ յօդուած՝ ամբողջ ամրան ընթացքին : Նիւթեր կուգան կը քսուին մաքիս եւ կը կորսուին անդարձ : Նոյն իսկ այն ծրագիրները որ հասունցած կը համարուէին երեք տարի առաջ, կը թուին հոմ, կամ հեռաւոր բանի մը տպաւորութիւնը կ'ը – նեն : Ու կը զարմանամ որ մարդիկ ինչպէս հատորներով դիրքեր հանած են — տարին քանի մը հատոր — յօդուած դրելու պէս : Պարտաւո՞ծ , ես ...

Առողջական վիճա՞կս է որ կ'ազդէ հոդեկան վիճակիս վրայ, թէ հոդեկանը կը ջլատէ ամէն բան : Այլեւս կ'ամչնամ ինքզինքէս , օրերը իրիկուն ընելով այսպէս նեղսիրտ եւ ամուլ : Ցաճախ մտքէս կ'անցնի թէ առուտ մը սիրտս կանդ պիտի առնէ , կամ պիտի փոչինամ օդային ռմբակոծութենէ մը, ինչպէս հազարաւորներ , ուրեմն կէս պիտի մնայ ամէն բան եւ նիւթ է՛ւ ծրագիր : Ցիրուցան դրութիւնները անդամ չեմ դասաւորած : Եւ սակայն ...

ՕԳՈՍՏՈՍ 20

- Այսօր Իսիի մէջ թաղեցինք Արմէն Ա - մուրը (Աշիկ Գալալճեան) որ 4 - 5 ամիսէ ի վեր կը տառապէր խլիրդէ , հիւանդանոցի մը անկիւնը : Երեքշաբթի հոդեվարք էր, մահուան լուրը լմցանք եր – կէկ : Ցուղարկաւորութեան ներկայ էին 15 կիներ եւ քանի այրեր , մեծ մասով հայրենակիցներ եւ վաղեմի բարեկամ : Գա - յինք բարեկամի մը հետ, ուրիշ ոչ ոք՝ ծանօթ հայ դրողներէն : Բնական ծագիկներով չինուած պսակի մը ծագիկները բաժնուեցան յուղարկաւորներուն , որոնք հատ - հատ ձգեցին փոսին մէջ, փոխան հողի : Ցետոյ փոսէն հեռացանք, մինչ տէրտէրը կը շարունակէր մրմնջալ : Դամբանակա՞ն : Մոքէս կ'անցնէր, բայց խօսքի՞ երբ աւելի մտերիմներ կային : Ցանկարծ դրպանէն թուղթ մը հանեց Հայկազ Հապէչեանը , մինչ բարեկամ մըն ալ լինձի կը մօտենար : «Կարդա՛» ըսի, ահա պատրաստ դամբանական : Եւ կարդաց երեք էջ փառաբանութիւն Նոր Լմայայ որ 33 տարուան բարեկամն է եղեր , դասընկեր՝ Արմաչէն :

Մոռցուած մարդ մըն էր, ժամուն անկիւնը, ողբացեալ Ա. Ամուրը : Չեմ դիտեր ինչ պատճառով արձակեր էին : Գրադիտի արժանիքներուն մասին ալ բան մը չէի դիտեր (ոչ իսկ «Մանզումէին» մէջ դրած ըլլալը) , երբ յառաջ քաշեցի «Ցառաջ»ի մէջ : Երկար պատմութիւն մը դրած էր «Հայրենիք» ամսագրին , չերեւցաւ, ինչ որ դառնութիւն պատճառած էր իրեն : Տարբեր համոզումներ ունէր , բայց սիրով կ'աշխատակցէր «Ցառաջ»ի առանց ակնկալութեան : Իսկ պատերազմի տարին, երբ թերթը երկու էջի վրայ կը հրատարակուէր կուզար թերթ ծալելու կամ համրելու , ինչպէս ամէնքս : Մինչեւ հիւանդանալը , կարօտով կը յիշէր «Ցառաջ»ին թէյը : « Հայկազէն »ին դրեց մէկ անդամ , մերժելով որեւէ վճարում եւ երկրորդ նիւթ մը դատելու կը պատրաստուէր հիւանդանոցէն, երբ ըսի թէ պիտի չարունակուի : Երբ առաջին անդամ հիւանդանոց դացի, դեմ - դեղին էր դէմքով թէ աչքերով եւ դող մը դգացի : Ցետոյ դործողութեան ենթարկուեցաւ եւ կը կարծուէր թէ 48 ժամէն աւելի չապրիր : Քաչքշեց երկու ամիս, եւ միշտ լաւատես կ'երեւար , յուսալով դուրս ելլել այսօր – վաղը : Մինչդեռ որդը կը բանէր, եւ երբ վերջին անդամ տեսայ , յուսահատած էր այլեւս :

ՕԳՈՍՏ · 21

Երէկ, Արմէն Ամուրի թաղումէն վերադարձին հանդիպեցայ Իսիի հայկական փողոցը, Ռիւ տը լա Տէֆանս, եւ ի՞նչ տեսնեմ,— տուներուն առջեւ , մայթերուն վրայ ցորեն փռուած , անշուշտ ձաւար չինելու համար : Մէկ - երկու կապերա չէ, այլ դրեթէ ամէն տունի առջեւ : — « Չէ՞ք վախնար , եթէ հարցնեն ի՞նչ պիտի ըսէք» : Ո՛չ , ռասիկաններէը եկան տեսան , չօշափեցին ալ եւ անցան դացին : Կ'ըսենք թէ ուրիշ գնած ենք :

Դժբա՛խտ ժողովուրդ , տարիներ առաջ ամէն մէկը իր սեփական արտն ու տունն ունէր , եւ ցորենը կը փսխէին ոչ թէ փողոցը, այլ երդիքներուն վրայ , ամբողջ ձմրան պաշարը պատրաստելով ոչ միայն իրենց , այլեւ հիւրերուն եւ «հարամի»ներուն համար ...

Ինչպէս այն առեն , այս օտարոտի փողոցին մէջ ալ իրար կը հմայէին հայաչուի մանուկները : Եւ սակայն ի՞նչ օդուտ , քանի որ ցուրի պէս... Ֆրանսերէն կը խօսին :

ՕԳՈՍՏ · 30 - 31

Քանի օրէ ի վեր հին թերթերու հատածոներ կը թղթատեմ նորէն, Նուպարեան մատենադարանին մէջ : Միտքս՝ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակել հետեւեալ նիւթին վրայ,— « Արեւմտահայ մամուլին զարդացումը, իբրեւ լեզու եւ իբրեւ դաղափար » : Չեմ դիտեր պիտի յաջողի՞մ , բայց կը կարծեմ թէ հում նիւթեր հատաքին ալ դործ մըն է եւ սկսած եմ հատաքել : Եթէ այսքանը դլուխ ելլէ , մասամբ կը դիւրիննայ ուրիշ ուսումնասիրութիւն մը, — « Պոլիսը իբրեւ ազդակ հայկական մշակոյթի » : Ցետոյ՝ « Սեւն ու ճերմակը (կամ սեւ չուկան) մեր քաղաքական դրականութեան մէջ» : Դժբախտաբար Նուպարեան Մատենադարանը եւ մեր թանդարանը չունին լրիւ հատաքածոներ եւ հարկ է վիէննա կամ Վենետիկ երթալ ...

Այժմ ձեռքիս տակ է Մինաս Գափամաճեանի «Ձեփիւռ Հայրենեացը»ը (1862 Օդոստոս 15էն 1863 Սեպտեմբեր 5) : Մինչանկեալ՝ սրատուչ պատմութիւն մը :

Ապտիւլ Համիտի Մահափորձը

1905 Օդոստոսին սոսկալի ռումբ մը կը պայթի Կարմիր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի պալատին մօտ , ուր ան դացած էր Սելամլըղի սովորական աղօթքին :

Դժբախտաբար ռումբին պայթումին պահուն հետուն՝ Ֆրանսայի դեսպանին հետ ան խօսակցութեան բռնուած ըլլալով՝ դերծ մնացած էր սատակումէ :

Ուսուցչական պաշտօնով կը դանուէի ծննդավայրս : Անդլիոյ պնդումին վրայ այդ մահափորձին դրեթէ մանրամասնութիւնը տուին կ. Պոլսոյ հայ , յոյն եւ Թուրք թերթեր : Չեմ դիտեր , թէ Անդլիա ի՞նչ քաղաքականութիւն կը հետապնդէր այդ մահափորձին մանրամասնութիւնը տրուելուն մէջ : Առանց Անդլիոյ այդ ընթացքին, բնականաբար այդ դէպքին մասին երկտող մը անդամ պիտի չհրատարդէր այն առեն դրաքննութեան կողմէ , որ խստիւ արդիլած էր նոյնիսկ ամէնէն անմեղ՝ աստղ եւ fիք բառերը դործածելը , քանդի աստղ բառին թուրքերէնը ըլլալով երկտող իբր թէ անոր դործածութեամբ ալ ակնարկել ուղուած պիտի ըլլար նոյնինքն կարմիր դաղանը :

Վերոյիշեալ մահափորձին նկարագրութեան մէջ հանդիպեցայ օտարի մը անունին, յանձին Պելճիքացի էտուարտ Ժորիսի : Զարմանք, հիացում եւ արտակարդ համակրանք ծնան մտքիս մէջ այդ օտարին, որ մասնակից է հայ արդար դատին հետ կապ ունեցող վտանգաւոր արկածախնդրութեան, վտանգելով Կ. Պոլսոյ մէջ իր հանդստաւէտ դործը եւ թերեւս իր կեանքը :

Դէպքէն եւ անոր մանրամասն նկարադրութենէն եաք այլեւս ոչ մէկ բան իմացուեցաւ այդ մասին, մանաւանդ անվեհեր եւ անձնազոհ էտուարտ Ժորիսի մասին կարելի չեղաւ ստանալ նոյնիսկ ամենակարճ տեղեկութիւն :

Այդ դէպքէն երկու տարի եաք , 1907 - ին , կը կանչուիմ կառավարական ապա - թանքը ոստիկանապետին կողմէ եւ երկարօրէն կը հարցաքննուիմ : Այդ տարին ընկերներս մին Ելլոլըղի այդ դէպքին մէջ փնտռուած անձի մը նմանցուելով՝ ձերբակալուած եւ դրկուած է Անդարա : Քանիցս ինծի ալ աղդարարութիւն եղած է , որպէսզի ոսումբ չչինեմ , քանի որ իբր բնական դիտութեանց ուսուցիչ՝ փորձեր կարդին բաղմաթիւ անդամներ ջրածին կապը պայթեցուցած ըլլալով՝ եղած եմ կասկածելի՝ իբր ռումբ չինող· մինչ իրականութեան մէջ երկու անդամ ուժանակի (տինամիթ) եւ բամպակի վառօդի փորձերէն պատ ոչ մէկ պայթուցիկի փորձ ըրած եմ :

Ոստիկանապետին չափազանց խիստ վերաբերում ցոյց տալէն հետեւցուցի թէ կարդը ինծի եկած էր Ելլոլըղի հերոսներուն կարդը անցնելու...

1907 Զատիկի արձակուրդէն օդտուելով՝ ապատանեցայ Եդոկիա (Թոքատ), ուր մտայ դեղարան մը՝ իբր դեղագործի օդնական, որպէս զի այլեւս հրապարակի վրայ չերեւիմ իբր ուսուցիչ :

Բարեբախտաբար , 1908 Յուլիսին Օսմանեան սահմանադրութիւնը հռչակուելով՝ ապատ չունչ առի եւ դպրոցական չրջանին առաջնորդուեցայ տեղւոյն Ազդային վարժարան, հին տպարէզին :

Հայրենադունչ ճառեր, դրքեր, թերթեր, կրակ ու բոց դրծիչներ, որոնցմէ կը յիշեմ արթասանց Դաշնակցականը՝ Բարսեղ Շահպազ եւ Սեբաստացի Մուրատը :

Անդամ մը եւս հրապարակ կուդայ Ելլոլըղի մահափորձին նկարադրութիւնը , ուրուն մէջ կը լսուի անմահն էտուարտ Ժորիսի քաղցրահնչիւն անունը : Կ'որոշեմ երթալ Պելճիքա եւ դայն տեսնել , առաջին պատեհութեամբ՝ երբ տրիթը ներկայանար :

Տարիները անցան եւ 1911ին մեկնեցայ Կ. Պոլիս , Հիւս. Ամերիկա երթալու որոշումով : Բայց Ատրիանուպոլիս (Խարնէ) հրաւիրուեցայ իբր բնական դիտութեանց ուսուցիչ՝ տեղւոյն Արշակունեաց երկսեռ վարժարանին : Բայց այն տարին իսկ տեղւոյն Մակեդոնական դաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն սուլկար երիտասարդ բարեկամ մը դաղտնօրէն հաղորդեց թէ պատերազմը անխուսափելի է եւ թէ Ատրիանուպոլիսը պիտի պաշարուի եւ պիտի ենթարկուի անողոք ռմբակոծումի , հետեւաբար պէտք է հեռանամ անկէ : Հաւատացի այդ աղդարարութեան , քանի որ չատոնց պիտէի Օսքիճի (Խիրնէ) մասին Պուլկարներուն դիտաւորութիւնը, հետեւաբար անսալով այդ աղդարարութեան , 1912 Յուլիսին ապատանեցայ Զուիցերիա , ուր հեռագիրները հաղորդեցին Ատրիանուպոլսոյ պաշարումն ու անխնայ ռմբակոծումը : Շուրջ տարի մը Զուիցերիա մնալէ եաք անցայ Պելճիքայի Անվէրս քաղաքը, ուր իմացայ թէ Ելլոլըղի մահափորձին անվեհեր հերոսը՝ էտուարտ Ժորիս սղէ է եւ կը բնակի այդ քաղաքը : Առաջին դործս եղաւ ճարել իր հասցէն եւ երթալ տնեկ պինդը :

Իր հասցէին դիմելէ առաջ պինդը տեսնելու պատեհութիւնը ունեցայ Պելճիքայի պատմութեան մէջ աննախընթաց դէպքի մը առիթ :

Անվէրսի ամբողջ դործատուները դործադուլի սկսան : Եւրոպական բոլոր երկիրներէն հեռադիրը կը տեղայ Անվէրս՝ դործադուլ ընողներուն : «Ձեր զաւակներն ու կիները դրկեցէք մեզի, որպէսզի կարենաք երկար ատեն շարունակել գործադուլը , ձեր պահանջը գոհացնել տալու համար» : Այն առեն տեսայ անկեղծ եւ մաքուր ընկերվարութիւնը , երբ կառավարմունքը կը դործէին դիշեր ցերեկ, եբախայ եւ կին փոխադրելու համար եւ բոպական միւս երկիրները : Եկաւ ժամանակ մը, որ փողոցները ոչ կին երեւցաւ եւ ոչ ալ երեխայ :

Գործադուլ ընողները դիշեր ցերեկ կ'երդեն, կը նուադեն, կը պարեն· անվերջանալի թափօրներով կ'անցնին փողոցներէն՝ իրենց քանի աւելի նուագախումբերով : Տանեակ հազարներու հասնող թափօրին առջեւ լինած խոռխա քայլերով մէկը կը քալէր, բարձրահասակ, երկար փառաւոր մօրուքով, կարմիր այտերով դեղեցիկ մարդ մը՝ մեծ դրօշ մը ձեռքին, նոյնինքն Ելլոլըղի մահափորձին դերակատար՝ էտուարտ Ժորիսը :

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ

Թերթը ծանուցանելով երաժիշտ Գաբրիէլ Երանեանի մահը (35 տարեկան) , կը յիշէ անոր թերթը «Քնար Արեւելեան» , որ կէս ճամբան մնացած է, նիւթական պատճառներով. — «... Ասանկ ալ Պ. Գաբրիէլ Երանեան իր այս սկսած դործէն մեծ դուրս մը կորսնցնելով , խեղճը ստիպուեցաւ դադրեցնելու , բայց չվհատեցաւ , վասնզի մէկ քանի տարի եաքը իր ձեռնասուն աշակերտ Պ. Նիկողոս Թաշճեանի հետ «Քնար Հայկական» անուն երաժշտական թերթը հրատարակել սկսաւ , այս անդամ ալ բաւական վնաս ընելէ եաքը , յաջողեցաւ ազդին երեւելացը աղաչելով պաղատելով հիմնադիր ընկերութեան մը հսկողութեանը յանձնել զայն... Շատ անդամ իր քսակէն ստակ վատնելով՝ ազդին անդին ազդային երգեր եւ ճայնադրութիւն դաս տալու կ'երթար, եւ որ աւելի նշանաւոր է, չատ անդամ առանց ստակի մնալուն ալ, դարձեալ վհատիլն ի՛նչ է, չէր դիտեր» :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7

Կիրակի, յուրտ աւելի ճիշդ՝ սառուցեալ խոնաւութիւն մը որ մինչեւ ոսկորներուդ կը թափանցէ : Ի՞նչպէս աշխատիլ, այս պայմաններուն մէջ : Աչքիս առջեւն է «Արածանի»ն 11 պրակներով : Նորէն ուղածս չէ, բայց կը սփոփէ, իբրեւ աշխատանք : Հարցը այն է որ չեմ կրնար չարունակել ծրագրուած նիւթերու մշակումը, այս պայմաններուն մէջ : Վաղը մատենադարան պիտի երթամ, հոն ալ տաքնալու համար ստիպուած ես յարակից յարկաբաժինը բուն Բարեգործականի պրասեներակը երթալ, դիրք մը կամ հատածոյ մը առած :

Ըհի՛ ինչ որ կրնաս : Ժամանակը քեզի չի սպասեր :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ (Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Մարմարա կը գրէ (20 Յունուար) .—

Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին մէջ, Երեքշաբթի պատշաճ շուքով տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը Տիկին Մարիամ Այվազեանի, ծերունազարդ մայրը բազմավաստակ գրագէտ, բժիշկ եւ բանասէր Շաւարշ Նարդունիի եւ Այվազեան եղբայրներուն :

Տաճարը լեցուն էր յուղարկաւորներու հոծ բազմութեամբ մը, ուր կ'երեւէին նաեւ Պ. Նարդունիի արժէքը յարգող անձնաւորութիւններ :

Յուղարկաւորութեան նախագահեց Շահան Ծ. Վրդ. Սվաճեան, շրջապատուած քահանաներէ եւ դպիրներէ, որոնք դաշնօրէն երգեցին մեռելական արարողութիւնները : Արմաշի մէկ հայ մայրիկն էր, որ կը յանձնուէր հողին, եւ զինքը ճանչցողներ գորովանքով կը յիշէին իր անունը :

Արարողութիւններէն ետք դամբանախօսեց Շահան Ծ. Վրդ. Սվաճեան, իրեն բնաբան ունենալով՝ «Ծառը իր պտուղէն պէտք է ճանչնալ» խօսքը, որուն մէկ պերճաբան օրինակն է ողբացեալ Հայուհին, Մարիամ Այվազեան, մայրական ծառ մը՝ որ ազգին պարգեւէր է Շաւարշ Նարդունիի պէս բազմաբեղուն արժանիք մը : Դամբանախօսը զովքը հիւսեց այդ պտղաբեր ծառին եւ թուեց Շաւարշ Նարդունիի մատուցած մեծ ծառայութիւնները, յիշեց անոր դասախօսութիւնները (Երուսաղէմի մէջ) եւ ծանր կշռող վաստակը, օրհնեց յիշատակը իր հանգուցեալ մօր եւ մխիթարութիւն հայցեց իր զաւակներուն :

Մարմինը ամփոփուեցաւ Շիշլի, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՂԹԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Վերաբացուած է Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանի Արեւելեան դպրութեանց կաճառի Հայագիտական Ամպիոնի Լ. Գ. տարեշրջանը՝ Հայր Մորիս Թալոնի կողմէ :

Հ. Թալոն իր անդրանիկ դասախօսութեան նիւթ ընտրած էր՝ «Աղթամարի քանդակագործութիւնները նոր ուսումնասիրութեանց լոյսին տակ» :

Դասախօսը ընտիր հասարակութեան մը առջեւ՝ մէկ ժամուան մէջ ներկայացուց Աղթամարի նուրբ քանդակները, լուսապատկերներու օժանդակութեամբ :

« 13րդ դարուն կառուցուած այս հրաշակերտը՝ Աղթամար, եղրակացուց Հայր Թալոն, իր քանդակներով հասած էր արուեստի այնպիսի բարձրութեան մը, որուն Եւրոպա պիտի հասնէր մէկուկէս դար ետք » :

Ներկաները շնորհաւորելէ ետք արեւելագէտ Հ. Մորիս Թալոնը, փափաք յայտնած են որ Ֆրանսերէնով եւս ներկայացուի այս նիւթը, ի խնդիր հայ մշակոյթի ծանօթացման եւ ճշդրիտ դնահատման :

Հ. Մորիս Թալոն կը յաջորդէ ծանօթ բանասէր ողբացեալ Յովհ. Վրդ. Մսըրեանի, իբրեւ վարիչ հայագիտական ամպիոնին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՋԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ : Պատրաստեց Վարուժան Թորոսեան : Պէյրութ, 1965 :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԴԱՇՏԸ, թատերգութիւն եօթը արար, գրեց Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան, Փարիզ 1966 :

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Արեւելեան Պերլինի մէջ, երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

Առաջինը կ'ըսէ .

— Կարլ Մարքսը իսկապէս մեծ գլուխ էր եւ շատ արդարամիտ մարդ :

Երկրորդը կը հարցնէ .

— Ինչո՞ւ :

Առաջինը կը յարէ .

— Որովհետեւ, երբ մեռաւ, չուզեց ոչ ոք անիրաւել : Իբրեւ ժառանգութիւն ձգեց իր երկու գիրքերը : Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավար Ուլպրիխթին ձգեց «Կոմունիստական Մանիֆեստ»ը իսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ ղեկավար Էրհարտին՝ «Կապիտալ»ը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Այսօրուան մեր նիւթը տարօրինակ թող չթուի ձեզի : Մեր առօրեայէն է, եւ հարկ է որ այդ մասին խօսինք քիչ մը հրապարակաւ :

Հայկական հարսանիքի մասին պիտի խօսինք : Արդի հարսանիքի մասին :

Հին հարսանիքներու մասին բաներ մը լսած ենք մեր նախնիքներէն անոնց տըւած բերանացի եւ կամ գրաւոր վկայութիւններէն : Լսած ենք թէ ժամանակին 40 օր եւ 40 գիշեր հարսանիք կը կատարէին : Քէֆ ու դինարբուք, ոչխարներու եւ հորթերու զենում, անհատնում կերուխում, որոնց կ'ընկերանար օրուան նուագածուն :

Այս ձեւը հիմա հէքեաթի պէս բան մը կը թուի մեզի : Կը լսենք ու կը զուարճանանք եւ կը հիանանք մեր նախնիքներուն ինքնատպութեան ու լայնասրտութեան վրայ :

Հայրենի բնաշխարհէն ետք, գաղթաշխարհի Հայութիւնը իր նկարագրին հետ՝ քիչ մըն ալ փոխեց հարսանիքներու բնոյթը : Սուրիա – Լիբանան շրջանին մէջ երեւոյթը գրեթէ նոյնը մնաց : Իրարու դրացի երկիրներ ըլլալով, կապ պահեցինք իրարու հետ եւ մեր աւանդութիւնները կերտեցինք միասնաբար :

Քանի մը տասնեակ տարի առաջ ինքնաշարժի այսքան առատութիւն չկար : Հարսանիքները կը կատարուէին քէֆերով : Շաբաթ գիշեր (հարսանիքի նախօրեակին) կը հաւաքուէին հարսին ու փեսին ազգականները, դրացիները, մօտ ու հեռու բարեկամները, ու նեղ տեղերու մէջ սիրտերը լայնցնելով կը սկսէին քէֆի : Երբ քէֆը իր լրումին հասնէր, կէս գիշերէն ետք փեսին հարսնեւորները խմբըւելով, փողով թմբուկով կ'երթային հարսին տունը «մատներու հինայումի» արարողութիւնը կատարելու : Ու ճանապարհին, շքախումբը կ'արթնցնէր ամբողջ շրջանի բնակչութիւնը ...:

Հասանք 1966:

Հարսանեկան նախօրեակի այս արարողութիւնները տեղի չեն ունենար, ոչ ալ հարսանիքի Կիրակին : Դարերը փոխուած են, արագութեան դարն է, ու մարդիկ ժամանակ չունին հետեւելու այդ արարողութիւններուն :

Յաճախ կը լսենք լռիկ մնջիկ կատարուած հարսանիքներու մասին, որուն կուտան «Ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ» բացատրութիւնը : Այս ձեւը կարծես շատ կը պատշաճի մեր ժամանակի ոգիին ու նկարագրին : Միւս կողմէ սակայն անպակաս են հանդիսաւոր հարսանիքները : Հանդիսաւորը՝ միայն մէկ պարագայի, առանց քէֆի, առանց նախատօնակի, այլ միայն հաղարաւոր հարսնեւորներու ներկայութեամբ, ի սուրբ եկեղեցի :

Այս ձեւն ալ քիչ մը տարօրինակ է : Մարդիկ կ'ուզեն փախչիլ մէկ ծայրայեղութենէն (հարսանիքի խրախճանք ու հանդիսութիւն), բայց այս անգամ կ'իյնան ուրիշ ծայրայեղութեան մէջ : Քեզի կը զրկուին հարսանեկան հրաւիրագրեր : Երբեմն կը կարդաք ու հազիւ կը յիշէք ենթականերուն անունները : «Ո՞վ են, ո՞ւր տեսած էի, ո՞ւր կը բնակին», ու հազիւ կը յիշես (եւ երբեմն ալ չես յիշեր) ստացած հրաւիրագրիդ հեղինակները : Կը սկսիս մտածել : «Ինչո՞ւ հրաւիրուած եմ, պէ՞տք է երթամ, բայց ինչո՞ւ երթամ, հազիւ անգամ մը տեղ մը բարեւած եմ քաղաքավարութեան դէմ չմեղանչելու համար» ու չես երթար : Բայց ամէն մարդ քեզի պէս չի մտածեր : Ուրիշ մըն ալ, նոյն պարագայի մէջ գտնուող, կը վազէ կ'երթայ : Պէտք է երթալ ու տեսնել. հարսը դեղեցի՞կ էր, որո՞ւն աղջիկն էր : Փեսա՞ն ով էր : Հարո՞ւստ էր : Յարմար էր աղջկան. եւայլն, եւայլն..:

Ներկայ կը գտնուիս պսակի մը : Կը մտնես եկեղեցի ու յանկարծ կ'ապշիս ու հարց կուտաս ինքզինքիդ :

Նախագահի՞ մը հարսանիքն է թէ նախարարի մը : Այս ինչ բազմութիւն : Այսքան ժողովրդականութի՞ւն. պռավօ՛ :

Ականջիդ կը հասնին փսփսուքներ : « Լաւ բազմութիւն կայ » : «Շատ մարդ հրաւիրած են», «բայց ասոր շնորհաւորելը կայ, ի՞նչպէս դուրս պիտի ելլենք, գոնէ ժամ մը կը տեւէ » :

Ու ամէն մարդ կը սպասէ իր հերթին, հրմշտուքով, իրարանցումով, անհամբերութեամբ : Պսակի արարողութիւնը այնքան ալ երկար չի տեւեր : Մօտ կէս ժամ : Այս ալ անշուշտ կախում ունի հրաւիրուած եկեղեցականներու քանակէն ու որակէն ...

Կը սկսի շնորհաւորելու արարողութիւնը : Արդէն իսկ երկար շարք մը կայ դիմացդ, որ շրջապատած է նորապսակին աջ ու ձախ կողմերը : Կնքահայր – կնքամայր, ծնողք, եղբայր, քոյր, մեծ մայր, մեծ հայր եւ ուրիշ ազգականներ ...Բայց վասն ինչի՞ այս շարքը : Միայն հարսն ու փեսան շնորհաւորել չի՞ բաւեր, եւ կամ որպէս զոյդ վկաներ, կնքահօր – կնքամօր ներկայութիւնը բաւ չէ՞ : Ինչո՞ւ այս ցուցամոլութիւնը : Այո. ցուցամոլութիւն է ասիկա, տեսնուելու առիթ, ինքզինք ներկայացնելու ունայն մարմաջ : Եւ այս երեւոյթը նոյնիսկ քաղաքակիրթ ու զարգացած նկատուած դասակարդին մօտ : Եկեղեցին ցուցադրութեան միջոց :

Եկեղեցին սրբազան վայր մըն է սակայն, երախաներու աղմուկ, իրարանցում, կը խաթարեն Ս. Պսակին սրբազան խորհուրդը : Ս. Պսակը եկեղեցիին մէջ միայն մէկ իմաստ ունի : Նորապսակին Աստուծոյ ներկայութեան ուխտելու արարողութիւնն է ան, որ պէտք է կատարուի կարելի եղածին չափ լուրջ ու երկիւղած մթնոլորտի մէջ :

« ԱՅԳ »

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

Քեզի կռնակ դարձնող թշնամիին արծաթէ կամուրջ շինէ որ անցնի :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

×

Վրէժը կերակուր մըն է, որ պաղ կ'ուտուի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Հիւանդին անդամները յանկարծական ցնցումով մը երերալ սկսան, պնդացած դնդերները մորթին տակէն պարաններու պէս դուրս ցցուեցան :

— Շուտ, շուտ, բնաժանտ (քլօրալ) բերէք, գովեց Գութ մէկէն ի մէկ :

— Ի՞նչ, բնաժա՞նտ, այսինքն թո՞յն պիտի խմցնէք խեղճին, կակաղեց օդնականը :

— Այո, այո, եօթը կրամ, գոչեց Գութ : Եւ շուտ, շուտ, պատուհաններուն փեղկերը եւ դուռները գոցեցէք որ մութ ըլլայ ...:

Օդնականը բնաժանտ բերելու համար քիմիագիտական աշխատանոցը վազեց, իսկ հիւանդապահը փեղկերն ու վարագոյրները գոցեց :

— Դուն հիւանդին քովէն մի զատուիր, հրամայեց Գութ հիւանդապահին :

Ապա հոն գտնուողներուն դառնալով ըսաւ .

— Պարոններ, խնդրեմ, մեզ առանձին ձգեցէք :

Սենեակին մէջ գտնուողները անմիջապէս դուրս ելան, իսկ օդնականը ձեռքը բնաժանտին շիշը բռնած ներս մտաւ :

— Հոս եկուր, Մէնար, ըսաւ Գութ անոր :

Եւ զայն անկիւն մը քաշելով աւելցուց.

— Մէնար, բարեկամս, դուն ալ բժիշկ ես եւ պահ մը վերջը իրողութիւնը պիտի դուշակես ...: Այս խեղճ մարդը թունաւորուած է ...:

— Թունաւորուա՞ծ ...: Զարմանալի բան... ի՞նչպէս կ'ըլլայ... ի՞նչ տուինք որ իրեն ...:

— Այո, Մէնար, սթրիքնինով թունաւորուած է :

— Ի՞նչ, սթրիքնին ըսիք, սթրիքնին, թոթովեց օդնականը ափ ի բերան մնացած :

—Եկուր որ տեսնես, աւելցուց երիտասարդ բժիշկը դարձեալ հիւանդին քով դառնալով : Տես, լրթմաշկը (սիանօզ) սկսաւ, հիմա ամբողջ մարմինը լեղակի պէս կաս կապուտ պիտի կտրի ...:

Մօրթէնի դէմքը որ մինչեւ այն ատենը պատի պէս ճեփ ճերմակ էր, սկսաւ կապուտնալ :

— Այո, այո, սթրիքնինով թունաւորուած ըլլալու ախտանշանն է, թոթովեց օդնական բժիշկը հիացմամբ իր վարպետին երեսը նայելով :

Ցնցումները աւելի շեշտուեցան, եւ յետոյ, կամաց կամաց, ախտանշանները աներեւութանալ սկսան . շնչառութիւնը իր բնական վիճակը ստացաւ. հիւանդը հանդարտեցաւ :

Գութ յանկարծակիի չեկաւ, առաջուընէ դուշակած էր արդէն խեղճ մարդուն թունաւորուած ըլլալը : Բայց դիտական փաստերով հաստատելու համար իր համողումը, Մէնարի հետ ախտաղննութեան սկսաւ :

Ձեռքի նշդրակը մէկէն ի մէկ դետնի քարերուն վրայ ձգեց. հիւանդը տեղէն վեր ցատկեց : Օդնականը գնաց մէկէն ի մէկ վարագոյրը բացաւ. Մօրթէն դարձեալ վեր ցատկեց : Գութ ձեռքը անոր ուսին դրաւ. հիւանդը այս անգամ ալ ցնցուեցաւ :

Գիտական այս երեք փորձերն ալ բացայայտօրէն կը հաստատէին Գութի տեսակէտը : Թունաւորուած մարդուն զգայարանքները գերագրգռուած ըլլալով ոչ լոյսի կրնային հանդուրժել, ոչ շշուկի եւ ոչ ալ շօշափումի :

Քանի մը վայրկեանի հանդարտ վիճակէ մը ետք, դարձեալ ախտանշանները սկսան երեւան ելլել : Բիբերը սկսան մեծնալ, իսկ կոպիճները բոլորովին իրարմէ բաժնուեցան :

— Բնաժանտը օգուտ չունեցաւ, անգամ մըն ալ քլօրօֆօրմը փորձենք, ըսաւ Գութ :

Բայց քլօրօֆորմն ալ որեւէ արդիւնք չտուաւ :

Շատ չանցած, խեղճ մարդուն աչքերը կոպիճներէն դուրս ինկան եւ շնչառութիւնը դադրեցաւ ...:

— Խեղճին գործը լմնցաւ, խեր չկայ, պիտի չկրնանք ազատել, փսփսաց Գութ : Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս մարդը սթրիքնին կը խմէ ... ո՞ւրկէ դտաւ, ի՞նչ ըրաւ ...:

Այս ըսելով, բժիշկը գողդոջուն քայլերով սենեակին մէջ սկսաւ երթեւեկել : Յանկարծ կանդ առաւ ...: Թեւերը ըսպառնական շարժումով մը վեր բարձրացուց ... : Փորձարկութեանց աշխատանոցը վազեց, մէկ ձեռքովը բոդաջուրին դաւաթը առաւ, միւսովն ալ շիշը եւ խորաթափանց նայուածքով մը մէյ մը դաւաթը աչքէ անցուց, մէյ մըն ալ շիշը :

— Մէնար, լեղակոգին պատրաստելու համար ջուրը այս դաւաթէն առիր, այնպէս չէ՞, հարցուց՝ օդնականը իր քովը կանչելէ ետք :

— Այո, պարոն, դուք ըսիք որ հոնկէ առնեմ ... եւ եռացնեմ ...:

Գութ առանց զայն մտիկ ընելու մատը դաւաթին մէջի հեղուկին մէջ թաթխելով բերանը տարաւ :

— Այո, սթրիքնինի համ կայ, բայց բոդն ալ այսչափ լեղի կ'ըլլայ, փսփսաց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քառիէռէն Պ. Չենոզեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Յարութիւն Քէֆէլեան երեսուն Ֆրանք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին, «Այնճարի» «Յառաջ» վարժարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ : Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ. կազմի Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14·30-ին, 4րդ թաղապետարանի սրահը, 2 Փլաս Պօտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :*

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ. Շիրվանեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Eglise de la Madeleine

Չորեքշաբթի (Յունուար 26) առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ Մատլէնի եկեղեցւոյ մէջ, Փլաս տը լա Մատըլէն :

Կը պատարագէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Կը քարոզէ

Monseigneur Georges Marolleau
Նիւթ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նպառավաճառատան մը մէջ աշխատելու համար, վաճառորդ մը կ'ուզուի, այր կամ կին միջին տարիքի : Դիմել՝
ՀՐԱՉԵԱՆ
6, Ռիւ Լամարթին, Փարիզ (9) :
(Մեթրօ Քատէ) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30,* Սալ տը լա Շիմի :

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը իր 30ամեակին առթիւ, Փետրուար 5ին, Շաբաթ իրիկուն, Պանեէօյի մէջ :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22·37ին Ֆրանս Էնթէռ (ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ) կայանէն՝
ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ
իր մահուան երեսնամեակին առթիւ : Էմիսիոն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Քազարի :

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 Ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ :

ԱՐԵԱՆ ՏԸԻՉՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տըւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12 :

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ դիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի *չքեղ սրահներուն մէջ :*

Առաջնակարգ նուագախումբ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ տէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՄԲԻ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԵՒ ՄԻՈՒԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿ

Հովանաւորութեամբ՝ — Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ — Պ. ԳԱՌՋՈՒԻ

Կիրակի Փետրուար 20, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

GEORGE V — 31, AVE. GEORGE V — PARIS

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի
«ՍՕՍԻ» պարախումբը իր ամբողջական կազմով եւ նոր պարերով :

Խնամուած պիւֆէ սովորական դիներով
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները

U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18

Մուտքի տոմս 10 Ն. Ֆրանք — Ուսանողներու համար 5 Ն. Ֆ.

C. C. P. PARIS 8.019-72

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 27 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10520 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.520

ՀԱՅ ՀՈԳԻՆ

Արարչակերտ գործերով անօրինակ հարուստ հայ հազարամեակները՝ անօրինակ խիտ ու խիստ են այդ գործերու գրաւոր գնահատութեամբ :

Ամէն մէկ հայ դար հարկադրաբա՛ր ունեցած է իր այն իմացեալ դէմքերը, որոնք այդ դարու հայկականութիւնը այնպէս են դարբնած, զայն՝ ա՛յնքան հայօրէն հոգեսուն ընծայած, որ իբրեւ անխաթար հա՛յ դար օղակուի՝ ե՛ւ նախորդող, ե՛ւ յաջորդող հա՛յ դարերուն :

Եւ եթէ հարկադրաբար կան պատմակերտ հայ դէմքերը, նոյնքան հարկադրաբար կան անոնց այն արութեան գործերը, որոնց մասին, սակայն, միայն ժլատ, միայն սեղմ ու սուղ տողեր են մընացած, մեզի հասած :

Նաեւ անցնող հայ դարը՝ հարազատ հայելին եղաւ հայ անցեալի յատկապէս այս առանձնայատկութեան :

Այսօր, այլեւս անհնար է կազմել ցանկը իրենց արութեան գործերով աներկրորդ այն դէմքերուն, որ անցնող հարիւրամեակին՝ ողջ հայ իրականութիւնը կերպարանափոխեցին :

Բացարձակ այս ճշմարտութեան դիմաց՝ չկայ մէկ հատիկ ամբողջական երկ, ուր գտնուէր դէթ հպանցիկ գնահատականը դէմքերու ու դէպքերու, որոնք անպատճառ ու անառարկելի կերպով էին արժանի՝ գրոց յիշատակի :

Չկայ՝ ամբողջականը : Եւ չկան՝ մասնաւոր գլուխները անցնող հարիւրամեակին :

Միայն ցանուցիր յուշեր ու պատահական վկայութիւններ կը գտնուին այն մասին, թէ ո՛վքեր եւ ի՛նչպէս արարչակերտեցին Հայ Զարթօնքը, Հայ Յեղափոխութիւնը, եւ շուրջ հազարամեակի մը դերեզմանումէն վերընձիւղած Անկախ Հայաստանը, — կարծրախարիսխ հիմը Հայ Պետութեան :

Եւ միայն գուշակութիւններ կարելի է ընել այն մասին, թէ ի՛նչպէս եւ որո՛ւ շնորհիւ՝ ապազգային վարդապետութեան մը տիրապետութեան ահեղօրէն անընդմէջ տասնամեակներուն՝ տոկաց Հայ Ոգին — ազգայի՛ն արժէքներով, ազգայի՛ն իտէալներով, ազգայի՛ն հոգիով :

Միւս կողմէն, ընդհանրապէս տարտամ, երբեմն՝ նաեւ տզմուտ բառեր միայն կը ծամծմուին այն մասին, թէ ի՛նչպէս եւ որո՛ւ շնորհիւ՝ ապահայացնող քսան տարբեր երկնակամարներու տակ, անցնող յիսնամեակին, այնուամենայնիւ կերտուեցաւ Հայ Սփիւռքը — ազգայի՛ն արժէքներով, ազգայի՛ն իտէալներով, ազգայի՛ն հոգիով :

Որակային հասկակից չունեցող նման վիթխարի նուաճում հնարաւոր էր բացառաբար՝ վիթխարի՛ դէմքերով, վիթխարի՛ դէպքերով :

Եղա՛ն անոնք :

Սակայն, չեղաւ՝ անոնց ճշմարտեալ վկայագրութիւնը :

Ո՞ւր որոնել անօրինակ այս առեղծուածի բանալին, ո՞ւր գտնել անոր բացատրութիւնը, բայց եթէ ոչ՝ այն պայծառ պատգամին, որ մերն է շնորհիւ հա՛յ անցեալի իմացեալ իմաստութեան :

Ըսինք արդէն — երեւոյթը յատուկ չէ բացառաբար անցնող այս հարիւրամեակին :

Այդպէս են մեր բոլո՛ր դարերը, մեր երե՛ք հազարամեակները, մեր բովանդա՛կ ազգային պատմութիւնը :

Որովհետեւ՝ այդպէս ենք մե՛նք, մեր հա՛յ խառնուածքով, հա՛յ առաքինութիւններով, մեր հա՛յ հոգիով :

Արժեզուրկ չէ մեզի համար Խօսքը : Բնա՛ւ ու երբե՛ք :

Սակայն ստորադաս է Գործին : Ամբողջովի՛ն ու մի՛շտ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Առջի առաւօտ Փեքինի բոլոր օրաթերթերուն առաջին էջին վրայ տպուած հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէր թէ ծանր տագնապ մը ծայր տուած է ժողովրդային ազատագրական բանակին եւ Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան միջեւ : Հաղորդագրութիւնը, որ տեղեկագիր մըն է, կարդացուած է վերջերս Փեքինի մէջ դումարուած բանակի քաղաքական գործունէութեան ժողովին : Տեղեկագրին հեղինակն է Հսիաօ - Հուա, բանակի քաղաքական բաժնի պետը, այլ խօսքով սպայակոյտին մէջ «կուսակցութեան աչքը» : Ճանչցուած է իբրեւ կատաղի համայնավար ու Մաօ Յէ Թունկի աջ բազուկը :

Իր տեղեկագրին մէջ Հսիաօ - Հուա ծագած այս տագնապը կը բազդատէ նախընթաց երկու նման դէպքերու հետ. — 1929-ին, երբ տարակարծութիւններ ծագեցան կարմիր բանակի սպայակոյտին եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ, եւ 1959 - 1960ին, շատ աւելի ծանր, որ վերջ գտաւ Չին բանակի գլխաւոր ղեկավարներուն, յատկապէս մարէշալ Փէնկ Թէհ Հուայի պաշտօնազրկումով :

« Այսօր, ինչպէս այն ատեն, յայտարարած է Հսիաօ Հուա, կը մնայ դիտնալ « թէ արդեօք զէնքը պիտի ղեկավարէ կուսակցութիւնը կամ թէ կուսակցութիւնը պիտի ղեկավարէ զէնքը » : Հարկ է այնպէս ընել, կը շարունակէ զօրավարը, որ «զէնքերը մնան միշտ ամէնէն աւելի վստահելի մարդոց ձեռքերուն մէջ եւ կուսակցութիւնը միշտ ալ «բացարձակ իշխանութիւն» մը ունենայ բանակին վրայ» :

Քաղաքական դէտերը այն մտավախութիւնը կը յայտնեն, թէ նման զգայացունց տեղեկագրի մը հրատարակութիւնը կրնայ մատնել Վիէթնամի պատերազմին համար Չինաստանի արտաքին քաղաքականութեան կարեւոր մէկ անկիւնադարձը : Իրապէս, քաղաքական դէտերը ցարդ Փեքինի քիչ շատ խոհեմ քաղաքականութեան կարեւոր տարրը կը համարէին կարմիր բանակը :

Այսօր, համաձայն այս տեղեկագրին, Կառավարութեան եւ Կուսակցութեան ղեկավարները բանակը կը նկատեն նուազած եւ կրաւորական՝ Քորէայի պատերազմին յաջորդող 12 տարիներու ընթացքին : Զայն կը կոչեն «սնափառ», «ինքնագոհ» : Կը ներկայացնեն զայն «զանգուածէն անջատուած», ինքը, որ դեռ տարի մը առաջ ներկայացուած էր համայնավար աշխատանքի լաւագոյն օրինակը : Դեռ աւելին, տեղեկագիրը կը յայտնէ, թէ «զինուոր մը որ չի վախնար մահէն», շատ աւելի բարձր է քան թշնամիի զօրութենէն վախցող լաւագոյն թէքնիսիէնը : Չինական բանակի ուժը հարկ է կայանայ իր զինուորներու քաջութեան եւ քաղաքական բարձր դիտակցութեան մէջ» : Տեղեկագրին համաձայն Չինաստանի հիւլէական բանակը կը մնայ «Մաօ Յէ Թունկի միակ մտածումը » եւ այս զէնքը անպարտելի կը դարձնէ ժողովրդային բանակը :

Վճռական այս հաստատումներուն եւ ամբաստանութիւններուն ստեղծած «խորհրդաւոր» կացութիւնը, բոլոր մարդերուն մէջ կուսակցութեան առաջնութեան այս նոր հաստատումը շատ աւելի ծանրակշիռ հանդամանք մը կը ստանայ անով, որ Հսիանօ Հուա երբ այս տեղեկագիրը կարդացած է ներկայ չեն եղած չին զինուորական ակնառու ղեկավարները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պաշտպանութեան նախարար Մք Նամարա յայտարարած է, թէ «1967 - 1971 տարիներուն ապսպրուած հրթիռներով, Ամերիկա ի վիճակի պիտի ըլլայ քանդելու միաժամանակ Խորհ. Միութիւնն ու Ժողովրդային Չինաստանը, առանց նոյնիսկ ռմբաձիկ օգանաւեր գործածելու » :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւորը, Ֆայսալ, Յունուար 27էն սկսած չորս օր պաշտօնական այցելութեամբ Յորդանան պիտի մնայ : Միջ - արաբական ներկայ այս կացութեան մէջ Հիւսէյն - Ֆայսալ տեսակցութիւնը առանձին կարեւորութեամբ կը ներկայանայ : Այս այցելութիւնը կը յաջորդէ Ֆայսալի Պարսկաստան ճամբորդութեան եւ կ՝ըսուի թէ այս բոլոր տեսակցութիւնները մաս կը կազմեն ապագայ « Իսլամական Դաշնակցութեան» մը ծրագրին : Նշենք նաեւ թէ յառաջիկայ ամիսներուն Ֆայսալ պաշտօնական այցելութեամբ պիտի մեկնի նաեւ Թուրքիա ու Փաքիստան :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբեր մը հերքեց Գահիրէի ամերիկեան գործակալութեան այն լուրը, որուն համաձայն Միացեալ Նահանգներ Հանոյի հետ բանակցելու նոր փորձ մը կատարած էին եւ որոշած չվերսկսիլ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները, ցորչափ պատասխան մը չստանան Հիւսիսային Վիէթնամի ղեկավարներէն : Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց սակայն թէ նախագահ Ճոնսըն Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները վերսկսելու որոշում չէ տուած տակաւին :

ԳԱՆԳԷՍԻ ափերուն վրայ հաւաքուած միլիոններով բազմութեան մը ներկայութեան, կրօնական յատուկ արարողութիւններով, առջի օր Լալ Պահատուր Շասթրիի մոխիրները սփռեցին սրբազան դետին մէջ :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ աջակողմեան օրաթերթի մը մէջ հրատարակուած է Կոստանդին թագաւորին ուղղուած նամակ մը, «Սպաներ » ստորագրութեամբ, որ կը զգուշացնէ թագաւորը համայնավարական վրտանգի մը դէմ : Նամակը կը շեշտէ յատկապէս. — « Յաջողելով, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, մուտք գործել պետական մեքենային եւ զինեալ ուժերուն մէջ, համայնավարները կը պատրաստեն այն Քրիսմաս օրը, երբ պիտի ձերբակալեն սպաներն ու ձեռք առնեն իշխանութիւնը : Իսկ ինչ կը վերաբերի մեզի, անարդուած ու անտեսուած ինչպէս ենք, այլեւս ըսպառած են մեր համբերութեան սահմանները » :

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան ԺԱ. համագումարը : Պիտի քննուին ներքին պառակտումները եւ ճնշում կատարուի կեդրոն - ձախին կառավարական տագնապը լուծելու համար :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի երդումը կատարեց առջի օր : Նանտա, որ առժամապէս յաջորդած էր Շասթրիի, Ներքին նախարար կը մնայ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ որեւէ ձեւով կը մերժէ բանակցիլ Սպանիոյ հետ, Ճիպրալթարի վրայ իր իրաւունքներուն մասին : Ամէն պարագայի մէջ, չի վիճիր այդ մասին պարտադրանքի տակ :

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ բանակը որ 42 հազար զինուորականէ կազմուած է քառասուն հազար աստիճանաւոր ունի, 131ի պարզ զինուորի համար : Ասոնց 37 հազարը տասնապետ եւ վաշտապետ, 540 ենթասպայ եւ 3500 բարձրաստիճան զինուորական եւ զօրավար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Քոնկրէին ներկայացուած պիւտճէն ցոյց կուտայ որ հանրային ծախքերը հարիւրէն վեց յաւելում պիտի կրեն, բայց ուղղակի տուրքերը պիտի չաւելնան :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նոր նախարարը՝ Էպան յայտարարած է թէ իր երկիրը տրամադիր է Թաշկէնտի նման ժողովի մը մասնակցիլ արաբական պետութեանց հետ : Կ՝ըսուի թէ այս ուղղութեամբ նախագահ Պուրկիպայի մէկ բանագնացը միտքերը կը շօշափէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահ Սարակաթ, երկարատեւ խորհրդակցութիւններէ ետք կրկին Ալտօ Մորոյի յանձնեց նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը : Մորօ տակաւին չէ յայտարարած թէ ստանձնած է այդ պաշտօնը, թէեւ ձեռնարկած է ձախ - կեդրոնի կառավարութիւնը կազմող չորս կուսակցութիւններուն հետ բանակչութիւններու : Այս առիթով Մորօ յայտարարած է իտալական մամուլին, — « Կը վերահաստատեմ արտաքին քաղաքականութեան մեր ուղեգիծը — լիովին յարգելով Ատլանտեան Ուխտը — տեւաբար եւ բոլոր ուժերով ձգտիլ Իտալիոյ թէ համայն աշխարհի խաղաղութեան ու ապահովութեան :

Աւելի սեղմ. — զուտ հա՛յ դատողութեամբ, վճռաբեկը ոչ թէ դաւանողին ԸՍԱԾՆ է, այլ՝ անոր ԸՐԱԾԸ :

Հայուն համար ամբողջովի՛ն ու մի՛շտ արժեզրկուած է այն դաւանանքը, որուն առաքեալը ընդունակ է քարոզելու, բայց անընդունակ՝ քարոզը անձնապէս կիրարկելու :

Մեղանչո՞ւմ կ՝ըլլայ ճշմարտութեան դէմ եթէ ըսենք, թէ ո՛չ ոք մեզի պէս ու մեզի չափ չհարազատացուց, չսեփականացուց ահաւոր ուժականութիւնը խաչելութեան խորհուրդին :

Խաչեալի խորհուրդին ազդովի՛ն հաւատացինք ոչ անոր վարդապետած Խօսքին շնորհիւ, այլ անո՛ր համար, որ անձնապէս խաչուեցաւ Խօսքը վարդապետողը :

Հայ հաւատքի անսպասելի կարողութիւնը կը բխի հոգեկան ա՛յն ծարաւէն, որ անհատապէս կիրարկուած գործով, անձնապէս վկայուած զրկանքով, ենթակայացած զոհաբերումով կը յաղենայ միա՛յն :

Այլապէս՝ ծարա՛ւ կը մնայ Հայ Հոգին : Կը խռովի ու կը խորթանայ : Եւ անվրէպ՝ ապահայացման ճախճախուտներու մէջ կը խրի :

Հայ Սփիւռքը կը պահուի անաղարտ միայն ա՛յն ատեն ու ա՛յնքան, որքան ատեն ու որքան անաղարտ կը պահպանուի Հայ Հոգին :

Հնաւա՛նդ այն Հայ Հոգին, որ կը շիջի մեծաշռինդ Խօսքէն, երբ ան խոստում է միայն, բայց ոչ՝ օրինակելի օրինակը Խօսքը խոստացողին :

Կենդանի, ուստի՝ կենարար գործն է միայն, որ կը դիւթէ՛, կը հմայէ՛, կը կախարդէ՛ Հայ Հոգին : Եւ հայօրէն՝ Հայ Պատմութիւն կ՝արարչակերտէ :

Ո՛չ : Սպառած չէ մարդկային իրականութեան յեղափոխական կարողականութիւնը : Այդ իրականութեան միայն Ֆիզիքական, միայն տնտեսական, միայն իմացական, միայն քաղաքական երեւոյթները չեն, որ ենթակայ են բարեփոխութեան, փոխակերպութեան, յեղափոխութեան :

Հայ Հոգի վրայ թէ ի սփիւռս աշխարհի՝ Հայ Հոգին ունի սեփական առաքելութիւն : Եղակի ու անկրկնելի :

Հարկաւոր է, սակայն, որ նախ մե՛ր մէջ պայծառանայ եւ զմե՛զ սպառազինէ անսպառ ուժականութիւնը դեռ չպարտուած, հազարամեակներու իր մագլցումին մէջ անընկե՛ր մնացած, էութեամբ եւ առաքելութեամբ իսկ եղակի՛ ու աներկր՛որդ այդ Հայ Հոգին :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՅՈՒՇԵՐ
ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քաղաքավարութիւն եւ համարձակութիւն կը պահանջեմ հետեւեալ օրն իսկ տեսնելու ամբոխով համակրելի եւ անչուշտ դիւրահաղորդ ընկերվարական այդ հոյակապ դէմքը :

Հասցէն՝ էտուարտ Ժորէս, Չինդ Եա – գոպ Սթրաաթ փողոց, թիւը մոռցած եմ, թէեւ իր ձեռքով գրած այցեքարտը տեղ մը ի պահ ունիմ :

Կը մտնեմ պահակատեղի գրասուն մը, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նուէր ըրած է՝ ի փոխարէն այն վնասին, որ կրած է Ժորէս, նաւիրական գործի մը համար կորնցուցած ըլլալով իր հանդուստ ապրուստը :

Կը բարեւեմ ֆրանսերէն, քանի որ Ֆըլամաներէն չեմ դիտեր : Անմիջապէս ըսեմ թէ պելճիքացի էտուարտ Ժորէս ծանօթ ֆլեմանն է, բայց ինք պատասխանեց ֆրանսերէն : Ինքզինքս ներկայացուցի իբր հայ ուսուցիչ : Անմիջապէս կանչեց իր կինը, դեղանի Ֆլամանուհի մը, որ այնքան տաք ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի եւ ինծի ընկերացող Բալուի Սպրատ դիւղացի Գրիգորին, որուն մականունը մոռցեր եմ :

Քաղաքավարական սովորական քանի մը խօսքերու փոխանակութենէ ետք յայտնեցի այցելութեանս նպատակը, որ էր Եըլտըզի դէպքին հետեւող իր դատավարութիւնը լսել իրմէ եւ խօսքը տալ իրեն : Սկսաւ պատմել չատ պարզ եւ անսեթեւեթ լեզուով .

— « Տիկին Ժորէս, կ'երեւի ինձմէ աւելի ճարպիկ, յաջողած է մեր չնիկին հետ փախչիլ եւ ազատիլ ձերբակալութենէ : Ես ձերբակալուեցայ եւ նետուեցայ բանտ, որուն սենեակին ներս խուժող սառնաշունչ հովերէն եւ ձիւնէն կը սառիմ ու կը դողդողամ, անչուշտ մանաւանդ պէս յուրտէն, եւ ինչո՞ւ չէ նաեւ Թուրքիոյ նման երկրի մը դժնդակ պայմաններէն ու մանաւանդ անարդարութենէն :

« Ամէն առտու կարմիր գահճապետին լրտեսապետը՝ Արաբ Իզզէթ կ'այցելէ ինծի եւ կ'աշխատի Դաշնակցութենէն թելադրուած ըլլալս իրեն յայտնելու, դիս ազատ արձակելու խոստումով, պայմանաւ որ նման յայտնութիւն մը ընեմ :

« Վերջապէս առաջնորդուեցայ դատարան, ուր ինքզինքս դատայ ամենազարհուրելի տեսարանի մը առջեւ : Մարդկային մարմինի բզիկ բզիկ եղած եւ յօշոտուած քսմոնելի ու սարսռազդեցիկ կտորներ, մարմնէն անջատուած գլուխներ, թեւեր, բազուկներ, սրունքներ, անդլուխ իրան – ներ, ոտքեր, արիւնով չաղախուած ձեռքեր, այլանդակուած դէմքեր, միսի եւ ոսկորի կոյտեր : Աղեղաշէն տեսարան, զոր մարդկային երեւակայութիւնը չի կրնար ստեղծել, առանց տեսնելու նման ահաւոր պատկեր մը, եթէ նախապէս չէ տեսած :

« Դատաւորը կը հարցնէ .— Պ. Ժորէս, այս դժբախտ զոհերուն ներկայացուցած սա ահաւոր տեսարանին առջեւ կեցած , դուն որեւէ յաւէլ դիտում չե՞ս ունենար, քանի որ քու մասնակցած մահափորձիդ անմեղ զոհերն են անոնք :

— Այո՛, տէր դատաւոր, ոչ միայն ցաւ կը զգամ, այլ եւ հոգւոյս խորէն կուլամ, որ մեծ մարդասպանին անքաւելի մեղքերուն համար կը զոհուին այս անմեղները : Անոնք անշուշտ ընտանիքի հայրեր են, որոնց մահովը տուներ կը մխան այսօր :

« Դատաւորը կրկին հարցուց .

— Ուրիշ ցաւ չե՞ս զգար : Կը պատասխանեմ . — Այո, չատ ցաւ կը զգամ, որ հարիւր հազար զոհերու եւ այս անմեղներուն կեանքին պատճառ մեծ մարդասպանը ողջ մնաց այդ մահափորձէն :

« Գիտէի թէ մեծ մարդասպանը՝ Ապտիւլ Համիտ վարադոյրին ետեւը կ'ունկնդրէր դատավարութիւնը :

« Կը հարցնէ դատաւորը .— Դուն Պելճիքացի, հասարակաց լո՞նչ չահ ունէիր այդ մահափորձին կազմակերպիչներուն հետ, որոնք բոլորովին տարբեր ազգութեան կը պատկանին :

— Ես իբրեւ մարդասէր, տեսայ զոհ – բախտ ժողովուրդի մը համատարած ցաւը եւ հինգ հարիւր տարուան տառապանքը յոռի վարչութեան մը տակ եւ պարտք զգացի մասնակցիլ այդ մահափորձին :

«Դատավարութեան վերջաւորութեան առաջնորդուեցայ բանտ, որուն դրան երկու կողմը սպասող երկու բանտապահներ իրարու հետ խօսած ժամանակը իմացայ « ասիլաճագ , ասիլաճագ » , (պիտի կախուի, պիտի կախուի) : Թէեւ թուրքերէն չէի դիտեր, բայց դիտցածս բաւական էր, զոնէ հասկնալու այդ երկու բառերը : Որքան ալ խօսքը իմ մասիս ըլլալու մասին թեթեւ համոզում մը ունեցայ, այսու հանդերձ մտածեցի թէ ինծի պէս նոյն յանցանքով բանտարկեալներ ալ կային, թերեւս անոնցմէ մէկուն համար ալ կրնային ըլլալ այդ երկու ցուրտ բառերը :

« Հետեւեալ առտու պարզուեցաւ իրականութիւնը : Ֆրանսայի Պոլսոյ դեսպանը հաղորդեց թէ մահուան դատապարտած եմ եւ մահաւճիռը պիտի գործադրուի քանի մը օրէն, երբ ամբողջ դատավարութիւնը աւարտէր : Դեսպանը հարցուց թէ՝ որեւէ կտակ ունէի՞ : Ինդրեցի իրմէն, որ մահաւճռիս գործադրութիւնը քանի մը օրեր յետաձգուի, մինչեւ որ մօրս դրած վերջին նամակիս պատասխանը ստանամ :

« Երկրորդ օրը յայտնեց դեսպանը թէ կարղադրած է յետաձգումի խնդիրը : Անմիջապէս մօրս հաղորդեցի զոյժը :

« Մահաւճիռիս լուրը մօրս դրած նամակիս միջոցաւ անմիջապէս չըլլան ընելով ամբողջ Պելճիքայի մէջ, ժողովուրդը կը մատնուի ծայրայեղ յուզումի : Անմիջապէս ամբոխին կողմէ կը պաշարուին Պրիւքսէլի Թուրք դեսպանատունը եւ միւս քաղաքներուն հիւպատոսարանները :

« Պելճ կառավարութիւնը ինքզինք անդօր կը զգայ ժողովրդային ցասումը զսպելու, եւ կը վախնայ, որ մահաւճիռի գործադրութեան գոյժը հասած ին պէս ամբոխի կիրքին զոհ երթան դեսպան եւ հիւպատոսներ եւ թերեւս Եւրոպայի մէջ յառաջ գան քաղաքական բարդութիւններ, հետեւաբար պելճիքական կառավարութիւնը կը դիմէ Ֆրանսական կառավարութեան միջամտութեանը՝ Թուրք կառավարութեան մօտ, կանխելու համար հաւանական ծանր դէպքեր, որոնք յառաջ կրնան գալ :

Ֆրանսական կառավարութեան անունով իր Կ. Պոլսոյ դեսպանը ազդու դիմում մը կը կատարէ Բարձրագոյն Դրան մօտ, ազատ արձակելու համար Ժորիսը, յայտնելով մահաւճիռին հետեւելիք ծանր դէպքերը, որոնք կրնան պատերազմի պատճառ դառնալ : Միանգամայն ի լրոյ իմացած է թէ Պոլսոյ մէջ մէկէ աւելի տեղեր ռումբեր պիտի պայթին : Այս վերջինը արդէն Ապտիւլ Համիտի յուզումը կը հասցնէ դերագոյն աստիճանին :

Այսուհանդերձ ազատ կ'արձակուի էտուարտ Ժորիս, որ «Օրիան Էքսփրէս»ով կը մեկնի Պրիւքսէլ, սակայն Վիէննա հասածին պէս դրամը կը սպառի, բայց կովկասէն չեք մը կը ստանայ :

Հարցուցի թէ ո՞վ դրկած էր չեքը .

— Շապպա, Շապպա,— թոթովեց էտուարտ Ժորիս :

— Շահպազ յարեցի, Բարսեղ Շահպազ :

— Այո՛, պատասխանեց :

Յայտնեցի թէ Բարսեղ Շահպազի հանդիպած եմ 1908ին եւ իրարու զարձած ենք չատ մտերիմ բարեկամներ :

Յաճախ դիրար տեսնելու փոխադարձ խոստումով՝ հրաժեշտ կ'առնեմ իրմէն եւ իր ազնիւ տիկնոջմէն : Դժբախտաբար փարիզ մեկնումիս հետեւանքով այլեւս չկրցի դինքը տեսնել եւ 1913ին Կ. Պոլիս վերադարձայ տարի մը ետք Համաչխարհային առաջին պատերազմին իմացած ըլլալով, որ մեռած է, յօդուածներէս մէկուն մէջ յիշած էի իր մեռած ըլլալը, զոր Փարիզի « Յառաջ » թերթը հերքեց եւ հաստատեց թէ էտուարտ Ժորիս չատ քաջառողջ վիճակի մէջ է, եւ պատրաստելու վրայ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը :

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԻԶԵԱՆ
10 Դեկտ. 1965, Ֆրեզնօ, Քալիֆ.

ՄՄԲ.— Մահափորձի համար կառքը վիէննայէն գնած էր Ակնունին եւ դրած էր Պոլիս՝ Ժորիս Պելճիքացիին, որ նոյնպէս Քրիստափորի գործակիցներէն էր :

ԱՄԵՐԻԿԱ, ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԷՃԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃ ՈՒ ԿՈՒԻ
ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ճոնսընի նամակը, որ այնքան բուռն վիճաբանութեանց նիւթ դարձաւ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին, ինչպէս Անդարայի եւ Պոլսոյ Թրքական մամուլին մէջ, դեռ կը չարունակէ զբաղեցնել դերադրգռուած միտքերը :

Զիրար կը մեղադրեն, դիրար կը նախատեն եւ սպառնալիքներ ... օրուան կառավարութեան ուղղեալ :

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը, Կիւրսէլ, վերջերս ընդունեցաւ ընդդիմադիր պետերէն Պէօլիւքպաշին եւ իր օգնականը, Հիւսէյին Ալմաման : Մէկ ժամ տեսակցութենէ ետք, երբ այս վերջիններս կը հեռանային Ազանդայայի պալատէն, լրագրողները չրջապատեցին զանոնք : Այս առթիւ լրագրողներուն առաջին հարցումն եղաւ .

— Ի՞նչ կը խորհիք Ճոնսընի նամակին մասին :

Այս նամակը fոմփլէքս մը առեղծած է Թուրքիոյ դեկավարներուն մտքին մէջ : Ուրեմն, ազատ եւ անկախ կարծուած Թուրքիան չի կրնար դործել իր կամքով եւ ցանկութեամբ, եւ մէկ աստ բաւական է որ տեղը նստի :

Եւ ահա Պէօլիւքպաշի կը պատասխանէ .

— Ոչ միայն Ամերիկա, այլեւ Ռուսիա եւս արգելք եղաւ Թուրքիոյ զօրահանութիւն, Կիպրոսի մէջ : Թուրքիոյ օրինաւոր իրաւունքն էր դինուորապէս միջամտել Կիպրոսի մէջ, բայց Ամերիկայէն զատ Ռուսիա եւս արդելք եղաւ : Հետեւաբար ոչ միայն Մխթար Ճոնսընի նամակը, այլեւ Խորհ. Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրը պէտք է կարդացուին եւ հրապարակուին, որպէսզի Թուրք ազգը ամէն բանի տեղեակ ըլլայ : Այս կերպով ամէնուն ալ դոյնը մէջտեղ կ'ելլէ, եւ կարելի չըլլար մէկ կողմը սեւ ցոյց տալ, միւս կողմն ալ վարդագոյն : Ահա թէ ինչո՛ւ կը պահանջենք որ մեր զօրահանութեան դէմ Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրն ալ հրապարակուի :

Լրագրողները հարցուցին .— Ովքե՞ր արդեօք մամուլին յանձնած են Ճոնսընի նամակը :

— Այս այժմ չեմ կրնար բան մը ըսել , պատասխանեց Պէօլիւքպաշը :

ՌՈՒՍԻՈՑ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐՆ ԱԼ

Համաձայն Թրքական թերթերու տեղեկատուութեան՝ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ յայտարարեց թէ Ճոնսընի նամակէն եւ Ինէօնիւի պատասխանէն ետք կառավարութիւնը պիտի հրապարակէ նաեւ Խորհ. Ռուսիոյ տուած ծանուցագիրը, 1964 Օգոստոս 9 թուակիր : Այդպէս , երբ Թրքական ժէթերը սաւառնած էին

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ
ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

« Տրուած պայմաններն ու այս պարագան հաղորդելով հանդերձ, բարեկամական ձեւով մը ձեզի կը տեղեկացնենք նաեւ , թէ Անգարայի կառավարութիւնս կը փափաքի վերոյիշեալ պետութեան հետ ձեռնարկել առեւտրական փոխանակութեանց , մեր կառավարութեան բացարձակ անկախութեան եւ դերիշխանութեան ամերիկեան կառավարութեան կողմէ պաշտօնապէս վաւերացումովը պայմանաւորուած :

« Ցամենայնդէպս , ռուսական կառավարութիւնն ալ արդէն նման կարղադրութիւն մը կատարած է Անդլիոյ հետ : Մըննացեալ պարագաներուն մասին ալ ձեր մեկին ու մանրամասնեալ տեղեկութիւն – ներուն սպասելով, ամենախոր յարգանքներս կը յայտնեմ :

« Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի Արտաքին Նախարար՝

ՄՈՒՀԹԱՐ »

Ռուս Արտաքին Կոմիսարութեան յանձնուած այս ծանուցագիրը, լոյս կը սփռէր բազմաթիւ խնդիրներու վրայ :

Այդ ծանուցագրին մէջ, որ չատ կը յայտնուէին այն ձղտումները, զոր Թուրքիա ունէր արուած պայմաններուն տակ մօտենալու համար ռուսական կառավարութեան , թէեւ այլապէս ուշադրաւ է նաեւ այն պարագան, որ ակնեբեւ էր Թուրք կառավարութեան դիրքին մէջ, իր ցուցաբերած կտրուկ, քաջ եւ վճռական կեցուածքով :

Ծանուցագրին մէջ կան այնպիսի հատուածներ, որոնք մեծ արժէք ու կարեւորութիւն կը ներկայացնեն , որոնք մենք եւս պիտի անդրադառնանք յառաջիկային, երբ պատեհ առիթը ներկայանայ :

Այժմ, կրկին վերադառնանք Անգարայի Թուրք Ազգ. Կառավարութեան Արտաքին Նախարար Մուհթար Պէյի յայտարարութեան :

ԲԱՆԱՒՃԾ ԹՈՒՐՔ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻՆ ՄԻՋԵՒ

Արտաքին նախարարը, Ազգ. Մեծ Ժողովի իր տեղեկատուութեան մէջ անդրադարձած է նաեւ իր եւ խորհրդային դեսպանատան խորհրդականին միջեւ պատահած բանակցութեան :

« Այստեղի Բոլշեւիկեան դեսպանատան խորհրդականը օր մը ինծի հետ տեսակցելու եկաւ : Ձինքը ընդունեցայ եւ ան հետեւեալ հարցումը ըրաւ .

— « Դաշնակցականներուն անկումէն եւ Հայաստանի մէջ Համայնավար կառավարութեան մը հիմնումէն ետք ի՞նչ կը մտածէք ձեր կնքած դաշնագրին մէջ կատարելիք փոփոխութիւններու մասին » :

«ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ՀԱՅԵՐՈՒՆ »

« Ես անոր այդ հարցումին պատասխանեցի հետեւեալ կերպով .

— Նման հարցում մը զարմանք կը պատճառէ ինծի եւ իսկական անակնկալ մը կը հանդիսանայ, քանի որ Դաշնակցականներուն հետ ստորագրուած այդ համաձայնագիրը իրականութեան մէջ կը համապատասխանէ նաեւ նոյնինքն Ռուսերու պաշտպանած այն տեսակէտին , թէ « ժողովուրդները պէտք է որ ազատ ըլլան իրենց իսկ կամքով վճռելու իրենց ապագան ու ճակատագիրը » : Հետեւաբար , Հայաստանի կառավարութիւնը , ուղէ Դաշնակցական ըլլայ կամ համայնավար, մեզի համար որեւէ տարբերութիւն չըներ , քանի որ ան կը համապատասխանէ նաեւ Խորհ. կառավարութեան որդեդրած ու պաշտպանած եւ քարոզած սկզբունքին ու քաղաքականութեան : Մենք, առեղին ուղեցինք դինուորական չարժում մը կատարել, առաջարկեցինք միութիւն մը ստեղծել, մեր այդ առաջարկներն ու ձեռնարկը լուսաբեմ դիմաւորուեցան : Հայերը բիրտ ուժի դիմեցին, խժդուժութիւններ ի գործ դրին , վերջապէս միջամտութեան ստիպողութիւնը ծագեցաւ, հարկադրուեցանք զէնքով փոխադարձելու եւ այսօրուան կացութիւնը ստեղծուեցաւ :

« ... Այս պարագան, ձեզի համար ալ չատ ցանկալի կացութիւն մըն է : Այդ ձեւով չատ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ ձեզի համար Հայաստանը համայնավարացնել : Այս բանին համար ձեռնտու պայմաններ ստեղծուած են ներկայիս : Մենք ենք որ յառաջացուցինք այդ պայմանները : Դուք ոչ մէկ դեր ու բաժին ունեցած էք անոնց ստեղծմանը մէջ : Հետեւաբար, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ կը փորձուիք փոփոխութեան ենթարկել այնպիսի կացութիւն մը, զոր ստեղծած ենք մենք մեր զէնքին ուժով եւ կ'ուզէք մեզ զրկել առաւելութիւններէ եւ չահերէ, որոնք , ըստ մեր կարծիքին, երբեք ալ չեն փաչաճեւեր միւս կողմէ խորհրդային չահերը :

(52 Շար.)

կիպրոսի վերեւ եւ ամբակոծած անոր պինուորական դիրքերը, խորհ. կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը տուած էր Թուրքիոյ եւ պահանջած որ կիպրոսի դէմ սկսած զինուորական գործողութիւնները դադրին :

«Խորհրդային այս ծանուցագիրն է որ պիտի հրապարակուի, ձոնսընի նամակին եւ ինչօնիւի պատասխանին հետ, կը զբաղեն թրքական թերթերը, որպէսզի կիպրոսի խնդրին մէջ մեծ պետութիւններու ցոյց տուած ընթացքը ամբողջովին լուսարանուի : Վարչապետ Տէմիրէլ այս մասին ըսաւ լրագրողներուն .

— Մերակոյտն եւք, եթէ Ազգ. ժողովն ալ արտօնութիւն առնենք, այդ բոլոր փաստաթուղթերը պիտի հրապարակենք փութով, եւ իրենց լիակատար պատճէններով : Որեւէ անպատեհութիւն չենք տեսներ նաեւ խորհրդային ծանուցագրին հրապարակումին մէջ» :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՈՄՓԼԷՔՍԸ

Օտար երկու պետութեանց (Ամերիկա եւ Ռուսիա) նամակները այնքան դայթայթած են ճիհանկիր Թուրք ժողովուրդին մեծամեծներուն, որ չեն ուզեր մարսել սաստը կամ զգուշութեան հրաւէրը ու կը չարունակեն ազմկել Ազգ. Ժողովին մէջ : Ի վերջոյ վարչապետ Տէմիրէլ բեմ կը բարձրանայ յայտարարելու համար անոնց որ կը պնդեն թէ Թուրքիոյ կառավարութիւնը կը պանուի Ամերիկայի ազդեցութեան տակ :

— Այս ցաւալի զրպարտութիւնը կ'ուզեն տարածել մեր հասցէին : Ամերիկեան ազդեցութեան տակ եղած չենք բացարձակապէս : Եթէ այդպիսի բան մը կայ, պատրաստ ենք ճակատաբաց ներկայանալու Բարձրագոյն Ատեանին : Դժբախտաբար պետական փաստաթուղթեր կը հրապարակուին, մամուլին կը յանձնուին : Ահա այսպիսի վարչական մեքենայ մը փոխանցուեցաւ մեզի :

Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ յիշեցուց թէ նամակներու խնդիրը նախորդ կառավարութեան կը պատկանի, եւ ոչ թէ իրենց :

Ահմէտ Թահթաղըլըճ քննադատեց արտաքին նախարարին խօսքերը :

— Պետութեան դաղափարականը յաւիտենական է, ըսաւ սխալ է առարկել թէ այսինչ նամակը այնինչ կառավարութիւնը կը չահադրգռէ : Մի մոռնաք որ այդ նամակը դրուած է Թուրք Հանրապետական կառավարութիւններուն, եւ քանի որ պետութիւնը չարունակական է, կարելի չէ որեւէ պետական խնդիր նախորդին վերագրել : Պատասխանատուութիւնը հասարակաց է : Մեր մտահոգութիւնը այն է որ այդ նամակները ներքին եւ պատակիչ վէճի մը նիւթ չհայթայթեն : Այդ պարագային է որ վնասակար կ'ըլլան :

Ֆարուք Էօնատը ըսաւ .

— Այս դէպքերը դայթակղութիւն մը կը կազմեն եւ կը վտանգեն պետութեան հեղինակութիւնը եւ պատկառանքը : Դեռ չենք մոռցած Զօր. Թուրալի նամակին թողած ազդեցութիւնը, ահաւասիկ երկրորդ մըն ալ, եւ միեւնոյն թերթին մէջ : Կը նշանակէ թէ թերթ մը ցուցափեղկը կը դառնայ պետական գաղտնիքներուն : Անընդունելի բան : Պէտք է պատժել յանցապարտները :

Չէթին Ալթան առարկեց .

— Կառավարութիւնը հակասութեան մէջ լինած է : Մէկ կողմէ խորհրդարանը արգիլեց նամակներու ընթերցումը, եւ միւս կողմէ անոնք մամուլին մէջ երեւցան : Իբր Մերակոյտ եւ իբր Ազգ. Ժողով՝ յանցաւորի դիրքին մէջ կը դրնուինք : Ո՞վ յանձնեց այդ նամակը մամուլին, կա՛մ կառավարութիւնը, կա՛մ նախարարներէն մէկը, կա՛մ Ամերիկացիք :

Ժողովին նախագահը կը սաստէ, իսկ Չէթին Ալթան կը չարունակէ .

— Ես ինքզինքս յանցաւոր կը զգամ այս յայտարարութեան համար : Դուք ալ նոյն բանը պէտք է զգաք, թերեւս ալ դուք տըւած էք : Չէք անդրադառնար թէ պետականներ պաղտնիքները թղթատարութեան վերածուեցան, նամակ, նամակ, անվերջ նամակ : Եթէ կառավարութիւնը չի կըրնար պահպանել գաղտնի փաստաթուղթերը, ուրեմն զօրաւոր չէ պէտք եղածին պէս : Զենք ուզեր այսպիսի կառավարութիւն մը :

Վճռաբանութիւնները այնքան կը սաստկանան, որ ի վերջոյ վարչապետ Տէմիրէլ, զարձեալ կը բարձրանայ բեմ .

— Մի պռոաք, ինչ որ կ'ըսեմ իրակա-նութիւն է : Պէտք է բարեկարգել այս բոլորը, պէտք չէ ուրանալ զանոնք : Զենք խորհիր թէ Թուրքիա նամակներով կը կառավարուի : Բացարձակապէս կը ժըխտենք այն մեղադրանքը թէ կառավարութիւնը ամերիկեան ազդեցութեան տակ կը գտնուի : Թող չչահադործեն այս ձրի մեղադրանքը և զայն չտարածեն ամբողջ երկրին մէջ : Մենք պատրաստ ենք այդպիսի բանի մը համար մինչեւ բարձրագոյն Ատեանին ներկայանալու : Զղեցէք որ այս դէղեցիկ հայրենիքը ծաղկի եւ զարգանայ խաղաղութեան եւ բարօրութեան ճամբուն մէջ : Զենք թողուր որ Թուրքիա կառավարուի ներքին եւ արտաքին ազդեցութիւններով :

Նախագահը բաւ համարեց վիճաբանութիւնները եւ փակեց նիստը : Ընդդիմադիրները բողոքեցին նախագահ Պիլկինի դէմ, որ սակայն ձայն չհանեց, «ծոմապահ» ըլլալուն համար :

«ՄԻԼԼԻԹին ՄԱԼԸ ՏԷՆԻՋ, ԵՄԻՑԷՆ ՏՈՄՈՒՋ»

Նոր նիստի մը մէջ նոյն... պատերազմական մթնոլորտը : Ծերակուտականները բռունցք կը ցցեն, իրարու վրայ կը յարձակին, սպառնալիք, նախատինք, մատնաւորաբար կառավարութեան դէմ : Ի նէօնիւ «սիրտս խորէն վախ կը զգամ» կ'ըսէ, խօսք մը որ վրդովում առեղծելու պատրուակ մըն է :

Մուճիպ Ասթալը կը յայտարարէ ընդհանուր ժխորի մը մէջ .

— Երկիրը տաղնապի մէջ է, մանաւանդ խմբակ մը, որ զուրկ է բարոյականէ եւ բարեխղճութենէ, առիթ տուած է այս տաղնապին :

— Խօսքդ ե՛տ առ, խօսքդ ե՛տ առ :

Ընդհանուր ազմուկ, պոռչտուք, ամէն մէկը իր նստարանը կը ծեծէ կատաղութենէն :

— Ես խօսքս կ'ուզեմ անոնց որ կ'ըսդունին ակնարկութիւնս իրրեւ իրենց ուղղեալ : Անոնց որ ազդին հարստութիւնն ալ կ'ուզեն աւարի տալ, անոնց որ մինչ լէթիւն մալը տեղիզ՝ եմէյէն տոմուզ կ'ըսեն : Անոնք քաղաքային պատերազմ կ'ուզեն եւ կը չանան զանազան դրդռութիւններով տիրանալ իրենց նպատակին : Թող դիտնան թէ քաղաքային պատերազմին եւ ժողովուրդին արիւնհեղութենէն առաջ՝ իրենց գլուխներն են, որ անձայն եւ անշնաղմուկ պիտի փրթին :

Թէլիվէլի յարձակեցաւ Մայիս 27ի կոմիտէին վրայ, մերժելով կոմիտէին անդամներուն օրինական հանդամանքը ծերակոյտին մէջ :

Կրակ կտրեցան այս ծերակուտական-ները, որոնց վրայ «մեռեալի հոտ է ցանուած» :

Տէլիվէլի չարունակեց .

— Պոռալ կանչելու պէտք չկայ, իմ վերջին բարեւս է որ կուտամ ձեզի : Ազգիմտիկ երջիք, մթնոլորտը մի խանդաղէք : Եթէ յեղափոխու թիւնը պայ, ամէնուս կուպայ : Մենք քուէով եկած ենք հոս, ոչ թէ կրկնապատիկ թոչակ ստանալու :

Մայիսեան կոմիտէն կը փրփրի, մինչ Տէլիվէլի կը չարունակէ .

— Թողունք սպառնալիքները : Ցեղափոխութիւնը միայն մեզի պիտի չվնասէ, այլ ամբողջ ժողովուրդին : Մենք կը նախընտրենք սակայն ապրիլ ոչ թէ յեղափոխութեան սպառնալիքի տակ, այլ բանտերու մէջ :

Մերակոյտը մինչեւ փետրուար արձակուրդ սաացաւ :

× Թուրքիոյ քաղաքական վարիչներուն այս դրդռութիւնները տարածուած են մինչեւ բանտերը : Գրած էինք թէ ծանր ըմբոստութիւն մը ծագած է Անդարայի բանտին մէջ, եւ զսպումի ընթացքին բռնաննուած ու վիրաւորուած են չատեր :

Ըմբոստութիւն ծագած է նաեւ Սուլթան Ահմէտի բանտին մէջ (Պոլիս) : Ըմբոստները կաւիճով դրած են պատերուն վրայ, «մենք ալ կ'ուզենք ազատ արձակուիլ, մենք ալ այս երկրին զաւակներն ենք, գողութիւն ընողը այս հայրենիքին զաւակը չէ՞ միթէ» :

Ըմբոստութիւն ծագած է նոյնպէս Էլազղի բանտին մէջ, 540 բանտարկեալներ կը պահանջեն ազատ արձակում :

× Կարկուտ տեղացած է Պոլսոյ մէջ : Եչիլ պիւղէն օգնաւու մը մեկնած պատ-հուն՝ կայծակը զարկած է օգնաւուը :

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ

—o—

Կարգ մը պիտակն հասատատութիւններ, Քոլոմպոսի կողմէ Ամերիկայի յայտնաբերման 500ամեակի նախօրեակին հրատարակեցին քարտէս մը, որու համաձայն Ամերիկա գտնուած է նորվեկացի վիքինկներու կողմէ : Այս յայտարարութիւնը եւ ցոյց տրուած փաստերը չունեն նպատակ որեւէ պիտակն հիմ, հերքուելուն անմիջապէս : Վերջերս ճափոնցի պիտոհականները յայտարարեցին, թէ Քոլոմպոսէն առաջ իրենք արդէն ճանչցած էին Նոր Աչխարհը : Անոնց այս պնդումը նոյնպէս զուրկ է հիմնական տուեալներէ եւ անչուշտ պիտի հերքուի, որովհետեւ գեռ դոյութիւն չունի պատմական արժէք ներկայացնող փաստ մը, որ հաստատէ ճափոնցիներու վերջին պահու ըրած յայտարարութիւնը : Քոլոմպոսն է այն միակ անձը, որ յայտնաբերեց Նոր Աչխարհը : Անոր այս պիտէն յետոյ է որ, մարդկութիւնը ճանչցաւ մինչեւ 1493 անծանօթ մնացած ցեղերը, որոնք կ'ապրէին այդ երկրամասին մէջ : Քոլոմպոսի առաջին ճամբորդութեան ընթացքին յայտնաբերուեցաւ Պահամա կղզին, Քուպայի հիւսիսային ափը, Հայիթի կղզին, որ սկիզբը կոչուեցաւ Էսփանիոլա : Այդ կղզիին վրայ հիմնուեցաւ Նոր Աչխարհի առաջին քաղաքը, որ անուանուեցաւ Լա Նովիտատ (ծննդեան) : Վերադառնալով Սպանիա Քոլոմպոս մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Սպանիոյ Ֆերտինանտ թագաւորին եւ Իզապելա թագուհիին կողմէ : Հաւատացած որ ալ գտնուած է Հնդկաստանի ճամբան, Քոլոմպոս իր չուրջը հաւաքեց ոսկի գտնելու տենդէն բռնուած արկածախնդիրներ եւ 1493ին հասաւ Փորթօ Ռիքօ, Սան Տոմինկօ եւ Կուսատելուփ կղզիները : Այս վերջին կղզիին բնիկները բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուին եկուորներուն : Այս պատճառով Քոլոմպոս զանոնք անուանեց մարդակերներ, իսկ անոնց սկզբնական անունը քարիպներ էր : Անոնք հուժկու մարդիկ էին եւ իրենց աւելի սարսափելի տեսք մը տալու համար, աչքերուն չուրջը կարմիր ներկ քսած էին : Բնիկներու դիմադրութիւնը կը փըչրուի : Մեծ մասը կը ջարդուի, իսկ ապրողներն ալ գոհ կ'երթան հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու :

Այս կղզիներուն մէջ Սպանացիները չըզտան ակնկալուած ոսկին, սակայն գըտան շատ չահաւէտ գործ մը՝ սարսուռներու առեւտուրը : Բնիկ ժողովուրդին պակասը եկան լեցնելու Եւրոպացին բերուած արկածախնդիրներ եւ գատապարտեալներ, իսկ դար մը ետք, Ափրիկէէն բերուած սարսուռները :

Ա. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Շէյխն ջուրէն ափին մէջ քիչ մը լեցնելով անոր համն ալ նայելէ ետք ըսաւ .

— Մէնաը, չուտ, պաչտօնէութիւնը հոս կանչել տուր :

Վայրկեանի մը մէջ հիւանդանոցին բոլոր պաչտօնեաները աչխատանոց կանչեցան :

— Ձեր մէջէն ո՞վ բերաւ այս ջուրը, հարցուց Գութ կարուկ չեշտով մը :

Բոլոր պաչտօնեաները հարցական նայուածքով մը իրարու երես նայեցան :

— Զըսէ՞ք, ձեր մէջէն ո՞վ բերաւ այս չիչն ու զաւաթը, կրկնեց Գութ ջղայնացած ձայնով մը :

Հիւանդապահներէն մին զրան կողմը վազեց :

— Ո՞ւր կ'երթաս, զոռաց բժիչկը :

— Երթամ, այս առտուան հիւանդապահը պիտի կանչեմ, պարոն :

— Ո՞ր հիւանդապահը :

— Ձեզի ջուր բերողը :

— Ո՞վ է այդ մարդը :

— Անունը թէպէտ ըսաւ, բայց միտքէս ելաւ ...:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ընկերոջդ անունը կը մոռնաս, հարցուց Գութ կատաղամտութեամբ :

— Ընկերս չէ, պարոն, այդ մարդը այսօր եկաւ հիւանդանոց, պատասխանեց հիւանդապահը : Այդ օրը հիւանդապահ Մարթէն լինկաւ ոտքը կոտրեց եւ վարչութիւնը անոր տեղը ուրիշ նոր մը բերաւ :

— Նոր հիւանդապա՞հ մը մի, կիմկաց Գութ մտածել սկսելով :

— Այո, պարոն :

— Աղէկ, աղէկ, դնա դուիր եւ ինծի բեր, ըսաւ Գութ իր պաղարիւնութիւնը դանելով :

Եւ առանց ջուրին չիչը ձեռքէն ձգելու, հիւանդին քով դարձաւ :

Հիւանդապահը քանի մը վայրկեան եռքը վերադառնալով ըսաւ .

— Պարոն, ամէն կողմ փնտռեցինք, բայց չդտանք :

— Շատ լաւ, շատ լաւ, երբոր երեւան ելլէ, ինծի ղրկեցէք, վերջացուց Գութ :

Եւ իր օդնականին հետ քիմիապետական աչխատանոցը քաչուեցաւ :

— Մէնաը, սրսկէ քիչ մը ծծմբային թթու (ասիտ սիւլֆիւրիք) եւ քիչ մըն ալ կարմիր պաղպեղ (պիքրօմատ տը բօթաս) տուր ինծի, ըսաւ Գութ :

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց օդնականը զարմացմամբ :

Գութ իր բժչկական պաղարիւնութիւնը սպացած էր : Քիմիապետական փորձերու յատուկ սրտակ մը առաւ, չիչին ջուրէն քիչ մը անոր մէջը լեցուց եւ անոր վրան ալ քանի մը կաթիլ ծծմբային թթու կաթեցուց, յետոյ, դեղապորձի փոքրիկ բահով մը քանի մը կտոր կարմիր պաղպեղ աւելցուց վրան :

Սրտակին մէջի հեղուկը անմիջապէս դոյնը փոխեց : Նախ կարմրեցաւ եւ ապա կարմրորակ մանիչակագոյն երանգ մը ստացաւ :

Երկու մարդիկը իրարու երես նայեցան :

Կամաց կամաց այս դոյնն ալ փոխուելու էնթարկուեցաւ : Կարմրորակ մանիչակագոյնը սեւ դինիի դոյն ստացաւ ...: Պահ մը վերջը այդ դոյնն ալ փոխուելով, հեղուկը դեղնորակ կարմրի դարձաւ :

— Ո՞հ, պարոն, իրաւ այդ ջուրին մէջ թոյն կայ եղեր, կակազեց օդնական բժիչկը դեմ դէմին կտրած :

— Այո, եւ այս ջուրը ես պիտի խմէի եթէ քիչ մը առաջուան թունաւորման դէպքը պատահած չըլլար, բաւ Գութ :

Եւ ապա, իր օդնականին թեւը բռնելով աւելցուց .

— Մտիկ ըրէ, Մէնաը, դուն ալ բժիչկ ես եւ ուրիշներու վիճակէն կը հասկնաս : Կը խնդրեմ, այս դէպքին վրայ մարդու խօսք մի բանար ...: Թչնամիներու կողմէ լարուած դաւադրութիւն մըն էր ասիկա, այնպիսի դաւադրութիւն մը որուն մասին չեմ կրնար բացատրութիւն տալ քեղի : Ինչ որ ալ ընենք, սա խեղճ մարդը պիտի չկրնանք մահէն ազատել : Զարաթոյրծները չափէն աւելի դրած են սթրիքնինը մահը անխուսափելի է : Երդում ըրէ ինծի որ այս մասին մարդու բան պիտի չըսես :

Երիտասարդ բժիչկը, որ իր վարպետը շատ կը սիրէր, այս խօսքերէն չափէն աւելի յուղուած, բաւ .

— Հոդ մի ընէք, պարոն, երդում կ'ընեմ որ մարդու բան պիտի չըսեմ ...: Արդէն խեղճ մարդը արիւնամիզութիւն պիտի ունենայ ...: Իր մահը աւոր կը վերագրենք ...:

— Այո, Մէնաը, դուն ալ աւտանկ տեղեկագիր մը կը աւորագրես, ես ալ, ըսաւ Գութ :

Եւ ապա օդնականին ձեռքը սեղմելով աւելցուց .

— Շնորհակալ եմ, բարեկամս : Ես գործ ունիմ, պիտի երթամ, դուն հսկէ սա խեղճին վրայ- ես կէսօրէն ետք դարձեալ կուգամ :

ՓԻԼԻՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Պ· Լեւոն Փիլմիլեան, Տէր եւ Տիկին Սիսակ Հիւսէյնճեան, Պ· Անդրանիկ Հիւսէյնճեան, Տիկին Մարիամ Հիւսէյնճեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Հիւսէյնճեան, Տէր եւ Տիկին Վալթէր Եուրկենսթիրքս, Վահան եւ Ատոմ Խիւտավէրտեան ընտանիքները, Հիւսէյնճեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քրոջ զաւկին եւ զարմիկին՝

ՆՈՅԵՄԻ ՓԻՇՄԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին, 51 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 28) ժամը 14·15-ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնիի պերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Նշան Քէօսէեան Մօնմորանսիէն, տասը ֆրանք կը նուիրեն կաթոյկ Աշէի Սեւբանի մասնաճիւղին, որ բացեալ Անդրամիզ Իզմիրլեանի մահուան առթիւ։ (Առանձ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ

եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ։

Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ· կազմի

Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14·30-ին, Գրդ Թաղապետարանի սրահը, 2 Փլաս Պոտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ)։

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու։

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն։

Նախընթերիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները։

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ· Շիրվանեան։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս· Պ· Պ· եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ ժողովուրդին թէ՝ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ դպրաց դասը՝ հրաւիրուած են մաս կազմելու հաւաքաբար կատարուելիք աղօթքին։ Հայերը կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ մաս կազմելու այս հաւաքական աղօթքներուն։

Պաշտամունքը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Քաղաքապետարանի մօտիկ եկեղեցւոյն մէջ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբը ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10-ին։ Քարոզ 11ին։

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ եպիսկոպոսին։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի կրօն· Ընկ·ը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ չրջաններու հայ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ տեղւոյն Ս· Ատուածածին եկեղեցւոյ մէջ։ Կրօն· Ընկ· մասնաւոր հրաւէրով, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգշն· Տէր Դաւիթ Ծայրագոյն Վարդապետ Սահակեան։

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, վարութեամբ Պ· Օփլագի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսին.— Պ· Սիրունեան եւ զաւակը՝ Ժանօ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգրստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱՆԻՒԱ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյն Ս· Ատուածածին եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՓԻՒՌԻՆ

Այս երկուշաբթի ժամը 22·37ին Ֆրանս Էնթէռ (ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ) կայանէն՝

ՅԱՐՕՒԱՆԴ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

իր մահուան երեսնամեակին առթիւ՝ էմիսիոն Ժան Սալվեանի, իրազործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Թերար եւ Փիէռ Քազալի։

ՀՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի կեդր· վարչութիւնը կազմակերպած է ճմրան բանակում մը միայն Նոր Սերնդական ընկերընկերուհիներուն համար, որուն մասնակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք։

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ Կապոյտ Աշէի Պէլֆոնթէյնի կայանին մէջ, Փետրուար 5էն մինչեւ 13։ Մրճանագրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մարմիններուն մօտ։

ԱՐԵԱՆ ՏՐԻԶՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան արբչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ· Առաջնորդարանին մէջ՝ կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12։

Ջերմօրէն կը խնդրուի չրջանի հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ· Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վերադառնալ երկրին՝ իրենց կեանքին։

ԴԻՒԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ· Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Բարեպաշտուհի տիկին մը ողբացեալ Յակոբ Սիվրիհիսարեանի հոգւոյն համար կը նուիրէ տասը ֆրանք։ Տիկին Մ· Զըլպակեան Կ· Խաչին տասը։ Յ· Սահեան տեղւոյս Աղքատախնամին քսան։ Դ· Դաւիթեան եկեղեցւոյս տասը։ Այրի Տիկին Ժ· Տէյրմէնճեան, ամուսնոյն Յակոբի հոգւոյն համար եկեղեցւոյ տասը։ Գ· Նահարեան տեղւոյս Աղքատախնամին երեսուն եւ Ազգ· Առաջնորդարանին 20։ Պ· Նահարեան եկեղեցիին տասը, Պոիժիտ եւ Ժան Քլօտ փոքրիկ Նահարեաններ, եկեղեցւոյս տասը։ Ողբ· Երիցուհի Բարուճակեանի թաղման առթիւ, Յ· Հէքիմեան չապիկներու համար քսան։ Տիկին Հ· Մխիճեան եկեղեցւոյս տասը։ Ժ· Տ· Վարդանեան եկեղեցւոյս տասը։ Երիցուհի Առաջ երկու օրինակ «Եկեղեց· Պատմութիւն Հայոց» տասը։ Տիկին Փերուզ Եաղմուրեան եկեղեցւոյս տասը։ Կ· Խաչին տասը եւ տեղւոյս Աղքատախնամին տասը։ Տիկին Շաքէ Թօնկուրեան եկեղեցւոյ տասը։ Տիկին Աննա Վարպետեան չապիկի համար հինգ, Տէր եւ Տիկին Յ· Մապինէճեան Զրօրհնէքի Խաչին կնքահայրութեան համար երեսուն։ Բարեպաշտուհի Տիկին մը չապիկի համար քսան։ Ողբ· Սիրանուշ Վարեմճկեանի հոգեհանգրստեան առթիւ Տիկին Գուրպանեան եւ զաւակները Դպրաց Դասուն երեսուն եւ տեղւոյս Աղքատախնամին քսան ֆրանք։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Նիս.— Հ· Յ· Դ· Գլաղէ Զավուչ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ· Մ· Ը· Մ·

ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ ԼԻԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ· Մ· Ը· Մ·ի տարեկան պարահանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տը Ֆէթի չքեղ սրահներուն մէջ։

Առաջնակարգ նուագախումբ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15Է Ն 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրազործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովեմպրը։

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանոցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը։

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ· 6, ԺԱՄԸ 17·30Է Ն 24

3, Avenue Gabriel AMBASSADEURS Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Եւ Ալֆորվիլի ԿՈՎԿԱՍ ժողովրդական խումբը

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

"ԱՐԻԻՆՈՏ ԴԱՇՏԸ"

Թատերգութիւն եօթը արար

Անդրկասի եւ իր չրջանի պիւղերու, լմբոստական կեանքէն էջ մը ապրուած կեանքէ, կենդանի «Յուշարձան» մը, սերունդներէ սերունդ։

Մաքուր տպագրութիւն

Դիմել հեղինակին կամ նամակով

Գին 10 ֆրանք

Հասցէ՝

KEFELIAN HAROUTIOUN
22, Rue Lacretelle
PARIS (15e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր· 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Կապոյտ Աշէի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 3ին Սփլանտիտի սրահին մէջ։

×

Հ· Բ· Ը· Մ· տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե·ի սրահը։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Restaurant du Désir

— * —

ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

—*—

Maison ETEM

15, Passage du Désir, PARIS (X^e^)
(Entrées Fbg. St-Martin
50 Bd. de Strasbourg)
Métro : Gare de l'Est

Ouvert tous les jours sauf Dimanche

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 28 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10521 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.521

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԷՆ ԵՏՔ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակը ամէն տեղի պէս, մեր շրջանին մէջ եւս յառաջ բերաւ ցնցում մը:

Ակնկալութիւններ ունէինք, որոնք չիրականացան: Ամէն տեղ, իբրեւ հիւրընկալուած տարր, բերած էինք բարոյական եւ նիւթական մեր նպաստը, ու կ'ակընկալէինք, որ մեր դատին առընչութեամբ պահանջի մը պարագային, հիւրընկալներ պիտի կանգնէին մեր կողքին: Փաստերը այլ բան ցոյց տուին սակայն: Համակրանքները մնացին, առաւելագոյն պարագային, պղատոնական:

Երեւոյթը մղեց մեր բազմութիւնները սերունդին ճակատագրով քիչ մը աւելի հետաքրքրուելու:

Ու ասիկա, պարզապէս կորուստէ փրկելու համար մեր վաղուան ուժերը, որոնցմով, տարբեր ճակատի մը վրայ պիտի մղենք մեր գոյութեան պայքարը եւ մեր դատը:

Հասած ենք տեղ մը, ուր մեծ ու փոքր, եւ բոլոր հոսանքները, անխտիր, կը զգան թէ Սփիւռքեան մեր զանգուածներուն համար լինել չլինելու ճակատագրական հարցն է որ դրուած է մէջտեղ:

Կամ պիտի ապրեցնենք մեր յաջորդները իբր հայ եւ կամ խաչ պիտի քաշենք մեր ակնկալութեանց վրայ:

Ամբողջ երեսուն եւ աւելի տարիներ յոգնեցանք, պայքարեցանք, չարքաշօրէն աշխատեցանք եւ չինեցինք մեզի համար տնտեսութիւն մը:

Խլեակներ էինք, երբ ոտք դրինք այս ափերուն վրայ, չէն զաղութ մը դարձանք երեսուն տարիներ ետք: Քսան կամ քսանըհինգ հազար էինք երբ եկանք Հարաւային Ամերիկա, այժմ մեր քանակը կը հասնի քառասուն հազարի: Հասած են նորեր, որակով աւելի բարձր, ընդունակ կեանքի մէջ նոր նուաճումներ արձանագրելու:

Բան մը սակայն պակսեցաւ անոնց:

Հայեցի հիմնական դաստիարակութիւն էր ատիկա:

Հայրեր ու մայրեր արցունքոտ աչքերով հաստատեցին, որ աւելի միջավայրին կը պատկանէին հասնող սերունդները քան իրենց:

Ուծացում եւ ազգային ոգիի բեկում, մնացին իրողութիւններ:

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակի առթիւ, խլրտաց հայ հոգին սակայն:

Սեւ թուականը դարձաւ լոյսի եւ յոյսի նոր թուական մը:

Հիներուն հետ եւ անոնց չափ ցնցուեցաւ նորերու հոգին եւս:

Հայ անունը շրջան ընել սկսաւ անոնց շրթներուն վրայ նոյնպէս: Ամէնէն մեկուսացածներն անգամ մօտեցան մեր զանգուածներուն, եւ բան մը ընել փորձեցին յօդուտ ցեղին, որմէ հեռացած մընացեր էին: Այս փաստը ունեցան հիները, ըլլայ ազգային մարմիններ, թէ ոսսկական ազգայիններ:

Հոգեփոխութիւնը սկսաւ այդ օրէն:

Այժմ կ'ապրինք խանդավառ յոյսերու ժամանակամիջոց մը, Եկած ենք այն եզրակացութեան, թէ մեր դիզած ոսկիները, մեր բարձրացուցած անձնական շէնքերը, մեր ձեռք բերած նիւթական ամէն տեսակ յաջողութիւնները կրնան օր մը ազգային հարստութիւն չըլլալ, եթէ երբեք ձուլուին մեր յաջորդները:

Պէտք է խորհիլ հասնող սերունդները հայ պահելու մասին:

Գաղափարը նոր չէր: Ան հռչակուած էր հինէն, երբ աւելի հեռատեսներ հընչեցուցած էին ահազանգ:

Բայց լսուած ըլլալ կը թուի այլեւս ու նոր հետաքրքրութիւն մը ծայր տալ սկըսած է հանդէպ հայ դպրոցին, հայ կրթական գործին, որ կը նշանակէ հանդէպ նոր սերունդի ճակատագրին:

Այս ուղղութեամբ անմոռանալի անուններ պիտի մնան Արտաշէս Սէֆէրեան, Գրիգոր Ճամպազեան, Տիարպէքիրեան եղբայրներ, Գարակէօզեաններ, եւ ուրիշներ, որոնք իշխանական նուիրատուութիւններով կը բարձրացնեն կրթական հաստատութիւններ, որոնց մէջ վաղը աւելի ստուար թիւով հայ փոքրիկներ, Ֆիզիքական աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ պիտի շարունակեն իրենց ուսումը: Անոնց ամբողջին հայ մնալով պիտի իրագործուած ըլլան առաջադրութիւնները բարերարներուն:

Երէկ Վիսենթէ Լոփէսի մէջ կատարուեցաւ կրթական նոր շէնքի մը բացման հաւաքոյթը, այսօր Վ. Ալսինայի շրջանին մէջ երրորդ անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ նոյն ձեւի հանդիսութիւն մը, վաղը, հերթը պիտի գայ Ֆլորէսի, որ նոյնպէս պահանջ ունի տիպար շէնքով եւ սրահով վարժարանի մը:

Պիտի հասնինք, կամ լաւ եւս պէտք է հասնինք բոլորին ալ: Ունինք կարիքներ ազաղակող եւ սրբազան, որոնք կը սպասեն նոր բարերարներու:

Հայը տուած է միշտ եւ իր տուածը եղած է օրհնաբեր, երբ մանաւանդ ան յատկացուած է կրթական եւ մշակութային նպատակներու:

Ձեռք ձեռքի, կողք կողքի պիտի տանինք մեր պայքարը, ընելով մեր լաւագոյնը, պարզապէս պահելու համար հայ դիմագիծը հասնող սերունդներուն, որոնց հետ պէտք է ուխտենք խօսիլ հայերէն, ու մղել զիրենք դէպի հայ կեդրոններ:

Յիսնամեակը ցնցեց երէցները եւ միջին տարիքի մեր զանգուածները, ան որոշ չափով ազդեց նաեւ քսանէն վեր երիտասարդութեան մէկ հատուածին վրայ, կը մնայ նոր թափով մը փրկել մնացածները եւ փոքրերը:

Այդ սրբազան առաջադրութեան յաջողութեան մէջ մեր դպրոցներուն վերապահուած կարեւոր դեր մը կայ:

Սատարենք մեր բոլոր հնարաւորութիւններով անոնց վերելքին:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԻՇՏ ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը կարգաց զեկոյցը, ուր կ'ըսուի գլխաւորաբար. — « Ծանուցագիրը, որ Յունուար 23ին յանձնուեցաւ Մարոքի կառավարութեան Ռապաթի Ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ, կապ ունի այն դիմումներուն որոնք կատարուած են առաջին օրէն իսկ, մարոքեան կառավարութեան մօտ: Նոյեմբեր չորսին էր արդէն որ դիւանագիտական այս գործունէութիւնը սկսաւ: Ֆրանսայի դեսպանը, Նոյեմբեր 5ին տեսաւ Մարոքի թագաւորը, Ֆէզի մէջ, ապա Փարիզ վերադարձաւ խորհրդակցութեան համար կանչուած ըլլալով: Երբ դեսպանը վերադարձաւ Ռապաթ, ըստ Ֆրանսական կառավարութեան հրահանգներուն, շարունակեց իր դիմումները մարոքեան իշխանութեանց մօտ: Նոյեմբեր 16ին է որ մարոքեան արդարութիւնը ստացաւ ձերբակալման միջազգային հրամանագիրը Պուշեսէշի դէմ: Յաջորդ օրը՝ 17, յանձնուեցաւ յանձնարարութիւնը (ֆոմիսիոն ռոկաթուառ) Զօր. Ուֆքիրի եւ հրամանատար Տլիմիի ունկընդրութեան համար: Մարոքեան կողմէ, ոչ մէկ հետեւանք տրուեցաւ: Անկէ ի վեր շփումները միշտ պահուեցան մարոքեան իշխանութեանց հետ, ոչ միայն դիմումներուն հետեւանք տրուելուհամար այլեւ Պեն Պարքայի հարցին դատական զարգացման համար եւ ուրեմն անոր քաղաքական անդրադարձումներուն համար Ֆրանքեւմարոքեան յարաբերութեանց վրայ: Ի չգոյէ համապատասխան գործունէութեան մարոքեան կառավարութեան կողմէ, Յունուար 23ին Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց ետ կանչել Ռապաթի իր դեսպանը: Արտաքին նախարարին զեկուցումը կը ճշդէ կառավարութեան դիրքը Պեն Պարքայի առեւանգման հարցին մէջ:

« Այդ դիրքը հետեւեալն է. — Ֆրանսական կառավարութիւնը նախ նկատեց որ բացուած դատական քննութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձուց մարոքեան կառավարութիւնը կամ ամէն պարագայի մէջ անոր մէկ անդամը, Ֆրանսական հողի վրայ առեւանգումին եւ անհետացման մասին, մարոքեան անձնաւորութեան մը: Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնայ միայն անոր հետեւանքները քաղել ինչ կը վերաբերի մարոքեան կառավարութեան հետ իր յարաբերութեանց, այդ էր օրինակ մեր դեսպանին ետ կանչուիլը: Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատեց յետոյ որ ոստիկանութեան եւ դատական հարցապնդումին քննութիւնը ցոյց կուտայ որ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ մասնակցած են Պեն Պարքայի առեւանգման եւ աւելին՝ որ խնդրոյ առարկայ Ֆրանսացիներուն մէջ կը գտնուին քանի մը գործակալներ կամ պաշտօնեաներ յատուկ սպասարկութեանց կամ ոստիկանութեան սպասարկութեանց: »

Այս պատմականէն ետք, կառավարութեան զեկոյցը կը շեշտէ որ. — «Կառավարութիւնը, որու պաշտօնը չէ արդարութեան տեղը անցնիլ եւ որու կը պատկանի յայտնաբերել եւ դատել յանցաւորներն ու մեղսակիցները, պարտականութիւնն ունի սակայն իր սպասարկութեանց ամբողջական գործակցութիւնը բերելու արդարութեան: Այդ պատճառաւ ամէնէն յստակ հրահանգները տրուած են եւ վերանորոգուած բոլոր պաշտօնէութեանց: Այսպէս պէտք է ըլլայ եւ պիտի ըլլայ կառավարութեան դիրքը մինչեւ քննութեան վերջաւորութիւնը: Կառավարութիւնը նկատեց, վերջապէս, որ Պեն Պարքայի առեւանգման պարագաները եւ մանաւանդ քանի մը գործակալներու եւ ոստիկաններու դիտակից կամ անդիտակից մասնակցութիւնը, ցոյց կուտան լրատուութեանց եւ ոստիկանութեան սպասարկութեանց կազմին եւ կազմակերպութեան մէջ թերիներ, ինչ կը վերաբերի արդարութեան հետ իրենց յարաբերութեանց: Այդ պատճառաւ որոշուած է ձեռնարկել ասոնց վերակազմակերպութեան: Այսպէս ՍՏԵՔԻ (արտաքին տեղեկատուութեան եւ հակալրտեսական ըսպասարկութիւն) սպասարկութիւնները արդէն իսկ մաս կը կազմեն զինուորական նուիրապետութեան, որ ի վիճակի է լաւագոյն ձեւով հակակշռել: Նոյն նպատակաւ, կառավարութիւնը Լէոն Նոյէլի յանձնեց ուսումնասիրել եւ առաջարկել այն միջոցները որոնք ոստիկանութեան սպասարկութեանց վերանորոգման կը վերաբերին: Կառավարութիւնը անկէ ետք ձեռք կ'առնէ իրեն անհրաժեշտ նկատած միջոցները »:

Այս զեկոյցը ցոյց կուտայ թէ կառավարութիւնը մասամբ կը քաշուի Պեն Պարքայի հարցի քննութենէն եւ ազատ ձգած է դատական իշխանութիւնները, որ ընեն ինչ որ պէտք է:

Միւս կողմէ, Ֆրանսուա Մօրիաք, նախագահ Ֆրանսա - Մազրեպ ընկերութեան իր հրաժարականը տուած է: Գրական «Ֆիկառոյի» իր շաբաթական Պլոֆ Նոթին մէջ, ծերունի գրագէտը չի վարանիր յայտնելէ թէ ամերիկեան սպասարկութիւնները մատ ունին Պեն Պարքայի հարցին մէջ, նպատակ ունենալով վարկաբեկել նախագահ տը Կոլը:

Հարցաքննութիւնը կը շարունակուի: Ֆիկոնի տունը ձայներիզ մը գտնուած է որ պիտի ունկնդրուի դատաւոր Զոլլինկէրի գրասենեակը:

ՄԱՏԼԷՆԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Զորեքշաբթի առաւօտ, Մատլէնի հրսկայ եկեղեցին գրեթէ լեցուած էր Ֆրանսացի թէ հայ երկիւղած հասարակութեամբ մը:

Կը պատարագէր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, իսկ օրուան փառաւոր քարոզը արտասանեց գերապայծառ Ժ. Մարօլլօ: Յիշենք որ 1959, Ապրիլ 12ին, այս անգամ Սաքրէ Քէօրի Մայր տաճարին մէջ, Գերպ. Մարօլլօ Ապրիլեան Եղեռնի շուրջ, նոյնպէս արտասանած էր քարոզ մը զոր հրատարակած էինք (1959 Ապրիլ 24) ամբողջութեամբ եւ Ֆրանսերէն:

Զորեքշաբթի օր ալ, Գերպ. Մարօլլօ խօսեցաւ նոյն նիւթին շուրջ: Այս անգամ ալ ամբողջութեամբ եւ Ֆրանսերէն պիտի հրատարակենք իր ճառը զոր հաճոյքով յանձնեց մեզի: Մեր ընթերցողները թերեւս յիշեն թէ ընդհ. գիծերու մէջ, երկու քարոզները շատ չեն տարբերիր, բայց Օէվր տ'Օրիանի ընդհ. տնօրէնին խօսքերը այնքան տպաւորիչ են որ ինչպէս կը գրէր այդ առթիւ Նարդունի. — « Պէտք է աւանդաբար կարդալ այս գրութիւնը, որ մեր ցաւին վկայութեան մէջ կը ցոլացընէ նաեւ ստեղծագործ ժողովուրդի մը քաղաքակրթական կարելիութիւնները: Հաւատք կը ներշնչէ այս կտորը: Ուրեմն գոց պէտք է սորվեցնել մեր նոր սերունդին: Զմոռնալ եւ տոկալ: Այս է որ կը պատգամէ Գերպ. Մարօլլօ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Իրաք- պարսկական խառըն յանձնախումբ մը կազմուած է կարգադրելու համար երկու երկիրներու սահմանային միջադէպերը: Յանձնախումբը պիտի զբաղի նաեւ այլ հարցով մը՝ Քիւրտեր որ ետ մղուած են իրաքեան բանակէն եւ ապաստան գտած Պարսկաստան:

ՀՌՈՄԻ մէջ կը շարունակուին համայնավար կուսակցութեան ԺԱ. համագումարի աշխատանքները: Ժողովը լսած է Ամենտոլայի տեղեկագիրը բայց մասնաւորաբար ծափահարած Սուսլովը, որ ոգեկոչած է Վիէթնամը եւ դատապարտած Ամերիկան: Միւս կողմէ իտալացի համայնավարները կ'ուզեն ձեռք երկարել Վատիկանի եւ կաթողիկէներուն, դեմոկրատ - քրիստոնեաներու գլխուն վրայէն, զորս շատ ամերիկասէր կը նկատեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ գործագուլներու շարք մը ծայր տուած է: Այս շարժումը կը զուգադիպի կառավարական օրինագիծի մը ժուժկալութեան վերաբերեալ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, նախագահ Ճոնսըն սեւ կին մը նշանակած է իբրեւ դաշնակցային դատաւոր Նիւ Եորքի հարաւային թաղամասին:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ կը շարունակեն ազէտներ ստեղծել Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ: Սարթի նահանգը ազէտեալ շրջան հռչակուած է:

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ յայտարարեց թէ տառացի կերպով, Հնդկաստան պիտի գործադրէ Թաշկենտի համաձայնագիրը:

ՄԱԿ-Ի բացը Քոնկոյի եւ Միջին Արեւելքի ծախքերուն համար Սեպտ. 30ին հասած է 55 միլիոն 200 հազար տոլարի, ըստ Ու Թանի տեղեկագրին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻԹԻ ԵՒ ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

(Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ)

Ա.

«Իզմիթ, Պրուսա եւ Քասթեմունիի ծայրագոյն արեւմտեան մասը 250·000 Հայութիւն տարագրութեան ենթարկը-ւած: Անոնք 48 ժամէն բռնութեամբ տե-ղահանուեցան դէպի Հալէպ, Տէր Զօր, Համա, Մուսուլ եւ նոյնիսկ մինչեւ Հաւ-րան զրկուելու համար: Զէթէներու խումբերը կ'երթային անոնց ետեւէն». (Ֆոն Թիցքա, 1915 Սեպտեմբեր 17/30, Կ. Պոլիս), Տոյչլանտ ունտ Արմենիէն=Հա-յաստան եւ Գերմանիա, էջ 159:

Իզմիթի Սանճագի եւ Պրուսայի նա-հանգի Հայոց թիւը Օրմանեան ցոյց կու-տայ 165·000: Իսկ թուրք կառավարու-թիւնը՝ 120·853:

Քննենք մանրամասնութիւնները. — Մեր ունեցած թիւերն են (1903) ըստ Պատրիարքարանին, Իզմիթի շրջանը 90·482, Պրուսայի շրջանը՝ 104·160: Այդ թիւերուն մէջ հաշուած են 1903 - 1915 աճումի տոկոսը, որով ընդհանուր գու-մարը կ'ըլլայ Իզմիթի Սանճագին եւ Պրուսայի Վիլայէթին մէջ, 1915ին, ապ-րող Հայերու թիւը՝ 194·542:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Վարչական (պետական) բաժանումով, Իզմիթը (Գոճա Էլի) անկախ սանճագ էր, կապուած՝ ուղղակի ներքին նախարարու-թեան եւ կը բաղկանայ վեց գազաներէ (գայմագամութիւն) եւ 11 նահիէներէ (միւտիւրլիք):

Ուրեմն Իզմիթի միւթէսարըֆին հրա-մանները ուղղակի կուգային ներքին նա-խարարութենէն (Թալաաթէն) կամ պե-տութեան ապահովութեան ընդհ. տնօրէ-նութենէն (Ազիզ պէյ), յարեւնման նա-ցիներու «Զիհերհայթ Տինսթ»ին (ապա-հովութեան ծառայութիւն):

Պրուսայի նահանգը կը բաղկանար՝ 5 սանճագներէ (միւթէսարըֆութիւն). — Պրուսա, Էրթողրուլ, Քէօթահիա, Աֆիոն Գարահիսար եւ Պալըքէսիր:

Այս հինգ սանճագները միասնաբար կը բաղկանային 32 գայմագամութիւններէ եւ 61 միւտիւրլիքներէ: Կը նշանակէ թէ Պրուսայի նահանգին վալին, որ ենթակայ էր ներքին նախարարին, եւ անոր ստո-րադաս վարչական պաշտօնեաները՝ վեց միւթէսարըֆներ, 32 գայմագամներ եւ 61 միւտիրներ, բոլորն ալ իրենց արիւնոտ մասնակցութիւնը ունեցան Հայերու ցե-ղասպանութեան, իրենց ենթակայ շրջան-ներուն մէջ:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Նախ տանք հայաբնակ գիւղերու եւ աւան-ներու բնակչութիւնը այբուբենական կարգով Իզմիթի եւ Պրուսայի մէջ, իրենց եկեղեցիներով. —

Ադ - Հիսար՝ 67 ընտանիք, 272 Հայ, Ս. Երրորդութիւն եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներ: Ալմալը՝ ութսուն ընտա-նիք, 471 Հայ, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցի: Ատափազար՝ 2·103 ընտանիք, 12·463 Հայ, Ս. Կարապետ, Ս. Հրեշտակապետ, Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Ստեփանոս եկեղեցի-ներ: Արամ գիւղ՝ 64 ընտանիք, 347 Հայ: Արմաշ՝ երեք հարիւր ընտանիք, 1·505 Հայ, Զար Խափան Ս. Աստուածածին ե-կեղեցի: Արսլան Պէկ՝ 655 ընտանիք, 3218 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Գարամուսալ՝ 250 ընտանիք, 1378 Հայ: Գեղամ գիւղ՝ 113 ընտանիք, 596 Հայ: Գըլըճ գիւղ (Եալովա)՝ 167 ընտա-նիք, 802 Հայ, Ս. Սարգիս եկեղեցի: Գընճըլար՝ 450 ընտանիք, 2466 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Գուրտպէլէն՝ 828 ընտանիք, 3950 Հայ, Ս. Աստուածա-ծին եկեղեցի: Եալաք Տէրէ՝ 225 ընտա-նիք, 1125 Հայ, Ս. Հրեշտակապետ եկե-ղեցի: Զաքար գիւղ՝ 86 ընտանիք, 404 Հայ: Էշմէ՝ 185 ընտանիք, 965 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Թամլըք՝ 79 ընտանիք, 426 Հայ, Ս. Ստեփանոս եկեղե-ցի: Ժամավայր՝ 51 ընտանիք, 264 Հայ: Իզմիթ՝ 892 ընտանիք, 4635 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Խաչ գիւղ՝ 33 ընտանիք, 202 Հայ: Խասկալ՝ 180 ընտա-նիք, 811 Հայ, Ս. Յակոբ եկեղեցի: Հա-յոց գիւղ՝ 190 ընտանիք, 1007 Հայ: Հո-վիւ գիւղ՝ 49 ընտանիք, 288 Հայ: Մանի-նիշակ՝ 118 ընտանիք, 591 Հայ, Ս. Աստ-ուածածին եկեղեցի: Մէրտէկէօղ՝ 299 ընտանիք, 1080 Հայ, Ս. Կարապետ եկե-ղեցի: Մեծ Նոր գիւղ՝ 1500 ընտանիք, 6748 Հայ, Ս. Կարապետ եկեղեցի: Միջա-գիւղ Կէյվէ՝ 231 ընտանիք, 1203 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Միջագիւղ (Պրուսա) 540 ընտանիք, 2994 Հայ, Ս. Կարապետ եկեղեցի: Նոր Գիւղ Թամլըք՝ 19 ընտանիք, 74 Հայ: Նոր Գիւղ (Նիկիա) քառասուն ընտանիք, 148 Հայ: Նոր Գիւղ (Սապանճա), 15 ընտանիք, 62 Հայ: Շաք - Շաք՝ 147 ընտանիք, 658 Հայ, Ս. Նիկողոս եկեղեցի: Զէնկիլէր՝ ութ հա-րիւր ընտանիք, 4135 Հայ, Ս. Մինաս ե-կեղեցի: Զուքուր գիւղ՝ վաթսուն ընտա-նիք, 420 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղե-ցի: Պարտիզակ՝ 1557 ընտանիք, 9054 Հայ, Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցի, Ս. Թա-գաւոր: Պըչկը Տէրէ՝ Ս. Խաչ եկեղեցի: Սապանճա՝ 65 ընտանիք, 300 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Տաղ գիւղ՝ 57 ընտանիք 389 Հայ, Ս. Նշան եկեղեցի: Տէօնկէլ՝ 75 ընտանիք, 419 Հայ, Ս. Սար-գիս եկեղեցի: Քարցի՝ 286 ընտանիք, 1264 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Քէրէմէթ (Պրուսա)՝ 209 ընտանիք, 2040 Հայ, Ս. Աստուածածին եկեղեցի: Օվա-ճըգ՝ հինգ հարիւր ընտանիք, 3333 Հայ, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցի: Ֆէրիզլի՝ 208 ընտանիք, 889 Հայ: Ֆընտըգլը՝ 18 ըն-տանիք, 88 Հայ, Ս. Գէորգ եկեղեցի:

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Պրուսա՝ Ս. Աստուածածին: Պէնլի՝ Ս. Յակոբ Մծբնայ: Սէօլէօղ՝ Ս. Հրեշտակա-պես: Կէմլէյիկ՝ Ս. Թադէոս - Բարդու-ղիմէոս: Իսկ Եէնիշէհիր, Ենիճէ, Ճէ-րահ, Իզնիք նոր գիւղ, այս գիւղերու ե-կեղեցիներուն անունները չենք կրցած ըս-տուգել:

ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ - ՊԱՆՏՐՄԱ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Պալըքէսիր՝ Ս. Աստուածածին: Պան-տըրմա՝ Ս. Աստուածածին, Ս. Մինաս: Քիրմասթի՝ Ս. Լուսաւորիչ: Միխալիճ՝ Ս. Սարյգիս: Էտինճիք՝ Ս. Յարութիւն: Հայ - Գիւղ՝ Ս. Սարգիս: Պիզա՝ Ս. Գէորգ:

ՊԻԼԷՃԻԿ ԳԱՒԱՌԱԿ 10 ԵԿԵՂԵՑԻ

Պիլէճիք, Կէօլտաղ, Նոր-Գիւղ, Թիւրք-մէն, Ասարլըք, Կէնի Փազար, Մուրատ Զայ, Զալկարա, Ալընճա, որոնց եկեղե-ցիներուն անունները չկրցանք ճշդել:

ՔԷՕԹԱՀԻՈՅ ՇՐՋԱՆ 11 ԵԿԵՂԵՑԻ

Քէօթահիա՝ Ս. Աստուածածին: Աֆիոն Գարահիսար՝ Ս. Աստուածածին (թուրք զինուորներու հանրատունի վերածուած): Էսքի Շէհիր՝ Ս. Երրորդութիւն: Ուշագ՝ Ս. Աստուածածին: Թաւշանլու՝ Ս. Ստե-փանոս: Արսլան Պէյ՝ Ս. Յարութիւն: Եէնիճէ՝ Ս. Խաչ: Զիֆթլիկ (անունը չը-կրցանք ճշդել):

Եկեղեցիներու թիւը Պրուսայի եւ Իզ-միթի շրջանին մէջ 88 է, մինչ Օրմանեան միայն 81 կ'ըսէ, — 7 պակաս: Իսկ բնակ-չութեան թիւը կուտայ 165·000, ինչ որ դարձեալ պակաս է: Վերջին տասը տար-ուան աճումը նկատի առնուած չէ: Ատկէ զատ կան նաեւ կաթոլիկներու եւ բողո-քականներու 12 եկեղեցիները, որով եկե-ղեցիներուն ճիշդ գումարը կ'ըլլար հա-րիւր եւ բնակչութեան թիւը 1914ին՝ 194·542:

ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

1901ին հայ դպրոցներու թիւն էր. — Իզմիթի շրջան՝ 38 դպրոց, 8507 աշա-կերս, 212 ուսուցիչ: Պիլէճիքի շրջան՝ 10 դպրոց, 1263 աշակերտ, 21 ուսուցիչ: Քէօթահիոյ շրջան՝ հինգ դպրոց, 1174 աշակերտ, 23 ուսուցիչ: Պալըքէսիր-Պանտրմա՝ ութ դպրոց, 1334 աշակերտ, 35 ուսուցիչ: Արմաշ՝ երկու դպրոց, երեք հարիւր աշակերտ, վեց ուսուցիչ:

Ընդհ. գումար՝ 63 դպրոց, 12·578 ա-շակերտ, 297 ուսուցիչ:

Առանց հաշուելու վերջին 14 տարուան յաւելումը դպրոցներու եւ աճը աշակերտ-ներու եւ ուսուցիչներուն, որոնք առնը-ւազն տասը առ հարիւր աւելցած են:

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԻՒՆԸ Ի՞ՆՉ ԹԻՒԵՐ ՀԱՂՈՐԴԵՑ ՀԵՌԱԳՐՈՎ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պրուսայի վալին հետեւեալը հեռա-գրեց.

«Տարագրուած Հայերու թիւերու մա-սին մանրամասնութիւն չունինք»(*): Այս հեռագիրը տարագրութեան առաջին օրե-րէն է, — «Սէվքլէրինէ պաշլանըլան Էր-մէնիլէրին» կ'ըսէ բնագրին մէջ:

Քաղաքներուն մէջ (Հայերու) հետեւ-եալ թիւերը արձանագրուած էին. —

Խիւտավէնտիկեար վիլայէթի (Պրուսա) Խիւտավէնտիկեարի Սանճագի մէջ, — Կեդր. Գազա (գաւառակ)՝ 6415, Կէմլէ-յիկ՝ 3307, Փազար Քէօյ՝ 22600, Գարա-ճա Պէյ՝ 974, Մուտանիա՝ 99, Ադրանոս (Օրխան Էլի)՝ վեց, Քիրմասթի՝ 995: Գումար՝ 34·397:

Էրթօղրուլ Սանճագի մէջ. — Էրթօղրուլ գազա՝ 7727, Սէօյիւտ գազա՝ 7676, Իյ-նէ Կէօլ գազա՝ 7244, Ենի Շէհիր գազա՝ 1710: Գումար՝ 24·357:

Քէօթահիա Սանճագի մէջ. — Կեդր. Գազա՝ 2759, Էսքի Շէհիր՝ 3878, Սիմաւ՝ ...., Ուշագ՝ 1092: Գումար՝ 7725:

Հայերու ընդհ. գումար՝ 66·483:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Սէվքլերինէ պաշլանըլան՝ Էրմէնի-լէր մըգտարը հագգընտա մալիւմաթը միւֆասէլէ վարիտ օլմամըշ տըր»:

ԾԱՆՕԹ. — Թուականը չի տար: Թիւեր պահանջելու հեռագիրներու թուականը, 12 Մայիս եւ Հոկտ. 1915:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ», հանդիսարան բանասի-րական, գրական, գիտական - բարոյա-կան: Հրատարակութիւն Վենետիկի Մը-խիթարեան Միաբանութեան թիւ 8 - 10, Օգոստոս - Հոկտեմբեր, 1965 Վենե-տիկ (Իտալիա):

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱԻԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Ի՞նչ բան է որ ծանր եւ անընդունելի կը տեսնէք, Դաշնակցական կառավարու-թեան հետ մեր ստորագրած համաձայ-նագրին մէջ: Իսկ գալով հողամասերու խնդրին, արդէն յայտնած ենք եւ հաստա-տած, թէ այդ ուղղութեամբ պիտի կա-տարուի հանրաքուէ, որուն մասին մաս-նաւոր եւ առանձին յիշատակութիւններ ալ կան ստորագրուած համաձայնագրին մէջ, որոշ տրամադրութիւններով:

«Հետեւաբար, նկատելով որ յայտնած ենք նաեւ, թէ յառաջիկային ի պահանջել հարկին հանրաքուէ ալ կրնայ կատարուիլ այն հողամասերուն մէջ, որոնք ներկայիս կը գտնուին մեր գրաւմանը ներքեւ, կը նշանակէ, թէ այլեւս խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ պնդում մը բռնագրաւ-ման եւ ասպատակումի մասին: Այդ հողամասերը մեր երկրին կցուած են վե-րոյիշեալ համաձայնագրով եւ յառաջիկա-յին կասկածի ու վարանումներու տեղի չտալու համար ալ, Հայաստանի Դաշնակ-ցական կառավարութեան հետ ստորա-գրուած այդ համաձայնագրին մէջ մաս-նաւոր յօդուածներ եւ տրամադրութիւն-ներ դրուած են հաւանական հանրաքուէի մը մասին: Կը տեսնուի, թէ նուաճողա-կան պարագայ մը գոյութիւն չունի եր-բեք: Մենք երբեք այդպիսի նպատակ մը չունինք: Կը խոստանանք նաեւ ու յանձ-նառու կ'ըլլանք ամէն տեսակ նիւթական ու տնտեսական օժանդակութիւն կատա-րել Հայաստանի: Կը խոստանանք նաեւ պաշտպանել զիրենք, արտաքին ամէն տեսակ յարձակումի եւ բռնաբարումի առ-ջեւ:

«ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹԷ ԴԱՇՆԱԿ, ՀԱՅԵ-ՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԵՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ԱՆՓՈՓՈԽ ...»

«Ուրեմն, ո՞ր պայմաններն են, զորս ծանր եւ անընդունելի կը գտնէք դուք, պահանջելով փոփոխութեան ենթարկել զանոնք: Ստորագրուած համաձայնագրին մէջ ո՞ր կէտերը վնասակար են Հայերուն համար եւ թէ ո՞ր յօդուածներն են ստո-րագրուած դաշնագրին, որոնց համար իմ կարծիքս կը հարցնէք այսօր»:

«Իմ այս հարցումիս, անիկա պատաս-խանեց հետեւեալ խօսքերով.

— «Ահաւասիկ, կ'ուզէք անոնց բոլոր զէնքերը հաւաքել, զիրենք ապազինել, զինաթափ ընել, չի՞ բաւեր ...»:

«Ես ալ, հետեւեալ պատասխանը տը-ւի.

«— Եթէ այդ Հայերը համայնավար են, այլեւս զէնքի պէտք չունին: Համայ-նավար ըլլալով, բարեկամացած կը նը-կատուին Ռուսերուն հետ եւ պատերազ-մելու կարիք չկայ հետեւաբար: Բնա-կանաբար, բարեկամ եղած են նաեւ մե-զի: Իսկ մենք, ստորագրուած դաշնա-գրով ալ իրենց հասկցուցած ենք ու փաս-տած, թէ որեւէ նուաճողական նպատակ պիտի չհետապնդուի մեր կողմէ: Այդ պատճառաւ ալ, թրքական յարձակողա-կանի մըն ալ վախը չեն կրնար ունենալ: Արդէն, ծանր հրետանիները կարենալ պահելու պարագան ալ ցոյց կուտայ այ-լապէս, թէ մենք երբեք չենք մտածեր նոր զինուորական գործողութիւններու մասին: Հետեւաբար, հարկ է որ Հայե-րը յանձնեն իրենց զէնքերը: Եթէ այս պայմաններն են զորս դուք ծանր եւ ան-ընդունելի կը գտնէք, կուգամ ձեզի յայտնել, թէ մենք երբեք պիտի չհրաժա-րինք ստորագրուած դաշնագրին այդ տրամադրութիւններէն, որքան ատեն որ կարող ենք զանոնք գործադրելու կամ պարտադրելու, Հայաստանի գլուխը գտ-նուող կառավարութիւնը համայնավար ըլլայ թէ Դաշնակցական»: (Ծափահարու-թիւններ):

Այս առթիւ, մասնաւորաբար հարցուցի իրեն, թէ «այդ առաջարկը մեզի կը ներ-կայացնէ Մոսկուայէն ստացուած հրա-հանգի՞ մը համաձայն, թէ ոչ պարզապէս իր անձնական կարծիքն է»:

«Սապէս պատասխանեց.

«— Ասիկա իմ անձնական կարծիքս է: Սակայն, կը համապատասխանէ միւս կողմէ այն սկզբունքին, որ ուղիղ համե-մատական է Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ ինծի տրուած հրահանգին ընդհանուր գի-ծերուն»:

ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԿԸԶ-ԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԴՐԱՄԱՏԻ-ՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Մուհթար պէյ ա-պա իր տեղեկագրութիւնը շարունակեց հետեւեալ ձեւով.

«— Անցեալները յայտնած էի, թէ ռուսական կառավարութիւնը անտարա-կոյս ջանք պիտի չխնայէր Կովկասեան հանրապետութիւնները համայնավարա-ցընելու աշխատանքներուն մէջ, որքան ատեն որ անոնք համայնավար կը մնան եւ անկէ կախեալ են բնականօրէն տնտե-սական եւ քաղաքական առընչութիւնն-երով:

(53 Շար.)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

—o—

Հայ գրագէտներու նամակները (մինչեւ իսկ անոնք, որոնք արժանացած են այսպէս կոչուած ակադեմական հրատարակութեան) ընդհանուր առմամբ դեռ ամբողջական ձեւով չեն հրատարակուած: Արդարեւ դեռ բազմաթիւ նամակներ կան ցրուած պետական կամ անձնական դիւաններու եւ մամուլի էջերուն մէջ: Կան որ ալ պարզապէս անծանօթ մնացած են:

Այսուհանդերձ մեծ է այն աշխատանքը, որ վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած է հայ գրողներու նամակները հաւաքելու եւ հրատարակելու ուղղութեամբ:

Վերջերս Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Դանիէլ Վարուժանի նամականին, որ կը պարունակէ 228 նամակներ:

Այս նամակները աւելի յստակ կը պատկերացնեն Վարուժանի տիպարը իբրեւ գրագէտ եւ հանրային գործիչ: Բանաստեղծը մեր առջեւ կը կենայ շրջապատուած առօրեայի հոգերով եւ խնդիրներով, որոնք, սակայն, ոչ մէկ ձեւով կը նսեմացնեն բանաստեղծին դիմագիծը: Կարելի չէ, օրինակ, առանց սրտի ցաւի կարդալ, թէ ինչպէս Քանտի մէջ ուսանող բանաստեղծը ապրած է շատ նեղ պայմաններու մէջ, ստիպուած էր ամէն ամիս Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն զեկուցել կատարած նոյնիսկ ամէնէն փոքրը ծախքերուն, օրինակ գնած թուղթին կամ մելանին մասին: Բայց այդ նոյն օրերուն Վարուժան բանաստեղծական թեւերով կը յաջողէր վեր բարձրանալ մինչեւ համազգային եւ համամարդկային բովանդակութեան խոհերը, երկնել «ցեղին սիրտ»ին հայրենաշունչ էջերը եւ «Գողգոթայի ծաղիկներուն» առնական, խրոխտ կշռոյթները: Այդ ժամանակ է, որ իր նամակներուն մէկուն մէջ կը գրէ. «Միակ նպատակս է հայրենիքիս օգտակար դառնալ, ահա գաղափարականը՝ որ զիս կ'ոգեւորէ եւ կը կանգնէ, այդ միայն իրմով կ'ապրիմ, իրմով եմ յաղթական, օր մը գուցէ ան զիս թողու, կամ իր փլատակին տակ գլուխս ծռէ եւ ողս կոտրէ. է, լաւ, այն ատեն ես կ'անիծեմ յոյսը եւ իր հեղինակը, եւ այս կաւիս վախճանը կը փնտռեմ իմ անարգ փտութեան մէջ: Փարթամ կեանք մը ապրելու ձգտում չունիմ եւ ոչ ալ գիտութիւնն է, որ ինծի ճշմարտութիւնը կը խոստանայ. գիտեմ, որ առաջինին մէջ սիրտը կը մեռնի եւ երկրորդին մէջ միտքը կը խաբուի»:

Դանիէլ Վարուժանի նամականին կենդանի պատկերացում կուտայ անոր դեղարուեստական որոնումներուն, ստեղծագործական ծրագիրներուն մասին: Առաջին բանաստեղծական գիրքը՝ «Սարսուռները» հրատարակելէն անմիջապէս ետք, 1907ին արդէն կը հաղորդէ «վիպերգներու ամբողջ շարք մը գրելու» մտադրութիւնը: Անոնցմէ մէկը, ըստ երեւոյթին, պիտի ըլլար Աբովեանի մասին ծրագրած գործը («Մտադիր եմ իր վրայ վիպերգ մը գրել, հոգեբանական կտոր մը գուցէ»):

Վարուժան ունեցած է նաեւ Տիգրան Մեծի ժամանակներէն դիւցազներգութիւն մը գրելու միտքը: Այս եւ ուրիշ գործեր պիտի կազմէին «Դիւցազնավէպեր» գիրքը, որ բանաստեղծը դեռ 1911ին նամակի մը մէջ յիշատակած է իբրեւ «հրատարակելի գործ»:

Նամակներուն մէջ արժէքաւոր տուեալներ կան նաեւ «Արմենուհի» բանաստեղծութեան ստեղծագործական պատմութեան եւ այն մասին, որ «Հացին երգը» յղացած է 1909ին՝ Եւրոպայէն հայրենիք վերադառնալէ անմիջապէս ետք: Յատկապէս կարեւոր են «Հեթանոս երգեր»ուն հետ կապուած Վարուժանի խոհերն ու կարծիքները: Հեթանոսական անցեալին մէջ կ'որոնէր հերոսականը, ազնիւը եւ դեղեցիկը («յաղթութիւններ վաստակելու համար հերոսներ պէտք էին՝ այլ ոչ դիւանագիտութիւն»): Ահա թէ ինչո՛ւ, հակառակ առերեւոյթ օրուան իրականութենէն հեռանալու հանգամանքին, բանաստեղծը իր այս գործը կը գնահատէ իբրեւ «զուտ ապրուած կեանքէ» քաղուած ստեղծագործութիւն, «աւելի վերլուծող, աւելի խորիմաստ եւ հոգեբանական երգերով»:

Կարդալով Վարուժանի նամակները, պահ մը կը շնչես գրական այն մթնոլորտը, որ մշտապէս շրջապատած է բանաստեղծին, կը տեսնես, թէ ինչպէս անոր բնական տաղանդը միացած է յամառ եւ յարատեւ ընթերցանութեան, ուսումնասիրութեան հետ, որոնց հաղուագիւտ ներդաշնակութիւնը անոր ստեղծագործական դիմանկարին ամէնէն բնորոշ կողմերէն մէկն է: Բանաստեղծը խորապէս կը ճանչնար, ինչպէս ինք կ'ըսէ 1914ի նամակի մը մէջ, «Հնդիկներէն մինչեւ Հոմեր եւ Հոմերէն մինչեւ Մեթերլինկ»: Թափանցած էր Շէյքսփիրի եւ Կէօթէի, Միլթընի, Ռուսսոյի եւ Թոլսթոյի ստեղծագործութիւններուն ամէնէն բարդ հարցերուն մէջ: Այդ մասին բազմաթիւ խորիմաստ միտքեր կան ցրուած նամակներուն մէջ: Հետաքրքիր են յատկապէս վիպապաշտութեան մեծ ներկայացուցիչներուն՝ Պայրընի, Հիւկոյի, Միցկեւիչի գործերուն ուղղուած հիացիկ տողերը, որոնք անշուշտ ստեղծագործական խառնուածքի ընդհանրութեան արտայայտութիւն են: «Պայրընի ամբողջ գործերը ունիմ առջեւս, շուրջս եւ մէջս»: Մեծ Անգլիացիին ստեղծագործութեան մէջ «ամենահիանալին», ըստ Վարուժանի, բանաստեղծութիւններն են, որոնց ազդեցութենէն յամենայն դէպի պիտի փորձէ զերծ մնալ. «պիտի ջանամ անոնց տուած ներշնչումը ինծի օգտակար ընել՝ առանց անոնցմէ ազդուելու. այդ մասին ամէն ընդդիմութիւն պիտի ընեմ»:

Առհասարակ, համաշխարհային գրականութեան խոր ուսումնասիրութիւնը եւ ըմբռնումը երբեք պատճառ չեղաւ, որ բանաստեղծը կտրուի ազգային հողէն, եւ անոր համար միշտ իտէալ մնաց «Արեւելքի երփնագեղ դեղեցկութիւնն Արեւմուտքի մեծութեան եւ նրբութեան հետ» ներդաշնակելու երազը:

Վարուժան ունէր արուեստի մէջ ազգայինի եւ համամարդկայինի յարաբերութեան շատ ճիշդ ըմբռնում մը. 1906ին այսպէս ձեւակերպած է այդ յարաբերութեան «օրէնքը». «Մեր գրականութեան մէջ արուեստը հայ պէտք է ըլլայ, իսկ անոր յատակը կամ հիմը կազմող գաղափարը՝ համամարդկային ... Այսպիսով, մեր զարգացումը յառաջդիմական տարրերու վրայ հաստատած պիտի ըլլաք, առանց մեր ազգային յատուկ գրոշմը կորսընցուցած ըլլալու»: Ուրիշ տեղ մը կը գրէ. «Միտքը Եւրոպացի, բայց սիրտը՝ Հայ: Գաղափարիս մէջ կ'ընտրեմ Պայրընը կամ Նիցցէն, բայց արուեստին մէջ կը նախընտրեմ Քուչակը»:

Գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն օրինաչափութիւններուն լաւագոյն ըմբռնումը երեւան կուգայ նաեւ այն պարագաներուն, երբ Վարուժան կ'անդրադառնայ իր գրական մտածողութեան եւ աշխատանքի սկզբունքներուն, եղանակներուն, այսինքն մեթոտին: Լ. Էսաճանեանին գրած մէկ նամակին մէջ (1909) «անտրամաբանական» համարելով «գրական դպրոցներու բաժանումը», հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ անոնց համագրութեան անհրաժեշտութիւնը. «Եթէ դեղեցիկը արտայայտելու տարբեր ձեւերուն մէջ կը կայանան դեղարուեստական դպրոցները, ես կարծեմ թէ բնութեան եւ հոգւոյն դեղեցկութիւնները մէկ կերպով ճշգրտօրէն կ'արտայայտուին — զանոնք նկարել ինչպէս որ են: Իրապաշտ գուցէ կոչէք զիս. կ'ընդունիմ, բայց իրապաշտութիւնը դեղեցկութեան հասնելու ամէնէն ուղիղ դիծն է: Իրապաշտութեան մէջ պէտք է փնտռել բոլոր միւս դպրոցները, որոնք իր ստորաբաժանումներն են լոկ. բնութիւնը իր խորհրդաւորութիւնները ունի, իր անսանձ մրրիկները ունի, կամ իր միջօրէի արեւուն միակըտուր խաղաղութիւնը. ասոնք փոխնիփոխ նկարելով ինչպէս որ են, ինչպէս որ մեր հոգիին վրայ փոխնիփոխ կը ցոլան, մենք փոխնիփոխ կ'ըլլանք խորհրդապաշտ, ռոմանդիկ, դասական, հետեւաբար դեղեցկութիւնը անթերի արտադրելու համար ես պիտի սիրէի տալ այս բոլորը միագամայն, բնութիւնը ինչ որ է եւ ինչպէս որ է, մէկ քերթուածի, մէկ տունի, նոյնիսկ մէկ տողի մէջ մերթ ըլլալով միեւնոյն անգամ դասական եւ խորհրդապաշտ, ռոմանդիկ եւ գաղափարապաշտ»:

Կարեւոր եւ շահեկան նիւթ կը պարաունակեն նաեւ կարգ մը գրագէտներու՝ Վարուժանին յղած նամակները: Այդ նամակներուն բովանդակութենէն կ'ուզենք հոս յիշատակել միայն մէկ երեսը՝ Վարուժանի տաղանդին մեծութեան եւ փայլուն հեռանկարներուն միտքը. «Դուք մեր մեծագոյն բանաստեղծներէն մին պիտի ըլլաք, տարակոյս չունիմ» — կը գրէր Արշակ Չօպանեան 1906ին եւ գրեթէ նոյն ժամանակ Վահան Թէքէեան Վարուժանի բանաստեղծութիւններուն մասին կը յայտնէր. «Այնչափ զանոնք սիրեցի եւ այնչափ հիացայ անոնց վրայ, որ կը քաշուիմ բառերով յայտնելու մտածումը, նկուն մնալէ վախնալով»: Տարի մը ետք Ռուբէն Զարդարեան կը գրէ. «եւ Դուք, յոյսով եմ, պիտի ըլլաք հայրենի մեծագոյն ու իսկատիպ երգիչներէն մէկը»: Եւ ապա, քանի մը ամիս ետք, «Ձեր մէջ կը տեսնեմ աւելի հայ, աւելի Հայաստանցի մը եւ բոլոր հոգովս կը հետեւիմ ձեր յաջողութիւններուն ու կատարելագործման»:

ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Վիէննայի Մխիթարեան մատենադարանի տնօրէնութենէն ստացաւ լուսապատճէնը «Եփրատ» շաբաթաթերթին, որ հրատարակուած է 1871 - 72ին, Պոլիս:

Լուսապատճէնը կ'ընդգրկէ թերթին 16 համարները, որոնք խմբագրած է Յակոբ Պարոնեան: Այդ թիւերուն մէջ կայ երգիծաբանին գրչին պատկանող տասնեակ մը քրոնիկներ, գրախօսականներ, յօդուածներ, որոնք դուրս մնացած են մինչեւ այժմ լոյս տեսած գրագէտին հաւաքածոներէն:

×

Օփերայի դահլիճին մէջ, Յունուար 18-ին, Գոհար Գասպարեան, որ վերջերս համերգներու շարք մը տուաւ Պուլկարիոյ եւ Պոլսոյ մէջ, շատ յաջող երգահանդէս մը տուաւ: Յայտագիրը կը բաղկանար օտար դասական եւ հայկական երգերէ:

×

Երեւանի նոր թաղերէն է Նորքը: Քանի մը ամիսներու ընթացքին նորակառոյց շէնքերու մէջ բնակութիւն հաստատեցին 15 հազար անձեր: Նոր թաղամասին բնակչութեան թիւը 65 հազարի պիտի հասնի կարճ ժամանակուան ընթացքին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ԲԶԷԶ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՏԷ

Ժամը տասնեւերկուք ու կէսն էր եւ դեռ Մոպրէ կը քնանար երբ դուռը զարնուեցաւ:

Գութ քիթը բերանը կախած խմբագիրին սենեակը մտաւ:

Հիւանդանոցէն ելլելէն ետք անմիջապէս ընկերոջը քով վազած էր անոր վէրքը քննելու համար:

— Ատոր համա՞ր եկար, հարցուց Մօպրէ:

— Ուրիշ ըսելիքներ ալ ունիմ, բայց Լեւոնին սպասենք որ երկու անգամ չը պատմեմ: Քիչ մը առաջ հեռաձայնեցի իրեն, հիմա ուր որ է կուգայ:

Այս միջոցին ճարտարագէտը ներս մըտնելով հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ հեռաձայնեցիր:

Գութ դնաց դուռը աչքէ անցուց եւ բանալին դարձուց:

— Ատ ի՞նչ է, կ'երեւայ թէ արտասովոր բաներ մը պատահած են, կմկմաց Մօպրէ:

— Այո, զիս թունաւորել ուզեցին, սիրելիս, խօսք առաւ Մօրիս առանց յառաջաբանի:

Լեւոն արդէն կռահած ըլլալով որ մահափորձին կարգը Մօրիսի պիտի գար, ժպտեցաւ:

— Ո՞վ, գոչեց Փիէր:

— Այդ մասին բան մը պիտի չկրնամ ըսել, որովհետեւ ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՞վ էր, սակայն յայտնի է: Տեսէք ինչպէս պատահեցաւ ...

Այս ըսելով, Մօրիս, քանի մը բառով գլխուն եկածը պատմեց ընկերներուն:

Մօպրէ աչքերը խոշոր խոշոր բացած մտիկ ըրաւ ..., իսկ Չարտաք, բազկաթոռի մը վրայ երկնցած, աչքերը կէս մը գոց, անդրդուելիօրէն կը մտածէր ...: Ուշիմ արեւելքցին դէպքերը վերլուծել եւ հետեւութիւններ հանել սկսած էր արդէն ...:

— Հրաշքով, հրաշքով էր որ մահէն ազատեցայ, եզրակացուց բժիշկը: Տա խեղճը իմ տեղս տուժեց ...

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, եթէ Սթրիքնինով թունաւորուած ջուրը խմէիր, խըմած ատենդ համէն պիտի հասկնայիր մէջը թոյն դրուած ըլլալը եւ բերնէդ դուրս պիտի թափէիր, գիտել տուաւ Չարտաք մէկէն ի մէկ տեղէն վեր ցատկելով: Սթրիքնինը լեղի կ'ըլլայ ...:

— Ճիշդ է ըսածդ, բայց սովորութիւն ըրած եմ, ամէն անգամ բոդ դնել կուտամ ջուրիս մէջ, բոդն ալ սթրինքնինի չափ լեղի է ...:

— Ատկէ սա կը հետեւի թէ մեր թշնամիները գիտեն եղեր որ խմած ջուրիդ մէջ բոդ կը խառնես ..., եզրակացուց Չարտաք:

— Այնպէս պիտի ըլլայ, կմկմացին բըժիշկն ու խմբագիրը միաբերան:

— Հը ... այդ պարագային... կ'երեւի թէ ...

Չարտաք հազիւ այս բառերը արտասանած, մէկէն ի մէկ խօսքը կտրեց:

— Տեսա՞ր, Փիէր, տեսա՞ր, երէկ քեզ սպաննել ուզեցին, այսօր ալ զիս թունաւորել փորձեցին, շարունակեց Մօրիս:

Եւ ապա Լեւոնի դառնալով աւելցուց.

— Լեւոն ջան, աչքդ չորս բաց, վազը կարգը քուկդ է:

Եւ ձեռքը ընկերոջը ուսին դրաւ:

— Այդ կողմէն հոգ մի ըներ, մեր մարդիկը վազուան գործ չեն ձգեր, պատասխանեց Լեւոն կատարեալ պաղարիւնութեամբ: Իմ կարգս քեզմէ առաջ եկաւ ու անցաւ ...:

— Իրաւ կ'ըսես..., բացագանչեցին Մօրիս եւ Փիէր միաբերան:

— Փիէրը թիւ մէկն էր, բայց դուն թիւ երեքն ես, թիւ երկուքը ես եղայ ..., շարունակեց Լեւոն: Եւ եթէ կը հաճիս, ուսս այնքան մի սեղմեր ... վէրքս կը ցաւցնես ...: Երէկ գիշերուան դաշոյնին վէրքը դեռ չէ անցած ...:

— Բաց, սա բաճկոնդ հանէ որ անգամ մը աչքէ անցընեմ, գոչեց բժիշկը:

Եւ քաջ երիտասարդին բաճկոնը բռնի կերպով կռնակէն հանելով վէրքը քննեց:

— Բան մը չէ, սկոթուկ մը, ըսաւ Լեւոն բաճկոնը հանելու դժկամակելով:

— Իրաւ թեթեւ է եղեր: Բայց պատմէ նայինք, ի՞նչպէս պատահեցաւ:

Լեւոն հակիրճ կերպով եղելութիւնը պատմեց, Բզէզի անակնկալ կերպով օգնութեան փութացած ըլլալն ալ պատմեց:

— Քաջ եւ ազնուասիրտ տղայ մըն է սա լակոտը, ըսաւ Մօրիս:

— Ժամ առաջ Փարիզէն պէտք է մեկնինք, եզրակացուց Մօպրէ: Իպրահիմը Ալժերիոյ մէջ մեզի կը սպասէ: Հոն այս տեղին պէս ոստիկանային խիստ հսկողութիւն չկայ, կռիւի դաշտերնիս ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ պիտի կրնանք սա մեծապատիւ Սեւ Արծիւներուն դասը տալ: Իսկ եթէ հոս մնալու ըլլանք, գիտցած ըլլաք որ ատոնց հետ գլուխ պիտի չկրնանք ելլել:

— Ճաշէն վերջ ես դարձեալ հիւանդանոց պիտի երթամ, ըսաւ Մօրիս: Սա խեղճ Մարթէնը անգամ մըն ալ տեսնել կ'ուզեմ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւչիւքեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (30 Յունուար) հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարել կուտան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ իրենց յաւէտ ողբացեալ եղբօր, մօրեղբօր

ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ :

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան, Պ. Մովսէս Տէմիրճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Յունուար 30) Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ եղբօր

ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ արարողութեան :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն փոքրիկն Անդրանիկ Մարգարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր՝ Դաւիթ Մարգարեանի (Վալանս) :

×

Պ. Գոսմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Ստեփան Գոսմանեանի, Ժոնքըրէթ (Վօքլիւզ) :

ՎԵՆԵՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ թատերական ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին ազգայիններ :

Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերգութիւն՝ Հայ մելիքական շրջանին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Արիս Վրդ. Շիրվանեան :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ ժողովուրդին թէ՝ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը եւ դպրաց դասը՝ հրաւիրուած են մաս կազմելու հաւաքաբար կատարուելիք աղօթքին: Հայերը կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ մաս կազմելու այս հաւաքական աղօթքներուն :

Պաշտամունքը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 20·45ին, Քաղաքապետարանի մօտիկ եկեղեցւոյն մէջ :

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10-ին: Քարոզ 11ին :

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Եպիսկոպոսին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկ.ը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջաններու հայ հասարակութեան թէ, այս Կիրակի առաւօտ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ : Կրօն. Ընկ. մասնաւոր հրաւէրով, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգշն. Տէր Դաւիթ Ծայրագոյն Վարդապետ Սահակեան :

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Պ. Սիրունեան եւ զաւակը՝ Ժանօ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱՆԻՔԱ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ : Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ. կազմի Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14·30-ին, 4րդ թաղապետարանի սրահը, 2 Փլաս Պօտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին իր 30ամեակին առթիւ, Շաբաթ (Փետր. 5) ժամը 18էն սկսեալ :

Սալ Վոտէ (աղջկանց դպրոց)

60թեռ, Բիւ տ'Արքէօյլ (Պանեէօ)

Հաճելի մթնոլորտ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Անակնկալներ :

Տոմսերը գրաւոր ապահովել Օր. Ի. Պասմաճեանէ,

95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարմիր Բանակի զինուորներէն, Կարապետ Սուրեան, ծնած Եողզաթի Զորխոտան գիւղը: Կը բնակէր Հայաստանի Հոկտեմբերեան շրջանի Նոր Արմաւիր գիւղը, ուրկէ մեկնած է բանակ: Հօրը անունը՝ Հաճի, մօրը՝ Շահխաթուն : Փնտրողն է մայրը, Հայաստան, Նոր Արմաւիր: Գրել մօրաքրոջը հետեւեալ հասցէով :—

Կը խնդրուի Սփիւռքի հայ մամուլէն արտատպել բարեսիրաբար :

CHNORHIK KOOSMANIAN
84, Jonquerette
VAUCLUSE — FRANCE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան կը փնտրուէ իր եղբայրը Արամ կամ Վահրամ Խաչատուրեան, իրենց հօրը անունն է՝ Արթին, մայրը՝ Եսթեր: Բնիկ Ատանացի կամ Մարաշցի: Ռոզա ծնած է 1911ին եւ լսած է որ հայրը ջարդուած է Ատանա: Ինք եղած է Մարաշի որբանոցը եւ հոն իմացած է թէ իրմէ մեծ եղբայր մը ունեցած է: Կը կարծէ թէ մայրը Ամերիկա գաղթած է 1915ի ջարդերուն ատեն: Ինք որբանոցէն ետք անցած է Պէյրութ, ապա Փարիզ հաստատուած : Կը կարծուի թէ եղբայրը Խ. Միութիւն է կամ Պալքաններ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան,

52, Rue des Elouviers
78 — ST. GERMAINE-EN-LAYE
FRANCE

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

PH. VASSILIADES

64, Rue d'Hauteville
PARIS - Xe

PRO 41-37

SPECIALITES GARNITURES
pour CONFECTIONNEURS

FOURRURES EN GROS

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ «Եռագոյներուն»

Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»

Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝

ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է

Buffet Bar

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22·37ին Ֆրանս Էնթէռ (ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ) կայանէն՝

ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

իր մահուան երեսնամեակին առթիւ: Էմիսիոն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Քաղարի :

ԱՐԵԱՆ ՏԸԻՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԼԻՈՅ Centre de Transfusion Sanguine et de Dessicatation de Plasma-ի

Տնօրէնութեան խնդրանքին ընդառաջելով, Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ արեան տըւչութիւն տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ՝ Կիրակի, Յունուար 30ին առաւօտեան ժամը 8-12:

Ջերմօրէն կը խնդրուի շրջանի Հայերէն, որոնք իրենց արիւնէն կրնան բաժին մը ընծայաբերել, Ազգ. Առաջնորդարան դիմել վերոյիշեալ թուականին ու ժամերուն, եւ թանկագին կեանքեր փրկելու ազնիւ գիտակցութեամբ վեհանձնօրէն մատուցանել երակն՝ իրենց կեանքին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի չքեղ սրահներուն մէջ :

Առաջնակարգ նուագախումբ :

EMPRUNT
1966
BONS
5,75%

A 6-10 OU 15 ANS
GARANTIS PAR L'ETAT
CLOTURE SANS PREAVIS

Charbonnages
de
France

GROUPE CdF

Pub. MORIN 3

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան նաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով 30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
29
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
29 JANVIER
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10522 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.522

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՑԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԽԻՍՏ Է

Ուրբաթ օր Լիւքսանպուրգի մէջ բացուեցաւ Վեցերու ժողովը, որ այս անգամ կոչուած է լուծելու տաղնապը, որ ըստեղծուեցաւ անցեալ Յունիսին։

*Գերմանիա սակայն, կարծրացուցած է իր դիրքը եւ տրամադիր չի թուիր տեսլի տալու Ֆրանսայի բոլոր պահանջներուն։ Նախքան մեկնիլը, Արտաքին նախարար՝ Շրէօտէր Պոնի Խորհրդարանին առջեւ պարզեց իր քաղաքականութիւնը։ Գերմանիոյ դիրքը չատ վճռական պիտի ըլլայ։ Այսպէս արտայայտուած է Շրէօտէր արժանանալով խորհրդարանի երեք կուսակցութեանց հաւանութեան։ Միակ վերապահութիւնը եղած է յանձնարարել Արտաքին նախարարին որ ճկուն ըլլայ.— «Լիւքսանպուրգ կ'երթանք, ըսած է Շրէօտէր, որպէսզի փորձենք կարգադրել Արտաքին նախարարներու քուէարկութեան ձեւը եւ նախարարներու խորհուրդին եւ յանձնախումբին յարաբերութիւնները։ Պիտի չանանք այնպէս ընել որ կարենանք Պրիւսէլ վերադառնալ կանոնաւորապէս վերսկսելու համար աշխատանքները եւ դրպղիլ առկախ հարցերու լուծումով»։

ՀԱՆԻ ՍԸ ՏՈՂՈՎ

Ժէնեւի ապագիտման ժողովը վերսկսած է առջի օր։ Նախագահ Ճոնսըն առանձին նամակով մը հօթը կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը առաջարկած է.— Ա) Դաչինք մը որ արգիլէ հիւլէական զէնքեր ապ ոչ - հիւլէական պետութեանց։ Բ) Միջազգային երաշխաւորութիւններ հիւլէական խաղաղ գործունէութեան համար։ Գ) Քննութեան դրութեան մը համաձայնագիրը։ Դ) Միջազգային համաձայնագիր մը որ կը նախատեսէ չբաժանցնել եւ նոյնիսկ չզինել հիւլէական զէնքերու պահեստները։ Ե) Ռազմավարտական յարձակողական եւ պաշտպանողական ռմբակոծիչներու պլոքած։ Զ) Միջազգային ապահովութեան ամրապնդում։ Է) Միջոցներ գտնել սահմանափակելու համար մրցակցութիւնը զրպերու միջեւ, սուղ զէնքեր չնետելու յաճախ վարկի ցնորական պատճառներով։ Պատն ալ պատգամ մը ղրկած էր։

ՄԱԿԱԲՐԻՈՍ Աբք· Ցունաստան կը մնայ մինչեւ փետրուար 2։ Ըստ դէսերու, որոշ լաւատեսութիւն մը կայ կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար, չահակից պետութեանց մէջեւ։ Այս առթիւ կը յիշուի որ Անգարայի թուրք դեսպանները ժողովին զեկոյցը չի յիշատակեր կիպրոսի համար դաշնակցային պետութեան մը հաստատումը ոչ ալ կղզիին բաժանումը մը։ Կարեւոր քայլ մը կը նկատուի այս տագնապին լուծումին համար։

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ հարցը տեղքայլ կ'ընէ։ Ֆիկոնի մօտ գտնուած ձայներիսին ուն - կընդրութիւնը բաւական յուսախաբութիւնը պիտի լսուի, լսուեցաւ սենարիոյի պէն Պարքայի սպանութեան նկարագրութիւնը պիտի լսուի, լսուեցաւ Սենարիոյի մը ունկնդրութիւնը։ Ուոլինկթընի Ա. Մ. տաքին նախարարութիւնը անգամ մը եւս հերքեց որ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները (Սի Ի Ա, Սեներըլ Ինթելիճընս Էճընսի) որեւէ կապ ունեցած լայ այս խնդրին հետ։ Փարիզի մէջ ալ թէ ձախ ընդդիմութիւնը կը չարունակէ օգտագործել այս հարցը։

Նիւ ԵՈՐՔի մէջ Ներկայացուցիչներու ժողովին արտաքին յանձնախումբը հրահանգ է որ «Փիասթրի գայթակղութիւն» մը կայ Վիէթնամի մէջ։ Ըստած է թէ Ամերիկայի անտեսական օգնութիւնը Վիէթնամի կը դադրուի Վիէթնամցիներու եւ Ամերիկացիներու կողմէ։

1915

« UNE ANNEE, QUE POUR L'HONNEUR DE L'UMANITE, ON VOUDRAIT POUVOIR EFFACER DU CALENDRIER»

Allocution prononcée, le 26 Janvier 1966, en l'église de la Madeleine à Paris, par Mgr. G. MAROLLEAU, Protonotaire apostolique, Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, à l'occasion du cinquantenaire des massacres du peuple arménien.

Excellences Révérendissimes,
Mes Seigneurs,
Mes Frères,

La cérémonie à laquelle vous assistez, les chants que vous y entendez, comme le pontife qui la célèbre et les prêtres qui l'accompagnent, appartiennent à l'Eglise arménienne, l'une des cinq églises orientales dont les rites sont infiniment chers à l'Eglise romaine parce qu'ils témoignent de sa catholicité.

Aussi, n'est-ce pas sans raison que, dans le cadre de la fête patronnale de l'Oeuvre d'Orient, nous avons voulu, *cette année*, que l'Eglise arménienne fut à l'honneur. Elle qui a tellement été à la peine !

1965, en effet, a marqué le 50ème anniversaire des abominables massacres de ce peuple, *voué à l'extermination par les Turcs*, sans que le monde civilisé ait osé élever la voix pour leur en demander compte. Pardonner ne signifie pas oublier. Nous pensons, en revanche, que le jour n'est pas éloigné où la cause de ces martyrs sera introduite à Rome. Ce sont ces victimes dont je voudrais ce matin exalter la mémoire en mettant sous vos yeux le drame qu'elles subirent.

Cher Monseigneur Amadouni, si Paris est le cœur de la France où vous avez trouvé, avec les débris de vos populations meurtries, une seconde patrie, cette église de la Madeleine n'était-elle pas toute désignée pour une pareille manifestation ? On ne saurait être plus près du Cœur du Christ que lorsque l'on est à ses pieds, comme la sainte de la pénitence et de l'amour !

Et, où donc, mieux qu'au contact de ce Cœur qui a tant aimé les hommes jusqu'à répandre son sang pour eux sur la Croix, pourrions-nous évoquer le sacrifice de ces 1.500.000 Arméniens : évêques, prêtres, religieux et religieuses ; hommes, femmes et enfants, sans distinction d'âge, de qualité ou de *confession*, confondus les uns les autres dans le même holocauste, et qui ont préféré mourir plutôt que de renier leur foi !

Daigne le Cœur de Jésus que l'Eglise nous fait invoquer comme la « force des martyrs » et le « salut de ceux qui espèrent en Lui », nous communiquer ses grâces, afin que *nous puisions*, dans l'exemple qui nous a été donné, la volonté de rester dignes de ces chrétiens, nos frères, et de marcher sur les traces empreintes de leur sang qu'ils nous ont laissées comme un héritage précieux entre tous.

1915 : une année que, pour l'honneur de l'humanité, on voudrait pouvoir effacer du calendrier, parce qu'elle marque le calvaire d'un peuple entier, *le vôtre*. L'Europe est en guerre, accablée par le fléau qu'elle a déchaîné. Et c'est le moment que choisit la Turquie pour liquider la question arménienne en supprimant cette nation, jusqu'à la rayer de la carte du monde.

Comment ? Par la déportation et le massacre, prémédités, soigneusement organisés et accomplis, *partout*, avec une sauvagerie et une brutalité capables de rivaliser avec les pires persécutions du paganisme antique, si tant est même qu'elles ne les dépassent point.

Tous les moyens sont bons dès lors qu'il s'agit de justifier la fin. Mais, tôt ou tard, la Vérité finit par reprendre ses droits. L'Histoire, depuis longtemps, a jugé : tout le monde sait aujourd'hui, à n'en pouvoir douter, que la vraie raison de ces crimes fut partout la même : la volonté farouche d'exterminer le peuple arménien *parce que chrétien*.

N'attendez pas de moi, mes frères, la litanie de ces événements affreux. Il y faudrait des heures et je ne dispose que de quelques instants. Ces tueries, vous les connaissez. Et je gagerais qu'aujourd'hui encore, il en est bien peu, parmi les Arméniens ici présents, dont les familles n'aient pas eu à compter de victimes.

D'ailleurs, vous le savez, d'un bout à l'autre de la Turquie, de Trébizonde à Alep, de Smyrne à Diarbékir, aucune ville, aucun village arménien ne furent épargnés. La méthode ne variait pas : on commençait, sous prétexte d'imaginaires travaux et de routes à faire, par mobiliser la jeunesse, tous ceux qui eussent été capables de résister, de sorte à pouvoir mieux les massacrer.

Puis on arrête les hommes en masse et d'abord les notables. On en forme des caravanes pour des destinations toujours inconnues. Lamentables convois que l'on poussera sur les routes, à travers les montagnes et jusque dans le désert de Syrie, attachés les uns aux autres comme un vil bétail, tenaillés par la faim, la soif, sous un soleil implacable. Malheur aux faibles, aux vieillards qui ne peuvent plus suivre, à ceux que les mauvais traitements ont épuisés : on les achève impitoyablement sous les yeux de leurs compagnons de misère.

Combien sont-ils ainsi sur les chemins ? Cinq mille, dix mille, vingt mille à la fois ! C'est un vrai fourmillement humain. Ils viennent de Sivaz, de Césarée, de Marache, de Kharpout, d'Adana, de vingt autres lieux encore, de partout... Les lugubres caravanes se rejoignent, s'entrecroisent. On les mêle, à dessein, pour mieux pouvoir séparer, à l'étape, les membres d'une même famille, ceux à qui restait la consolation d'être unis dans le malheur.

Voyez-les cheminer, escortés de gardes sans pitié. Maintenant, on les divise par groupes d'une centaine chacun. De temps à autre, on en détache dix que l'on emmène à l'écart et que l'on massacre. Roués de coups, conspués, souillés de crachats et d'immondices quand ils traversent des villages musulmans, ils ne peuvent même pas se faire illusion sur le sort qui les attend. Des charrettes les accompagnent, chargées de tout un matériel de boucherie, de pelles, de pioches dont on se servira pour dissimuler les cadavres quand on ne pourra les jeter dans un ravin ou dans une citerne profonde.

Une fois au terme du calvaire, on obligera encore les victimes à se dévêtir afin de mieux pouvoir les piller. Et c'est le massacre : des scènes abominables, honteuses, que je renonce à mettre sous vos yeux. Il ne reste plus qu'à culbuter les corps déchiquetés et ensanglantés dans des puits, dans des charniers, ou à les éparpiller sur les sables du désert, comme à Deir el Zor, où, dix ans plus tard, leurs ossements gisaient encore, accumulés.

Le destin des jeunes filles et des femmes était pire. On s'en emparait comme d'un butin de choix. On les distribuait, en passant dans les villages, au plus offrant. Vendues, achetées, revendues à des prix exorbitants, leur destinée était d'aller peupler les harems, vouées à des travaux serviles, toujours pour être esclaves.

Pauvres mères arméniennes de 1915 qui virent les petits qu'elles portaient arrachés de leurs bras. Sous les yeux de ces malheureuses, on leur broyait la tête contre les rochers, ou bien, on les coupait en deux. Etonnez-vous, après cela, que certaines d'entre elles, folles de terreur, aient jeté leurs petits dans l'Euphrate pour leur épargner des supplices auxquels elles les savaient d'avance promis.

Tant il est vrai que ce qui spécifie ces massacres, c'est la frénésie avec laquelle on s'est acharné d'une manière diabolique contre la femme et le prêtre, ces deux êtres dignes de respect parce que sacrés, la première, par sa faiblesse et son dévouement ; le second, par sa mission et son caractère.

J'ai parlé de victime : je me trompe. C'est *de martyrs* qu'il s'agit. Qu'il soit bien entendu, toutefois, qu'en prononçant ce mot, je ne préjuge en rien des décisions de l'Eglise. Elle seule a le pouvoir de mettre sur les autels, les martyrs qu'elle propose à notre vénération et qu'elle nous montre, des palmes à la main et revêtus de robes empourprées du sang qu'ils ont versé pour Elle, escortant l'Agneau de leur glorieuse phalange.

Mais, ceci dit, mes frères, qu'est-ce donc que le martyre sinon le témoignage rendu à la vérité au prix de tourments, acceptés s'il le faut jusqu'au sacrifice de la vie ? *Les martyrs sont des témoins.* C'est dans ce sens que Pascal a pu dire qu'il croyait volontiers les histoires dont les témoins se font égorger. Pour nous, chrétiens, le martyre c'est *le témoignage* rendu à Jésus-Christ et à sa doctrine quand on est sommé de la renier. Et que l'on affirme et *scelle* de son sang.

Martyrs, témoins, ces légions d'hommes, de femmes et d'enfants parfois, qui, depuis son origine jusqu'à nos jours, sont la gloire de l'Eglise dont ils jalonnent l'histoire. Condamnés en haine du nom chrétien, au milieu des tortures, sous la dent des bêtes ou suppliciés par le fer et le feu, ils ont tout accepté, enduré tous les tourments, donné leur sang et leur vie pour rester fidèles à Dieu.

Et n'est-ce pas là ce qu'ont fait ces chrétiens arméniens dont j'évoquais à l'instant la douloureuse passion ? Ils se savaient traqués, condamnés d'avance au massacre, à cette boucherie, *parce que chrétiens*. Pas même besoin, pour eux, d'un simulacre de procès. Comment l'eussent-ils ignoré quand, avant de les exterminer, on promettait la vie sauve, voire même des honneurs, à qui accepterait de renier sa foi chrétienne et de se faire musulman. Mais, il faut le *crier*, à la gloire de votre peuple, les défections ne furent que l'exception. L'immense majorité, *presque tous*, doit-on dire, restèrent fidèles à Jésus-Christ et gravirent avec Lui leur calvaire jusqu'au bout, heureux d'être jugés dignes de mêler leur sang au sien, transfigurés déjà par la certitude des joies éternelles, telles ces jeunes filles et ces femmes que les bourreaux virent venir à eux, vêtues de blanc et un cierge à la main, comme les vierges de l'Evangile allant au devant de l'Epoux.

(*La fin dans notre prochain numéro*)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻԹԻ ԵՒ ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

(Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իզմիթի սանճագին մէջ արձանագրուած Հայերուն թիւն է.—

Իզմիթ սանճագի գաղաները՝ Իզմիթ (կեդր. գաղա) 23·430, Ատափազար՝ 16·034, Կէյվէ՝ 8274, Եալովա՝ 3·253, Գարամուսալ՝ 2753, Գանտըրա՝ 626 :

Ընդհ. գումար 54·370 :

(*ԾԱՆՕԹ.*— Այս թիւին մէջ չեն 10·000է աւելի զինուորագրուած Հայերը եւ նախ քան տարագրութիւն բանտարկուած մօտ վեց հազար Հայերը) :

Նկատողութիւններ (միւլահազաթ).—

Սանճագին միւթէսարըֆը, Թահսին, հեռագրով կ'աւելցնէ թէ տարագրութիւնը որոշուած Հայերը ամբողջութեամբ սէվք (*աքսոր*) *եղած են :*

Թրքական բնագրին մէջ կ'ըսուի.—

« Միւթէսարըֆը Լիվանըն Թահսինին թախմին էթտիյի Էրմէնիլէրին հէման քեաֆֆէսի սէվք իտիլմիշ տիր» :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՃԷՆԸ

Արձանագրութեան մը համաձայն, տարագրուած Հայերուն բնակավայրի շրջանը (աքսորավայրը) հասնողներու թիւը յիշուած է հետեւեալ ձեւով.—

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ, ԱՔՍՈՐԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ, ԹԻՒ, ԱՅՐ, ԿԻՆ

« Բնակավայր » հասնողներուն եկած թուականը եւ տեղեկութիւններ, 11 *Ապրիլ* 1915 *թուականով, Տէր Զօրի միւթասարըֆին հաղորդուած է հեռագրով :*

Վերոյիշեալը ցուցակի նմոյշ մըն է, որ զրկուած է «Էմնիէթը Ումումիէ»էն(*) :

Ցուցակով առաջին հեռագիրը Տէր Զօրէն եկած,— 500 անձեր եկան զանազան քաղաքներէ, Ատափազարէն, Իզմիթէն եւ Պրուսայէն» :

Նիկոմիդիոյ (Իզմիթի) շրջանին մէջ Պարտիզակ քաղաքը եւ շրջանը Աթէնքի մը մանրանկարն էր, մշակութային տեսակէտով, իր հայ եւ օտար դպրոցներով եւ գրականութեան ու մշակութային անձերով :

Տուած է նշանաւոր մտաւորականներ եւ կրթական մշակներ, Մխիթարեան վաստակաւոր Հայրեր՝ ինչպէս Հայր Ղազիկեան, Հայր Մ. Պօտուրեան, Թորգոմ Արքեպիսկ. Գուշակեան, Մինաս Ծալեան, Աբրահամեան (փրոֆ.), Վահան Վրդ. Տէր-Մինասեանց, Վերածին, Գէորգ Մեսրոպ, Տոքթ. Սերոբեան եւ անուանի եւ անձնազոհ Առաջնորդը՝ Ստեփանոս Արքեպիսկ. Յովակիմեան :

Ուրախալի է որ այս մշակութային շրջանէն կրցած են վերապրիլ երկոտասնեակ մը մտաւորականներ, ուսուցիչ, խմբագիր, բժիշկ, դեղագործ, քիմիագէտ, գրագէտ, գրող, թարգմանիչ, գործիչ, պատուելի եւ կուսակցական ղեկավար, որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք, Պոսթըն, Ֆրանսա, Յունաստան եւ այլ վայրեր :

Պրուսայի նահանգի եւ Իզմիթի սանճագի պատուական Հայութիւնը եւս զոհ զընաց թուրք պետութեան սարքած դաւադրութեան: Թրքական չեթէական կազմակերպութիւններ սկսան կազմուիլ գաղտնի կերպով, համաշխարհային Ա. Պատերազմի առաջին օրերուն իսկ, տարագրութենէն եօթը ամիս առաջ :

Ահա քանի մը գաղտնի հեռագիրներ այդ շրջանին մէջ մարդասպան աւազակախումբերու պատրաստութիւնը վկայող.—

13 Նոյեմբեր 1914

Միտհաթ Շիւքրի Պէյ Էֆէնտիին,

Յարգելի եղբայրս

Իզմիթի, Պրուսայի, Պանտրմայի, Պալըքէսիրի եւ յարմարագոյն վայրերու մէջ, պատասխանատու քարտուղարներու (Իթթիհատի) միջոցաւ, գաղտնի կերպով (*մահրէմանէ*), մէկ շաբթուան մէջ ստորեւ պահանջուած մասնաւոր յատկանիշները ունեցող անձերը կանչեցէք եւ իմացուցէք թէ զանոնք հաւաքելը կարելի պիտի ըլլա՞յ:

Ստոր. (Թէշքիլաթը Մախսուսէի Կեդրոնի անդամներէն)

ԱԶԻԶ, ԱԹԸՖ, ՆԱԶԸՄ, ԽԱԼԻԼ

×

Պատասխան Նոյեմբեր 15ի

ԻԶՄԻԹԻ Միւթէսարըֆութեան (կառավարիչին) 3 պետերու (չեթէապաշիներու) *սերկերտէ* ընտանիքներուն 15ական ոսկի տուէք: Դրամը փոսթին յանձնուած է: Այս հեռագիրը ուղարկող պաշտօնեային (*սէվք մեմուրը*) ցոյց կուտաք աւազակութեան գործին համար հարիւր հոգիէ բաղկացեալ անձերը, զինուորի ծածկանունին տակ ճամբայ կը հանէք եւ հոս կը տեղեկացնէք : Բանտարկեալները բանտէն դուրս հանելու համար նախարարութիւնը հրաման պիտի ղրկէ :

Ստոր. ԽԱԼԻԼ (Էնվէրին հօրեղբայրը):

Պալըքէսէրէն Իթթիհատի քննիչ Մուսա գրած էր 20 *Նոյեմբեր* 1914 *նամակ մը, ուղղուած՝ Միտհաթ Շիւքրիի, յանձնուելու համար Տոքթ. Նազըմին, եւ որուն մէջ յիշուած է, թէ ներքին նախարարութիւնը եւ Իթթիհատը չեթէներ կը կազմակերպեն :*

Պրուսայի Իթթիհատի ներկայացուցիչը (մուրախխաս) 19 *Դեկտեմբեր* 1914 *թուակիր պաշտօնագիր մը ուղարկած է Իթթիհատի ընդհանուր կեդրոնին, եւ որուն մէջ յիշատակուած է, թէ ոճրագործները եւ աւազակները «Թէշքիլաթը Մահսուսէ»ին մէջ պիտի արձանագրուին :* (Ճանիլէր վէ շաքըլլարը Թէշքիլաթը Մախսուսէյէ մուգայյէտ օլահագլար տըր):

Թրքական պատերազմական ատեանը արձանագրած է, որ «այդ չեթէները հայ տարագիրները բնաջնջելու համար գործածուեցան»:

(*Տես* «Թագվիմը Վէքայի» *թիւ* 3540, *Դատական Արձանագրութիւններ*):

Ինչպէս Ֆոն Թիցա գրած էր, այդ աւազակները ընկերացած էին շրջանին տարագիրներուն եւ ամէն տեսակ չարիք, սպանութիւն, բռնաբարութիւն, ինչքերու դրաւում եւն. կատարած են(**) :

Այդ 150·000*է աւելի ժողովուրդին մէկ կոտորակը միայն հասաւ Հալէպ, Տէր Զօր, նոյնիսկ մինչեւ Միյատին եւ Ապուքէմալ: Քանի մը հազար փախան Ամանոսի լեռնային շրջանը, եւ օրական չոր հացի մը փոխարէն գործեցին Գերմանացիներու շինած Այրանի, Պաղչէի փապուղիներուն մէջ. սակայն հոն եւս հանդիստ չթողուեցան եւ ներքին նախարարութենէն ու Հալէպի երկաթուղիի քոմիսերութենէն պաշտօնագիրներ եկան, զանոնք կրկին տարագրելու համար: Նման հրամանագրեր կը կրեն՝* 6 *Նոյեմբեր* 1917, 27 *Դեկտեմբեր* 1917, 13 *Մարտ* 1918, 19 *Մարտ* 1918 *եւ* 1 *Ապրիլ* 1918 *թուականները :*

Առժամաբար ջարդէն ազատածներն ալ սպաննուեցան, Այրանէն Մարաշ երկարող ճամբուն անտառապատ վայրերուն մէջ, այս ձեւով :

Արիւնարբու եւ անմարդկային աւազակներու կարգին էին՝ Գարամուսալի դայմագամ Նէճտին, ժանտարմըրիի հրամանատար Մէհմէտ Ճէմալը, միւֆթի Ահմէտը, Պարտիզակի կառավարիչ Ալի Շուրուրի կոչուած աւազակապետը, չեթէպաշիներէն Մեհմետչէ կոչուած հրէշը եւ այլ հարիւրաւորներ, որոնցմէ ոչ մէկը դատուեցաւ կամ պատժուեցաւ :

Հարիւրաւոր գլխաւոր ոճրագործներէն մէկ քանիին անունները.— Իզմիթի միւթէսարըֆը Մազհար պէյ, Կեդր. բանտի տնօրէն Իպրահիմ պէյ կոչուած հրէշը, որ իր աւազակներով եւ աւազակապետներով տարագրեց Իզմիթի, Պարտիզակի, Օվաճըգի, Ատափազարի եւ շրջականերու Հայերը, բանտարկելով այրերը եւ դիշերները զանոնք չարչարելով : Անոր կ'ընկերանար ժանտարմայի հրամանատար Ֆայիք պէյ :

Գլխաւոր պատասխանատուներ էին նաեւ Պրուսայի իթթիհատական պատասխանատու քարտուղար՝ Տոքթ. Ահմէտ Միտհաթ (պէտք չէ շփոթել ասիկա Իթթիհատի Կեդրոնի քարտուղար Միտհաթ Շիւքրիի հետ): Պրուսայի երեսփոխանը՝ Ալի Ըիզա: Պրուսայի Վալին՝ Օսման պէյ, Պրուսայի ժանտարմայի հրամանատար Իսմայիլ Հագգը: 4 *Օգոստոս* 1915*ին Չենկիլէրի* 1200 *ընտանիքներէն այրերը զատեցին եւ դիւղէն դուրս սպաննեցին : Պրուսայէն՝ երեք հարիւրի մօտ այրեր « Պանտրմա պիտի ղրկուին» ըսելով երեսուն մղոն հարաւ, Աղրանոս, այսօրուան անունով Օրխան - Էլի բերին եւ չարչարանքով սպաննեցին : Այդ բոլորը տեղի կ'ունենային ներքին նախարարութեան, պատերազմական նախարարութեան եւ Իթթիհատ կուսակցութեան Մերքէզը Ումումէն ղրկուած հրահանգներով :*

Ամբողջ Պրուսայի նահանգին մէջ զըտնուեցաւ մէ'կ Թուրք միայն, Ֆայիք Ալի բանաստեղծը, եղբայրը՝ ուրիշ թուրք զըրադէտի մը Սուլէյման Նազիֆի, եւ որ ըլլալով Քէօթահիայի կառավարիչ, ժամանակաւոր կերպով մինչեւ իր հրաժարումը, մօտ տասը ամիս, մասամբ պաշտպանեց Քէօթահիոյ Հայերը եւ հոն փախստական տարագիրները : Բայց մէկ տարի չանցած, Իզմիթի երեսփոխան Ֆէրիտ եկաւ, եւ շարունակեց իր պետութեան հայասպան գործը :

Հայը հատուցում կը պահանջէ ամենայն իրաւունքով :

Ազատածներուն մօտաւոր թիւն էր.— Պանտրմա – Պալըքէսիր հինդ հազար, Պիլէճիք եւ շրջակայքէն երկու հազար, Կէյվէ եւ շրջակայքէն հազար, Ատափազար, Իզմիթ, Պարտիզակ եւ շրջակայքէն 7500: *Գումար՝* 15·500 :

Որով հարիւրին տասը միայն ազատած էայդ շրջանի 150·000 *հայ բնակիչներէն:*

Բացի անձերու կորուստէն, նիւթական վնասը եղած է աւելի քան 250·000·000 *ոսկի տոլար, նուազագոյնը՝ թրքական թիւերը հիմ բռնելով: Մնացորդացին մէկ մասն ալ զոհ դնաց Մուսթաֆա Քեմալի չեթէներուն,* 1920 *Ապրիլէն - Օգոստոս :*

Եւ Հայը կը մնայ պահանջատէր իր այդ բոլոր կորուստներուն :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) *Էմնիյէթը Ումումիէն* կեդր. ոստիկանութիւնն է, որ կապուած էր ներքին նախարարութեան: Այդ մարմնոյն ներկայացուցիչները կը հաղորդէին գաղտնի տեղեկութիւնները գաւառներէն :

(**) Բնագրին մէջ կ'ըսէ. « Այդ աւազակները գապա - գուշագլը (*լայնատարած, բարձր դօտիներ*) կը կրէին» «Էրմէնիլէրի թագթիլ վէ իմհա, վէ էշեալարընը նէհպ եաղմա »:

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—*—

1915 - 1918*ի տարիներուն Ուրֆայի եւ ընդհանուր Հայութեան ահաւոր Գողգոթայի շրջանին, Թուրքերը կը հիմնէին որբանոց մը Ս. Սարգիս վանքին մէջ : Անոնց աշխատանքի խարիսխը կը կազմէր՝ հայ մատաղ պատանիներն ու մանուկները որսալ, մասնաւորաբար թրքացման ճանապարհով՝ օրէ օր պատերամի եւ համաճարակի հետեւանքով յառաջ եկած պարապը լեցնել, մինչ երկիրը կը պարպուէր առողջապահական եւ ներքին հասարակական կեանքը տարրական կազմակերպութենէ զուրկ ըլլալուն պատճառաւ : Արեւելեան նահանգները հայ գաղթականութենէն եաք ամայացած էին թուրք եւ քիւրտ ազգաբնակչութենէն ալ, այս վերջինները զոհ սովին ու վարակիչ հիւանդութեանց : Գոյութիւն չունէր սընունդի գոյզն մատակարարութիւն, փոխադրութեան միջոց, քաղաքներու եւ դիւղերու մէջ արեւելեան ճակատէն խուսափող բազմահազար իսլամ գաղթականները պատսպարելու վայրեր : Հաւաքականութիւն մը ձգուած իր ճակատագրին՝ բոլորին մահ կը սպառնար, տասնեակ հազարաւորներ փողոցներու, ճամբաներու, մզկիթներու մէջ կը մահանային, զուրկ տարրական խնամքէ, ոջիլն ու աղտեղութիւնը ժանտախտ եւ թիֆիւս յառաջացուցած էին ամէն տեղ՝ փոխարինելով եաթաղանը, որ անխնայ սրածեց Հարը: Մահուան մանգաղը կը հնձէր բարբարոս բազմութիւնները եւ կարծես շինարար ու աշխատունակ ժողովուրդին վրէժը կը լուծէր: Քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւնը գլուխը կորսնցուցած՝ մեռելները թաղելու անդամ չէր հասներ, անդամ հայ գաղթականներու չէն ու պայծառ ձգած բնակարանները չէր նախատեսած պահել եւ ի պահանջել հարկին օգտագործել :

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

—o—

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

—o—

« Այսուհանդերձ, նորէն ալ ճիշդ չըլլար այդ երկիրները համայնավարացնելու ռուսական նպատակներն ու ձեռնարկները դիտել միայն մեր այս տեսանկիւնէն :

« Արդէն, Ռուսերն ալ, դաշնակցելու եւ զինակցութեան մասին մեր ներկայացուցած առաջարկին պատասխանելու ժամանակ, մեզի երբեք պայման չեն դրած ընդունիլ համայնավարութիւնը եւ զայն կիրարկել երկրէն ներս, ոչ ալ առաջարկած ռուսական համայնավարութիւնը իբրեւ անհրաժեշտ նախապայման, դաշնակցելու համար :

« Միւս կողմէ, այն աջակողմեան հոսանքը, որ սկսած էր յայտնուիլ համայնավարութեան մէջ, շատ բնական էր որ Ռուսական Կառավարութիւնը պիտի արդիլէր մեզի նման առաջարկ մը ներկայացընել :

«ՄԵՐ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՃԱՄԲԱՆ ՊԱՅՔԱՐՆ Է ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ »

« Ռուսիոյ հետ մեր ունեցած համաձայնութեան հիմը կը կազմէ միասնական պայքարը, ընդդէմ կայսերապաշտութեան: Այդ նպատակին հետապնդմանը մէջ, մենք միշտ ալ պիտի գտնուինք Ռուսերու կողքին: Նոյնիսկ դրամատիրութեան դէմ պայքարին մէջ Ռուսերուն որդեգրած սկզբունքներն անդամ մենք չենք կրնար իւրացնել եւ զանոնք տառացի կիրարկել մեր երկրին մէջ: Որովհետեւ, մեր երկրին մէջ նման սկզբունքներու կիրարկման համար դետին ու կալուած չըկայ :

« Մենք այս բոլորը պատմեցինք ռուս դեսպանին, տակաւին Անգարա հասած օրըն իսկ, դեռ կօշիկին փոշին իսկ չթօթափած, որպէսզի յառաջիկային տարակարծութեան եւ շփոթումի նիւթ չդառնան երկու երկիրներու միջեւ : Աշխարհակալութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ, մենք կրնանք համաձայնիլ եւ դաշնագրութիւն ստորագրել որեւէ երկրի հետ : Եւ սակայն, դրամատիրութեան դէմ պայքարի խնդրին մէջ չենք կրնար մեզի համար քաղաքական ասպարէզ դարձընել այն սկզբունքները, զորս այդ երկիրը ունի իրեն համար եւ իր պայմաններուն ու պարագաներուն յատուկ»: (Ծափահարութիւններ) :

« Եթէ հարկ ըլլայ պայքար շղթայազերծել դրամատիրութեան դէմ եւ ատիկա հիւանդութեան ձեւին տակ կամ իբրեւ անհրաժեշտութիւն ներկայանայ եւ ստիպողութիւն մը դառնայ երկրին մէջ, այդպիսի ընկերային յեղաշրջում մը պէտք է որ կատարուի այս երկրին իսկ զաւակներուն կողմէ, որոնք ծանօթ են երկրին իսկական կացութեան ու վիճակին, ճանչցած են նկարագիրն ու հոգին անոր ժողովուրդին, դիտեն թէ ինչ են նաեւ անոր ձգտումները :

« Այս պայմաններէն ու պարագաներէն դուրս, եւ ոչ մէկը արտօնուած է, ոչ մէկ պատճառով ու ոչ մէկ պատրուակով, համայնավարութիւն կատարելու այս երկրին մէջ եւ այս կառավարութիւնը, որ մեծագոյն պատասխանատուութիւնները ստանձնած է եւ բեռնաւորուած այս երկրին ապահովութիւնն ու երջանկութիւնը երաշխաւորելու համար, երբեք պիտի չթոյլատրէ նման բան մը, ինչ որ ալ ըլլայ»: (Ծափահարութիւններ) :

(54 Շար.)

—o—

Շուները հարմնիք էին սարքած չնայած ցեղի մը դիակներուն վրայ, ամէն քայլափոխ, դիակներ, դիակներ, յօշոտուած, բզկտուած, լեռներէն եւ դաշտերէն գայլերը արձակ համարձակ խուժած էին քաղաք ու գիւղ, անոնց սահմռկեցնող կաղկանձիւնն ու վայնասունը աշխարհ էր բռնած: Մարդիկ կը սոսկային ցերեկնեն երբ անգամ երթեւեկելէ: Գիշերի կրակն էր թափած ամբողջ Սուրիոյ եւ Միջագետքի սարածքին, մահուան եւ կատարածի ուրուականը կը հալածէր ու անխնայ կը մանդաղէր համայն ազգաբնակչութիւնը առանց ցեղի, դաւանանքի եւ հասակի խտրութեան:

Այս ահաւոր ազէտը սոեղծած էր հրէշածին Թուրքը եւ ինքն ալ ակամայ պահը դարձաւ այդ արեան ճապաղիքներուն մէջ գալարուելով ...

Ահա այս ահաւոր գժոխային նախճիրէն սարսափած՝ կը սեւնէր անհետացումը իր իսկ ժողովուրդին ու հողեվարքի գալարման մէջ փրկութեան կռուան մը կը փընտրէր: Այդ մղձաւանջին մէջ Հայու սոկուն, առաքինի, ազնիւ յուսաւոր պատկերը կը ցցուէր անոր առջեւ: Ինչպէս դարերու ընթացքին իր գարշելի գոյութիւնը ապահոված էր իր սիրապետութեան սակ բազմացեղ ազգերը բռնութեամբ թրքացնելով և իսլամացնելով, այդ օրերուն հաւաքից հայ մանուկներն ուղսատանիները՝ անոնց հոգիին մաքրութեան վրայ ուշէ մակարդելով վերականգնել անհետացման դասապարտուած վտասի ցեղը:

Ուրֆայի Ս. Սարգիս վանքին մէջ բացուած էր թրքական որբանոց մը, որբերն ու անոր մէջ ծառայողներու մեծամասնութիւնը հայ խլեակներ էին, հայ մայրիկներ գիշերները վանքի եկեղեցին խռնանին առջեւ աղօթելով ու լալագին պատեով կը զօսեպնդէին իրենց հաւատքը, ցերեկները եռանդով կը խնամէին հայ մանուկները մեծ զուրզուրանքով ու նուիրումով, իրենց հոգիին անսպառ, բիւրեղացած ակերէն կը կաթեցնէին անոնց հոգիներուն մէջ, ջերմեռանդ հաւատքով զանոնք պատրաստելու Հայութեան յարութեան, վերապրելու անխորտակելի վճռականութեամբ: Այս նուիրեալ հայ մայրիկները, աննման, անզուգական օրհնուած հայ մայրիկները ոչ միայն խնամեցին որբանոցին մէջ գտնուող հայ մատաղատի մանուկները, այլեւ որբերազործուած ձեռքերը երկարեցին այդ հաստատութենէն դուրս, չատ հեռուներ, կամաց կամաց թուրք հարկմներէն, քիւրտ եւ արաբ տուներու մէջ գտնուած հայորդիները հաւաքելին՝ իրենց արդէն վտանգուած կեանքը աւելի վտանգի են թարկելու գնով, ոմանք որբանոց մտցուցին, չատեր ուղղակի իրենց ողջ մնացած, հրաշքով ազատուած ազգականներու եւ բարեկամներու յանձնելով: Այս յանդուգն ու խիզախ աշխատանքի ընթացքին տարիներով իրենց գննող ու պրպտող աչքերով էին ցուցակագրած այն բոլոր մանուկները, որոնք տակաւին կը սպասէին իրենց փրկութեան:

1918ի վերջաւորութեան երբ անդլիական բանակը կը հասնէր Ուրֆա, այս մայրիկներն էին որ նեռուեցան հրապարակ, մկկիկ մկկիկ հաւաքեցին այն փոքրիկները, որոնք տարնեղել ի վեր տառապած, չարչարուած ու լկուած էին բարբարոս ջարդարարներու ճիրաններուն մէջ, նոր հիմնուած որբանոցներու մէջ անոնք դարձան հարազատ մայրեր:

Այդ համբուրելի ու պաշտելի մայրիկներէն մկկն էր Ադնիւ Հայթայեան, ծնած Մելքոնեան - Քէօր Մրքոյենց: Ան դասախուսած էր հօրենական տան յեղափոխական մթնոլորտին մէջ, եղբայրները Հնչակեան էին: Հին հայրենասէրներու վաղանդէն՝ Յարութիւնը խիզախ, յանդուգն ու քաջ, Ուրֆայի Հնչակեան առաջին առաքեալներէն էր, իրենց տան մէջ է կազմուած յեղափոխական կազմակերպութիւնը, ան, մինչեւ իր մահը մնաց հաւատարիմ ու նուիրեալ, նահատակուեցաւ իր գազափարին ու պաշտած ազգին ու հայրենիքին ազատութեան համար:

Ադնիւ՝ իր նոր բոյնին մէջ տեսաւ Հ.Յ.Դ. Դաշնակցութեան Ուրֆայի կազմին սաղմնաւորումն ու զարգացումը, զարձաւ կանացի կեդրոնին մղիչ ուժերէն, աջնեցաւ կազմակերպութեան ուռճացման եւ տարածման, որ յետագային զարձաւ կարեւոր օժանդակ ուժ մը ժողովուրդին վերադարձման աշխատանքին համար:

Ու քանի քանի հայ մայրիկներ Ուրֆայի որբանոցէն մինչեւ աքսորավայրերու բոլոր երկայնքին ու լայնքին ընդվինքնին պահեցին հայ մանուկ մը փրկելու, Հայրենիքի գոյութիւնն ու ոգին անաղարտ պահելու համար զարձան պահապան հրեշտակներ ու նահատակուեցան անթոյր ճօրէն, բայց յաղթանակը տարին Հայութիւնը պահելով:

Պատիւ բոլոր այն հայ մայրիկներուն, որոնք ազգը իրրեւ պաշտամունք զատնեցան եւ ահաւոր կսրուտակ մը փկրեցին՝ անսահման նուիրումով ու զոհաբերութեամբ:

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԻՆ, (Յառաջ). — Մեր զազուէթի կեանքին հետ սերտօրէն կապուած է կաթոլիկ Ասէր: Յարատեւօրէն աշխատելով, ան զազուէթիս սկզբնական չրջանէն, մինչեւ այսօր, նախանձախնամական դեր է կատարած:

Կարելի է ըսել թէ առանց յուսալքուելու, միշտ պատնէշին վրայ կեցած՝ յաղթած է հայտնուած նոր սերունդ մը հասցընել:

Պատիւ մեր անխոնջ Ասէրուհիներուն եւ նուիրեալ ուսուցչուհիներուն, որոնք տակաւին կը սպասէին իրենց վերադարձին:

1918ի վերջաւորութեան երբ անդլիական բանակը կը հասնէր Ուրֆա, այս մայրիկներն էին որ նեռուեցան հրապարակ, մկկիկ մկկիկ հաւաքեցին այն փոքրիկները, որոնք տարնեղել ի վեր տառապած, չարչարուած ու լկուած էին բարբարոս ջարդարարներու ճիրաններուն մէջ, նոր հիմնուած որբանոցներու մէջ անոնք դարձան հարազատ մայրեր:

Այդ համբուրելի ու պաշտելի մայրիկներէն մկկն էր Ադնիւ Հայթայեան, ծնած Մելքոնեան - Քէօր Մրքոյենց: Ան դասախուսած էր հօրենական տան յեղափոխական մթնոլորտին մէջ, եղբայրները Հնչակեան էին: Հին հայրենասէրներու վաղանդէն՝ Յարութիւնը խիզախ, յանդուգն ու քաջ, Ուրֆայի Հնչակեան առաջին առաքեալներէն էր, իրենց տան մէջ է կազմուած յեղափոխական կազմակերպութիւնը, ան, մինչեւ իր մահը մնաց հաւատարիմ ու նուիրեալ, նահատակուեցաւ իր գազափարին ու պաշտած ազգին ու հայրենիքին ազատութեան համար:

Ադնիւ՝ իր նոր բոյնին մէջ տեսաւ Հ.Յ.Դ. Դաշնակցութեան Ուրֆայի կազմին սաղմնաւորումն ու զարգացումը, զարձաւ կանացի կեդրոնին մղիչ ուժերէն, աջնեցաւ կազմակերպութեան ուռճացման եւ տարածման, որ յետագային զարձաւ կարեւոր օժանդակ ուժ մը ժողովուրդին վերադարձման աշխատանքին համար:

Ու քանի քանի հայ մայրիկներ Ուրֆայի որբանոցէն մինչեւ աքսորավայրերու բոլոր երկայնքին ու լայնքին ընդվինքնին պահեցին հայ մանուկ մը փրկելու, Հայրենիքի գոյութիւնն ու ոգին անաղարտ պահելու համար զարձան պահապան հրեշտակներ ու նահատակուեցան անթոյր ճօրէն, բայց յաղթանակը տարին Հայութիւնը պահելով:

Պատիւ բոլոր այն հայ մայրիկներուն, որոնք ազգը իրրեւ պաշտամունք զատնեցան եւ ահաւոր կսրուտակ մը փկրեցին՝ անսահման նուիրումով ու զոհաբերութեամբ:

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Ա. Ասէրի Ուրֆայի Մասնաճիւղի Վարչութիւնը կը յայտնէ որ Ուրֆայի որբանոցի մանուկներուն համար ստացուած նիւթական նուէրներուն ցանկը պիտի հրատարակուի յաջորդ թիւերէն մէկուն մէջ:

Ա. Ասէրի Ուրֆայի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

Ա. Ասէրի Ուրֆայի Մասնաճիւղի Վարչութիւնը կը յայտնէ որ Ուրֆայի որբանոցի մանուկներուն համար ստացուած նիւթական նուէրներուն ցանկը պիտի հրատարակուի յաջորդ թիւերէն մէկուն մէջ:

Ա. Ասէրի Ուրֆայի Մասնաճիւղի Վարչութիւն

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Դուք ալ դիշերուան ընթրիքին մեզի եկէք, մէկ կողմէն կը ճաշենք, միւս կողմէն կը խորհրդակցինք...: Սա ալ չմոռնամ ըսելու որ այսօրուան միջադէպին մասին կնոջս բան մը չըսէք:

— Այո, այո, պէտք չէ այդ մասին խօսք բանալ, բնաւ տեղը չէ այ; պարապ տեղը զող պիտի ելլեն, հասատատեց Զարմաք:

Բժիշկը մեկնեցաւ:

— Լեւոն, հոս կեցիր որ ցերեկուան ճաշը միասին ընենք, խօսք առաւ Փիէր Մօպրէ բժիշկին մեկնելէն ետք, Բզկզը ցերեկէն ետք հոս պիտի դայ, հետերնիս տանելնիս խմացնելու ենք իրեն:

Ժամը երեքին Բզկզ ներս մտնելով բարեւեց իր բարեբարները:

— Բարի լոյս, վարպետ: Բարի լոյս, պարոն Զարմաք:

— Բարի լոյս, Բզկզ: Ըսէ նայիմ լակոտ, ճամբորդելը կը սիրե՞ս:

— Վարպետ, քեզի բան մը ըսե՞մ, կեանքիս մէջ չեմ ճամբորդած որ ճամբորդելուն ինչ ըլլալը դիտնամ...: Մի՛նակ անգամ մը Նանթէր դացած եմ..., բայց լինձի անանկ կուզայ որ ճամբորդելը աղուոր բան է:

— Ալժերիա, երթալ կ'ուզե՞ս:

— Ի՞նչ, Ալժերիա՞, բացագանչեց պատանին:

— Գիտե՞ս Ալժերիան ուր կը դտնուի:

— Ամերիկա ալ դիտնալը բա՞ն է, վարպետ: Ինչո՞ւ հինդ տարի զպրոցին զրամեզանները ծեծեցինք: Կ'ուզե՞ք, աշխարհագրութեան դասս տա՞մ: Մոխիկ ըրէք ուրեմն:

Այս ըսելով, ուշիմ պատանին դասի է լած աշակերտի մը պէս վրան դլուխը չակելով եւ ոտքերը քովէ քով բերելով, անգամ մը հազալէ ետք, ճառ մը արտասանելու պէս հետեւեալը խօսեցաւ.

— Էօհ, էօհ, Ալժերիա, Ափրիկէի ամէնէն հարուստ եւ քաղաքակրթուած երկիրներէն մին է Ալժերիա, որ կը տարածուի Թունուզի եւ Մարոքի մէջտեղ:

— Շունչ առ, պզտիկ, դիտել տուաւ կատակախօս խմբագիրը:

— Ալժերիա կը բաժնուի երեք դասաւաներու. Ալժէ, Օրան եւ Կոնսթանթին: Ալժերիա ունի վեց միլիոն բնակիչ, որոնց չորս միլիոնը բնիկ ցեղերէ, արաբ կամ պէրպէր: Բերքերն են արմաւիք, որթատունկ, ձիթենի, ծխախոտ, սնկենի եւ արմաւենի: Ունի պղինձի եւ երկաթի հարուստ հանքեր...: Միջերկրականի ծովեզերքէն մինչեւ հիւսիսային Ատլասի զօտին Թէյ անունով դաշտավայրն մը կը տարածուի, որ...

— Օհօ, երկան ըրիր..., կը բաւէ, կը բաւէ, դոչեցին երկու բարեկամները քահ քահ խնդալով:

— Որ երկրին ամէնէն արդասաբեր մասն է ... չարունակեց Բզկզ նեղացած, իսկ Ատլասի հարաւակողմը կը տարածուի Սահարա անունով աւազուտ անապատը, ուր տեղ տեղ կը դտնուին ովասիսներ...

— Հասկցանք, հասկցանք, դլուխ մի արդուկեր, ընդմիջեց խմբագիրը ձեռքը անոր բերանը դոցելով:

— Մի նեղանար, տղաս, մէջ բերաւ Զարմաք: Գիտե՞ս որքան Ֆրանսացիներ կան որ Ալժերիոյ ուր դտնուիլը չեն դիտեր:

— Պարոն Զարմաք, պարապ տե՞ղը դպրոցին դրամեզանները մաչեցուցինք... փսփսաց Բզկզ խրոխտաբար:

Մօպրէ, առանց անոր իմաց տալու ճամբորդութեան բուն նպատակը, վերջին դէպքերը պատմեց պատանիին:

Փարիզցի լակոտը, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, զայն մտիկ ըրաւ:

— Եւ որովհետեւ հոն ասոնցմէ աւելի վտանգաւոր արկածներ պիտի ունենանք, միտքերնիս դրինք որ քեզ ալ հետերնիս տանինք, եղբակացուց Մօպրէ:

— Ատիկա աղէկ մտածեր էք, վարպետ: Ըսել է արկածալից վիպասանութե՞ան մը պիտի սկսինք...: Ինչ աղուոր բան...: Վիքթօր Հիւկո..., Թան Վալժան, Թա - ենարը՞... եառը՞... Կրօնին... Գողէթ վէր, Կավռօշ, Իէնարաիէ, Մարիուս: Մօղէթ...: Ինչ աղուոր բան...: Ե՞րբ կ'երթանք, վարպետ:

— Վաղը դիշեր...:

— Ըսել է առաջ Տիժօնէն պիտի անց - նինք, եառը Մաղօնէն եւ եառն ալ Լիոն:

— Եւ Մարսիլիայէն չոգենաւ պիտի առնենք...:

— Ա՛յ... վա՛յ... վա՛յ... վա՛յ....

— Ի՞նչ եղար...:

— Երեսնուդ վարդի ջուր... վարպետ ...Շոգենաւին մէջ էօ... էօ... փոսխ - լարանութիւն...:

— Կը վարժուիս, տղաս:

— Եւ եառն ալ Ալժերիոյ մէջ կապիկի նմանող սեւ մարդոց ծուռ ու մուր երեսը՞ պիտի տեսնենք:

— Այո:

— Թնջուկ մազերով կնիկներ ու լակոտներ, պորտապար... օխ օխ... զոթ ուներնիք...:

— Ի՞նչ կայ որ...:

— Գիտե՞ք, վարպետ, Մօնմարթրի մէջ ես անգամ մը պորտապար տեսայ...: Զիպնացներ... իրաւ որ չատ չանեցայ, վարպետ...: Զզուելի բան...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Mme Veuve Andrée Kétchian
Mr et Mme Michel Kétchian
Mr Georges Kétchian
Mr et Mme Guy Douhay

Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ

ՕՆՆԻԿ - ԺԱՆ ՔԷՋԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ այս Կիրակի (30 Յունուար) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ այս յիշատակելի արարողութեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, իր շրջանի բոլոր մարմինները, ու ընկերները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը եւ իր շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Շաւարշ Նարդունիին, իր մօր կսկծալի մահուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆր. կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ի Ֆոնտին եւ յիսուն Ֆրանք «Հայաստան» թերթի Ֆօնտին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կեդր. վարչութեան իր մասնաճիւղերով Տէսինի եւ Վիէնի իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻՆ, իր մօր ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ .— Պ. Ճ. Պահատուրեան 100, Պօյաճեան եղբայրներ 100, ոմն 100, Փոքրիկն Ս. Տիւմէնճեան յիսուն, Պ. Պըզտիկեան յիսուն, Պ. Էքինճեան յիսուն, Լիոնի Նոր Սերնդականներ 35, Պ. Սիմոնեան երեսուն, Պ. Պասմաճեան երեսուն, Պ. Հրաչ երեսուն, Օր. Հ. Յովհաննէսեան, Պ. Կէնճեան, փոքրիկն Ներկիզեան, Պ. Համասեան, փոքրիկն Խաչէրեան քսանական Ֆրանք :

Փոքրիկն Աճէմեաններ, եւ Պ. Պ. Սարայտարեան, Մանուկեան, Ներկիզեան, Պօղոսեան, Սարըկարապետեան, Թութլեան, Մանճըլըքեան, Գասպարեան, Փանոսեան, Դաւիթեան, Շիշիրեան, Ղազարեան, Վիսիլի, Տօնապետեան, Կէնճեան, Գրիգորեան տասնական Ֆրանք :

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԱՌԹԻՒ

Պ. Պ. Կ. Ճնկըտըրեան, Ա. Մաղաքեան հարիւրական, Տոքթ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչէրեան, Պ. Փ. Յովհաննէսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Քէլէկեան քսանական, Պ. Միսքճեան, Տիկին Տէր - Յակոբեան տասնական Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Ողբ. Տիգրանուհի Մեսրոպեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Ազնիւ Օղանեան, Ազգ. Առաջնորդարանին քսան Ֆր., Ծնունդի առթիւ Յ. Յակոբեան Աղքատախնամին տասը, Տիկին Մ. Մէյլէմճեան, չապիկի ի նպաստ տասը, Այրի Տիկին Ս. Զիթճեան Ջրօնհնէքի համար հինգ եւ եկեղեցւոյ հինգ, Տիկին Վ. Վարդանեան եկեղեցւոյ տասը, չապիկներու համար հինգ, Կ. Խաչին հինգ եւ Պօմոնի Աղքատախնամին հինգ, Այրի Տիկին Ե. Թրիկեան եղբօրը Արմենակ Մինասեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ, կը նուիրէ եկեղեցւոյս տասը եւ Ջրօրհնէքի կնքահայրութեան համար տասը: Տէր եւ Տիկ. Ս. Քէհեաեան իրենց ողբ. մօր Խաթունի հոգւոյն համար եկեղեցիին տասը, Յ. Կուտսուզեան իբրեւ իւղագին տասը, Տիկին Կուտսուզեան իրենց ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ եկեղեցիին տասը, Գ. Պաղտասարեան իբրեւ իւղագին եկեղեցւոյս յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւրէլեան իբրեւ իւղագին քսան: Տէր եւ Տիկին Ա. Հրաչեան, իբրեւ իւղագին 10, Ն. Քորթօշեան չապիկներու ի նպաստ 10:

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Պուլվ. Օտտոյի հոգեւոր հովիւը՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՎՐԴ.

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան 25 Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, իրենց սիրելի ննջեցեալ – ներուն հոգւոյն համար :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :
Օժանդակութեամբ Կայանի կրթ. կազմի

Կիրակի (13 Փետրուար), ժամը 14·30-ին, 4րդ թաղապետարանի սրահը, 2 Փլաս Պօտուայէ (մեթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկներու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերգութիւն ներշնչուած Հայոց պատմութեան հերոսական էջերէն :*

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին իր 30ամեակին առթիւ, Շաբաթ (Փետր. 5) ժամը 18էն սկսեալ :

Սալ Վոտէ (*աղջկանց դպրոց*)
60թեռ, Ռիւ տ'Արքէօյլ (*Պանեէօ*)

Հաճելի մթնոլորտ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Անակնկալներ :

Տոմսերը գրաւոր ապահովել Օր. Ի. Պասմաճեանէ,
95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Երկուշաբթի ժամը 22·37ին Ֆրանս Էնթէռ (ԼԻՈՆ - ՌԵԺԻՈՆԱԼ) կայանէն՝

ՅԱՐԳԱՆՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ

իր մահուան երեսնամեակին առթիւ: Էմիսիոն Ժան Սալվեանի, իրագործում Ֆիլիփ Անտրօ ընթերցումները կը կատարեն՝ Լիւս Ժերար եւ Փիէռ Քազարի :

ՎԵՆԵՏԻԿ
ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ թատերական ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին ազգայիններ :

Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերգութիւն՝ Հայ մելիքական շրջանին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱԴԱՅԵԼԱԿԱՆ

Տրամ երեք արար
Գրեց՝ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

Գին 15 Ֆր. դիմել անձամբ «Յառաջ»ի վարչութեան կամ հեղինակին՝
14, Ave. Pauline
94 — CRETEIL (FRANCE)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Կը մասնակցի ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
Երգ, արտասանութիւն, հայ ժողովրդական երգեր մասնակցութեամբ
«Եռագոյներուն»
Թատերական մեծ ներկայացում՝ «Ամուսնութեան թեկնածուն»
Սարսէլ - Արնուվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, իրագործում եւ ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ
Սալ տէ Ֆէթ տը Սարսէլ, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :
Ժամը 19էն սկսեալ՝՝ պարանցիկ երեկոյթ = Վարդիվանեան եւ իր խումբը :
Ջերմութիւնը ապահովուած է
Buffet Bar

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին :
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի շրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ գայլիկները պիտի ներկայացընեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական նուագախումբով»

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ
Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ

Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պիւֆէ *Մուտք 10 եւ 5 Ֆրանք*

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Էքս ան Փրովանսի Հ. Յ. Դ. Քեռի խումբը այս Կիրակի ժամը 16ին, իրենց սովորական հաւաքատեղին: Սոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները եւ Կարտանի Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբը Կիր. (6 Փետր.) ժամը 16ին, իրենց սովորական հաւաքատեղին, ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարմիր Բանակի զինուորներէն, Կարապետ Սուրեան, ծնած Եոզղաթի Զորխոտան գիւղը: Կը բնակէր Հայաստանի Հոկտեմբերեան շրջանի Նոր Արմաւիր գիւղը, ուրկէ մեկնած է բանակ: Հօրը անունը՝ Հաճի, մօրը՝ Շահխաթուն : Փնտրողն է մայրը, Հայաստան, Նոր Արմաւիր: Գրել մօրաքրոջը հետեւեալ հասցէով .—

Կը խնդրուի Սփիւռքի հայ մամուլէն արտատպել բարեսիրաբար :

CHNORHIK KOOSMANIAN
84, Jonquerette
VAUCLUSE — FRANCE

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10-ին: Քարոզ 11ին :

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Եպիսկոպոսին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան կը փնտռուէ իր եղբայրը Արամ կամ Վահրամ Խաչատուրեան, իրենց հօրը անունն է՝ Արթին, մայրը՝ Եսթեր: Բնիկ Ատանացի կամ Մարաշցի: Ռոզա ծնած է 1911ին եւ լսած է որ հայրը ջարդուած է Ատանա: Ինք եղած է Մարաշի որբանոցը եւ հոն իմացած է թէ իրմէ մեծ եղբայր մը ունեցած է: Կը կարծէ թէ մայրը Ամերիկա դաղթած է 1915ի ջարդերուն ատեն: Ինք որբանոցէն ետք անցած է Պէյրութ, ապա Փարիզ հաստատուած : Կը կարծուի թէ եղբայրը Խ. Միութիւն է կամ Պալքաններ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Տիկին Ռոզա Խաչատուրեան,

52, Rue des Elouviers
78 — ST. GERMAINE-EN-LAYE
FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

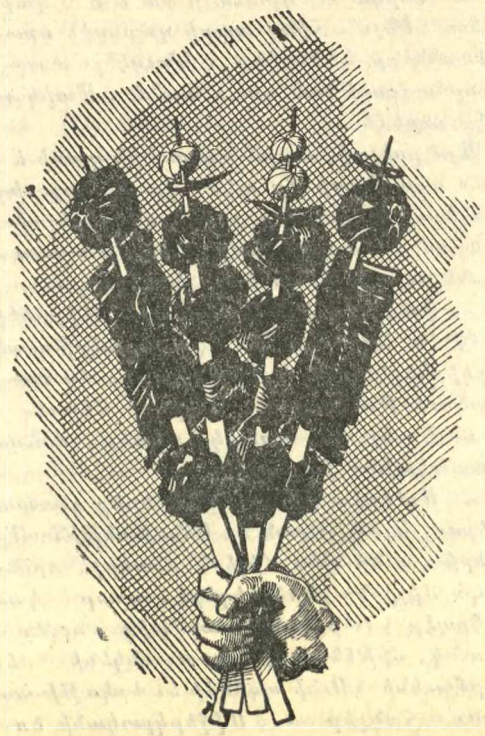

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ DIMANCHE 30 JANVIER 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10523 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.523

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

Լիւքսանպուրկի ժողովը բարելաւ մթնոլորտի մը մէջ չարունակուած է հակառակ նախատեսութեանց եւ կեմանական կաթծրացման : Առաջին նիստին ծեծուած է քուէարկութեան եղանակի ձեւը : Եղրակացութեան չեն յանգած, Ֆրանսա անդրադարձ կը մնայ իր երկու սկզբունքներուն վրայ.— Ա.) Եւրոպական անտեսական հաւաքականութիւնը եւ վեց պետութեանց իւրաքանչիւրը չունին որ որոշումնե - րը միաձայնութեամբ տրուին : Բ) Ոչ ոք փափաքն կամ կամքն ունի վնասելու ուժէ մէկ անդամի կենսական շահերուն :

Սփաք իր համաձայնութիւնը տուած է անմիջապէս, Լիւդ (Հոլանտա) եւ Շրէօ - ակէր (Գերմանիա) ոչ մէկ առարկութիւն ըրած են : Կ'առաջարկուէր սակայն թէ եթէ բաւարար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին կարելի չըլլայ միաձայնութեամբ որոշում մը տալ, քուէարկութիւնը կ'ըլլայ մեծամասնութեան սկզբունքին վրայ : Բայց կարելի չեղաւ համաձայնիլ բաւարար բառի շուրջ : Շրէօակէր յայտնած է թէ բաւարար չրջանը միայն որոշ տեւողութիւն կրնայ ունենալ եւ անկէ եաք քուէարկութիւնը կը կատարուի որակեալ մեծամասնութեամբ : Ի վերջոյ Ֆրանսա ծրագիրը մը առաջարկած է, ուր կը պարզուի Ֆրանսայի տեսակէտները, հիմնուած ծանօթ իր սկզբունքներուն վրայ : Ֆրանսա կը պահանջէ որ փոքրամասնութիւնը յարգուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ օդանաւային Լուֆթհանզա ընկերութեան մէկ օդանաւը ինկած է երբ կը պատրաստուէր իջնել Պրէմի օդակայանը, հաւանաբար մշուշին պատճառաւ : Անմիջապէս կրակ առած է եւ 46 ճամբորդները ողջ - ողջ այրած են : Ա - նոնց մէջ կային խաղացի եօթը լուզպրդ պրեմէ բոլորն ալ ողիմպիական ախոյեաններ :

Նիւ եորքի մէջ սրտի նոր տպնապի մը դոհ դացած է սենաթքաներու նախագահը, որ հրահանգած էր փոխադրու - թեան միջոցներու գործադուլը : Բան - տարկուած էր, ապա հիւանդանոց փոխադրուած սրտի տպնապի մը հետեւան - քով : Զրիմացաւ սակայն երկրորդ տպնապի մը :

ՏԻԿ. ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ մեծ դժուարու - թեանց կը բախի իր վարչապետութեան առաջին օրերէն իսկ : Սոսկ հետեւանքով ըմբոստական չարժումներ ծագած են պանպան գաւառներու մէջ, ուր բրինձի պարենաչափը դեղչուած էր :

ՄԱՐՈՔ սկսած է բանտարկեալները դրկել աշխարհի չորս կողմը, լուսաբանութիւն - ներ տալու համար Պէն Պարքալի հարցին շուրջ : Ռապաթի համար, այս հարցը զուտ Ֆրանսական է եւ դատական, ոչ թէ քաղաքական : Միւս կողմէ Փարիզի մէջ դատաւոր Զոլլինգէր կը չարունակէ իր հարցաքննութիւնները : Լսուած է ան - ծանօթ մը, որ տեղեկութիւններ տուած է « զուդահեռ » ոստիկանական ցանցերու մասին եւ մանաւանդ փաստ· Լրմարչա - նի ցանցին : Այս խնդրին առթիւ, Պոնի Ինտուսթրիէ Քուռիէռը կը գրէ · «արդ - եօք ժամանակը եկած չէ որ Պոն կրկին միջամտէ Ֆրանսական կառավարութեան մօտ Ա.Կ.ուի առեւանգման մասին » : Ծանօթ է որ «կազմակերպութիւն գաղտնի բանակի » (Օ· Մ· Էմ) նախկին զեկավարը առեւանգուած էր Մարնիթի մէջ 1963ին եւ անկէ ի վեր բանտ է :

1915

« UNE ANNEE, QUE POUR L'HONNEUR DE L'UMANITE, ON VOUDRAIT POUVOIR EFFACER DU CALENDRIER»

Allocution prononcée, le 26 Janvier 1966, en l'église de la Madeleine à Paris, par Mgr. G. MAROLLEAU, Protonotaire apostolique, Directeur général de l'Oeuvre d'Orient, à l'occasion du cinquantenaire des massacres du peuple arménien.

Ah ! laissez-moi détacher de ce martyrologe une page émouvante entre des dizaines d'autres que j'aurais pu choisir pareillement : celle qui relate les souffrances et la mort de Mgr. Maloyan, archevêque arménien de Mardine et de ses compagnons. Ce récit vous prouvera que je n'exagère rien quand j'affirme qu'il s'agit bien là de martyrs.

Ecoutez d'abord ce qu'il écrivait, à ses fidèles, le 1er Mai 1915 : « Nous venons avant tout vous exhorter à raviver votre foi et fortifier votre espérance dans la Sainte Croix, arborée sur le rocher de Pierre, sur lequel Notre Seigneur a fondé son Eglise immortelle, Eglise fécondée par le sang des martyrs. Puissions-nous, pauvres pêcheurs que nous sommes, avoir le grand honneur d'être dignes de mêler notre sang à celui des héros innocents de la chrétienté, si la volonté du Très-Haut en a décidé ainsi, quel que soit le genre de l'exil ou du martyre qui nous attend ».

Il ne se trompait pas. Le 3 Juin, la ville est entièrement cernée. Interdiction de sortir sous peine de mort. On se saisit de l'évêque et de douze de ses prêtres. En trois jours, plus de 400 notables sont arrêtés et les rejoignent en prison.

Entre temps, Mgr. Maloyan s'étant vigoureusement élevé lorsqu'on leur a proposé la liberté s'ils consentaient à apostasier, a été roué de coups. Jeté à terre, on l'y a traîné. On lui arrache les ongles des orteils, on lui flagelle la plante des pieds de douze coups de fouet. A chaque coup, il criait : « Mon Dieu ayez pitié de moi ! »

Le 10 Juin, le triste convoi prend le chemin de Diarbékir. C'est dans ce lamentable état, nu-tête, les pieds sanglants et nus, enchaîné, que l'évêque ferme le cortège qui comprend son clergé et ses fidèles, eux-mêmes attachés par des cordes et des anneaux de fer, comme le bétail d'un troupeau. Ils quittent Mardine sous les huées de milliers de fanatiques qui insultent ces chrétiens, se ruent à leur suite pour leur jeter des pierres et pire encore !

On les pousse maintenant à coups de baïonnette, de crosse de fusil. En route, plusieurs sont tués à coup de poignard. De peine et de misère, après six heures de marche, à travers les buissons d'épines, par des sentiers rocailleux, la caravane arrive en vue du village kurde de Cheikhan. On la fait s'arrêter mais c'est pour avertir ces malheureux d'avoir à faire une dernière prière et qu'on les exécutera une heure plus tard.

Pour la seconde fois, l'apostasie leur est proposée. Tous, unis à leur évêque, la repoussent d'une même voix : « Nous mourrons pour Jésus-Christ ! », « Tuez-moi, crie à la soldatesque, un laïc qui sort des rangs, et vous verrez comment meurt un chrétien ! »

Alors, se passa une scène indescriptible, que je devrais vous lire à genoux. Parce qu'elle est digne des premiers chrétiens entassés dans l'arène du Colisée, et qui prient en attendant que surgissent les bêtes qui vont se jeter sur eux et les mettre en pièces. L'évêque et ses prêtres purent circuler à travers les rangs, donner une dernière absolution. Puis, l'évêque prit un pauvre morceau de pain qui restait, le consacra et, aidé de son clergé, en distribua les saintes parcelles à ceux qui allaient mourir.

Plusieurs soldats rapporteront, dans la suite, qu'au moment de la consécration et de la communion, une nuée couvrit ces martyrs et les cacha totalement aux yeux des musulmans, comme si Dieu eût voulu ainsi dérober les choses saintes au regards des impies.

Réconfortés par le pain des forts, ils peuvent désormais marcher au supplice : aucun d'eux ne faiblira. Deux groupes, d'une centaine chacun, furent aussitôt emmenés par les bourreaux et successivement massacrés à coups de massue, de cimeterre, de dague, de poignard.

Restaient encore deux cents chrétiens, dont Mgr. Maloyan. On les réserva pour le lendemain. L'angoisse, la faim, les souffrances ajoutent encore à la dernière station de ce chemin de croix. Il faut se mettre en route. Après deux heures de marche, parvenus à une vallée profonde, tous y furent massacrés. C'était le 11 Juin, en la fête du Sacré Cœur de Jésus.

Non pas tous. La cruauté a de ces raffinements. A la dernière minute, on avait contraint Mgr. Maloyan de monter à cheval et de précéder le groupe. Ainsi refuserait-on au Pasteur la suprême consolation de mourir au milieu de son troupeau. Encore quelques heures et le sacrifice sera consommé. On arrive au but. Seul, au milieu de ses bourreaux, l'évêque leur demande où se trouvent ses enfants. « Morts !» lui répond-t-on, Alors, sans aucun trouble, Mgr. Maloyan se prépara à paraître devant Dieu. Soudain, il fut frappé d'une balle au cou et tomba, baignant dans son sang. Il était mort. C'était la quatrième année de son épiscopat et la quarante sixième de son âge.

Voici, mes frères, le funèbre bilan que l'on publiait en 1918. Sur 2 millions et demi d'Arméniens, à peine 800.000 avaient pu échapper à la tragédie et survivre. Sur 16 diocèses que comptaient les Arméniens catholiques en Turquie, 14 sont complètement détruits, dévastés : les deux autres, à demi ruinés. Cinq évêques tués et quatre autres morts à la suite des déportations. 127 prêtres, 58 religieuses et des fidèles sans nombre, massacrés impitoyablement.

J'ai parlé ici des catholiques. J'aurais pu en dire tout autant des Arméniens non-unis à Rome. Avec cette différence que, les chiffres que je viens de citer, doivent être, pour eux, *multipliés par dix et davantage encore !* Evèques, prêtres, fidèles : eux aussi, ils ont partagé et subi le même sort. Ils ont horriblement souffert et préféré mourir plutôt que de renier Jésus-Christ !

Vous, qui nous faites l'honneur de les représenter parmi nous ce matin, Monseigneur l'Archevêque Manukian, permettez-moi de vous offrir l'hommage de notre vénération et de notre admiration.

Ces hécatombes datent désormais d'un demi siècle : Arméniens, mes Frères, ne les oubliez jamais, en dépit des années qui passent et des générations qui se succèdent. Ce sont là des titres de noblesse à transmettre à vos enfants. Gardez vivante, au cœur, la fidélité à votre langue, à ce qui fut votre patrie. Tels les enfants d'Israël, déportés aux bords des fleuves de Babylone et jurant que leur main droite se dessècherait plutôt qu'ils ne viennent jamais à oublier Jérusalem !

Mais, c'est votre fidélité à Dieu qui traduira et exprimera le mieux ces fidélités de la terre. Fils de martyrs, à vous d'être, à votre tour, les témoins de vos pères. Ils ont été, eux, par leur sacrifice immense, le grain de blé jeté en terre, écrasé, et qui ne fructifie qu'à la condition de se perdre. Tertullien nous affirme que le sang des martyrs est une semence. Vous devez, vous autres, *en être la moisson !*

Aimez-vous les uns les autres, aidez-vous réciproquement, comme de véritables frères. Soyez dignes de ce passé en demeurant fidèles à votre rite arménien qu'il faut garder et dont vous devez être fiers ; en gardant votre foi, les traditions et les qualités de votre race qui font les familles vraiment chrétiennes. Dieu ne vous demande pas le témoignage du sang, mais, *à nous tous*, il nous demande le témiognage de notre vie, celui d'un humble et continuel effort, pour que, là où nous sommes, nous aussi, nous devenions des saints ! Renouvelez-lui, ce matin, la consécration de vos personnes, de vos foyers, de votre peuple.

Et, permettez-moi de penser et de souhaiter que ce sang répandu à flots par un peuple entier, sans distinction d'appartenance à une confession religieuse et qui a confondu dans le même sacrifice tous les chrétiens arméniens, *unis ou non* à Rome, sera aussi, au lendemain du Concile, le gage de cette Unité de l'Eglise dont nos prières, à tous, appellent la réalisation et dont, *vos deux communautés*, donnent un si vivant et si réconfortant exemple.

×

Arrivée à Mardine, par l'un de ces convois de misère, une partie arménienne d'Erzeroum, parvint à échapper aux Turcs et à se réfugier auprès de l'évêque syrien, qui s'efforçait de remplacer, pour les Arméniens, leur Pasteur disparu, Mgr. Maloyan. « Monseigneur, lui dit-elle, en lui découvrant les plaies et les traces de coups qu'elle portait, j'ai souffert pour le Christ : voici mes blessures. Mais pour le Christ aussi, je suis prête à mourir. C'est là mon soutien ». En achevant ces mots, l'enfant traça sur elle, comme pour s'en envelopper, un grand signe de croix.

Voilà, mes Frères, la réponse d'un peuple martyr ! Et je suis sûr, Arméniens qui m'écoutez, que ce serait encore la vôtre. Vos pères ont donné à Dieu le témoignage de leur sang. C'est pour l'amour de Jésus crucifié, de sa Croix, à laquelle votre dévotion est si grande, que vous avez enduré les deuils, les séparations, le démembrement de vos familles, la misère, les larmes, tant de souffrances dans votre chair, dans votre cœur. Et les tristesses d'un exil dû à l'injustice des hommes ! Ce sont là vos blessures.

Mais, c'est aussi pour Jésus-Christ que vous voudrez rester dignes de vos morts. Vous seriez prêts, aujourd'hui, comme eux naguère, à tout risquer plutôt que de renier votre foi. *Vous souvenir et tenir !* Que ce soit là votre force et votre espérance, en attendant la justice divine qui ne manque jamais de se manifester !

Oui ! Et avec cette petite Arménienne, votre compatriote, signons-nous tous, de ce signe de la Sainte Croix, symbole de la justice qui est aussi miséricode.

Au nom du Père et du Fils et du Saint Esprit. Amen !

ՈՒ ԵՍ ԿԵՐԹԱՄ ...

Ս. ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

19 Յունիս 1964 Կիրակի.

Վահէ - Վահեան մեհեանի բազինը կործանելէ վերջ, անոր տաճարը Ս. Երրորդութիւն անունով եկեղեցիի փոխակերպուած է : Այս տաճարը՝ Հայոց աշխարհին առաջին եւ մայր եկեղեցին եղած է :

Մամիկոնեանները Աշտիշատի մէջ, իրենց անձնական ծախքով երկրորդ եկեղեցի մըն ալ կառուցանել տուած են : Այս նոր տաճարը, բարձրաւանդակէն դէպի հիւսիս Քարքէ լերանց կողին վրայ շինուած է, եւ Ս. Սահակ Պարթեւ Հայրապետը այս եկեղեցիին մէջ թաղուած է :

Այսօր թէեւ եկեղեցին բոլորովին կործանած է, սակայն ձեռքս եղած տուեալներու օգնութեամբ մեծ Հայրապետին հանգստարանը գտնելու դժուարութիւն չեմ քաշեր :

Քարքէ լեռներու վրայ, մեծ խորհուրդին առջեւ կանգնած եմ... Սրտառուչ ու պատմական է վայրկեանը... Մեծ Հայրապետին յիշատակին առջեւ կը խոնարհիմ ու ծնրադիր հողը կը համբուրեմ եւ ապա կիրակնօրեայ պաշտամունքը՝ իր բարբառով կը վերաձայնեմ ...

— Ով մեծ հայրապետ, դարաւոր քունդ խռովելու եկայ... Դու մենաւոր ու լուռ՝ երանութեան մէջ խունկով օծուն, ես ալ ուսման կարօտ աշակերտ մը, Սրբավայր հանգստարանիդ մէջ՝ ԱՅԲ - ԲԷՆ - ԳԻՄը սերտելու, եւ ես եկայ ...:

— Ես պանդուխտ ու տարագիր, հեռաւոր հորիզոններու տակ՝ որբ ու սգաւոր այս ջինջ օդին ու ջուրին կարօտ, մոլորեալ թափառական մըն էի դարձեր ... Այսօր այս աշխարհի զուլալ ջուրերովը զովացած, մաքուր օդովը կուրդքս նորոգուած՝ շուքիդ ապաստան ... եւ ես եկայ ...:

Դուն շատ տքնեցար, երգ ու տաղեր յօրինեցիր. եկեղեցիդ ակունքներով զարդարեցիր ... Վաստակդ պտղաբերած է : Զաւակներդ պարծանքով քեզմով կը հըպարտանան... Երախտագէտ հօտիդ համբոյրները գերեզմանիդ քարին դրոշմելու, ես եկայ ...

Ոսկեղինիկը ամենուրեք կը բարբառի, Աստուած Հայոց լեզուով կը խօսի ... Աւետարան, Նարեկ, Սաղմոս ու Շարակնոց՝ կոթողներդ կանգուն կը մնան ... Անոնց ճարտարապետը դուն եղար, ՄԵՍՐՈՊՆ ալ վարպետը. Մեծ վարպետէն կարօտի ողջոյնը քեզի, ես բերի ...:

Ծաղկեցուցած անդաստանիդ մէջ, հանապազ վարդեր կը բացուին... Անոր երկնակամարին վրայ պահապան հրեշտակ մը յար կը թեւածէ--- Պարթեւական տոհմին լուսաշող Արեւն է ան... Այդ ծաղկունակ պարտէզէն, փունջ մը ծաղիկ որպէս ընծայ քեզի ես բերի ...

Օրօրոցէն ձայնդ լսեցի. դպրոցին մէջ քեզ ճանչցայ ու սիրեցի ... եւ ուխտեցի աղօթքներովդ զաւակներդ մխիթարել : Այսօր՝ Հայրական օրհնութիւններդ ստանալու, եւ ես եկայ ...:

Օրօրոցէն մինչեւ Աշտիշատ լեռներ ման եկայ ... Փշոտ ճամբաներէն փոշեթաթաւ ես անցայ ... Գողգոթաներ շրջեցայ...: Այսօր ցեղիդ դիւցազնութեան յուշամատեանը պանթէոնիդ որպէս ընծայ, ես բերի ...:

Արեգակը Բզնունեաց լեռներու կատարէն մեզ կ'ողջունէ: Մինչ ես վարժապետին առջեւ ծնրադիր դաս կը սերտեմ ... Ալեւոր ծերունին դարաւոր քունէն արթընցած, պանդխտութենէ վերադարձած իր որդին կուրծքին սեղմած, ջերմ համբոյրներով անոր ճակատը կը պսակէ ... Մեծ պապուս տաք արցունքներով մկըրտուած, անմահներու գիրկը հանդչելու, ես կ'երթամ ...:

Կիրակնօրեայ վերացումի պահուն, պապ ու թոռնիկ մենք կ'աղօթենք... Արածանին իր երգը երգելով կը ճամբորդէ ... Մեղմիկ զեփիւռը Սօսեաց անտառէն անոյշ բուրումներով, որպէս խունկ՝ մեր պաշտամունքը կը սրբագործէ ...:

Երգս՝ պատարագ, աղօթքս՝ մատաղ, յոյզերս զոհ՝ Մեծ Հայրապետին ես ընծայ, ու ես կ'երթամ ...:

Ան ու ես՝ մենք մինակ, հին յիշատակներով վերակենդանացած ենք: Ան սրբացած վեհափառ նահապետ... Ես թանձրացեալ հաւատաւոր ուխտաւոր ... Հայոց մեծ նահապետին կարօտի ողջոյնը Ս. ՄԵՍՐՈՊԻՆ, ես կը տանիմ ...:

Հիւսիսայդ մը կը փայլի, Պարթեւական սիլուէթ մը կը ծառանայ. թաթ մը գլխուս վրայ կը հանդչի... Ձայն մը հայրական ու տիրական կ'օրհնէ զիս ... Վահագնի հանդոյն որպէս դիւցազուն վեր կը թռչիմ ... Մեծ Հայրապետին օրհնութիւնը հայկազանց աւետելու. ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԷՋ ՄԸ Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԷ

ԽՕՍԱՐԱՆ

1893ին հրապարակ հանած Պ. Դուրեանի «Ընդարձակ կենսագրութեան» մէջ Բարսեղ Էքսէրճեան կը յիշատակէ նաեւ վաղամեռիկ բանաստեղծին յօդուածները՝ խոստովանելով, որ անոնք եւս իր աշխատութեան համար աղբիւր ծառայած են: Յետագային, մեր դարուն սկիզբները, թերթերու մէջ երեւցած տեղեկութիւններու համաձայն, Էքսէրճան մտադիր էր հրատարակել բանաստեղծին գործերուն նոր հաւաքածոն, ուր պիտի զետեղուէին նաեւ Դուրեանի յօդուածները: Դժբախտաբար, այդ հրատարակութիւնը չիրականացաւ, եւ Դուրեանի յօդուածներուն ճակատագիրը մնաց անծանօթ : Այլեւայլ առիթներով հրատարակուած են Դուրեանի բանաստեղծութիւնները, նամակները եւ «Տարագիր ի Սիպերիա» ողբերգութիւնը, բայց անոր յօդուածները դուրս մնացած են բազմաթիւ հրատարակութիւններէ եւ գրագատներու ուշադրութենէն :

Ահա ինչու հարկ կը համարինք հրատարակել «բուն ժողովրդական հանճարին» հրապարակախօսական արտայայտութիւններէն մէկը՝ «Խօսարան» յօդուածը, որ լոյս տեսած է Կ. Պոլսոյ «Օրագիր ծիլն Աւարայրոյ» թերթի 1869 Նոյեմբեր 26ի համարին մէջ :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

Այս օրերս (1869 Նոյեմբեր 15) Սամաթիա սոյն «լուսարանին կարեւորութիւնը զգաց եւ գործադրեց»:

Շատ քիչ անգամ տեսնուած է զգալ եւ գործադրել բառերուն համընթացութիւնը, որուն շարժառիթին վրայ ուրիշ միջոցով կը խօսինք :

Սամաթիա սոյն յառաջդիմութեան քայլափոխին մէջ ալ անդրանկութեան պսակը ընդունեց, Սամաթիա նիւթական մոխրին տակ վառ պահեց բարոյական կայծը, եւ այսօր փլատակաց մէջէն իր հարուածեալ գլուխը վերցուցած լոյս կը պոռայ. ստակ կուտայ, մինչդեռ հովէն խարխուլ հիւղակին հողէ կանթեղը կանուխ կը մարի. կ'աշխատի, կը յոգնի, կը մսի, կը քրտընի իր զաւակին բարոյականը եւ ապագայն վաստկելու համար: Վերջապէս Սամաթիոյ թաղը միւս թաղերէն աւելի ձայն, հուր եւ ճիգ կ'արտայայտէ եւ ապագային մէջ ալ դաստիարակ մայրեր կը խոստանայ յամօթ միւս մեծ եւ հարուստ թաղերուն: Սամաթիացին զգաց, որ ազգի մը դաստիարակութեան եւ յառաջդիմութեան աղբիւրը կիրթ մօր ըստինն է, զգաց եւ գործադրեց, աղջկանց վարժարան մը կանգնեց անձնուէր եւ ազգասէր անձի մը(*) ջանքով եւ ահա այսօր ալ վերածնութեան տաճարին մէջ ուրիշ լուսեղէն սիւն մըն ալ կանգնեց :

Խօսարան :

Այս բառը միմիայն եւրոպական թերթերու մէջ գրեթէ կը կարդայինք, այս յարկը սամաթիացին զգաց, այս յարկը սամաթիացին ունեցաւ :

Խօսարանը ազգային խնդրոյ քաւարանն եւ գաղափարներու կրթարանն է, յառաջդիմութեան բաժակ մը, ուր մրուրը հիւթէն կը զտուի :

Խօսարանն իր մէջ ապագային նախազգաց ձայներն ունի : Սկզբունքներու ընդհարումը լոյս կը ժայթքէ. հոն կը սրուին գաղափարները, հոն կը ցրուին սխալ ըմբռնումները, հոն կը փթթին հանճարները, հոն կ'ուղղուին կարծիքները, հոն կը հիւսուին գեղեցիկ միտումները, հոն կը կապուին միտքն ու սիրտը, հոն կ'արտայայտի լոյս եւ կապ, վերջապէս հոն կը կազդուրի ներկայն եւ յուսադրուի ապագայն :

Լուսաւորութեան կանթեղին իւղը մեր քիրտն է, եթէ մեր հուրը մարի, այն ալ կը մարի :

Ուրեմն աշխատինք, որ քրտնինք, առանց յոգնելու չզգացուիր այնչափ հանդըստեան քաղցրութիւնը : Սամաթիա Պոլսոյ արուարձաններուն նախնի Աթէնքը եղած է, պէտք է, որ Պոլսոյ միւս թաղերն ալ անոր շաւղին հետեւին, այլ ընդհակառակն անոնցմէ շատերը վարժարանաց ուրիշ կարեւոր յարկեր յարելու տեղ, նոյնիսկ վարժարաններն ալ անկարգ ու կիսափակ պահելու անփոյթ ու մութ վիճակի մը մէջ կը ծփան .

Շատերնիս գրեթէ կ'զգամք, որ խօսարանը վերոյիշեալ յառաջդիմութեան ջահերը կ'արգադրէ. ուրեմն ինչո՞ւ կը դանդաղինք իւրաքանչիւր թաղի մէջ խօսարաններ բանալու, ո՞վ կ'արդիլէ մեզ— ոչ մարդ եւ ոչ օրէն :

Թատրոնին ծուռ նայեցանք պատճառելով, թէ սիրային դէպքեր կը գործադրուին թատերաբեմին վրայ եւ անոր քաղաքակրթական եւ բարոյական օգուտներուն աչք զոցեցինք, երեսէ ձգեցինք, բարին ու չարը, արդարն ու անիրաւը, վսեմն ու նուաստը եւ աշխարհային դարձուածքներն ու գաղտնիքները մեր առջեւ պարզող այն գեղեցիկ տեսարանը թողուցինք, որ մթագնի, յաւիտենական սէր մրմնջող այն սրտաշարժ քնարը թողուցինք, որ փոշոտի, թէպէտեւ հոն զգացինք հին գլխոյ անկումը եւ նորին վերականգնումը :

Վերջապէս այս յարկն ալ փակեցինք կամ քակեցինք :

Պատճա՞ռ :

Վասնզի թատերաբեմին վրայ դերասանուհի մը « կը սիրեմ զքեզ» կ'ըսէ եղեր: Խեղճը չէ կարող նշմարել այն արցունքը, զոր այն խօսքին վրայ հեղինակը թափած է եւ արտասանողն ալ կը փղձկի զուցէ :

Բայց վերոյիշեալ «բծախնդիր» հին գլուխը «օրթա օյինիի» եւ ուրիշ խայտառակ ներկայացմանց հանդիսատես կ'ըլլայ եղեր — այդ հոդ չէ ...

Թատրոնը իրեն չյաճախելուն երկրորդ պատճառ մըն ալ աւելցուց յետոյ՝ ստակ:

Թատրոնը թէպէտ ինկաւ, բայց նորէն հոդի կ'առնու, վասնզի փլատակին մէջ դեռ լոյսը պլպլաց :

Գալով խօսարանին՝ իր բեմին վրայ առայժմ ոչ կին (բայց կը փափաքինք, որ ունենայ) եւ ոչ դրանը մէջ ստակ ունի (Աւազաղբիւրին մերկ զաւակաց նկարագիրը եթէ միտքերնիս բերենք, պիտի ըսենք, թէ այն ստակին վրայ, որ արցունք կը կաթէ՝ նա սրտի հատոր չէ) :

Ինչո՞ւ ուրեմն միւս թաղերն ալ չեն շարժիր այս ապահով «լուսարանին» կառուցմանը ձեռնարկելու, փոխանակ գիշերները երեկոյթներու եւ Կիրակի օրերը սրճանոցներու մէջ անօգուտ եւ անդործադրելի առարկութիւններով եւ խնդիրներով զբաղելու (խնդիրները եթէ ազգա-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«ՀԱՅԵՐԸ ԿՈՅՐ ԳՈՐԾԻՔԸ ԵՂԱԾ ԵՆ ԿԱՅՍԵՐԱՊԱՇՏ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ...»

« Արդէն, այս ուղղութեամբ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի Ռուսական Կառավարութեան եւ մեր կառավարութեան միջեւ : Եթէ կար մէկը, որ հակառակը պիտի պնդէր այս իրողութեան, անպայման ու անպայման թելադրուած պիտի ըլլար այլ մասնաւոր նպատակներէ »:

« ... Բնականաբար, նման մտածումներ չեն կրնար ներշնչուած ըլլալ խսկական հայրենասիրութենէն եւ անկեղծ զգացումներէ: Հարկ կը տեսնեմ չեշտելու այս պարագան, որ դուրս կը մնայ մեր այսօրուան նիւթէն :

(« Շնորհակալ ենք» կ'ըսեն ներկաները) :

« Ձեզի ծանօթ է, թէ Հայաստանի մէջ հաստատուած է երեւութական համայնավարութիւն մը եւ իշխանութեան գլուխը բերուած է Պէյզատէեան անուն Արտաքին Կոմիսար մը: Մենք, տակաւին մեր ներկայացուցիչը չունինք Հայաստանի մէջ : Եւ սակայն, քանի մը օրէն պիտի նշանակենք զայն ու պիտի զրկենք : Միայն թէ, մեր Բանակը հաղորդակցութեան սպայ մը ունի Երեւանի մէջ : Այդ սպան տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի Բանակներու Ընդհ. Հրամանատար Զօրավար Տիւրոյի (Դրօ) հետ: Այդ տեսակցութեան ընթացքին, Զօրավար Տիւրօ ըսած է մեր հաղորդակցութեան սպային :

« Ասկէ ետք, ես երբեք բանակ պիտի չպահեմ : Այժմ մեր մօտ մնացածներն ալ պիտի զրկեմ իրենց երկիրները: Որովհետեւ Դաշնակներու տխմարութեան պատճառաւ, երկիրը եւ ժողովուրդը քանդուեցան ու թշուառ վիճակի մը մատնուեցան : Հայերը մինչեւ այսօր կոյր գործիքներ եղան աշխարհակալ պետութիւններու ձեռքին մէջ, որոնք իրենց սեփական շահերն են որ կը հետապնդեն միայն: Եւ սակայն իրենց հետեւած այս ուղին միշտ աղէտի տարած է զիրենք եւ յուսախաբութիւն յառաջացուցած : Մասնաւորաբար ուշադրութիւն ընծայեցէք հոդեկան ու զգացական հետեւեալ արտայայտութեան ու բացատրութեան. — Մենք մոռցանք, թէ որքան մօտը կը գտնուինք Թուրքերուն: Եւ սակայն, այսուհետեւ մեր փրկութիւնը կը կայանայ անոնց հետ եղբայրօրէն ապրելուն մէջ միայն : Հետեւաբար, ես, անձնապէս, ամէն տեսակ վտանգ աչք առնելով, լուծարքի պիտի ենթարկեմ այն բանակները, որոնք կը գտնուին Հայաստանի մէջ»:

« Խիստ հաւանաբար, այդ խօսքերը արտասանուած են այդ մարդուն կողմէ, ամենայն անկեղծութեամբ : Եւ սակայն, մենք չէինք կրնար փոփոխութեան ենթարկել մեր այն քաղաքական դիրքաւորումը, զոր ունէինք Հայաստանի նկատմամբ, որքան ատեն որ ասոնց գործնապէս կիրարկումը ցոյց չէ տրուած մեզի, Հայերուն կողմէ: Այդ օրերու Արտաքին նախարար Պէյզատէեանէն ստացած էինք հեռագիր մը, ուր կը կարդայինք հետեւեալ տողերը .

« — Երբ Դիլիջանի շրջանին մէջ ծագած ըմբոստութիւնը ծաւալելով տարածուեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ, ապըստամբները ձերբակալեցին Դաշնակները, որոնք կը գտնուէին իշխանութեան գլուխը »:

« Նկատելով որ յիշեալ հեռագիրը ուղղակի թուրքերէնով գրուած էր Հայերուն կողմէ, չենք կրնար խմբագրումի կամ թարգմանական սխալանքի հաւանականութիւն մը նկատի ունենալ այս պարագային :

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԳՈՀ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱՑՈՒՄԷՆ...»

« Դաշնակցականները, այս ստորնութեան զիջելով, իրենց սեփական շահերը փնտռեցին Հայաստանէն դուրս եւ արտասահման փախան: Միեւնոյն ժամանակ, Կիւմրիւի (Աղեքսանդրաբոլ, այժմ Լենինական) հաշտութեան պատուիրակութիւնը ալ Դաշնակներուն կողմնակից ըլլալով, անոնք ալ իրենք իրենց ստորագրեցին հաշտութեան դաշնագիրը »:

« ... Ըմբռնումէ զուրկ Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ Հայկական կառավարութեան տուած ու բերած է միայն անօթութիւն եւ ուրիշ ոչինչ, ամէն անդամի նման, այս անգամ ալ ներկայացուած առաջարկներն ու պայմանները ստորագրեց ու վաւերացուց զանոնք: Հայաստանի կառավարութիւնը, մինչեւ այսօր Դաշնակից պետութեանց ձեռքին մէջ կոյր գործիք մըն էր միայն: Այս կառավարութեան համայնավարացումը, դէպի համայնավարացում կատարուած յեղաշրջումը, վստահ ենք թէ մեծ գոհունակութեամբ մը պիտի դիմաւորուի Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ » :

Մուհթար պէյ, այս տեղեկութիւնները տալէ ետք, վերսկսաւ ընթերցմանը այն հեռագրին, զոր ստացած էր Հայաստանի Արտաքին Կոմիսար Պէյզատեանէն :

(55 Շար.)

ին կամ օգտակար ըլլան, ատոր խօսք չունինք)։

Գաղղիոյ եւ կայսրուհւոյն(**) եւ Աւըստրիոյ կայսեր (***) եկած ատեն ներկայացման խնդիր մը յուզեցինք, եւ այն խնդրոյն մէջ չյաջողելովնիս ազգին արժանապատուութեան վնաս մը եղած ըմբռնեցինք, մինչդեռ անդին Քիւրտերը մեր եղբայրները հարստահարելով եւ անոնց սրտաճմլիկ ճիչերը մեզ հասած ատեն անտարբեր կենալով, այս՝ թէ մարդկութեան եւ թէ ազգութեան արժանապատուութեանը վնասող կացութեան մէջ անյաջող եւ պարսաւելի դեր մը կատարեցինք եւ դեռ կը կատարենք։

Ասկէ կրնա՞նք հետեւցնել թէ՝ Հայը փառք մը կ՚ակնկալէր այն ներկայացման մէջ — ոչ, այլ կրնանք ըսել, թէ Հայը դեռ իր արժանապատուութեան կէտերուն լաւ վերահասու եղած չէ։

Խօսարանի մէջ այս եւ ուրիշ տեսակ խնդիրները կը յուզուին եւ կը պարզուին, առանց ազգային թերթերուն կարօտելու եւ հեղինակ մը իր գրածը կարդալով աւելի ազդում եւ զգացում կը պատճառէ, որչափ ուրիշ մը զայն կարդալով. առաջինը իր ոգին շատերուն կը ներշնչէ, իսկ երկրորդը միայն իրեն (այն ալ պակաս)։

Խօսարանը կանոնաւոր եւ համեստ վիճաբանութեան բեմ մը կը ներկայացնէ։

Հրապարակային լաւ կամ գէշ խօսք մը՝ արդիւնք մը կ՚արտադրէ՝ մէկին կամ շատին նկատմամբ։

Խօսարանին մէջ դաղափար մը անդորը չարտայայտիր, այլ կամ պիտի զարնէ եւ կամ պիտի զարնուի եւ ինչպէս վերը ըսինք՝ այս հարուածէն լոյս մը պիտի բըխի, այս լոյսը պիտի ծաւալի, այս լոյսը պիտի խմորի, եւ մեր գլխուն մէջ կեդրոնանալով մեր ճակատը զեղուլ եւ այրել պիտի սկսի, եւ այն ատեն պիտի ըսենք, թէ «մեր գլուխները տկար են այս լոյսը զսպելու համար, կամ աշխատիլ հարկ է եւ կամ «մեռնիլ», պիտի զգանք, թէ մարդ եւ ազդ ենք, եւ հարկ է գործադրել այն բաները, զոր կը պահանջեն այս երկու մեծ սկզբունքները։ Հոն պիտի սորվինք հաւասարութիւն՝ ազատ մտածում՝ ընկերականութիւն, եղբայրութիւն, վերջապէս բոլոր մահու եւ կենաց խնդիրները իրենց հետեւանքներովը մեր առջեւ պիտի զտուին եւ այն ատեն ընտրումնիս ընդհանուր եւ ազատ պիտի ըլլայ, միա՞տեղ պիտի վիճինք եւ պիտի վճռենք, վերջապէս Հայը հոն պիտի ամփոփի եւ պիտի սփոփի։

Լրագիրները խնդիր մը կ՚առաջարկեն եւ խօսարաններու մէջ նոյն խնդիրը կանոնաւոր վիճաբանութեան ենթարկելով կը պարզեն եւ կը գործադրեն։

Լրագրաց միջոցով ազգօգուտ խնդիրներ շատ առաջարկուած կան, բայց միջոց չըլլալուն պատճառաւ, անզգայութեան մառախուղին մէջ թաւալած ու թաղուած են։

Խօսարանը ազգային թէ առաջարկութեան եւ թէ գործադրութեան կեդրոնականութիւնը իր մէջ կը պարունակէ, եւ քանի որ հասարակաց կամքը կը յագի, ուրեմն ազգին տարտամ վիճակն ալ կը յանգի։

Կարծեմ մերովսանն կրցանք բաւական բացատրել խօսարանին կարեւորութիւնը եւ արդիւնաւոր արտադրութիւնը։

Ուրեմն միւս ազգային թաղերուն նախանձոտ նայուածքը կը հրաւիրենք նախաքայլ Սամաթիոյ խօսարանաց եւ յառաջադիմութեանը վրայ։

Մենք, երիտասարդներ, մենք պիտի հանդիսանանք լուսոյ դրօշակիրները, թող մեր ալեւոր հայրերը ապագային աստղը իրենց կենաց սեւ կամարին վրայ նշմարելով զոնէ իջնան այն անցելոյն փոսը։ Ինչպէս որ մենք մեր հայրերուն նախապաշարեալ դաղափարներուն վրայ կը խղճանք, մեր զաւակներն ալ մեր դաղափարներուն վրայ պիտի խղճան, որոնք դեռ հին գլխոյ մը մրուրն ու մնացորդն են, սրբենք մեր ճակատը եւ ծաւալենք մտածումնիս հոն, ուր որ կը հասնի։

Ահա մեզի ազքատութեան մէջ յառաջադիմութեան միջոց մը, ձեռնարկենք քանի որ գործադրելի եւ դիւրամատչելի է։

Պիտի խօսինք ինչ որ կ՚զգանք, պիտի տանք ինչ որ ունինք։

Ինչո՞ւ դանդաղինք այն խնդրոց եւ ձեռնարկաց մէջ, որ առանց մեր կենաց վնաս մը առթելու մեր եւ ապագային բարոյական եւ նիւթական կեանքը կ՚ապահովեն։

ւրիշ առիթով դեռ կը խօսինք։

(*) 1869 Յունուար 6ին բացուեցաւ Ագապեան գիշերօթիկ աղջկանց վարժարանը, տնօրէն՝ Կ. Փանոսեան։

(**) Էօժէնի Պոլիս այցելած է 1869 Հոկտեմբերին։

(***) Ֆրանց - Եոզէֆ Պոլիս այցելած է 1869 Հոկտեմբերին։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄԱՀԻՑ ԴԷՊԻ ԿԵԱՆՔ»

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ հրատարակուած գիրքերու շարքին առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ «Մահից դէպի կեանք» հատորը, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, «Հայաստան» հրատարակչականին կողմէ, Երեւան։ Հատորը յուշագրութեան մը նկարագիրը ունենալով հանդերձ, կը ներկայացնէ երբեմնի հայահոծ եւ հայաբոյր բնավայրի մը՝ Մալդարայի դիմագիծը, 1915ի նախորդող եւ յաջորդող դէպքերը՝ խօսուն եւ պատկերաւոր գոյներով։

Հեղինակը՝ Օննիկ Փանիկեան (Օ. Զարմունի), որ տարիներէ ի վեր Երեւան կը գտնուի, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին Պուլկարիոյ մէջ, ուր հաստատուած էր ծանօթ դէպքերէն ետք, հրատարակած էր չորս հատորներ — «Ծաղիկ կը փետտեմ», «Գորշ երկընքի տակ», «Երգ Յաւերժութեան» եւ «Ածու»։

Վերոյիշեալ հատորներուն մէջ բանաստեղծը կ՚արտայայտէր նուրբ զգայնութիւններ։ Մելամաղձիկ թէեւ, բայց հեռու յուսաբեկ ոլորտներէ, բանաստեղծը լոյսը կը փնտռէր ստուերներու մէջ։

Այսօր, արձակագիր Օ. Փանիկեան «Մահից դէպի կեանք» հատորով կ՚ուրուագծէ բնավայրի մը ամբողջական եւ հարազատ պատկերը։

Առաջին առթիւ նշմարելի է գրագէտին պատմելու շնորհը։ Արդարեւ պարզ եւ զուսպ, այլ խօսքով քնարական աւելորդ զեղումներէ զերծ անսեթեւեթ լեզուով մը, որ հակառակ նիւթին եղերական բնոյթին օժտուած է նաեւ հաղիւ նշմարելի հիւմբրով՝ արդիւնք լաւատես տրամադրութեան եւ հոգեխառնութեան, կը ներկայացնէ տիպարներ եւ իրադարձութիւններ։

Գրքին յատկապէս առաջին բաժնին մէջ, ուր հեղինակը քաղցրութեամբ, կարօտով եւ սրտաթրթիռ ապրումներով կը նկարագրէ իր ծննդավայրը՝ Մալդարան, շարքով կը տողանցեն բնաշխարհի մը տիպարները՝ իրենց այլազան հոգեբանութիւններով, աշխարհահայեացքներով եւ զբաղումներով։ Օ. Փանիկեան վրձինի քանի մը թեթեւ հարուածներով — հագուստ - կապոցի թւում, արհեստի յիշատակում, քանի մը յատկանշան խօսակցութիւններ եւ նկարագրական ժլատ տողեր — կը յաջողի կենդանի եւ այլապէս խօսուն դարձնել տիպար մը։ Եւ, տիպարները այլազան ու բազմազան են այս հատորին մէջ։

Գրքին երկրորդ յատկանիշը պէտք է նկատել բարքերու եւ կենցաղի ցուցադրութիւնը՝ հարազատ գոյներով։ Արդարեւ, սեղմ այլ խօսուն, բաբախուն գրչով մը, որ երբեք չդանդաղիր անյարկի մանրամասնութիւններու եւ չոր ու ցամաք յիշատակութիւններու վրայ, կը բնութագրէ երբեմնի հայկական Մալդարան իբրեւ բնաշխարհ մը, որ կ՚ապրի ազգային կեանքի եռուն աշխատանքներով, ինքնատիպ այլ նահապետական բարքերով, օրինակելի կենցաղով։

Ապրուած կեանքի մը պատմութիւնը ըլլալով հանդերձ, այս հատորը անուղղակի կերպով կը պատկերացնէ Արեւմը-տահայութեան 1915ի նախորդող եւ յաջորդող օրերը — Պալքանեան պատերազմ, տեղահանութիւն եւ աքսոր, դէպի անապատ, Տէր Զօր, ջարդ, վերադարձ, կըրկին գաղթ, օտար աստղերու տակ գաղթական եւ, վերջապէս, վերադարձ դէպի հայրենիք։

Նման բովանդակութեամբ հարիւրաւոր հատորներ լոյս տեսան արտասահմանի մէջ վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին։ Դէպքերու անմիջական կամ մօտաւոր ազդեցութեան տակ գրի առնուած այդ յուշագրութիւնները գրեթէ առանց բացառութեամբ եղերական օրերը ներկայացուցին այնպիսի գրչով մը, որ սրտաճմլիկ, յուսաբեկ տրամադրութիւններ կը ստեղծէր իր շուրջը։ Այսպէս կոչուած լալկան շեշտը տիրապետող դարձաւ ամենուր։ «Մահից դէպի կեանք»ը, շնորհիւ հեղինակին լաւատես տրամադրութեան կամ հոգեխառնութեան, եղերական եւ ամէնէն մռայլ պահերուն իսկ կ՚ուրուագծէ լոյսի նշոյլ մը, յոյսի ներշընչում մը։

Եւ, զարմանալի ալ չէ. բանաստեղծ Օ. Փանիկեան միշտ լոյսը փնտռած է ըստուերներու մէջ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Դեկտեմբեր վեցին իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Արտաշէս Բալայեան։ Բնիկ Շուշեցի, ողբացեալը 79 տարեկան էր։ Բժշկական ուսումը կատարած էր Գերմանիա, ապա Պաղտատէն Ամերիկա անցած էր։ Իր երէց եղբօր ընկեր Գերասիմ Բալայեանի յիշատակին կարեւոր գումար մը նուիրած է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան թանգարանին։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Լեւոն Աբգարեան, որ ռահվիրաներէն կը նկատուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզական շարժումին։ Իր մարզական կրթութիւնը ըստացած էր Հալէպի գերմանական վարժարանին մէջ, որ յետագային վերածուած է «Հայկազեան» ազգ. վարժարանի։ Երկար տարիներ եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն անդամ, առաւելաբար վարելով սկաուտ - խմբապետի պաշտօն։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 17ին։ Դամբանականներ խօսած են Տաճատ Արք. եւ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի, շրջանային վարչութեան ատենապետ՝ եղբ. Յովհաննէս Շահինեան։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Զարգացումը, կը յայտարարէ ճափոն մանկավարժ մը, այն բանն է որ կը մնայ մարդուն երբ ամէն բան մոռցած է։

ԷՌԻՕ

×

Խելացի երջանկութիւն չկայ։

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ

×

Գիտուն մարդը հասկցած է կարգ մը նշմարտութիւններ, զարգացած մարդը հասկցած է կարգ մը սխալներ։

ԱԼԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ԵՐԴՈՒՄԸ

Լեւոն Զարտաք եւ Փիէր Մօպրէ իրիկուան ընթրիքէն յետոյ երկու տիկիններէն եւ բժիշկէն հրաժեշտ առնելով Վիքթօր-Հիւկօ պողոտան իջան։

Էթուալ հրապարակը հասնելնուն պէս, Զարտաք ինքնաշարժ մը կանչեց։

— Տո՞ւն պիտի երթաս, հարցուց Մօպրէ։

— Այո, պատասխանեց Լեւոն։

— Ժամը դեռ հազիւ տասն ու կէսն է ... վերջին օրերնիս է ... թերեւս մէյ մըն ալ Փարիզին երեսը չկարենանք տեսնել ...։ Եկուր երթանք սրճարաններու փողոցը վերջին պտոյտ մը ընենք։

Ճարտարագէտը հաւանութիւն յայտնեց եւ ինքնաշարժը քանի մը վայրկեան ետք Քաֆէ Նափօլիթէնի առջեւ կանգ առաւ։

Օդը զեղեցիկ էր եւ երկու բարեկամները սրճարանին պատշգամին մէջ սեղանի մը առջեւ մէյ մէկ աթոռ գրաւեցին։

Զարտաք եւ Մօպրէ ցած ձայնով խօսակցելով սուրճերնին խմելու վրայ էին, երբ երկու հոգի, պատշգամին դիմացի մայթէն անցնելով եկան պատշգամին աջ կողմի դրան մէջ կանգ առին։

— Անոնցմէ մին երկայնահասակ մարդ մըն էր որ գլխուն թաղիքէ գլխարկ մը դրած էր եւ գլխարկը այնքան վար քաշած էր որ, դէմքը տեսնել անկարելի կը դառնար, իսկ միւսը՝ զեղեցիկ մանկամարդուհի մըն էր։

Երկայնահասակ մարդը կինը իր թեւին սեղմելով ականջն ի վար բաներ մը փըսփըսաց։

— Ո՞ւր, հարցուց մանկամարդուհին սպաներէն լեզուով։

— Ահա, սա դիմացի սրճարանին պատշգամին մէջ ...։

Մանկամարդ կինը յանկարծական շարժումով մը այն կողմը դարձաւ։

— Զդոյշ եղիր, Մանուէլա, կէս աչքով նայէ, ուշադրութիւննին իմ վրաս չհրաւիրես, եթէ զիս տեսնեն, կը ճանչնան, յարեց մարդը ցած ձայնով մը։ Բավլօդ սպաննողը խոստացած էի քեզի մատնել, ահա այս երկու մարդոցմէն մին է ... տեսա՞ր ... աղէկ նայէ որ դէմքը միտքէդ չելլէ ...։ Սա աջ կողմինը տեսա՞ր։

— Այո, այո, այդ երկուքէն ո՞րն է, հարցուց դեղանի կինը դողդոջուն ձայնով մը։

— Նայէ, նայէ, թեւը վեր վերցուց, սիկառ մը կը վառէ ...։ Տեսա՞ր։ Ահա ան է ...։

Իրաւ ալ, Մօպրէ թեւը վեր բարձրացընելով լուցկի մը վառած էր։

Մանկամարդ կինը որեւէ պատասխան չտուաւ իր նայուածքը դնաց կանգ առաւ խմբագիրին վրայ եւ այդպէս, երկար ատեն, առանց բերանը բանալու, անծանօթ կինը լաւ մը դիտեց անոր դէմքին բոլոր դիծերը։ Ապա իր խօսակցին դառնալով, ցած ձայնով այլ վճռական ու ըսպառնական շեշտով մը, ոխն ու վրէժը իր ձայնին մէջ, ըսաւ.

— Այդ մա՞րդն է ... աղէկ ...։ Եթէ երեսը դիմակ ալ դնելու ըլլայ, դարձեալ զինքը պիտի կրնամ ճանչնալ ...։

Եւ անլսելի ձայնով մը ակռաներուն տակէն մոլտաց.

— Իմ սիրելի Բավլօյիս սպանիչը զըտայ։ Ոհ, Բավլօ, Բավլօս, սուրբ Աստուածամօր վրայ երդում կ՚ընեմ որ քու վրէժդ ես պիտի առնեմ ...։

Ապա, իր խօսակցին դառնալով հարցուց.

— Սա քովի միւս մարդը ո՞վ է։

— Մի՞ւսը, մի՞ւսը ... անիծեալ հայ մը ... ո՞ւրկից ուր դէմերնիս ելաւս պատասխանեց երկարահասակ մարդը վայրագ ատելութեամբ մը լեցուած։ Առջի գիշեր ուսիս վրայ նշան մը ձգեց ...։ Դուն անիկա ինծի ձգէ, ես անոր գործը կը կարգադրեմ, Մանուէլա ...։

ԸՆԴԵԼԵՌՆԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Ուղեւորները Լիոնի կայարանի ճաշասրահին մէջ ճաշի նստած էին։

Տիկին Շապան, Տիկին Գութ եւ իր ամուսինը, Զարտաք եւ Փիէր Մօպրէ ճաշարանին ամէնէն մեծ սեղանը գրաւած էին։

Երեք ընկերներն ու երկու կիները, իրենց խորհրդածութիւններով գրաւուած, առջի բերան լուռ ու մունջ ճաշի սկսան եւ չկրցան լսել այն մասնակի այլ զուարճալի խօսակցութիւնը որ տեղի կ՚ունենար իրենց սեղանին ծայրը նստող Բզէզի եւ «Նունու»ի միջեւ։

Բզէզ թէ կ՚ուտէր, թէ կը խօսէր ... կամ աւելի ճիշդը, մէկ բերան կ՚ուտէր, երեք բերան կը խօսէր ...։ Միջոց մը ան իր ձայնը այնքան բարձրացուց որ, քըրքիջներու եւ դգալ ու պատարաքաղներու աղմուկը խափանեց իր սուր ու պայծառ ձայնովը։

Իր սրամիտ ասացուածքները երեք ընկերներուն ուշադրութիւնը գրաւեցին։ Մօպրէ անոր մէկ պատրաստաբանութիւնը լսելով քահ քահ մըն էր արձակեց։ Միւսներն ալ սկսան խնդալ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ·
Նախկին ցանկերու ընդհ· գումար	56·654
Տէր եւ Տիկին Բարդէն	
Տէր - Սարգիսեան	300
Եկեղեցասէր մի ոմն	250
Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Սեսիլ Հայթայեան	250
Պ· Վ· Զիթունի	200
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թոքաթլեան	170
Պ· Յովհ· Սարաֆեան	100
Տիկին Մարգարեան	100
Պ· Կրոնիկ Ալեան	100
Յովհաննէսեան ընտանիք	100
Պ· Մ· Պալճեան	100
Պ· Մ· Իքիպաչեան	100
Տիկին եւ Պ· Տոքթ· Պարպէ (Լըման)	100
Տիկին Գալօեան	50
Պ· Ազուորիկեան	50
Տիկին Վարդենի Մխիթարեան	50
Պ· Բարթօղլու	50
Օրիորդները Ռօզին եւ Բրիճիթին Տամլամեան	50
Տէր եւ Տիկին Եսիլպարտաչեան	50
Պ· Արման Եսիլպարտաչեան	50
Տիկին Ծապիկ Զամասանեան (Լըման)	50
Տէր եւ Տիկ· Քէսպէճեան	40
(Շար·)	

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Նախաձեռնութեամբ կապ· Խաչի Պան - էէօ - Քաչանի մասնաճիւղին իր 30ամ - եակին տօթիւ, Շաբաթ (փետր· 5) ժամը 18էն սկսեալ :

Սալ վոտէ (*աղջկանց դպրոց*)
60թեռ, Րիւ տ'Արբէօյլ (*Պաննէօ*)

Հաճելի մթնոլորտ : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Անակնկալներ :

Տոմսերը գրաւոր ապահովել Օր· Ի· Պասմաճեանէ ,
95, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան)

« *Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն չի - նելու համար մասնաւոր պատրաս - տուած հողեր եւ վիլլաներ , նմա - նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմէթր հեռաւորութեամբ հողեր* (industriels) *Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու - թեամբ .*

Տնօրէն Ա· ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ տեղւոյն մասնաճիւղերու կողմէ :

Օժանդակութեամբ կայանի կրթ· կազմի

Կիրակի (13 Փետրուար) , ժամը 14·30-ին, 4րդ թաղապետարանի սրահը, 2 Փըլաս Պօտուայէ (Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ) :

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ կայանի մանուկնե - րու եւ պատանիներու :

Երգ, պար, կենդանի պատկեր եւ *թատերդութիւն ներշնչուած Հայոց պատ - մութեան հերոսական էջերէն :*

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին բոլոր մանուկները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միու - թեան նախաձեռնութեամբ վարդանանցը կը տօնուի Փետր· 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս - նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա - բաթ, Մարտ 5ին Սվլանտիտի սրահին մէջ :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա - տերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի զեղարուեստական հան - դէսը Մարտ 27ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՁՄՐԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Հ· Բ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի կեդր· վար - չութիւնը կազմակերպած է ձմրան բանա - կում մը միայն Նոր Սերնդական ընկեր - ընկերուհիներուն համար, որուն մաս - նակցութեան նուազագոյն տարիքը 18, եւ սակը՝ 200 ֆրանք :

Տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսահայ կապ· Խաչի Պէլֆոնթէյնի կայանին մէջ , փետրուար 5էն մինչեւ 13 : Արձանա - գրուիլ տեղական Նոր Սերնդական մար - միններուն մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ փարիզի Տիկ - նանց Յանձնախումբի թատերական ներ - կայացումը Մարտ 22ին, երեքշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 9ին, Թէաթր տէ Վ'Ալ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

Հ· Յ· Դ·

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտաճի Հ· Յ· Դ·, Նիկոլ Դումանի խումբը կիրակի (6 Փետրուար) ժամը 16ին, իբրեւ սովորական հաւաքատեղին, ներկայ պիտի դնուին Շրջ· կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փետրուար 20ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին տեղի կ'ունենայ թատերա - կան ներկայացում, վարժարանիս սրահին մէջ : Սիրով կը հրաւիրուին ազգայինե - րը :

Կը ներկայացուի «ՊՌՍԱՄԻ ԿՈՐԻՒՆԸ» թատերդութիւն՝ Հայ մելիքական շրջա - նին :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐ· 6, ԺԱՄԸ 17·30ԷՆ 24

3, Avenue Gabriel **AMBASSADEURS** Métro : Concorde

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

եւ Ալփորվիլի ԿՈՎԿԱՍ ժողովրդական խումբը

ԵՒ

ROSY ARMEN

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երք· ու դարձ նոյն ճեով կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի կողմէ

Պատասխանատու Պ· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ· Մ· Ը· Մ· ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ ճաղաճներու այցելութեան *վիզա*·— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի ճաղաճները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մեծաշնորհ ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը·

Ա· կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԵԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա· ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանճ

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով
30 օր տեւողութեամբ : ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք· :

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)